PARAMATTHA DIPANI

THE COMMENTARY OF THE

THERA - GATHA

පරමත්ථදීපනී

නාම

ථෙරගාථට්ඨකථා

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

PARAMATTHA DIPANI
THE COMMENTARY OF THE
THERA - GATHA

පරමත්ථදීපනී

නාම

ථෙරගාථට්ඨකථා

සිරනාථ කුමාරදාස මුනසීහාභිධානෙන

තිපිටක මුද්දාලයෙ මුද්‍රාපිතා.

බු. ව. 2461

කි. ව. 1918

මිල රු. 235/=

ToC

පරමත්ථදීපනී

නාම

ථෙරගාථට්ඨකථා

ToC

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

ථෙරගාථට්ඨකථා

රත්මලාණගාමෙ පරමධම්මචෙතිය පරිවෙණෙ
උපප්පධානාචරියෙන

සූරියගොඩ සුමඞ්ගලත්ථෙරෙන චෙව

බෙල්ලන්විලගාමෙ සිරිමහාබොධිසම්පාරාම වාසිනාචරියෙන

වැබඩ සඞ්ඝරතනත්ථෙරෙන ච

ලිපිබ්භමනිරාකරණවසා
සංසොධිතා.

විජ්ජොදය මහාපරිවෙණාධිවාසිනා තිපිටකවාචිස්සරාචරයෙන

සිරි ඤාණිස්සරාභිධානෙන පධානනායක

යතිස්සරෙන

ඔසානසුද්ධිපත්තාවලොකනෙන පටිග්ගහීතා

සොගතෙන සයිමන් හෙවාවිතාරණ

මහාසයාණත්තෙන

චාර්ලස් අල්විස් හෙවාවිතාරණාභිධානෙන
ආඞ්ගලවෙජ්ජාචරියෙන චෙව

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිහාභිධානෙනච
තිපිටක මුද්දාලයෙ මුද්දාපිතා.

බු. ව. 2461.
ක්‍රි. ව. 1918.

ToC

First Edition	:	1000 - 1918
Second Edition	:	1000 - 1986
Third Edition	:	1000 - 2006

ToC

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARIYA DHAMMAPALA THERA'S

PARAMATTHA DIPANI

OR

THE COMMENTARY OF THE

THERA - GATHA

OF THE

KHUDDAKA NIKAYA, SUTTA PITAKA

EDITED BY

SURIYAGODA SUMANGALA THERA,

The Vice-Principal, Parama Dhamma Cetiya Pirivena, Ratmalana.

AND

WEBADA SANGHARATANA THERA

Siri Mahabodhisamiparama, Bellanwila.

FINALLY REVISED BY

MAHAGODA SIRI NANISSARA THERA,

Tripitaka Wagiswaracarya and Pradhana Nayaka

Sabaragamuwa Province,

Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo.

PUBLISHED BY THE TRUSTEES

DR. CHARLES ALWIS HEWAVITARNE,

SRINATH KUMARADAS MOONESINGHE ESQ

THE TRIPITAKA PUBLICATION PRESS,

SARASWATI HALL, PETTAH,

COLOMBO (CEYLON).

B. E. 2461

C. E. 1918.

ToC

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewawitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

NOEL WIJENAIKE
NANDA AMARASINGHE
PARINDA RANASINGHE

Somawati Hewavitarne Trust Office
No. 130, Rev. Hikkaduwe Sri Sumanagala Nahimi Mawatha.
Colombo 10, Sri Lanka.
1st July - 2006

– විඤ්ඤාපනං –

සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බාණසමයතො චතුපඤ්ඤාසාධිකෙ නවසත-සංවච්ඡරෙ මහානාම රඤ්ඤො සමයෙ ජම්බුදීපා ලඞ්කාදීපමාගතෙන පරම විසුද්ධ සද්ධාබුද්ධිපතිමණ්ඩිතෙන අනුබුද්ධබුද්ධඝොසත්ථෙරවරෙන ච ධම්ම-පාලත්ථෙරෙන ච උපසෙනත්ථෙරෙන ච මහානාමත්ථෙරෙන ච බුද්ධදත්ත-ත්ථෙරෙනා'චා'ති බුද්ධිමන්තෙහි එතෙහි ථෙරවරෙහි තිණ්ණං පිටකාන මත්ථවණ්ණනාවසෙනාට්ඨකථායො ලිඛිතා'ති වදන්ති. තා පෙතො අට්ඨකථං නෙවමුද්දාපිතා. තස්මා ගච්ඡති කාලෙ තා අට්ඨකථායො'ති දුල්ලභා අහෙසුං. තස්මා දිවඞ්ගතස්ස ධඤ්ඤ පුඤ්ඤ පරිපුණ්ණස්ස සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයස්සජ්ඣාසයවසෙන තස්ස ධනබ්බයෙන නෙය්‍යාණතෙන ආඞ්ගලවෙ-ජ්ජාචරියෙන සිරිමතා සී. ඒ. හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච සිරිනාථමුණසිංහ මහාසයෙන ච ඩබ්ලිව්. ඩී. හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච, පාල්‍යට්ඨකථායො මුද්දාපිතා ච පාකටී කතා ච. තථාපි මුද්දාපිතා තා අට්ඨකථායොපි ඉදානි සුදුල්ලභා භවන්ති. තස්මා තාසමට්ඨකථානං සුලභභාවමපෙක්ඛමානෙන සද්ධාබුද්ධිසම්පන්නෙන සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන සිරිලඞ්කාරජ්ජෙ ලඤ්ච පරික්ඛකාධිකාරිනා නීතිවෙදිනා තොසෙල් විජේනායක මහාසයෙන ච තිසසරත්නතුඞ්ග මහාසයෙනචා'ති එතෙහි ද්වීහි මහාසයෙහි නත්තු අමරසිංහ මහාසයස්ස සංවිධායකත්තෙන සම්බුද්ධසාසන චිරට්ඨිතිකාමාය සද්ධාබුද්ධි සම්පන්නාය මහොපාසිකාය දිවඞ්ගතාය සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මනාතිනියා ධනබ්බයෙන සම්බුද්ධපරිනිබ්බාණා ද්විසහස්සෙ පඤ්චසතාධිකෙ අට්ඨවීසති-මෙවස්සෙ එසාපනට්ඨකථා තිලකමුද්දණාලයෙ මුද්දාපිතා ච පාකටීකතා ච, භවති.

. ලිඛිතමිදම්ත්‍ථං දෙසියන්දර වැවලපියද්දේ සුවිසුද්ධාරාමාධිපතිනා විජ්ජාකිත්ති පරිවෙණජ්ඣක්ඛෙන විජ්ජොදය පරිවෙණ උපප්පධානා-චරියෙන රාජකීයපණ්ඩිත සත්‍ථපති උපධිධාරිනා පවිනාචරියෙන පල්ලාවෙල සිරිසද්ධාතිස්සභිධානෙන නායකසෙත්‍ථෙරෙනාති.

2529

23-02-1986

ToC

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)
Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER 1864 DIED 29TH APRIL, 193[illegible]

ලක්ඛණවිඤ්ඤත්ති.

ABBREVIATIONS.

සී. I =සඞ්ඝරාජපොත්ථකාලය පොත්ථකං.

සී. II.=විජ්ජොදයපොත්ථකාලය පොත්ථකං.

සී. III.=සඞ්ඝරතනත්ථෙර පරිසොධිතං පටිපොත්ථකං.

සී. IV.=මඩ්ඩුගාමපොත්ථකාලය පොත්ථකං.

ම.=දඹල්ලේමහාවිහාරපොත්ථකාලයතො ලද්ධං මරම්මක්ඛරපොත්ථකං.

අ. නි.=අඞ්ගුත්තරනිකාය.

ම. නි.=මජ්ඣිමනිකාය.

සං. නි.=සංයුත්තනිකාය.

සුත්තනි.=සුත්තනිපාත.

අප. පා.=අපදානපාලි.

අප. අ.=අපදානට්ඨකථා.

ථෙර. පා=ථෙරගාථාපාලි.

P. T. E.=Pali Text Society Edition.

සුද්ධිපත්තං.

පිට්ඨ.	පන්තියා.	අසුද්ධ.	සුද්ධ.
1	2	නිපුණගම්භීරං	නිපුණගම්භීර
1	16	දුක්කරං	දුක්කරු
2	23	ගණ්ඨි	ගණ්ඨිං
2	27	චුද්දසනිපාතෙ	චුද්දසනිපාතා
3	27	නවනිපාතෙ	නවනිපාතා
3	33	තෙසට්ඨි	සට්ඨි
4	2	එකිකා	එකෙකිකා
5	11	යථාකතත්තනයෙන	යථාකකතත්තනයෙන
5	13	සොදරාදි	පුසොදරාදි
5	18	අසන්තාස්සත	අසන්තාස
5	23	නිපතති	න පතති
5	23	පතකොපි	පතනොතාපි
5	24	පතමානානං	පාතියමානානං මච්ඡානි
5	27	අනූපමතා	අනූපමතා
5	32	දෙහලාදිසු	වෙලාදිසු
5	40	නූපමතා	නූපමිතා
6	9	වනගහණ	වනගහනෙ
6	31	භයහෙතූනං	භයහෙතුනං
6	32	සුණථාති	සුණාථාති
7	6	භාවිතත්තභාවීනං	භාවිතත්තභාවානං
7	21	අනුබුද්ධො	අනනුබුද්ධො
8	7&8	අනාගතසඤ්ඤණාති	අනාගතංසඤ්ඤණාති
8	12	මහාගහණං	මහාගහනං
8	13	කිලෙසගහණං	කිලෙසගහනං
8	17	අනුපද	අනුපුබ්බ
8	21	ඝාතෙති	ඝාවෙති
8	39	අනුපුබ්බ	අනුපද
9	32	මහාසාවකභාවය	මහාසාවකභාවාය
12	9	නිඤ්ඤපසංසාසු	නිඤ්ඤපසංසාසු
12	12	ජලභිඤ්ඤභාවො	ජලභිඤ්ඤභාවො
12	13	පභින්නපටිසම්භිදභාවො	පභින්නපටිසම්භිදාභාවො
14	1	දසෙසති	දසෙස්ති
16	11	අප්ඵුපනායිකා	අප්ඵුපනායිකා
19	24	අනාගතංසඤ්ඤණං	අනාගතංසඤ්ඤණං
20	22	ආරක්ඛ	අරක්ඛ

පිට්ඨ.	පන්තියා.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
23	25	බුඩුප්පාදං	බුද්ධුප්පාදං
45	21	විජිතාවි	විජිතාවී
56	29	එවරුපො	එවරූපො
65	21.	සලකං	සලාකං
68	14	ගාථාසුබත්තං	ගාථාසුබද්ධං
70	1	සිගාලපිටු	සිගාලපිතු
71	1	කුඩ්ඩල	කුණ්ඩල
89	34	සභොවජන	සභොජන
91	4	හගවන්තං	භගවන්තං
95	17	සත්තවසිකං	සත්තවස්සිකං
100	20	වසනෙතා	වසන්තො
113	22	අසුසුතරස්ස	අස්සුසුතරස්ස
134	28	නුපපජ්ජසි	නූපපජ්ජසි
143	14	සඟාමිතං	සඞ්ඝගාමිතං
151	18	කරෙන්තා	කාරෙන්තා
174	2	සමුච්ඡෙදප්පහාවණසෙත	සමුච්ඡෙදප්පහාණවසෙන
205	36	උපපජ්ජියදිච්ජිත	උපපජ්ජියදිච්ජිතං
214	14	පරගූ	පාරගූ
262	29	නාතිගවෙජ්ජය	නාධිගවෙජ්ජය
263	1	2.2.2. ජොතිදස	2.2.1. මහාචුන්ද
265	1&12	වෙසම්සෙසත	වෙසම්සෙසත
265	12	වෙඩදුනෙත	වෙසඳුනෙත
265	13	වෙඩම්සෙසත	වෙබම්සෙසත
276	5	කුලපම්පරගතෙ	කුලපරම්පරගතෙ
341	37	එකාකවුතෙ	එකතවුතෙ
344	19	අලාබුච	අලාබුව
354	1	විනෙතත	විතෙතත
356		බුඩෙයු	බුඩෙසු
365	6	පතං	පාතං
368	3	බුඩරතෙ	මූඩරතෙ
„	30	මධුරවසිතං	මධුරවස්සිකං
390	23	පරිකබිණතානි	පරිකඛිණතානි
390	31	දිඪසහුනෙත	දිඝසහුනෙත
406	33	චතරාසෙසු	චතරාජසෙසු
411	22	එතනෙතා	එතෙනෙතා
413	17	තාවතතිකෙ	තාවතතිංසෙ
432	26	සිලාදි	සිලාදී
435	29	උපෙච්චාලොක	උපෙච්චලොක
479	25	පාසාදජායය	පාසාදජායාය
512	6	ජිවිතෙ	ජීවිතෙ
558	15	සබතලාභාදිසු	සබ්බතලාභාදිසු

ToC

සූචිපත්තං.

CONTENTS.

දුකනිපාතවණ්ණනා.

තිකනිපාතවණ්ණනා.

චතුක්කනිපාතවණ්ණනා.

පඤ්චකනිපාතවණ්ණනා.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අ a ආ ā ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū එ é ඔ ó

CONSONANTS.

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ṭa	ඨ ṭha	ඩ ḍa	ඪ ḍha	ණ ṇa
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma

ය ya ර ra ල la ව va ස sa හ ha ළ ḷa අං aṅ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kí	කු ku	කූ kú	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ kné	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	ඤඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵ mpha
කඛ kkha	ඤහ ñha	දද dda	ම්බ, ඹ mba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ඦ ñca	දධ, ද්ධ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඡ්, ඤ්ඡ ñcha	ද්‍ර dra	මම mma
ක්ව kva	ජ්, ඤ්ජ ñja	ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, යය yya
ඛ්ව khva	ටට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ගග gga	ටඨ, ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ලල lla
ගඝ ggha	ඩඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞක ṅka	ඩඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞඛ ṅkha	ණණ ṇṇa	නන nna, න්හ nha	ව්හ wha
ඞග ṅga	ණ්ට ṇṭa	පප ppa	සස ssa
ඞඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	පඵ ppha	ස්ම sma
චච cca	ණ්ඩ, ඬ ṇḍa	බබ bba	ස්ව swa
චඡ ccha	ණ්හ ṇha	බභ bbha	හ්ම hma
ජජ jja	තත tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජඣ jjha	ත්ථ tha	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ා á ි i ී ī ු u ූ ú ෙ é ො ó

පරමත්ථදීපනී

නාම

ථෙරගාථට්ඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

මහාකාරුණිකං නාථං ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං
වන්දෙ නිපුණගම්භීරං විචිත්තනයදෙසනං [1]

විජ්ජාචරණසම්පන්නා යෙන නිය්‍යන්ති ලොකතො
වන්දෙ තමුත්තමං ධම්මං සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං

සීලාදිගුණසම්පන්නො ඨිතො මග්ගඵලෙසු යො
වන්දෙ **අරියසඞ්ඝං** තං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං ඉති යං රතනත්තයෙ
හතන්තරායො සබ්බත්ථ හුත්වාහං තස්ස තෙජසා,

යා තා [2] **සුභූති** ආදීහි කතකිච්චෙහි තාදිහි
ථෙරෙහි භාසිතා ගාථා ථෙරීහි ච නිරාමිසා

උදානාදිවිධා චෙව ගම්භීරා නිපුණා සුභා
සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තා අරියධම්මප්පකාසිකා [3]

ථෙරගාථා ති නාමෙන **ථෙරීගාථා** ති තාදිනො
යා **ඛුද්දකනිකාය**ස්මිං සඞ්ගායිංසු මහෙසයො,

තාසං ගම්භීරඤාණෙහි ඔගාහෙතබ්බභාවතො
කිඤ්චාපි දුක්කරං කාතුං අත්ථසංවණ්ණනා මයා, [4]

සහසංවණ්ණනං යස්මා ධරතෙ [5] සත්ථුසාසනං
පුබ්බාචරියසීහානං තිට්ඨතෙව විනිච්ඡයො,

තස්මා තං අවලම්බිත්වා ඔගාහෙත්වාන පඤ්චපි
නිකායෙ උපනිස්සාය පොරාණට්ඨකථානයං

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං
මහාවිහාරවාසීනං සමයං අවිලොමයං,

---

1. සී. I, II & ම. විචිත්‍රනයදෙසනං. විචිත්තනයදෙසකං.
2. සී. II, III & ම. යථා.
3. සී. I, II & ම. අරියධම්මපකාසිතා.
4. සී. III & ම. අත්ථසංවණ්ණනා අයං.
5. ම. වදතෙ

යාසං අත්ථො දුවිඤ්ඤෙය්‍යො ආනුපුබ්බිකථං[1] විනා
තාසං තං තං විභාවෙන්තො දීපයන්තො විනිච්ඡයං

යථාබලං කරිස්සාමි **අත්ථසංවණ්ණනං** සුභං
සක්කච්චං **ථෙරගාථානං ථෙරීගාථාන** මෙවච.

ඉති ආකඞ්ඛමානස්ස සද්ධම්මස්ස චිරට්ඨිතිං
තදත්ථං විභජන්තස්ස නිසාමයථ සාධවො ති.

කා පනෙතා **ථෙරගාථා, ථෙරීගාථා** ච? කථඤ්ච පවත්තාති? කාමඤ්චායමත්ථො ගාථාසු වුත්තොයෙව; පාකටභාවකරණත්ථං පන පුනපි වුච්චතෙ:—

තත්ථ **ථෙරගාථා** තාව **සුභූති** ථෙරාදීහි භාසිතා. යා හි තෙ අත්තනා යථාධිගතං මග්ගඵලසුඛං පච්චවෙක්ඛිත්වා කාචි උදානවසෙන,[2] කාචි අත්තනො සමාපත්තිවිහාරපච්චවෙක්ඛනවසෙන, කාචි පුච්ඡාවසෙන, කාචි පරිනිබ්බානසමයෙ සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවවිභාවනවසෙන[3] අභාසිංසු; තා සබ්බා සඞ්ගීතිකාලෙ එකජ්ඣං කත්වා **ථෙරගාථා** ඉච්චෙව ධම්මසඞ්ගාහකෙහි සඞ්ගීතා.

ථෙරීගාථා පන ථෙරියො උද්දිස්ස දෙසිතා. තා පන **විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටක**න්ති තීසු පිටකෙසු **සුත්තන්තපිටක** පරියාපන්නා, **දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දකනිකායො** ති පඤ්චසු නිකායෙසු **ඛුද්දකනිකාය** පරියාපන්නා, **සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං, ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ල**න්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු **ගාථා** සඞ්ගහං ගතා.

"ද්වාසීතිං බුද්ධතො ගණ්හිං ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො
චතුරාසීතිසහස්සානි යෙමෙ ධම්මා පවත්තිනො"ති

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඞ්ගහං ගතා.

තත්ථ **ථෙරගාථා** තාව නිපාතතො එකනිපාතො එකුත්තරවසෙන යාව චුද්දසනිපාතාති, චුද්දසනිපාතො, සොළසනිපාතො, වීසති නිපාතො, තිංසති නිපාතො, චත්තාළීස නිපාතො, පඤ්ඤාස නිපාතො, සට්ඨිනිපාතො, සත්තතිනිපාතොති, ඉමෙ සත්ත නිපාතාති එකවීසතිනිපාතසඞ්ගහා. නිපතනං[4] නික්ඛිපනන්ති නිපාතො.

---

1. සී. II, III & ම. අනුපුබ්බකථං.
2. ම. උදානවසෙන.
3. සී. I. විභාවනාවසෙන.
4. සී. I, III & ම. නිපාතනං.

එකො එකෙකො ගාථානං නිපාතො නික්ඛෙපො එත්ථාති එකනිපාතො. ඉමිනා නයෙන සෙසෙසුපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථ එකනිපාතෙ[1] ද්වාදස වග්ගා, එකෙකස්මිං වග්ගෙ දස දස කත්වා වීසුත්තරසතං ථෙරා; තත්තකා එව ගාථා.

වුත්තඤ්හි:-

"වීසුත්තරසතං ථෙරා කතකිච්චා අනාසවා
එකකම්හි[2] නිපාතම්හි සුසඞ්ගීතා මහෙසිහී"ති.

දුකනිපාතෙ එකූනපඤ්ඤාස ථෙරා අට්ඨනවුති ගාථා, තිකනිපාතෙ සොළස ථෙරා අට්ඨචත්තාළීස ගාථා, චතුක්කනිපාතෙ තෙරස ථෙරා ද්වෙපඤ්ඤාස ගාථා, පඤ්චකනිපාතෙ ද්වාදස ථෙරා සට්ඨි ගාථා, ඡක්කනිපාතෙ චුද්දස ථෙරා චතුරාසීති ගාථා, සත්තකනිපාතෙ පඤ්ච ථෙරා පඤ්චතිංස ගාථා, අට්ඨකනිපාතෙ තයො ථෙරා චතුවීසති ගාථා, නවකනිපාතෙ එකො ථෙරො නවගාථා, දසනිපාතෙ සත්ත ථෙරා සත්තති ගාථා, එකාදසනිපාතෙ එකො ථෙරො එකාදස ගාථා, ද්වාදසනිපාතෙ ද්වෙ ථෙරා චතුවීසති ගාථා, තෙරසනිපාතෙ එකො ථෙරො තෙරස ගාථා, චුද්දසනිපාතෙ ද්වෙ ථෙරා අට්ඨවීසති ගාථා, පණ්ණරසනිපාතො නත්ථි, සොළසනිපාතෙ ද්වෙ ථෙරා ද්වත්තිංසගාථා, වීසතිනිපාතෙ දස ථෙරා පඤ්චචත්තාළීසාධිකානි ද්වෙ ගාථාසතානි, තිංසනිපාතෙ තයො ථෙරා සතං පඤ්ච ච ගාථා, චත්තාළීසනිපාතෙ එකො ථෙරො ද්වෙචත්තාළීස ගාථා, පඤ්ඤාසනිපාතෙ එකො ථෙරො පඤ්චපඤ්ඤාස ගාථා, සට්ඨිනිපාතෙ එකො ථෙරො අට්ඨසට්ඨි ගාථා, සත්තතිනිපාතෙපි එකො ථෙරො එකසත්තති ගාථා, සම්පිණ්ඩිත්වා පන ද්වෙ සතානි චතුසට්ඨි ච ථෙරා සහස්සං තීණි සතානි සට්ඨි ච ගාථාති.

වුත්තම්පි චෙතං:-

"සහස්සං හොන්ති තා ගාථා තීණි සට්ඨි සතානි ච
ථෙරා ච ද්වෙ සතා සට්ඨි චත්තාරො ච පකාසිතා"ති.

ථෙරීගාථා පන එකනිපාතො එකුත්තරවසෙන යාව නවනිපාතාති නවනිපාතො, එකාදසනිපාතො, ද්වාදසනිපාතො, සොළසනිපාතො, වීසතිනිපාතො, තිංසනිපාතො, චත්තාළීසනිපාතො, මහානිපාතොති සොළසනිපාතසඞ්ගහා. තත්ථ එකනිපාතෙ අට්ඨාරස ථෙරියො අට්ඨාරසෙව ගාථා, දුකනිපාතෙ දස ථෙරියො වීසති ගාථා, තිකනිපාතෙ අට්ඨ ථෙරියො චතුවීසති ගාථා, චතුක්කනිපාතෙ එකා ථෙරී චතස්සො ගාථා, පඤ්චකනිපාතෙ ද්වාදස ථෙරියො හෙසට්ඨි[3] ගාථා ඡක්කනිපාතෙ අට්ඨ ථෙරියො අට්ඨචත්තාළීසගාථා, සත්තකනිපාතෙ

---

1. ම. එකනිපාතෙ ද්වාදසවග්ගා. 2. ම. සී. I & II එකෙකම්හි
3. සී. II. සත්තනිපාතපරිමාණා ගාථා.

තිස්සො ථෙරියො එකවීසති ගාථා. අට්ඨනිපාතතො පට්ඨාය යාව සොළසනිපාතා එකිකා ථෙරියො තංතංනිපාතපරිමාණා ගාථා. වීසතිනිපාතෙ චතස්සො ථෙරියො සත්තනවුති ගාථා, තිංසනිපාතෙ එකා ථෙරී චතුත්තිංස ගාථා, චත්තාලීසනිපාතෙ එකා ථෙරී අට්ඨචත්තාලීස ගාථා, මහානිපාතෙපි එකා ථෙරී පඤ්චසත්තති ගාථා, එවමෙත්ථනිපාතානං ගාථානංච පරිමාණං වෙදිතබ්බං. එවං පරිච්ඡින්න පරිමාණාසු පනෙතාසු **ථෙරගාථා** ආදි.

තත්ථාපි,

"සීහානංව නදන්තානං දාඨීනං ගිරිගබ්භරෙ
සුණාථ භාවිතත්තානං ගාථා **අත්ථූපනායිකා**[1]"ති.

අයං පඨම මහා සඞ්ගීතිකාලෙ ආයස්මතා **ආනන්දෙන** තෙසං ථෙරානං ථොමනත්ථං භාසිතා ගාථා ආදි. තත්ථ **සීහානන්ති**: සීහසද්දො "සීහො භික්ඛවෙ මිගරාජා[a]"ති ආදීසු මිගරාජෙ ආගතො. "අථ ඛො සීහො සෙනාපති යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි[b]"ති ආදීසු පණ්ණත්තියං වෙදිතබ්බො. "සීහොති ඛො භික්ඛවෙ තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා[c]"ති ආදීසු යත්ථ[2] තථාගතෙව වුත්තං, යථා තථාගතෙ සදිස කප්පනාය ආගතො, එවං ඉධාපි **සදිසකප්පනාවසෙ**නෙව වෙදිතබ්බො. තස්මා **සීහානංවා**ති:සීහානං ඉව;සන්ධිවසෙන සර ලොපො, "එවංස තෙ[d]" ති ආදීසු විය; තත්ථ **ඉවා** ති නිපාතපදං, **සුණාථා** ති: ආඛ්‍යාතපදං, ඉතරානි නාමපදානි. සීහානංවාති ච සම්බන්ධෙ සාමිවචනං, සාමඤ්ඤෙන සම්බන්ධී ච සරූපතො න වුත්තො, අත්ථතො පන වුත්තොව හොති. යථාහි "ඔට්ඨස්සෙව මුඛං එතස්සා"ති වුත්තෙ "ඔට්ඨස්ස මුඛං විය මුඛං එතස්සා"ති අයමත්ථො වුත්තො එව හොති, එවමිධාපි "සීහානංවාති" වුත්තෙපි "සීහානං නාදෙ[3] විය" ති අයමත්ථො වුත්තො එව හොති. යත්ථ මුඛසද්ද සන්නිධානං හොති වෙ? ඉධාපි "නදන්තාන"න්ති පදසන්නිධානතො, තස්මා **සීහානංවා**ති නිදස්සනවචනමෙතං. **නදන්තානන්ති** තස්ස නිදස්සිතබ්බෙන සම්බන්ධ දස්සනං. **දාඨීනන්ති** තබ්බිසෙසනං.

ගිරිගබ්භරෙ ති තස්ස පවත්තිට්ඨානදස්සනං. **සුණාථා** ති සවණෙ නියොජනං; **භාවිතත්තානන්ති** සොතබ්බස්ස පභවදස්සනං. **ගාථාති** සොතබ්බ වත්ථුදස්සනං. **අත්ථූපනායිකා** ති තබ්බිසෙසනං. සාමඤ්ඤෙනෙත්ථ "සීහානං නදන්තානං දාඨීන"න්ති පුල්ලිඞ්ගවසෙන ආගතානං[4] ලිඞ්ගං පන පරිවත්තෙත්වා සීහීනන්ති ආදිනා ඉත්ථිලිඞ්ග වසෙනාපි අත්ථො වත්තබ්බො; එකසෙසවසෙන වා, සීහා ච සීහියො ච සීහා තෙසං සීහානන්ති ආදිනා සාධාරණාහෙතා තිස්සො නිදාන ගාථා ථෙරගාථානං ථෙරීගාථානංචාති.

---

1. ම. අත්ථූපනායිකා
2. ම. තදිස්සන්ත.
a. අ. නි. 4. නි. සීහසුත්ත.
b. අ. නි. 5. නි. 4. සුමනවග්ග, සීහසුත්ත. මහාවග්ග. භෙසජ්ජඛන්ධ.. සීහභාණවාර.
3. ම. සී. II & III දාඨා
4. සී.II ආගතා.
c. අ. නි. 5. නි. 5. කකුධවග්ග. සීහසුත්ත.
d. ම. නි. සබ්බාසවසුත්ත.

තත්ථ සහනතො හනනතො ච සීහො; යථාහි සීහස්ස මිගරඤ්ඤො බලවිසෙසයොගතො සරභමිගමත්තවරවාරණාදයොපි පරිස්සයො නාම නත්ථි, වාතාතපාදිපරිස්සයම්පි සො සහති යෙව, ගොචරාය පක්කමන්තොපි තෙජුස්සදතාය මත්තගන්ධහත්ථිවනමහිංසාදිකෙ සමාගන්ත්වා අභීරූ අච්ඡම්භී අභිභවති, අභිභවන්තො ච තෙ අනායාසෙනෙව හන්ත්වා තත්ථ මුදුමංසානි භක්ඛිත්වා සුඛෙනෙව විහරති, එවමෙවෙතෙපි මහාථෙරා අරියබලවිසෙස[1] යොගෙන සබ්බම්පි පරිස්සයානං සහනතො රාගාදිසඞ්කිලෙසබලස්ස[2] අභිභවිත්වා හනනතො පජහනතො තෙජුස්සදභාවෙන කුතොචිපි අභීරූ අච්ඡම්භී ඣානාදිසුඛෙන විහරන්තීති සහනතො හනනතො ච සීහා වියාති සීහා.

සද්දත්ථො පන යථා කන්තනත්ථෙන[3] ආදිඅන්ත[4] විපල්ලාසතො තක්කං වුච්චති, එවං හිංසනත්ථෙන සීහො වෙදිතබ්බො; තථා සහනත්ථෙනාපි. පිසොදරාදිපක්ඛෙපෙන නිරුත්තිනයෙන පන වුච්චමානෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. අථවා යථා මිගරාජා කෙසරසීහො අත්තනො තෙජුස්සදතාය එකචාරී[5] විහරති, න කිඤ්චි සහායං පච්චාසිංසති, එවමෙවෙතෙපි තෙජුස්සදතාය විවෙකාභිරතියා ච එකචාරිනොති එකචාරියත්ථෙනාපි[6] සීහා වියාති සීහා. තෙනාහ භගවා:– 'සීහංවෙකචරං නාග[a]'න්ති. අථවා අසන්තාසන ජවපරක්කමාදිවිසෙසයොගතො සීහා වියාති සීහා, එතෙ මහාථෙරා. වුත්තං හෙතං භගවතා:– "ද්වෙ මෙ භික්ඛවෙ අසනියා ඵලන්තියා න සන්තසන්ති; කතමෙ ද්වෙ? භික්ඛු ච ඛීණාසවො, සීහො ච මිගරාජා"ති.[b] ජවොපි සීහස්ස අඤ්ඤෙහි අසාධාරණො, තථා පරක්කමො. තථාහි සො උසභසතම්පි ලඞ්ඝිත්වා වනමහිංසාදීසු නිපතති, පභින්නොපි[7] සමානො පභින්නමදනම්පි මත්තවරවාරණානං පමද්දන්තො භින්දිත්වා දන්තකළීරමංසං[8] ඛාදති, එතෙසං පන අරියමග්ගජවො ඉද්ධිජවො ච අඤ්ඤෙහි අසාධාරණො, සම්මප්පධානපරක්කමො ච නිරතිසයො, තස්මා සීහානංවාති: සීහසදිසානං විය; සීහස්ස වෙත්ථ අවුත්තම්පි[9] දට්ඨබ්බං අච්චන්තවිසිට්ඨස්ස සහනාදිඅත්ථස්ස[10] ථෙරෙසෙව ලබ්භනතො.

නදන්තානන්ති: ගජ්ජන්තානං; ගොචරපක්කමිතුවසීදෙහළාදිසු[11] ති යථා සීහා අත්තනො ආසයතො නික්ඛමිත්වා විජම්භිත්වා සීහනාදං අභීතනාදං නදන්ති, එවං එතෙපි විසයජ්ඣත්තපච්චවෙක්ඛණ උදානාදිකාලෙසු ඉමං අභීතනාදං නදිංසු. තෙන වුත්තං:– "සීහානංව නදන්තාන"න්ති.

---

1. සී. II. III. විලාස. ම. අරියබලයොගත.
2. ම. & සී. III. රාගාදිසංකිලෙසබලං
3. ම. යථාකන්තනත්ථෙන.
'යථා පන්ත මිනාසද්දනීති. පි. 506.
4. සී. I අඩත
5. සී. 1. එකාකී. එකාකී.
6. ම. එකචරියත්ථෙනාපි
7. සී. II & II පොතකොපි.
8. සී. II & III කළීරංව.
9. සී. II & III තුපමිතා.
10. සී. II & III සමානාදිඅත්ථස්ස
11. ම. සී. II වෙලාදිසු.

a. සං. නි. දෙවතාසං. එණිජංඝ සුත්ත.
b. අ. නි. 2. නි. 6. ව.

දාඨීනන්ති: දාඨාවන්තානං පසත්ථානං පසත්ථදාඨීනං අතිසයදාඨානන්ති වා අත්ථො. යථා හි සීහා අතිවිය දළ්හානං තික්ඛානඤ්ච චතුන්නං දාඨානං බලෙන පටිපක්ඛෙ අභිභවිත්වා අත්තනො මනොරථං මත්ථකං පූරෙන්ති, එවමෙතෙපි චතුන්නං අරියමග්ගදාඨානං බලෙන අනාදිමති සංසාරෙ අනභිභූතපුබ්බං පටිපක්ඛං අභිභවිත්වා අත්තනො මනොරථං මත්ථකං පාපෙසුං. ඉධාපි දාඨා වියාති දාඨාති පරිසඞ්කප්පනාවසෙනෙව[1] අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ගිරිගබ්භරෙති: පබ්බතගුහායං. සමීපත්ථෙ භුම්මවචනං. "ගිරිගව්හරෙ[2]"ති කෙචි පඨන්ති. පබ්බතෙසු වනගහණවනසණ්ඩෙති අත්ථො. ඉදමෙත්ථ තෙසං විරොචනට්ඨාන දස්සනඤ්ච සීහනාදස්ස යොග්‍යභූමිදස්සනඤ්ච; "නදන්තානං ගිරිගබ්භරෙ"ති යොජනා. යථා සීහා යෙභුය්‍යෙන ගිරිගබ්භරෙ අඤ්ඤෙහි දුරාසදතාය ජනවිවිත්තෙ වසන්තා අත්තනො දස්සනෙන උප්පජ්ජනකස්ස ඛුද්දකමිගසන්තාසස්ස පරිහරණත්ථං ගොචරගමනෙ සීහනාදං නදන්ති, එවමෙතෙපි අඤ්ඤෙහි දුරාසදෙ[3] ගිරිගබ්භරසදිසෙව සුඤ්ඤාගාරෙ වසන්තා ගුණෙහි ඛුද්දකානං පුථුජ්ජනානං තණ්හාදිට්ඨිපරිත්තාසපරිවජ්ජනත්ථං වක්ඛමානගාථාසඞ්ඛාතං අභීතනාදං නදිංසු.

තෙන වුත්තං:-

"සීහානංව නදන්තානං දාඨීනං ගිරිගබ්භරෙ
සුණාථ භාවිතත්තානං ගාථා අත්තූපනායිකා"ති.

සුණාථාති: සවනාණත්තිකවචනං, තෙන වක්ඛමානානං ගාථානං සන්නිපතිතාය පරිසාය සොතුකාමතං උප්පාදෙන්තො සවනෙ ආදරං ජනෙති, උස්සාහං සමුට්ඨාපෙන්තො ගාරවං බහුමානඤ්ච උපට්ඨපෙති[4] අථවා සීහානන්ති ආදීනං පදානං පරිකප්පනාය විනා මුඛ්‍යවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. තස්මා දළ්හතික්ඛභාවෙන පසත්ථාතිසයදාඨතාය දාඨීනං ගිරිගබ්භරෙ නදන්තානං සීහගජ්ජිතං ගජ්ජන්තානං සීහානං මිගරාජූනං විය තෙසං අභීතනාදසදිසා ගාථා සුණාථාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති:- යථා සීහනාදං නදන්තානං සීහානං මිගරාජූනං කුතොචිපි භයාභාවතො සො අභීතනාදො තදඤ්ඤමිගසන්තාසකාරො[5], එවං භාවිතත්තානං අප්පමත්තානං ථෙරානං සීහනාදසදිසා සබ්බසො භයහෙතූනං සුප්පහීනත්තා අභීතනාදභූතා පමත්තජනසන්තාසකරා[3] ගාථා සුණාථාති.

භාවිතත්තානන්ති: භාවිතචිත්තානං. චිත්තං හි "අත්තා හි කිර දුද්දමො"[a] "යො වෙ ඨිතත්තො තසෙසව උජ්ජූ"ති ච "අත්තසම්මාපණිධී"ති[b] ච එවමාදීසු අත්තාති වුච්චති. තස්මා අධිචිත්තානුයොගෙන සමථවිපස්සනාභිවඩ්ඪිතචිත්තානං සමථවිපස්සනාභාවනා

---

1. ම. සඞ්කප්පනාවසෙනෙව
2. ම. ගිරිගහ්වරෙ
3. සී. I. II & III දුරසද
4. සී. I උප්පජ්ජාපෙති.
5. සී. II & III සන්තාපසාරෙ. සන්තාපසාර

a. ධම්මපද. අත්තවග්ග.
b. සුත්තනි. මහාමඞ්ගලසුත්ත.

මත්ථකං පාපෙත්වා ඨිතානන්ති අත්ථො. අථවා, භාවිතත්තානන්ති භාවිතසභාවානං සභාවභූත[1] සීලාදිභාවිතානන්ති අත්ථො. ගීයතීති ගාථා; අනුට්ඨුභාදිවසෙන[2] ඉසීහි පවත්තිතං චතුප්පදං ඡප්පදං වා වචනං. අඤ්ඤම්පි තංසදිසතාය ගාථා[3] වුච්චන්ති. අත්තත්ථාදිප්ප භෙදෙ අත්ථෙ උපනෙන්ති, තෙසු වා උපනීයන්තීති අත්ථූපනායිකා.[4] අථවා, භාවිතත්තානන්ති: භාවිතත්තභාවානං; අත්තභාවො හි ආහිතො[5]. අහම්මානො එත්ථාති අත්තාති වුච්චති, සො ච තෙහි අප්පමාදභාවනාය[6] ආවජ්ජනාභාවනාය භාවිතො, සම්මදෙව ගුණගන්ධ ගාහාපිතො. ඉතන වුත්තං:- තෙසං කායභාවනා සීලභාවනා චිත්තභාවනා පඤ්ඤාභාවනාති චතුන්නම්පි භාවනානං පරිපුණ්ණභාවං දස්සෙති.

භාවනාති ච සම්බොධිපටිපදා ඉධාධිප්පෙතා. යායං සච්චසම්බොධි අත්ථි සා දුවිධා අභිසමයතො තදත්ථතො ච. සම්බොධි පන තිවිධා සම්මාසම්බොධි පච්චෙකසම්බොධි සාවකසම්බොධීති. තත්ථ සම්මා සාමං සබ්බධම්මානං බුජ්ඣනතො බොධනතො ච සම්මාසම්බොධි, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපදට්ඨානං මග්ගඤාණං මග්ගඤාණපදට්ඨානඤ්ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං සම්මාසම්බොධීති වුච්චති. තෙනාහ:-"බුද්ධොති යො සො භගවා සයම්භූ අනාචරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමංසච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තො බලෙසු[7] ච වසීභාව"න්ති. බොධනෙය්‍යබොධනත්ථො හි බලෙසු ච වසීභාවො.

පච්චෙකං සයමෙව බොධීති පච්චෙකසම්බොධි. අනුබුද්ධො සයම්භූ ඤාණෙන සච්චාභිසමයොති අත්ථො. සම්මාසම්බුද්ධානං හි සයම්භුඤාණතාය සයමෙව පවත්තමානොපි සච්චාභිසමයො සානුබුද්ධො අප්පමාණානං සත්තානං සච්චාභිසමයස්ස හෙතුභාවතො. ඉමෙසං පන සො එකස්සාපි සත්තස්ස සච්චාභිසමයහෙතු න[8] හොති.

සත්ථු ධම්මදෙසනාය සවනන්තෙ ජාතාති සාවකා, සාවකානං සච්චාභිසමයො සාවකසම්බොධි.

තිවිධාපෙසා තිණ්ණං බොධිසත්තානං යථාසකං ආගමනීය පටිපදාය මත්ථකප්පත්තියා සතිපට්ඨානාදීනං සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛිය ධම්මානං භාවනා පාරිපූරීති වෙදිතබ්බා ඉතරාභිසමයානං තදවිනාභාවතො. න හි සච්ඡිකිරියාභිසමයෙන විනා භාවනාභිසමයො සම්භවති. සති ච භාවනාභිසමයෙ පහාණාභිසමයො පරිඤ්ඤාභිසමයො ච සිද්ධො යෙව හොතීති.

---

1. සී. I භූතානං.
2. ම. සී. III අනුට්ඨුභාසාදිවසෙන.
3. සී. II & III තථා වුච්චති.
4. ම. අත්ථූපනායිකා.
5. සී. I & II. අභිතො.
6. ම. අප්පමාණ.
7. සී. II, III & ම. ඵලෙසු
8. සී. I & II අපරිමාණානං.

යදා හි මහාබොධිසත්තො පාරමීපරිපූරිතබොධිසම්භාරො චරිමභවෙ කතපුබ්බකිච්චො බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ "න තාවිමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමි යාව න මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිස්සතී"ති පටිඤ්ඤං කත්වා අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො අසම්පත්තාය එව සඤ්ඣාවෙලාය මාරබලං විධමිත්වා පුරිමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන අනෙකාකාර වොකාරෙ[1] පුබ්බෙ නිවුත්ථක්ඛන්ධෙ අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුවිසොධනෙන චුතූපපාතඤාණ අනාගත සඤ්ඤාණානි අධිගන්ත්වා,[2] පච්ඡිමයාමෙ "කිච්ඡං වතායං ලොකො ආපන්නො ජායති ච ජීයති ච මීයති ච චවති ච උපපජ්ජති ච අථචපනිමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං නප්පජානාති ජරාමරණස්සා a"ති ආදිනා ජරාමරණතො පට්ඨාය පටිච්චසමුප්පාදමුඛෙන විපස්සනං අභිනිවිසිත්වා මහාගහණං ඡින්දිතුං නිසදසිලායං ඵරසුං සුනිසදෙන්තො[3] විය කිලෙසගහණං ඡින්දිතුං ලොකනාථො ඤාණඵරසුං තෙජෙන්තො බුද්ධභාවාය හෙතුසම්පත්තියා පරිපාකං ගතත්තා සබ්බඤ්ඤුත ඤාණාධිගමාය විපස්සනං ගබ්භං ගණ්හාපෙන්තො අන්තරන්තරා නානාසමාපත්තියො සමාපජ්ජිත්වා යථාවවත්ථාපිතෙ නාමරූපෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා අනුපදධම්මං[4] විපස්සනාවසෙන අනෙකාකාරවොකාර[5] සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො ඡත්තිංසකොටිසතසහස්සමුඛෙන සම්මසනවාරං විත්ථාරෙත්වා[6] තත්ථ මහාවජිරඤාණසඞ්ඛාතෙ විපස්සනාඤාණෙ තික්ඛෙ සූරෙ පසන්නෙ වුට්ඨානගාමිනීභාවෙන පවත්තමානෙ යදා තං මග්ගෙන ඝාතෙති තදා මග්ගපටිපාටියා දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සං ඛෙපෙන්තො අග්ගමග්ගක්ඛණෙ සම්මාසම්බොධිං අධිගච්ඡති නාම, අග්ගඵලක්ඛණතො පට්ඨාය අධිගතො නාම සම්මාසම්බුද්ධභාවතො දසබලචතුවෙසාරජ්ජාදයොපි තස්ස තදා හත්ථගතා යෙව හොන්තීති; අයං තාව අභිසමයතො සම්මාසම්බොධිපටිපදා තදත්ථො පන මහාභිනීහාරතො පට්ඨාය යාව තුසිතභවනෙ නිබ්බත්ති එත්ථන්තරෙ පවත්තං බොධිසම්භාරසම්භරණං තත්ථ යං වත්තබ්බං තං සබ්බාකාර සම්පන්නං චරියාපිටකවණ්ණනායං විත්ථාරතො වුත්තමෙවාති; තත්ථ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං.

පච්චෙකබොධිසත්තාපි පච්චෙකබොධියා කතාභිනීහාරා අනුපුබ්බෙන සම්මා වා පච්චෙක සම්බොධිසම්භාරා තාදිසෙ කාලෙ චරිමත්තභාවෙ ඨිතා ඤාණස්ස පරිපාකගතභාවෙන උපට්ඨිතං සංවෙගනිමිත්තං ගහෙත්වා සවිසෙසං භවාදීසු ආදීනවං දිස්වා සයම්භුඤාණෙන පවත්තිපවත්තිහෙතුං නිවුත්තිනිවුත්ති[7] හෙතුඤ්ච පරිච්ඡින්දිත්වා "සො ඉදං දුක්ඛන්ති යොනිසො මනසිකරොතී"තිb ආදිනා ආගත

1. ම.සී.I වොකාරං.
2. ම.සී. II & III අධිගතානි.
3. ම. නිසෙදෙන්තො.
4. අනුපුබ්බධම්මං.
5. සී. II & III වොකාර.
6. සී. I. විකිරෙත්වා. ම. විත්ථරෙත්වා.
7. සී. II & III නිබ්බත්ති.

a. දී. නි. මහාපදානසුත්ත. පි. 599.
b. ම. නි. සබ්බාසවසුත්ත.

නයෙන චතුසච්චකම්මට්ඨානං පරිබ්‍රූහෙන්තො අත්තනො අභිනීහාරානුරූපං සඞ්ඛාරෙ පරිමද්දන්තො අනුක්කමෙන විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අග්ගමග්ගං අධිගච්ඡන්තො පච්චෙකසම්බොධිං සයම්භූ[1] අභිසම්බුජ්ඣන්ති නාම; අග්ගඵලක්ඛණතො පට්ඨාය පච්චෙකසම්බුද්ධා නාම හුත්වා, සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා හොන්ති.

සාවකා පන සත්ථු සබ්‍රහ්මචාරිනො වා චතුසච්චකම්මට්ඨානකථං සුත්වා තස්මිංයෙව ඛණෙ කාලන්තරෙ වා තජ්ජං පටිපත්තිං අනුතිට්ඨන්තා ඝටෙන්තා වායමන්තා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා, යදිවා පටිපදය වඩ්ඪන්තියා, සච්චානි පටිවිජ්ඣන්තා අත්තනො අභිනීහාරානුරූපසිද්ධිඅග්ගසාවකභූමියා වා කෙවලං වා අග්ගමග්ගක්ඛණෙ සාවකසම්බොධිං අධිගච්ඡන්ති නාම; තතො පරං සාවකබුද්ධා නාම හොන්ති සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා. එවං තාව අභිසමයතො පච්චෙකසම්බොධි සාවකසම්බොධි ච වෙදිතබ්බා.

කාලතො පන යථා මහාබොධිසත්තානං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සං ච බොධිසම්භාරසම්භරණං ඉච්ඡිතබ්බං, මජ්ඣිමපරිච්ඡෙදෙන අට්ඨ අසංඛෙය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සඤ්ච, උපරිමපරිච්ඡෙදෙන සොළස අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සඤ්ච; එතෙ ච භෙදා[2] පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවිරියාධිකවසෙන වෙදිතබ්බා.

පඤ්ඤාධිකානං හි සද්ධා මන්දා හොති, පඤ්ඤා තික්ඛා. තතො ච උපායකොසල්ලස්ස විසදනිපුණභාවෙන නචිරස්සෙව පාරමියො පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා හොති, තෙසං නාතිසීඝං නාතිසනිකං පාරමියො පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. විරියාධිකානං පන පඤ්ඤා මන්දා හොති, තෙසං චිරෙනෙව පාරමියො පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. යථා මහාබොධිසත්තානං, න එවං පච්චෙකබොධිසත්තානං. තෙසං හි සතිපි පඤ්ඤාධිකභාවෙ ද්වෙ අසංඛෙය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සඤ්ච බොධිසම්භාරසම්භරණං ඉච්ඡිතබ්බං, න තතො ඔරං. සද්ධාධිකවිරියාධිකානම්පි වුත්තපරිච්ඡෙදතො පරං කතිපයෙ එව කප්පෙ අතික්කමිත්වා පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣන්ති; න තතියං අසඞ්ඛෙය්‍යන්ති. සාවකබොධිසත්තානං පන යෙසං අග්ගසාවකභාවාය අභිනීහාරො තෙසං එකං අසංඛෙය්‍යං කප්පානං සතසහස්සඤ්ච සම්භාරසම්භරණං ඉච්ඡිතබ්බං. යෙසං මහාසාවකභාවාය තෙසං කප්පානං සතසහස්සමෙව; තථා බුද්ධස්ස මාතාපිතූනං, උපට්ඨාකස්ස, පුත්තස්ස ච.

තත්ථ යථා:-

"මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරො ච ඡන්දතා
අට්ඨධම්මසමොධානා අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී"ති.

---

1. සී. I. න දිස්සතෙ. 2. සී. I. පභෙද.

එවං වුත්තෙන අට්ඨධම්මසමොධානෙන කතපණිධානානං මහාබොධිසත්තානං මහාභිනීහාරතො පභුති සවිසෙසං දානාදීසු යුත්තප්පයුත්තානං දිවසෙ දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං මහාදානං දෙන්තානං තදනුරූපසීලාදිකෙ සබ්බපාරමීධම්මෙ ආචිණන්තානම්පි යථාවුත්තකාලපරිච්ඡෙදං අසම්පත්වා අන්තරා එව බුද්ධභාවප්පත්ති නාම නත්ථි. කස්මා? ඤාණස්ස අපරිපච්චනතො. පරිච්ඡින්නකාලෙ නිප්ඵාදිතං විය හි සස්සං බුද්ධඤාණං යථාපරිච්ඡින්නකාලවසෙනෙව වුද්ධිං[2] විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්තං ගබ්භං ගණ්හන්තං පරිපාකං ගච්ඡතීති. එවං:–

"මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති විගතාසවදස්සනං
අධිකාරො ඡන්දතා එතෙ අභිනීහාරකාරණා"ති.

ඉමෙ පඤ්ච ධම්මෙ සමොධානෙත්වා කතාභිනීහාරානං පච්චෙකබොධිසත්තානං, "අධිකාරො ච ඡන්දතා"ති වුත්තඞ්ගසමන්නාගතාය පත්ථනාය වසෙන කතපණිධානානං සාවකබොධිසත්තානඤ්ච, තත්ථ තත්ථ වුත්තකාලපරිච්ඡෙදං අසම්පත්වා අන්තරා එව පච්චෙකසම්බොධියා යථාවුත්තසාවකසම්බොධියා ච අධිගමො නත්ථි. කස්මා? ඤාණස්ස අපරිපච්චනතො. ඉමෙසම්පි යථා මහාබොධිසත්තානං දානාදිපාරමීහි පරිබ්‍රූහිතා පඤ්ඤාපාරමී අනුක්කමෙන ගබ්භං ගණ්හන්තී පරිපාකං ගච්ඡන්තී බුද්ධඤාණං පරිපූරෙති, එවං දානාදීහි පරිබ්‍රූහිතා අනුපුබ්බෙන යථාරහං ගබ්භං ගණ්හන්තී පරිපාකං ගච්ඡන්තී පච්චෙකබොධිඤාණං සාවකබොධිඤාණඤ්ච පරිපූරෙති. දානපරිචයෙන හෙතෙ තත්ථ තත්ථ භවෙ අලොභජ්ඣාසයතාය සබ්බත්ථ අලග්ගමානසා[3] අනපෙක්ඛචිත්තා හුත්වා, සීලපරිචයෙන සුසංවුතකායවාචතාය පරිසුද්ධකායවචීකම්මන්තා පරිසුද්ධාජීවා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුනො හුත්වා, ජාගරියානුයොගෙන චිත්තං සමාදහන්ති. ස්වායං තෙසං ජාගරියානුයොගො ගතපච්චාගතිකවත්තවසෙන වෙදිතබ්බො. එවං පන පටිපජ්ජන්තානං අධිකාරසම්පත්තියා අප්පකසිරෙනෙව අට්ඨසමාපත්තියො පඤ්චාභිඤ්ඤා ඡළභිඤ්ඤා අධිට්ඨානභූතා පුබ්බභාගවිපස්සනා ච හත්ථගතායෙව හොන්ති. විරියාදයො පන තදන්තොගධායෙව.

යඤ්හි පච්චෙකබොධියා සාවකබොධියා වා අත්ථාය දානාදිපුඤ්ඤසම්භරණෙ අබ්භුස්සහනං ඉදං විරියං. යං තදනුපරොධස්ස සහනං අයං ඛන්ති. යං දානසීලාදිසමාදානාවිසංවාදනං[4] ඉදං සච්චං. සබ්බත්ථකමෙව අචලසමාදානාධිට්ඨානං ඉදං අධිට්ඨානං. යා දානසීලාදීනං පවත්තිට්ඨානභූතෙසු සත්තෙසු හිතෙසිතා අයං මෙත්තා.

---

1. සී. III. බුද්ධුප්පත්ති. සී. II. වුඩ්ඪප්පවත්ති.
2. වුඩ්ඪිං.
3. සී III. අලග්ගමානසා. සී. II අසඞ්ගමානසා.
4. සී. II & ම. දානසීලාදිසමාදානවිසංවාදනං.

යං සත්තානං සහවිප්පකාරෙසු අජ්ඣුපෙක්ඛනං අයං උපෙක්ඛාති. එවං දානසීලභාවනාසු[1] සීලසමාධිපඤ්ඤාසු ච සිජ්ඣමානාසු විරියාදයො සිද්ධා එව හොන්ති. තදෙව පච්චෙකබොධිඅත්ථාය සාවකබොධිඅත්ථාය ච දානාදිපටිපදා තෙසං බොධිසත්තානං සන්තානස්ස භාවනතො පරිභාවනතො භාවනා නාම; විසෙසතො දානසීලාදීහි සමභිසඞ්ඛතෙ[2] සන්තානෙ පවත්තා සමථවිපස්සනාපටිපදා. යතො තෙ බොධිසත්තා පුබ්බයොගාවචරසමුදාගමසම්පන්නා හොන්ති, තෙනාහ භගවා:- "පඤ්චිමෙ **ආනන්ද** ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ. කතමෙ පඤ්ච? ඉධානන්ද පුබ්බයොගාවචරො දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිගච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිගච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ දෙවපුත්තො සමානො අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති, අථ පච්ඡිමෙ කාලෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො[3] හොතී"ති. a

ඉති පුබ්බභාගපටිපදාභූතාය පාරමිතාපරිභාවිතාය[4] සමථවිපස්සනාභාවනාය නිරොධගාමිනීපටිපදාභූතාය අභිසමයසඞ්ඛාතාය මග්ගභාවනාය ච භාවිතත්තභාවා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකා භාවිතත්තා නාම; තෙසු ඉධ බුද්ධසාවකා අධිප්පෙතා. එත්ථ ච "සීහානංවා"ති ඉමිනා ථෙරානං සීහසමානවුත්තිතාදස්සනෙන අත්තනො පටිපක්ඛෙහි අනභිභවනීයතං තෙ ච අභිභුය්‍ය පවත්තිං දස්සෙති. "සීහානංව නදන්තානං-පෙ-ගාථා"ති ඉමිනා ථෙරගාථානං සීහනාදසදිසතාදස්සනෙන තාසං පරවාදෙහි අනභිභවනීයතං තෙ ච අභිභවිත්වා පවත්තිං දස්සෙති. "**භාවිතත්තාන**"න්ති ඉමිනා තදුභයස්ස කාරණං විභාවෙති. භාවිතත්තභාවෙන ථෙරා ඉධ සීහසදිසාති වුත්තා; තෙසඤ්ච ගාථා සීහනාදසදිසා. "**අත්තූපනායිකා**"ති ඉමිනා අභිභවනෙ[5] පයොජනං දස්සෙති.

තත්ථ ථෙරානං පටිපක්ඛා නාම සංකිලෙසධම්මා, තදභිභවො තදඞ්ගවික්ඛම්භනප්පහානෙහි සද්ධිං සමුච්ඡෙදප්පහානං, තස්මිං සති පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං නිස්සරණප්පහානඤ්ච සිද්ධමෙව හොති. යතො තෙ "**භාවිතත්තා**"ති වුච්චන්ති? මග්ගක්ඛණෙ හි අරියා අප්පමාද[6] භාවනං භාවෙන්ති නාම; අග්ගඵලක්ඛණතො පට්ඨාය භාවිතත්තා නාමාති; වුත්තො වායමත්ථො.[7] තෙසු තදඞ්ගප්පහානෙන තෙසං සීලසම්පදා දස්සිතා, වික්ඛම්භනප්පහානෙන සමාධිසම්පදා, සමුච්ඡෙදප්පහාණෙන පඤ්ඤාසම්පදා, ඉතරෙන තාසං ඵලං දස්සිතං. සීලෙන ච තෙසං පටිපත්තියා ආදිකල්‍යාණතා දස්සිතා. "කොචාදි කුසලානං ධම්මානං සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං" "සීලෙ පතිට්ඨාය" b "සබ්බපාපස්ස අකර

---

1. සී. II. සීලභාවනාසු.
2. ම. & සී. I. සමභිසඞ්ඛතෙ.
3. සී. II. පච්චෙක බුද්ධො.
4. සී. II & ම. පරිභාවනාය.
5. සී. III. අභිභවනෙ.
6. සී. III අප්පමාණ භාවනං.
7. සී. II. වුත්තා ච කායසිමන්තා.

a. පුබ්බයොගාවචරසුත්ත.
b. සං. නි. දෙවතාසං. ජටාසුත්ත.

ණ"[a]න්ති වචනතො සීලං පටිපත්තියා ආදිකල්‍යාණතා ච, අවිප්පටිසාරාදිගුණාවහත්තා. සමාධිනා මජ්ඣෙකල්‍යාණතා ච දස්සිතා; "චිත්තං භාවයං,[b] කුසලස්ස උපසම්පදා"[a]ති ච වචනතො සමාධි පටිපත්තියා මජ්ඣෙකල්‍යාණතා ච, ඉද්ධිවිධාදිගුණාවහත්තා. පඤ්ඤාය පරියොසානකල්‍යාණතා ච දස්සිතා; "සචිත්තපරියොදපනං,[a]" "පඤ්ඤං භාවය"[b]න්ති වචනතො පඤ්ඤා පටිපත්තියා පරියොසානං, පඤ්ඤුත්තරතො කුසලානං ධම්මානං සා ච කල්‍යාණා ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදිභාවාවහත්තා.

"සෙලො යථා එකඝනො වාතෙන න සමීරති
එවං නින්දාපසංසාසු න සමිඤ්ජන්ති පණ්ඩිතා"ති.[c]

වුත්තං හි. තථා[1] සීලසම්පදාය තෙවිජ්ජභාවො දස්සිතො, සීලසම්පත්තිඤ්හි නිස්සාය තිස්සො විජ්ජා පාපුණන්ති. සමාධිසම්පදාය ඡළභිඤ්ඤාභාවො,[2] සමාධිසම්පත්තිඤ්හි නිස්සාය ඡළභිඤ්ඤා පාපුණන්ති. පඤ්ඤාසම්පදාය පභින්නපටිසම්භිදාභාවො, පඤ්ඤාසම්පදං හි නිස්සාය චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණන්ති. ඉමිනා තෙසං ථෙරානං කෙචි තෙවිජ්ජා කෙචි ඡළභිඤ්ඤා කෙචි පටිසම්භිදප්පත්තාති අයමත්ථො දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

තථා සීලසම්පදාය තෙසං කාමසුඛානුයොගසඞ්ඛාතස්ස අන්තස්ස පරිවජ්ජනං දීපෙති, සමාධිසම්පදාය අත්තකිලමථානුයොගසඞ්ඛාතස්ස, පඤ්ඤාසම්පදාය මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා සෙවනං දීපෙති. තථා සීලසම්පදාය තෙසං වීතික්කමප්පහාණං[3] කිලෙසානං දීපෙති, සමාධිසම්පදාය පරියුට්ඨානප්පහාණං, පඤ්ඤාසම්පදාය අනුසයප්පහාණං දීපෙති. සීලසම්පදාය වා දුච්චරිතසංකිලෙසවිසොධනං, සමාධිසම්පදාය තණ්හාසංකිලෙසවිසොධනං, පඤ්ඤාසම්පදාය දිට්ඨිසංකිලෙසවිසොධනං දීපෙති. තදඞ්ගප්පහාණෙන වා තෙසං අපායසමතික්කමො දස්සිතො, වික්ඛම්භනප්පහාණෙන කාමධාතුසමතික්කමො, සමුච්ඡෙදප්පහාණෙන සබ්බභවසමතික්කමො දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

භාවිතත්තානන්ති ච එත්ථ සීලභාවනා චිත්තභාවනා පඤ්ඤාභාවනාති තිස්සො භාවනාති වෙදිතබ්බා. තාය භාවනාය තදනොගධත්තා සීලභාවනා ච පටිපත්තියා ආදීති සබ්බං පුරිමසදිසං. යථා පන සීහනාදං පරෙ මිගගණා න සහන්ති. කුතො අභිභවො! අඤ්ඤදත්ථු සීහනාදෙව තෙ අභිභවති. එවමෙව අඤ්ඤතිත්ථියවාදා ථෙරානං වාදෙ න සහන්ති. කුතො අභිභවො! අඤ්ඤදත්ථු ථෙරවාදාව තෙ අභිභවන්ති.

---

1. සී. යථා.
2. සී. II. ඡළාභිඤ්ඤා.
3. සී. II. විතික්කමප්පහාණං.

a. දී. නි. මහාපදාන සුත්ත. ධම්මපද. බුද්ධවග්ග.
b. සං. නි. දෙවතා. ජටාසුත්ත.
c. ධම්මපද. පණ්ඩිතවග්ග.

තං කිස්ස හෙතු? "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා"a, "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා"b, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා"c ති නිබ්බාණධාතුති පවත්තනතො.

තහි ධම්මතො සඞ්ඛා කෙනචි අඤ්ඤථා කාතුං අප්පතිවත්තන්ති යතො. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං තං පරතො ආවිභවිස්සති; එවමෙත්ථ සඞ්ඛෙපෙනෙව පඨමගාථාය අත්ථවිභාවනා වෙදිතබ්බා.

දුතියගාථායං පන අයං සම්බන්ධදස්සනමුඛෙන අත්ථවිභාවනා:- **තත්ථ** යෙසං ථෙරානං ගාථා සාවෙතුකාමො තෙ සාධාරණවසෙන **නාමතො** ගොත්තතො ගුණතො ච කිත්තෙතුං "යථානාමානි" ආදි **වුත්තං**. අසාධාරණතො පන තත්ථ තත්ථ ගාථාසුයෙව ආවිභවිස්සති. **තත්ථ 'යථානාමා'**ති: යංයංනාමා, **සුභූති මහාකොට්ඨිතො**ති ආදිනා නයෙන නාමධෙය්‍යෙන යථාපඤ්ඤාතාති අත්ථො. **'යථාගොත්තා'**ති: යංයංගොත්තා, **ගොතමො කස්සපො**ති ආදිනා නයෙන කුලප්පදෙසෙන යාය යාය ජාතියා සමඤ්ඤාතාති අත්ථො. **'යථාධම්මවිහාරිනො'**ති: යාදිසධම්මවිහාරිනො;[1] පරියත්තිපරමතායං අට්ඨත්වා යථානුරූපසමාපත්තිවිහාරිනො හුත්වා විහරිංසූති අත්ථො. අථවා **'යථාධම්මවිහාරිනො'**ති: යථාධම්මතාය විහාරිනො ච යාදිසසීලාදිධම්මා[2] දිබ්බවිහාරාදීසු **අභිණ්හසො** විහරමානා යාදිසවිහාරා වාති අත්ථො. **'යථාධිමුත්තා'**ති: යාදිසඅධිමුත්තිකා, සද්ධාවිමුත්ති පඤ්ඤාවිමුත්තීසු යංයංඅධිමුත්තිකා, සුඤ්ඤතමුඛාදීසු වා යථා යථා නිබ්බාණං අධිමුත්තාති යථාධිමුත්තා. "නිබ්බාණං අධිමුත්තානං අත්ථං ගච්ඡන්ති ආසවා"d ති හි වුත්තං. උභයඤ්චෙතං පුබ්බභාගවසෙනෙව වෙදිතබ්බං.

යථාධම්මා යථාවිහාරිනො ච අරහත්තප්පත්තිතො පුබ්බෙයෙවහි යථාවුත්තමධිමුත්තං[3] න පරතො. තෙනාහ භගවා:—

"අස්සද්ධො අකතඤ්ඤූ ච සන්ධිච්ඡෙදො ච යො නරො"e ති ආදි. "යථා විමුත්තා"තිපි පාඨො. පඤ්ඤාවිමුත්තිඋභතොභාගවිමුත්තීසු යංයංවිමුත්තිකාති අත්ථො. **'සප්පඤ්ඤා'**ති: තිහෙතුකපටිසන්ධිපඤ්ඤාය පාරිහාරිකපඤ්ඤාය භාවනාපඤ්ඤාය චාති තිවිධායපි පඤ්ඤාය පඤ්ඤවන්තො. **'විහරිංසූ'** ති: තාය එව සප්පඤ්ඤතාය[4] යථාලද්ධඵාසුවිහාරෙනෙව වසිංසු. **'අතන්දිතා'**ති: අනලසා; අත්තහිතපටිපත්තියං යථාබලං පරහිතපටිපත්තියං ච උට්ඨානවන්තොති අත්ථො.

එත්ථ ච නාමගොත්තගහණෙන තෙසං තෙසං ථෙරානං පකාසපඤ්ඤාතභාවං දස්සෙති. ධම්මවිහාරගහණෙන සීලසම්පදං, සමාධිසම්පදං ච දස්සෙති. **'යථාධිමුත්තා සප්පඤ්ඤා'** ති ඉමිනා පඤ්ඤාසම්පදං. **'අතන්දිතා'** ති ඉමිනා සීලසම්පදාදීනං කාරණභූතං විරිය

---

1. ම. I. යථාධම්මා යථාවිහාරිනො
2. සී. I & II යාදිසා සීලාදිධම්මා.
3. ම. අධිමුච්චනං.
4. සී. II, සබ්බඤ්ඤුතාය.

a ධම්මපද, මග්ගව. ගාථා 277.
b. " " " 278.
c. " " " 279.
d. " කොධව. " 226.
e. " අරහන්තව. " 97.

සම්පදං දස්සෙති. **‘යථානාමා’** ති ඉමිනා තෙසං පකාසනාමං තං දස්සෙත්වා. **‘යථාගොත්තා’** ති ඉමිනා සද්ධානුසාරී ධම්මානුසාරී ගොත්තසම්පත්තිසමුදාගමං. **‘යථාධම්මවිහාරිනො’** ති ආදිනා සීල සමාධි පඤ්ඤාවිමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පත්ති සමුදාගමං. **‘අතන්දිතා’** ති ඉමිනා එවං අත්තහිතසම්පත්තියං ඨිතානං පරහිතපටිපත්තිං[1] දස්සෙති.

අථවා **‘යථානාමා’** ති ඉදං තෙසං ථෙරානං ගුරූහි ගහිත නාමධෙය්‍යදස්සනං සමඤ්ඤාමත්තකිත්තනතො. **‘යථාගොත්තා’**ති ඉදං කුලපුත්තභාවදස්සනං කුලාපදෙසකිත්තනතො, තෙන තෙසං සද්ධාය පබ්බජිතභාවං දස්සෙති. **‘යථාධම්මවිහාරිනො’**ති ඉදං චරණසම්පත්ති දස්සනං සීලසංවරාදීහි සමඞ්ගීභාවදීපනතො. **‘යථාධිමුත්තා සප්පඤ්ඤා’**ති ඉදං තෙසං විජ්ජාසම්පත්තිදස්සනං ආසවක්ඛය පරියොසානාය ඤාණසම්පත්තියා අධිගමපරිදීපනතො. **‘අතන්දිතා’**ති ඉදං චරණසම්පත්තීනං[2] අධිගමූපායදස්සනං.

‘යථානාමා’ති වා ඉමිනා තෙසං පකාසනනාමමත්තංයෙව දස්සෙති. **‘යථාගොත්තා’** ති පනිමිනා පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිං දස්සෙති. න හි සම්මාඅප්පණිහිතත්තතො පුබ්බෙ ච අකතපුඤ්ඤස්ස සද්ධානුසාරී ධම්මානුසාරිනො ගොත්තසම්පත්තිසමුදාගමො සම්භවති. **‘යථාධම්ම විහාරිනො’** ති ඉමිනා තෙසං පුරිමචක්කද්වයසම්පත්තිං දස්සෙති. න හි අප්පතිරූපෙ දෙසෙ වසතො සප්පුරිසූපනිස්සය රහිතස්ස ච තාදිසා ගුණවිසෙසා සම්භවන්ති. **‘යථාධිමුත්තා’** ති ඉමිනා සද්ධම්මසවනසම්පදාසමායොගං දස්සෙති. න හි පරතො ඝොසෙන විනා සාවකානං සච්චසම්පටිවෙධො සම්භවති. **‘සප්පඤ්ඤා අතන්දිතා’** ති ඉමිනා යථාවුත්තස්ස ගුණවිසෙසස්ස අබ්‍යභිචාර හෙතුං දස්සෙති ඤායාරම්භදස්සනතො[3].

අපරො නයො:- **‘යථාගොත්තා’**ති එත්ථ ගොත්තකිත්තනෙන තෙසං ථෙරානං යොනිසොමනසිකාරසම්පදං දස්සෙති, යථාවුත්ත ගොත්තසම්පන්නස්ස යොනිසොමනසිකාරසම්භවතො. **‘යථාධම්ම විහාරිනො’** ති එත්ථ ධම්මවිහාරග්ගහණෙන සද්ධම්මසවනසම්පදං දස්සෙති සද්ධම්මසවනෙන විනා තදභාවතො.

‘යථාධිමුත්තා’ති ඉමිනා මත්ථකප්පත්තං ධම්මානුධම්මපටිපදං දස්සෙති. **‘සප්පඤ්ඤා’** ති ඉමිනා සබ්බත්ථ සම්පජානකාරිතං. **‘අතන්දිතා’** ති ඉමිනා වුත්තනයෙන අත්තහිතසම්පත්තිං පරිපූරෙත්වා ඨිතානං පරෙසං හිතසුඛාවහාය පටිපත්තියං අකිලාසුභාවං දස්සෙති. තථා **‘යථාගොත්තා’** ති ඉමිනා තෙසං සරණාගමනසම්පදා දස්සිතා සද්ධානුසාරී ගොත්තකිත්තනතො. **‘යථාධම්මවිහාරිනො’** ති

1. ම. පටිපත්තියං. 2. සී. I. විජ්ජාචරණ.
3. සී. III. ඤාණාරම්භදස්සනතො.

ඉමිනා සීලක්ඛන්ධපුබ්බඞ්ගමො සමාධික්ඛන්ධො දස්සිතො. **'යථාධිමුත්තා සප්පඤ්ඤා'**ති ඉමිනා පඤ්ඤාක්ඛන්ධාදයො. සරණාගමනඤ්ච සාවකගුණානං ආදි, සමාධි මජ්ඣෙ, පඤ්ඤා පරියොසානන්ති ආදිමජ්ඣපරියොසානදස්සනෙන සබ්බෙපි සාවකගුණා දස්සිතා හොන්ති.

ඊදිසී[1] පන ගුණවිභූති යාය සම්මාපටිපත්තියා හොති අධිගතා, තං දස්සෙතුං "තත්ථ තත්ථ විපස්සිත්වා"ති ආදි වුත්තං. **'තත්ථ තත්ථා'**ති: තෙසු තෙසු අරඤ්ඤරුක්ඛමූලපබ්බතාදීසු විවිත්තසෙනාසනෙසු. **'තත්ථ තත්ථා'**ති වා තස්මිං තස්මිං උදනාදිකාලෙ. **'විපස්සිත්වා'**ති: සම්පස්සිත්වා;[2] නාමරූපවවත්ථානපච්චයපරිග්ගහාදීහි දිට්ඨිවිසුද්ධිකඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධියො සම්පාදෙත්වා කලාපසම්මසනාදික්කමෙන පඤ්චමං විසුද්ධිං අධිගන්ත්වා පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධියා මත්ථකං පාපනවසෙන විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා. **'ඵුසිත්වා'**ති[3]: පත්වා, සච්ඡිකත්වා. **'අච්චුතං පදං'**ති: නිබ්බානං; තඤ්හි සයං අච්චවනධම්මත්තා අධිගතානං අච්චුතිහෙතුභාවතො ච, 'නත්ථි එත්ථ චුති'ති අච්චුතං, සඞ්ඛතධම්මෙහි අසම්මිස්සභාවතාය තදත්ථිකෙහි පටිපජ්ජිතබ්බතාය ච පදන්ති ච වුච්චති.

'කතන්තං'ති: කතස්ස අන්තං, යො හි හොති අධිගතො අරියමග්ගො සො අත්තනො පච්චයෙහි උප්පාදිතත්තා කතො නාම, තස්ස පන පරියොසානභූතං ඵලං කතන්තොති අධිප්පෙතං, තං කතන්තං අග්ගඵලං. අථවා පච්චයෙහි කතත්තා නිප්ඵාදිතත්තා කතා නාම සඞ්ඛතධම්මා, තං නිස්සරණභාවතො කතන්තො නිබ්බානං, තං කතන්තං පච්චවෙක්ඛන්තා "අධිගතං වත මයා අරියමග්ගාධිගමෙන ඉදං අරියඵලං, අධිගතා අසඞ්ඛතධාතූ"ති අරියඵලනිබ්බානානි විමුත්තිඤාණදස්සනෙන පටිපත්තිං අවෙක්ඛමානා. අථවා සච්චසම්පටිවෙධවසෙන යං අරියෙන අකරණීයං පරිඤ්ඤාදිසොළසවිධං කිච්චං අග්ගඵලෙ ඨිතෙන නිප්ඵාදිතත්තා පරියොසිතත්තා කතං නාම. එවං කතන්තං පච්චවෙක්ඛන්තා, එතෙන පහීනකිලෙසපච්චවෙක්ඛණං දස්සිතං. පුරිමනයෙන පන ඉතරපච්චවෙක්ඛණානීති එකූනවීසතිපි පච්චවෙක්ඛණානි දස්සිතානි හොන්ති.

'ඉමමත්ථං'ති: එත්ථ ඉමන්ති සකලෙ ථෙරථෙරීගාථානං අත්ථෙ. අත්තනො ඉතරෙසඤ්ච තත්ථ සන්නිපතිතානං ධම්මසඞ්ගාහකමහාථෙරානං බුද්ධියං විපරිවත්තමානතාය ආසන්නො පච්චක්ඛොති ච කත්වා වුත්තං. **'අත්ථං'**ති: "ඡන්නා මෙ[4] කුටිකා"ති ආදීහි ගාථාහි වුච්චමානං අත්තූපනායිකං පරූපනායිකං ලොකියලොකුත්තරපටිසංයුත්තං අත්ථං. **'අභාසිංසූ'**ති: ගාථාබන්ධවසෙන කථෙසුං. තංදීපනියො ඉදානි මයා වුච්චමානා තෙසං තාපි

1. ම. ඊදිසා පන
2. සී. I. සම්මසිත්වා
3. III. ඵුසිත්වා.
4. ම. මෙසා.

තත්තානං ගාථා අත්තුපනායිකා[1] සුණාථාති යොජනා. තෙ ච මහාථෙරා එවං කථෙන්තා අත්තනො සම්මාපටිපත්තිපකාසනීහි ගාථාහි සාසනස්ස එකන්තනීයානිකවිභාවනෙ[2] පරෙපි තත්ථ සම්මාපටිපත්තියං නියොජෙන්තීති එවමත්ථං දීපෙති. ආයස්මා ධම්මභණ්ඩාගාරිකො තථාදීපෙන්තො ච ඉමාහි ගාථාහි තෙසං ථොමනං තාසඤ්ච තෙසං වචනස්ස නිදනභාවෙන පාකටං උත්තානං ගතමෙවාති දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං.

නිදානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. ම. අත්තූපනායිකා.
2. ම. නියානිකවචනෙන.

ඉදානි **"ඡන්නා මෙ කුටිකා"**ති ආදිනයප්පවත්තානං ථෙරගාථානං අත්ථවණ්ණනා හොති. සා පනායං අත්ථවණ්ණනා යස්මා තාසං තාසං ගාථානං අට්ඨුප්පත්තිං[1] පකාසෙත්වා වුච්චමානා පාකටා හොති, සුවිඤ්ඤෙය්‍යා ච, තස්මා තත්ථ තත්ථ අට්ඨුප්පත්තිං පකාසෙත්වාව අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමාති.

තත්ථ **"ඡන්නා මෙ කුටිකා"**ති ගාථාය කා උප්පත්ති? වුච්චතෙ:- ඉතො කිර කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ අනුප්පන්නෙයෙව පදුමුත්තරෙ භගවති ලොකනාථෙ හංසවතී[2] නාමකෙ නගරෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණ මහාසාලස්ස එකො පුත්තො උප්පජ්ජි. තස්ස නන්දමාණවොති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො අත්තනො පරිවාරභූතෙහි චතුචත්තාලීසාය මාණවකසහස්සෙහි සද්ධිං පබ්බතපාදෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. අන්තෙවාසිකානම්පි කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. තෙපි නචිරෙනෙව ඣානලාභිනො අහෙසුං.

තෙන ච සමයෙන පන **පදුමුත්තරො** භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා **හංසවතිං** නගරං උපනිස්සාය විහරන්තො එකදිවසං පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො **නන්දතාපසස්ස** අන්තෙවාසිකජටිලානං අරහත්තූපනිස්සයං **නන්දතාපසස්ස** ච ද්වීහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස සාවකට්ඨානන්තරස්ස පත්ථනං දිස්වා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පුබ්බණ්හසමයෙ පත්තචීවරමාදාය අඤ්ඤං කඤ්චි[3] අනාමන්තෙත්වා සීහො විය එකචරො **නන්දතාපසස්ස** අන්තෙවාසිකෙසු ඵලාඵලත්ථාය ගතෙසු "බුද්ධභාවං මෙ ජානාතූ"ති පස්සන්තස්සෙව නන්දතාපසස්ස ආකාසතො ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨාසි. **නන්දතාපසො** බුද්ධානුභාවඤ්චෙව ලක්ඛණපාරිපූරිඤ්ච දිස්වා ලක්ඛණමන්තෙ සම්මසිත්වා "ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො නාම අගාරං අජ්ඣාවසන්තො රාජා හොති චක්කවත්තී, පබ්බජන්තො ලොකෙ විවත්තච්ඡදො[4] සබ්බඤ්ඤූ බුද්ධො හොති, අයං පුරිසාජානීයො නිස්සංසයං බුද්ධො"ති ඤත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. **නන්දතාපසොපි** අත්තනො අනුච්ඡවිකං ආසනං ගහෙත්වා එකමන්තෙ නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ චතුචත්තාලීසසහස්සජටිලා පණීතපණීතානි ඔජවන්තානි ඵලාඵලානි ගහෙත්වා ආචරියස්ස සන්තිකං සම්පත්තා බුද්ධානඤ්චෙව ආචරියස්ස ච නිසින්නාසනං ඔලොකෙන්තා ආහංසු: "ආචරිය මයං ඉමස්මිං ලොකෙ තුම්හෙහි මහන්තතරො නත්ථී"ති විචරාම; "අයං පන පුරිසො තුම්හෙහි මහන්තතරො"ති මඤ්ඤෙති. **නන්දතාපසො** "තාතා කිං වදෙථ[5]? සාසපෙන සද්ධිං අට්ඨසට්ඨිසහස්සයොජනුබ්බෙධං[6]

1. ම. අට්ඨුප්පත්ති.
2. ම. හංසාවතිනාමකෙ.
3. සී. II. කිඤ්චි.
4 සී. II, ම. විවට්ටච්ඡදො III. සී. විවත්තච්ඡදො.
5. ම. වදිස්සතෙ.
6 අට්ඨසට්ඨියොජනසතසහස්සුබ්බෙධං. මනොරථපූරණී. පි. 93

සිනෙරුං උපමෙතුං ඉච්ඡථ? සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙන සද්ධිං මා මං උපමිත්ථා"ති ආහ. අථ තෙ තාපසා "සචෙ අයං ඔරකො අභවිස්ස න අම්හාකං ආචරියො එවං උපමං ආහරෙය්‍ය, යාව මහාවතායං පුරිසාජානීයො"ති පාදෙසු නිපතිත්වා සිරසා වන්දිංසු.

අථ තෙ ආචරියො ආහ:"තාතා අම්හාකං බුද්ධානං අනුච්ඡවිකො දෙය්‍යධම්මො නත්ථි, භගවා ච භික්ඛාචාරවෙලායං ඉධාගතො, තස්මා මයං යථාබලං දෙය්‍යධම්මං දස්සාම, තුම්හෙ යං යං පණීතං ඵලාඵලං ආනීතං තං තං ආහරථා"ති වත්වා ආහරාපෙත්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා සයං තථාගතස්ස පත්තෙ[1] පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථාරා ඵලාඵලෙ පටිග්ගහිතමත්තෙ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු. තාපසො උදකම්පි සයමෙව පරිස්සාවෙත්වා අදාසි; තතො භොජනකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා නිසින්නෙ සත්ථරි සබ්බෙ අන්තෙවාසිකෙ පක්කොසිත්වා සත්ථුසන්තිකෙ සාරාණීයං කථං කථෙන්තො නිසීදි.

සත්ථා "භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ"ති චින්තෙසි. භික්ඛූ සත්ථු චිත්තං ඤත්වා සතසහස්සමත්තා ඛීණාසවා ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. නාරදතාපසො අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි: "තාතා බුද්ධානං නිසින්නාසනම්පි නීචං, සමණසතසහස්සස්සපි[2] ආසනං නත්ථි, තුම්හෙහි අජ්ජ උළාරං භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සක්කාරං කාතුං වට්ටති, පබ්බතපාදතො වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරථා"ති. අචින්තෙය්‍යත්තා ඉද්ධිවිසයස්ස මුහුත්තෙනෙව වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා බුද්ධානං යොජනප්පමාණං පුප්ඵාසනං පඤ්ඤපෙසුං, අග්ගසාවකානං තිගාවුතං,[3] සෙසභික්ඛූනං අඩ්ඪයොජනිකාදිභෙදං, සඞ්ඝනවකස්ස උසභමත්තං අහොසි.

එවං පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු නාරදතාපසො තථාගතස්ස පුරතො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ඨිතො "භන්තෙ මය්හං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය ඉමං පුප්ඵාසනං අභිරුහථා"ති ආහ. නිසීදි භගවා පුප්ඵාසනෙ. එවං නිසින්නෙ සත්ථරි සත්ථු ආකාරං ඤත්වා භික්ඛූසු[4] අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසින්නෙසු[5] නාරදතාපසො මහන්තං පුප්ඵච්ඡත්තං ගහෙත්වා තථාගතස්ස මත්ථකෙ ධාරෙන්තො අට්ඨාසි. සත්ථා "තාපසානං අයං සක්කාරො මහප්ඵලො හොතූ"ති නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජි. සත්ථුසමාපන්නභාවං ඤත්වා භික්ඛූපි සමාපත්තිං සමාපජ්ජිංසු. තථාගතෙ සත්තාහං නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නෙ අන්තෙවාසිකා භික්ඛාචාරකාලෙ සම්පත්තෙ වනමූලඵලාඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සෙසකාලෙ බුද්ධානං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ තිට්ඨන්ති. නාරදතාපසො පන භික්ඛාචාරම්පි අගන්ත්වා පුප්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තො සත්තාහං පීතිසුඛෙනෙව වීතිනාමෙසි.

---

1. සී. II & III. හත්ථෙ.
2. සී. I. ඛීණාසව.
3. සී. I. තිගාවුතප්පමාණං.
4. සී. I. භික්ඛු.
5. සී. I. නිසිදිංසු.

සත්ථා නිරොධතො වුට්ඨාය අරණවිහාරීඅඞ්ගෙන[1] දක්ඛිණෙය්‍යඅඞ්ගෙනචාති ද්වීහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතං එකං සාවකං "ඉසිගණස්ස පුප්ඵාසනානුමොදනං කරොහී"ති ආණාපෙසි. සො චක්කවත්තිරඤ්ඤො සන්තිකා පටිලද්ධමහාලාභො මහායොධො විය තුට්ඨමානසො අත්තනො විසයෙ ඨත්වා තෙපිටකං බුද්ධවචනං සම්මසිත්වා අනුමොදනං අකාසි. තස්ස දෙසනාවසානෙ සත්ථා සයං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සබ්බෙ චතුචත්තාළීසසහස්සතාපසා අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා "එථ භික්ඛවො"ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙසං තාවදෙව කෙසමස්සුං අන්තරධායි; අට්ඨපරික්ඛාරා කායෙ පටිමුක්කාව අහෙසුං. සට්ඨිවස්සත්ථෙරා විය සත්ථාරං පරිවාරයිංසු. **නන්දතාපසො** පන වික්ඛිත්තචිත්තතාය විසෙසං නාධිගඤ්ඡි.

තස්ස කිර අරණවිහාරිත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සොතුං ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය "අහො වතාහම්පි අනාගතෙ උප්පජ්ජනකබුද්ධස්ස සාසනෙ ඉමිනා සාවකෙන ලද්ධධුරං ලභෙය්‍යන්"ති චිත්තං උදපාදි. සො තෙන පරිවිතක්කෙන මග්ගඵලපටිවෙධං කාතුං නාසක්ඛි. තථාගතං පන වන්දිත්වා සම්මුඛෙ ඨත්වා ආහ: "භන්තෙ යෙන භික්ඛුනා ඉසිගණස්ස පුප්ඵාසනානුමොදනා කතා, කො නාමායං තුම්හාකං සාසනෙ"ති? අරණවිහාරීඅඞ්ගෙ දක්ඛිණෙය්‍යඅඞ්ගෙ ච එතදග්ගං පත්තො "එසො[2] භික්ඛූ"ති. භන්තෙ ය්වායං[3] මයා සත්තාහං පුප්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තෙන සක්කාරො කතො, තෙන අධිකාරෙන අඤ්ඤං සම්පත්තිං න පත්ථෙමි අනාගතෙ පන එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං ථෙරො විය ද්වීහඞ්ගෙහි සමන්නාගතො සාවකො භවෙය්‍යන්"ති පත්ථනං අකාසි.

සත්ථා "සමිජ්ඣිස්සති නු ඛො ඉමස්ස තාපසස්ස පත්ථනා"ති අනාගතංසඤාණං[4] පෙසෙත්වා ඔලොකෙන්තො කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා සමිජ්ඣනකභාවං දිස්වා **නන්දතාපසං** ආහ: "න තෙ අයං පත්ථනා මොඝා භවිස්සති, අනාගතෙ කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා **ගොතමො** නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ සමිජ්ඣිස්සතී"ති වත්වා ධම්මකථං කථෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ආකාසං පක්ඛන්දි.

නන්දතාපසො යාව චක්ඛුපථසමතික්කමා[5] සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච උද්දිස්ස අඤ්ජලිම්පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සො අපරභාගෙ කාලෙන කාලං සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණි. අපරිහීනජ්ඣානොව කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො. තතො පන චුතො අපරානිපි පඤ්චජාතිසතානි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො අහොසි.. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙපි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො හුත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙසි. එතං[6] කිර වත්තං අපරිපූරෙත්වා[7] මහාසාවකභාවං පාපුණන්තා නාම

1. සී. II & III අරණවිහාරඅඞ්ගෙන.
2. ම එකො
3. II & III සවායං.
4. ම. අනාගතංසඤාණං.
5. සී. II & III චක්ඛුපථං සමතික්කමා.
6. සී. II & III එවං.
7. ම. අපූරෙත්වා.

නත්ථි. ගතපච්චාගතවත්තං පන ආගමට්ඨකථාසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.[1] සො වීසතිවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති.

වුත්තඤ්හෙතං අපදානෙ:-

හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ නිසභො නාම පබ්බතො
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

කොසියො නාම නාමෙන ජටිලො උග්ගතාපනො
එකාකියො[2] අදුතියො වසාමි නිසභෙ තදා.

ඵලං මූලං[3]ච පණ්ණඤ්ච න භුඤ්ජාමි අහං තදා,
පවත්තපණ්ඩුපත්තානං[4] උපජීවාමි තාවදෙ.

නාහං කොපෙමි ආජීවං චජමානොපි ජීවිතං,
ආරාධෙමි සකං චිත්තං, විවජ්ජෙමි අනෙසනං.

රාගූපසංහිතං චිත්තං යදා උප්පජ්ජතෙ මම,
සයංව පච්චවෙක්ඛාමි එකග්ගො තං දමෙමහං.[5]

රජ්ජසි රජනීයෙ ච, දෙසනීයෙ ච දුස්සසෙ,[6]
මුය්හසෙ මොහනීයෙ ච, නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

විසුද්ධානං[7] අයං වාසො නිම්මලානං තපස්සිනං
මා ඛො විසුද්ධං දූසෙසි, නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

ආගාරිකො භවිත්වාන යදා පුත්තං ලභිස්සසි,
උභොපි මා විරාධෙසි, නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

ඡවාලාතං යථා කට්ඨං නෙත්ථ[8] කිච්චකාරණං,
නෙව ගාමෙ ආරඤ්ඤෙ වා නහි තං[9] කට්ඨසම්මතං.

ඡවාලාතූපමො ත්වංසි, න ගිහී, නාපි සඤ්ඤතො,
උභතො මුත්තකො, අජ්ජ නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

සියා නුඛො තව[10] එතං කො පජානාති තෙ ඉදං,
සද්ධාධුරං පහාසි මෙ කොසජ්ජබහුලාය ච.

ජිගුච්ඡිස්සන්ති තං විඤ්ඤූ අසුචිං[11] නාගරා යථා,
ආකඩ්ඪිත්වාන[12] ඉසයො චොදයිස්සන්ති[13] තං සදා,
තං විඤ්ඤූ පවදිස්සන්ති[14] සමතික්කන්තසාසනං.
සංවාසං අලභන්තො හි කථං ජීවිහිසි තුවං?

---

1. සී. I. ගහෙතබ්බං.
2. සී. II. එකියොව. එකිකො. අප. පා.
3. සී. II. ඵලාඵලං.
4. සී. I. පවත්තඵලපත්තානං.
5. සී. II & III දමෙසහං.
6. සී. I. දුස්සසි.
7. සී. II & III ඡවාලාතංවයං.
8. නකවචි. අප. පා.
9. සී. I. ම. නිහිතං.
10. සී. II & III වන.
11. සී. I & II අසුචී.
12. සී. II සංකඩ්ඪිත්වාන.
13. සී. II & III තොදයිස්සන්ති.
14. සී. III. පථරිස්සන්ති.

තිධාප්පභින්නං මාතඞ්ගං කුඤ්ජරං සට්ඨිහායනං
බලී නාගො උපාගඤ්ඡි යූථා නීහරතෙ ගජං.

යූථා[1] විනිස්සටො සන්තො සුඛං සාතං න වින්දති,
දුක්ඛිතො දුම්මනො හොති, උජ්ඣායන්තො පවෙධති.

තථෙව ජටිලා තම්පි නීහරිස්සන්ති දුම්මතිං,
තෙහි ත්වං නිස්සටො සන්තො සුඛං සාතං න ලච්ඡසි.

දිවා වා යදිවා රත්තිං සොකසල්ලසමප්පිතො
ඩය්හසි පරිළාහෙන ගජො යූථාව නිස්සටො.

ජාතරූපං යථා කූටං නෙව ඣායති කත්ථචි,
තථා සීලා විහීනො ත්වං න ඣායිස්සසි කත්ථචි.

අගාරං වසමානොපි කථං ජීවිහිසී තුවං?
මත්තිකං වා පෙත්තිකං වා නත්ථි තෙ නිචිතං ධනං.

සකං කම්මං කරිත්වාන ගත්තෙ සෙදං පමොචයං
එවං ජීවිහිසී ගෙහෙ, සාධු තෙ කිං න රුච්චති.

එවාහං තත්ථ වාරෙමි සඞ්කිලෙසගතං මනං,
නානාධම්මකථං කත්වා පාපා චිත්තං නිවාරයිං.

එවං මෙ විහරන්තස්ස අප්පමාදවිහාරිනො
තිංසවස්සසහස්සානි පවත්තෙව අතික්කමුං.

අප්පමාදරතං[2] දිස්වා උත්තමත්ථගවෙසකං
පදුමුත්තරසම්බුද්ධො ආගඤ්ඡි මම සන්තිකං.
තිම්බරූ[3] පක්කවණ්ණාභො අප්පමෙය්‍යො අනූපමො
රූපෙනාසදිසො[4] බුද්ධො ආකාසෙ චඞ්කමී තදා.
සුඵුල්ලො සාලරාජාව විජ්ජූව ගගනන්තරෙ[5]
ඤාණෙනාසදිසො බුද්ධො ආකාසෙ චඞ්කමී තදා.
සීහරාජාවසම්භීතො ගජරාජාව දප්පිතො
දුරාසදො ව්‍යග්ඝරාජාව ආකාසෙ චඞ්කමී තදා.
සිඞ්ගීනික්ඛසුවණ්ණාභො ඛදිරඞ්ගාරසන්නිභො
මණී යථා ජොතිරසො ආකාසෙ චඞ්කමී තදා.
විසුද්ධකෙලාසනිභො[6] පුණ්ණමාසෙව චන්දිමා
මජ්ඣන්තිකෙව සුරියො ආකාසෙ චඞ්කමී තදා.
දිස්වාන තං නභෙ චඞ්කමන්තං එවං චින්තෙසහං තදා:
"දෙවො නුඛො අයං සත්තො, උදාහු මනුජො අයං,
න මෙ සුතො වා දිට්ඨො වා මහියා එදිසො නරො,
අපි මන්තපදං අත්ථි, අයං සත්ථා භවිස්සති."

---

1. සී. I. යථා.
2. ම. අප්පමාදකරං.
3. සී. II & III තිම්බරුසක.
4. සී. I. රූපෙනාසාදිසො.
5. ම. ගහණන්තරෙ.
6. සී. I. ම. සන්නිභො.

එවාහං චින්තයිත්වාන සකං[1] චිත්තං පසාදයිං,
නානාපුප්ඵඤ්ච ගන්ධඤ්ච සන්නිපාතෙත්වහං තදා;
පුප්ඵාසනං පඤ්ඤපෙත්වා සාධුචිත්තං මනොරමං
නරසාරථිනං අග්ගං ඉදං වචනමබ්‍රවිං:

"ඉදං මෙ ආසනං වීර පඤ්ඤත්තං තවනුච්ඡවිං[2]
හාසයන්තො[3] මම චිත්තං නිසීද කුසුමාසනෙ."

නිසීදි තත්ථ භගවා අසම්භීතොව කෙසරී
සත්තරත්තින්දිවං බුද්ධො පවරෙ[4] කුසුමාසනෙ.

නමස්සමානො අට්ඨාසිං සත්තරත්තින්දිවං අහං.
වුට්ඨහිත්වා සමාධිම්හා සත්ථා ලොකෙ අනුත්තරො

මම කම්මං පකිත්තෙන්තො ඉදං වචනමබ්‍රවී:
"භාවෙහි බුද්ධානුස්සතිං භාවනානං අනුත්තරං,

ඉමං සතිං භාවයිත්වා පූරයස්සු සුමානසං,
තිංසකප්පසහස්සානි දෙවලොකෙ රමිස්සසි,

අසීතික්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සසි,
සහස්සක්ඛත්තුං චක්කවත්තී රාජා රට්ඨෙ[5] භවිස්සසි,

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසංඛියං,
අනුභොස්සසි තං සබ්බං, බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

භවාභවෙ සංසරන්තො මහාභොගං ලභිස්සසි,
භොගෙන ඌනතා නත්ථි, බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

අසීතිකොටිං ඡඩ්ඩෙත්වා දාසෙ කම්මකරෙ බහූ
ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිස්සසි.

ආරාධයිත්වා සම්බුද්ධං ගොතමං සක්‍යපුඞ්ගවං
සුභූති නාම නාමෙන හෙස්සසි සත්ථුසාවකො.

භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා එතදග්ගෙ ඨපෙස්සති
අරණවිහාරෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙ වීසු ඨානෙසු **ගොතමො**."

ඉදං වත්වාන සම්බුද්ධො ජලජුත්තමනාමකො[6]
නභෙ[7] අබ්භුග්ගමී ධීරො හංසරාජාව අම්බරෙ.

අනුසිට්ඨො[8] ලොකනාථෙන නමස්සිත්වා තථාගතං
සදා[9] භාවෙසිං මුදිතො බුද්ධානුස්සතිමුත්තමං.

---

1. ම. සිකං.
2. සී. I. තවනුච්ඡකං.
3. සී. II. තොසයන්තො.
4. සී. I. ම. පවතෙ.
5. සී. I. චාතුරන්තො.
6. නායකො. අප. පා.
7. නභං. අප. පා.
8. සාසිතො. අප. පා.
9. සී. III. තදා.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

අසීතික්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං,
සහස්සක්ඛත්තුං රාජා ච චක්කවත්තී අහොසහං.

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.
අනුභොමි සුසම්පත්තිං බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

භවාභවෙ සංසරන්තො මහාභොගං ලභාමහං.
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

පටිසම්භිදා චතස්සො විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඉත්ථං සුදං ආයස්මා **සුභූතිත්ථෙරො** ගාථායො අභාසිත්ථාති.

එවං පන සො තාවතිංසභවනෙ අපරාපරං උප්පජ්ජනවසෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ අනෙකසතක්ඛත්තුං චක්කවත්තිරාජා ච පදෙසරාජා ච හුත්වා උළාරං මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අථ අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං **සුමනසෙට්ඨිස්ස** ගෙහෙ **අනාථපිණ්ඩිකස්ස** කනිට්ඨො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සුභූතී**තිස්ස නාමං අහොසි.

තෙන ච සමයෙන අම්හාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ වෙළුවනපටිග්ගහණාදිනා ලොකානුග්ගහං කරොන්තො රාජගහං උපනිස්සාය සීතවනෙ විහරති. තදා **අනාථපිණ්ඩිකො** සෙට්ඨි සාවත්ථියං උට්ඨානකභණ්ඩං ගහෙත්වා අත්තනො සහායස්ස රාජගහසෙට්ඨිනො ඝරං ගතො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථාරං සීතවනෙ විහරන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඨමදස්සනෙනෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සත්ථාරං සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය යාචිත්වා තතො පඤ්චචත්තාලීසයොජනමත්තෙන මග්ගෙ යොජනෙ යොජනෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන විහාරෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සාවත්ථියං රාජමානෙන අට්ඨකරීසප්පමාණං **ජෙතස්ස** රාජකුමාරස්ස උය්‍යානභූමිං කොටිසන්ථාරෙන[1] කිණිත්වා තත්ථ භගවතො විහාරං කාරෙත්වා අදාසි. විහාරපටිග්ගහණදිවසෙ[2] අයං **සුභූති**කුටිම්බිකො අනාථපිණ්ඩිකසෙට්ඨිනා සද්ධිං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සද්ධං පටිලභිත්වා පබ්බජි.

සො උපසම්පජ්ජිත්වා ද්වෙමාතිකා පගුණං කත්වා කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා අරඤ්ඤෙ සමණධම්මං කරොන්තො මෙත්තාඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො ධම්මං දෙසෙන්තො යස්මා සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙන අනොදිස්සකං කත්වා

1. ම. සන්ථාරෙන.   2. සී. I. මහදිවසෙ.

ධම්මං දෙසෙති, තස්මා අරණවිහාරීනං අග්ගො නාම ජාතො. පිණ්ඩාය චරන්තො ඝරෙ ඝරෙ මෙත්තජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය භික්ඛං පටිගණ්හාති: "එවං දායකානං මහප්ඵලං භවිස්සතී"ති, තස්මා දක්ඛිණෙය්‍යානං අග්ගො නාම ජාතො. තෙනාහ භගවා: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං අරණවිහාරීනං යදිදං **සුභූති**, දක්ඛිණෙය්‍යානං යදිදං **සුභූතී**"ති.

එවමයං මහාථෙරො අරහත්තෙ පතිට්ඨාය අත්තනො පූරිතපාරමීනං ඵලස්ස මත්ථකං පත්වා ලොකෙ අභිඤ්ඤාතො අභිලක්ඛිතො හුත්වා බහුජනහිතාය ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුපුබ්බෙන රාජගහං අගමාසි. රාජා **බිම්බිසාරො** ථෙරස්ස ආගමනං සුත්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා "ඉධෙව භන්තෙ වසථා"ති වත්වා "නිවාසනට්ඨානං කරිස්සාමී"ති පක්කන්තො විස්සරි. ථෙරො සෙනාසනං අලභන්තො අබ්භොකාසෙ වීතිනාමෙසි. ථෙරස්ස ආනුභාවෙන දෙවො න වස්සති, මනුස්සා අවුට්ඨිකාය උපද්දුතා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ උක්කුට්ඨිමකංසු. රාජා "කෙන නු ඛො කාරණෙන දෙවො න වස්සතී"ති වීමංසන්තො "ථෙරස්ස අබ්භොකාසවාසෙන මඤ්ඤෙ න වස්සතී"ති විතක්කෙන්තො තස්ස පණ්ණකුටිං කාරාපෙත්වා "ඉමිස්සං භන්තෙ පණ්ණකුටියං වසථා"ති වත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. ථෙරො කුටිකං පවිසිත්වා තිණසන්ථාරකෙ[1] පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. තදා පන දෙවො ථොකං ථොකං ඵුසායති න සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡති[2]; අථ ථෙරො ලොකස්ස අවුට්ඨිකභයං විධමිතුකාමො[3] අත්තනො අජ්ඣත්තිකබාහිරවත්ථුකස්ස පරිස්සයස්ස අභාවං[4] පවෙදෙන්තො:-

"ඡන්නා මෙ[5] කුටිකා සුඛා නිවාතා, වස්ස දෙව යථාසුඛං
චිත්තං මෙ සුසමාහිතං විමුත්තං, ආතාපී විහරාමි, වස්ස දෙවා"ති
ගාථමාහ.

තත්ථ **ඡන්නා** සද්දො තාව "ඡන්නා සා කුමාරිකා ඉමස්ස කුමාරස්ස ඡන්නං නප්පතිරූප"න්ති ආදීසු පතිරූපෙ ආගතො. "ඡන්නං චෙව ඵග්ගුණ ඵස්සායතනාන"න්ති ආදීසු වචනවිසිට්ඨෙ සඞ්ඛ්‍යාවිසෙසෙ. "ඡන්නමතිවස්සති, විවටං නාතිවස්සතී"ති[a] ආදීසු ගහනෙ. "කායාහං තෙ නච්ඡන්නාපි කරිස්සාමී"ති ආදීසු නිවාසනපාරුපනෙ. "ආයස්මා ඡන්නො අනාචාරං ආචරතී[6]"ති ආදීසු පඤ්ඤත්තියං. "සබ්බච්ඡන්නං, සබ්බපරිච්ඡන්නං[7]," "ඡන්නා කුටි ආහිතො ගිනී"ති[b]ච ආදීසු තිණාදීහි ඡාදනෙ. ඉධාපි තිණාදීහි ඡාදනෙයෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා තිණෙන වා පණ්ණෙන වා ඡන්නා යථා න වස්සති, වස්සොදකපතනං න හොති, න ඔවස්සති, එවං සම්මදෙව ඡාදිතාති අත්ථො.

---

1. සී. II. තිණසන්ථරකෙ
2. ම. අනුපවෙජ්ජති.
3. සී. II. විධමිතුකාමො.
4. සී. II. ආනුභාවං.
5. සී. I. මෙසා.
6. සී. II. ම. චරති.
7. සී. II. පරිච්ඡන්නා.

a. ථෙරගාථා 447. b. සුත්තනි. ධනියසුත්ත.

මෙ සද්දො "කිච්ඡෙන මෙ අධිගතං හලං දානි පකාසිතු"න්තිa ආදිසු කරණෙ ආගතො; මයාති අත්ථො. "සාධු මෙ භන්තෙ භගවා සඞ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු"තිb ආදිසු සම්පදානෙ; මය්හන්ති අත්ථො. "පුබ්බෙව මෙ භික්ඛවෙ සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො"තිc ආදිසු සාමිඅත්ථෙ ආගතො; ඉධාපි සාමිඅත්ථෙව දට්ඨබ්බො; මමාති අත්ථො. කිඤ්චාපි ඛීණාසවානං මමායිතබ්බං නාම කිඤ්චි නත්ථි ලොකධම්මෙහි අනුපලිත්තභාවතො; ලොකසමඤ්ඤාවසෙන[1] පන තෙසම්පි අහං මමාති වොහාරමත්තං හොති. තෙනාහ භගවා: "කින්ති මෙ සාවකා ධම්මදායාදා භවෙය්‍යුං නො ආමිසදායාදා"ති.d

'කුටිකා'ති පන මාතුකුච්ඡිපි කරජකායොපි තිණාදිච්ඡදනො පතිස්සයොපි වුච්චති. තථාහි:—

මාතරං කුටිකං බ්‍රූසි, භරියං බ්‍රූසි කුලාවකං,
පුත්තෙ සන්තානකෙ බ්‍රූසි, තණ්හං මෙ බ්‍රූසි බන්ධන"න්තිe
ආදිසු මාතුකුච්ඡි කුටිකාති වුත්තා.

"අට්ඨිකඞ්කල[2] කුටිකෙ නහාරුපරිසිබ්බිතෙ[3]
ධිරත්ථුපුරෙ දුග්ගන්ධෙ පරගත්තෙ[4] මමායසී"තිf

ආදිසු කෙසාදිසමූහභූතො කරජකායො. "කස්සපස්ස භගවතො භගිණී කුටි ඔවස්සති,"g "කුටිකා[5] නාම උල්ලිත්තා වා හොති අවලිත්තා වා"ති ආදිසු තිණච්ඡදනො පතිස්සයො; ඉධාපි සො එව වෙදිතබ්බො. පණ්ණසාලාය අධිප්පෙතත්තා කුටි එවහි කුටිකාති වුත්තා.

සුඛසද්දො පන "විපිට්ඨිකත්වාන සුඛඤ්ච දුක්ඛං පුබ්බෙව සොමනස්ස"තිn ආදිසු සුඛවෙදනායං ආගතො. "සුඛො බුද්ධානං උප්පාදො, සුඛා සද්ධම්මදෙසනා"තිh ආදිසු සුඛමූලෙ. "සුඛස්සෙතං භික්ඛවෙ අධිවචනං යදිදං පුඤ්ඤානී"ති ආදිසු සුඛහෙතුම්හි. "යස්මා ච ඛො මහාලි රූපං සුඛං සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්ත"න්තිj ආදිසු සුඛාරම්මණෙ. "දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරා එතෙ වුත්තා අරියස්ස විනයෙ"ති ආදිසු අබ්‍යාපජ්ඣෙ.[6] "නිබ්බාණං පරමං සුඛ"න්තිl ආදිසු නිබ්බාණෙ. "යාවඤ්චිදං භික්ඛවෙ න සුකරං අක්ඛානෙන පාපුණිතුං යාව සුඛා සග්ගා"ති ආදිසු සුඛපච්චයට්ඨානෙ. "සොවග්ගිකං සුඛවිපාකං සග්ගසංවත්තනික"න්තිm ආදිසු ඉට්ඨෙ; පියමනාපෙති අත්ථො. ඉධාපි ඉට්ඨෙ

1. II & III සාමඤ්ඤවසෙන.
2. ම. සී. II කඞ්කලා. සඞ්ඛලිකා. සී. I. කඞ්ඛල.
3. ම. සී. II & III සිනාහු, සිනායු.
   මංසන්හාරුපපසිබ්බිතෙ P.T.E.
4. සී. I & II පරගත්ත.
5. සී. I & II කුටිකාති.
6. ම. සී. III අබ්‍යාපජ්ජෙ.

a. මහාවග්ග. ම. නි. අරියපරියෙසන සුත්ත.
b. සං. නි. රාහුලසං. රාහුලසුත්ත.
c. ම. නි. මූ. ප. ද්වෙධාවිතක්කසුත්ත.
d. ම. නි. මූ. ප. ධම්මදායාදසුත්ත.
e. සං. නි. දෙ. සං. කුටිසුත්ත.
f. ථෙරගාථා. 1150.
g. ම. නි. ම. ප. ඝටීකාරසුත්ත.
h. ධම්මපද. බුද්ධව. 195.
j. සං. නි. ම. ප. මහාලිසුත්ත.
l. ධම්මපද. සුඛවග්ග. 204.
m. අ. නි. 5 නි. භොගසුත්ත.
n. සුත්තනි. ඛග්ගවිසාණසුත්ත.

සුඛපච්චයෙ' වා දට්ඨබ්බා. සා හි කුටි අනෙනා බහි ච මනාපභාවෙන සම්පාදිතා නිවාසන එාසුතාය සුඛාති වුත්තා. තථා නාතිසීතනාති උණ්හතාය උතුසුඛසම්පත්තියොගෙන කායිකචෙතසිකසුඛස්ස පච්චය භාවතො.

'නිවාතා'ති: අවාතා, ඡුස්සිතගහලපිහිතවාතපානත්තා වාත පරිස්සයරහිතාති අත්ථො. ඉදං තස්සා කුටිකාය සුඛභාවවිභාවනං. සවාතෙ[1] හි සෙනාසනෙ උතුසප්පායො නලබ්භති, නිවාතෙ සො ලබ්භතීති.

'වස්සා'ති: පවස්ස, සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡ[2] **'දෙවා'**ති: අයං දෙව සද්දෙ "ඉමානි තෙ දෙව චතුරාසීතිනගරසහස්සානි කුසාවතීරාජධානි පමුඛානි එත්ථ දෙව ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛ"න්ති[a] ආදීසු සම්මුතිදෙවෙ ඛත්තියෙ ආගතො. "චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා වණ්ණ වන්තො සුඛබහුලා"ති[b] ආදීසු උප්පත්තිදෙවෙසු. "තස්ස දෙවාතිදෙවස්ස සාසනං සබ්බදස්සිනො"ති ආදීසු විසුද්ධිදෙවෙසු. විසුද්ධිදෙවානඤ්හි භගවතො අතිදෙවභාවෙ වුත්තෙන ඉතරෙසං වුත්තො එව හොති. "විද්ධෙ විගතවලාහකෙ දෙවෙ"ති[d] ආදීසු ආකාසෙ. "දෙවො ච කාලෙන කාලං න සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡතී"ති[e] ආදීසු මෙඝෙ, පජ්ජුන්නෙන වා; ඉධාපි මෙඝෙ පජ්ජුන්නෙ වා දට්ඨබ්බො. 'වස්සා'තිහි තෙ[3] ආණාපෙන්තො ථෙරො ආලපති. **'යථාසුඛං'**ති: යථාරුචිං, තව වස්සන්තෙන මය්හං බාහිරො පරිස්සයො නත්ථි, තස්මා යථාකාමං වස්සාති වස්සූපජීවීසත්තෙන අනුග්ගණ්හන්තො වදති.

ඉදානි අබ්භන්තරෙ පරිස්සයස්සාපි අභාවං දස්සෙන්තො 'චිත්තං'ති ආදිමාහ. තත්ථ **'චිත්තං මෙ සුසමාහිතං'**ති: මම චිත්තං සුට්ඨු අතිවිය සම්මා සම්මදෙව එකග්ගභාවෙන ආරම්මණෙ ඨපිතං; තඤ්ච ඛො න නීවරණාදිවික්ඛම්භනමත්තෙන. අපිච ඛො විමුත්තං ඔරම්භාගිය උද්ධම්භාගියසඞ්ගහෙහිපි සබ්බසංයොජනෙහි සබ්බකිලෙසධම්මෙහි ච විසෙසෙන විමුත්තං, සමුච්ඡෙදප්පහාණවසෙන පටිප්පස්සද්ධිප්පහාණ වසෙන තෙ පජහිත්වා ඨිතන්ති අත්ථො. **'ආතාපී'**ති: විරියවා; ඵලසමා පත්තිඅත්ථං විපස්සනාරම්භවසෙන දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං ච ආරද්ධ විරියො හුත්වා විහරාමි, දිබ්බවිහාරාදීහි අත්තභාවං පවත්තෙමි, න පන කිලෙසප්පහාණත්ථං; පහාතබ්බස්සෙව අභාවතොති අධිප්පායො. යථා පන බාහිරපරිස්සයාභාවෙන දෙව මය්හං ත්වං වස්සතෙ නියොජිතො, එවං අබ්භන්තරපරිස්සයාභාවෙන පීතිං දස්සෙන්තො පුනපි **'වස්ස දෙවා'**ති ආහ.

---

1. සී. I. පවාතෙ.
2. සී. I. ම. අනුපවච්ඡ.
3. සී. III. තං.

a. දී. නි. මහාසුදස්සනසුත්ත.
b. අ. නි. 8 නි. දුතියපත්තිසුත්ත.
d. ම. නි. ම. ප. චූලසකුලුදායිසුත්ත.
e. අ. නි. ති. නි. බ්‍රාහ්මණවග්ග.

අපරො නයො:—**'ඡන්නා'**ති: පිහිතා, ථකිතා. **'කුටිකා'**ති: අත්තභාවො. සො හි "අනෙකවස්සසමුදයස්ස අවිජ්ජානීවරණස්ස භික්ඛවෙ පුග්ගලස්ස තණ්හාසම්පයුත්තස්ස අයඤ්චෙව කායො සමුදාගතො බහිද්ධා ච නාමරූප"න්ති ආදීසු කායොති ආගතො. "සිඤ්ච භික්ඛු ඉමං නාවං, සිත්තා තෙ ලහුමෙස්සතී"ති[a] ආදීසු නාවාති ආගතො. "ගහකාරක! දිට්ඨොසි ගහකූටං විසංඛත"න්ති[b] ආදීසු ගහන්ති[1] ආගතො. "සත්තො ගුහායං බහුනාභිඡන්නො තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාළ්හො"ති[c] ආදීසු ගුහාති ආගතො. "නෙලඞ්ගො සෙතපච්ඡාදො එකො තෙ වත්තතෙ රථො"ති[d] ආදීසු රථොති ආගතො. "පුන ගෙහං න කාහසී"ති[e] ආදීසු ගෙහන්ති ආගතො. "විවටා කුටි නිබ්බුතො ගිනී"ති[f] ආදීසු කුටීති ආගතො. තස්මා ඉධාපි සො කුටිකාති වුත්තො. අත්තභාවො හි කට්ඨාදීනි පටිච්ච ලබ්භමානා ගෙහසාමිනී කුටිකා විය අට්ඨිආදිසඞ්ඛාතෙ පථවීධාතුආදිකෙ ඵස්සාදිකෙ ච පටිච්ච ලබ්භමානො කුටිකාති වුත්තො චිත්තමක්කටස්ස නිවාසභාවතො ච. යථාහ:—

"අට්ඨිකඞ්කලකුටි[2] චෙසා මක්කටාවසථො ඉති,
මක්කටො පඤ්චද්වාරාය කුටිකාය පසක්කිය
ද්වාරෙන අනුපරියාති ඝට්ටයන්තො පුනප්පුන"න්ති.

සා පනෙසා අත්තභාවකුටිකා ථෙරස්ස තිණ්ණං ඡන්නං අට්ඨන්නං ච අසංවරද්වාරානං වසෙන සමතිවිජ්ඣනකස්ස රාගාදිහි අවස්සුතස්ස පඤ්ඤාය සංවුතත්තා[3] සම්මදෙව පිහිතත්තා ඡන්නාති වුත්තා. තෙනාහ භගවා: "සොතානං සංවරං බ්‍රූමි පඤ්ඤායෙතෙ පිධීයරෙ"ති[g] වුත්තනයෙන ඡන්නත්තා එව[4] කිලෙසදුක්ඛාභාවතො නිරාමිසසුඛසමඞ්ගිතාය ච සුඛා සුඛප්පත්තා; තතො එව ච නිවාතා නිහතමානමදථම්භසාරම්භතාය නිවාතවුත්තිකා.

අයඤ්ච නයො:- මය්හං න සඞ්කිලෙසධම්මානං සංවරණමත්තෙන සිද්ධො. අථ ඛො අග්ගමග්ගසමාධිනා සුට්ඨු සමාහිතචිත්තතායචෙව අග්ගමග්ගපඤ්ඤාය සබ්බසංයොජනෙහි විප්පමුත්තචිත්තතාය චාති දස්සෙන්තො ආහ: "චිත්තං මෙ සුසමාහිතං විමුත්ත"න්ති. එවම්භූතො ච "ඉදානාහං කතසාරණීයො"ති න අප්පොස්සුක්කො හොමි. අථ ඛො ආතාපී විහරාමි සදෙවකස්ස ලොකස්ස හිතසුඛූපසංහාරෙ උස්සාහජාතො භික්ඛාචාරකාලෙපි අනුස්සරං[5] බ්‍රහ්මවිහාරෙනෙව විහරාමි. තස්මා ත්වම්පි දෙව පජ්ජුන්න මය්හං පියං කාතුකාමතායපි ච වස්සුප

1. සී. I. ගෙහන්ති.
2. ම. අට්ඨිකඞ්ඛලකුටිචෙසමක්කටාවසථොතිපි.
3. සී. III. සංවුතත්තාව.
4. ම. සී. II & III එවං.
5. සී. II & III අනුස්සරං.

a. ධම්මපද. භික්ඛුව. 369.
b. ධම්මප. ජරාව. 154.
c. සුත්තනි. ගුහට්ඨකසුත්ත.
d. සං. නි. iv. 292. P.T.E.
e. ධම්මප. ජරාව. 154.
f. සුත්තනි. ධනියසුත්ත.
g. සුත්ත. නි. අජිතපුච්ඡා.

ජීවිතං සත්තානං අනුකම්පායපි වස්ස සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එත්ථ ච ථෙරො “ඡන්නා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා”ති ඉමිනා ලොකියලොකුත්තරභෙදය අත්තනො අධිසීලසික්ඛං දස්සෙති. “චිත්තං මෙ සුසමාහිත”න්ති ඉමිනා අධිචිත්තසික්ඛං. “විමුත්ත”න්ති ඉමිනා අධිපඤ්ඤාසික්ඛං. “ආතාපී විහරාමී”ති ඉමිනා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං අථවා “ඡන්නා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා”ති ඉමිනා අනිමිත්තවිහාරං දස්සෙති; කිලෙසවස්සපිධානමුඛෙන නිච්චාදිනිමිත්තුග්ඝාටනදීපනතො. “චිත්තං මෙ සුසමාහිත”න්ති ඉමිනා අප්පණිහිතවිහාරං. “විමුත්ත”න්ති ඉමිනා සුඤ්ඤතවිහාරං. “ආතාපී විහරාමී”ති ඉමිනා තෙසං තිණ්ණං විහාරානං අධිගමූපායං. පඨමෙන වා දොසප්පහානං, දුතියෙන රාගප්පහානං, තතියෙන මොහප්පහානං. තථා දුතියෙන පඨමදුතියෙහි වා ධම්මවිහාරසම්පත්තියො දස්සෙති, තතියෙන විමුත්තිසම්පත්තියො. “ආතාපී විහරාමී”ති ඉමිනා පරහිතපටිපත්තියං අභඤ්ජනභාවං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං.

එවං “යථානාමා”ති ගාථායං වුත්තානං ධම්මවිහාරාදීනං ඉමාය ගාථාය දස්සිතත්තා තත්ථ අදස්සිතෙසු නාමගොත්තෙසු නාමං දස්සෙතුං ‘ඉත්ථං සුද’න්ති ආදිවුත්තං. යෙ හි ථෙරා නාමමත්තෙන පාකටා තෙ නාමෙන, යෙ ගොත්තමත්තෙන පාකටා තෙ ගොත්තෙන, යෙ උභයථා පාකටා තෙ උභයෙනාපි දස්සිස්සන්ති. අයං පන ථෙරො නාමෙනාභිලක්ඛිතො, න තථා ගොත්තෙනාති **‘ඉත්ථං සුදං ආයස්මා සුභූති’**ති වුත්තං. තත්ථ **“ඉත්ථ”**න්ති ඉදං පකාරං; ඉමිනා ආකාරෙනාති අත්ථො. **‘සුදං’**ති[1] සු ඉමං සන්ධිවසෙන ඉකාරලොපො ‘සු’ති ච නිපාතමත්තං. ඉමං ගාථන්ති යොජනා. ආයස්මාති පියවචනමෙතං, ගරුගාරවසප්පතිස්සව[2] චවනමෙතං. **‘සුභූති’**ති නාමකිත්තනං. සො හි සරීරසම්පත්තියාපි දස්සනීයො පාසාදිකො, ගුණසම්පත්තියාපි, ඉති සුන්දරාය සරීරාවයවවිභූතියා සීලසම්පත්තිවිභූතියා ච සමන්නාගතත්තා සුභූතීති පඤ්ඤායිත්ථ සීලසාරාදිපිරගුණයොගතො ථෙරො. **‘අභාසිත්ථා’**ති කථෙසි. කස්මා පනෙතෙ මහාථෙරා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්තීති? ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා අනධිගතපුබ්බං පරමගම්භීරං අතිවිය සන්තං පණීතං අත්තනා අධිගතං ලොකුත්තරධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිවෙගසමුස්සාහිතඋදානවසෙන සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවවිභාවනවසෙන ච පරමප්පිච්ඡා අරියා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්ති යථාතං ලොකනාථො බොධනෙය්‍ය[3] අජ්ඣාසයවසෙන “දසබලසමන්නාගතො භික්ඛවෙ තථාගතො චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදො”ති ආදිනා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙතීති එවමයං ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා හොතීති.

පරමත්ථදීපනියා ථෙරගාථාසංවණ්ණනාය
සුභූතිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. ම. සුම්.
2. සී. III. ගරුගාරවසප්පතිස්සය.
3. සී. I. වෙනෙය්‍ය.

'උපසන්තො'ති ආදිකා ආයස්මතො **මහාකොට්ඨිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. තස්ස කා උප්පත්ති? අයම්පි ථෙරො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ **හංසවතී** නගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො මාතාපිතූනං අච්චයෙන කුටුම්බං සණ්ඨපෙත්වා ඝරාවාසං වසන්තො එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස භගවතො ධම්මදෙසනාකාලෙ හංසවතීනගරවාසිකෙ ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ යෙන බුද්ධො යෙන ධම්මො යෙන සඞ්ඝො තන්නින්නෙ තප්පොණෙ තප්පබ්භාරෙ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා තෙහි සද්ධිං උපගතො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං පටිසම්භිදප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා "අයං කිර ඉමස්මිං සාසනෙ පටිසම්භිදප්පත්තානං අග්ගො; අහො වතාහම්පි එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං විය පටිසම්භිදප්පත්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය"න්ති චින්තෙත්වා සත්ථු දෙසනාපරියොසානෙ වුට්ඨිතාය පරිසාය භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා "භන්තෙ සුවෙ[1] මය්හං භික්ඛං ගණ්හථා"ති නිමන්තෙසි. සත්ථා අධිවාසෙසි. සො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා සකං නිවෙසනං ගන්ත්වා සබ්බරත්තිං බුද්ධස්ස ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච නිසජ්ජට්ඨානං ගන්ධමාලාදීහි අලඞ්කරිත්වා පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා තස්සා රත්තියා අච්චයෙන සකෙ නිවෙසනෙ භික්ඛුසතසහස්සපරිවාරං භගවන්තං විවිධයාගුඛජ්ජකාදිපරිවාරං නානාරසසූපබ්‍යඤ්ජනං ගන්ධසාලිභොජනං භොජෙත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ චින්තෙසි: "මහන්තං ඛො අහං ඨානන්තරං පත්ථෙමි, න ඛො පන මයා යුත්තං එකදිවසමෙව දානං දත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙතුං, අනුපටිපාටියා සත්තදිවසං දානං දත්වා පත්ථෙස්සාමී"ති සො තෙනෙව නියාමෙන සත්තදිවසෙ මහාදානානි දත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ දුස්සකොට්ඨාගාරං විවරාපෙත්වා උත්තමං තිචීවරප්පහොනකං සුඛුමවත්ථං බුද්ධස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා, භික්ඛුසතසහස්සස්ස ච තිචීවරං දත්වා, තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා "භන්තෙ යො සො භික්ඛු තුම්හෙහි ඉතො සත්තමදිවසමත්ථකෙ එතදග්ගෙ ඨපිතො, අහම්පි සො භික්ඛු විය අනාගතෙ උප්පජ්ජනකබුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා පටිසම්භිදප්පත්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය"න්ති වත්වා, සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා පත්ථනං අකාසි. සත්ථා තස්ස පත්ථනාය සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා "අනාගතෙ ඉතො කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ **ගොතමො** නාම බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති තස්ස සාසනෙ තව පත්ථනා සමිජ්ඣිස්සතී"ති බ්‍යාකාසි. වුත්තම්පි චෙතං අපදානෙ:–

> **පදුමුත්තරො** නාම ජිනො සබ්බලොකවිදූ මුනි
> ඉතො සතසහස්සම්හි කප්පෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා.
>
> ඔවාදකො විඤ්ඤාපකො තාරකො සබ්බපාණිනං
> දෙසනාකුසලො බුද්ධො තාරෙසි ජනතං බහුං.

---

1. සී. I. සෙව.

අනුකම්පකො කාරුණිකො හිතෙසී සබ්බපාණිනං ·
සම්පත්තො තිත්ථියෙ සබ්බෙ පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨයි.

එවං නිරාකුලං[1] ආසි සුඤ්ඤතං තිත්ථියෙහි ච
විචිත්තං අරහන්තෙහි වසීභූතෙහි තාදිහි.

රතනානට්ඨපඤ්ඤාසං උග්ගතො සො මහාමුනි
කඤ්චනග්ඝියසඞ්කාසො බාත්තිංසවරලක්ඛණො.

වස්සසතසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

තදාහං හංසවතියං මහාභොගො කුටුම්බිකො[2]
උපෙත්වා සබ්බලොකග්ගං අස්සොසිං ධම්මදෙසනං.

තදා ඤො සාවකං බුද්ධො පභින්නපටිසම්භිදං
අත්ථෙ ධම්මෙ නිරුත්තෙ ච පටිභාණෙ ච කොවිදං

ඨපෙසි එතදග්ගම්හි; තං සුත්වා මුදිතො අහං
සසාවකං ජිනවරං[3] සත්තාහං භොජයිං තදා.

දුස්සෙහච්ඡාදයිත්වාන සසිස්සං[4] ලොකනායකං
නිපච්ච පාදමූලම්හි තං ඨානං පත්ථයිං අහං.

තතො අවොච ලොකග්ගො: "පස්සථෙතං කුටුම්බිකං[5]
විනතං පාදමූලෙ මෙ කමලොදරසප්පභං,

සෙට්ඨං බුද්ධිස්ස[6] භික්ඛුස්ස ඨානං පත්ථයතෙ අයං,
තාය සද්ධාය චාගෙන ධම්මස්ස සවණෙන ච

සබ්බත්ථ සුඛිතො හුත්වා, සංසරිත්වා භවාභවෙ,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ ලච්ඡතෙ තං මනොරථං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති,

තස්ස ධම්මෙසු දායාදෙ ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
කොට්ඨිතො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථුසාවකො."

තං සුත්වා මුදිතො හුත්වා යාවජීවං තදා ජිනං
මෙත්තචිත්තො පරිචරිං සතො පඤ්ඤ[7]සමාහිතො.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන[8] චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගඤ්ඡහං.

---

1. සී. II. ම. නිරඤ්ජලො.
2. බ්‍රාහ්මණො වෙදපාරගූ. අප. පා. [මහාභොගකුලෙ. මනොරථපූරණී.]
3. පත්තපාරමිං. අප. පා.
4. සසිස්සං බුද්ධිසාගරං. අප. පා.
5. විප්පසන්නම°. අප. පා.
6. බුද්ධසෙට්ඨස්ස. අප. පා.
7. සී. I ම. පඤ්ඤ.
8. කම්මවිපාකෙන. අප. පා.

තිසතක්ඛත්තුං දෙවෙසු[1] දෙවරජ්ජමකාරයිං,
තථා පඤ්චසතක්ඛත්තුං[2] චක්කවත්ති අහොසහං.

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං,
සබ්බත්ථ සුඛිතො ආසිං; තස්ස කම්මස්ස තෙජසා.[3]

දුවෙ භවෙ සංසරාමි දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ,
අඤ්ඤං ගතිං න ගච්ඡාමි; සුචිණ්ණස්ස ඉදං ඵලං.

දුවෙ කුලෙ පජායාමි ඛත්තියෙ අථ බ්‍රාහ්මණෙ,
නීචෙ කුලෙ න ජායාමි; සුචිණ්ණස්සිදං ඵලං.

පච්ඡිමෙ ච භවෙ පත්තෙ බ්‍රාහ්මණෙත්ථ[4] අහොසහං
සාවත්ථියං විප්පකුලෙ පච්ඡා ජාතො මහද්ධනෙ.

මාතා **චන්දවතී** නාම, පිතා මෙ **අස්සලායනො**.
යදා මෙ පිතරං බුද්ධො විනයී සබ්බසුද්ධියා,

තදා පසන්නො සුගතෙ පබ්බජිං අනගාරියං.
මොග්ගල්ලානො ආචරියො, උපජ්ඣා[5] **සාරිසම්භවො**.

කෙසෙසු ඡිජ්ජමානෙසු දිට්ඨි ඡින්නා සමූලකා,
නිවාසෙන්තොව කාසාවං අරහත්තං ච පාපුණිං

අත්ථධම්මනිරුත්තීසු පටිභාණෙ ච මෙ මති
පභින්නා, තෙන ලොකග්ගො එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.

අසන්දිට්ඨං ව්‍යාකාසිං උපතිස්සෙන පුච්ඡිතො
පටිසම්භිදාසු; තෙනාහං අග්ගො බුද්ධස්ස සාසනෙ.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා විහරාමි අනාසවො.

ස්වාගතං වත මෙ ආසි බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා; කතං බුද්ධස්ස සාසනං

පටිසම්භිදා චතස්සොපි විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා; කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

එවං සො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤසම්භාරං සම්භරන්තො අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **සාවත්ථියං** බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. **කොට්ඨිතො** තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං ගතො, එකදිවසං සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධ

1. සතානං තීණික්ඛත්තුංච. අප. පා.
2. සතානං පඤ්චක්ඛත්තුංච, අප. පා.
3. සී. I. කම්මිස්සවාහසා.
4. බ්‍රහ්මබන්ධු. අප. පා.
5. සී. I. ම. උපජ්ඣායො.

සද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය **විපස්සනා**කම්මං කරොන්තො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා පටිසම්භිදාසු **චිණ්ණවසී** හුත්වා අභිඤ්ඤාතෙ මහාථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං **පුච්ඡන්තොපි** දසබලං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්තොපි පටිසම්භිදාසුයෙව පඤ්හං පුච්ඡි. එවමයං ථෙරො තත්ථ කතාධිකාරතාය **චිණ්ණවසී**භාවෙන ච පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගො ජාතො. අථ නං සත්ථා **මහාවෙදල්ල** සුත්තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා පටිසම්භිදාප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි:– "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං පටිසම්භිදාප්පත්තානං යදිදං **මහාකොට්ඨිතො**"ති. සො අපරෙන සමයෙන **විමුත්තිසුඛං** පටිසංවෙදෙන්තො උදානවසෙන 'උපසන්තො'ති ගාථමභාසි.

"උපසන්තො උපරතො මන්තභාණී අනුද්ධතො
ධුනාති පාපකෙ ධම්මෙ දුමපත්තංව මාලුතො"ති

ඉත්ථං සුදං ආයස්මා **මහාකොට්ඨිත**ත්ථෙරො ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'උපසන්තො'**ති: මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං උපසමනෙන නිබ්බිසෙවනභාවකරණෙන උපසන්තො. **'උපරතො'**ති: සබ්බසො පාපකරණතො ඔරතො විරතො. **'මන්තභාණී'**ති: මන්තා වුච්චති පඤ්ඤා, තාය උපපරික්ඛිත්වා භණතීති මන්තභාණී; කාලවාදීආදිභාවං අවිස්සජ්ජෙන්තො යෙව භණතීති අත්ථො. මන්තභණනවසෙන වා භණතීති මන්තභාණී, දුබ්භාසිතතො අත්තානො සාසනවසෙන චතුරඞ්ගසමන්නාගතං සුභාසිතං යෙව භණතීති අත්ථො. ජාතිආදිවසෙන අත්තනො අනුක්කංසනතො න උද්ධතොති **අනුද්ධතො**. අථවා තිණ්ණං වා කායදුච්චරිතානං වූපසමනෙන තතො පටිවිරතියා උපසන්තො තිණ්ණං මනොදුච්චරිතානං උපරමනෙන අජහණෙන **උපරතො**. චතුන්නං වචීදුච්චරිතානං අප්පවත්තියා පරිමිතභාණිතාය **මන්තභාණී**. තිවිධං දුච්චරිතනිමිත්තං උප්පජ්ජනකස්ස උද්ධච්චස්ස අභාවතො **අනුද්ධතො**. එවං පන තිවිධදුච්චරිතප්පහාණෙන සුද්ධෙ සීලෙ පතිට්ඨිතො; උද්ධච්චප්පහාණෙන සමාහිතො; තමෙව සමාධිං පදට්ඨානං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා ධුනාති පාපකෙ ධම්මෙ, ලාමකට්ඨෙන පාපකෙ සබ්බෙපි සංකිලෙසධම්මෙ නිද්ධුනාති, සමුච්ඡෙදවසෙන පජහති. යථා කිං? දුමපත්තංව මාලුතො. යථා නාම දුමස්ස රුක්ඛස්ස පත්තං පණ්ඩුපලාසං මාලුතො වාතො ධුනාති, බන්ධනතො වියොජෙන්තො නීහරති, එවං යථාවුත්තපටිපත්තියං ඨිතො පාපධම්මෙ අත්තනො සන්තානතො නීහරති එවමයං ථෙරස්ස අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාපි හොතීති වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ච කායවචීදුච්චරිතප්පහාණවචනෙන පයොගසුද්ධිං දස්සෙති, මනොදුච්චරිතප්පහාණවචනෙන ආසයසුද්ධිං; එවං පයොගාසයසුද්ධස්ස අනුද්ධතොති ඉමිනා උද්ධච්චාභාවවචනෙන තදෙකට්ඨතාය නීවරණප්පහාණං දස්සෙති. තෙසු පයොගසුද්ධියා සීලසම්පත්ති

විභාවිතා, ආසයසුද්ධියා සමථභාවනාය උපකාරිකධම්මපරිග්ගහො,
නීවරණප්පහානෙන සමාධිභාවනා. ‘ධුනාති පාපකෙ ධම්මෙ’ති ඉමිනා
පඤ්ඤාභාවනා විභාවිතා හොති. එවං අධිසීලසික්ඛාදයො තිස්සො
සික්ඛා, තිවිධකල්‍යාණං සාසනං, තදඞ්ගප්පහානාදීනි තීණි පහානානි,
අන්තද්වයපරිවජ්ජනෙන සද්ධිං මජ්ඣිමාය පටිපදාය පටිපජ්ජනං,
අපායභයාදීනං[1] සමතික්කමනූපායො ච, යථාරහං නිද්ධාරෙත්වා
යොජෙතබ්බා. ඉමිනා නයෙන සෙසගාථාසුපි යථාරහං අත්ථයොජනා
වෙදිතබ්බා. අත්ථමත්තමෙව පන තත්ථ තත්ථ අපුබ්බං වණ්ණයිස්සාම.
“ඉත්ථං සුදං ආයස්මා මහාකොට්ඨිතො”ති[2] ඉදං පූජාවචනං, යථා තං
මහාමොග්ගල්ලානොති.

මහාකොට්ඨිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

‘පඤ්ඤං ඉමං පස්සා’ති ආයස්මතො **කඞ්ඛාරෙවතස්ස** ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි ථෙරො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ **හංසවති**
නගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තො එකදිවසං බුද්ධානං
ධම්මදෙසනාකාලෙ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන මහාජනෙන සද්ධිං
විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං
එකං භික්ඛුං ඣානාභිරතානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා “මයාපි
අනාගතෙ එවරූපෙන භවිතුං වට්ටතී”ති චින්තෙත්වා දෙසනාවසානෙ
සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා හෙට්ඨාවුත්තනයෙන මහාසක්කාරං කත්වා
භගවන්තං ආහ: “භන්තෙ අහං ඉමිනා අධිකාරකම්මෙන අඤ්ඤං
සම්පත්තිං න පත්ථෙමි, යථා පන සො භික්ඛු තුම්හෙහි ඉතො සත්තමදිවස
මත්ථකෙ ඣායීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො, එවං අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස
බුද්ධස්ස සාසනෙ ඣායීනං අග්ගො භවෙය්‍ය”න්ති පත්ථනං අකාසි.
සත්ථා අනාගතං ඔලොකෙත්වා නිප්ඵජ්ජනභාවං දිස්වා “අනාගතෙ
කප්පසතසහස්සාවසානෙ **ගොතමො** නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස
සාසනෙ ත්වං ඣායීනං අග්ගො භවිස්සසී”ති ව්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො
යාවජීවං කල්‍යාණකම්මං කත්වා කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු සංස
රිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථිනගරෙ මහාභොගකුලෙ
නිබ්බත්තො පච්ඡාභත්තං ධම්මසවනත්ථං ගච්ඡන්තෙන මහාජනෙන
සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො දසබලස්ස ධම්මකථං
සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පදං ලභිත්වා කම්මට්ඨානං
කථාපෙත්වා ඣානපරිකම්මං කරොන්තො ඣානලාභී හුත්වා ඣානමෙව
පාදකං කත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො යෙභුය්‍යෙන දසබලෙන සමා
පජ්ජිතබ්බං සමාපත්තිං සමාපජ්ජන්තො අභිරතත්තං ඣානෙසු

1. සී. II. ම. අපායභවාදීනං. 2. සී. III. අප. අට්ඨකථා. මහාකොට්ඨිකො.

චිණ්ණවසී අහොසි අථ නං සත්ථා: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඣායීනං යදිදං කඞ්ඛාරෙවතො"ති ඣායීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. වුත්තම්පි චෙතං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරො නාම ජිනො සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා
ඉතො සතසහස්සම්හි කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

සීහහනු බ්‍රහ්මස්සරො[1] හංසදුන්දුභිනිස්සරො[2]
නාගවික්කන්තගමනො චන්දසූරාධිකප්පභො

මහාමති මහාවීරො මහාඣායී මහාබලො[3]
මහාකාරුණිකො නාථො මහාතමවිනොදනො[4]

සකදාචි[5] තිලොකග්ගො වෙනෙය්‍යවිනයෙ[6] බහුං
ධම්මං දෙසෙති[7] සම්බුද්ධො සත්තාසයවිදූ මුනි.

ඣායී ඣානරතං වීරං උපසන්තං අනාවිලං
වණ්ණයන්තො පරිසතිං තොසෙති[8] ජනතං ජිනො.

තදාහං හංසවතියං බ්‍රාහ්මණො වෙදපාරගූ
ධම්මං සුත්වාන මුදිතො තං ඨානමභිපත්ථයිං.

තදා ජිනො වියාකාසි[9] සඞ්ඝමජ්ඣෙ විනායකො:
"මුදිතො හොහි ත්වං බ්‍රහ්මෙ ලච්ඡසෙ තං මනො ඨං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
රෙවතො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථුසාවකො."

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගඤ්ඡහං.

පච්ඡිමෙ ච භවෙදානි ජාතො සාවත්ථියං[10] පුරෙ
කුලෙ විභවසම්පන්නෙ[11] ඉද්ධෙ ඵීතෙ මහද්ධනෙ.

යදා කපිලවත්ථුස්මිං බුද්ධො ධම්මමදෙසයී,
තදා පසන්නො සුගතෙ පබ්බජිං අනගාරියං.

කඞ්ඛා මෙ බහුසො[12] ආසි කප්පාකප්පෙ තහිං තහිං,
තං සබ්බං විනයී බුද්ධො දෙසෙත්වා ධම්මමුත්තමං.

---

1. සී. II, III. ම. බ්‍රහ්මඝොසො.
2. සාවනො. අප. පා.
3. මහාහිතො. අප. පා.
4. සී. II. ම. නිසූදනො.
5. සී. I. සකිංදෙව.
6. සී. III. විනයෙ පිටකෙ.
7. සී. II. & III. දෙසෙසි.
8. සී. I & III තොසෙසි.
9. සී. I. ම. බ්‍යාකාසි.
10. කොලියෙ. අප. පා.
11. ඛත්තියෙ කුලසම්භූතො. අප. පා.
12. සී. I. ම. බහුලා.

යත්ථාහං තිණ්ණසංසාරො සදා ඣානසුඛෙ රතො
විහරාමි, තදා බුද්ධො මං දිස්වා එතදබ්‍රවි.

යා කාචි කඞ්ඛා ඉධ වා හුරං වා
සවෙදියා වා පරවෙදියා වා
ඣායිනො තා[1] පජහන්ති සබ්බා
ආතාපිනො බ්‍රහ්මචරියං චරන්තා.

සතසහස්සෙ කතං කම්මඵලං දස්සෙසි මෙ ඉධ.
සුමුත්තො සරවෙගොව කිලෙසෙ ඣාපයිං අහං.

තතොමං ඣානනිරතං දිස්වා ලොකන්තගූ මුනි
ඣායීනං භික්ඛූනං අග්ගො පඤ්ඤපෙසි මහාමති.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං භවා සබ්බෙ සමූහතා.
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා විහරාමි අනාසවො.

ස්වාගතං වත මෙ ආසි බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

පටිසම්භිදා චතස්සො විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා; කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

තථා කතකිච්චො පනායං මහාථෙරො පුබ්බෙ දීඝරත්තං අත්තනො කඞ්ඛාපකතචිත්තතං ඉදානි සබ්බසො, විගතකඞ්ඛතඤ්ච පච්චවෙක්ඛිත්වා "අහො නූන මය්හං සත්ථුනො දෙසනානුභාවො! යෙනෙතරහි එවං විගතකථඞ්කථො අජ්ඣත්තං වූපසන්තචිත්තො ජාතො"ති සඤ්ජාතබහුමානො භගවතො පඤ්ඤං පසංසන්තො "පඤ්ඤං ඉමං පස්සා"ති ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ **'පඤ්ඤා'**ති: පකාරෙහි ජානාති, පකාරෙහි ඤාපෙතීති ච පඤ්ඤා. වෙනෙය්‍යානං ආසයානුසයචරියාධිමුත්තිආදිප්පකාරෙ, ධම්මානං කුසලාදිකෙ ඛන්ධාදිකෙ ච දෙසෙතබ්බප්පකාරෙ ජානාති; යථාසභාවතො පටිවිජ්ඣති; තෙහි ච පකාරෙහි ඤාපෙතීති අත්ථො. සත්ථු දෙසනාඤාණඤ්හි ඉධාධිප්පෙතං. තෙනාහ **'ඉම'**න්ති. තඤ්හි අත්තනි සිද්ධෙන දෙසනාබලෙන නයග්ගාහතො පච්චක්ඛං විය උපට්ඨිතං ගහෙත්වා 'ඉම'න්ති වුත්තං. යදග්ගෙන වා සත්ථුදෙසනාඤාණං සාවකෙහි නයතො ගය්හති, තදග්ගෙන අත්තනො විසයෙ පටිවෙධඤාණම්පි නයතො ගය්හතෙව; තෙනාහ ආයස්මා ධම්මසෙනාපති:- "අපි ච මෙ භන්තෙ ධම්මන්වයො විදිතො"ති. **'පස්සා'**ති: විම්හයප්පත්තො අත්තියමානො ආලපති අත්තනොයෙව චිත්තං. යථාහ භගවා උදානෙන්තො:- "ලොකමිමං පස්ස පුථුඅවිජ්ජාය පරෙතං භූතං භූතරතං භවා අපරිමුත්ත"න්ති. **'තථාගතාන'**න්ති: තථාආගමනාදි අත්ථෙහි තථාගතානං. "තථා ආගතොති තථාගතො, තථා ගතොති

1. සී. I. ඣායිනෙතා.

තථාගතො, තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො, තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො, තථදස්සිතාය තථාගතො, තථවාදිතාය[1] තථාගතො, තථාකාරිතාය තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන තථාගතො"ති එවං අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා **තථාගතො.** "තථාය ආගතොති තථාගතො, තථාය ගතොති තථාගතො, තථලක්ඛණං ගතොති තථාගතො, තථානි ආගතොති තථාගතො, තථාවිධොති තථාගතො, තථා පවත්තිතොති තථාගතො, තථෙහි ආගතොති තථාගතො, තථාගතභාවෙන තථාගතො"ති එවම්පි අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා **තථාගතොති;** අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන පරමත්ථදීපනියා උදානට්ඨකථාය ඉතිවුත්තකට්ඨකථාය ච වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

ඉදානි තස්සා පඤ්ඤාය අසාධාරණං විසෙසං දස්සෙතුං "අග්ගි යථා"ති වුත්තං "යථා අග්ගී"ති උපමාවචනං. **'යථා'**ති: තස්ස උපමාභාවදස්සනං **'පජ්ජලිතො'**[2]ති උපමෙය්‍යෙන සම්බන්ධදස්සනං. **'නිසීථෙ'**ති: කිච්චකරණකාලදස්සනං. අයං හෙත්ථ අත්ථො: යථා නාම නිසීථෙ රත්තියං චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ අන්ධකාරෙ වත්තමානෙ උන්නතෙ ඨානෙ පජ්ජලිතො අග්ගි තස්මිං පදෙසෙ තමගතං විධමන්තං තිට්ඨති, එවමෙව තථාගතානං ඉමං දෙසනාඤාණසඞ්ඛාතං සබ්බසො වෙනෙය්‍යානං සංසයතමං විධමන්තං පඤ්ඤං පස්සාති. යතො දෙසනාවිලාසෙන සත්තානං ඤාණමයආලොකං දෙන්තීති **ආලොකදදා.** පඤ්ඤාමයමෙව චක්ඛුං දදන්තීති **චක්ඛුදදා.** තදුභයම්පි කඞ්ඛාවිනයපදට්ඨානමෙව කත්වා දස්සෙන්තො **"යෙ ආගතානං විනයන්ති කඞ්ඛ"**න්ති ආහ. යෙ තථාගතා අත්තනො සන්තිකං ගතානං උපගතානං වෙනෙය්‍යානං "අහොසින්නුඛො අහමතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනයප්පවත්තං සොළසවත්ථුකං "බුද්ධෙ කඞ්ඛති ධම්මෙ කඞ්ඛතී"ති ආදිනයප්පවත්තං අට්ඨවත්ථුකඤ්ච, කඞ්ඛං විචිකිච්ඡං විනයන්ති, දෙසනානුභාවෙන අනවසෙසතො විධමන්ති විද්ධංසෙන්ති, විනයකුක්කුච්චසඞ්ඛාතා කඞ්ඛා තබ්බිනයෙනෙව විනීතා හොන්තීති.

අපරො නයො:—යථා අග්ගි නිසීථෙ රත්තිභාගෙ පජ්ජලිතො පටුතරජාලො සමුජ්ජලං[3] අච්චාසන්නෙන ඨිතානං ඔභාසදානමත්තෙන අන්ධකාරං විධමිත්වා සමවිසමං විභාවෙන්තො ආලොකදදො හොති; අච්චාසන්නෙන පන ඨිතානං සුපාකටං කරොන්තො චක්ඛුකිච්චකරණතො චක්ඛුදදො නාම හොතීති; එවමෙවං තථාගතා අත්තනො ධම්මකායස්ස දූරෙ ඨිතානං අකතාධිකාරානං පඤ්ඤාපජ්ජොතෙන මොහන්ධකාරං විධමිත්වා කායවිසමාදිසමවිසමං විභාවෙන්තා ආලොකදදා භවන්ති. ආසන්නෙන ඨිතානං පන කතාධිකාරානං ධම්මචක්ඛුං උප්පාදෙන්තා චක්ඛුදදා භවන්ති. යෙ එවම්භූතා අත්තනො වචීගොචරං ආගතානං මාදිසානම්පි කඞ්ඛාබහුලානං කඞ්ඛං විනයන්ති

1 තථාවාදිතාය. මනොරථපූරණී. 2. පජ්ජලිතො. මථ. පා. P. T. E.
3. සී. I. & ම. සමුජ්ජලො.

අරියමග්ගසමුප්පාදනෙන විධමන්ති. තෙසං තථාගතානං පඤ්ඤං
ඤාණාතිසයං[1] පස්සාති යොජනා. එවමයං ථෙරස්ස අත්තනො කඞ්ඛා
විතරණප්පකාසනෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාපි හොති. අයඤ්හි ථෙරො
පුථුජ්ජනකාලෙ කප්පියෙපි කුක්කුච්චකො හුත්වා කඞ්ඛාබහුලතාය
කඞ්ඛාරෙවතොති පඤ්ඤාතො. පච්ඡා ඛීණාසවකාලෙපි තථෙව
වොහරීයති. තෙනාහ:- "ඉත්ථං සුදං ආයස්මා කඞ්ඛාරෙවතො ගාථං
අභාසිත්ථා"ති තං වුත්තත්ථමෙව.

කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා

"සබ්භිරෙව සමාසෙථා"ති ආයස්මතො පුණ්ණත්ථෙරස්ස ගාථා
කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස දසබලස්ස උප්පත්තිතො
පුරෙතරමෙව හංසවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තො
අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි ලොකෙ උප්පන්නෙ එක
දිවසං බුද්ධානං ධම්මදෙසනාකාලෙ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන මහා
ජනෙන සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසීදිත්වා ධම්මං
සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ
ඨපෙන්තං දිස්වා "මයාපි අනාගතෙ එවරූපෙන භවිතුං වට්ටතී"ති
චින්තෙත්වා, දෙසනාවසානෙ වුට්ඨිතාය පරිසාය සත්ථාරං උපසඞ්ක
මිත්වා නිමන්තෙත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන මහාසක්කාරං කත්වා භග
වන්තං එවමාහ:—"භන්තෙ අහං ඉමිනා අධිකාරකම්මෙන නාඤ්ඤං
සම්පත්තිං පත්ථෙමි, යථා පන සො භික්ඛු ඉතො සත්තමදිවසමත්ථකෙ
ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො, එවං අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස
බුද්ධස්ස සාසනෙ ධම්මකථිකානං භික්ඛූනං අග්ගො භවෙය්‍ය"න්ති
පත්ථනං අකාසි. සත්ථා අනාගතං ඕලොකෙත්වා තස්ස පත්ථනාය
සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා "අනාගතෙ කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ ගොතමො
නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, ත්වං තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා ධම්මකථිකා
නං අග්ගො භවිස්සසී"ති බ්‍යාකාසි. සො තත්ථ යාවජීවං කල්‍යාණකම්මං
කත්වා තතො චුතො කප්පසතසහස්සං පුඤ්ඤසම්භාරං[2] සම්භර
න්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ කපිල
වත්ථුනගරස්ස අවිදූරෙ දොණවත්ථුනාමකෙ බ්‍රාහ්මණගාමෙ බ්‍රාහ්මණ
මහාසාලකුලෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යො හුත්වා
නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ **පුණ්ණොති** නාමං අකංසු. සො
සත්ථරි අභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන
රාජගහං ගන්ත්වා තං උපනිස්සාය විහරන්තෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤ
ත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සබ්බකිච්චං කත්වා
පධානමනුයුඤ්ජන්තො පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පාපෙත්වා, "දසබලස්ස
සන්තිකං ගමිස්සාමී"ති මාතුලථෙරෙන සද්ධිං සත්ථුසන්තිකං අගන්ත්වා

1. සී. I. පුඤ්ඤඤාණාතිසයං. 2. සී. I. පුඤ්ඤඤාණසම්භාරං.

කපිලවත්ථුසාමන්තායෙව ඔභිසිත්වා යොනිසොමනසිකාරෙ කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. වුත්තම්පි චෙතං අපදානෙ:-

"අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ
පුරක්ඛතො මහි සිස්සෙහි උපගච්ඡිං නරුත්තමං.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
මම කම්මං පකිත්තෙසි සඞ්ඛිත්තෙන මහාමුනි.

තාහං ධම්මං සුණිත්වාන අභිවාදෙත්වාන සත්ථුනො
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන පක්කමිං දක්ඛිණාමුඛො.

සඞ්ඛිත්තෙන සුණිත්වාන විත්ථාරෙන අදෙසයිං.
සබ්බෙ සිස්සා අත්තමනා සුත්වාන මම භාසතො,

සකං දිට්ඨිං විනොදෙත්වා බුද්ධෙ චිත්තං පසාදයුං.
සඞ්ඛිත්තෙනපි දෙසෙමි විත්ථාරෙන තථෙවහං.

අභිධම්මනයඤ්ඤූහං[1] කථාවත්ථුවිසුද්ධියා
සබ්බෙසං විඤ්ඤාපෙත්වාන විහරාමි අනාසවො.

ඉතො පඤ්චසතෙ කප්පෙ චතුරො සුප්පකාසකා
සත්තරතනසම්පන්නා චතුද්දීපම්හි ඉස්සරා.
පටිසම්භිදා චතස්සො-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

තස්ස පන පුණ්ණත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතා කුලපුත්තා පඤ්චසතා අහෙසුං. ථෙරො සයං දසකථාවත්ථූනං ලාභිතාය තෙපි දසහි කථාවත්ථූහි ඔවදි. තෙ තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සබ්බෙ අරහත්තං පත්තා. තෙ අත්තනො පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකප්පත්තං ඤත්වා උපජ්ඣායං උපසඞ්කමිත්වා ආහංසු: "භන්තෙ අම්හාකං කිච්චං මත්ථකප්පත්තං, දසන්නං ච කථාවත්ථූනං ලාභිනො, සමයො දානි නො දසබලං පස්සිතු"න්ති. ථෙරො තෙසං වචනං සුත්වා චින්තෙසි: "මම දසකථාවත්ථුලාභිතං සත්ථා ජානාති, අහං ධම්මං දෙසෙන්තො දසකථාවත්ථූනි අමුඤ්චිත්වාව දෙසෙමි, මයි ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙපිමෙ භික්ඛූ මං පරිවාරෙත්වා ගමිස්සන්ති, එවං ගණසඞ්ගණිකාය ගන්ත්වා පන අයුත්තං මය්හං දසබලං පස්සිතුං, ඉමෙ තාව ගන්ත්වා පස්සන්තූ"ති තෙ භික්ඛූ ආහ. "ආවුසො තුම්හෙ පුරතො ගන්ත්වා තථාගතං පස්සථ, මම වචනෙන චස්ස පාදෙ වන්දථ, අහම්පි තුම්හාකං ගතමග්ගෙන ආගමිස්සාමී"ති. තෙ ථෙරා සබ්බෙපි දසබලස්ස ජාතිභූමිරට්ඨවාසිනො සබ්බෙ ඛීණාසවා සබ්බෙ දසකථාවත්ථුලාභිනො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස ඔවාදං අමද්දිත්වා ථෙරං වන්දිත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරන්තා සට්ඨියොජනං මග්ගං අතික්කම්ම රාජගහෙ වෙළුවන මහාවිහාරං ගන්ත්වා දසබලස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. "ආචිණ්ණං ඛො පනෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං ආගන්තුකෙහි

---

1. අප. පා. ඉමිස්සං අට්ඨකථායං (අභිධම්මන සුසඤ්ඤතං)

භික්ඛූහි සද්ධිං පටිසම්මොදිංසූ"ති භගවා තෙහි සද්ධිං "කච්චි භික්ඛවෙ ඛමනීය"න්ති ආදිනා නයෙන මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා "කුතො ච තුම්හෙ භික්ඛවෙ ආගතත්ථා"ති පුච්ඡි. අථ තෙහි "ජාතිභූමිතො"ති වුත්තෙ, "කො නු ඛො භික්ඛවෙ ජාතිභූමියං ජාතිභූමකානං භික්ඛූනං සබ්‍රහ්මචාරීනං එවං සම්භාවිතො, අත්තනා ච අප්පිච්ඡො අප්පිච්ඡකථඤ්ච භික්ඛූනං කත්තා"ති[a] දසකථාවත්ථුලාභිං භික්ඛුං පුච්ඡිතාපි "පුණ්ණො නාම භන්තෙ ආයස්මා මන්තාණිපුත්තො"ති ආරොචයිංසු. තං කථං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තො ථෙරස්ස දස්සනකාමො අහොසි. අථ සත්ථා රාජගහතො සාවත්ථිං අගමාසි. පුණ්ණත්ථෙරොපි දසබලස්ස තත්ථ ආගතභාවං සුත්වා සත්ථාරං පස්සිස්සාමීති ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියංයෙව තථාගතං සම්පාපුණි. සත්ථා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. ථෙරො ධම්මං සුත්වා දසබලං වන්දිත්වා පටිසල්ලානත්ථාය අන්ධවනං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තස්සාගමනං සුත්වා සීසානුලොකිකො ගන්ත්වා ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං තං උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා තං සත්තවිසුද්ධික්කමං[1] පුච්ඡි. ථෙරොපිස්ස පුට්ඨපුට්ඨං බ්‍යාකරොන්තො රථවිනීතූපමාය චිත්තං ආරාධෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුභාසිතං සමනුමොදිංසු. අථ සත්ථා අපරභාගෙ භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධම්මකථිකානං යදිදං පුණ්ණො"ති ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො එකදිවසං අත්තනො විමුත්තිසම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා "සත්ථාරං නිස්සාය අහඤ්චෙව අඤ්ඤෙ ච බහූ සත්තා සංසාරදුක්ඛතො විප්පමුත්තා, බහුකාරා වත සප්පුරිසසංසෙවා"ති පීතිසොමනස්සජාතො උදානවසෙන පීතිවෙගවිස්සට්ඨං "සබ්භිරෙව සමාසෙථා"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'සබ්භිරෙවා'**ති: සප්පුරිසෙහි එව; සන්තොති පනෙත්ථ බුද්ධාදයො අරියා අධිප්පෙතා. තෙ හි අනවසෙසතො අසතං ධම්මං පහාය සද්ධම්මෙ උක්කංසගතත්තා සාතිසයං පසංසාය ච විසෙසතො සන්තො සප්පුරිසාති වුච්චන්ති. **'සමාසෙථා'**ති: සමං ආසෙවෙථ, සහ වසෙය්‍ය, තෙ පයිරුපාසන්තො තෙසං සුස්සූසන්තො දිට්ඨානුගතිඤ්ච ආපජ්ජන්තො සම්මා තයා වාසො භවෙය්‍යාති අත්ථො. **'පණ්ඩිතෙහත්ථදස්සිභී'**ති: තෙසං ථොමනා. පණ්ඩා වුච්චති පඤ්ඤා, සා එතෙසං ජාතාති පණ්ඩිතා. නයො එව අත්තත්ථාදිභෙදං අත්ථං අවිපරීතතො පස්සන්තීති **අත්ථදස්සිනො** තෙහි පණ්ඩිතෙහි අත්ථදස්සීහි සමාසෙථ. කස්මාති චෙ? යස්මා තෙ සන්තො පණ්ඩිතා තෙ වා සම්මා සෙවන්තා එකන්තහිතභාවතො මග්ගඤාණාදීහෙව අරණීයතො අත්ථං, මහාගුණතාය සත්තතාය ච මහන්තං, අගාධභාවතො ගම්භීරඤාණගොචරතො ච ගම්භීරං හීනච්ඡන්දාදීහි දට්ඨුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා, තථා ඉතරෙහි ච

---

1. සී. I. & ඔ. විසුද්ධිකම්ම .   a. ම. නි. මූ. ප. රථවිනීත සුත්ත.

කිච්ඡෙන දට්ඨබ්බත්තා දුද්දසත්තා සණ්හනිපුණසභාවත්තා නිපුණ ඤාණගොචරතො ච නිපුණං, නිපුණත්තා එව සුඛුමසභාවතාය අණුං, නිබ්බාණං අවිපරිණාමට්ඨෙන වා පරමත්ථසභාවත්තා, අත්ථං අරියභාව කරත්තා, මහන්තනිමිත්තතාය මහන්තං, අනුත්තානසභාවතාය ගම්භීරං, දුක්ඛෙන දට්ඨබ්බං න සුඛෙන දට්ඨුං සක්කාති දුද්දසං, ගම්භීරත්තා දුද්දසං, දුද්දසත්තා ගම්භීරන්ති චතුසච්චං විසෙසතො නිපුණං, අණුං නිරොධසච්චන්ති එවමෙතං චතුසච්චං ධීරා සමධි ගච්ඡන්ති; ධිතිසම්පන්නතාය ධීරා චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනං උස්සු ක්කාපෙත්වා සම්මදෙව අධිගච්ඡන්ති අප්පමත්තා සබ්බත්ථ සතිඅවිප්ප වාසෙන අප්පමාදපටිපත්තිං පූරෙන්තා. **'විචක්ඛණා'**ති: විපස්සනාය භාවනාය ඡෙකා කුසලා, තස්මා සබ්භිරෙව සමාසෙථාති යොජනා. **"පණ්ඩිතෙහත්ථදස්සිභී"**ති වා එතං නිස්සක්කවචනං. යස්මා පණ්ඩි තෙහි අත්ථදස්සීහි සම්පදායභූතෙහි ධීරා අප්පමත්තා **විචක්ඛණා** මහන්තාදිවිසෙසවන්තං අත්ථං සමධිගච්ඡන්ති, තස්මා තාදිසෙහි සබ්භි රෙව සමාසෙථාති සම්බන්ධො. එවමෙසා ථෙරස්ස පටිවෙධදීපනෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාපි අහොසීති.

පුණ්ණස්ස මන්තාණිපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

'යො දුද්දමයො'ති ආයස්මතො දබ්බත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො හෙට්ඨාවුත්තනයෙනෙව ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා සත්ථාරා ව්‍යාකතො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙව මනුස්සෙසු සංසරිත්වා කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ ඔසක්කනකාලෙ පබ්බජි. තදා තෙන සද්ධිං අපරෙ ඡ ජනාති සත්තභික්ඛූ එකචිත්තා හුත්වා අඤ්ඤෙ සාසනෙ අගාරවං කරොන්තෙ දිස්වා "ඉධ කිං කරොම, එකමන්තෙ සමණධම්මං කත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමා"ති නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා උච්චං පබ්බතසිඛරං ආරුහිත්වා අත්තනො චිත්තබලං ජානන්තා නිස්සෙණිං පාතෙන්තු, ජීවිතෙ සාලයා[1] ඔතරන්තු, මාපච්ඡානු තාපිනො[2] අහුවත්ථා"ති වත්වා සබ්බෙ එකචිත්තා හුත්වා නිස්සෙණිං පාතෙත්වා "අප්පමත්තා ආවුසො හොථා"ති අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔවදිත්වා චිත්තරුචියෙසු ඨානෙසු නිසීදිත්වා සමණධම්මං කාතුං ආරභිංසු. තත්‍රෙ කො ථෙරො පඤ්චමෙ දිවසෙ අරහත්තං පත්වා "මම කිච්චං නිප්ඵන්නං, අහං ඉමස්මිං ඨානෙ කිං කරිස්සාමී"ති ඉද්ධියා ගන්ත්වා උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා "ආවුසො ඉමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජථ, භික්ඛං

1. සී. I. ජීවිතසාලයා. 2. සී. I. III. පච්ඡානුතාපිනො.

චාරකිච්චං මමායත්තං හොතු, තුම්හෙ අත්තනො කම්මං කරොථා"ති ආහ. කිං නු ඛො මයං ආවුසො නිස්සෙණිං පාතෙන්තා[1] එවං අවොචුම්හ "යො පඨමං ධම්මං සච්ඡිකරොති, සො භික්ඛං ආහරතු, තෙනාභතං සෙසා පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරිස්සන්තී"ති? "නත්ථි ආවුසො"ති. "තුම්හෙ අත්තනො පුබ්බහෙතුනා ලභිස්සථ, මයම්පි සක්කොන්තා වට්ටස්සන්තං කරිස්සාම, ගච්ඡථ තුම්හෙ"ති. ථෙරා තෙ සඤ්ඤාපෙතුං අසක්කොන්තා ඵාසුකට්ඨානෙ පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා ගතො. අපරො ථෙරො සත්තමෙ දිවසෙ අනාගාමිඵලං පත්වා තතො චුතො සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො. ඉතරෙ ථෙරා තතො චුතා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා තෙසු තෙසු කුලෙසු නිබ්බත්තා. එකො ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලා නගරෙ රාජගෙහෙ නිබ්බත්තො. එකො මජ්ඣන්තිකරට්ඨෙ[2] පරිබ්බාජිකාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො. එකො බාහියරට්ඨෙ[3] කුටුම්බියගෙහෙ නිබ්බත්තො. එකො රාජගහෙ කුටිම්බිකස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තො. අයම්පන දබ්බත්ථෙරො මල්ලරට්ඨෙ අනුපියනගරෙ එකස්ස මල්ලරඤ්ඤො ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතා උපවිජඤ්ඤා[4] කාලමකාසි. මතසරීරං සුසානං නෙත්වා දාරුචිතකං ආරොපෙත්වා අග්ගිං අදංසු. තස්සා අග්ගිවෙගසන්තත්තං[5] උදරපටලං ද්වෙධා අහොසි. දාරකො අත්තනො පුඤ්ඤබලෙන උප්පතිත්වා එකස්මිං දබ්බත්ථම්භෙ නිපති. තං දාරකං ගහෙත්වා අය්‍යිකාය අදංසු. සා තස්ස නාමං ගණ්හන්තී දබ්බත්ථම්භෙ පතිත්වා ලද්ධජීවිතත්තා[6] දබ්බොතිස්ස නාමං අකාසි. තස්ස ච සත්තවස්සිකකාලෙ සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො මල්ලරට්ඨෙ චාරිකං චරමානො අනුපියම්බවනෙ විහරති. දබ්බකුමාරො සත්ථාරං දිස්වා දස්සනෙනෙව පසීදිත්වා පබ්බජිතුකාමො හුත්වා "අහං දසබලස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමී"ති අය්‍යිකං ආපුච්ඡි. සා 'සාධු තාතා'ති දබ්බකුමාරං ආදාය සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා "භන්තෙ ඉමං කුමාරං පබ්බාජෙථා"ති ආහ. සත්ථා අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො සඤ්ඤං අදාසි: "භික්ඛු ඉමං දාරකං පබ්බාජෙහී"ති. සො ථෙරො සත්ථුවචනං සුත්වා දබ්බකුමාරං පබ්බාජෙන්තො තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. පුබ්බහෙතුසම්පන්නො කතාභිනීහාරො සත්තො පඨමකෙසවට්ටියා ඔරොපනක්ඛණෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි; දුතියාය කෙසවට්ටියා ඔරොපියමානාය සකදාගාමිඵලෙ, තතියාය අනාගාමිඵලෙ, සබ්බකෙසානං පන ඔරොපනඤ්ච අරහත්තඵලසච්ඡිකිරියා ච අපච්ඡා අපුරෙ අහොසි.

සත්ථා මල්ලරට්ඨෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ වාසං කප්පෙසි. තත්‍රායස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො රහොගතො අත්තනො කිච්චනිප්ඵත්තිං ඔලොකෙත්වා සඞ්ඝස්ස වෙය්‍යාවච්චකරණෙ කායං යොජෙතුකාමො චින්තෙසි: "යන්නූනාහං සඞ්ඝස්ස

1. සී. I. II & ම. පාතෙත්වා.
2. පබ්බතියරට්ඨෙ. මනොරථපූරණී.
3. සී. II & ම. බාහිර.
4. උපවිජඤ්ඤකාලෙ. මනොරථපූරණී.
5. සී. I. සන්තත්තා.
6. සී. I. ජීවිතත්තා.

සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤපෙය්‍යං භත්තානි ච උද්දිසෙය්‍ය"න්ති. සො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනො පරිවිතක්කං ආරොචෙසි. සත්ථා තස්ස සාධුකාරං දත්වා සෙනාසනපඤ්ඤාපකත්තඤ්ච භත්තුද්දෙසකත්තඤ්ච සම්පටිච්ඡි. අථ නං "අයං දබ්බො දහරොව සමානො මහන්තෙ ඨානෙ ඨිතො"ති සත්තවස්සිකකාලෙයෙව උපසම්පාදෙසි. ථෙරො උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්තානං සබ්බභික්ඛූනං සෙනාසනානි ච පඤ්ඤපෙති, භික්ඛඤ්ච උද්දිසති, තස්ස සෙනාසනපඤ්ඤාපනාචො සබ්බදිසාසු පාකටො අහොසි. දබ්බො කිර මල්ලපුත්තො සභාගසභාගානං භික්ඛූනං එකට්ඨානෙ සෙනාසනානි පඤ්ඤපෙති, ආසන්නෙපි දූරෙපි සෙනාසනං පඤ්ඤපෙති, ගන්තුං අසක්කොන්තෙ ඉද්ධියා නෙති. අථ නං භික්ඛූ කාලෙපි විකාලෙපි "අම්හාකං ආවුසො ජීවකම්බවනෙ සෙනාසනං පඤ්ඤපෙහි, අම්හාකං මද්දකුච්ඡිස්මිං මිගදායෙ"ති එවං සෙනාසනං උද්දිසාපෙත්වා තස්ස ඉද්ධිං පස්සන්තා ගච්ඡන්ති. සොපි ඉද්ධියා මනොමයෙ කායෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා එකෙකස්ස ථෙරස්ස එකෙකං අත්තනො සදිසං භික්ඛුං දත්වා අඞ්ගුලියා ජලමානාය පුරතො ගන්ත්වා "අයං මඤ්චො, ඉදං පීඨ"න්ති ආදීනි වත්වා සෙනාසනං පඤ්ඤපෙත්වා පුන අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ආගච්ඡති. අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරතො පනිදං වත්ථු පාළියං ආගතමෙව. සත්ථා ඉදමෙව කාරණං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා අපරභාගෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි:- "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං යදිදං දබ්බො මල්ලපුත්තො"ති. වුත්තම්පි චෙතං අපදානෙ:—

"පදුමුත්තරො නාම ජිනො සබ්බලොකවිදූ මුනි
ඉතො සතසහස්සම්හි කප්පෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා.
ඔවාදකො විඤ්ඤාපකො තාරකො සබ්බපාණිනං
දෙසනාකුසලො බුද්ධො තාරෙසි ජනතං බහුං.
අනුකම්පකො කාරුණිකො හිතෙසී සබ්බපාණිනං
සම්පත්තෙ තිත්ථියෙ සබ්බෙ පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨහී.
එවං නිරාකුලං ආසි සුඤ්ඤතං තිත්ථියෙහි ච,
විචිත්තං අරහන්තෙහි වසීභූතෙහි තාදිහි.
රතනානට්ඨපඤ්ඤාස[1] උග්ගතො සො මහාමුනි
කඤ්චනග්ඝියසංකාසො බාත්තිංසවරලක්ඛණො
වස්සසතසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.
තදාහං හංසවතියං සෙට්ඨිපුත්තො මහායසො
උපෙත්වා ලොකපජ්ජොතං අස්සොසිං ධම්මදෙසනං.[2]
සෙනාසනානි භික්ඛූනං පඤ්ඤපෙන්තං සසාවකං
කිත්තයන්තස්ස වචනං සුත්වාන මුදිතො අහං;

1. පඤ්ඤාසං. අප. පා. 2. සී. II & ම. ධම්මමුත්තමං.

අධිකාරං සඞ්ඝස්ස කත්වා තස්ස මහෙසිනො
නිපච්ච සිරසා පාදෙ තං ඨානං අභිපත්ථයිං

තදා හාසි මහාවීරො මම කම්මං පකිත්තයං
සොහං සඞ්ඝං භොජෙසිං සත්තාහං ලොකනායකං.

සොයං කමලපත්තක්ඛො සීහංසො කනකත්තචො
මම පාදමූලෙ නිපති පත්ථයං ඨානමුත්තමං

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

සාවකො තස්ස බුද්ධස්ස **දබ්බො** නාමෙන විස්සුතො
සෙනාසනපඤ්ඤාපකො අග්ගො හෙස්සති'යං තදා.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගඤ්ඡහං.

සතානං තීණික්ඛත්තුඤ්ච දෙවරජ්ජමකාරයිං.
සතානං පඤ්චක්ඛත්තුං චක්කවත්තී අහොසහං.

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.
සබ්බත්ථ සුඛිතො ආසිං තස්ස කම්මස්ස වාහසා.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ **විපස්සී** නාම නායකො
උප්පජ්ජි චාරුනයනො[1] සබ්බධම්මවිපස්සකො.

දුට්ඨචිත්තො උපවදිං සාවකං තස්ස තාදිනො
සබ්බාසවපරික්ඛීණො මුත්තොති ච පජානිය.

තස්සෙව නරවීරස්ස සාවකානං මහෙසිනං
සලාකං පග්ගහෙත්වාන ඛීරොදනමදාසහං.

ඉමම්හි **භද්දකෙ** කප්පෙ බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො
කස්සපො නාම නාමෙන උප්පජ්ජි වදතං වරො.

සාසනං ජොතයිත්වා සො අභිභුය්‍ය කුතිත්ථියෙ,
වෙනෙය්‍යෙ විනයිත්වාන නිබ්බුතො සො සසාවකො.

සසිස්සෙ නිබ්බුතෙ නාථෙ අත්ථපෙන්තම්හි සාසනෙ
දෙවා කන්දිංසු සංවිග්ගා මුත්තකෙසා රුදම්මුඛා:
"නිබ්බායිස්සති ධම්මක්ඛො, න පස්සිස්සාම[2] සුබ්බතෙ,
න සුණිස්සාම සද්ධම්මං, අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා!"
තදායං පඨවී සබ්බා අචලා සා චලා'චලී;
සාගරො ච සසොකොව[3] විනදී කරුණං ගිරං[4]
චතුද්දිසා දුන්දුභියො නාදයිංසු අමානුසා.
සමන්තතො අසනියො ඵලිංසු ච භයාවහා.

---

1. සී. II & III. ම. චාරුදස්සනො.
2. සී. I. නපස්සිස්සාම.
3. සී. III. සඛොභොව.
4. සී. I, & ම. කරුණගිර

උක්කා පතිංසු නභසා, ධූමකෙතු ච'දිස්සථ;
සබ්බත්ථලජසත්තා[1]ච රවිංසු කරුණං මිගා.

උප්පාතෙ දරුණෙ දිස්වා සාසනත්ථඞ්ගසූචකෙ
සංවිග්ගා භික්ඛවො තත්ථ චින්තයිම්හ මයං තදා:

"සාසනෙන විනාම්හාකං ජීවිතෙන අලං! මයං
පවිසිත්වා මහාරඤ්ඤං යුඤ්ජාම ජිනසාසනෙ."

අද්දසම්හ තදා රඤ්ඤෙ[2] උබ්බිද්ධං[3] සෙලමුත්තමං,
නිස්සෙණියා තමාරුය්හ නිස්සෙණිං පාතයිම්හසෙ.

තදා ඔවදි නො ථෙරො: "බුද්ධුප්පාදො සුදුල්ලභො,
සද්ධා ච දුල්ලභා ලද්ධා, ථොකං සෙසඤ්ච සාසනං,

නිපතන්ති ඛණාතීතා අනන්තෙ දුක්ඛසාගරෙ;
තස්මා පයොගො කත්තබ්බො යාව තිට්ඨති සාසනං."

අරහා ආසි සො ථෙරො, අනාගාමී තදනුගො.
සුසීලා ඉතරෙ යුත්තා දෙවලොකං[4] අගම්හසෙ.

නිබ්බුතො තිණ්ණසංසාරො සුද්ධාවාසෙසු එකකො.
අහඤ්ච පුක්කුසාති ච සභියො බාහියො තථා

කුමාරකස්සපො චෙව තත්ථ තත්ථූපගා මයං
සංසාරබන්ධනා මුත්තා ගොතමෙනානුකම්පිතා.
මල්ලෙසු කුසිනාරායං ගබ්භෙ ජාතස්ස[5] මෙ සතො
මතා මාතා චිතාරූළ්හා තතො නිප්පතිතො අහං;

පතිතො දබ්බපුඤ්ජම්හි තතො දබ්බොති විස්සුතො,
බ්‍රහ්මචාරී[6]බලෙනාහං විමුත්තො සත්තවස්සිකො,
ඛීරොදනඵලෙනාහං[7] පඤ්චහඞ්ගෙහුපාගතො
ඛීණාසවොපවාදෙන පාපෙහි බහූ චොදිතො.

උභො පුඤ්ඤඤ්ච පාපඤ්ච වීතිවත්තොම්හි දානහං;
පත්වාන පරමං සන්තිං විහරාමි අනාසවො.

සෙනාසනං පඤ්ඤපයිං හාසයිත්වාන සුබ්බතෙ[8].
ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා,
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා විහරාමි අනාසවො.

ස්වාගතං වත මෙ ආසි බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.
පටිසම්භිදා චතස්සො-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

---

1. සී. I. & ම. සබ්බමජලවත්තා ච.
2. සී. I. ම. මහාරඤ්ඤෙ.
3. ම. උබ්බිද්දං. උබ්බිදං.
4. සී. I. දෙවලොකෙ අගම්හසෙ.
5. ජාතො ගබ්භෙව.
6. සී. II. & ම. බ්‍රහ්මචෙර.
7. ඛීරසඞ්ඝඵලෙනාහං. අප. පා.
8. සී. I. III. සුබ්බතෙ.

එවම්භූතං පන තං, යෙන පුබ්බෙ එකස්ස ඛීණාසවත්ථෙරස්ස අනුද්ධංසනවසෙන කතෙන පාපකම්මෙන බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චි, තාය එව කම්මපිලොතිකාය චොදියමානා මෙත්තියභුම්මජකා භික්ඛූ "ඉමිනා මයං කල්‍යාණභත්තිකස්ස ගහපතිනො අන්තරෙ පරිභූතා"ති දුග්ගහිතගාහිනො අමූලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙසුං. තස්මිං ච අධිකරණෙ සඞ්ඝෙන සති විනයෙන උපසමිතෙ අයං ථෙරො ලොකානුකම්පාය අත්තනො ගුණෙ විභාවෙන්තො **"යො දුද්දමියො"**ති ඉමං ගාථං අභාසි. තත්ථ **'යො'**ති: අනියාමිතනිද්දෙසො. තස්ස සොති ඉමිනා නියමිතත්තං[1] දට්ඨබ්බං. උභයෙනාපි අඤ්ඤං විය කත්වා අත්තානමෙව වදති. **'දුද්දමියො'**ති: දුද්දමො, දමෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො; ඉදඤ්ච අත්තනො පුථුජ්ජනකාලෙ දිට්ඨිගතානං විසූකායිතානං කිලෙසානං මදප්පලෙපචිත්තස්ස[2] විප්ඵන්දිතං ඉන්ද්‍රියානං අවූපසමඤ්ච චින්තෙත්වා වදති. **'දමෙනා'**ති: උත්තමෙන අග්ගමග්ගදමෙන. තෙනපි පන දමෙතබ්බාභාවතො දන්තොති ඉමිනා වත්තබ්බතං අරහති; නාඤ්ඤෙන. අථවා **'දමෙනා'**ති දමනෙන පුරිසදම්මසාරථිනා දමිතො. **'දබ්බො'**ති: දබ්බො, භබ්බොති අත්ථො. තෙනාහ භගවා ඉමමෙව ථෙරං සන්ධාය:—"න ඛො දබ්බ දබ්බා එවං නිබ්බෙඨෙන්ති"ති.[a] **'සන්තුසිතො'**ති: යථාලද්ධපච්චයසන්තොසෙන ඣානසමාපත්තිසන්තොසෙන මග්ගඵලසන්තොසෙන ච සන්තුට්ඨො. **'විතිණ්ණකඞ්ඛො'**ති: සොළසවත්ථුකාය අට්ඨවත්ථුකාය ච කඞ්ඛාය පඨමමග්ගෙනෙව සමුග්ඝාටිතත්තා විගතකඞ්ඛො. **'විජිතාවී'**ති: පුරිසාජානියෙන විජෙතබ්බස්ස සබ්බස්සාපි සංකිලෙසපක්ඛස්ස විජිතත්තා විධමිතත්තා විජිතාවී. **'අපෙතභෙරවො'**ති: පඤ්චවීසතියා භයානං සබ්බසො අපෙතත්තා අපගතභෙරවො අභයූපරතො. පන **'දබ්බො'**ති: නාමකිත්තනං. **'පරිනිබ්බුතො'**ති: ද්වෙ පරිනිබ්බානානි:—"කිලෙසපරිනිබ්බානඤ්ච යා සඋපාදිසෙසනිබ්බානධාතු, ඛන්ධපරිනිබ්බානඤ්ච යා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු." තෙසු ඉධ කිලෙසපරිනිබ්බානං අධිප්පෙතං තස්මා පහාතබ්බධම්මානං මග්ගෙන සබ්බසො පහීනත්තා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතොති අත්ථො. **'ඨිතත්තො'**ති: ඨිතසභාවො, අචලො ඉට්ඨාදීසු තාදිභාවප්පත්තියා ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයො. **'හී'**ති: හෙතු අත්ථෙ නිපාතො; තෙන යො පුබ්බෙ දුද්දමො හුත්වා ඨිතො, යස්මා දබ්බත්තා සත්ථාරා උත්තමෙන දමෙන දමිතො, සන්තුසිතො, විතිණ්ණකඞ්ඛො, විජිතාවී, අපෙතභෙරවො, තස්මා සො දබ්බො පරිනිබ්බුතො, තතො යෙව ච ඨිතත්තො. එවම්භූතෙ ච තස්මිං චිත්තප්පසාදොව කාතබ්බො; තප්පසාදඤ්ඤථත්තං එරෙය්‍යාති බුද්ධිකෙ සත්තෙ අනුකම්පන්තො ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

දබ්බත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. II. & ම. නියමනං. 2. සී. I. මදවසෙන. a. චූලවග්ග. සමථක්ඛන්ධක.

'යො සීතවන'න්ති ආයස්මතො **සම්භූතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? ඉතො කිර අට්ඨාරසාධිකස්ස කප්පසතස්ස මත්ථකෙ **අත්ථදස්සී** නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සදෙවකං ලොකං සංසාරමහොඝතො තාරෙන්තො එකදිවසං මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං ගඞ්ගාතීරං උපගඤ්ඡි. තස්මිං කාලෙ අයං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තෙත්වා තත්ථ භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා "කිං භන්තෙ පාරං ගන්තුකාමත්ථා"ති පුච්ඡි භගවා "ගමිස්සාමා"ති අවොච. සො තාවදෙව නාවාසඞ්ඝාටං යොජෙත්වා උපනෙසි. සත්ථා තං අනුකම්පන්තො සහ භික්ඛුසඞ්ඝෙන නාවං අභිරුහි. සො සයම්පි නාවං අභිරුය්හ සුඛෙනෙව පරතීරං සම්පාපෙත්වා භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච, දුතියදිවසෙ මහාදානං පවත්තෙත්වා අනුගන්ත්වා පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා නිවත්ති. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉතො තෙරසාධිකකප්පසතස්ස මත්ථකෙ ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා රාජා අහොසි චක්කවත්ති ධම්මිකො ධම්මරාජා. සො සත්තෙන සුගතිමග්ගං පතිට්ඨාපෙත්වා තතො චුතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ධුතධම්මෙ සමාදාය සුසානෙ වසන්තො සමණධම්මං අකාසි. පුන කස්සපභගවතො කාලෙපි තස්ස සාසනෙ තීහි සහායෙහි සද්ධිං පබ්බජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **සම්භූතො**ති නාමමකංසු. සො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො. "භූමිජො, ජෙය්‍යසෙනො, අභිරුධනො"ති තීහි සහායෙහි සද්ධිං භගවතො සන්තිකං ගතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි; යෙ සන්ධාය වුත්තං:—

"භූමිජො[1] ජෙය්‍යසෙනො ච සම්භූතො අභිරුධනො
එතෙ ධම්මං අභිඤ්ඤසුං සාසනෙ වරතාදිනො"ති.

අථ සම්භූතො **භගවතො** සන්තිකෙ කායගතාසතිකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නිබද්ධං සීතවනෙ වසති. තෙනෙවායස්මා 'සීතවනියො'ති පඤ්ඤායිත්ථ. තෙනච සමයෙන වෙස්සවණො මහාරාජා කෙනචිදෙව කරණීයෙන ජම්බුදීපෙ දක්ඛිණදිසාභාගං උද්දිස්ස ආකාසෙන ගච්ඡන්තො ථෙරං අබ්භොකාසෙ නිසීදිත්වාව කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තං දිස්වා විමානතො ඔරුය්හ ථෙරං වන්දිත්වා "යදා ථෙරො සමාධිතො වුට්ඨහිස්සති තදා මම ආගමනං ආරොචෙථ, ආරක්ඛඤ්චස්ස කරොථා"ති වෙ යක්ඛෙ ආණාපෙත්වා පක්කාමි. තෙ ථෙරස්ස සන්තිකෙ[2] ඨත්වා මනසිකාරං පටිසංහරිත්වා නිසින්නකාලෙ ආරොචෙසුං. තං සුත්වා ථෙරො තුම්හෙ මම වචනෙන වෙස්සවණමහාරාජස්ස කථෙථ:–"භගවතා අත්තනො සාසනෙ සීතානං සතිආරක්ඛා නාම ඨපිතා අත්ථි, සායෙව

1. සී. III. භූතිජො. 2. සී. I. & III. සම්පෙ.

මාදිසෙ රක්ඛන්ති, ත්වං තාත අප්පොස්සුක්කො හොහි, භගවතො ඔවාදෙ ඕහිතං **එදිසස්ස** ආරක්ඛාය කරණීයං නත්ථී"ති. සො **විස්සජ්ජෙත්වා** තාවදෙව **විපස්සනං** වඩ්ඩෙත්වා විජ්ජාත්තයං සච්ඡාකාසි. තතො වෙස්සවණො නිවත්තමානො ථෙරස්ස සමීපං ඨත්වා මුඛාකාරසල්ලක්ඛණෙනෙවස්ස කතකිච්චභාවං ඤත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙත්වා සත්ථු සම්මුඛා ථෙරං අභිත්ථවන්තො:—

"සතිආරක්ඛසම්පන්නො ධිතිමා විරියසමාහිතො
අනුඤ්ඤාතො සත්ථු **සම්භූතො** තෙවිජ්ජො මච්චුපාරගූ"ති
ඉමාය ගාථාය ථෙරස්ස ගුණෙ වණ්ණෙසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**අත්ථදස්සී** භගවා දිපදින්දො නරාසභො
පුරක්ඛතො සාවකෙහි ගඞ්ගාතීරං උපාගමි.
සමතිත්තිකා කාකපෙය්‍යා ගඞ්ගා ආසි සුදුත්තරා.

උත්තාරෙසිං භික්ඛුසඞ්ඝං බුද්ධඤ්ච දිපදුත්තමං.
අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං කම්මමකරිං තදා;

දුග්ගතිං නාභිජානාමි; තාරණාය ඉදං ඵලං.
තෙරසෙ කප්පසතෙ චාතුද්දීපිස්සරො අහුං

සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති මහබ්බලො.
පච්ඡිමෙ ච භවෙ තස්මිං ජාතොහං බ්‍රාහ්මණෙ කුලෙ

සද්ධිං තීහි සහායෙහි පබ්බජිං සත්ථු සාසනෙ.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථායස්මා **සම්භූතො** භගවන්තං දස්සනාය ගච්ඡන්තෙ භික්ඛූ දිස්වා "ආවුසො මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දථ; එවඤ්ච වදෙථා"ති වත්වා ධම්මාධිකරණං අත්තනො සත්ථු අවිහෙඨිතභාවං පකාසෙන්තො "**යො සීතවන**"න්ති ගාථමාහ. තෙ භික්ඛූ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා සම්භූතත්ථෙරස්ස සාසනං නිවෙදෙන්තා "ආයස්මා භන්තෙ **සම්භූතො** භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති, එවඤ්ච පන වදතී"ති වත්වා තං ගාථං ආරොචෙසුං. තං සුත්වා භගවා පණ්ඩිතො භික්ඛවෙ සම්භූතො භික්ඛු පච්චයාදිධම්මස්ස අනුධම්මං පටිපන්නො න මමං ධම්මාධිකරණං විහෙසෙසී. වෙස්සවණෙන තස්සෙවායමත්ථො මය්හං ආරොචිතොති ආහ. යං පනෙතෙ භික්ඛූ තත්ථ තත්ථ ථෙරෙන වුත්තං "**යො සීතවන**"න්ති ගාථං සත්ථු නිවෙදෙසුං. තත්ථ '**සීතවන**'න්ති: එවංනාමකං රාජගහසමීපෙ මහන්තං භෙරවසුසානං. "**උපගා**"ති: නිවාසන වසෙන උපගච්ඡි. එතෙන භගවතා අනුඤ්ඤාතං පබ්බජිතානුරූපං නිවාසනට්ඨානං දස්සෙති. '**භික්ඛු**'ති: සංසාරෙ භයස්ස ඉක්ඛණතො භින්නකිලෙසතාය ච භික්ඛු. '**එකො**'ති: අදුතියො. එතෙන කායවිවෙකං දස්සෙති. '**සන්තුසිතො**'ති: සන්තුට්ඨො. එතෙන චතුපච්චයසන්තොසලක්ඛණං අරියවංසං දස්සෙති. '**සමාහිතත්තො**'ති: උපචාරප්පණා

තෙන සමාධිනා සමාහිතභාවතො. එතෙන චිත්තභාවනාමුඛෙන භාවනාරාමං අරියවංසං දස්සෙති. **'විජිතාවී'**ති: සාසනෙ සම්මා පටිපජ්ජන්තෙන විජෙතබ්බං කිලෙසගණං[1] විජිත්වා ඨිතො. **එතෙන** උපධිවිවෙකං දස්සෙති. භයහෙතූනං සබ්බකිලෙසානං අපගතත්තා **අපෙතලොමහංසො.** එතෙන සම්මා පටිපත්තියා ඵලං දස්සෙති. **'රක්ඛ'**න්ති: රක්ඛන්තො. **'කායගතාසති'**න්ති: කායාරම්මණං **සතිං** කායගතාසතිකම්මට්ඨානං පරිබ්‍රූහණවසෙන අවිස්සජ්ජෙන්තො. **'ධිතිමා'**ති: ධීරො, සමාහිතත්තා විජිතාවී; විභාවී, පන වා උපායපටිපත්තිදස්සනමෙතං. අයං හෙත්ථ සංඛෙපත්ථො:–සො **භික්ඛු** විවෙකසුඛානුපෙක්ඛාය **එකො** සීතවනං උපාගමි; උපාගතො ච ලොලභාවාභාවතො **සන්තුට්ඨො** ධිතිමා කායගතාසතිකම්මට්ඨානං භාවෙන්තො පඨමාදිඣානං **පාදකං** කත්වා ආරද්ධවිපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අධිගතෙන **අග්ගමග්ගෙන** සමාහිතො විජිතාවී ච හුත්වා කතකිච්චතාය භයහෙතූනං **සබ්බසො** අපගතත්තා අපෙතලොමහංසො ජාතොති.

සීතවනියස්ස සම්භූතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යොපානුදී"ති ආයස්මතො **භල්ලියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ **සුමඞ්ගලස්ස** නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස පසන්නචිත්තො ඵලාඵලං දත්වා සුගතීසු එව සංසරන්තො **සිඛිස්ස** සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ **අරුණවතී**නගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා, සිඛිස්ස භගවතො පඨමාභිසම්බුද්ධස්ස "**උජිත ඔජිතා** නාම ද්වෙ සත්ථවාහපුත්තා පඨමාහාරං අදංසූ"ති සුත්වා අත්තනො සහායකෙන සද්ධිං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පත්ථනං අකංසු: "උභොපි මයං භන්තෙ අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස පඨමාහාරදායකා භවෙය්‍යාමා"ති. තෙ තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤකම්මං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ ගොපාලසෙට්ඨිස්ස පුත්තා භාතරො හුත්වා නිබ්බත්තා බහූනි වස්සානි භික්ඛුසඞ්ඝං ඛීරභොජනෙන උපට්ඨහිංසු. අම්හාකං පන භගවතො කාලෙ **පොක්ඛරවතීනගරෙ** සත්ථවාහස්ස පුත්තා භාතරො හුත්වා නිබ්බත්තා. තෙසු ජෙට්ඨො **තපස්සො**[2] නාම, කනිට්ඨො **භල්ලිකො** නාම. තෙ පඤ්චමත්තානි සකටසතානි භණ්ඩස්ස පූරෙත්වා වාණිජ්ජාය[3] ගච්ඡන්තා භගවති පඨමාභිසම්බුද්ධෙ සත්තසත්තාහං විමුත්තිසුඛධම්මපච්චවෙක්ඛණාහි වීතිනාමෙත්වා අට්ඨමෙ සත්තාහෙ රාජායතනමූලෙ විහරන්තෙ රාජායතනස්ස අවිදූරෙ මහාමග්ගෙන අතික්කමන්ති. තෙසං තස්මිං සමයෙ භූමිභාගෙ අකද්දමොදකෙ සකටානි නප්පවත්තිංසු. "කිං නු ඛො කාරණ"න්ති චින්තෙන්තානං පොරාණසාලොහිතා දෙවතා රුක්ඛවිටපන්තරෙ අත්තානං දස්සෙන්තී ආහ: "මාරිසා

---

1. සී. I. ගහණං. 2. සී. I. ම. ථුසො. 3. සී. I. II. III. වණිජ්ජාය.

අයං භගවා අචිරාභිසම්බුද්ධො සත්තසත්තාහං අනාහාරො විමුත්ති සුඛපටිසංවෙදී ඉදානි රාජායතනමූලෙ නිසින්නො තං ආහාරෙන පටිමානෙථ[1] යදස්ස තුම්හාකං දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා"ති. තං සුත්වා තෙ උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තා "ආහාරසම්පාදනං පපඤ්චො"ති මඤ්ඤමානා මන්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච භගවතො දත්වා ද්වෙවාචිකසරණං ගන්ත්වා කෙසධාතුයො ලභිත්වා අගමංසු. තෙ හි පඨමුපාසකා අහෙසුං. අථ භගවති බාරාණසිං ගන්ත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා අනුපුබ්බෙන රාජගහෙ විහරන්තෙ තපස්සුභල්ලිකා රාජගහං උපගතා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. තෙසං භගවා ධම්මං දෙසෙසි. තෙසු තපස්සු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය උපාසකොව අහොසි. භල්ලියො පන පබ්බජිත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුමනො නාම සම්බුද්ධො තක්කරාය වසී තදා
වල්ලිකාරඵලං ගය්හ සයම්භුස්ස අදාසහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං[2] තදා
දුග්ගතිං නාභිජානාමි ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං -පෙ- කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථෙකදිවසං මාරො භල්ලියත්ථෙරස්ස භිංසාපනකං භයානකං රූපං දස්සෙසි. සො අත්තනො සබ්බභයාතික්කමං පකාසෙන්තො "යො පානුදී"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ 'යො පානුදී'ති: යො අපානුදි; ඛිපි, පජහි, විද්ධංසෙසි. 'මච්චුරාජස්සා'ති: මච්චු නාම මරණං, ඛන්ධානං භෙදො, 'සො එව ච සත්තානං අත්තනො වසෙ අනුවත්තාපනතො ඉස්සරට්ඨෙන රාජා'ති මච්චුරාජා; තස්ස. 'සෙන'න්ති: . ජරාරොගාදීනං හිස්ස වසවත්තිනො[3] අඞ්ගභාවතො සෙනා නාම. තෙන හෙස මහතා නානාවිධෙන විපුලෙන මහාසෙනොති වුච්චති. තෙනාහ: "න හි නො සඞ්ගරන්තෙන මහාසෙනෙන මච්චුනා"ති. අථවා ගුණමාරණට්ඨෙන මච්චූති, ඉධ දෙවපුත්තමාරො අධිප්පෙතො. තස්ස ච සහායභාවූපගමනතො කාමාදයො සෙනා. තථා චාහ:-

"කාමා තෙ පඨමා සෙනා, දුතියා අරති වුච්චති,
තතියා ඛුප්පිපාසා තෙ, චතුත්ථී තණ්හා පවුච්චති,
පඤ්චමී ථිනමිද්ධන්තෙ, ඡට්ඨා භීරූ පවුච්චති,
සත්තමී විචිකිච්ඡා තෙ, මානො මක්ඛො ච අට්ඨමී[3]"ති.[a]

1. සී. II. ම. පටිමානෙසථ.
2. අදසිං.
3. සී. I. වත්තනො.
3. මක්ඛො ථම්භො තෙ අට්ඨමො. සුත්තනි.
a. සුත්තනි: පධානසුත්තං.

'නළසෙතුංව දුබ්බලං මහොඝො'ති: සාරවිරහිත නළසෙතු සදිසං, අතිවිය චලභාවතො සුට්ඨු දුබ්බලං **කිලෙසසෙනං** නව ලොකුත්තරධම්මානං මහබ්බලභාවතො **මහොඝසදිසෙන** අග්ග මග්ගෙන යො අපානුදී විජිතාවී අපෙතභෙරවො **දන්තො** සො පරිනිබ්බුතො සීතිභූතොති යොජනා. තං සුත්වා "මාරො ජානාති මං සමණො"ති තත්ථෙවන්තරධායීති.

හලලියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

ති ඵසී තා.

"**යො දුද්දමියො**"ති ආයස්මතො **වීරත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො ච පන ආවාසං පටිජග්ගි. එකදිවසඤ්ච සින්ධුවාරපුප්ඵසදිසානි නිග්ගුණ්ඩි පුප්ඵානි ගහෙත්වා භගවන්තං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො පඤ්චතිංසෙ කප්පෙ ඛත්තිය කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **මහාපතාපො** නාම රාජා අහොසි චක්කවත්ති. සො ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙන්තො සත්තෙ සග්ගමග්ගෙ පතිට්ඨාපෙසි. පුන ඉමස්මිං කප්පෙ කස්සපභගවතො කාලෙ මහාවිභවො සෙට්ඨි හුත්වා කපණද්ධිකාදීනං දානං දදන්තො සඞ්ඝස්ස ඛීර භත්තං අදාසි. එවං තත්ථ තත්ථ දානමයං පුඤ්ඤසම්භාරං කරොන්තො ඉතරඤ්ච නිබ්බාණත්ථං සම්භරන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථිනගරෙ රඤ්ඤො පසෙනදිස්ස අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති. **වීරො**තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො නාමානුගතෙහි පත්තබලජවාදීහි ගුණෙහි සමන්නාගතො සඞ්ගාමසූරො හුත්වා මාතා පිතූහි නිබන්ධනවසෙන කාරිතෙන දාරපරිග්ගහෙන එකං යෙව පුත්තං ලභිත්වා පුබ්බහෙතුනා චොදියමානො කාමෙසු සංසාරෙ ඤ්ච ආදීනවං දිස්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා ඝටෙන්තො වාය මන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

> '**විපස්සිස්ස** භගවතො ආසිං ආරාමිකො අහං,
> නිග්ගුණ්ඩිපුප්ඵං පග්ගය්හ බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.
>
> එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං,
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.
>
> පඤ්චතිංසෙ ඉතො කප්පෙ එකො ආසිං ජනාධිපො
> **මහාපතාපො** නාමෙන චක්කවත්තී මහබ්බලො.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

එවං පන අරහත්තං පත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තං ථෙරං පන පුරාණදුතියිකා උප්පබ්බාජෙතුකාමා අන්තරන්තරා නානා නයෙහි පලොභෙතුං උපක්කමන්ති[2] එකදිවසං දිවාවිහාරට්ඨානං

---

1 සී. III. බුද්ධපූජක. 2, සී. I. පරක්කමන්ති.

ගන්ත්වා ඉත්ථිකුත්තාදීහි දූසෙතුං ආරභි. අථායස්මා වීරො "මං පලොභෙතුකාමා සිනෙරුං මකසපක්ඛවාතෙන චාලෙතුකාමා විය යාව බාලා වතායං ඉත්ථී"ති තස්සා කිරියාය නිරත්ථකභාවං දීපෙන්තො **"යො දුද්දමියො"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ යො දුද්දමියොති ආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ඉදං පනෙත්ථ යොජනාමත්තං:-යො පුබ්බෙ අදන්තකිලෙසතාය පබ්බජිතෙහි වා සඞ්ගාමසීසෙ දමෙතුං ජෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුද්දමියො ඉදානි පන උත්තමෙන දමෙන දන්තො චතුබ්බිධසම්මප්පධානවීරියසම්පත්තියා වීරො වුත්තනයෙනෙව සන්තුසිතො විතිණ්ණකඞ්ඛො විජිතාවී අපෙතලොමහංසො වීරො වීරනාමකො අනවසෙසතො කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො තතො එව ඨිතසභාවො, න තාදිසානං සතෙනපි සහස්සෙනපි චාලනීයොති. තං සුත්වා සා ඉත්ථී මය්හං සාමිකො එවං පටිපජ්ජන්තො[1] "සො මය්හං ඝරාවාසෙන අත්ථො"ති සංවෙගජාතා භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව තෙවිජ්ජා අහොසීති.

වීරත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"ස්වාගත"න්ති ආයස්මතො **පිලින්දිවච්ඡත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර ථෙරො **පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ හංසවතිනගරෙ** මහාභොගකුලෙ[2] නිබ්බත්තො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං දෙවතානං පියමනාපභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො **සුමෙධස්ස** භගවතො කාලෙ මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා භගවති පරිනිබ්බුතෙ සත්ථු ථූපස්ස පූජං කත්වා සඞ්ඝෙ ච මහාදානං පවත්තෙත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු එව සංසරන්තො අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ චක්කවත්තිරාජා හුත්වා මහාජනං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා සග්ගපරායනං අකාසි. සො අනුප්පන්නෙයෙව අම්හාකං භගවති සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණගෙහෙ නිබ්බත්ති. **පිලින්දීතිස්ස** නාමං අකංසු. **'වච්ඡො'**ති පන ගොත්තං. තෙන සො අපරභාගෙ **පිලින්දිවච්ඡොති** පඤ්ඤායිත්ථ. සංසාරෙ පන සංවෙගබහුලතාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චූළගන්ධාරං නාම විජ්ජං සාධෙත්වා තාය විජ්ජාය ආකාසචාරී පරචිත්තවිදූ ච හුත්වා රාජගහෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො පටිවසති. අථ යදා අම්හාකං භගවා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා අනුක්කමෙන රාජගහං උපගතො තතො පට්ඨාය බුද්ධානුභාවෙන තස්ස සා විජ්ජා න සම්පජ්ජති. අත්තනො කිච්චං න සාධෙති. සොපි චින්තෙසි: "සුතං ඛො

1. ම. පටිපජ්ජන්තො.
2. දෙවාරිකකුලෙ. අප. අ.

පන මෙ තං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං යත්ථ මහාගන්ධාරවිජ්ජා ධරති තත්ථ ච චූළගන්ධාරවිජ්ජා න සම්පජ්ජතී”ති. “සමණස්ස පන ගොතමස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය නායං මම විජ්ජා සම්පජ්ජති, නිස්සංසයං සමණො ගොතමො මහාගන්ධාරවිජ්ජං ජානාති, යන්නූනාහං තං පයිරුපාසිත්වා තස්ස සන්තිකෙ තං විජ්ජං පරියාපුණෙය්‍ය”න්ති. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච: “අහං මහාසමණ තව සන්තිකෙ එකං විජ්ජං පරියාපුණිතුකාමො, ඔකාසං මෙ කරොහී”ති. භගවා “තෙන හි පබ්බජාහී”ති ආහ. සො “විජ්ජාය පරිකම්මං පබ්බජ්ජා”ති මඤ්ඤමානො පබ්බජි. තස්ස භගවා ධම්මං කථෙත්වා චරිතානුකූලං කම්මට්ඨානං අදාසි. සො උපනිස්සයසම්පන්නතාය නචිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. යා පන පුරිමජාතියං තස්සොවාදෙ ඨත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තා දෙවතා තං කතඤ්ඤුතං නිස්සාය සඤ්ජාතබහුමානා සායං පාතං ථෙරං පයිරුපාසිත්වා ගච්ඡන්ති, තස්මා සො දෙවතානං පියමනාපතාය අග්ගතං පත්තො. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි සුමෙධෙ අග්ගපුග්ගලෙ
පසන්නචිත්තො සුමනො ථූපපූජමකාසහං.

යෙ ච ඛීණාසවා තත්ථ ඡළභිඤ්ඤා මහිද්ධිකා
තෙසං තත්ථ සමානෙත්වා සඞ්ඝභත්තං අදාසහං.[1]

සුමෙධස්ස භගවතො උපට්ඨාකො තදා අහු
සුමෙධො නාම නාමෙන අනුමොදිත්ථ සො තදා.

තෙන චිත්තප්පසාදෙන විමානං උපපජ්ජහං.
ඡළාසීතිසහස්සානි අච්ඡරායො රමිංසු මෙ.

මමෙව අනුවත්තන්ති සබ්බකාමෙහි තා සදා;
අඤ්ඤෙ දෙවෙ අභිභොමි පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

පඤ්චවීසති කප්පම්හි වරුණො නාම ඛත්තියො
විසුද්ධභොජනො ආසිං චක්කවත්තී අහං තදා.

න තෙ බීජං පවපන්ති, නපි නීයන්ති නඞ්ගලා.
අකට්ඨපාකිමං සාලිං පරිභුඤ්ජන්ති මානුසා.

තත්ථ රජ්ජං කරිත්වාන දෙවත්තං පුන ගච්ඡහං.
තදාපි එදිසා මය්හං නිබ්බත්තා භොගසම්පදා.

න මං මිත්තා අමිත්තා වා හිංසන්ති සබ්බපාණිනො.
සබ්බෙසම්පි පියො හොමි පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

තිංසකප්පසහස්සම්හි යං දානමදදිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි ගන්ධාලෙපස්සිදං ඵලං.

1. අකාසහං., අප. පා.

ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ එකො ආසිං ජනාධිපො
මහානුභාවො රාජාහං චක්කවත්තී මහබ්බලො.

සොහං පඤ්චසු සීලෙසු ඨපෙත්වා ජනතං බහුං
පාපෙත්වා සුගතිං එව දෙවතානං පියො අහුං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

තථා දෙවතාහි අතිවිය පියායිතබ්බභාවතො ඉමං ථෙරං භගවා දෙවතානං පියමනාපභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං දෙවතානං පියමනාපානං යදිදං **පිලින්දිවච්ඡො**"ති.[1] සො එකදිවසං භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නො අත්තනො ගුණෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා තෙසං කාරණභූතං විජ්ජාතිමිත්තං භගවතො සන්තිකෙ ආගමනං පසංසන්තො **"ස්වාගතං නාපගත"**න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'ස්වාගත'**න්ති සුන්දරං ආගමනං ඉදං මමාති සම්බන්ධො. අථවා **'ස්වාගත'**න්ති: සුඨු ආගතං මයාති විභත්ති පරිනාමෙතබ්බා. **"නාපගත"**න්ති: න අපගතං, න දූරාගතං, හිතාභිවුද්ධිතො න අපෙතං නයිදං දුම්මන්තිතං. **'මමා'**ති: ඉදං මම දුට්ඨු වීමංසිතං නහොති. ඉදං වුත්තං හොති යං භගවතො සන්තිකෙ මමාගමනං යං වා මයා තත්ථ ආගතං තං ස්වාගතං, ස්වාගතත්තායෙව නදූරාගතං, යං භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජිස්සාමීති මම චින්තිතං ගදිතං කපිතං චින්තෙත්වා වීමංසිතං ඉදම්පි න දුම්මන්තිතං. ඉදානි තත්ථ කාරණං දස්සෙන්තො 'සංවිභත්තෙසු'ති ආදිමාහ. **'සංවිභත්තෙසු'**ති: පකාරතො විභත්තෙසු. **'ධම්මෙසු'**ති. මීසු ධම්මෙසු වා නානාතිත්ථියෙහි පකතිආදිවසෙන සම්මාසම්බුද්ධෙහි දුක්ඛාදිවසෙන සුවිභජිත්වා වුත්තධම්මෙසු. **'යං සෙට්ඨං තදුපාගමි'**න්ති: යං තත්ථ සෙට්ඨං තං චතුසච්චධම්මං තස්ස වා බොධකං සාසනධම්මං උපාගමිං. අයං ධම්මො අයං විනයොති උපගඤ්ජිං. සම්මාසම්බුද්ධෙහි එව වා කුසලාදිවසෙන ඛන්ධාදිවසෙන යථාසභාවතො සංවිභත්තෙසු සභාවධම්මෙසු යං තත්ථ සෙට්ඨං උත්තමං පවරං තං මග්ගඵලධම්මං උපාගමිං. අත්ථං පච්චක්ඛතො උපගච්ඡිං සච්ඡාකාසිං, තස්මා ස්වාගතං මම න අපගතං සුමන්තිතං න දුම්මන්තිතන්ති යොජනා.

පිලින්දිවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

'විහරි අපෙක්ඛ'න්ති ආයස්මතො **පුණ්ණමාසත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ චක්කවාකයොනියං නිබ්බත්තො භගවන්තං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො

---

1. සී. I. II. පිලින්දවච්ඡො.

අත්තනො මුඛතුණ්ඩෙන සාලපුප්ඵං ගහෙත්වා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො සත්තරසෙ කප්පෙ අට්ඨක්ඛත්තුං චක්කවත්තී රාජා අහොසි. ඉමස්මිං පන කප්පෙ කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ ඔසක්කමානෙ කුටුම්බියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **සාවත්ථිනගරෙ** සමිද්ධිස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතදිවසෙ තස්මිං ගෙහෙ සබ්බා රිත්තකුම්භියො සුවණ්ණමාසානං පුණ්ණා අහෙසුං. තෙනස්ස **පුණ්ණමාසො**ති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං පත්වා විවාහකම්මං කත්වා එකං පුත්තං ලභිත්වා උපනිස්සයසම්පන්නතාය ඝරාවාසං ජිගුච්ඡන්තො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො පුබ්බකිච්චසම්පන්නො තචපඤ්චකකම්මට්ඨානෙ යුත්තප්පයුත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:—

"සින්ධුයා නදියා තීරෙ චක්කවාකො අහුං තදා
සුද්ධසෙවාලභක්ඛොහං පාණෙසු ච සුසඤ්ඤතො.

අද්දසං විරජං බුද්ධං ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ
තුණ්ඩෙන සාලං පග්ගය්හ **විපස්සිස්සා**භිරොපයිං.

යස්ස සද්ධා තථාගතෙ අචලා සුප්පතිට්ඨිතා,
තෙන චිත්තප්පසාදෙන දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

ස්වාගතං වත මෙ ආසි බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ,
විහඞ්ගමෙන සන්තෙන[1] සුබීජං රොපිතං මයා.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

සුචාරුදස්සනා නාම අට්ඨෙතෙ එකනාමකා
කප්පෙ සත්තරසෙ ආසුං චක්කවත්තී මහබ්බලා.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති.

අථස්ස පුරාණදුතියිකා තං පලොභෙතුකාමා අලඞ්කතපටියත්තා පුත්තෙන සද්ධිං උපගන්ත්වා පියාලාපභාවාදිකෙහි භාවවිවරණකම්මං නාම කාතුං ආරභි. ථෙරො තස්සා කාරණං දිස්වා අත්තනො කත්ථචි අලග්ගභාවං පකාසෙන්තො **'විහරි අපෙක්ඛ'**න්ති ගාථමභාසි.

තත්ථ **'විහරී'**ති: විසෙසතො හරි, අපහරි, අපනෙසි. **'අපෙක්ඛ'**න්ති: තණ්හං. **'ඉධා'**ති: ඉමස්මිං ලොකෙ, අත්තභාවෙ වා. **'හුර'**න්ති: පරස්මිං අනාගතෙ අත්තභාවෙ වා. **'ඉධා'**ති වා අජ්ඣත්තිකෙසු ආයතනෙසු. **'හුර'**න්ති: බාහිරෙසු. වාසද්දො සමුච්චයත්ථො, "අපදා වා ද්විපදා වා"ති ආදීසු විය. **'යො'**ති: අත්තානමෙව පරං විය දස්සෙති. **'වෙදගූ'**ති: වෙදෙ

1. සී. I. II. & ම. විහඞ්ගමෙ වසන්තෙන

න ගතො මග්ගඤාණෙන නිබ්බාණං ගතො අධිගතො චත්තාරි සච්චානි පරිඤ්ඤෙය්‍යපහාණසච්ඡිකිරියාභාවනාභිසමයවසෙන අභිසමෙච්ච අභිසමයෙ ච ඨිතො. **'යතත්තො'**ති: මග්ගසංවරෙන සංයතසභාවො; සම්මාවායාමෙන වා සංයතසභාවො. **'සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනූපලිත්තො'**ති: සබ්බෙසු ආරම්මණෙසු ධම්මෙසු තණ්හාදිට්ඨිලෙපවසෙන න උපලිත්තො; තෙන ලාභාදිලොකධම්මෙ සමතික්කමං දස්සෙති. **'ලොකස්සා'**ති: උපාදින්නක්ඛන්ධපඤ්චකස්ස; තඤ්හි ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකො. **'ජඤ්ඤා'**ති: ජානිත්වා. **'උදයබ්බයඤ්චා'**ති: උප්පාදඤ්ච වයඤ්ච; එතෙන යථාවුත්තගුණානං පුබ්බභාගපටිපදං දස්සෙති. අයම්පනෙත්ථ අත්ථො:—"යො සකලස්ස ඛන්ධාදිලොකස්ස සමපඤ්ඤාසාකාරෙහි උදයබ්බයං ජානිත්වා වෙදගූ යතත්තො කත්ථචි අනූපලිත්තො සො සබ්බත්ථ අපෙක්ඛං විනෙය්‍ය සන්තුසිතො තාදිසානං විප්පකාරානං න කිඤ්චි මඤ්ඤති. තස්මා ත්වං අභිබාලෙ යථාගතමග්ගෙනෙව ගච්ඡා"ති. අථ සා ඉත්ථී අයං සමණො මයි පුත්තෙ ච නිරපෙක්ඛො, "නස්සක්කා ඉමං පලොභෙතු"න්ති පක්කාමි.

පුණ්ණමාසත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

පරමත්ථදීපනියා ථෙරගාථාවණ්ණනාය පඨමවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

'පාමොජ්ජබහුලො'[1]ති ආයස්මතො **චූලගවච්ඡස්ස** ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පරෙසං භතියා ජීවිකං කප්පෙන්තො භගවතො සාවකං **සුජාතං** නාම ථෙරං පංසුකූලං පරියෙසන්තං දිස්වා පසන්නමානසො උපසඞ්කමිත්වා වත්ථං දත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තෙත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවරජ්ජං කාරෙසි. සත්තසතක්ඛත්තුං චක්කවත්තිරාජා අහොසි, අනෙකවාරෙ පදෙසරාජා. එවං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ ඔසක්කමානෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සගතීසු අපරාපරං පරිවත්තෙන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ **කොසම්බියං** බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **චූලගවච්ඡො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො බුද්ධගුණෙ සුත්වා පසන්නමානසො භගවන්තං උපසඞ්කමි. තස්ස භගවා ධම්මං කථෙසි. පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො කතපුබ්බකිච්චො චරිතානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා භාවෙන්තො විහරති. තෙන ච සම

---

1. පාමුජ්ජබහුලො. ථෙරගාථා. P.T.E.

යෙන **කොසම්බිකා** භික්ඛූ භණ්ඩනජාතා අහෙසුං. තදා චූළගවච්ඡො ථෙරො උභයෙසං භික්ඛූනං ලද්ධිං අනාදාය භගවතා දින්නොවාදෙ ඨත්වා විපස්සනං බ්‍රූහෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"**පදුමුත්තරස්ස** භගවතො **සුජාතො** නාම සාවකො
පංසුකූලං ගවෙසන්තො සඞ්කාරෙ චරතී තදා.

නගරෙ **හංසවතියා** පරෙසං භතකො අහං
උපඩ්ඪදුස්සං දත්වාන සිරසා අභිවාදයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

තෙත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං.
සත්තසතක්ඛත්තුං චක්කවත්තී අහොසහං.

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.
උපඩ්ඪදුස්සදානෙන මොදාමි අකුතොභයො.

ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ සකානනං සපබ්බතං
ඛොමදුස්සෙහි ඡාදෙය්‍යං; අඩ්ඪදුස්සස්සිදං ඵලං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, අඩ්ඪදුස්සස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථ චූළගවච්ඡො අරහත්තං පත්වා තෙසං භික්ඛූනං කලහාභිරතියා සකත්ථවිනාසං දිස්වා ධම්මසංවෙගප්පත්තො අත්තනො ච පත්තවිසෙසං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සවසෙන **'පාමොජ්ජබහුලො'**ති ගාථං අභාසි. තත්ථ **'පාමොජ්ජබහුලො'**ති: සුපරිසුද්ධසීලතාය විප්පටිසාරාභාවතො අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අභිරතිවසෙන පමොදබහුලො. තෙනෙවාහ:—"ධම්මෙ බුද්ධප්පවෙදිතෙ"ති. තත්ථ **'ධම්මෙ'**ති: සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මෙ නවවිධෙ වා ලොකුත්තරධම්මෙ. සො හි සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙන සාමුක්කංසිකාය දෙසනාය පකාසිතත්තා සාතිසයං බුද්ධප්පවෙදිතො නාම තස්ස පන අධිගමූපායභාවතො දෙසනාධම්මොපි ඉධ ලබ්භතෙව. **'පදං සන්ත'**න්ති නිබ්බානං සන්ධාය වදති. එවරූපො හි භික්ඛු සන්තං පදං සන්තං කොට්ඨාසං සබ්බසඞ්ඛාරානං උපසමභාවතො **සඞ්ඛාරූපසමං** පරමසුඛතාය සුඛං නිබ්බානං අධිගච්ඡති වින්දතියෙව. පරිසුද්ධසීලො හි භික්ඛු විප්පටිසාරාභාවෙන පාමොජ්ජබහුලො සද්ධම්මෙ යුත්තප්පයුත්තො විමුත්තිපරියොසානා සම්පත්තියො පාපුණාති යථා "අවිප්පටිසාරත්ථානි ඛො ආනන්ද කුසලානි සීලානි, අවිප්පටිසාරො පාමොජ්ජත්ථායා"ති ආදි. අථවා **'පාමොජ්ජබහුලො'**ති: "සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඞ්ඝො"ති රතනත්තයං සන්ධාය පමොදබහුලො.

තත්‍ථ පන සො පමොදබහුලො කිං වා කරොතීති ආහ: "ධම්මෙ බුද්ධප්පවෙදිතෙ"ති ආදි. සද්ධාය සම්පන්නස්ස හි සප්පුරිස සංසෙවන සද්ධම්මසවණ යොනිසොමනසිකාර ධම්මානුධම්මපටිපත්තීනං සුඛෙනෙව සම්භවතො සම්පත්තියො හත්‍ථගතා එව හොන්ති. යථාහ:— 'සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමන්තො පයිරුපාසතී"ති ආදි.

චූලගවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

'පඤ්ඤාබලී'ති ආයස්මතො **මහාගවච්ඡත්ථෙරස්ස** ගාථා. තස්ස කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පානීයදානමදාසි. පුන **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ උපාසකො හුත්වා විවට්ටූපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤකම්මං අකාසි. සො තෙහි පුඤ්ඤකම්මෙහි තත්‍ථ තත්‍ථ සුගතීසු යෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ **නාලකගාමෙ සමිද්ධිස්ස** නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **මහාගවච්ඡො**ති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භගවතො සාවකභාවං සුත්වා "සොපි ච නාම මහාපඤ්ඤො යස්ස සාවකභාවං උපගතො සො එව මඤ්ඤෙ ඉමස්මිං ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො"ති භගවති සද්ධං උප්පාදෙත්වා සත්‍ථුසන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:—

"**පදුමුත්තර** බුද්ධස්ස භික්ඛුසඞ්ඝෙ අනුත්තරෙ
පසන්නචිත්තො සුමනො පානීයඝටමපූරයිං
පබ්බතග්ගෙ දුමග්ගෙ වා ආකාසෙ අථ භූමියං
යදා පානීයමිච්ඡාමි ඛිප්පං නිබ්බත්තතෙ මම.
සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පානදානස්සිදං ඵලං
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-භවා සබ්බෙ සමූහතා
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා; කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

එවං පන අරහත්තං පත්වා විමුත්තිසුඛං අනුභවන්තො සාසනස්ස නීයානිකභාවවිභාවනෙන[1] සබ්‍රහ්මචාරීනං උස්සාහජනනත්‍ථං 'පඤ්ඤා බලී'ති ගාථං අභාසි.

තත්‍ථ **'පඤ්ඤාබලී'**ති: පාරිහාරියපඤ්ඤාය විපස්සනාපඤ්ඤාය ච වසෙන අභිණ්හසො සාතිසයෙන පඤ්ඤාබලෙන සමන්නාගතො. **'සීලවතූපපන්නො'**ති:[2] උක්කංසගතෙන ච චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන ධුතධම්මසංඛාතෙහි වතෙහි[3] ච උපපන්නො සමන්නාගතො. **'සමාහිතො'**ති: උපචාරප්පනාභෙදෙන සමාධිනා සමාහිතො. **'ඣාන**

1. සී. II, & ම. නීයානිකතාදිභාවෙන. 2 ම. සීලබ්බතූපපන්නො.
3. ස්. I. වත්තෙහි.

රතො'ති: තතො එව ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙ ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙ ච නිරතො, සතාභියුත්තො සබ්බකාලං සතියා අවිප්පවාසවසෙන **සතිමා.** **'යදත්ථිය'**න්ති: අත්ථතො අනපෙතං, තත්ථ යං යෙන අත්ථියං යදත්ථියං, යථා පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස පරිභුඤ්ජනං අත්ථියං හොති තථා භොජනං භුඤ්ජමානො න, සාමිපරිභොගෙන හි තං අත්ථියං හොති, දයජ්ජපරිභොගෙන අඤ්ඤථා භොජනන්ති ච නිදස්සනත්ථං දට්ඨබ්බං. භුඤ්ජියති පරිභුඤ්ජියතී'ති වා භොජනං, චත්තාරො පච්චයා. 'යදත්ථික'න්ති වා පාඨො. යදත්ථං යස්සත්ථාය සත්ථාරා පච්චයා අනුඤ්ඤාතා තදත්ථං කායස්ස ඨිති ආදි. අත්ථං තඤ්ච අනුපාදිසෙසනිබ්බානත්ථං තස්මා අනුපාදපරිනිබ්බානත්ථං භොජනං පච්චයෙ භුඤ්ජමානො තතො එව කඞ්ඛෙථ කාලං, අත්තනො අනුපාදපරිනිබ්බානකාලං ආගමෙය්‍ය; ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ වීතරාගො, බාහිරකස්ස පන කාමෙසු වීතරාගස්ස ඉදං නත්ථීති- අධිප්පායො.

මහාගවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා

“නීලබ්භවණ්ණා”ති ආයස්මතො **වනවච්ඡත්ථෙරස්ස** ගාථා. තස්ස කා උප්පත්ති? සො කිර **අත්ථදස්සිනො** භගවතො කාලෙ කච්ඡප යොනියං නිබ්බත්තො **විනතාය** නාම නදියා වසති. තස්ස ඛුද්දකනාවප්පමාණො අත්තභාවො අහොසි. සො කිර එකදිවසං භගවන්තං නදියාතීරෙ ඨිතං දිස්වා “පාරං ගන්තුකාමො මඤ්ඤෙ භගවා”ති අත්තනො පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා නෙතුකාමො පාදමූලෙ නිපජ්ජි. භගවා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා තං අනුකම්පන්තො[1] ආරුහි.[2] සො පීතිසොමනස්සජාතො සොතං ඡින්දන්තො ජියාවෙගෙන ඛිත්තසරො විය තාවදෙව පරතීරං පාපෙසි. භගවා තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඵලං එතරහි නිබ්බත්තනකසම්පත්තිඤ්ච බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අනෙකසතක්ඛත්තුං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤවාසීයෙව අහොසි. පුන **කස්සපබුද්ධකාලෙ** කපොතකයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තං මෙත්තාවිහාරිං එකං භික්ඛුං දිස්වා චිත්තං පසාදෙසි. තතො පන චුතො **බාරාණසියං** කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තකාලෙ සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා විවට්ටූපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤකම්මං උපචිනි. එවං තත්ථ තත්ථ මනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **කපිලවත්ථු**නගරෙ වච්ඡගොත්තස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතා පරිපුණ්ණගබ්භා අරඤ්ඤදස්සනත්ථාය සඤ්ජාතදොහළා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විචරති. තාවදෙවස්සා කම්මජවාතා චලිංසු. තිරොකරණිං පරික්ඛිපිත්වා අදංසු. සා ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණං පුත්තං විජායි. සො බොධිසත්තෙන සහ පංසුකීළිකා[3] සහායො අහොසි. **වච්ඡොතිස්ස** නාමං

---

1. සී. II. & ම. අක්කමන්තො. 2. ම. ආරුළො. 3. සී. II. & ම. පංසුකීළිත.

ගොත්තනාමස්ස අහොසි. වනාභිරතියා වසෙන වනවච්ඡොති පඤ්ඤායිත්ථ. අපරභාගෙ මහාසත්තෙන මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා මහාපධානං පදහන්තෙ "අහම්පි සිද්ධත්ථකුමාරෙන සහ අරඤ්ඤෙ විහරිස්සාමී"ති නික්ඛමිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො අභිසම්බුද්ධභාවං සුත්වා භගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ වසමානො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

අත්ථදස්සී තු භගවා සයම්භූ ලොකනායකො
විනතානදියා තීරං උපගච්ඡි තථාගතො.

උදකා අභිනික්ඛම්ම කච්ඡපො වාරිගොචරො
බුද්ධං තාරෙතුකාමොහං උපෙසිං ලොකනායකං.

අභිරූහතු මං බුද්ධො අත්ථදස්සී මහාමුනි
අහං තං තාරයිස්සාමි දුක්ඛස්සන්තකරො තුවං.

මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය අත්ථදස්සී මහායසො
අභිරූහිත්වාන මෙ පිට්ඨිං අට්ඨාසි ලොකනායකො.

යතො සරාමි අත්තානං යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤුතං
සුඛං මෙ තාදිසං නත්ථි ඵුට්ඨෙ පාදතලෙ යථා.

උත්තරිත්වාන සම්බුද්ධො අත්ථදස්සී මහායසො
නදීතීරම්හි ඨත්වාන ඉමා ගාථා අභාසථ.

යාවතා වත්තතෙ චිත්තං ගඞ්ගාසොතං තරාමහං
අයම්පි කච්ඡපො රාජා තාරෙසි මම පුඤ්ඤවා.

ඉමිනා බුද්ධතාරෙන මෙත්තචිත්තවතාය ච
අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ දෙවලොකෙ රමිස්සති.

දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා පුඤ්ඤමූලෙන චොදිතො
එකාසනෙ නිසීදිත්වා කඞ්ඛාසොතං තරිස්සති.

යථාපි භද්දකෙ ඛෙත්තෙ බීජං අප්පම්පි රොපිතං
සම්මාධාරෙ පවෙච්ඡන්තෙ ඵලං තොසෙති කස්සකෙ;

තථෙවිදං බුද්ධඛෙත්තං සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං
සම්මාධාරෙ පවෙච්ඡන්තෙ ඵලං මෙ තොසයිස්සති.

පධානපහිතත්තොම්හි උපසන්තො නිරූපධි,
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං කම්මමකරිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, තාරණාය ඉදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

එවං පන අරහත්තං පත්වා භගවති කපිලවත්ථුස්මිං විහරන්තෙ තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා භික්ඛූහි සමාගතො පටිසන්ථාරවසෙන

"කිං ආවුසො අරඤ්ඤෙ ඵාසුවිහාරො ලද්ධො"ති පුට්ඨො "රමණීයා ආවුසො අරඤ්ඤෙ පබ්බතා"ති අත්තනා වුත්ථපබ්බතෙ වණ්ණෙන්තො "**නිලබ්භවණ්ණා**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**නීලබ්භවණ්ණා**"ති: නීලවලාහකතිභා නීලවලාහක සණ්ඨානා ච. '**රුචිරා**'ති: රුචියා කරණීයා පභස්සරා ච. '**සීත වාරී**'ති: සීතලසලිලා. "**සුචින්ධරා**"ති: සුවිසුද්ධ භූමිභාගතාය සුද්ධ චිත්තානං වා අරියානං නිවාසනට්ඨානතාය සුචින්ධරා. ගාථා සුඛත්ථං හි සානුනාසිකං කත්වා නිද්දෙසො. "සීතං වාරිසුචින්ධරා" ති"පි පාඨො. සීතසුචිවාරිධරා සීතලවිමලසලිලාසයවන්තොති අත්ථො. "**ඉන්දගොපකසඤ්ඡන්නා**"ති: ඉන්දගොපක්නාමකෙහි පවාළවණ්ණෙහි රත්තකිමීහි සඤ්ඡාදිතා; තථා උස්සන්නකාලවසෙන එවමාහ. කෙචි පන ඉන්දගොපකනාමානි රත්තතිණානීති වදන්ති; අපරෙ කණිකාර රුක්ඛෙති. '**සෙලා**'ති: සෙලමයා පබ්බතා; න පංසුපබ්බතාති අත්ථො. තෙනාහ:–"යථාපි පබ්බතො සෙලො"ති. "**රමයන්ති මං**"ති: මං රමාපෙන්ති, මය්හං විවෙකාභිරතිං පරිබ්‍රෑහෙන්ති. එවං ථෙරො අත්තනො චිරකාලපරිභාවිතං අරඤ්ඤාභිරතිං පවෙදෙන්තො තිවිධං විවෙකාභිරතිමෙව දීපෙති. තත්ථ උපධිවිවෙකෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං දීපිතමෙව හොති.

වනවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**උපජ්ඣායො**"ති **සිවකස්ස** සාමණෙරස්ස ගාථා. **තස්ස කා උප්පත්ති?** සො කිර ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **වෙස්සභුස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො එකදිවසං කෙනචිදෙව කරණීයෙන අරඤ්ඤං පවිට්ඨො තත්ථ පබ්බතන්තරෙ නිසින්නං වෙස්සභුං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අඤ්ජලිම්පග්ගය්හ අට්ඨාසි. පුන තත්ථ මනොහරානි කාසුමාරිකඵලානි දිස්වා තානි ගහෙත්වා භගවතො උපනෙසි. පටිග්ගහෙසි භගවා අනුකම්පං උපාදාය. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ මාතුලෙ පබ්බජන්තෙ තෙන සද්ධිං පබ්බජිත්වා බහුං විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **වනවච්ඡත්ථෙරස්ස** භාගිනෙය්‍යො හුත්වා නිබ්බත්තො. **සිවකො**තිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස මාතා අත්තනො ජෙට්ඨභාතිකෙ වනවච්ඡෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා පබ්බජ්ජාකිච්චං මත්ථකං පාපෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තෙ තං පවත්තිං සුත්වා පුත්තං ආහ: "තාත සිවක! ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ථෙරං උපට්ඨහ; මහල්ලකො දානි ථෙරො"ති. සො මාතු එකවචනෙනෙව ච පුබ්බකතාධිකාරතාය ච මාතුලත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා තං උපට්ඨහන්තො අරඤ්ඤෙව වසති. තස්ස එකදිවසං කෙනචිදෙව කරණීයෙන ගාමන්ත

ගතස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි. මනුස්සෙසුපි භෙසජ්ජං කරොන්තෙසු න පටිප්පස්සම්භි. තස්මිං චිරායන්තෙ ථෙරො "සාමණෙරො චිරායති කින්නු ඛො කාරණ"න්ති තත්ථ ගන්ත්වා තං ගිලානං දිස්වා තස්ස තං තං කත්තබ්බයුත්තකං කරොන්තො දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා රත්තිභාගෙ බලවපච්චූසවෙලායං ආහ: "සිවක න මයා පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය ගාමෙ වසිතපුබ්බං; ඉතො අරඤ්ඤමෙව ගච්ඡාමා"ති. තං සුත්වා සිවකො "යදිපි මෙ භන්තෙ ඉදානි කායො ගාමන්තෙ ඨිතො, චිත්තං පන අරඤ්ඤං, තස්මා සයානොපි අරඤ්ඤමෙව ගමිස්සාමී"ති. තං සුත්වා ථෙරො තං බාහායං ගහෙත්වා අරඤ්ඤමෙව නෙත්වා ඔවාදං අදාසි. සො ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා විපස්සිත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

කණිකාරංව ජොතන්තං නිසින්නං පබ්බතන්තරෙ
අද්දසං විරජං බුද්ධං ලොකජෙට්ඨං නරාසභං.

පසන්නචිත්තො සුමනො සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං
කාසුමාරිකමාදාය බුද්ධසෙට්ඨස්ස දාසහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

සො අරහත්තං පත්වා උපජ්ඣායෙන අත්තනා ච වුත්තමත්ථං සංසන්දෙත්වා අත්තනො විවෙකාභිරතිං කතකිච්චතං ච පවෙදෙන්තො "**උපජ්ඣායො මං අවචා**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**උපජ්ඣායො**"ති: වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායති හිතෙසි තං පච්චුපට්ඨපෙත්වා ඤාණචක්ඛුනා පෙක්ඛතීති උපජ්ඣායො. '**ම**'න්ති: අත්තානං වදති. '**අවචා**'ති: අභාසි. "**ඉතො ගච්ඡාම සිවකා**"ති: වුත්තාකාරදස්සනං, සිවක ඉතො ගාමන්තරතො අරඤ්ඤට්ඨානමෙව එහි ගච්ඡාම තදෙව අම්හාකං වසනයොග්ගන්ති අධිප්පායො. එවං පන උපජ්ඣායෙන වුත්තො සිවකො භද්‍රො අස්සාජානීයො විය කසාභිහතො සඤ්ජාතසංවෙගො හුත්වා අරඤ්ඤමෙව ගන්තුකාමතං පවෙදෙන්තො:-

"ගාමෙ මෙ වසති කායො, අරඤ්ඤං මෙ ගතං මනො,
සෙමානකොපි ගච්ඡාමි, නත්ථි සඞ්ගො විජානත"න්ති

ආහ. තස්සත්ථො යස්මා ඉදානි යදිපි මෙ ඉදං සරීරං ගාමන්තරෙ ඨිතං, අජ්ඣාසයො පන අරඤ්ඤමෙව ගතො; තස්මා සෙමානකොපි ගච්ඡාමි ගෙලඤ්ඤෙන ඨානනිසජ්ජාගමනෙසු අසමත්ථතාය සයානොපි ඉමිනා සයිතාකාරෙන සිරිංසපො විය පරිසප්පන්තො එථ භන්තෙ අරඤ්ඤමෙව ගච්ඡාම. කස්මා? "නත්ථි සඞ්ගො විජානත"න්ති යස්මා ධම්මසභාවං කාමෙසු සංසාරෙසු ච ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ නිබ්බාණෙ ච

ආනිසංසං යථාවතො ජානන්තස්ස තත්ථ කත්ථචි සඞ්ගො තස්මා එකපදෙනෙව උපජ්ඣායස්ස ආණං අනුවත්තිතො තදපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

වනවච්ඡත්ථෙරස්ස සාමණෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“පඤ්ච ඡින්දෙ පඤ්ච ජහෙ”ති ආයස්මතො **කුණ්ඩධානත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ උප්පන්නො වයප්පත්තො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං පඨමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපියමානං දිස්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා තදනුරූපං පුඤ්ඤං කරොන්තො විචරි. සො එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස භගවතො නිරොධසමාපත්තිතො උට්ඨාය නිසින්නස්ස මනොසිලාචුණ්ණපිඤ්ජරං මහන්තං කදලිඵලකණ්ණිකං උපනෙසි. තං භගවා පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන එකාදසකප්පන්තං දෙවෙසු දෙවරජ්ජං කාරෙසි චතුවීසති වාරෙ රාජා අහොසි චක්කවත්තී. එවං සො පුනප්පුනං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපබුද්ධකාලෙ භුම්මදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. දීඝායුකබුද්ධානඤ්ච නාම න අන්වද්ධමාසිකො උපොසථො හොති. තථා හි විපස්සිස්ස භගවතො ඡබ්බස්සන්තරෙ ඡබ්බස්සන්තරෙ උපොසථො අහොසි. කස්සපදසබලො පන ඡට්ඨෙ ඡට්ඨෙ මාසෙ පාතිමොක්ඛං ඔසාරෙසි. තස්ස පාතිමොක්ඛස්ස ඔසාරණකාලෙ දිසාවාසිකා ද්වෙ සහායකා භික්ඛූ ‘උපොසථං කරිස්සාමා’ති ගච්ඡන්ති. අයං භුම්මා දෙවතා චින්තෙසි: “ඉමෙසං ද්වින්නං භික්ඛූනං මෙත්ති අතිවිය දළ්හා, කින්නු ඛො භෙදකෙ සති භිජ්ජෙය්‍ය, න භිජ්ජෙය්‍යා”ති. සා තෙසං ඔකාසං ඔලොකයමානා තෙසං අවිදූරෙනෙව ගච්ඡති. අථෙකො ථෙරො එකස්ස හත්ථෙ චීවරං දත්වා සරීරවළඤ්ජනත්ථං උදකඵාසුකට්ඨානං ගන්ත්වා ධොතහත්ථපාදො හුත්වා ගුම්බසමීපතො නික්ඛමති. භුම්මා දෙවතා තස්ස ථෙරස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡන්තී උත්තමරූපා ඉත්ථී හුත්වා කෙසෙ විධුනිත්වා සංවිධාය සම්බන්ධන්තී විය පිට්ඨියං පංසුං පුඤ්ඡමානා විය සාටකං සංවිධාය නිවාසයමානා විය ච හුත්වා ථෙරස්ස පදානුපදිකා හුත්වා ගුම්බතො නික්ඛන්තා. එකමන්තෙ ඨිතො සහායකත්ථෙරො තං කාරණං දිස්වාව දොමනස්සජාතො “නට්ඨාදානි මෙ ඉමිනා භික්ඛුනා සද්ධිං දීඝරත්තානුගතො සිනෙහො, සචාහං එවංවිධභාවං[1] ජානෙය්‍යං එත්තකං අද්ධානං ඉමිනා සද්ධිං විස්සාසං න කරෙය්‍ය”න්ති චින්තෙත්වා ආගච්ඡන්තස්සෙවස්ස “ගණ්හාවුසො[2] තුය්හං

---

1. සී. I. ම. එවංවිරඛභාවං. 2. සී. II. & ම. හන්දාවුසො.

පත්තචීවරං, තාදිසෙන පාපෙන සද්ධිං එකමග්ගෙන න ගච්ඡාමී"ති ආහ. තං කථං සුත්වා තස්ස ලජ්ජිභික්ඛුනො හදයං තිඛිණසත්තිං ගහෙත්වා විද්ධං විය අහොසි. තතො නං ආහ: "ආවුසො කින්නාමෙතං වදසි, අහං එත්තකං කාලං දුක්කටමත්තම්පි ආපත්තිං න ජානාමි, ත්වං පන මං අජ්ජ "පාපො"ති වදසි. "කිං තෙ දිට්ඨ"න්ති? කිං අඤ්ඤෙන දිට්ඨෙන? "කිං ත්වං එවංවිධෙන අලඞ්කතපටියත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධිං එකට්ඨානෙ හුත්වා න නික්ඛමෙථා"ති? "නත්ථෙතං ආවුසො මය්හං; නාහං එවරූපං මාතුගාමං පස්සාමී"ති. තස්ස යාවතතියං කථෙන්තස්සාපි ඉතරො ථෙරො න තස්ස කථං සද්දහි; අත්තනා දිට්ඨකාරණංයෙව භූතත්ථිකං කත්වා ගණ්හන්තො තෙන සද්ධිං එකමග්ගෙන අගන්ත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකං ගතො. ඉතරොපි භික්ඛු අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකංයෙව ගතො. තතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස උපොසථාගාරං පවිසනවෙලාය සො භික්ඛු තං භික්ඛුං උපොසථග්ගෙ සඤ්ජානිත්වා "ඉමස්මිං උපොසථග්ගෙ එවරූපො නාම පාපභික්ඛු අත්ථි, නාහං තෙන සද්ධිං උපොසථං කරිස්සාමී"ති නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨාසි. අථ භුම්මා දෙවතා "භාරියං මයා කම්මං කත"න්ති මහල්ලකඋපාසකවණ්ණෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා "කස්මා භන්තෙ අය්‍යො ඉමස්මිං ඨානෙ ඨිතො"ති ආහ. "උපාසක ඉමං උපොසථග්ගං එකො පාපභික්ඛු පවිට්ඨො; අහං තෙන සද්ධිං උපොසථං න කරොමීති වත්වා නික්ඛමිත්වා බහි ඨිතොම්හී"ති. මා එවං භන්තෙ ගණ්හථ "පරිසුද්ධසීලො එස භික්ඛු, තුම්හෙහි දිට්ඨමාතුගාමො නාම නාඤ්ඤො, අහමෙව; මයා තුම්හාකං වීමංසනත්ථාය "දළ්හකා නුඛො ඉමෙසං ථෙරානං මෙත්ති උදාහු නො දළ්හකා"ති ලජ්ජිඅලජ්ජිභාවං ඔලොකෙන්තෙන තං කම්මං කතන්ති. කො පන ත්වං සප්පුරිසාති? අහං එකා භුම්ම දෙවතා භන්තෙති. දෙවපුත්තො කථෙන්තොව දිබ්බානුභාවෙන ඨත්වා[1] ථෙරස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා "මය්හං භන්තෙ ඛමථ, එතං දොසං ථෙරො න ජානාති, උපොසථං කරොථා"ති ථෙරං යාචිත්වා උපොසථග්ගං පවෙසෙසි. සො ථෙරො උපොසථං තාව එකට්ඨානෙ අකාසි. මිත්තසන්ථවවසෙන පන න පුන තෙන සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසීති. ඉමස්ස ථෙරස්ස කම්මං න කථීයති. චුදිතක ථෙරො පන අපරාපරං විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පාපුණි.

භුම්මා දෙවතා තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන එකං බුද්ධන්තරං අපායභයතො න මුච්චිත්ථ. සචෙ පන කිස්මිං චි කාලෙ මනුස්සත්තං ආගච්ඡති, අඤ්ඤෙන යෙන කෙනචි කතො දොසො තස්සෙව උපරි පතති. සො අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. ධානමාණවොතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා මහල්ලකකාලෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා

1. සී. III. & ම. අඨත්වා.

පටිලද්ධසද්ධො සාසනෙ පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නො අහොසි. තස්ස උපසම්පන්නදිවසතො පට්ඨාය එකා අලඞ්කතපටියත්තා ඉත්ථී තස්මිං ගාමං පවිසන්තෙ සද්ධිංයෙව ගාමං පවිසති, නික්ඛමන්තෙ නික්ඛමති, විහාරං පවිසන්තෙපි සද්ධිං පවිසති, තිට්ඨන්තෙපි තිට්ඨතීති, එවං නිච්චානුබන්ධා පඤ්ඤායති. ථෙරො තං න පස්සති. තස්ස පන පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන සා අඤ්ඤෙසං උපට්ඨාති. ගාමෙ යාගුං භික්ඛං ච දදමානා ඉත්ථියො භන්තෙ "අයං එකො යාගු උළුඞ්කො තුම්හාකං, එකො ඉමිස්සා අම්හාකං සහායිකායා"ති පරිහාසං කරොන්ති. ථෙරස්ස මහතී විහෙසා හොති. විහාරගතම්පි තං සාමණෙරාචෙව දහරභික්ඛූ ච පරිවාරෙත්වා "ධානො කොණ්ඩො ජාතො"ති පරිහාසං කරොන්ති. අථස්ස තෙනෙව කාරණෙන කුණ්ඩධානත්ථෙරොති නාමං ජාතං. සො උට්ඨාය සමුට්ඨාය තෙහි කයිරමානං කෙළිං සහිතුං අසක්කොන්තොව උම්මාදං ගහෙත්වා "තුම්හෙ කොණ්ඩා, තුම්හාකං උපජ්ඣායො කොණ්ඩො, ආචරියො කොණ්ඩො"ති වදති. අථ නං සත්ථු ආරොචෙසුං: "කුණ්ඩධානො භන්තෙ දහරසාමණෙරෙහි සද්ධිං එවං ඵරුසවාචං වදතී"ති. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා "සච්චං කිර ත්වං ධාන සාමණෙරෙහි සද්ධිං ඵරුසවාචං වදසී"ති වත්වා තෙන 'සච්චං භගවා'ති වුත්තෙ 'කස්මා එවං වදසී'ති ආහ. භන්තෙ නිබද්ධං විහෙසං සහිතුං අසහන්තො එවං කථෙමීති. "ත්වං පුබ්බෙ කතකම්මං යාවජ්ජ දිවසා ජීරාපෙතුං න සක්කොසි, පුන එවරූපං ඵරුසං මාවදී භික්ඛූ"ති වත්වා ආහ:—

"මා වොච ඵරුසං කඤ්චි වුත්තා පටිවදෙය්‍යු තං
දුක්ඛා හි සාරම්භකථා, පටිදණ්ඩා ඵුසෙය්‍යු තං
සචෙ නෙරෙසි අත්තානං කංසො උපහතො යථා
එස පත්තොසි නිබ්බානං සාරම්භො තෙ න විජ්ජතී"ති.[a]

ඉමඤ්ච පන තස්ස ථෙරස්ස මාතුගාමෙන සද්ධිං විචරණභාවං කොසලරඤ්ඤොපි කථයිංසු. රාජා "ගච්ඡථ භණෙ වීමංසථා"ති පෙසෙත්වා සයම්පි මන්දෙනෙව පරිවාරෙන ථෙරස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා එකමන්තෙ ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ ථෙරො සූචිකම්මං කරොන්තො නිසින්නො හොති, සාපි ඉත්ථී අවිදූරෙ ඨානෙ ඨිතා විය පඤ්ඤායති. රාජා දිස්වා "අත්ථිදං කාරණ"න්ති තස්සා ඨිතට්ඨානං අගමාසි. සා තස්මිං ආගච්ඡන්තෙ ආගච්ඡන්තෙ ථෙරස්ස වසනපණ්ණසාලං පවිට්ඨා විය අහොසි. රාජාපි තාය සද්ධිං තමෙව පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සබ්බත්ථ ඔලොකෙන්තො අදිස්වා "නායං මාතුගාමො, ථෙරස්ස එකො කම්මවිපාකො"ති සඤ්ඤං කත්වා පඨමං පෙරස්ස සමීපෙන ගච්ඡන්තොපි ථෙරං අවන්දිත්වා තස්ස කාරණස්ස අභූතභාවං ඤත්වා ආගම්ම ථෙරං වන්දිත්වා එකමන්තෙ නිසින්නො "කච්චි භන්තෙ

a. ධම්මපද. දණ්ඩව, 133, 134.

පිණ්ඩකෙන න කිලමථා"ති පුච්ඡි. ථෙරො "වට්ටති මහාරාජා"ති ආහ. ජානාමහං භන්තෙ අය්‍යකානං එවරූපෙන පරික්කිලෙසෙන සද්ධිං චරන්තානං තුම්හාකං කො නාම පසීදිස්සන්ති; ඉතො පට්ඨාය වො කත්ථචි ගමනකිච්චං නත්ථි. අහං චතූහි පච්චයෙහි තුම්හෙ උපට්ඨහිස්සාමි. තුම්හෙ යොනිසො මනසිකාරෙ මා පමජ්ජිත්ථා"ති නිබද්ධ භික්ඛං පට්ඨපෙසි. ථෙරො රාජානං උපත්ථම්භං ලභිත්වා භොජන සප්පායෙන එකග්ගචිත්තො හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තතො පට්ඨාය සා ඉත්ථි අන්තරධායි.

තදා **මහාසුභද්දා** උග්ගනගරෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලෙ වසමානා "සත්ථා මං අනුකම්පතූ"ති උපොසථං අධිට්ඨාය නිරාමගන්ධා හුත්වා උපරි පාසාදතලෙ ඨිතා "ඉමානි පුප්ඵානි අන්තරෙ අට්ඨත්වා දසබලස්ස මත්ථකෙ විතානං හුත්වා තිට්ඨන්තු. දසබලො ඉමාය සඤ්ඤාය සෙව පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මය්හං භික්ඛං ගණ්හාතූ"ති සච්චකිරියං කත්වා අට්ඨසුමනපුප්ඵමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. පුප්ඵානි ගන්ත්වා ධම්මදෙසනාවෙලායං සත්ථුමත්ථකෙ විතානං හුත්වා අට්ඨංසු. සත්ථා තං සුමනපුප්ඵවිතානං දිස්වා චිත්තෙනෙව සුභද්දාය භික්ඛං අධිවාසෙත්වා පුන දිවසෙ අරුණෙ උට්ඨිතෙ ආනන්දත්ථෙරං ආහ:- "ආනන්ද මයං අජ්ජ දූරෙ භික්ඛාචාරං ගමිස්සාම, පුථුජ්ජනානං අදත්වා අරියානං එව සලාකං දෙහී"ති. ථෙරො භික්ඛූනං ආරොචෙසි: ආවුසො "සත්ථා අජ්ජ දූරං භික්ඛාචාරං ගමිස්සති, පුථුජ්ජනා මා ගණ්හන්තු, අරියාව සලකං ගණ්හන්තූ"ති. කුණ්ඩධානත්ථෙරො ආහ: "ආහර ආවුසො සලාක"න්ති පඨමංයෙව හත්ථං පසාරෙසි. "ආවුසො සත්ථා තාදිසානං භික්ඛූනං සලාකං න දාපෙති, අරියානංයෙව දාපෙතී"ති විතක්කං උප්පාදෙත්වා ගන්ත්වා සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා "ආහරාපෙන්තස්ස සලාකං දෙහී"ති ආහ. ථෙරො චින්තෙසි: සචෙ කුණ්ඩධානස්ස සලාකා දාතුං නයුත්තා, අථ සත්ථා පටිබාහෙය්‍ය; "භවිස්සති එත්ථ කාරණ"න්ති කුණ්ඩධානස්ස "සලාකං දස්සාමී"ති ගමනං අභිනීහරි. කුණ්ඩධානො තස්ස පුරෙ ආගමනා එව අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ඉද්ධියා ආකාසෙ ඨත්වා "ආහරාවුසො ආනන්ද, සත්ථා මං ජානාති, මාදිසං භික්ඛුං පඨමං සලාකං ගණ්හන්තං න සත්ථා නිවාරෙතී"ති හත්ථං පසාරෙත්වා සලාකං ගණ්හි. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං ඉමස්මිං සාසනෙ පඨමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. යස්මා අයං ථෙරො රාජානං උපත්ථම්භං ලභිත්වා සප්පායාහාරලාභෙන සමාහිතචිත්තො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො උපනිස්සයසම්පන්නතාය ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

සත්තාහං පටිසල්ලීනං සයම්භුං අග්ගපුග්ගලං
පසන්නචිත්තො සුමනො බුද්ධසෙට්ඨං උපට්ඨහිං.

උට්ඨිතං කාලමඤ්ඤාය **පදුමුත්තර** මහාමුනිං
මහන්තං කදලිකණ්ණිං[1] ගහෙත්වා උපගච්ඡහං.

---

1. සී. I & ම. කබළං.

පටිග්ගහෙත්වා භගවා තං ඵලං[1] ලොකනායකො
මම චිත්තං පසාදෙන්තො පරිභුඤ්ජි මහාමුනි.

පරිභුඤ්ජිත්වාන සම්බුද්ධො සත්ථවාහො අනුත්තරො
සකාසනෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ:–

'යෙ වසන්ති සමෙතාරො යක්ඛා ඉමස්මිං පබ්බතෙ
අරඤ්ඤෙ භූතභව්‍යා ච සුණන්තු වචනං මම.

යො මං උපට්ඨහී පොසො[2] මිගරාජාව කෙසරී
තමහං කිත්තයිස්සාමි සුණොථ මම භාසතො.[3]

සො යමෙකාදසක්ඛත්තුං දෙවරාජා භවිස්සති,
චතුවීසතික්ඛත්තුඤ්ච චක්කවත්තී භවිස්සති,

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති,

අක්කොසිත්වාන සමණෙ සීලවන්තෙ අනාසවෙ
පාපකම්මවිපාකෙන නාමධෙය්‍යං ලභිස්සති.[4]

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
කුණ්ඩධානොති නාමෙන සාවකො සො භවිස්සති.'

පවිවෙකමනුයුත්තො ඣායී ඣානරතො අහං
තොසයිත්වාන සත්ථාරං විහරාමි අනාසවො.

සාවකග්ගෙහි පරිවුතො භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා සලාකං ගාහයී ජිනො.

එකංසං චීවරං කත්වා වන්දිත්වා ලොකනායකං
වදතං වරස්ස පුරතො පඨමං අග්ගහෙසහං.

තෙන කම්මෙන භගවා දසසහස්සීච කම්පකො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි මං.

විරියං මෙ ධුරධොරය්හං යොගක්ඛෙමාධිවාහනං
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

එවම්භූතස්සපි ඉමස්ස ථෙරස්ස ගුණං අජානන්තා යෙ පුථුජ්ජනා භික්ඛූ තදා පඨමං සලාකග්ගහණෙ “කින්නුඛො එත”න්ති සමචින්තෙසුං. තෙසං විමතිවිධමනත්ථං ථෙරො ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙත්වා අඤ්ඤුපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො “පඤ්ච ඡින්දෙ”ති ගාථං අභාසි.

1. පටිග්ගහෙසි භගවා සබ්බඤ්ඤූ. අප. පා.
2. සො බුද්ධං උපට්ඨාසි. අප. පා.
3. සී. I. & ම. හීරෙ සඩාය සම්පන්නො කිත්තයිස්සාමි තං අහං.
4. සී. I & ම. භවිස්සති.

තත්ථ **"පඤ්ච ඡින්දෙ"**ති: අපායුප්පත්තිනිබ්බත්තාපනකානි පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි පාදෙ බද්ධං රජ්ජුකං විය පුරිසො සත්ථෙන හෙට්ඨිමමග්ගත්තයෙන ඡින්දෙය්‍ය පජහෙය්‍ය. **"පඤ්ච ජහෙ"**ති: උපරි දෙවලොකූපපත්තිහෙතුභූතානි පඤ්චුද්ධම්භාගිය සංයොජනානි පුරිසො ගීවාය බද්ධං රජ්ජුකං විය අරහත්ත මග්ගෙන ජහෙය්‍ය ඡින්දෙ වාති අත්ථො. **"පඤ්ච චුත්තරිභාවයෙ"**ති: තෙසංයෙව උද්ධම්භාගියසංයොජනානං පහානාය සද්ධාදීනි පඤ්චින්ද්‍රියානි උත්තරි අනාගාමිමග්ගාධිගමතො ච උපරි භාවෙය්‍ය අග්ග මග්ගාධිගමවසෙන වඩ්ඪෙය්‍ය. **"පඤ්චසඞ්ගාතිගො"**ති: එවම්භූතො පන පඤ්චන්නං රාගදොසමොහමානදිට්ඨිසඞ්ගානං අතික්කමෙන පහානෙන පඤ්චසඞ්ගාතිගො හුත්වා. **"භික්ඛු ඔඝතිණ්ණොති වුච්චතී"**ති: සබ්බසො භින්නකිලෙසත්තාය භික්ඛූති කාමභවදිට්ඨිඅවිජ්ජොඝෙ තරිත්වා තෙසං පාරභූතෙ නිබ්බානෙ ඨිතොති වුච්චතීති අත්ථො.

කුණ්ඩධානත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

ති වසී තා:

"යථාපි භද්දො ආජඤ්ඤො"ති ආයස්මතො **බෙලට්ඨසීසත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුල ගෙහෙ නිබ්බත්තෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධ සද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො උපනිස්සයසම්පත්තියා අභාවෙන විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. විවට්ටූපනිස්සයං පන බහුං කුසලං උපචිනිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො එක තිංසෙ කප්පෙ **වෙස්සභුං** භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තො මාතු ලුඞ්ගඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතිතො සුගතිං උපගච්ඡන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තෙත්වා භගවතො අභි සම්බොධියා පුරෙතරමෙව උරුවෙලකස්සපස්ස සන්තිකෙ තාපස පබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අග්ගිං පරිචරන්තො උරුවෙලකස්සපදමනෙ ආදිත්තපරියාය දෙසනාය පුරාණජටිලසහස්සෙන සද්ධිං අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

> "කනිකාරංව ජොතන්තං පුණ්ණමාසෙව චන්දිමං
> ජලන්තං දීපරුක්ඛංව අද්දසං ලොකනායකං.
>
> මාතුලුඞ්ගඵලං ගය්හ අදාසිං සත්ථුනො අහං
> දක්ඛිණෙය්‍යස්ස ධීරස්ස පසන්නො සෙහි පාණිහි.
>
> එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං අහං;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං –පෙ– කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

එවං අධිගතාරහත්තො ආයස්මතො ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස උපජ්ඣායො අයං ථෙරො එකදිවසං ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨාය සන්තං පණීතං නිරාමිසං සුඛං අත්තනො පුබ්බයොගඤ්ච පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිවෙගවසෙන **"යථාපි භද්‍රො ආජඤ්ඤො"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'යථාපී'**ති: ඔපම්මපටිපාදනත්ථෙ නිපාතො. **'භද්‍රො'**ති: සුන්දරො, ථාමබලසම්පත්තිජවපරක්කමාදිසම්පන්නො. **'ආජඤ්ඤො'**ති; ආජානීයො ජාතිමා කාරණාකාරණානං ආජානනකො. සො තිවිධො "උසභාජඤ්ඤො, අස්සාජඤ්ඤො, හත්ථාජඤ්ඤො"ති. තෙසු උසභාජඤ්ඤො ඉධාධිප්පෙතො. සො ච ඛො ඡෙක[1]කසනකිච්චෙව නියුත්තො. තෙනාහ:– "නඞ්ගලාවත්තනී"ති. නඞ්ගලස්ස ඵාලස්ස ආවත්තනතො නඞ්ගලං, ඉතො චිතො ආමිතෙත්වා ඛෙත්තෙ ච කසනතොති අත්ථො. නඞ්ගලං වා ආවට්ටයති එත්ථාති නඞ්ගලාවත්තං, ඛෙත්තෙ නඞ්ගලපථො; තස්මිං නඞ්ගලාවත්තනි. ගාථාසුඛත්තං හෙත්ථ වත්තනීති දීඝං කත්වා වුත්තං. **'සිඛී'**ති: මත්ථකෙ අවත්ථානතො සිඛාසදිසතාය සිඛා, සිඛගං; තදස්සත්ථීති සිඛී. අපරෙ පන කකුධං ඉධ සිඛාති අධිප්පෙතන්ති වදන්ති. උභයථාපි යථා නඞ්ගලකිත්තනමෙව තං සිඛීති. **'අප්පකසිරෙනා'**ති: අප්පකිලමථෙන. **'රත්තින්දිවා'**ති: රත්තියො ච දිවා ච එවං මමං අප්පකසිරෙන ගච්ඡන්තීති යොජනා. ඉදං වුත්තං හොති:– යථා භද්‍රො උසභාජානීයො කසනෙ නියුත්තො ඛනතිණමූලාදිකෙපි නඞ්ගලපථෙ තං අගණෙන්තො අප්පකසිරෙන ඉතො චිතොච පරිවත්තෙන්තො ගච්ඡති, යාව කසනතිණානං පරිස්සමං දස්සෙති, එවං මම රත්තින්දිවාපි අප්පකසිරෙනෙව ගච්ඡන්ති, අතික්කමන්තීති. තත්ථ කාරණමාහ:– **සුඛෙ ලද්ධෙ නිරාමිසෙ**"ති: යස්මා කාමාමිසලොකාමිසවට්ටාමිසෙහි අසම්මිස්සං සන්තං පණීතං ඵලසමාපත්තිසුඛං ලද්ධං, තස්මාති අත්ථො. පච්චත්තෙ චෙතං භුම්මවචනං යථා වනප්පගුම්බෙ, තෙනෙවෙතරෙ වත්තබ්බෙති ච. අථවා තතොප්පභුති රත්තින්දිවා අප්පකසිරෙන ගච්ඡන්තීති විචාරණාය ආහ. **'සුඛෙ ලද්ධෙ නිරාමිසෙ'**ති: නිරාමිසෙ සුඛෙ ලද්ධෙ සති තස්ස ලද්ධකාලතො පට්ඨායාති අත්ථො.

බෙලට්ඨසීසත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"මිද්ධී යදා"ති ආයස්මතො **දසකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ අනුප්පන්නෙ තථාගතෙ **අජිතස්ස** නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස ගන්ධමාදනතො මනුස්සපථං ඔතරිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය චරන්තස්ස මනොරමානි අම්බඵලානි අදාසි. සො

1. සී. I & ම. හදිස්සතෙ.

තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා විවට්ටූපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤං අකාසි. එවං කුසලකම්මපසුතො හුත්වා සුගතිතො සුගතිං උපගච්ඡන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්ති. **දාසකො**ති'ස්ස නාමං අහොසි. සො අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා විහාරපටිජග්ගනකම්මෙ ඨපිතො සක්කච්චං විහාරං පටිජග්ගන්තො අභිණ්හං බුද්ධදස්සනෙන ධම්මසවණෙන ච ලද්ධසද්ධො පබ්බජි. කෙචි පන භණන්ති:- "අයං කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අඤ්ඤතරං ඛීණාසවත්ථෙරං උපට්ඨහන්තො කිඤ්චි කම්මං කාරාපෙතුකාමො ථෙරං ආණාපෙසි. සො තෙන කම්මෙන අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං අනාථපිණ්ඩිකස්ස දාසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො"ති. වයප්පත්තො ච සො සෙට්ඨිනා විහාරපටිජග්ගනෙ ඨපිතො වුත්තනයෙනෙව පටිලද්ධසද්ධො අහොසි. මහාසෙට්ඨි තස්ස සීලාචාරං අජ්ඣාසයං ච ඤත්වා[1] භුජිස්සං කත්වා යථාසුඛං පබ්බජාහි ආහ. තං භික්ඛූ පච්ඡා පබ්බාජෙසුං. සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය කුසීතො හීනවිරියො හුත්වා න කිඤ්චිවත්තපටිවත්තං කරොති, කුතො සමණධම්මං, කෙවලං යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා නිද්දාබහුලො හුත්වා විහරති, ධම්මසවණකාලෙපි එකං කොණං පවිසිත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසින්නො ඝුරුඝුරුපස්සාසී නිද්දායතෙව. අථස්ස භගවා පුබ්බූපනිස්සයං ඔලොකෙත්වා සංවෙගජනනත්ථං "මිද්ධී යදා හොති මහග්ඝසො චා"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'මිද්ධී'**ති: ථීනමිද්ධාභිභූතො, යඤ්හි මිද්ධං අභිභවති තං ථීනම්පි අභිභවතෙව. **'යදා'**ති: යස්මිං කාලෙ. **'මහග්ඝසො'**ති: මහාභොජනො, ආහරහත්ථක අලංසාටක තත්‍රවට්ටක[2] කාකමාසක භුත්තවමිතකානං අඤ්ඤතරො විය. **'නිද්දායිතා'**ති: සුපනසීලො. **"සම්පරිවත්තසායී"**ති: සම්පරිවත්තකං සම්පරිවත්තකං නිපජ්ජිත්වා[3] උභයෙනපි සෙය්‍යසුඛං ඵස්සසුඛං මිද්ධසුඛං අනුයුත්තොති දස්සෙති. **"නිවාපපුට්ඨො"**ති: කුණ්ඩකාදිසු සූකරභත්තෙන පුට්ඨො. හරිතො ඝරසූකරො හි බාලකාලතො පට්ඨාය පොසියමානො ථූලසරීරකාලෙ ගෙහා බහි නික්ඛමිතුං අලභන්තො හෙට්ඨාමඤ්චාදිසු සම්පරිවත්තෙත්වා සම්පරිවත්තෙත්වා සයතෙව. ඉදං වුත්තං හොති:- යදා පුරිසො මිද්ධී ච හොති මහග්ඝසො ච නිවාපපුට්ඨො මහාවරාහො විය අඤ්ඤෙන ඉරියාපථෙන යාපෙතුං අසක්කොන්තො නිද්දායනසීලො සම්පරිවත්තසායී තදා සො අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති තීණි ලක්ඛණානි මනසිකාතුං න සක්කොති, තෙසං අමනසිකාරා මන්දපඤ්ඤො පුනප්පුනං ගබ්භං උපෙති, ගබ්භවාසතො න පරිමුච්චතෙවාති. තං සුත්වා දාසකත්ථෙරො සංවෙගජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

---

1. සී. I. සුත්වා. 2. සී. II. තත්ථවට්ටක. 3. ම. නිපජ්ජන්තො.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"අජිතො නාම සම්බුද්ධො හිමවන්තෙ වසී තදා
චරණෙන ච සම්පන්නො සමාධිකුසලො මුනි.

සුවණ්ණවණ්ණෙ සම්බුද්ධෙ ආහුතීනං පටිග්ගහෙ
රථියං පටිපජ්ජන්තෙ අම්බඵලමදාසහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො ඉමාය ගාථාය මං භගවා ඔවදි "අයං ගාථා මය්හං අඞ්කුසභූතා[1]"ති තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි. තයිදං ථෙරස්ස පරිවත්තනාහාරනයෙන අඤ්ඤාබ්යාකරණං ජාතං.

දසකණ්ඨථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
ති ටසී තා

"අහු බුද්ධස්ස දායාදො"ති **සිගාලකපිතුත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **සතරංසිං** නාම පච්චෙක සම්බුද්ධං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා අත්තනො හත්ථගතං තාලඵලං අදාසි. තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධො හුත්වා පබ්බජිත්වා අට්ඨිකසඤ්ඤං භාවෙසි. පුන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො දාරපරිග්ගහං කත්වා එකං පුත්තං ලභිත්වා තස්ස **සිගාලකො**ති නාමං අකාසි. තෙන තං සිගාලකපිතාති වොහරන්ති. සො අපරභාගෙ ඝරබන්ධනං පහාය සාසනෙ පබ්බජි. තස්ස භගවා අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා අට්ඨිකසඤ්ඤාකම්මට්ඨානං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා භග්ගෙසු විහරති සුංසුමාරගිරෙ භෙසකලාවනෙ. අථස්ස තස්මිං වනෙ අධිවත්ථා දෙවතා "උස්සාහජනනත්ථං භාවනාබලං නචිරෙනෙව හත්ථගතං කරිස්සාමී"ති ඉමමත්ථං අඤ්ඤාපදෙසෙන විභාවෙන්තී "**අහු බුද්ධස්ස දායාදො**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**අහූ**"ති: හොති; වත්තමානත්ථෙ හි ඉදං අතීතකාලවචනං. "**බුද්ධස්සා**"ති: සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස. "**දායාදො**"ති ධම්මදායාදො නව විධස්ස ලොකුත්තරධම්මදායාදස්ස අත්තනො සම්මාපටිපත්තියා ආදායකො ගණ්හනකො. අථවා "**අහූ**"ති: අහොසි. එවං නාමස්ස බුද්ධස්ස දායාදභාවෙ කොචි විබන්ධො ඉදානෙව භවිස්සතීති අධිප්පායො. තෙනාහ:-"මඤ්ඤෙහං කාමරාගං ඛිප්පමෙව පහීයතී"ති. '**භෙසකලාවනෙ**'ති භෙසකෙන නාම යක්ඛෙන ලභිතත්තා පරිග්ගහිතත්තා භෙසකලාවනං, කටඨාදීනඤ්ච බහුලතාය භෙසකලාවනන්ති

---

1. සී. I. අත්ථසම්භූතා.

ලද්ධනාමෙ අරඤ්ඤෙ තස්ස භික්ඛුනො බුද්ධස්ස දළ්හභාවකාරණං වදන්තො කෙවලං අට්ඨිකසඤ්ඤාය "අඵරි පඨවිං ඉම"න්ති ආහ. තත්ථ 'කෙවල'න්ති: සකලං අනවසෙසං. 'අට්ඨිකසඤ්ඤාය'ති: අට්ඨිකභාවනාය. 'අඵරී'ති: අට්ඨීති අධිමුච්චනවසෙන පත්ථරි. 'පඨවි'න්ති: අත්තභාවපඨවිං; අත්තභාවො හි ඉධ පඨවීති වුත්තො. "කො ඉමං පඨවිං විජෙස්සතී"ති[1] ආදීසු විය. 'මඤ්ඤෙහ'න්ති: මඤ්ඤෙ අහං. "මඤ්ඤෙහ"න්තිපි පාඨො. 'සො'ති: සො භික්ඛු ඛිප්පමෙව නචිරස්සෙව කාමරාගං පජහති පජහිස්සතීති මඤ්ඤෙ; කස්මා? අට්ඨිකසඤ්ඤාය කාමරාගස්ස උජුපටිපක්ඛභාවතො. ඉදං වුත්තං හොති:– යො එකස්මිං පදෙසෙ ලද්ධාය අට්ඨිකසඤ්ඤාය සකලං අත්තනො සබ්බසං වා අත්තභාවං අට්ඨීනෙව ඵරිත්වා ඨිතො භික්ඛු සො තං අට්ඨිකං ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සන්තො නචිරෙනෙව අනාගාමිමග්ගෙන කාමරාගං සබ්බං වා කාමනට්ඨෙන කාමො රජ්ජනට්ඨෙන රාගොති ච ලද්ධනාමං තණ්හං අග්ගමග්ගෙන පජහිස්සතීති. ඉමං ගාථං සුත්වා සො ථෙරො "අයං දෙවතා මය්හං උස්සාහජනනත්ථං එවමාහා"ති අප්පටිවානවිරියං අධිට්ඨාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

> "සතරංසි නාම සම්බුද්ධො සයම්භූ අපරාජිතො
> විවෙකා වුට්ඨහිත්වාන ගොචරායාභිනික්ඛමි.
> ඵලහත්ථො තං දිස්වාන උපගච්ඡිං නරාසභං;
> පසන්නචිත්තො සුමනො තාලඵලමදාසහං.
>
> චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා,
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා තාය දෙවතාය වුත්තවචනං පතිමානෙන්තො තමෙව ගාථං උදානවසෙන අභාසි. තදෙවස්ස ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි.

සිගාලපිතුත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"උදකං හි නයන්ති" ති ආයස්මතො **කුණ්ඩලථෙරස්ස**[2] ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර ථෙරොපි විවට්ටූපනිස්සයං බහුං කුසලං උපචිණිත්වා අධිකාරසම්පන්නො විපස්සිං භගවන්තං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො හුත්වා නාළිකෙරඵලං දාතුකාමො අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස චිත්තං ඤත්වා ඔතරිත්වා පටිග්ගණ්හි. සො අතිවිය පසන්නචිත්තො හුත්වා තෙනෙව සද්ධාපටිලාභෙන සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි.

---

1. ම. විජෙස්සති.
2. කුල. ථෙරගාථා. P.T.S.

සත්ථා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආණාපෙසි: "ඉමං පුරිසං පබ්බාජෙහී"ති. සො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සමණධම්මං කත්වා තතො චුතො ඡපි බුද්ධන්තරානි දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **සාවත්ථියං** බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **කුණ්ඩලො** තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සාසනෙ ලද්ධප්පසාදො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා වික්ඛෙපබහුලතාය විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි අථෙකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තො අන්තරාමග්ගෙ භූමිං ඛණිත්වා උදකවාහකං කත්වා ඉච්ඡිතට්ඨානෙන උදකං නෙන්තෙ පුරිසෙ දිස්වා තං සල්ලක්ඛෙත්වා ගාමං පවිට්ඨො අඤ්ඤතරං උසුකාරං උසුදණ්ඩකං උසුයන්තෙන පක්ඛිපිත්වා අක්ඛිකොටියා ඔලොකෙත්වා උජුං කරොන්තං දිස්වා තං සල්ලක්ඛෙත්වා ගච්ඡන්තො පුරතො ගන්ත්වා අරනෙමි නාභිආදිකෙ රථචක්කාවයවෙ තච්ඡන්තෙ තච්ඡකෙ දිස්වා තං සල්ලක්ඛෙත්වා විහාරං පවිසිත්වා කතභත්තකිච්චො පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා දිවාවිහාරෙ නිසින්නො අත්තනො දිට්ඨනිමිත්තානි උපමාභාවෙන ගහෙත්වා අත්තනො චිත්තදමනෙ උපනෙන්තො "අචෙතනං උදකම්පි මනුස්සා ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං නයන්ති, තථා අචෙතනං වඞ්කමිදං සරදණ්ඩකං[1] උපායෙන දමෙන්තා උජුං කරොන්ති, තථා අචෙතනං කට්ඨකලිඞ්ගරාදිං තච්ඡකා නෙමිආදීනං වසෙන වංකං උජුං ච කරොන්ති; අථ න කස්මා ඉදං මම චිත්තං උජුං කරිස්සාමී"ති චින්තෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නගරෙ **බන්ධුමතියා** ආරාමිකො අහං තදා
අද්දසං විරජං බුද්ධං ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ.

නාළිකෙරඵලං ගය්හ බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
ආකාසෙ ඨිතකො සන්තො පටිග්ගණ්හි මහායසො.

පීතිසඤ්ජනනං මය්හං දිට්ඨධම්මසුඛාවහං
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන විප්පසන්නෙන චෙතසා.

අධිගච්ඡිං තදා පීතිං විපුලං ච සුඛුත්තමං
උප්පජ්ජතෙව රතනං නිබ්බත්තස්ස තහිං තහිං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

දිබ්බචක්ඛු විසුද්ධමෙම සමාධිකුසලො අහං
අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තො ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

---

1. සී. I. ම. සරදණ්ඩං.

එවං යානි නිමිත්තානි අංකුසෙ කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි; තෙහි සද්ධිං අත්තනො චිත්තදමනං සංසන්දෙත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො **"උදකං හි නයන්ති නෙත්තිකා"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"උදකං හි"**ති: හි-සද්දො නිපාතමත්තං. **'නයන්ති'**ති: ඉච්ඡිතං තං තං ඨානං ඛණිත්වා නින්නට්ඨානං පූරෙත්වා මාතිකං වා කත්වා රුක්ඛදොණියො වා ඨපෙත්වා අත්තනා ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං නෙන්ති නෙත්තිකා. **'තෙජන'**න්ති: කණ්ඩං[1] ඉදං වුත්තං හොති:- නෙත්තිකා අත්තනො රුචියා ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං උදකං නයන්ති, උසුකාරාපි තාපෙත්වා තෙජනං නමයන්ති, උජුං කරොන්ති, තච්ඡකවසෙන තච්ඡකා නෙමිආදීනං අත්ථාය තච්ඡන්තා දාරුං නමයන්ති, අත්තනො රුචියා උජුං වා වඞ්කං වා කරොන්ති, එවං එත්තකං ආරම්මණං කත්වා සුබ්බතා යථාසමාදින්නෙන සීලාදිනා උජුකං වා කරොන්ති. එවං එත්තකං ආරම්මණං කත්වා සුබ්බතා යථා සමාදින්නෙන සීලාදිනා සුන්දරවතා ධීරා සොතාපත්තිමග්ගාදීනං උප්පාදෙන්තා අත්තානං දමෙන්ති, අරහත්තං පන පත්තෙසු එකන්තදන්තා නාම හොන්තීති.

කුණ්ඩලත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"මරණෙ මෙ භයං නත්ථී"ති ආයස්මතො **අජිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිං** භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තො කපිත්ථඵලං අදාසි. තතො පරම්පි තං තං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං කප්පෙ අනුප්පන්නෙ එව අම්හාකං සත්ථරි සාවත්ථියං මහාකොසලරඤ්ඤො අග්ගාසනියස්ස[2] බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **අජිතොති** නාමං අහොසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සාවත්ථිවාසී බාවරී නාම[3] බ්‍රාහ්මණො තීහි මහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගොධාවරීතීරෙ කපිත්ථාරාමෙ වසති. අථ අජිතො තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතො අත්ථකාමාය දෙවතාය චොදිතෙන බාවරිනා සත්ථුසන්තිකං පෙසිතො තස්ස මෙත්තෙය්‍යාදීහි සද්ධිං භගවන්තං උපසංකමිත්වා මනසාව පඤ්හෙ පුච්ඡිත්වා තෙසු විස්සජ්ජිතෙසු පසන්නචිත්තො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
රථියං පටිපජ්ජන්තං කපිත්ථං අදදිං ඵලං.

---

1. කථං. ධම්මපදට්ඨකථා.
2. සී. III. අග්ගපහිස්සයස්ස.
3. සී. I. ම. පාවරී.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තම්පන පත්තො සීහනාදං නදන්තො “**මරණෙ මෙ භයං නත්ථී**”ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ ‘**මරණෙ**’ති: මරණනිමිත්තං මරණහෙතු. ‘**මෙ**’ති: මය්හං, භයං නත්ථි උච්ඡින්නභවමූලතාය පරික්ඛීණජාතිකත්තා. අනුච්ඡින්නභවමූලානං හි “කීදිසී නු ඛො මය්හං ආයතිං උප්පත්ති”ති මරණතො භයං භවෙය්‍ය. “**නිකන්ති**”ති: අපෙක්ඛා තණ්හා, සා නත්ථීති. ජීවිතෙ හි[1] සුපරිමද්දිත සංඛාර සඞ්ඛාතානං උපාදානක්ඛන්ධානං දුක්ඛාසාරකාදිභාවෙන සුට්ඨු උපට්ඨහනතො එවම්භූතො වාහං සන්දෙහං සරීරං සකං වා දෙහං දෙහසංඛාතං දුක්ඛභාරං නික්ඛිපිස්සාමි ජහිස්සාමි, නික්ඛිපන්තො ච ඉමිනා සරීරකෙන සාධෙතබ්බං සාධිතං, ඉදානි තං එකංසෙන ජහිතියමෙවාති පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා සම්පජානො සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා හි පතිස්සතො නික්ඛිපිස්සාමීති ඉමං පන ගාථං වත්වා ථෙරො ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තදනන්තරං[2] පරිනිබ්බායි.

අජිතත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

දුතියවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

“**නාහං භයස්ස භායාමී**”ති ආයස්මතො **නිග්‍රොධත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර ඉතො අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාරකුලෙ නිබ්බත්තො වයප්පත්තො කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං දිස්වා ඝරබන්ධනං පහාය අරඤ්ඤායතනං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං සාලවනෙ පණ්ණසාලං කත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාහාරො වසති. තෙන සමයෙන **පියදස්සී** නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස ධම්මාමතවසෙන කිලෙසසන්තාපං නිබ්බාපෙන්තො එකදිවසං තාපසෙ අනුකම්පාය තං සාලවනං පවිසිත්වා නිසීදිත්වා නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නො. තාපසො වනමූලඵලත්ථාය ගච්ඡන්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පුප්ඵිතසාලදණ්ඩසාඛායො ගහෙත්වා සාඛාමණ්ඩපං කත්වා තං සබ්බත්ථකමෙව, සාලපුප්ඵෙහි සඤ්ඡාදෙත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පීතිසොමනස්සෙනෙව ආහාරත්ථායපි අගන්ත්වා නමස්සමානො අට්ඨාසි. සත්ථා නිරොධතො වුට්ඨාය තස්ස අනුකම්පාය “භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ”ති

---

1. සී. I. II. ය. ම. ජීවිතාසු. 2. සී. IV. & ම්. තෙනානන්තරං.

විනෙතසි: "භික්ඛුසඞ්ඝොපි චිත්තං පසාදෙස්සතී"ති. තාවදෙව භික්ඛුසඞ්ඝො ආගතො. සො භික්ඛුසඞ්ඝම්පි දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. භගවා සිතස්ස පාතුකරණාපදෙසෙන තස්ස භාවිනිං සම්පත්තිං පකාසෙන්තො ධම්මං කථෙත්වා පක්කාමි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු යෙව සංසරන්තො විවට්ටූපනිස්සයං බහුං කුසලං උපචිණිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාරකුලෙ නිබ්බත්ති. **නිග්‍රොධො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො ජෙතවනපටිග්ගහණදිවසෙ බුද්ධානුභාවදස්සනෙන සඤ්ජාතපසාදො පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"අජ්ඣොගහෙත්වා සාලවනං සුකතො අස්සමො මම
සාලපුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නො වසාමි පබ්බතෙ තදා.

පියදස්සීතු භගවා සයම්භූ අග්ගපුග්ගලො
විවෙකකාමො සම්බුද්ධො සාලවනමුපාගමි.

අස්සමා අභිනික්ඛම්ම පවනං අගමාසහං;
ඵලාඵලං ගවෙසන්තො ආහිණ්ඩාමි වනෙ තදා.

තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං පියදස්සිං මහාමුනිං
සුනිසින්නං සමාපන්නං විරොචන්තං මහාවනෙ.

චතුදණ්ඩෙ ඨපෙත්වාන බුද්ධස්ස උපරී අහං
මණ්ඩපං සුකතං කත්වා සාලපුප්ඵෙහි ඡාදයිං.

සත්තාහං ධාරයිත්වාන මණ්ඩපං සාලඡාදිතං
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා බුද්ධසෙට්ඨං අවන්දහං.

භගවා තම්හි සමයෙ උට්ඨහිත්වා සමාධිතො
යුගමත්තං පෙක්ඛමානො නිසීදි පුරිසුත්තමො.

සාවකො **වරුණො** නාම පියදස්සිස්ස සත්ථුනො
වසීසතසහස්සෙහි උපගච්ඡි විනායකං.

පියදස්සී තු භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා සිතං පාතුකරී ජිනො.

අනුරුද්ධො උපට්ඨාකො පියදස්සිස්ස සත්ථුනො
එකංසං චීවරං කත්වා අපුච්ඡිත්ථ මහාමුනිං.

කො නුඛො භගවා හෙතු සිතකම්මස්ස සත්ථුනො?
කාරණෙ විජ්ජමානම්හි සත්ථා පාතුකරො සිතං.

සත්තාහං පුප්ඵච්ඡදනං යො මෙ ධාරෙසි මාණවො,
තස්ස කම්මං සරිත්වාන සිතං පාතුකරිං අහං.

ඔකාසහං න පස්සාමි යත්තං පුඤ්ඤං විපච්චති
දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වා ඔකාසොව න සම්මති.

දෙවලොකෙ වසන්තස්ස පුඤ්ඤකම්මසමඞ්ගිනො
යාවතා එරිතා තස්ස සාලච්ඡන්නා භවිස්සති.

තත්ථ දිබ්බෙහි නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි ච
රමිස්සති සදා සන්තො පුඤ්ඤකම්මසමාහිතො.

යාවතා පරිසා වස්ස ගන්ධගන්ධා භවිස්සති.
සාලස්ස පුප්ඵවස්සොව පවස්සිස්සති තාවදෙ.

තතො චුතොයං මනුජො මානුසං ආගමිස්සති,
ඉධාපි සාලච්ඡදනං සබ්බකාලං ධරිස්සති.

ඉධ නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච සමතාලං සමාහිතං
පරිවාරිස්සති මං නිච්චං බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

උග්ගච්ඡන්තෙ ච සුරියෙ සාලවස්සං පවස්සතෙ,
පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තං වස්සතෙ සබ්බකාලිකං.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සති නාසවො.

ධම්මං අභිසමෙන්තස්ස සාලච්ඡදනං භවිස්සති,
චිතකෙ ඣායමානස්ස ඡදනං තස්ස හෙස්සති.

විපාකං කථයිත්වාන පියදස්සී මහාමුනි
පරිසාය ධම්මං දෙසෙසි තප්පෙන්තො ධම්මවුට්ඨියා.

තිංසකප්පානි දෙවෙසු දෙවරජ්ජමකාරයිං.
සට්ඨිං ච චතුක්ඛත්තුඤ්ච චක්කවත්තී අහොසහං.

දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා ලභාමි විපුලං සුඛං;
ඉධාපි පුප්ඵච්ඡදනං මණ්ඩපස්ස ඉදං ඵලං.

අයං පච්ඡිමකො මය්හං චරිමො වත්තතෙ භවො,
ඉධාපි සාලච්ඡදනං හෙස්සති සබ්බකාලිකං.

මහාමුනිං තොසයිත්වා ගොතමං සක්‍යපුඞ්ගවං
පත්තොම්හි අචලං ඨානං හිත්වා ජයපරාජයං.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං භවා සබ්බෙ සමූහතා,
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා විහරාමි අනාසවො.

සවාගතං වත මෙ ආසි බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

පටිසම්භිදා චතස්සො ච විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

එවං පන ඡළභිඤ්ඤො හුත්වා ඵලසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො සාසනස්ස නීය්‍යානිකභාවවිභාවනත්ථං අඤ්ඤාබ්‍යාකරණවසෙන **"නාහං භයස්ස භායාමී"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ භායන්ති එතස්මාති භයං, ජාතිජරාදිං **'භයස්සා'**ති: නිස්සක්කෙ සාමිවචනං; භයතො භායිතබ්බනිමිත්තං ජාතිජරාමරණාදිනා හෙතුනා නාහං භායාමීති අත්ථො. තත්ථ කාරණමාහ:–**"සත්ථා නො අමතස්ස**[1] **කොවිදො"**ති: අම්හාකං සත්ථා අමතෙ[2] කුසලො වෙනෙය්‍යානං අමතදානෙනෙව කොවිදො. **"යත්ථ භයං නාවතිට්ඨතී"**ති: යස්මිං නිබ්බානෙ යථාවුත්තං භයං න තිට්ඨති, ඔකාසං න ලභති. **'තෙනා'**ති: තතොව නිබ්බානතො. **'වජන්ති'**ති: අභයට්ඨානමෙව ගච්ඡන්ති, නිබ්බානඤ්හි අභයට්ඨානං තෙන පවජන්තීති ආහ. **"මග්ගෙන වජන්ති භික්ඛවො"**ති: අට්ඨඞ්ගිකෙන අරියමග්ගෙන සත්ථුඔවාදකාරණා භික්ඛූ සංසාරෙ භයස්ස ඉක්ඛණකාති අත්ථො. යත්ථාති වා යං නිමිත්තං යස්ස අරියමග්ගස්ස අධිගමහෙතු අත්තානුවාදාදිකං පඤ්චවීසතිවිධම්පි භයං නාවතිට්ඨති, පතිට්ඨං න ලභති, තෙන අරියමග්ගෙන වජන්ති අභයට්ඨානං සත්ථු සාසනෙ භික්ඛූ, තෙන මග්ගෙන අහම්පි ගතො; තස්මා නාහං භයස්ස භායාමීති ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

නිග්‍රොධත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

'නීලා සුගීවා'ති ආයස්මතො **චිත්තකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලතො පට්ඨාය විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං ආචිණන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො විපස්සිභගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො පුප්ඵෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා "සන්තධම්මෙන නාමං එත්ථ භවිතබ්බ"න්ති සත්ථරි නිබ්බානෙ ච අධිමුච්චි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චුතො තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති **චිත්තකො** නාම නාමෙන. සො භගවති රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසංකමිත්වා ධම්මං

---

1. සී. IV. සමත්ථස්ස. 2. සී. IV. සමත්ථො.

සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤායතනං පවිසිත්වා භාවනමනුයුත්තො ඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපාදකං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරෙනෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> කණිකාරංව ජොතන්තං නිසින්නං පබ්බතන්තරෙ
> අද්දසං විරජං බුද්ධං විපස්සිං ලොකනායකං.
>
> තීණි කිංකිණිපුප්ඵානි පග්ගය්හ අභිරොපයිං,
> සම්බුද්ධං අභිපූජෙත්වා ගච්ඡාමි දක්ඛිණාමුඛො.
>
> තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
> ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.
>
> එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරං වන්දිතුං රාජගහං උපගතො තත්ථ භික්ඛූහි "කිං ආවුසො අරඤ්ඤෙ අප්පමත්තො විහාසී"ති පුට්ඨො අත්තනො අප්පමාදවිහාරනිවෙදනෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො **'නීලා සුගීවා'**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'නීලා සුගීවා'**ති: නීලා සුගීවා. ගාථාසුඛත්ථං චෙත්ථ දීඝො කතො. රාජිවන්තතාය සුන්දරාය ගීවාය සමන්නාගතොති අත්ථො. තෙ යෙභුය්‍යෙන ච නීලවණ්ණතාය නීලා, සොභනකණ්ඨතාය සුගීවා. **'සිඛිනො'**ති: මත්ථකෙ ජාතාය සිඛාය සස්සිරීකභාවෙන සිඛිනො. **'මොරා'**ති: මයූරා. **'කාරංවිය'**න්ති: කාරංව රුක්ඛො, කාරංවීති වා තස්ස වනස්ස නාමං. තස්මා 'කාරංවිය'න්ති කාරවිනාමකෙ වනෙති අත්ථො. **'අභිනදන්ති'**ති: පාවුස්සකාලෙ[1] මෙඝගජ්ජිතං සුත්වා කෙකා සද්දං කරොන්තා උතුසම්පදාසිද්ධෙන සරෙන හංසාදිකෙ අභිභවන්තා විය නදන්ති. **'තෙ'**ති: තෙ මොරා. **"සීතවාතකද්දිතකලිතා[2]"**ති: සීතෙන මෙඝවාතෙන සඤ්ජාත කලිති මධුරවස්සිතං වස්සන්තා. **'සුත්ත'**න්ති: භත්තසම්මදවිනොදනත්ථං සයිතං කායකිලමථපටිප්පස්සම්භනාය වා අනුඤ්ඤාතවෙලායං සුපන්තං. **'ඣාය'**න්ති: සමථවිපස්සනා ඣානෙහි ඣායනසීලං භාවනානුයුත්තං. **"නිබොධෙන්ති"**ති: පබොධෙන්ති ඉමෙපි නාම නිද්දං[3] අනුපගන්ත්වා ජාගරන්තා අත්තනා කාතබ්බං කරොන්ති; කිමඞ්ගපනාහන්ති එවං සම්පජඤ්ඤුප්පාදනෙන සයනතො වුට්ඨාපෙන්තීති අධිප්පායො.

චිත්තකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. පාවුසකාලෙ.
2. සීතවාතකලිතා. ථෙරගාථා. P.T.E.
3. සී. I. මිද්ධං.

"අහං ඛො වෙළුගුම්බස්මි"න්ති ආයස්මතො **ගොසාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං ආචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ අඤ්ඤතරස්මිං පබ්බතෙ රුක්ඛසාඛාය ඔලම්බමානං පච්චෙකබුද්ධස්ස පංසුකූලචීවරං දිස්වා 'අරහද්ධජො වතාය'න්ති පසන්නචිත්තො පුප්ඵෙහි පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තො. තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ඉබ්භකුලෙ නිබ්බත්තො, **ගොසාලො** නාම නාමෙන; සො පන කොටිසණ්ණෙන ඝනපරිච්චජනතා තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා "සොපි නාම මහාවිභවො පබ්බජිස්සති, කිමඞ්ගපනාහ"න්ති සංජාතසංවෙගො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සප්පායං සෙනාසනං ගවෙසන්තො අත්තනො ජාතගාමස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං සානුපබ්බතෙ විහාසි. තස්ස මාතා ච දිවසෙ දිවසෙ භික්ඛං දෙති. අථෙකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස මාතා මධුසක්ඛරාභිසඞ්ඛතං පායාසං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා තස්ස පබ්බතස්ස ඡායායං අඤ්ඤතරස්ස වෙළුගුම්බස්ස මූලෙ නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා ධොතපත්තපාණී විපස්සනං ආරභිත්වා භොජනසප්පායලාභෙන කායචිත්තානං කල්ලතාය සමාහිතො උදයබ්බයඤාණාදිකෙ තික්ඛෙ සූරෙ වහන්තෙ අප්පකසිරෙනෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා භාවෙන්තො මත්ථකං පාපෙන්තො සහපටිසම්භිදාහි අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ උරගො නාම පබ්බතො,
තත්ථද්දසං පංසුකූලං දුමග්ගම්හි විලම්බිතං.

තීණි කිංකිනිපුප්ඵානි ඔචිණිත්වානහං තදා
හට්ඨො පහට්ඨචිත්තෙන පංසුකූලං අපූජයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි පූජෙත්වා අරහද්ධජං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන අධිගන්ත්වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං පබ්බතසානුමෙව ගන්තුකාමො අත්තනො පටිපත්තිං පවෙදෙන්තො **"අහං ඛො වෙළුගුම්බස්මි"**න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"වෙළුගුම්බස්මි"**න්ති: වෙළුගච්ඡස්ස සමීපෙ, තස්ස ඡායායං. **"භුත්වාන මධුපායාස"**න්ති: මධුපසිත්තපායාසං භුඤ්ජිත්වා. **"පදක්ඛිණ"**න්ති: පදක්ඛිණග්ගාහෙන සබ්බං ඔවාදස්ස සම්මාසංපටිච්ඡනතොනාති

අත්ථො. **"සම්මසන්තො ඛන්ධානං උදයබ්බය"**න්ති: පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං උදයබ්බයඤ්ච විපස්සන්තො. යදිපි ඉදානි සාතකිච්චො ඵලසමාපත්තිං පන සමාපජ්ජිතුං විපස්සනං පට්ඨපෙන්තොති අධිප්පායො. **"සානුං පටිගමිස්සාමී"**ති පුබ්බෙ මයා වුත්තපබ්බතසානුමෙව උද්දිස්ස ගමිස්සාමි. **"විවෙකමනුබ්‍රූහය"**න්ති: පටිප්පස්සද්ධිවිවෙකං ඵලසමාපත්තිකායවිවෙකඤ්ච පරිබ්‍රූහයන්තො තස්ස වා පරිබ්‍රූහනහෙතු ගමිස්සාමීති. එවම්පන වත්වා ථෙරො තත්ථෙව ගතො. අයමෙව ඉමස්ස ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසි.

ගොසාලත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"අනුවස්සිකො පබ්බජිතො"ති ආයස්මතො **සුගන්ධත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර ඉතො ද්වානවුතෙ කප්පෙ **තිස්සස්ස** නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො මිගබ්‍යසනෙන අරඤ්ඤෙ විහරති.[1] සත්ථා තස්ස අනුකම්පාය පදවලඤ්ජං දස්සෙත්වා ගතො. සො සත්ථුපදචෙතියානි දිස්වා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරතාය "සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලස්ස ඉමානි පදානී"ති පීතිසොමනස්සජාතො කුරණ්ඩකපුප්ඵානි ගහෙත්වා පූජං කත්වා චිත්තං පසාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුටුම්බිකො හුත්වා සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානං පවත්තෙත්වා ගන්ධකුටිං මහග්ඝගොසීසචන්දනං පිංසිත්වා තෙන පරිභණ්ඩං කත්වා පත්ථනං පට්ඨපෙසි: "නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මය්හං සරීරං එවං සුගන්ධං හොතූ"ති. එවං අඤ්ඤානිපි තත්ථ තත්ථ භවෙ බහූනි පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව පරිවත්තමානො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති. නිබ්බත්තස්ස ච තස්ස මාතුකුච්ඡිගතකාලතො පට්ඨාය මාතුසරීරං සකලම්පි ගෙහං සුරභිගන්ධං වායති. ජාතදිවසෙ පන විසෙසතො පරමසුගන්ධං සාමන්තගෙහෙසුපි වායතෙව. තස්ස මාතාපිතරො අම්හාකං පුත්තො "අත්තනාව අත්තනො නාමං ගහෙත්වා ආගතො"ති **සුගන්ධො**ත්වෙව නාමං අකංසු. සො අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තො මහාසෙලත්ථෙරං දිස්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

> වනකම්මිකො පුරෙ ආසිං, පිතුමාතුමපොසහං,[2]
> පසුමාරෙන ජීවාමි. කුසලං මෙ න විජ්ජති.

---

1. සී. IV. විචරති.
2. සී. II & ම. මපොසයං.

මම ආසයසාමන්තා තිස්සො ලොකග්ගනායකො
තීණි පදානි දස්සෙසි අනුකම්පාය චක්ඛුමා.

අක්කන්තෙ ච පදෙ දිස්වා තිස්සනාමස්ස සත්ථුනො
හට්ඨො පහට්ඨචිත්තොහං[1] පදෙ චිත්තං පසාදයිං.

කොරණ්ඩං පුප්ඵිතං දිස්වා පාදපං ධරණීරුහං
සකොසකං ගහෙත්වාන පාදසෙට්ඨං අපූජයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං
කොරණ්ඩකච්ඡවී හොමි පුප්ඵාභාසො භවාමහං.

ද්වානවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං[2] ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තම්පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො **“අනුවස්සිකො පබ්බජිතො”**ති ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **‘අනුවස්සිකො’**ති: අනුගතො උපගතො වස්සං, අනුවස්සො, අනුවස්සොව අනුවස්සිකො. **‘පබ්බජිතො’**ති: පබ්බජ්ජං උපගතො, පබ්බජිතො හුත්වා උපගතවස්සො; එකවස්සිකොති අත්ථො. අථවා අනු පච්ඡතො ගතං වස්සං අනුවස්සං; තං අස්ස අත්ථීති අනුවස්සිකො. යස්ස පබ්බජිතස්ස වස්සං අපරිපුණ්ණතාය තගණනූපගතං, සො එවං වුත්තො යස්මා අවස්සිකොති වුත්තං හොති. **“පස්ස ධම්මසුධම්මත”**න්ති: තව සත්ථු ධම්මස්ස සුධම්මභාවං ස්වාක්ඛාතතං එකන්තනිය්‍යානිකතං පස්ස; යත්ථ අනුවස්සිකෙනෙවං පබ්බජ්ජාතො පුබ්බෙනිවාසඤාණං දිබ්බචක්ඛුඤාණං ආසවක්ඛයඤාණන්ති තිස්සො විජ්ජා තයා අනුප්පත්තා සච්ඡිකතා තතො එව කතං බුද්ධස්ස සාසනං සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනං අනුසිට්ඨි ඔවාදො අනුසික්ඛිතොති කතකිච්චතං නිස්සාය පීතිසොමනස්සජාතො ථෙරො අත්තානං පරං විය කත්වා වදතීති.

සුගන්ධත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. IV. හට්ඨො. 2. සී. I. පදපූජායිදං.

“ඔභාසජාත”න්ති ආයස්මතො නන්දියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ චෙතියෙ චන්දනසාරෙන වෙදිකං කාරෙත්වා උළාරං පූජාසක්කාරං පවත්තෙසි. තතො පට්ඨාය අජ්ඣාසයසම්පන්නො හුත්වා තත්ථ තත්ථ විවට්ටූපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤකම්මං ආචිනිත්වා දෙවෙසු චෙව මනුස්සෙසු ච සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස මාතාපිතරො නන්දිං ජනෙන්තො ජාතොති නන්දියොති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො අනුරුද්ධාදීසු සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජන්තෙසු සයම්පි පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො කතාධිකාරතාය නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
ජලිත්වා[1] අග්ගික්ඛන්ධොව සම්බුද්ධො පරිනිබ්බුතො.

නිබ්බුතෙ ච මහාවීරෙ ථූපො විත්ථාරිකො අහු
දූරතොව නං උපට්ඨෙන්ති ධාතුගෙහං වරුත්තමෙ.

පසන්නචිත්තො සුමනො අකං චන්දනවෙදිකං
දිස්සති ථූපක්ඛන්ධොව ථූපානුච්ඡවිකො තදා.

භවෙ නිබ්බත්තමානස්ස දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ
ඌනතං[2] මෙ න පස්සාමි පුබ්බකම්මස්සිදං ඵලං.

පඤ්චදසෙ කප්පසතෙ ඉතො අට්ඨ ජනා අහු
සබ්බෙ සමත්තා නාමාසෙ චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අනුරුද්ධත්ථෙරාදීහි සද්ධිං පාචීනවංසමිගදායෙ විහරන්තෙ ඉමස්මිං ථෙරෙ එකදිවසං මාරො පාපිමා භයාපෙතුකාමො තස්ස භෙරවරූපං දස්සෙසි. ථෙරො තං මාරො අයන්ති ඤත්වා “පාපිම යෙ මාරධෙය්‍යං වීතිවත්තා තෙසං තව කිරියා කිං කරිස්සති, තතො නිදනම්පන ත්වං එව විඝාතං අනත්ථං පාපුණිස්සසී”ති දස්සෙන්තො “ඔභාසජාතං ඵලග”න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ “ඔභාසජාත”න්ති: ඤාණොභාසෙන ජාතොභාසං අග්ගමග්ගඤාණස්ස අධිගතත්තා, තෙන අනවසෙසතො කිලෙසන්ධකාරස්ස විහතවිද්ධංසිත භාවතො ච අතිවිය පභස්සරන්ති අත්ථො. ‘ඵලග’න්ති: ඵලූපගතං, අග්ගඵලඤාණසහිතන්ති අධිප්පායො. ‘චිත්ත’න්ති: ඛීණාසවස්ස චිත්තං සාමඤ්ඤෙන වදති. තෙනාහ:– අභිණ්හසොති. තණ්හානිරොධනින්නතාය ඛීණාසවානං නිච්චකප්පං අරහත්තඵලසමාපත්ති සමාපජ්ජනතො ඵලෙන සහිතන්ති ච වත්තබ්බතං අරහති. ‘තාදි

1. සී. III. ම. ජලෙත්වා. 2. සී. II. III. ඔපක්කමාභි.

ස’න්ති: තථාරූපං අරහන්තන්ති අත්ථො. ‘**ආසජ්ජා**’ති: විරොධෙත්වා. “**පටිකුස්ස කණ්හා**”ති: මාරං ආලපති. සො හි කණ්හකම්මත්තා කණ්හාභිජාතිසමතාය[1] ච කණ්හොති වුච්චති. “**දුක්ඛං නිගච්ඡසී**”ති: ඉධ කුච්ඡිඅනුපපවෙසාදිනා තිරච්ඡානං කායපරිස්සමදුක්ඛං සම්පරායෙ ච අප්පතිකාරං අපායදුක්ඛං උපගමිස්සසි පාපුණිස්සසීති. තං සුත්වා මාරො ‘ජානාති මං සමණො’ති තත්ථෙවන්තරධායීති.

නන්දියථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නි ට්සි ගා.

“**සුත්වා සුභාසිතං වාච**”න්ති ආයස්මතො **අභයත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ධම්මකථිකො හුත්වා ධම්මකථනකාලෙ පඨමං චතූහි ගාථාහි භගවන්තං අභිත්ථවිත්වා පච්ඡා ධම්මං කථෙසි. තෙනස්ස පුඤ්ඤකම්මබලෙන කප්පානං සතසහස්සං අපායපටිසන්ධි නාම නාහොසීති. තථා හි වුත්තං:-

“අභිත්ථවිත්වා පදුමුත්තරං ජිනං
පසන්නචිත්තො අභයො සයම්භුං
නාගච්ඡි කප්පානි අපායභූමිං
සතං සහස්සානි උළාරසද්ධො”ති.

ඛෙත්තසම්පත්තිආදීහි තස්ස ච පුබ්බමජ්ඣිමසන්නිට්ඨානචෙතනානං අතිවිය උළාරභාවෙන සො අපරිමෙය්‍යො පුඤ්ඤානිසංසො දානාදිකුසලාභිසංසො තාදිසො අහොසි. “අචින්තියෙසු පසන්නානං විපාකො හොති අචින්තියො”තිහි වුත්තං. තත්ථ තත්ථ හි භවෙ උපචිතං පුඤ්ඤං තස්ස උපත්ථම්භකං අහොසි. තථා හි සො විපස්සිස්ස භගවතො කෙතකපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. එවං උළාරෙහි පුඤ්ඤවිසෙසෙහි සුගතීසු එව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **අභයොතිස්ස** නාමං අහොසි. තස්ස උප්පත්ති පරතො ආවිභවිස්සති. සො නිගණ්ඨෙන නාටපුත්තෙන උභතොකොටිකං පඤ්හං සික්ඛාපෙත්වා ඉමං පඤ්හං පුච්ඡිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස වාදං ආරොපෙහී”ති විස්සජ්ජිතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා තං පඤ්හං පුච්ඡිත්වා තස්ස පඤ්හස්ස අනෙකංසබ්‍යාකරණභාවෙ භගවතා කථිතෙ නිගණ්ඨානං පරාජයං සත්ථු ච සම්මාසම්බුද්ධභාවං විදිත්වා උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි.[2] තතො රඤ්ඤො බිම්බිසාරෙ කාලඞ්කතෙ ජාතසංවෙගො සාසනෙ පබ්බජිත්වා තාලච්ඡිග්ගළූපමසුත්තදෙසනාය සොතාපන්නො හුත්වා පුන විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

විතතානදියා තීරෙ විහාසි පුරිසුත්තමො
අද්දසං විරජං බුද්ධං එකග්ගං සුසමාහිතං.

---

1. ස. I. භබ්බතාය. 2. සි. IV. පවෙදෙසි.

මධුගන්ධස්ස පුප්ඵෙන කෙතකස්ස අහං තදා
පසන්නචිත්තො සුමනො බුද්ධසෙට්ඨං අපූජයිං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති.

අරහත්තම්පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනෙන අඤ්ඤං ව්‍යාකරොන්තො "**සුත්වා සුභාසිතං වාච**"න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ '**සුත්වා**'ති: සොතං ඔදහිත්වා, සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරෙත්වා. '**සුභාසිත**'න්ති: සුට්ඨු භාසිතං සම්මදෙව භාසිතං සම්මාසම්බුද්ධභාවතො මහාකාරුණිකතාය ච කිඤ්චි අවිසංවාදෙත්වා යථාධිප්පෙතස්ස අත්ථස්ස එකන්තතො සාධනවසෙන භාසිතං චතුසච්චවිභාවනියධම්මකථං. නහි සච්චවිනිමුත්තා භගවතො ධම්මදෙසනා අත්ථි. '**බුද්ධස්සා**'ති: සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස. '**ආදිච්චබන්ධුනො**'ති: ආදිච්චවංසෙ සම්භූතත්තා ආදිච්චො බන්ධු එතස්සාති ආදිච්චබන්ධු භගවා, තස්ස ආදිච්චබන්ධුනො. ආදිච්චස්ස වා බන්ධූති ආදිච්චබන්ධු භගවා. තස්ස භගවතො ඔරසපුත්තභාවතො. තෙනාහ භගවා:–

"යො අන්ධකාරෙ තමසී පභංකරො
වෙරොචනො මණ්ඩලී උග්ගතෙජො
මා රාහු ගිලී චරං අන්තලික්ඛෙ පජං
මම රාහු පමුඤ්ච සූරිය"න්ති.

"**පච්චව්‍යධි**"න්ති පටිවිජ්ඣිං. '**හී**'ති නිපාතමත්තං. '**නිපුණ**'න්ති: සණ්හං පරමසුඛුමං නිරොධසච්චං; චතුසච්චමෙව වා. '**හී**'ති වා හෙතු අත්ථෙ නිපාතො. යස්මා සො පච්චබ්‍යධි නිපුණං චතුසච්චං තස්මා තදුති කිඤ්චි පටිවිජ්ඣිතබ්බං අත්ථීති අත්ථො. යථා කිං පටිවිජ්ඣීති ආහ:–"**වාලග්ගං උසුනා යථා**"ති: යථා සත්තධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටිසු සික්ඛිතො කුසලො ඉස්සාසො උසුනා කණ්ඩෙන අවිරජ්ඣන්තො විජ්ඣෙය්‍ය එවං පච්චබ්‍යධි නිපුණං අරියසච්චන්ති යොජනා.

අභයත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"දබ්බං **කුස**"න්ති ආයස්මතො **ලොමසකඞ්ගියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිං** භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො නාගපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පුන අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො කස්සපස්ස, භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා

සමණධම්මං කරොති. තෙන ච සමයෙන සත්ථාරා භද්දෙකරත්තපටිපදාය කථිතාය අඤ්ඤතරො භික්ඛු භද්දෙකරත්තසුත්තවසෙන තෙන සාකච්ඡං කරොති සො තං න සම්පායාසි. අසම්පායන්තො "අහං අනාගතෙ තුය්හං භද්දෙකරත්තං කථෙතුං සමත්ථො භවෙය්‍ය"න්ති පණිධානං අකාසි. ඉතරො 'පුච්ඡෙය්‍ය'න්ති. එතෙසු පඨමො එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස සුඛුමාලභාවෙන සොණස්සෙව පාදතලෙසු ලොමානි ජාතානි. තෙනාස්ස **ලොමසකඞ්ගියොති** නාමං අහොසි. ඉතරො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා **චන්දනොති** පඤ්ඤායිත්ථ. ලොමසකඞ්ගියො අනුරුද්ධාදීසු සක්‍යකුමාරෙසු පබ්බජන්තෙසු පබ්බජිතුං න ඉච්ඡි. අථ නං සංවෙජෙතුං චන්දනො දෙවපුත්තො උපසඞ්කමිත්වා භද්දෙකරත්තං පුච්ඡි. ඉතරො න ජානාති. පුන දෙවපුත්තො අථ කස්මා තයා "ඉමස්ස භද්දෙකරත්තං කථෙය්‍ය"න්ති සඞ්ගරො කතො, ඉදානි පන "නාමමත්තම්පි න ජානාසී"ති චොදෙසි. ඉතරො තෙන සද්ධිං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා "මයා කිර භන්තෙ පුබ්බෙ ඉමස්ස භද්දෙකරත්තං කථෙස්සාමීති සඞ්ගරො කතො"ති පුච්ඡි. භගවා "ආම කුලපුත්ත කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ තයා එවං කත"න්ති ආහ. සබ්බායමත්ථො උපරිපණ්ණාසකෙ ආගතනයෙන විත්ථාරතො වෙදිතබ්බො. අථ **ලොමසකඞ්ගියො** තෙනහි "භන්තෙ පබ්බාජෙථ ම"න්ති ආහ. භගවා "න ඛො තථාගතා මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං පබ්බාජෙන්තී"ති පටික්ඛිපි. සො මාතුසන්තිකං ගන්ත්වා "අනුජානාහි මං අම්ම පබ්බජිතුං පබ්බජිස්සාමහ"න්ති වත්වා මාතරා "තාත සුඛුමාලො ත්වං කථං පබ්බජිස්සසී"ති වුත්තො අත්තනො පරිස්සයසහනභාවං පකාසෙන්තො "**දබ්බං කුසං පොටකිල**"න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ '**දබ්බ**'න්ති: දබ්බතිණමාහ යං සබ්බජොතිපි වුච්චති. "**කුස**"න්ති: කුසතිණං යො කාසොති වුච්චති. "**පොටකිල**"න්ති: සකණ්ටකං අකණ්ටකඤ්ච ගච්ඡං, ඉධ පන සකණ්ටකමෙව අධිප්පෙතං. උසීරාදීනි සුවිඤ්ඤෙය්‍යානි, දබ්බාදීනි තිණානි බීරණතිණානි පාදෙහි අක්කන්තස්සාපි දුක්ඛජනකානි ගමනන්තරායකරානි ච, තානි ච පනාහං උරසා අපනුදිස්සාමි උරසාපි අපනෙස්සාමි එවං අපනෙන්තො තං නිමිත්තං දුක්ඛං සහන්තො අරඤ්ඤායතනෙ ගුම්බන්තරං පවිසිත්වා සමණධම්මං කාතුං සක්ඛිස්සාමි, කො පන වාදො පාදෙහි අක්කමනෙති දස්සෙති. "**විවෙකමනුබ්‍රූහය**"න්ති: කායවිවෙකං චිත්තවිවෙකං උපධිවිවෙකඤ්ච අනුබ්‍රූහයන්තො, ගණසඞ්ගණිකං හි පහාය කායවිවෙකං අනුබ්‍රූහයන්තස්සෙව අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු යත්ථ කත්ථචි චිත්තං සමාදහන්තස්ස චිත්තවිවෙකො, න සඞ්ගණිකාරතස්ස, සමාහිතස්සෙව ච විපස්සනාය කම්මං කරොන්තස්ස සමථවිපස්සනඤ්ච යුගනද්ධං කරොන්තස්ස කිලෙසානං ඛෙපනෙන උපධිවිවෙකාධිගමො, න අසමාහිතස්ස. තෙන වුත්තං: විවෙකමනුබ්‍රූහයන්ති

කායවිවෙකං චිත්තවිවෙකඤ්ච උපධිවිවෙකඤ්ච අනුබ්‍රූහයන්තොති. එවං පන වුත්තෙ මාතා තෙනහි "තාත පබ්බජා"ති අනුජානි. සො භගවන්තං උපසංකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තං සත්ථා පබ්බාජෙසි. තං පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසන්තං භික්ඛූ ආහංසු: "ආවුසො ත්වං සුඛුමාලො කිං සක්ඛිස්සසි අරඤ්ඤෙ වසිතු"න්ති. සො තෙසම්පි තඤ්ඤෙව ගාථං වත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා භාවනං අනුයුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> "සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
> රථියං පටිපජ්ජන්තං නාගපුප්ඵෙහි පූජයිං.
>
> එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වාපි ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො තං යෙව ගාථං අභාසීති.

ලොමසකඞ්ගියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"කච්චි නො වත්ථපසුතො"ති ආයස්මතො **ජම්බුගාමිකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො හුත්වා තත්ථ තත්ථ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං ආචිණන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **වෙස්සභුස්ස** භගවතො කාලෙ එකදිවසං කිංසුකානි පුප්ඵානි දිස්වා තානි පුප්ඵානි ගහෙත්වා බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තො භගවන්තං උද්දිස්ස ආකාසෙ ඛිපන්තො පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තො. තතො පරං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **චම්පායං** ජම්බුගාමියස්ස නාම උපාසකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙනස්ස **ජම්බුගාමිකපුත්තො**ත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො වයප්පත්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සාකෙතෙ අඤ්ජනවනෙ වසති. අථස්ස පිතා "කින්නුඛො මම පුත්තො සාසනෙ අභිරතො විහරති, උදාහු නො"ති වීමංසනත්ථං "කච්චි නො වත්ථපසුතො"ති ගාථං ලිඛිත්වා පෙසෙසි. සො තං වාචෙත්වා "පිතා මෙ පමාදවිහාරං ආසඞ්කති, අහං ච අජ්ජාපි පුථුජ්ජනභූමිං නාතිවත්තො"ති සංවෙගජාතො ඝටෙන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> "කිංසුකං පුප්ඵිතං දිස්වා පග්ගහෙත්වාන අඤ්ජලිං
> බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන ආකාසෙ අභිපූජයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ඤාතීනං වසනනගරං ගන්ත්වා සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං පකාසෙන්තො ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙසි. තං දිස්වා ඤාතකා පසන්නමානසා බහු සක්කාරමෙ කාරෙසුං. ථෙරොපි සහ පිතරා පෙසිතං ගාථං අඞ්කුසං කත්වා සංවෙජෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො සපිතුපුච්ඡනත්ථං "**කච්චි නො වත්ථපසුතො**"ති තමෙව ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**කච්චි**"ති: පුච්ඡායං නිපාතො. '**නො**'ති: පටිසෙධෙ. "**වත්ථපසුතො**"ති: වත්ථෙ පසුතො වත්ථපසුතො, චීවරමණ්ඩනාභිරතො; නිදස්සනමත්තං චෙතං පත්තමණ්ඩනාදිචාපල්ලපටික්ඛෙපස්සාපි අධිප්පෙතත්තා. "කච්චි න වත්ථපසුතො"තිපි පාඨො. සො එවත්ථො. "**භූසනාරතො**"ති: අත්තභාවවිභූසනාය රතො අභිරතො; යථෙකච්චෙව පබ්බජිත්වා පිච කායදළ්හිබහුලා චීවරාදිපරික්ඛාරස්ස ච අත්තනො සරීරස්ස ච මණ්ඩනවිභූසනට්ඨාන යුත්තා හොන්ති. කිමෙව පරික්ඛාරපසුතො භූසනරතො ච නාහොසීති? අයමෙත්ථ පදද්වයස්සාපි අත්ථො. '**සීලමයං ගන්ධ**'න්ති: අඛණ්ඩාදිභාවාපාදනෙන සුපරිසුද්ධස්ස චතුබ්බිධස්සාපි සීලස්ස වසෙන; "යො ච සීලවතං ගන්ධො වාති දෙවෙසු උත්තමො"ති වුත්තො සීලමයො ගන්ධො. කිං ත්වං වායසි සීලසම්පත්තිසම්භවෙන කල්‍යාණෙන කිත්තිසද්දෙන, කිං ත්වං සබ්බා දිසා පත්ථරසීති අත්ථො. "**නෙතරා පජා**"ති: න ඉතරා දුස්සීලපජා. දුස්සීලත්තායෙව දුස්සීලමයං දුග්ගන්ධං වායති, එවං ත්වං දුග්ගන්ධං අවායිත්වා කිඤ්චි සීලමයං ගන්ධං වායසීති අත්ථො. අථවා "**නෙතරා පජා**"ති: ඉතරා දුස්සීලපජා කිඤ්චි න හොති "යතො සීලමයං ගන්ධං වායසී"ති බ්‍යතිරෙකෙන සීලගන්ධවායනමෙව විභාවෙති.

ජම්බුගාමිකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**සමුන්නමයමත්තාන**"න්ති ආයස්මතො **හාරිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො හුත්වා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤසම්භාරං උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ සුදස්සනං නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො කුටජපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථිනගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. **හාරිතො**තිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස වයප්ප

තස්ස මාතාපිතරො කුලරූපාදීහි අනුච්ඡවිකං කුමාරිකං බ්‍රාහ්මණ ධීතරං ආනෙසුං. සො තාය සද්ධිං භොගසුඛං අනුභවන්තො එකදිවසං අත්තනො තස්සා ච රූපසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ධම්මතාය චොදියමානො "ඊදිසං නාම රූපං නචිරස්සෙව ජරාය මච්චුනා ච අභිප්පමද්දීයතී"ති සංවෙගං පටිලභි. කතිපයදිවසාතික්කමෙනෙව චස්ස භරියං කණ්හසප්පො ඩසිත්වා මාරෙසි. සො තෙන භීය්‍යොසොමත්තාය සඤ්ජාතසංවෙගො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා ඝරබන්ධනෙ ඡින්දිත්වා පබ්බජි. තස්ස චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විහරන්තස්ස කම්මට්ඨානං න සම්පජ්ජති, චිත්තං උජුගතං න හොති, සො ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො අඤ්ඤතරං උසුකාරං උසුදණ්ඩ[1]කං යන්තෙ පක්ඛිපිත්වා උජුං කාපොන්තං දිස්වා "ඉමෙ අචෙතනම්පි නාම උජුං කරොන්ති, කස්මා අහං චිත්තං උජුං න කරිස්සාමී"ති චින්තෙන්තො තතො පටිනිවත්තිත්වා දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො විපස්සනං ආරභි. අථස්ස භගවා උපරි ආකාසෙ නිසීදිත්වා ඔවාදං දෙන්තො "සමුන්නමයමත්තාන"න්ති ගාථං අභාසි. අයමෙව ථෙරො අත්තානං පරං විය ඔවදන්තො අභාසීති ච වදන්ති.

එවං තත්ථ "**සමුන්නමය**"න්ති: සම්මා උන්නාමෙන්තො, සමාපත්ති වසෙන කොසජ්ජපක්ඛෙ පතිතුං අදත්වා තතො උද්ධරන්තො විරිය සමථං යොජෙන්තොති අත්ථො. '**අත්තාන**'න්ති: චිත්තං. අථවා "**සමුන්නමයා**"ති: කොසජ්ජපක්ඛතො සමුන්නාමෙහි. මකාරො පදසන්ධිකරො. හීනවිරියතාය තව චිත්තං කම්මට්ඨානවීථිං නප්පටිපජ්ජති චෙ තං විරියාරම්භවසෙන සම්මා උන්නාමෙහි අනොනතං අනුන්නතං කරොහීති අධිප්පායො. එවං පන කරොන්තො "**උසුකාරොව තෙජනං චිත්තං උජුං කරිත්වාන අවිජ්ජං භින්ද හාරිතා**"ති: යථා නාම උසුකාරො කණ්ඩං ඊසකම්පි ඔනතිං අපනතිං ච විජ්ඣන්තො ලක්ඛං භින්දනත්ථං උජුං කරොති, එවං කොසජ්ජපාතතො රක්ඛන්තො ඔනතිං උද්ධච්චපාතතො රක්ඛන්තො අපනතිං විජ්ඣන්තො අප්පණාපත්තියා චිත්තං උජුං කරිත්වාන සමාහිතචිත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සීසං අග්ගමග්ගඤාණෙන අවිජ්ජං භින්ද පදාලෙහීති. තං සුත්වා ථෙරො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා න චිරෙනෙව අරහා අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ වස්සලො නාම පබ්බතො
බුද්ධො **සුදස්සනො** නාම වසතෙ පබ්බතන්තරෙ.
පුප්ඵං හෙමවතං[2] ගය්හ වෙහාසං අගමාසහං;
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං ඔඝතිණ්ණමනාසවං.
පුප්ඵං කුටජ[3] මාදය සීසෙ කත්වානහං තදා
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං සයම්භුස්ස මහෙසිනො.

1. සී. I. දණ්ඩං 2. සී. I. සාමවතං. 3. සී. I. ම. කුබ්බුදං

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තම්පත්ත පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තොපි තමෙව ගාථං අභාසි.

හාරිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ආබාධෙ මෙ සමුප්පන්නෙ**"ති ආයස්මතො **උත්තියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විවට්ටූපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ චන්දභාගාය නදියා මහාරහදෙ සුංසුමාරො හුත්වා නිබ්බත්තො. සො පාරං ගන්තුං නදියා තීරං උපගතං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පාරං නෙතුකාමො තීර සමීපෙ නිපජ්ජි. භගවා තස්ස අනුකම්පාය පිට්ඨියං පාදෙ ඨපෙසි. සො හට්ඨො උදග්ගො පීතිවෙගෙන දිගුණුස්සාහො[1] හුත්වා සොතං ඡින්දන්තො සීඝෙන ජවෙන භගවන්තං පාරතීරං නෙසි. භගවා තස්ස චිත්තප්පසාදං ඔලොකෙත්වා "අයං ඉතො චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සති, තතො පට්ඨාය සුගතීසුයෙව සංසරන්තො[2] ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ අමතං පාපුණිස්සතී"ති ව්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තථා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො[2] ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති **උත්තියො** නාම නාමෙන. සො වයප්පත්තො "අමතං පරියෙසිස්සාමී"ති පරිබ්බාජකො හුත්වා විචරන්තො එකදිවසං භගවන්තං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සාසනෙ පබ්බජිත්වාපි සීලාදීනං අවිසොධිතත්තා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො අඤ්ඤෙ භික්ඛූ විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තෙ දිස්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා සංඛෙපෙන ඔවාදං යාචි. සත්ථාපි තස්ස "තස්මාතිහ ත්වං උත්තිය ආදිමෙව විසොධෙහී"ති ආදිනා සංඛෙපෙනෙව ඔවාදං අදාසි. සො තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා විපස්සනං ආරභි. තස්ස ආරද්ධවිපස්සනස්ස ආබාධො උප්පජ්ජි. උප්පන්නෙ පන ආබාධෙ සංජාතසංවෙගො විරියාරම්භෙ වජ්ජං කත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

චන්දභාගා නදීතීරෙ සුංසුමාරො අහං තදා
සගොචරපසුතොහං නදීතිත්ථං අගච්ඡහං.

සිද්ධත්ථො තම්හි සමයෙ සයම්භූ අග්ගපුග්ගලො
නදිං තරිතුකාමො තං නදීතිත්ථමුපාගමි.

---

1. ද්විගුණුස්සාහො. අප. අට්ඨ. 2. සී. III. පරිබ්භමන්තො.

උපගතෙ ච සම්බුද්ධෙ අහම්පි තත්ථුපාගමිං.
උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං ඉමං වාචමුදීරයිං.

අභිරූහ මහාවීර තාරයිස්සාමි අණ්ණවං,
පෙත්තිකං විසයං මය්හං අනුකම්ප මහාමුනි.

මමං තං ගජ්ජතං සුත්වා අභිරූහී මහාමුනි,
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන තාරෙසිං ලොකනායකං.

නදියා පාරිමතීරෙ සිද්ධත්ථො ලොකනායකො
අස්සාසෙසි මමං තත්ථ අමතං පාපුණිස්සති.

තම්හා කායා චවිත්වාන දෙවලොකං අගච්ඡහං.
දිබ්බසුඛං අනුභවිං අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො.

සත්තක්ඛත්තුඤ්ච දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං.
තික්ඛත්තුං චක්කවත්තිහං මහියා ඉස්සරො අහුං.

විවෙකමනුයුත්තොහං නිපකො ච සුසංවුතො
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ තාරෙසිං යං නරාසභං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, තාරණාය ඉදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො සම්මාපටිපත්තියා පරිපුණ්ණාකාරවිභාවනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො “**ආබාධෙ මෙ සමුප්පන්නෙ**”ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ “**ආබාධෙ මෙ සමුප්පන්නෙ**”ති: සරීරස්ස ආබාධනතො ආබාධොති ලද්ධනාමෙ විසභාගධාතුක්ඛොභහෙතුකෙ රොගෙ මය්හං සඤ්ජාතෙ “**සති මෙ උප්පජ්ජථා**”ති: “උප්පන්නො ඛො මෙ ආබාධො ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති යදිදං ආබාධො වඩ්ඪෙය්‍ය යාව පනායං ආබාධො න වඩ්ඪති හන්දාහං විරියං ආරභාමි අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියායා”ති විරියාරම්භවත්ථුභූතා සති තස්සෙවාබාධස්ස වසෙන දුක්ඛාය වෙදනාය පීළියමානස්ස මය්හං උදපාදි. තෙනාහ:–“ආබාධෙ මෙ සමුප්පන්නෙ කාලො මෙ නප්පමජ්ජිතු”න්ති. එවං උප්පන්නං හි සතිං අංකුසං කත්වා අයං ථෙරො අරහත්තං පත්තොති.

උත්තියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නි ට්ඨි තා.

තතියවග්ගවණ්ණනා
ස ම ත්තා.

"**ඵුට්ඨො ඩංසෙහී**"ති ආයස්මතො **ගව්හරතීරියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ මිගලුද්දො හුත්වා අරඤ්ඤෙ විචරන්තො අද්දස සිඛිං භගවන්තං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දෙවනාගයක්ඛානං ධම්මං දෙසෙන්තං; දිස්වා පසන්නමානසො "ධම්මො එස වුච්චතී"ති සරෙ නිමිත්තං අග්ගහෙසි. සො තෙන චිත්තප්පසාදෙන දෙවලොකෙ උප්පන්නො පුන අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **අග්ගිදත්තොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො භගවතො යමකපාටිහාරියං දිස්වා සඤ්ජාතපසාදො සාසනෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගව්හරතීරෙ නාම අඤ්ඤතරට්ඨානෙ වසති. තෙනස්ස **ගව්හරතීරියොති** සමඤ්ඤා අහොසි. සො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං අරඤ්ඤෙ විචරං අහං
අද්දසං විරජං බුද්ධං දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතං

චතුසච්චං පකාසෙන්තං දෙසෙන්තං අමතං පදං.
අස්සොසිං මධුරං ධම්මං සිඛිනො ලොකබන්ධුනො.

ඝොසෙ චිත්තං පසාදෙසිං අසමෙ අප්පටිපුග්ගලෙ.
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා අතරිං උත්තරිං භවං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුඤ්ඤමලභිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඝොසසඤ්ඤායිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා සාවත්ථිං අගමාසි. තස්ස ආගතභාවං සුත්වා ඤාතකා උපගන්ත්වා මහාදානං පවත්තෙසුං. සො කතිපයදිවසෙ වසිත්වා අරඤ්ඤමෙව ගන්තුකාමො අහොසි. තං ඤාතකා "භන්තෙ අරඤ්ඤං නාම ඩංසමකසාදිවසෙන බහුපරිස්සයං, ඉධෙව වසථා"ති ආහංසු. තං සුත්වා ථෙරො "අරඤ්ඤවාසොයෙව මය්හං රුච්චතී"ති විවෙකාභිරතිකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො "**ඵුට්ඨො ඩංසෙහී**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**ඵුට්ඨො ඩංසෙහී**"ති: ඩංසනසීලතාය ඩංසාති ලද්ධනාමාහි අන්ධකමක්ඛිකාහි මකසසඤ්ඤිතෙහි ච සූචිමුඛපාණෙහි ඵුසිතො; දට්ඨොති අත්ථො. "**අරඤ්ඤස්මි**"න්ති: පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිමන්ති වුත්තං අරඤ්ඤලක්ඛණයොගතො අරඤ්ඤෙ. "**බ්‍රහාවනෙ**"ති: මහාරුක්ඛගච්ඡගහනතාය මහාවනෙ අරඤ්ඤානියං. "**නාගො සඞ්ගාමසීසෙව**"ති: සඞ්ගාමාවචරො හත්ථිනාගො විය සඞ්ගාමමුද්ධනි පරසෙනාසුප්පහාරං,[1] "අරඤ්ඤවාසො නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතො

---

1. සී. I. සම්පහාරං.

ඵොට්ඨො"ති උස්සාහජාතො සතො සතිමා හුත්වා තත්‍ර තස්මිං අරඤ්ඤෙ තස්මිං ඩංසාදීහි සම්ඵස්සෙ උපට්ඨිතෙ අධිවාසනාය අධිවාසෙය්‍ය සහෙය්‍ය; "ඩංසාදයො මං ආබාධෙන්තී"ති අරඤ්ඤවාසං න ජහෙය්‍යාති අත්ථො.

ගව්හරතීරියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා

"**අජරං ජීරමානෙනා**"ති ආයස්මතො **සුප්පියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තො තත්ථ භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො එලාඵලං අදාසි; තථා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන ලද්ධසංවෙගො සාසනෙ පබ්බජිත්වා බහුස්සුතො අහොසි. ජාතිමදෙන සුතමදෙන අත්තානං උක්කංසෙන්තො පරෙ ච වම්භෙන්තො විහාසි. සො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන සාවත්ථියං පරිහීනරූපෙ සුසානගොපකකුලෙ නිබ්බත්ති. **සුප්පියොතිස්ස** නාමං අහොසි. අථ විඤ්ඤුතං පත්තො අත්තනො සහායභූතං සොපාකත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා සම්මාපටිපත්තිං පූරෙත්වා "**අජරං ජීරමානෙනා**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ '**අජර**'න්ති: ජරාරහිතං නිබ්බානං සන්ධායාහ. තඤ්හි අජාතත්තා "නත්ථි එත්ථ ජරා, එතස්මිං වා අධිගතෙ පුග්ගලස්ස සා නත්ථී"ති ජරාභාවහෙතුතොපි අජරං නාම. "**ජීරමානෙනා**"ති: ජීරන්තෙන ඛණෙ ඛණෙ ජරං පාපුණන්තෙන. "**තප්පමානෙනා**"ති: සන්තප්පමානෙන රාගාදීහි එකාදසහි අග්ගීහි ඩය්හමානෙන. "**නිබ්බුති**"න්ති: යථාවුත්තසන්තාපාභාවතො නිබ්බුතභාවො නිබ්බානං. **නිමිස්ස**න්ති: පරිවත්තෙය්‍යං චෙතාපෙය්‍යං. "**පරමං සන්ති**"න්ති: අනවසෙසකිලෙසාභිසඞ්ඛාරපරිළාහවූපසමධම්මතාය උත්තමං සන්තිං. චතූහි යොගෙහි අනනුබද්ධත්තා **යොගක්ඛෙමං**. අත්තනො උත්තරිතරස්ස කස්සචි අභාවතො **අනුත්තරං**. අයං හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො:- ඛණෙ ඛණෙ ජරාය අභිභුය්‍යමානත්තා ජීරමානෙන තථා රාගග්ගිආදීහි සන්තප්පමානෙන ගතො, එවං අනිච්චෙන දුක්ඛෙන අසාරෙන සබ්බථාපි අනුපසන්තසභාවෙන සඋපද්දවෙන තප්පටිපක්ඛභාවතො අජරං පරමූපසම්භූතං කෙනචි අනුපද්දුතං අනුත්තරං නිබ්බානං නිමිස්සං පරිවත්තෙය්‍යං "මහා වත මෙ ලාභො මහා උදයො හත්ථගතො"ති. යථාහි මනුස්සා යං කිඤ්චි භණ්ඩං පරිවත්තෙන්තා නිරපෙක්ඛා ගය්හමානෙන සම්බහුමානා හොන්ති, එවමයං ථෙරො පහිතත්තො විහරන්තො අත්තනො

කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛං නිබ්බාණං පටිසෙවිතබ්බතඤ්ච පකාසෙන්තො **"නිම්මිස්සං පරමං සන්තිං යොගක්ඛෙමං අනුත්තර"**න්ති වත්වා තමෙව පටිපත්තිං පරිබ්‍රූහන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**වරුණො** නාම නාමෙන බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගූ
ඡඩ්ඩෙත්වා දස මෙ පුත්තෙ වනමජ්ඣොගහිං තදා.

අස්සමං සුකතං කත්වා[1] සුවිභත්තං මනොරමං
පණ්ණසාලං කරිත්වාන වසාමි පබ්බතෙ අහං.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
මමුද්ධරිතු කාමො සො ආගච්ඡි මම අස්සමං.

යාවතා වනසණ්ඩස්මිං පභාසො විපුලො අහු;
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන පජ්ජලි පබ්බතං තදා.

දිස්වාන තං පාටිහීරං බුද්ධසෙට්ඨස්ස තාදිනො
පත්තපුටං ගහෙත්වාන ඵලෙන පූරයිං අහං.

උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං සකං ඛාරිං අදාසහං.
අනුකම්පාය මෙ බුද්ධො ඉමං වචනමබ්‍රවී:

ඛාරිභාරං ගහෙත්වාන පච්ඡතො එහි මෙ තුවං
පරිභුත්තෙ ච සඞ්ඝම්හි පුඤ්ඤං තව[2] භවිස්සති.

පුටකං තං ගහෙත්වාන භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දාසහං
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා තුසිතං උපපජ්ජහං.

තත්ථ දිබ්බෙහි නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි ච
පුඤ්ඤකම්මෙන[3] සඤ්ඤුත්තො අනුභොමි සදා සුඛං.

යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං,
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

යාවතා චතුරො දීපා සසමුද්දා සපබ්බතා
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන ඉස්සරං කාරයිමහං.

යාවතා යෙ පක්ඛිගණා ආකාසෙ උප්පතන්ති ච,
තෙපි මෙ වසමන්වෙන්ති. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

යාවතා වනසණ්ඩම්හි යක්ඛා භූතා ච රක්ඛසා
කුම්භණ්ඩා ගරුළා චාපි පාරිචරියං උපෙන්ති මෙ.

කුම්භසොණා මධුකරා ඩංසා ච මකසා උභො
තෙපි මං වසමන්වෙන්ති. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

---

1. සී. I. ගන්ත්වා. 2. පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං. අප. පා. 3. සී. I. ම. පච්චාමෙන.

සුපණ්ණා නාම සකුණා පක්ඛජාතා[1] මහබ්බලා
තෙපි මං සරණං යන්ති. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

යෙපි දීඝායුකා නාගා ඉද්ධිමන්තො මහායසා
තෙපි මෙ වසමන්වෙන්ති. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

සීහා ව්‍යග්ඝා ච දීපී ච අච්ඡකා ච තරච්ඡකා
තෙපි මෙ වසමන්වෙන්ති. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

ඔසධී තිණවාසී ච යෙ ච ආකාසවාසිනො
සබ්බෙ මං සරණං යන්ති. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

සුදුද්දසං සුනිපුණං ගම්භීරං සුප්පකාසිතං
ඵස්සයිත්වා විහරාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

විමොක්ඛෙ අට්ඨ ඵුස්සිත්වා[2] විහරාමි අනාසවො
ආතාපී නිපකො චාහං: ඵලදානස්සිදං ඵලං.

යෙ ඵලට්ඨා බුද්ධපුත්තා ඛීණදොසා මහායසා,
අහමඤ්ඤතරො තෙසං. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

අභිඤ්ඤාපාරමිං ගන්ත්වා සුක්කමූලෙන චොදිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ච බුද්ධපුත්තා මහායසා
දිබ්බසොතං සමාපන්නා තෙසමඤ්ඤතරො අහං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස **සාසන**"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වාපි තමෙව ගාථං **අඤ්ඤාබ්‍යාකරණවසෙන** අභාසි.

සුප්පියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යථාපි එකපුත්තස්මි**"න්ති ආයස්මතො **සොපාකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො හුත්වා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිණන්තො **කකුසන්ධස්ස** භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො බීජපූරඵලානි සත්ථු උපනෙසි. පටිග්ගහෙසි භගවා අනුකම්පං උපාදාය. සො භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච අභිප්පසන්නො සලාකභත්තං පට්ඨපෙත්වා සඞ්ඝුද්දෙසවසෙන තිණ්ණං භික්ඛූනං යාවතායුකං ඛීරභත්තං අදාසි. සො තෙහි පුඤ්ඤකම්මෙහි අපරාපරං දෙව

1. සී, I. පක්ඛිජාතා. 2. ඵස්සිත්වා. අප. පා.

මනුස්සෙසු සම්පත්තියො අනුභවන්තො එකදා මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො එකස්ස පච්චෙකසම්බුද්ධස්ස ඛීරභත්තං අදාසි. එවං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසු යෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරාය දුග්ගතිත්ථියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතා දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා පරිපක්කෙ ගබ්භෙ විජායනකාලෙ විජායිතුං අසක්කොන්තී මුච්ඡං ආපජ්ජිත්වා[1] බහුවෙලං මතා විය නිපජ්ජි. තං ඤාතකා මතාති සඤ්ඤාය සුසානං නෙත්වා චිතකං ආරොපෙත්වා දෙවතානුභාවෙන[2] වාතවුට්ඨියා උට්ඨිතාය අග්ගිං අදත්වා පක්කමිංසු. දාරකො පච්ඡිමභවිකත්තා දෙවතානුභාවෙන මාතුකුච්ඡිතො අරොගො හුත්වා නික්ඛමි. මාතා පන කාලමකාසි. දෙවතා තං ගහෙත්වා මනුස්සරූපෙන සුසානගොපකස්සෙව ගෙහෙ ඨපෙත්වා[3] කතිපයං කාලං පතිරූපෙනාහාරෙන පොසෙසි.[4] තතො පරං සුසානගොපකො ච තං අත්තනො පුත්තං කත්වා වඩ්ඪෙති. සො තථා වඩ්ඪන්තො තස්ස පුත්තෙන සුප්පියෙන නාම දාරකෙන සද්ධිං කීළන්තො විචරති. තස්ස සුසානෙ ජාතසංවඩ්ඪභාවතො **සොපාකො**ති සමඤ්ඤා අහොසි. අථෙකදිවසං සත්තවස්සිකං තං භගවා පච්චූසවෙලාය ඤාණජාලං පත්ථරිත්වා වෙනෙය්‍යබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තො ඤාණජාලස්ස අන්තොගතං දිස්වා සුසානට්ඨානං අගමාසි. දාරකො පුබ්බහෙතුනා චොදියමානො පසන්නමානසො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා "පිතරා අනුඤ්ඤාතොසී"ති වුත්තො පිතරං සත්ථු සන්තිකං ආනෙසි. තස්ස පිතා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා "භන්තෙ ඉමං දාරකං පබ්බාජෙථා"ති අනුජානි. සත්ථා තං පබ්බාජෙත්වා මෙත්තාභාවනාය නියොජෙසි. සො මෙත්තාකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සුසානෙ විහරන්තො නචිරස්සෙව මෙත්තජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**සාකුසන්ධො** මහාවීරො සබ්බධම්මානපාරගු
ගණම්හා වූපකට්ඨො සො අගමාසි වනන්තරං.

බීජපූරං ගහෙත්වාන ලභාය ආවුතිං අහං
භගවා ච තම්හි සමයෙ ඣායතෙ පබ්බතන්තරෙ

දිස්වානහං දෙවදෙවං විප්පසන්නෙන චෙතසා
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස වීරස්ස බීජපූරමදාසහං.

ඉමස්මිංයෙව කප්පම්හි යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බීජපූජායිදං[5] ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

1. සී. III. මුච්ඡමාතා පතිත්වා.
2. සී. I. දෙවතානිග්ගහෙන.
3. සී. III. වාසෙත්වා.
4. සී. I. පාලෙසි.
5. සී. III. බීජපූරස්සිදං.

අරහා හුත්වා පන අඤ්ඤෙසං සොසානිකභික්ඛූනං මෙත්තාභාවනාය වීථිං[1] දස්සෙන්තො **"යථාපි එකපුත්තස්මි"**න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'යථා'**ති: ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො. **'එකපුත්තස්මි'**න්ති: පුණාති කුලවංසං තායතීති වා පුත්තො, අත්‍රජාදිභෙදො පුත්තො. එකො පුත්තො එකපුත්තො; තස්මිං එකපුත්තස්මිං. විසයෙ චෙතං භුම්මවචනං. **'පියස්මි'**න්ති: පියායිතබ්බත්තාය චෙව එකපුත්තත්තාය ච රූපසීලාචාරාදීහි ච පෙමකරණට්ඨානභූතෙ **'කුසලී'**ති: කුසලං වුච්චති ඛෙමං සොත්ථිභාවො, තං ලභිතබ්බං[2] එතස්ස අත්ථීති කුසලී; සත්තානං හිතෙසී මෙත්තජ්ඣාසයො. **"සබ්බෙසු පාණෙසූ"**ති: සබ්බෙසු සත්තෙසු. **'සබ්බත්ථා'**ති: සබ්බාසු දිසාසු, සබ්බෙසු වා භවාදීසු, සබ්බාසු වා අවත්ථාසු. ඉදං වුත්තං හොති:- යථා එකපුත්තෙ පියෙ මනාපෙ මාතාපිතා කුසලී එකන්තහිතෙසී භවෙය්‍ය, එවං පුරත්ථිමාදිභෙදාසු සබ්බාසු දිසාසු, කාමභවාදිභෙදෙසු සබ්බෙසු වා භවෙසු, දහරාදිභෙදාසු සබ්බාසු අවත්ථාසුපි ඨිතෙසු සබ්බෙසු සත්තෙසු එකන්තහිතෙසිතාය කුසලී භවෙය්‍ය, මිත්තෙ උදාසීනෙ පච්චත්ථිකොති සීමං අකත්වා සීමාසම්භෙදවසෙන සබ්බත්ථ එකරසං මෙත්තං භාවෙය්‍යාති. ඉමං පන ගාථං වත්වා සචෙ තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං මෙත්තාභාවනං අනුයුඤ්ජෙය්‍යාථ යෙ තෙ භගවතා "සුඛං සුපතී"ති ආදිනා එකාදස මෙත්තානිසංසා වුත්තා, එකංසෙන තෙසං භාගිනො භවථාති[3] ඔවාදමදාසි.

සොපාකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අනාසන්නවරා"ති ආයස්මතො **පොසියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං බහුං කුසලං උපචිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **තිස්සස්ස** භගවතො කාලෙ මිගලුද්දො හුත්වා අරඤ්ඤෙ විචරති. අථ භගවා තස්ස අනුග්ගහං කාතුං අරඤ්ඤං ගන්ත්වා තස්ස චක්ඛුපථෙ අත්තානං දස්සෙසි. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො ආවුධං නික්ඛිපිත්වා අඤ්ජලිමපග්ගය්හ අට්ඨාසි. භගවා නිසීදිතුකාමතං දස්සෙසි. සො තාවදෙව තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා සමෙ භූමිභාගෙ සක්කච්චං සන්ථරිත්වා අදාසි. නිසීදි තත්ථ භගවා අනුකම්පං උපාදාය. නිසින්නෙ පන භගවති අත්තපපකං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො භගවන්තං වන්දිත්වා සයම්පි එකමන්තං නිසීදි. අථ භගවා "එත්තකං වට්ටති ඉමස්ස කුසලබීජ"න්ති උට්ඨායාසනා පක්කාමි. අචිරපක්කන්තෙ භගවති තම්පි සීහො මිගරාජා ඝාතෙසි.

---

1. විධිං. අප. අට්ඨ. 2. සී. III. ලභිතබ්බං.
3. සී. II & ම. භවෙය්‍යාථාති.

සො කාලංකතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. සො කිර භගවති අතා ගච්ඡන්තෙ "සීහෙන ඛාදිතො නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සතී"ති තං දිස්වා භගවා සුගතියං නිබ්බත්තනත්ථං කුසලබීජරොපනත්ථං ච උපසංකමි. සො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො දෙවලොකතො චවිත්වා සුගතීසු යෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො සඞ්ගාමජිත්ථෙරස්ස කණිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්ති. පොසියොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො දාරපරිග්ගහං කත්වා එකං පුත්තං ලභිත්වා අත්තභාවිතතාය ච ධම්මතාය චොදියමානො ජාතිආදිං පටිච්ච උප්පන්නසංවෙගො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වූපකට්ඨො හුත්වා තචපඤ්චකකම්මට්ඨානභාවනං අනුයුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ ලම්බකො නාම පබ්බතො
තත්ථ ච තිස්සො සම්බුද්ධො අබ්භොකාසම්හි චඞ්කමි.

මිගලුද්දො තදා ආසිං අරඤ්ඤෙ කානනෙ අහං;
දිස්වාන තං දෙවදෙවං තිණමුට්ඨිමදාසහං.

නිසීදනත්ථං බුද්ධස්ස දත්වා චිත්තං පසාදයිං;
සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා පක්කාමිං උත්තරාමුඛො.

අචිරාගතමත්තස්ස මිගරාජා අහෙඨයි;
සීහෙන පාතිතො[1] සන්තො තත්ථ කාලංකතො අහං.

ආසන්නෙ මෙ කතං කම්මං බුද්ධසෙට්ඨෙ අනාසවෙ
සුමුත්තො සරවෙගොව දෙවලොකං අගච්ඡහං.

යූපො තත්ථ සුභො ආසි පුඤ්ඤකම්මාභිනිම්මිතො
සහස්සකණ්ඩො සතභෙණ්ඩු ධජාලු හරිතාමයො.

පභා නිද්ධාවතෙ තස්ස සතරංසීව උග්ගතො
ආකිණ්ණො දෙවකඤ්ඤාහි ආමොදිතමකාසහං.

දෙවලොකා චවිත්වාන සුක්කමූලෙන චොදිතො
ආගන්ත්වාන මනුස්සත්තං පත්තොම්හි ආසවක්ඛයං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ නිසීදනමදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. තිණමුට්ඨියා ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා භගවන්තං වන්දිතුං සාවත්ථිං ආගතො ඤාතීනං අනුකම්පාය ඤාතිගෙහං අගමාසි. තත්ථ නං පුරාණදුතියිකා වන්දිත්වා ආසනදානාදිනා පඨමං උපාසිකා විය වත්තං දස්සෙත්වා

1. සී. I ඡ ම. ඛාදිතො.

ථෙරස්ස අජ්ඣාසයං අජානන්තී පච්ඡා ඉත්ථිකුත්තාදීහි පලොභෙතුකාමා අහොසි. ථෙරො "අහො අතිබාලා මාදිසෙපි නාම එවං පටිපජ්ජන්තී"ති චින්තෙත්වා කිඤ්චි අවත්වා උට්ඨායාසනා අරඤ්ඤමෙව ගතො. තං ආරඤ්ඤකා භික්ඛූ "කිං ආවුසො අතිලහුං ආනිවත්තෙතාසි, ඤාතකෙහි න දිට්ඨොසී"ති පුච්ඡිංසු. ථෙරො තං පවත්තිං ආචික්ඛන්තො "**අනාසන්නවරා එතා**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**අනාසන්නවරා**"ති: එතා ඉත්ථියො හි න ආසන්නා අනුපගතා දූරෙ එව වා ඨිතා හුත්වා වරා පුරිසස්ස සෙට්ඨා හිතාවහා, තඤ්ච ඛො නිච්චමෙව සබ්බකාලමෙව; න රත්තිමෙව න දිවාපි න රහොවෙලායපි. "**විජානතා**"ති: විජානන්තෙන. "අනාසන්නපරා"තිපි පාළි. එසො එවත්ථො. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො:-චණ්ඩහත්ථිඅස්සමහිසසීහව්‍යග්ඝයක්ඛරක්ඛසපිසාචාපි මනුස්සානං අනුපසඞ්කමන්තා වරා සෙට්ඨා න අනත්ථාවහා, තෙ පන උපසංකමන්තා දිට්ඨධම්මිකංයෙව අනත්ථං කරෙය්‍යුං. ඉත්ථියො පන උපසංකමිත්වා දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකං විමොක්ඛනිස්සිතම්පි අත්ථං විනාසිත්වා මහන්තං අනත්ථං ආපාදෙන්ති. තස්මා "අනාසන්නවරා එතා නිච්චමෙව විජානතා"ති ඉදානි තමත්ථං අත්තූපනායිකං කත්වා දස්සෙන්තො "**ගාමා**"ති ආදිමාහ. තත්ථ "**ගාමා**"ති: ගාමං; උපයොගත්ථෙ හි එතං නිස්සක්කවචනං. "**අරඤ්ඤමාගම්මා**"ති: අරඤ්ඤතො ආගන්ත්වා. මකාරො පදසන්ධිකරො; නිස්සක්කෙවෙතං උපයොගවචනං. '**තතො**'ති: මඤ්චකතො. "**අනාමන්තෙත්වා**"ති: අනාලපිත්වා; පුරාණදුතියිකං "අප්පමත්තා හොහී"ති එත්තකම්පි අවත්වා. "**පොසියො**"ති: අත්තානමෙව පරං විය වදති. යෙ පන "පක්කාමි"ච්චෙව පඨන්ති තෙසං "අහං පොසියො පක්කාමි"න්ති යොජනා. යෙ පන "සා ඉත්ථී ථෙරං ඝරං උපගතං භොජෙත්වා පලොභෙතුකාමා ජාතා, තං දිස්වා ථෙරො තාවදෙව ගෙහතො නික්ඛමිත්වා විහාරං ගන්ත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ මඤ්චකෙ නිසීදි. සාපි ඛො ඉත්ථී පච්ඡාභත්තං අලඞ්කතපටියත්තා විහාරෙ ථෙරස්ස වසනට්ඨානං උපසඞ්කමි. තං දිස්වා ථෙරො කිඤ්චි අවත්වාව උට්ඨාය දිවාට්ඨානමෙව ගතො"ති වදන්ති, තෙසං "ගාමා අරඤ්ඤමාගම්මා"ති ගාථාපදස්ස අත්ථො යථාවුත්තවසෙනෙව නීයති. 'විහාරො'ති ඉධ අරඤ්ඤන්ති අධිප්පෙතොති.

පොසියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**සුඛං සුඛත්ථො**"ති ආයස්මතො **සාමඤ්ඤකානිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො හුත්වා තත්ථ තත්ථ භවෙ කුසලං උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො **විපස්සිං** භගවන්තං

දිස්වා පසන්නමානසො එකං මඤ්චං[1] අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්ස පරිබ්බාජකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සාමඤ්ඤකානී**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු යමකපාටිහාරියං දිස්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා චරිතානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

> "**විපස්සිනො** භගවතො ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
> එකං මඤ්චං[2] මයා දින්නං පසන්නෙන සපාණිනා.
>
> හත්ථියානං අස්සයානං රථයානං ලභාමහං.
> තෙන මචස්ස දනෙන පත්තොම්හි ආසවක්ඛයං.
>
> එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං මඤ්චමදදිං තදා;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. මඤ්චදානස්සිදං ඵලං.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ථෙරස්ස පන ගිහිසහායකො කාතියානො නාම පරිබ්බාජකො බුද්ධුප්පාදතො පට්ඨාය තිත්ථියානං හතලාභසක්කාරතාය ඝාසච්ඡාදනමත්තම්පි අලභන්තො ආජීවකාපකතො[3] ථෙරං උපසංකමිත්වා "තුම්හෙ සක්‍යපුත්තියා නාම මහාලාභගතයසග්ගප්පත්තා සුඛෙන ජීවථ, මයං පන දුක්ඛිතා කිච්ඡජීවිකා, කථන්නු ඛො පටිපජ්ජමානස්ස දිට්ඨධම්මිකඤ්චෙව සම්පරායිකඤ්ච සුඛං සම්පජ්ජතී"ති පුච්ඡි. අථස්ස ථෙරො "නිප්පරියායතො සුඛං නාම ලොකුත්තරසුඛමෙව, තඤ්ච තදනුරූපං පටිපත්තිං පටිපජ්ජන්තස්සෙවා"ති අත්ථතො තස්ස අධිගතභාවං පරියායෙන විභාවෙන්තො "**සුඛං සුඛත්ථො ලභතෙ තදාචර**"න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ '**සුඛ**'න්ති: නිරාමිසං සුඛං ඉධාධිප්පෙතං; තඤ්ච ඵලසමාපත්තිසුඛඤ්චෙව නිබ්බානඤ්ච. තථා හි අයං සමාධි පච්චුප්පන්නසුඛො චෙව ආයතිං ච සුඛවිපාකො, "නිබ්බානං පරමං සුඛ"න්ති ච වුත්තං. '**සුඛත්ථො**'ති: සුඛප්පයොජනො. යථාවුත්තෙන සුඛෙන අත්ථිකො. '**ලභතෙ**'ති: පාපුණාති. අත්ථිකස්සෙවෙදං සුඛං, න ඉතරස්ස. "කො පන අත්ථිකො"ති ආහ. "**තදාචර**"න්ති: තදත්ථං ආචරන්තො, යාය පටිපත්තියා තං පටිපත්තිං පටිපජ්ජන්තොති අත්ථො. න කෙවලං තදාචරං සුඛමෙව ලභතෙ, අථ ඛො කිත්තිඤ්ච පප්පොති "ඉතිපි සීලවා සුපරිසුද්ධකායවචීකම්මන්තො සුපරිසුද්ධාජීවො ඣායී ඣානයුත්තො"ති ආදිනා කිත්තිං පරම්මුඛා පත්ථටයසතං පාපුණාති. "**යසස්ස වඩ්ඪති**"ති: සම්මුඛෙ ගුණාභිත්ථවනසංඛාතො පරිවාරසම්පදාසඞ්ඛාතො ච යසො අස්ස පරිබ්‍රූහති. ඉදානි "**තදාචර**"න්ති සාමඤ්ඤ

1. සී. I. පීඨං. 2. සී. I. පීඨං, 3. සී. III. ම. ආජීවකාපගතො.

ත්තා වුත්තමත්ථං සරූපතො දස්සෙන්තො "**සො අට්ඨඞ්ගිකමඤ්ජසං උජුං භාවෙති මග්ගං අමතස්ස පත්තියා**"ති ආහ. තස්සත්ථො:- සො පුග්ගලො කිලෙසෙහි ආරකත්තා පරිසුද්ධත්තෙන පටිපජ්ජන්තානං අරියභාවකරණට්ඨෙන ච අරියං, සම්මාදිට්ඨි ආදි අට්ඨඞ්ගසමුදායතාය අට්ඨඞ්ගිකං, අන්තවයරහිතමජ්ඣිමපටිපත්තිභාවතො අකුටිලත්තෙන අඤ්ජසං, කායවඞ්කාදිප්පහානතො උජුං, නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගනීයත්තෙන කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගමනට්ඨෙන ච මග්ගන්ති ලද්ධනාමං, දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදං, අමතස්ස අසඞ්ඛතාය ධාතුයා පත්තියා අධිගමාය භාවෙති; අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදෙති වඩ්ඪෙති ච, සො නිප්පරියායෙන සුඛත්ථො "තදාචර"න්ති වුච්චති. තස්මා යථාවුත්තං සුඛං ලභති. තං සුත්වා පරිබ්බාජකො පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා සම්මාපටිපජ්ජන්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි.

සාමඤ්ඤකානිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**සාධු සුත**"න්ති ආයස්මතො **කුමාපුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ අජිනචම්මවසනො තාපසො හුත්වා බන්ධුමතීනගරෙ රාජුය්‍යානෙ වසන්තො **විපස්සිං** භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො පාදබ්භඤ්ජනතෙලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තතො පට්ඨාය සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අවන්තිරට්ඨෙ වෙළුකණ්ටකනගරෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො. **නන්දො**තිස්ස නාමං අකංසු. මාතා පනස්ස **කුමා** නාම; තෙන **කුමාපුත්තො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො කතපුබ්බකිච්චො පරියන්තපබ්බතපස්සෙ සමණධම්මං කරොන්තො විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා සප්පායට්ඨානෙව වසන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නගරෙ බන්ධුමතියා රාජුය්‍යානෙ වසාමහං
චම්මවාසී තදා ආසිං කමණ්ඩලධරො අහං.

අද්දසං විමලං බුද්ධං සයම්භුං අපරාජිතං
ආතාපිනං පහිතත්තං ඣායිං ඣානරතං වසිං

සබ්බකාමසමිද්ධඤ්ච ඔඝතිණ්ණමනාසවං.
දිස්වා පසන්නසුමනො අබ්භඤ්ජනමදාසහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ අබ්භඤ්ජනමදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, අබ්භඤ්ජනස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අරඤ්ඤෙ කායදළ්හි[1] බහුලෙ භික්ඛූ දිස්වා තෙ ඔවදන්තො සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං පකාසෙන්තො "**සාධු සුතං සාධු චරිතක**"න්ති ගාථං අභාසි.

'**සාධූ**'ති: සුන්දරං. '**සුත**'න්ති: සවණං; තඤ්ච ඛො විවට්ටූපනිස්සිතං විසෙසතො අප්පිච්ඡතාදිපටිසංයුත්තං දසකථාවත්ථුසවණං ඉධ අධිප්පෙතං. "**සාධු චරිතක**"න්ති: තදෙව අප්පිච්ඡතාදිචරිතං චිණ්ණං සාධුචරිතමෙව හි චරිතන්ති වුත්තං. පදවසෙනාපි බාහුසච්චං තදනුරූපං පටිපත්තිඤ්ච සුන්දරන්ති දස්සෙති. '**සදා**'ති: සබ්බකාලෙ; නවකමජ්ඣිමථෙරකාලෙ සබ්බෙසු වා ඉරියාපථක්ඛණෙසු. "**අනිකෙතවිහාරො**"ති: කිලෙසානං නිවාසනට්ඨානට්ඨෙන පඤ්චකාමගුණනිකෙතා නාම ලොකියා වා ඡළාරම්මණධම්මා. යථාහ:-"රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො ගහපති නිකෙතසාරීති වුච්චතී"ති ආදි. තෙසං නිකෙතානං පහාණත්ථාය පටිපදා අනිකෙතවිහාරො. "**අත්ථපුච්ඡන**"න්ති: ආජානිතුකාමස්ස කල්‍යාණමිත්තං උපසංකමිත්වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථප්පභෙදස්ස පුච්ඡනං, කුසලාදිභෙදස්ස වා අත්ථස්ස සභාවධම්මස්ස "කිං භන්තෙ කුසලං? කිං අකුසලං? කිං සාවජ්ජං? කිං අනවජ්ජං"ති ආදිනා පුච්ඡනං, අත්ථපුච්ඡනං. "**පදක්ඛිණකම්ම**"න්ති: තං පන පුච්ඡිත්වා පදක්ඛිණග්ගාහිභාවෙන තස්ස ඔවාදෙ අධිට්ඨානං සම්මාපටිපත්ති. ඉධාපි සාධූති පදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. "**එතං සාමඤ්ඤ**"න්ති: සාධු සුතන්ති ආදිනා වුත්තං යං සුතං, යඤ්ච චරිතං, යො ච අනිකෙතවිහාරො, යඤ්ච අත්ථපුච්ඡනං, යඤ්ච පදක්ඛිණකම්මං, එතං සාමඤ්ඤං; එසො සාමඤ්ඤභාවො. යස්මා ඉමාය එව පටිපදාය සමණභාවො, න අඤ්ඤථා, තස්මා සාමඤ්ඤන්ති නිප්පරියායතො මග්ගඵලස්ස අධිවචනං. තස්ස වා පන අයං අපණ්ණකපටිපදා, තං පනෙතං සාමඤ්ඤං යාදිසස්ස සම්භවති තං දස්සෙතුං "**අකිඤ්චනස්සා**"ති වුත්තං. අපරිග්ගාහකස්ස ඛෙත්තවත්ථුහිරඤ්ඤසුවණ්ණදාසිදාසාදි පරිග්ගහ පරිග්ගහණරහිතස්සාති අත්ථො.

කුමාපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**නානාජනපදං යන්ති**"ති ආයස්මතො **කුමාපුත්තසහායත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිණන්තො ඉතො චතු

1. ස. III. ම. දළ්හි.

නවුතෙ කප්පෙ **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා බහුං රුක්ඛදණ්ඩං ඡින්දිත්වා කත්තරයට්ඨියො කත්වා සඞ්ඝස්ස අදාසි. අඤ්ඤම්පි යථාවිභවං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා තතො පට්ඨාය සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙළුකණ්ටකනගරෙ ඉද්ධෙ කුලෙ නිබ්බත්ති. **සුදත්තො**ති තස්ස නාමං අහොසි. **වාසුලො**ති කෙචි වදන්ති. සො කුමාපුත්තස්ස පියසහායො හුත්වා විචරන්තො "කුමාපුත්තො පබ්බජිතො"ති සුත්වා "නහි නූන සො ඔරකො ධම්මවිනයො යත්ථ කුමාපුත්තො පබ්බජිතො"ති තදනුබන්ධිත සයම්පි පබ්බජිතුකාමො හුත්වා සත්ථුසන්තිකං උපසඞ්කමි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො තීයො සොමත්තාය පබ්බජ්ජාය සඤ්ජාතච්ඡන්දො පබ්බජිත්වා **කුමාපුත්තෙනෙව** සද්ධිං පරියන්තපබ්බතෙ භාවනානුයුත්තො විහරති. තෙන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ නානාජනපදෙසු ජනපදචාරිකං චරන්තාපි ගච්ඡන්තාපි ආගච්ඡන්තාපි තං ඨානං උපගච්ඡන්ති. තෙන තත්ථ කොලාහලං හොති. තං දිස්වා සුදත්තත්ථෙරො "ඉමෙ භික්ඛූ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා ජනපදවිතක්කං අනුවත්තෙන්තා චිත්තසමාධිං විරාධෙන්ති"ති සංවෙගජාතො තමෙව සංවෙගං අත්තනො චිත්තදමනස්ස අඞ්කුසං කරොන්තො "**නානාජනපදං යන්ති**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**නානා ජනපද**"න්ති: විසුං විසුං නානාවිධං ජනපදං; කාසිකොසලාදිභෙදං අනෙකරට්ඨන්ති අත්ථො. '**යන්ති**'ති: ගච්ඡන්ති. "**විචරන්තා**"ති: අසුකො ජනපදො සුභික්ඛො සුලභපිණ්ඩො, අසුකො ඛෙමො අරොගොති ආදි විතක්කවසෙන ජනපදචාරිකං චරන්තා. "**අසඤ්ඤතා**"ති: තස්සෙව ජනපදවිතක්කස්ස අප්පහීනත්තා චිත්තෙන අසංයතා. "**සමාධිඤ්ච විරාධෙන්ති**"ති: සබ්බස්සපි උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස මූලභූතං උපචාරප්පනාභෙදං සමාධිඤ්ච නාම විරාධෙන්ති. චසද්දො සම්භාවනෙ. දෙසන්තරචරණෙන ඨාතුං ඔකාසාභාවෙන අනධිගතං සමාධිං නාධිගච්ඡන්තා අධිගතඤ්ච වසීභාවානාපාදනෙන ජීරන්තා විරාධෙන්ති නාම. "**කිංසු රට්ඨචරියා කරිස්සති**"ති: 'සු'ති. නිපාතමත්තං. එවං භූතානං රට්ඨචරියා ජනපදචාරිකා කිං කරිස්සති, කිං නාම අත්ථං සාධෙස්සති. නිරත්ථකාවාති ගරහන්තො වදති. '**තස්මා**'ති: යස්මා ඊදිසී දෙසන්තරචරියා භික්ඛුස්ස අනත්ථාවහා සමාපත්තීනං විරාධනතො, තස්මා. "**විනෙය්‍ය සාරම්භ**"න්ති: වසනපදෙසෙ අරතිවසෙන උප්පජ්ජනං සාරම්භං චිත්තසඞ්කිලෙසං තදනුරූපෙන පටිසඞ්ඛානෙන විනෙත්වා වූපසමෙත්වා. "**ඣායෙය්‍යා**"ති: ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන චාති දුවිධෙනපි ඣානෙන ඣායෙය්‍ය. "**අපුරක්ඛතො**"ති: මිච්ඡාදිට්ඨිවිතක්කෙහි තණ්හාදීහි වා න පුරක්ඛතොති තෙසං වසං අනුපගච්ඡන්තො කම්මට්ඨානමෙව මනසිකරෙය්‍යාති අත්ථො. එවං පන වත්වා ථෙරො තමෙව සංවෙගං අඞ්කුසං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදනෙ:-

"කානනං වනමොගය්හ දණ්ඩං ඡෙත්වානහං තදා
ආලම්බනං කරිත්වාන සඞ්ඝස්ස අදදිං බහුං.

තෙන චිත්තප්පසාදෙන සුබ්බතෙ අභිවාදයිං.
ආලම්බදණ්ඩං දත්වාන පක්කාමිං උත්තරාමුඛො.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං දණ්ඩමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. දණ්ඩදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

යං පනත්ථං අඞ්කුසං කත්වා අයං ථෙරො අරහත්තං පත්තො තමෙවත්ථං හදයෙ ඨපෙත්වා අරහත්තං පත්තොපි "නානාජනපදං යන්ති"ති ඉමමෙව ගාථං අභාසි. තස්මා තදෙවස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

කුමාපුත්තත්ථෙරසහායත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

"**යො ඉද්ධියා සරභු**"න්ති ආයස්මතො **ගවම්පතිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිඛිං** භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො පුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කරොන්තො **කොණාගමනස්ස** භගවතො චෙතියෙ ඡත්තඤ්ච වෙදිකඤ්ච කාරෙසි. **කස්සපස්ස** භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො. තස්මිඤ්ච කුලෙ බහුං ගොමණ්ඩලං අහොසි. තං ගොපාලකා රක්ඛන්ති. අයං තත්ථ අන්තරන්තරා සුත්තප්පසුත්තං විචාරෙන්තො විචරති. සො එකං ඛීණාසවත්ථෙරං ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා බහි ගාමෙ දෙවසිකං එකස්මිං පදෙසෙ භත්තකිච්චං කරොන්තං දිස්වා "අය්‍යො සුරියාතපෙන කිලමිස්සතී"ති චින්තෙත්වා චත්තාරො සිරීසදණ්ඩෙ උස්සාපෙත්වා තෙසං උපරි සිරීසසාඛායො ඨපෙත්වා සාඛාමණ්ඩපං කත්වා අදාසි. "මණ්ඩපස්ස සමීපෙ සිරීසරුක්ඛං රොපෙසී"ති වදන්ති. තස්ස අනුකම්පාය දෙවසිකං ථෙරො තත්ථ නිසීදි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො චවිත්වා චාතුම්මහාරාජිකෙසු නිබ්බත්ති. තස්ස පුරිමකම්මසූචකං විමානද්වාරෙ මහන්තං සිරීසවනං නිබ්බත්ති වණ්ණගන්ධසම්පන්නෙහි චඤ්ඤෙහි පුප්ඵෙහි සබ්බකාලෙ උපසොභයමානං; තෙන තං විමානං සෙරීසකන්ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො ච දෙවපුත්තො එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු චෙව මනුස්සෙසු ච සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **යසස්ස** ථෙරස්ස චතූසු ගිහිසහායෙසු ගවම්පති නාම හුත්වා ආයස්මතො යසස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා අත්තනො සහායෙහි සද්ධිං භගවතො සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සො දෙසනාවසානෙ සහායෙහි සද්ධිං අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙනවුත්තං අපදානෙ:-

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, පවනෙ විචරං අහං
අද්දසං විරජං බුද්ධං සබ්බධම්මාන පාරගුං.

තස්මිං මහාකාරුණිකෙ සබ්බසත්තහිතෙ රතෙ
පසන්නචිත්තො සුමනො නෙකපුප්ඵං අපූජයිං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො සාකෙතෙ විහරති අඤ්ජනවනෙ. තෙනෙව සමයෙන භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං සාකෙතං ගන්ත්වා අඤ්ජනවනෙ විහාසි. සෙනාසනං නප්පහොසි. සම්බහුලා භික්ඛූ විහාරසාමන්තා සරභුයා නදියා වාලිකාපුලිනෙ සයිංසු. අථ අඩ්ඪරත්තසමයෙ නදියා උදකොඝෙ ආගච්ඡන්තෙ සාමණෙරාදයො උච්චාසද්දා මහාසද්දා අහෙසුං. භගවා තං සුත්වා ආයස්මන්තං ගවම්පතිං ආණාපෙසි: “ගච්ඡ ගවම්පති ජලොඝං වික්ඛම්භෙත්වා භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරං කරොහී”ති. ථෙරො “සාධු භන්තෙ”ති ඉද්ධිබලෙන නදීසොතං වික්ඛම්භෙසි. තං වික්ඛම්භිතං දූරතොව පබ්බතකූටං විය අට්ඨාසි. තතො පට්ඨාය ථෙරස්ස ආනුභාවො පාකටො අහොසි. අථෙකදිවසං සත්ථා මහතියා දෙවපරිසාය මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ථෙරං දිස්වා ලොකානුකම්පාය තස්ස ගුණානං විභාවනත්ථං තං පසංසන්තො “**යො ඉද්ධියා සරභු**”න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ ‘**ඉද්ධියා**’ති: අධිට්ඨානිද්ධියා. ‘**සරභු**’න්ති: එවං නාමිකා නදී යං ලොකෙ සරභූති වදන්ති. “**අට්ඨපෙසී**”ති: සන්දිතුං අදෙන්තො සොතං නිවත්තෙත්වා පබ්බතකූටං විය මහන්තං ජලරාසිං ඨපෙසි. ‘**අසිතො**’ති: න සිතො තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයරහිතො බන්ධන සඞ්ඛාතානං වා සබ්බසංයොජනානං සමුච්ඡින්නත්තා කෙනචි අබද්ධො; යතො එව එජානං කිලෙසානං අභාවතො අනෙජො; සො ගවම්පති. තං සබ්බසඞ්ගාතිගතං තාදිසං සබ්බෙපි රාගදොස මොහමානදිට්ඨිසඞ්ගෙ අතික්කමිත්වා ඨිතත්තා සබ්බසඞ්ගාති ගතං, අසෙඛමුනිභාවතො මහාමුනිං, තතො එව කාමකම්මභවාදි භෙදස්ස සකලස්සපි භවස්ස පාරං නිබ්බානං ගතත්තා භවස්ස පාරගුං. “**දෙවා නමස්සන්තී**”ති: දෙවාපි නමස්සන්ති, පගෙව ඉතරා පජාති. ගාථා පරියොසානෙ මහතො ජනකායස්ස ධම්මාභිසමයො අහොසි. ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො සත්ථාරං පූජෙස්සාමීති ඉමමෙව ගාථං අභාසීති.

ගවම්පතිත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"සත්තියා විය ඔමට්ඨො"ති ආයස්මතො **තිස්සත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **තිස්සස්ස** භගවතො බොධියා මූලෙ පණ්ණසන්ථරං නීහරිත්වා සොධෙසි. තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ භගවතො පිතුච්ඡාපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති **තිස්සො** නාම නාමෙන. සො භගවන්තං අනුපබ්බජිත්වා උපසම්පන්නො හුත්වා අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්තො ජාතිං පටිච්ච මානං කරොන්තො කොධූපායාසබහුලො ච උජ්ඣානබහුලො ච හුත්වා විචරති, සමණධම්මෙ උස්සුක්කං න කරොති. අථ නං සත්ථා එකදිවසං දිවාට්ඨානෙ විවටමුඛං නිද්දායන්තං දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො සාවත්ථිතො ආකාසෙන ගන්ත්වා තස්ස උපරි ආකාසෙයෙව ඨත්වා ඔභාසං ඵරිත්වා තෙනොභාසෙන පටිබුද්ධස්ස සතිං උප්පාදෙත්වා ඔවාදං දෙන්තො **"සත්තියා විය ඔමට්ඨො"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"සත්තියා විය"**ති: දෙසනාසීසමෙතං; එකතො ධාරාදිනා සත්ථෙනාති අත්ථො. **'ඔමට්ඨො'**ති: පහතො. චත්තාරො හි පහාරා:- ඔමට්ඨො, උම්මට්ඨො, මට්ඨො, විමට්ඨොති. තත්ථ උපරි ඨත්වා අධොමුඛං දින්නපහාරො ඔමට්ඨො නාම. හෙට්ඨා ඨත්වා උද්ධමුඛං දින්නපහාරො උම්මට්ඨො නාම. අග්ගලසූචි විය විනිවිජ්ඣිත්වා ගතො මට්ඨො නාම. සෙසො සබ්බොපි විමට්ඨො නාම. ඉමස්මිං ඨානෙ ඔමට්ඨො ගහිතො. සො හි සබ්බදරුණො දුරුද්ධරණො සසල්ලො දුත්තිකිච්ඡො අන්තො දොසො අන්තො පුබ්බලොහිතො ච හොති. පුබ්බලොහිතං අනික්ඛමිත්වා වණමුඛං පරියොනන්ධිත්වා තිට්ඨති. පුබ්බලොහිතං නීහරිතුකාමෙහි මඤ්චෙන සද්ධිං බන්ධිත්වා අධොසිරො කාතබ්බො හොති. මරණං වා හොති මරණමත්තං වා දුක්ඛං පාපුණන්ති. **"ඩය්හමානෙ"**ති: අග්ගිනා ඩය්හමානෙ. **"මත්ථකෙ"**ති: සීසෙ. ඉදං වුත්තං හොති:-යථා සත්තියා ඔමට්ඨො පුරිසො සල්ලබහාහරණවණතිකිච්ඡානං අත්ථාය විරියං ආරභති තාදිසං පයොගං කරොති පරක්කමති, යථා ච ඩය්හමානෙ මත්ථකෙ ආදිත්තසීසො පුරිසො තස්ස නිබ්බාපනත්ථං විරියං ආරභති, තාදිසං පයොගං කරොති; එවමෙවං භික්ඛු කාමරාගප්පහානාය සතො අප්පමත්තො අතිවිය උස්සාහජාතො හුත්වා විහරෙය්‍යාති. එවං භගවා තස්ස ථෙරස්ස කොධූපායාසවූපසමාය ඔවාදං දෙන්තො තදෙකට්ඨතාය කාමරාගප්පහානසීසෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි. ථෙරො ඉමං ගාථං සුත්වා සංවිග්ගහදයො විපස්සනාය යුත්තප්පයුත්තො විහාසි. තස්සජ්ඣාසයං ඤත්වා සත්ථා සංයුත්තකෙ **තිස්සත්ථෙරසුත්තං** දෙසෙසි. සො දෙසනාපරියොසානෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"දෙවලොකෙ මනුස්සෙසු අනුභුත්වා උභො යසෙ
අවසානෙ ච නිබ්බාණං සිවං පත්තො චනුත්තරං.

සම්බුද්ධං උද්දිසිත්වාන බොධිං වා තස්ස සත්ථුනො
යො පුඤ්ඤං පසවී පොසො; තස්ස කිං නාම දුල්ලභං!

මග්ගෙ ඵලෙ ආගමෙ ච ඣානාභිඤ්ඤාගුණෙසු ච
අඤ්ඤෙසං අධිකො හොති, නිබ්බායති අනාසවො.

පුරෙහං බොධියා පත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා හට්ඨමානසො
ඉමෙහි වීසභාගෙහි සමඞ්ගී හොමි සබ්බථා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො සත්ථාරං පූජෙතුං තමෙව ගාථං අභාසි.

තිස්සත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

ති. වසී තා.

“**සත්තියා විය ඔමට්ඨො**”ති ආයස්මතො **වඩ්ඪමානත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **තිස්සස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තිස්සං භගවන්තං පිණ්ඩාය චරන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො සුපරිපක්කානි වණ්ටතො මුත්තානි අම්බඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤකම්මානි උපචිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **වෙසාලියං** ලිච්ඡවිරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. **වඩ්ඪමානො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සද්ධො පසන්නො දායකො දානරතො කාරකො සඞ්ඝුපට්ඨායකො හුත්වා තථාරූපෙ අපරාධෙ සත්ථාරා පත්තනික්කුජ්ජනකම්මෙ කාරාපිතෙ අග්ගිඅක්කන්තො විය සඞ්ඝං ඛමාපෙත්වා කම්මං පටිප්පස්සම්භෙත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො පබ්බජි. පබ්බජිත්වා පන ථිනමිද්ධාභිභූතො විහාසි. තං සත්ථා සංවෙජෙන්තො “**සත්තියා විය ඔමට්ඨො**”ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ “**භවරාගප්පහානායා**”ති: භවරාගස්ස රූපරාගස්ස අරූපරාගස්ස ච පජහනත්ථාය. යදිපි අජ්ඣත්තසංයොජනානි අප්පහාය බහිද්ධා සංයොජනානං පහානං නාම නත්ථි, නාන්තරියකභාවතො පන උද්ධම්භාගියසංයොජනප්පහානවචනෙනෙව ඔරම්භාගියසංයොජනම්පි වුත්තමෙව හොති. යස්මා වා සමුච්ඡින්නොරම්භාගියසංයොජනානම්පි කෙසඤ්චි අරියානං උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි දුප්පජහෙය්‍යානි හොන්ති, තස්මා සුප්පජහෙය්‍යතො දුප්පජහෙය්‍යමෙව

දස්සෙන්තො භගවා භවරාගප්පහානසීසෙන සබ්බස්සාපි උද්ධම්භාගිය සංයොජනස්ස පහානමාහ. ථෙරස්සෙව වා අජ්ඣාසයවසෙනෙතං වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

වඩ්ඪමානත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා

සමත්තා.

“**විවරමනුපතන්ති විජ්ජුතා**”ති ආයස්මතො **සිරිවඩ්ඪත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො **විපස්සිං** භගවන්තං පස්සිත්වා කිංකිණිපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති. **සිරිවඩ්ඪො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො බිම්බිසාරසමාගමෙ සත්ථරි සද්ධම්මෙ ච උප්පන්නප්පසාදො හෙතුසම්පන්නතාය පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච කතපුබ්බකිච්චො වෙභාරපණ්ඩවපබ්බතානං අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ පබ්බතගුහායං කම්මට්ඨානමනුයුත්තො විහරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ මහාඅකාලමෙඝො උට්ඨහි. විජ්ජුලතා පබ්බතවිවරං පවිසන්ති අසනියො විය විචරන්ති. ථෙරස්ස ඝම්මපරිළාහාභිභූතස්ස සාරගබ්භෙහි මෙඝවාතෙහි ඝම්මපරිළාහො වූපසමි. උතුසප්පායලාභෙන චිත්තං එකග්ගං අහොසි. සමාහිතචිත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“කඤ්චනග්ඝියසඞ්කාසො සබ්බඤ්ඤූ ලොකනායකො
ඔදකං දහමුග්ගය්හ සිනාසි අග්ගපුග්ගලො.

පග්ගය්හ කිංකිණිං පුප්ඵං විපස්සිස්සාභිරොපයිං
උදග්ගචිත්තො සුමනො ද්විපදින්දස්ස තාදිනො.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

සත්තසත්තතිමෙ කප්පෙ රාජා භීමරථො අහු
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤූපනිස්සයං උදානං උදානෙන්තො “**විවරමනුපතන්ති විජ්ජුතා**”ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ 'විවර'න්ති: අන්තරා වෙමජ්ඣං. **'අනුපතන්ති'**ති: අනු ලක්ඛණෙ පතන්ති පවත්තන්ති; විජ්ජෝතන්තීති අත්ථො. විජ්ජෝතන මෙවහි විජ්ජුලතානං පවත්ති නාම. අනුසද්දයොගෙන වෙත්ථ උපයොගවචනං; යථා "රුක්ඛමනුවිජ්ජෝතන්ති"ති. **"විජ්ජුතා"**ති: වාතෙරිතා. **"වෙභාරස්ස ච පණ්ඩවස්ස චා"**ති: වෙභාරපබ්බතස්ස ච පණ්ඩවපබ්බතස්ස ච විවරමනුපතන්තීති යොජනා. **"නගවිවරගතො"**ති: නගවිවරං පබ්බතගුහං උපගතො. **'ඣායතී'**ති: ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ච ඣායති. සමථවිපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්තො භාවෙති, ඣායති. **"පුත්තො අප්පටිමස්ස තාදිනො"**ති: සීලක්ඛන්ධාදිධම්මකායසම්පත්තියා රූපකායසම්පත්තියා ච අනූපමස්ස උපමාරහිතස්ස ඉට්ඨානිට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණසම්පත්තියා තාදිනො බුද්ධස්ස භගවතො ඔරසපුත්තො. පුත්තාවචනෙනෙව වෙත්ථ ථෙරෙන සත්ථු අනුජාතභාවදීපනෙන අඤ්ඤා බ්‍යාකතාති වෙදිතබ්බං.

සිරිවඩ්ඪත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"චාලෙ උපචාලෙ"ති ආයස්මතො **ඛදිරවනියරෙවතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ **තිත්ථනාවික**කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මහාගඞ්ගාය පයාගතිත්ථෙ තිත්ථනාවාකම්මං කරොන්තො එකදිවසං සසාවකසඞ්ඝං භගවන්තං ගඞ්ගාය තීරං උපගතං දිස්වා පසන්නමානසො නාවාසඞ්ඝාටං යොජෙත්වා මහන්තෙන පූජාසක්කාරෙන පරතීරං පාපෙත්වා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං සත්ථාරා ආරඤ්ඤකානං භික්ඛූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපියමානං දිස්වා තදත්ථං පත්ථනං පට්ඨපෙත්වා භගවතො ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානං පවත්තෙසි. භගවා ච තස්ස පත්ථනාය අවඤ්ඣභාවං බ්‍යාකාසි. සො තතො පට්ඨාය තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **මගධරට්ඨෙ** නාළකගාමෙ රූපසාරියා බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. තං වයප්පත්තං මාතාපිතරො ඝරබන්ධනෙන බන්ධිතුකාමා හුත්වා තස්ස ආරොචෙසුං. සො සාරිපුත්තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා "මය්හං ජෙට්ඨභාතා. අය්‍යො උපතිස්සො ඉමං විභවං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජි. තෙන වන්තං ඛෙළපිණ්ඩං කථාහං පච්චාගිලිස්සාමී"ති ජාතසංවෙගො පාසං අනුපගච්ඡන්තමිගො විය ඤාතකෙ වඤ්චෙත්වා හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මසෙනාපතිනො ඤාතිභාවං නිවෙදෙත්වා අත්තනො පබ්බජ්ජාය ඡන්දං ආරොචෙසි. භික්ඛූ තං පබ්බාජෙත්වා පරිපුණ්ණවීසතිවස්සං උපසම්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙසුං. සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඛදිරවනං පවිසිත්වා "අරහත්තං පත්වා භගවන්තං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච පස්සිස්සාමී"ති ඝටෙන්තො වායමන්තො ඤාණස්ස පරිපාකගතත්තා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"ගඞ්ගා භගීරථී නාම පභූතා හිමවන්තතො
තිත්ථස්ස නාවිකො ආසිං ඔරිමෙච තරම්පහං.

පුබ්බෙ මය්හං සුතො ආසි පදුමුත්තරනායකො
වසීසතසහස්සෙහි ගඞ්ගාතීරං උපාගතො.

බහූ නාවා සමානෙත්වා වඩ්ඪකෙහි සුසංඛතං
නාවාය ඡදනං කත්වා පතිමානිං නරාසභං.

ආගන්ත්වාන ච සම්බුද්ධො ආරුහී නාවාලඤ්ජකං
වාරිමජ්ඣෙ ඨිතො සත්ථා ඉමා ගාථා අභාසථ.

යො යං තාරෙසි සම්බුද්ධං සඞ්ඝඤ්චාපි අනාසවං
තෙන චිත්තප්පසාදෙන දෙවලොකෙ රමිස්සති.

නිබ්බත්තිස්සති තෙ ව්‍යම්හං සුකතං නාවසණ්ඨිතං
ආකාසෙ පුප්ඵච්ඡදනං ධාරයිස්සති සබ්බදා.

අට්ඨපඤ්ඤාසෙ කප්පෙ **තාරණො** නාම ඛත්තියො
චාතුරන්තො විජිතාවී චක්කවත්තී භවිස්සති.

සත්තපඤ්ඤාසෙ කප්පෙ **චම්පකො** නාම ඛත්තියො
උග්ගච්ඡන්තොව සූරියො ජොතිස්සති මහබ්බලො.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තිදසා සො චවිත්වාන මනුස්සත්තං ගමිස්සති
රෙවතො නාම නාමෙන බ්‍රහ්මබන්ධු භවිස්සති.

අගාරා නික්ඛමිත්වාන සුක්කමූලෙන චොදිතො
ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිස්සති.

සො තත්ථ පබ්බජිත්වාන යුත්තයොගො විපස්සති;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

විරියං මෙ ධුරධොරය්හං යොගක්ඛෙමාධිවාහනං
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

සතසහස්සෙ කතං කම්මං ඵලං දස්සෙසි මෙ ඉධ
සුමුත්තො සරවෙගොව කිලෙසෙ ඣාපයී මම.

තතො මං ඣානනිරතං දිස්වා ලොකන්තගූ මුනි
ඣායීනං භික්ඛූනං අග්ගං පඤ්ඤපෙසි මහාමති.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසනන්"ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා ථෙරො සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිතුං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිත්වා කතිපාහං ජෙතවනෙ විහාසි. අථ නං සත්ථා අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො ආරඤ්ඤකානං භික්ඛූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි:–"එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ආරඤ්ඤකානං යදිදං **ඛදිරවනියො රෙවතො**"ති. සො අපරභාගෙ අත්තනො ජාතගාමං ගන්ත්වා චාලා උපචාලා සීසූපචාලෙති තිස්සන්නං භගිනීනං පුත්තෙ චාලා උපචාලා සීසූපචාලාති තයො භාගිනෙය්‍යෙ ආනෙත්වා පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙසි. තෙ කම්මට්ඨානං අනුයුත්තා විහරන්ති. තස්මිඤ්ච සමයෙ ථෙරස්ස කොචිදෙව ආබාධො උප්පන්නො තං සුත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරො "රෙවතං ගිලානපුච්ඡනං අධිගමපුච්ඡනඤ්ච කරිස්සාමී"ති උපගච්ඡි. රෙවතත්ථෙරො ධම්මසෙනාපතිං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තෙසං සාමණෙරානං සතුප්පාදනවසෙන ඔවාදං දෙන්තො "**චාලෙ උපචාලෙ**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**චාලෙ උපචාලෙ සීසූපචාලෙ**"ති තෙසං ආලපනං, චාලා උපචාලා සීසූපචාලාතිහි ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන ලද්ධනාමා හි තයො දාරකා පබ්බජිතාපි තථා වොහරියන්ති "චාලී උපචාලී සීසූපචාලී"ති තෙසං නාමන්ති ච වදන්ති. යදත්ථං චාලෙති ආමන්තනං කතං, තං දස්සෙන්තො "**පතිස්සතා නු ඛො විහරථා**"ති වත්වා අථ තත්ථ කාරණමාහ:– "**ආගතො වො වාලං විය වෙධී**"ති. "**පතිස්සතා**"ති: පතිස්සතිකා, නු ඛොති අවධාරණෙ. "**ආගතො**"ති: ආගච්ඡි. '**වො**'ති: තුම්හාකං. "**වාලං විය වෙධී**"ති වාලවෙධී විය. අයං හෙත්ථ සංඛෙපත්ථො:– "තික්ඛජවනනිබ්බෙධිකපඤ්ඤතාය වාලවෙධිරූපො සත්ථුකප්පො තුම්හාකං මාතුලත්ථෙරො ආගතො; තස්මා සමණ සමණසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා සතිසම්පජඤ්ඤයුත්තා එව හුත්වා විහරථ යථාධිගතෙ විහාරෙ අප්පමත්තා භවථා"ති. තං සුත්වා තෙ සාමණෙරා ධම්මසෙනාපතිස්ස පච්චුග්ගමනාදිවත්තං කත්වා උභින්නං මාතුලත්ථෙරානං පටිසන්ථාරවෙලායං නාතිදූරෙ සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදිංසු. ධම්මසෙනාපති රෙවතත්ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා උට්ඨායසනා තෙ සාමණෙරෙ උපසඞ්කමි. තෙ තථා කාලපරිච්ඡෙදස්ස කතත්තා ථෙරෙ උපසඞ්කමන්තෙ එව උට්ඨහිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨංසු. ථෙරො "කතරකතරවිහාරෙන විහරථා"ති පුච්ඡිත්වා තෙහි "ඉමාය ඉමායා"ති වුත්තෙ "දාරකෙපි නාම එවං විනෙන්තො මය්හං භාතිකො සච්චවාදී වත ධම්මස්ස අනුධම්ම"න්ති ථෙරං පසංසන්තො පක්කාමි.

ඛදිරවනියරෙවතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

"**සුමුත්තිකො**"ති ආයස්මතො **සුමඞ්ගලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? **සොපි** පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. සො එකදිවසං සත්ථාරං න්හායිත්වා එකචීවරං ඨිතං දිස්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා අප්ඵොටෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ න්හාදිසෙන කම්මනිස්සන්දෙන දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස **සුමඞ්ගලො**ති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ඛුජ්ජකාසිතනඞ්ගලකුද්දාලපරික්ඛාරො හුත්වා කසියා ජීවති. සො එකදිවසං රඤ්ඤා පසෙනදිකොසලෙන භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානෙ පවත්තියමානෙ දානොපකරණානි ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දධිඝටං ගහෙත්වා ආගතො භික්ඛූනං සක්කාරසම්මානං දිස්වා "ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා සුනිවත්ථා[1] සුභොජනානි භුඤ්ජිත්වා නිවාතෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති; යන්නූනාහම්පි පබ්බජෙය්‍යන්"ති චින්තෙත්වා අඤ්ඤතරං මහාථෙරං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො පබ්බජ්ජාධිප්පායං නිවෙදෙසි. සො තං කාරුඤ්ඤායන්තො පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො අරඤ්ඤෙ විහරන්තො එකකවිහාරෙ නිබ්බින්නො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා විබ්භමිතුකාමො හුත්වා ඤාතිගාමං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කච්ඡං බන්ධිත්වා ඛෙත්තං කසන්තෙ කිලිට්ඨවත්ථෙ සමන්තතො රජොකිණ්ණසරීරෙ වාතාතපෙන ඵුස්සන්තෙ කස්සකෙ දිස්වා "මහන්තං වතිමෙ සත්තා ජීවිතනිමිත්තං දුක්ඛං පච්චනුභොන්තී"ති සංවෙගං පටිලභි. ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා[2] යථාගහිත කම්මට්ඨානං උපට්ඨාසි. සො අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා විවෙකං ලභිත්වා යොනිසො මනසිකරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**අත්ථදස්සී** ජිනවරො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
විහාරා අභිනික්ඛම්ම තළාකං උපසඞ්කමි.

න්හාත්වා පිත්වා ච සම්බුද්ධො උත්තරිත්වෙකචීවරො
අට්ඨාසි භගවා තත්ථ විලොකෙන්තො දිසොදිසං.

පවනෙ උපවිට්ඨොහං අද්දසං ලොකනායකං
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන අප්ඵොටෙසිමහං තදා.

සතරංසීව ජොතන්තං පභාසන්තංව කඤ්චනං
නච්චගීතෙ ච යුත්තොහං පඤ්චත්ථරසභාගි ච.

යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං
සබ්බෙ සත්තෙ අභිභොමි විපුලො හොති මෙ යසො.

1. සී. III. ම. සුඛුමවත්ථනිවත්ථා. 2. සී. I, පරිපාකගතා.

නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ නමො තෙ පුරිසුත්තම
අත්තානං තොසයිත්වාන පරිතොසෙසි ත්වං මුනි.

පරිග්ගහෙ නිසීදිත්වා හාසං කත්වාන සුබ්බතො
උපට්ඨහිත්වා සම්බුද්ධං තුසිතං උපපජ්ජහං.

සොළසකෙ කප්පසතෙ විනාමා එකවීනතිතා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සම්පත්තිං අත්තනො දුක්ඛවිමුත්තිං ච කිත්තනවසෙන උදානං උදානෙන්තා “**සුමුත්තිකෙ**”ති ආදිමාහ.

තත්ථ “**සුමුත්තිකෙ**”ති සුන්දරා අච්චන්තිකතාය අපුනබ්භවන්තිකා මුත්ති එතස්සාති සුමුත්තිකා. තස්සා පන විමුත්තියා පාසංසියතාය ච අච්ඡරියතාය ච අපෙක්ඛායෙන්තා ආහ “සුමුත්තිකා”ති. පුන තත්ථ විමුත්තියං අත්තනො පසාදස්ස දළ්හිභාවං දස්සෙන්තා “**සාධු සුමුත්තිකාමහී**”ති ආහ. සාධු සාධු සුමුත්තිකා වතම්හීති අත්ථො. කුතො පනායං සුමුත්තිකාතාති? කාමඤ්චායං ථෙරී සබ්බසමාපි වට්ටදුක්ඛතො සුවිමුත්තා අත්තනො පන තාව[1] උපට්ඨිතං අතිවිය අනිට්ඨභූතං දුක්ඛං දස්සෙන්තා “**තීහි ඛුජ්ජකෙහී**”ති ආදිමාහ. තත්ථ “**ඛුජ්ජකෙහී**”ති ඛුජ්ජසභාවෙහි ඛුජ්ජාකාරෙහි වා, නිස්සක්කවචනං චෙතං මුත්තසද්දාපෙක්ඛාය. කස්සකො හි අඛුජ්ජකොපි සමානො තීසු ඨානෙසු අත්තානං ඛුජ්ජං කත්වා දස්සෙති ලායනෙ කසනෙ කුද්දාලකම්මෙ ච. යො හි පන කස්සකො ලායනාදීනි කරොති නානිපි අසිතාදීනි කුටිලාකාරතො ඛුජ්ජකානීති වුත්තං “තීහි ඛුජ්ජකෙහී”ති. ඉදානි තානි සරූපතො දස්සෙන්තා “අසිතාසු මයා නඞ්ගලාසු මයා ඛුජ්ජකුද්දාලාසු මයා”ති ආහ. තත්ථ “**අසිතාසු මයා**”ති: ලවිත්තෙහි මයා මුත්තාති අත්ථො. නිස්සක්කෙ චෙතං භුම්මවචනං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. අපරෙ පන “අසිතාසු මයා”ති ලවිත්තෙහි කාරණභූතෙහි මයා මුච්චිතන්ති[2] වදන්ති. තෙසං මතෙන කාරණත්ථෙ හෙතුම්හි වා භුම්මවචනං. නඞ්ගලාසූති ලිඞ්ගවිපල්ලාසං කත්වා වුත්තං. නඞ්ගලෙහි කසිරෙහීති අත්ථො. අත්තනා වළඤ්ජනකුද්දාලස්ස සභාවතො වළඤ්ජනෙනවාති අප්පකතාය වුත්තං. ඛුද්දකුද්දාලාසූති ච පාළි. වළඤ්ජනෙනෙව අනිබිණං ඛණනෙනාසූති අත්ථො. “**ඉධමෙවා**”ති: මකාරො පදසන්ධිකරො. අථවා ‘පි’ති: පිසද්දො නිපාතමත්තං. ගාමකෙ ඨිතත්තා නානි අසිතාදීනි කිඤ්චාපි ඉධෙව මම සමීපෙයෙව තථාපි අලමෙව හොතීති අත්ථො. තුරිතවසෙන චෙතං ආමෙඩිතවචනං. “**ඣායාමී**”ති ඵලසමාපත්තිඣානවසෙන දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං දිබ්බවිහාරාදිවසෙන ච, “ඣාය සුමඞ්ගලෙ”ති අත්තානං ආලපති.

---

1. සී. I. තාය. 2. සී. III. මුච්ජිත.

ඣානෙ පන ආදරදස්සනත්ථං ආමෙණ්ඩිතං කතං. "අප්පමත්තෙන විහරා"ති: පඤ්ඤාසතිවෙපුල්ලප්පත්තියා සබ්බත්ථකමෙව අප්පමත්තොසි ත්වං, තස්මා ඉදානි සුඛං විහර, සුඛං විහර සුමඞ්ගල! කෙචි පන අරහත්තං අප්පත්වා එව විපස්සනාවීථිපටිපන්නාය සාසනෙ පබ්බජ්ජාභිරතියා යථානුභූතං ඛරාවාසදුක්ඛං ජිගුච්ඡන්තො ථෙරො ඉමං ගාථං වත්වා පච්ඡා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණීති වදන්ති. තෙසං මතෙන "ඣාය, අප්පමත්තො විහරා"ති පදානං අත්ථො විපස්සනාමග්ග වසෙනපි යුජ්ජති එව.

සුමඞ්ගලත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"මතං වා අම්ම රොදන්ති"ති ආයස්මතො **සානුත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිණන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො හත්ථපාදධොවනමුඛවික්ඛාලනානං අත්ථාය උදකං උපනෙසි. සත්ථා හි භොජනකාලෙ හත්ථපාදෙ ධොවිතුකාමො අහොසි. සො සත්ථු ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා උදකං උපනෙසි. භගවා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා භුඤ්ජිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙතුකාමො අහොසි. සො තම්පි ඤත්වා මුඛොදකං උපනෙසි. සත්ථා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා මුඛධොවනකිච්චං නිට්ඨාපෙසි. එවම්පන භගවා අනුකම්පං උපාදාය තෙන කරියමානං වෙය්‍යාවච්චං සාදියි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මිං ගබ්භගතෙයෙව පිතා පවාසං ගතො. උපාසිකා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායිත්වා සානුතිස්ස නාමං අකාසි. තස්මිං අනුක්කමෙන වඩ්ඪන්තෙ සත්තවස්සිකංයෙව තං භික්ඛූනං සන්තිකෙ පබ්බාජෙසි: "එවමයං අනන්තරායො වඩ්ඪිත්වා අච්චන්තසුඛභාගී[1] භවිස්සතී"ති. සො සාමණෙරොති පඤ්ඤතො පඤ්ඤවා වත්තසම්පන්නො බහුස්සුතො ධම්මකථිකො සන්තොසු මෙත්තජ්ඣාසයො හුත්වා දෙවමනුස්සානං පියො අහොසි මනාපොති. සබ්බං සානුසුත්තෙන ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තස්ස අතීතජාතියං මාතා යක්ඛයොනියං නිබ්බත්ති. තං යක්ඛා "සානුත්ථෙරස්ස අයං මාතා"ති ගරුචිත්තීකාරබහුලා හුත්වා පණාමෙන්ති[2] එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ පුථුජ්ජනභාවස්ස ආදීනවං විභාවෙන්තං විය එකදිවසං සානුස්ස යොනිසොමනසිකාරාභාවා අයො

---

1. සී. III. ම. සාරී. 2. සී. I. මානෙන්ති.

නිසො උම්මුජ්ජන්තස්ස විබ්භමිතුකාමතාය චිත්තං උප්පජ්ජි. තං තස්ස යක්ඛිණී මාතා ඤත්වා මනුස්සමාතුයා ආරොචෙසි: තව පුත්තො සානු “විබ්භමිස්සාමී”ති චිත්තං උප්පාදෙසි. තස්මා ත්වං:-

> “සානු මා බුද්ධං වජ්ජාසි යක්ඛිණිවචනං ඉදං,
> මාකාසි පාපකං කම්මං ආවී වා යදි වා රහො.
>
> සචෙ ත්වං පාපකං කම්මං කරිස්සසි කරොසි වා,
> න තෙ දුක්ඛා පමුත්‍යත්ථි උප්පච්චාපි පලායතො”ති

එවං භණාහීති එවඤ්ච පන වත්වා යක්ඛිණීමාතා තත්ථෙව අන්තරධායි. මනුස්සමාතා පන තං සුත්වා පරිදෙව සොක සමාපන්නා වෙහොදුක්ඛසමප්පිතා අහොසි. අථ සානු සාමණෙරො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය මාතුසන්තිකං උපාගතො මාතරං රොදමානං දිස්වා “අම්ම කිං නිස්සාය රොදසී”ති වත්වා “තං නිස්සායා”ති ච වුත්තො “මතං වා අම්ම රොදන්ති යො වා ජීවං න දිස්සතී”ති ගාථං අභාසි. තස්සත්ථො:-අම්ම රොදන්තා නාම ඤාතකා මිත්තා වා අත්තනො ඤාතකං මිත්තං වා මතං උද්දිස්ස රොදන්ති, පරලොකං ගතත්තා. යො වා ඤාතකො මිත්තො වා ජීවං ජීවන්තො දෙසන්තරං පක්කන්තත්තාය ච න දිස්සති, තං වා උද්දිස්ස රොදන්ති. උභයමෙපතං මයි නවිජ්ජති. එවං සන්තෙ ජීවන්තං ඊතං ධරමානං මං පුරතො ඊහං පස්සන්ති “කස්මා අම්ම රොදසි? මං උද්දිස්ස තව රොදනස්ස කාරණමෙව නත්ථී”ති. තං සුත්වා තස්ස මාතා “මරණං හෙතං භික්ඛවෙ යො සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තතී”ති සුත්තපදානුසාරෙන “උප්පබ්බජ්ජිතං අරියස්ස විනයෙ මරණ”න්ති දස්සෙන්තී:-

> “මතං වා පුත්ත රොදන්ති යො වා ජීවං න දිස්සති
> යො ච කාමෙ චජිත්වාන පුනරාගච්ඡතෙ ඉධ.
>
> තඤ්චාපි පුත්ත රොදන්ති පුන ජීවං මතො හි සො;
> කුක්කුළා උබ්භතො තාත කුක්කුළං පතිතුමිච්ඡසී”ති.

ගාථාවයං අභාසි.

තත්ථ “**කාමෙ චජිත්වානා**”ති නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයෙන වත්ථුකාමෙ පහාය, තඤ්ච කිලෙසකාමස්ස තදඞ්ගප්පහාණවසෙන වෙදිතබ්බං. පබ්බජ්ජා හෙත්ථ කාමපරිච්චාගො අධිප්පෙතො. “**පුනරාගච්ඡතෙ ඉධා**”ති: ඉධ ගෙහෙ පුන දෙව ආගච්ඡති හීනායාවත්තනං සන්ධාය වදති. “**තඤ්චාපී**”ති: සො පබ්බජිත්වා විබ්භමති තඤ්චාපි පුග්ගලං මතං විය මාදිසියො රොදන්ති. කස්මාති චෙ? “**පුන ජීවං මතො හි සො**”ති: යො විබ්භන්තො පච්ඡා සො ජීවන්තො ගුණමරණෙන අත්ථතො මතොයෙව. ඉදනිස්ස විසෙස සංවෙගං ජනෙතුං “**කුක්කුළා**”ති ආදි වුත්තං. තස්සත්ථො:-ආදිත්තං විය හුත්වා දහනට්ඨෙන කුක්කුළනිරය

සදිසත්තා "කුක්කුලා"ති ගිහිභාවා අනුකම්පන්තියා මයා උබ්භතො උද්ධතො තාත සානු කුක්කුලං පතිතුං ඉච්ඡසි පතිතුකාමොසි. තං සුත්වා සානුසාමණෙරො සංවෙගජාතො හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා[1] නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"භුඤ්ජන්තං සමණං දිස්වා විප්පසන්නමනාවිලං
ඝටෙනොදකමාදාය සිද්ධත්ථස්ස අදාසහං.

නිම්මලෙහි ගුණෙහජ්ජ විමලො ඛීණසංසයො
භවෙ නිබ්බත්තමානස්ස ඵලං නිබ්බත්තතෙ සුභං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ උදකං යං අදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. උදකදානස්සිදං ඵලං.

එකසට්ඨිම්හි තො කප්පෙ එකො ච විමලො අහු
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො ඉමිස්සා ගාථාය වසෙන මය්හං විපස්සනාරම්භො අරහත්තප්පත්ති ච ජාතාති උදානවසෙන තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි.

සානුත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යථාපි භද්දො ආජඤ්ඤො"ති ආයස්මතො **රමණීයවිහාරිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිං** භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා තොරණපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස සෙට්ඨිස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො යොබ්බනමදෙන කාමෙසු මුච්ඡං ආපන්නො විහරති. සො එකදිවසං අඤ්ඤතරං පාරදාරිකං රාජපුරිසෙහි විවිධා කම්මකාරණා කාරියමානං දිස්වා සංවෙගජාතො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජි. පබ්බජිතො ච රාගචරිතතාය නිච්චකාලං සුසම්මට්ඨං පරිවෙණං සූපට්ඨිතං පානීයපරිභොජනීයං සුපඤ්ඤත්තං මඤ්චපීඨං කත්වා විහරති. තෙන සො **රමණීයවිහාරී**ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො රාගුස්සන්නතාය අයොනිසො මනසි කරිත්වා සංවෙතනිකසුක්කවිසට්ඨිආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා "ධිරත්ථු! මයං එවම්භූතා සද්ධාදෙය්යං භුඤ්ජාමා"ති විප්පටිසාරී හුත්වා "විබ්භමිස්සාමී"ති

1. ම. III. පට්ඨපෙත්වා.

ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තෙන ච මග්ගෙන සකටෙසු ගච්ඡන්තෙසු එකො සකටයුත්තො ගොණො පරිස්සන්තො විසමට්ඨානෙ බලිත්වා පති. තං සාකටිකො යුගතො මුඤ්චිත්වා තිණොදකං දත්වා පරිස්සමං විනොදෙත්වා පුනපි ධුරෙ යොජෙත්වා අගමංසු. ථෙරො තං දිස්වා "යථායං ගොණො සකිං බලිත්වා උට්ඨාය සකං ධුරං වහති, එවං මයා පි කිලෙසවසෙන සකිං බලිතෙනාපි වුට්ඨාය සමණධම්මං කාතුං වට්ටතී"ති යොනිසො උපපජ්ජන්තො නිවත්තිත්වා උපාලිත්ථෙරස්ස අත්තනො පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා තෙන වුත්තවිධිනා ආපත්තිතො උට්ඨහිත්වා සීලං පාකතිකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"අක්කන්තඤ්ච පදං දිස්වා චක්කාලඞ්කාරභූසිතං
පදෙනානුපදං යන්තො[1] **විපස්සිස්ස** මහෙසිනො.

කොරණ්ඩං පුප්ඵිතං දිස්වා සමූලං පූජිතං මයා;
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන අවන්දිං දිපදුත්තමං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං[2] ඵලං.

සත්තපඤ්ඤාසකෙ කප්පෙ එකො වීතමලො අහුං
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛං අනුභවන්තො අත්තනො පුබ්බභාගපටිපත්තියා සද්ධිං අරියධම්මාධිගමදීපනිං **"යථාපි භද්දො ආජඤ්ඤො, බලිත්වා පතිතිට්ඨතී"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"බලිත්වා"**ති: පක්ඛලිත්වා. **"පතිතිට්ඨතී"**ති: පතිට්ඨහති, පුනදෙව යථාට්ඨානෙ තිට්ඨති. **'එව'**න්ති: යථා භද්‍රො උසභාජානියො භාරං වහන්තො පරිස්සමප්පත්තො විසමට්ඨානං ආගම්ම එකවාරං පක්ඛලිත්වා පතිතො න තත්තකෙන ධුරං ඡඩ්ඩෙති, ථාමවීරියපරක්කමසම්පන්නතාය බලිත්වාපි පතිතිට්ඨති, අත්තනො සභාවෙනෙව ඨත්වා භාරං වහති; එවං කිලෙසපරිස්සමප්පත්තො කිරියාපරාධෙන බලිත්වා තං බලිතං ථාමවීරියසම්පත්තියා පටිපාකතිකං කත්වා මග්ගසම්මාදිට්ඨියා දස්සනසම්පන්නං තතො එව සම්මාසම්බුද්ධස්ස සවණන්තෙ අරියාය ජාතියා ජාතත්තාය සාවකං තස්ස උරෙවාසමජනීති තායාභිජානිතාය ඔරසං පුත්තං භද්‍රජාතියසදිසකිච්චතාය ආජානීයන්ති ච මං ධාරෙථ උපධාරෙථාති අත්ථො.

රමණීයවිහාරිත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I & II ම. යුඤ්ජන්තො. 2. සී. I. බුඩ.

"සද්ධායාහං පබ්බජිතො"ති ආයස්මතො **සමිද්ධිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **සිද්ධත්ථං** භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො සවණ්ටානි පුප්ඵානි කණ්ණිකබද්ධානි ගහෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතදිවසතො[1] පට්ඨාය තං කුලං ධනධඤ්ඤාදීහි වඩ්ඪි. අත්තභාවො චස්ස අභිරූපො දස්සනීයො ගුණවා ඉති විභවසමිද්ධියා ගුණසමිද්ධියා ච සමිද්ධිත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො බිම්බිසාරසමාගමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා භාවනාය යුත්තප්පයුත්තො විහරන්තො භගවති තපොදාරාමෙ විහරන්තෙ එකදිවසං එවං චින්තෙසි:– ලාභා වත මෙ සත්ථා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ස්වාක්ඛාතෙ චාහං ධම්මවිනයෙ පබ්බජිතො, සබ්‍රහ්මචාරී ච මෙ සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා"ති. තස්සෙවං චින්තෙන්තස්ස උළාරං පීතිසොමනස්සං උදපාදි. තං අසහන්තො මාරො පාපිමා ථෙරස්ස අවිදූරෙ මහන්තං භෙරවසද්දමකාසි. පඨවියා උන්ද්‍රීයන කාලො විය අහොසි. ථෙරො භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසි. භගවා "මාරො තුය්හං විචක්ඛුකම්මාය චෙතෙති, ගච්ඡ භික්ඛු අචින්තෙත්වා තත්ථ විහරාහී"ති ආහ. ථෙරො තත්ථ ගන්ත්වා විහරන්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"කණිකාරංව ජොතන්තං නිසින්නං පබ්බතන්තරෙ
ඔභාසෙන්තං දිසා සබ්බා සිද්ධත්ථං නරාසභං.

ධනුං අද්වෙජ්ඣං[2] කත්වාන උසුං සන්ධාය'හං තදා
පුප්ඵං සවණ්ටං ඡෙත්වාන බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

එකපඤ්ඤාසකො කප්පෙ එකො ආසි ජුතින්ධරො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා තත්ථෙව විහරන්තස්ස ථෙරස්ස ඛීණාසවභාවං අජානන්තො පුරිමනයෙනෙව මාරො භෙරවසද්දමකාසි. තං සුත්වා ථෙරො අභීතො අච්ඡම්භී "තාදිසානං මාරානං සතම්පි සහස්සම්පි මය්හං ලොමම්පි න කම්පෙතී"ති අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො **"සද්ධායාහං පබ්බජිතො"**ති ගාථං අභාසි.

1. සී. III. ම. කාලතො. 2. සී. II. ම. අවජ්ඣං.

තත්ථ "සද්ධායා"ති: ධම්මච්ඡන්දසමුට්ඨානාය කම්මඵලසද්ධාය චෙව රතනත්තයසද්ධාය ච. 'අහ'න්ති: අත්තානං උද්දිසති. "පබ්බජිතො"ති: උපගතො. "අගාරස්මා"ති: ගෙහතො, ඝරාවාසතො වා. 'අනගාරිය'න්ති: පබ්බජ්ජා, සා හි යං කසිවණිජ්ජාදිකම්මං අගාරස්ස හිතන්ති අගාරියං නාම, තදභාවතො අනගාරියන්ති වුච්චති. "සතිපඤ්ඤා ච මෙ වුද්ධා"ති[1]: සරණලක්ඛණා සති, පජානනලක්ඛණා පඤ්ඤාති ඉමෙ ධම්මා විපස්සනාලක්ඛණතො පට්ඨාය මග්ගපටිපාටියා යාව අරහත්තා මෙ වුද්ධා වඩ්ඪිතා, න දානි වඩ්ඪෙතබ්බා, සතිපඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තාති දස්සෙති. "චිත්තඤ්ච සුසමාහිත"න්ති: අට්ඨසමාපත්තිවසෙන චෙව නවලොකුත්තරධම්මාදිවසෙන ච චිත්තං මෙ සුට්ඨු සමාහිතං, න දානි තස්ස සමාධාතබ්බං අත්ථි, සමාධිවෙපුල්ලප්පත්තොති දස්සෙති. තස්මා "කාමං කරස්සු රූපානී"ති: පාපිම මං උද්දිස්ස යානි යානි විප්පකාරානි ච යථාරුචිං කරොහි. තෙහි පන නෙව මං බාධිස්සසි. මම සරීරකම්පනමත්තම්පි කාතුං න සක්ඛිස්සසි. කුතො චිත්තස්සඤ්ඤථත්තං! තස්මා "තව කිරියා අප්පටිච්ඡිතපහෙණකං විය න කිඤ්චි අත්ථං සාධෙති, කෙවලං තව චිත්තවිඝාතමත්තඵලා"ති ථෙරො මාරං තජ්ජෙසි. තං සුත්වා මාරො "ජානාති මං සමණො"ති තත්ථෙව අන්තරධායීති.

සමිද්ධිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**නමො තෙ බුද්ධවීරත්ථු**"ති ආයස්මතො **උජ්ජයත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ තිස්සං භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො කණිකාරපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස සොත්ථියබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **උජ්ජයො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු හුත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානො වෙළුවනං ගන්ත්වා සත්ථුසන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"කණිකාරං පුප්ඵිතං දිස්වා ඔචිනිත්වානහං තදා
තිස්සස්ස අභිරොපෙසිං ඔඝතිණ්ණස්ස තාදිනො.
චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

---

1. ස. III ම. වුඩ්ඪා. ථෙරගාථා, P.T.E.

පඤ්චවීසෙ ඉතො කප්පෙ අරුණබලොති විස්සුතො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා භගවතො ථොමනාකාරෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො **"නමො තෙ බුද්ධවීරත්ථූ"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'නමො'**ති: පණාමකිත්තනං. **'තෙ'**ති: පණාමකිරියාය සම්පදානකිත්තනං, **තුය්හන්ති අත්ථො.** **"බුද්ධවීරා"**ති: භගවතො ආලපනං. භගවා හි යථා අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිභෙදස්ස අත්ථස්ස අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිභෙදෙන සයම්භුඤාණෙන අනවසෙසතො බුද්ධත්තා බුද්ධොති වුච්චති, එවං පඤ්චන්නම්පි මාරානං අභිමද්දනවසෙන පදහන්තෙන මහතා විරියෙන සමන්නාගතත්තා වීරොති වුච්චති. **'අත්ථූ'**ති: හොතු තස්ස නමොති ඉමිනා සම්බන්ධො. **"විප්පමුත්තොසි සබ්බධී"**ති: සබ්බෙහි කිලෙසෙහි සබ්බස්මිඤ්ච සඞ්ඛාරගතෙ විප්පමුත්තො විසංයුත්තො අසි භවසි, න තව කිඤ්චි අවිප්පමුත්තං නාම අත්ථි. යතොහං **"තුය්හාපදානෙ විහරං විහරාමි අනාසවො"**ති: තුය්හං තව අපදානෙ ඔවාදෙ ගහමගෙහ පටිපත්තිචරියාය විහරං යථාසත්ති යථාබලං පටිපජ්ජන්තො කාමාසවාදීනං චතුන්නම්පි ආසවානං සුප්පහීනත්තා අනාසවො විහරාමි තාදිසස්ස නමො තෙ බුද්ධවීරත්ථූති.

උජ්ජයත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යතො අහ"න්ති ආයස්මතො **සඤ්ජයත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ මහතිසු පරිසාසු කිත්තිවසෙන වත්තුං සංහරිත්වා රතනත්තයං උද්දිස්ස පුඤ්ඤං කරොන්තො සයං දලිද්දො හුත්වා ජනසඞ්ගහණාදිවසෙන පුඤ්ඤකිරියාය ව්‍යාවටො අහොසි. කාලෙන කාලං භගවන්තං උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා පසන්නමානසො භික්ඛූනඤ්ච තං තං වෙය්‍යාවච්චං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති **සඤ්ජයො** නාම නාමෙන. සො වයප්පත්තො **බ්‍රහ්මායු පොක්ඛරසාති** ආදිකෙ අභිඤ්ඤාතෙ බ්‍රාහ්මණෙ සාසනෙ අභිප්පසන්නෙ දිස්වා සඤ්ජාතප්පසාදො සත්ථාරං උපසඞ්කමි. තස්ස **සත්ථා** ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා සොතාපන්නො අහොසි. අපරභාගෙ පබ්බජි. පබ්බජන්තො ච ඛුරග්ගෙයෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“විපස්සිස්ස භගවතො මහාභූරිගණො[1] අහු
වෙය්‍යාවච්චකරො ආසිං සබ්බකිච්චෙසු ව්‍යාවටො.

දෙය්‍යධම්මො ච මෙ නත්ථි සුගතස්ස මහෙසිනො
අවන්දිං සත්ථුනො පාදෙ විප්පසන්නෙන චෙතසා.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ වෙය්‍යාවච්චං අකාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, වෙය්‍යාවච්චස්සිදං ඵලං.

ඉතො ච අට්ඨමෙ කප්පෙ රාජා ආසි සුචින්තිතො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො **“යතො අහං පබ්බජිතො”**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ **“යතො අහං පබ්බජිතො”**ති: යතොප්පභුති යතො පට්ඨාය අහං පබ්බජිතො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය. **“නාභිජානාමි සඞ්කප්පං අනරියං දොසසංහිත”**න්ති: රාගාදිදොසසංහිතං තතො එව අනරියං නිහීනං, අරියෙහි වා අකරණීයභාවය අනරියෙහි අරණීයතාය ච අනරියං පාපකං, ආරම්මණෙ අභූතගුණාදිසඞ්කප්පනතො සඞ්කප්පොති ලද්ධනාමං කාමවිතක්කාදි මිච්ඡාවිතක්කං උප්පාදිතං නාභිජානාමීති. ඛුරග්ගෙ එව මයා අරහත්තං පත්තන්ති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

සඤ්ජයත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“චිහචිහාභිනදිතෙ”ති ආයස්මතො **රමණෙය්‍යත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ඉද්ධෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණකාලෙ සඤ්ජාතපසාදො පබ්බජිත්වා චරිතානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්ස අත්තනො සම්පත්තියා පබ්බජිතසාරුප්පාය ච පටිපත්තියා පාසාදිකභාවතො **රමණෙය්‍යකො**ත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. අථෙකදිවසං මාරො ථෙරං භිංසාපෙතුකාමො භෙරවසද්දං අකාසි. තං සුත්වා ථෙරො පිරපකතිකාය තෙන අසන්තසන්තො ‘මාරො අය’න්ති ඤත්වා තස්ස අනාදරං දස්සෙන්තො **“චිහචිහාභිනදිතෙ”**ති ගාථං අභාසි.

---

1. සී. I. විපයජීතගණො. සී. II. ම. මහාභූරිගණො.

තත්ථ **"විහඞ්ගගාමිනදිතෙ"**ති: විහඞ්ගාති අභිණ්හං[1] පවත්තන සද්දතාය විහඞ්ගාති ලද්ධනාමානං වට්ටකානං[2] අභිනාද නිමිත්තං විරාවහෙතූති අත්ථො. **"සිප්පිකාභිරුතෙහි ච"**ති: සිප්පිකා වුච්චන්ති දෙවකාපර නාමකා ගෙලඤ්ඤත ජාතකිසදරකාකාරා සාඛාමිගා.[3] මහාකලන්ද කාති කෙචි. සිප්පිකානං අභිරුතෙහි මහාවිරවෙහි. හෙතුම්හි චෙතං කරණවචනං, තං හෙතූති අත්ථො. **"න මෙ තං ඵන්දති[4] චිත්ත"**න්ති: මම චිත්තං න ඵන්දති න චලති. ඉදං වුත්තං හොති:-ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ විරාවහෙතු සිප්පිකාභිරුතහෙතු ච පාපිම න තව විස්සර කරණ හෙතු මම චිත්තං කම්මට්ඨානතො පන පරිපතතීති. තත්ථ කාරණමාහ:- **"එකත්තනිරතං හි මෙ"**ති: හිසද්දො හෙතු අත්ථො. යස්මා මම චිත්තං ගණසඞ්ගණිකං පහාය එකත්තෙන එකීභාවෙ බහිද්ධා වා වික්ඛෙපං පහාය එකත්තෙන එකග්ගතාය එකසභාවෙ වා නිබ්බානෙ නිරතං අභිරතං, තස්මා කම්මට්ඨානතො න ඵන්දති න චලතීති. ඉමං කිර ගාථං වදන්තො එව ථෙරො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> "සුවණ්ණවණ්ණො භගවා සතරංසී පතාපවා
> චඞ්කමනං සමාරූළ්හො මෙත්තචිත්තො සිඛී සභො.
>
> පසන්නචිත්තො සුමනො වන්දිත්වා ඤාණමුත්තමං
> මිතෙලිපුප්ඵං පග්ගය්හ බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.
>
> එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.
>
> එකූනතිංසෙ කප්පම්හි සුමෙධ යස නාමකා
> සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසීති.

රමණීයත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"ධරණී ච සිඤ්චති වාති"ති ආයස්මතො **විමලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ සඞ්ඛධමනකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තස්මිං සිප්පෙ

---

1. සී. IV. අභිනන්ත.
2. සී. I. පරිල්ලකානං,
   සී. IV. චරිල්ලිකානාකානං.
3. "කිම්පිකාභිරුතෙහි ච"ති: කිම්පිකා වුච්චන්ති චාතරනාමකා; තෙ අරඤ්ඤෙ කිම්පකපිලන්තා කිම්පිකා, සාඛාමිගා.
4. සී. I. II & III. සඤ්ඤති.

නිප්ඵත්තිං ගතො එකදිවසං විපස්සිං භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්න මානසො සඞ්ඛධමනෙන පූජං කත්වා තතො පට්ඨාය කාලෙන කාලං සඞ්ඛු උපට්ඨානං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ “අනාගතෙ මෙ විමලො විසුද්ධො කායො හොතූ”ති බොධිරුක්ඛං ගන්ධොදකෙහි න්හාපෙසි. චෙතියඞ්ගන බොධියඞ්ගණෙසු ආසනාදීනි ධොවාපෙසි. භික්ඛූනම්පි කිලිට්ඨෙ සමණ පරික්ඛාරෙ ධොවාපෙසි. සො තතො චවිත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ ඉද්ධෙ කුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස මාතුකුච්ඡියං වසන්තස්ස ච නික්ඛමන්තස්ස ච කායො පිත්තසෙම්හාදීහි අසඞ්කිලිට්ඨො පදුමපලාසෙ උදකබින්දු විය අලග්ගො පච්ඡිමභවිකබොධිසත්තස්ස විය සුවිසුද්ධො අහොසි. **තෙනස්ස විමලො** ත්වෙව නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො රාජගහප්පවෙසනෙ බුද්ධානු භාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කොසල රට්ඨෙ පබ්බතගුහායං විහරති. අථෙකදිවසං චාතුද්දීපකමහා මෙඝො සකලචක්කවාළගබ්භං පත්ථරිත්වා පාවස්සි. විවට්ටට්ඨායිම්හි බුද්ධානඤ්ච චක්කවත්තීනඤ්ච ධරමානකාලෙ එව එවං වස්සති. සබ්බ පරිළාහවූපසමතො උතුසප්පායලාභෙන ථෙරස්ස චිත්තං සමාහිතං අහොසි එකග්ගං. සො සමාහිතචිත්තො තාවදෙව විපස්සනං උස්සුක්කා පෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“**විපස්සිනො** භගවතො අහොසිං සඞ්ඛධමකො;
නිච්චුපට්ඨානයුත්තොම්හි සුගතස්ස'මහෙසිනො.

උපට්ඨානඵලං පස්ස ලොකනාථස්ස තාදිනො;
සට්ඨිතුරියසහස්සානි පරිවාරෙන්ති මං සදා.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං උපට්ඨිං මහාඉසිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. උපට්ඨානස්සිදං ඵලං.

චතුවීසෙ ඉතො කප්පෙ මහානිග්ඝොසනාමකා
සොළසාසිංසු රාජානො චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කතකිච්චතාය තුට්ඨමානසො උදානං උදානෙන්තො “**ධරණී ච සිඤ්චති වාති මාලුතො**”ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ ‘**ධරණී**’ති: පථවී, සා හි සකලං ධරුධරං ධාරෙතීති ධරණීති වුච්චති. ‘**සිඤ්චතී**’ති: සමන්තතො නභං පූරෙත්වා අභිප්පවස්සතො මහාමෙඝස්ස වුට්ඨිධාරාහි සිඤ්චති. “**වාති මාලුතො**”ති: උදකඵුසිත සම්මිස්සතාය සීතලො වාතො වායති. “**විජ්ජුතා චරති නභෙ**”ති: තත්ථ තත්ථ ගජ්ජන්තා ගලගලායන්තා මහාමෙඝතො නිච්ඡරන්තියො

සඤ්චරන්තා ආකාසෙ ඉතො චිතො ච විචරන්ති: "**උපසමන්ති විතක්කා**"ති: උතුසප්පායසිද්ධෙන සමථවිපස්සනාධිගමෙන පුබ්බභාගෙ තදඞ්ගාදිවසෙන වූපසන්තා හුත්වා කාමවිතක්කාදයො සබ්බෙපි නවමහාවිතක්කා අරියමග්ගාධිගමෙන උපසමන්ති; අනවසෙසතො සමුච්ඡිජ්ජන්තීති. වත්තමානසමීපතාය අරියමග්ගක්ඛණං වත්තමානං කත්වා වදති. අතීතත්ථෙ වා එතං පච්චුප්පන්නවචනං. "**චිත්තඤ්ච සුසමාහිතං මමා**"ති: තතො එව ලොකුත්තරසමාධිනා මම චිත්තං සුට්ඨු සමාහිතං; නදානි තස්ස සමාධානෙ කිඤ්චි කාතබ්බං අත්ථීති ථෙරො අඤ්ඤං ව්‍යාකාසි.

විමලත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා

සමත්තා.

"**වස්සති දෙවො**"ති ආදිකා චතස්සො "**ගොධිකො සුබාහු වල්ලියො උත්තියො**"ති ඉමෙසං චතුන්නං ථෙරානං ගාථායො. කා උප්පත්ති? ඉමෙපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තා ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සහායා හුත්වා විචරිංසු. තෙසු එකො **සිද්ධත්ථං** භගවන්තං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා කටච්ඡුභික්ඛං අදාසි. දුතියො පසන්නචිත්තො හුත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිම්පග්ගණ්හි. තතියො පසන්නචිත්තො එකෙන පුප්ඵහත්ථෙන භගවන්තං පූජෙසි. චතුත්ථො සුමනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. එවං තෙ සත්ථරි චිත්තම්පසාදෙත්වා පසු තෙන තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පුන අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා සහායකා හුත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ **පාවායං** චතුන්නං මල්ලරාජූනං පුත්තා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තෙසං **ගොධිකො සුබාහු වල්ලියො උත්තියොති** නාමානි අකංසු. අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසහායා, අහෙසුං. තෙ කෙනචිදෙව කරණීයෙන කපිලවත්ථුං අගමිංසු. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා නිග්‍රොධාරාමෙ වසන්තො යමකපාටිහාරියං දස්සෙත්වා සුද්ධොදනපමුඛෙ සක්‍යරාජානො දමෙසි. තදා තෙපි චත්තාරො මල්ලරාජපුත්තා පාටිහාරියං දිස්වා ලද්ධප්පසාදා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තා නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිංසු.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
පවනා අභිනික්ඛන්තං අද්දසං ලොකනායකං.[1]

කටච්ඡුභික්ඛං පාදාසිං සිද්ධත්ථස්ස මහෙසිනො
පඤ්ඤස්ස උපසන්තස්ස මහාවීරස්ස තාදිනො

පදෙනානුපදං යන්තං. නිබ්බාපෙන්ත මහාජනං
උළාරා පීති[2] මෙ ජාතා බුද්ධෙ ආදිච්චබන්ධුනෙ.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. භික්ඛාදානස්සිදං ඵලං.

සත්තාසීතිම්හිතො කප්පෙ මහාරෙණුසනාමකා
සත්තරතනසම්පන්නා සත්තෙතෙ චක්කවත්තිනො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ගොධිකත්ථෙරාපදානං.

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං නිසභාජානීයං යථා
තිධාපභින්නං මාතඞ්ගං කුඤ්ජරංව මහෙසිනං

ඔභාසෙන්තං දිසා සබ්බා උළුරාජංව පූරිතං
රථියං පටිපජ්ජන්තං ලොකජෙට්ඨං අපස්සිහං.

ඤාණෙ චිත්තං පසාදෙත්වා පග්ගහෙත්වාන අඤ්ජලිං
පසන්නචිත්තො සුමනො සිද්ධත්ථං අභිවාදයිං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඤාණසඤ්ඤාසිදං ඵලං.

තෙසත්තතිම්හිතො කප්පෙ සොළසාගදනාමකා[3]
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

සුබාහුත්ථෙරාපදානං.

"නිවරුයං නිවාසිහං අහොසිං මාලිකො තදා,
අද්දසං විරජං බුද්ධං සිද්ධත්ථං ලොකනායකං.

පසන්නචිත්තො සුමනො පුප්ඵහත්ථං අදාසහං.
යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි තස්ස කම්මස්ස වාහසා,

---

1. වානා නිබ්බාණං ආගතං. අප. පා. & අප. අට්ඨ.
2. සී. III. ච. පීයන්.
3. සොළසාසුං නරුත්තමා. අප. පා.

අනුභොමි ඵලං ඉට්ඨං පුබ්බෙ සුකතමත්තනො
පරික්ඛිත්තො සුමල්ලෙහි, පුප්ඵදානස්සිදං ඵලං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

චතුන්නවුතෙ උපාදාය ඨපෙත්වා සත්තමානුසං
පඤ්චරජ්ජසතා තත්ථ නජ්ජුපසම[1]නාමකා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං -පෙ- කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

වල්ලියත්ථෙරාපදානං.

"සිද්ධත්ථස්ස භගවතො ජාතිපුප්ඵමදාසහං;
පදෙසු සත්ත පුප්ඵානි හාසෙනා[2] කිරිතානි මෙ.

තෙන කම්මෙනහං අජ්ජ අභිභොමි නරාමරෙ;
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

සමන්තගන්ධනාමාසුං තෙරස චක්කවත්තිනො,
ඉතො පඤ්චමකෙ කප්පෙ චාතුරන්තා ජනාධිපා.[3]

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං -පෙ- කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

උත්තියත්ථෙරාපදානං.

අරහත්තං පන පත්වා ඉමෙ චත්තාරොපි ථෙරා ලොකෙ පාකටා පඤ්ඤාතා රාජරාජමහාමත්තෙහි සක්කතා ගරුකතා හුත්වා අරඤ්ඤෙ සහෙව විහරන්ති. අථෙකදා රාජා බිම්බිසාරො තෙ චත්තාරො ථෙරෙ රාජගහං උපගතෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා තෙමාසං වස්සාවාසත්ථාය නිමන්තෙත්වා තෙසං පාටියෙක්කං කුටිකායො කාරෙත්වා සතිසම්මොසෙන නාදාසි. ථෙරා අච්ඡන්නාසු කුටිකාසු විහරන්ති. වස්සකාලෙ දෙවො න වස්සති. රාජා "කිං නු ඛො කාරණං දෙවො න වස්සතී"ති චින්තෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා තා කුටිකායො ඡාදාපෙත්වා මත්තිකාකම්මං චිත්තකම්මං ච කාරාපෙත්වා කුටිකාමහං කාරෙන්තො මහතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං අදාසි. ථෙරා රඤ්ඤො අනුකම්පාය කුටිකායො පවිසිත්වා මෙත්තාසමාපත්තියො සමාපජ්ජිංසු. අථන්තරා

1. සී. I. සම්බොපසම. 2. සී. III & ම. හාසෙනෙනා.
3. සී. III & ම. නායඛිපා.

පාචීනදිසතො මහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා ථෙරානං සමාපත්තිතො උට්ඨානක්ඛණෙයෙව වස්සිතුං ආරභි. තෙසු ගොධිකත්ථෙරො සමාපත්තිතො උට්ඨාය සහ මෙඝගජ්ජිතෙන:-

"වස්සති දෙවො යථා සුගීතං,
ඡන්නා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා;
චිත්තං සුසමාහිතං ච මය්හං;
අථ චෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා"ති

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**වස්සතී**"ති: සිඤ්චති, වුට්ඨිධාරං පවෙච්ඡති. "**දෙවො**"ති: මෙඝො. "**යථා සුගීත**"න්ති: සුන්දරං ගීතං විය ගජ්ජන්තොති අධිප්පායො. මෙඝො හි වස්සනකාලෙ සතපටලසහස්සපටලං උට්ඨහිත්වා ථනයන්තො විජ්ජුතා නිච්ඡාරෙන්තො ච සොභති, න කෙවලො; තස්මා සිනිද්ධමධුරගම්භීරනිග්ඝොසො ච වස්සති දෙවොති දස්සෙති. තෙන සද්දතො අනුපපීළිතං. "**ඡන්නා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා**"ති: යථා න දෙවො වස්සති එවං තිණාදීහි ඡාදිතා මෙ කුටිකායො තෙන වුට්ඨිවසෙන අනුපපීළිතං ආහ පරිභොගසුඛස්ස උතුසප්පායඋතුසුඛස්ස ච සමන්නාගතො[1] සුඛා. ඵුස්සිතග්ගළපිහිතවාතපානතාහි වාතපරිස්සයරහිතා. උභයෙනපි ආවාසසප්පායවසෙන අනුපපීළිතං ආහ. "**චිත්තං සුසමාහිතං ච මය්හ**"න්ති: චිත්තං ච මම සුට්ඨු සමාහිතං අනුත්තරසමාධිනා නිබ්බානාරම්මණෙ සුට්ඨු අප්පිතං. එතෙන අබ්භන්තරපරිස්සයාභාවතො අප්පොස්සුක්කතං දස්සෙති. "**අථ චෙ පත්ථයසී**"ති: අථ ඉදානි පත්ථයසි චෙ යදි ඉච්ඡසි. "**පවස්සා**"ති: සිඤ්ච උදකං පග්ඝර වුට්ඨිධාරං පවෙච්ඡ. '**දෙවා**'ති මෙඝං ආලපති. ඉතරෙහි වුත්තගාථාසු දුතියපදෙයෙව විසෙසො.

ගොධිකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

තත්ථ **සුබාහුනා** වුත්තගාථායං "**චිත්තං සුසමාහිතඤ්ච කායෙ**"ති: මම චිත්තං කරජකායෙ කායගතාසතිභාවනාවසෙන සුට්ඨු සමාහිතං, සම්මදෙව අප්පිතං. අයඤ්හි ථෙරො කායගතාසතිභාවනාවසෙන පටිලද්ධඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තං සන්ධායාහ:- "චිත්තං සුසමාහිතං ච කායෙ"ති.

සුබාහුත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. සමන්නාගතා.

වල්ලියත්ථෙරස්ස ගාථායං “**තස්සං විහරාමි අප්පමත්තො**”ති: තස්සං කුටිකායං අප්පමාදපටිපත්තියා මත්ථකං පාපිතත්තා අප්පමත්තො අරියවිහාරූපසංහිතෙන දිබ්බවිහාරාදිසහිතෙන ච ඉරියාපථවිහාරෙන විහරාමි; අත්තභාවං පවත්තෙමීති වුත්තං හොති.

වල්ලියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

උත්තියත්ථෙරෙන වුත්තගාථායං “**අදුතියො**”ති: අසහායො කිලෙසසඞ්ගණිකාය ගණසඞ්ගණිකාය ච විරහිතොති අත්ථො.

උත්තියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

චතුන්නං ථෙරානං වත්ථු.

“**ආසන්දිං කුටිකං කත්වා**”ති ආයස්මතො **අඤ්ජනවනියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ **සුදස්සනො** නාම මාලාකාරො හුත්වා සුමනපුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙත්වා අඤ්ඤම්පි තත්ථ තත්ථ බහුං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි. අථ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං වජ්ජිරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තස්ස වයප්පත්තකාලෙ වජ්ජිරට්ඨෙ “අවුට්ඨිභයං බ්‍යාධිභයං අමනුස්සභය”න්ති තීණි භයානි උප්පජ්ජිංසු. තං සබ්බං රතනසුත්තවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. භගවති පන වෙසාලිං පවිට්ඨෙ භයෙසු ච වූපසන්තෙසු සත්ථු ධම්මදෙසනාය සම්බහුලානං දෙවමනුස්සානං ධම්මාභිසමයෙ ච ජාතෙ අයං රාජකුමාරො බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි. යථා චායං එවං අනන්තරං වුච්චමානා චත්තාරොපි ජනා. තෙපි හි ඉමස්ස සහායභූතා ලිච්ඡවිරාජකුමාරා එවං ඉමිනාව නියාමෙන පබ්බජිංසු. කස්සපබුද්ධකාලෙ පියසහායා හුත්වා ඉමිනා සහෙව පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකංසු. පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ කුසලබීජරොපනාදිං අකංසූති. තත්ථායං කතපුබ්බකිච්චො සාකෙතෙ අඤ්ජනවනෙ සුසානට්ඨානෙ වසන්තො උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය මනුස්සෙහි ඡඩ්ඩිතං ජිණ්ණකං ආසන්දිං ලභිත්වා තං චතූසු පාසාණෙසු ඨපෙත්වා උපරි තිරියඤ්ච තිණාදීහි ඡාදෙත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා වස්සං උපගතො පඨමමාසෙයෙව ඝටෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**සුදස්සනොති නාමෙන මාලාකාරො අහං තදා**
අද්දසං විරජං බුද්ධං ලොකජෙට්ඨං නරාසභං.

ජාතිපුප්ඵං ගහෙත්වාන පූජයිං පදුමුත්තරං.
විසුද්ධචක්ඛු සුමනො දිබ්බචක්ඛුං සමජ්ඣගං.

එතාය[1] පුප්ඵපූජාය චිත්තස්ස පණිධීහි ච
කප්පානං සතසහස්සම්හි දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

සොළසාසිංසු රාජානො දෙවුත්තරසනාමකා
ඡත්තිංසම්හි ඉතො කප්පෙ චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය යථාලද්ධිං සම්පත්තිං[2] **පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිවෙගෙන උදානෙන්තො "ආසන්දිං කුටිකං කත්වා"**ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**ආසන්දිං කුටිකං කත්වා**"ති: ආසන්දි නාම දීඝපාදකං චතුරස්සං මචපීඨං ආයතං චතුරස්සම්පි හොතියෙව. **යත්ථ නිසීදිතුමෙව සක්කා න නිපජ්ජිතුං, තං ආසන්දිං කුටිකං කත්වා වාසත්ථාය නෙවාසිකා** වුත්තනයෙන කුටිකං කත්වා **යථා තත්ථ නිසින්නස්ස උභොපරිස්සයා**භාවෙන සුඛෙන සමණධම්මං කාතුං සක්කා, එවං කුටිකං කත්වා. එතෙන පරමුක්කංසගතං සෙනාසනං අත්තනො අප්පිච්ඡතං සන්තුට්ඨතඤ්ච දස්සෙති. වුත්තම්පි චෙතං ධම්මසෙනාපතිනා:-

"පල්ලඞ්කෙන **නිසින්නස්ස ජණ්ණුකෙ නාභිවස්සති**
අලං ඵාසුවිහාරාය පහිතත්තස්ස **භික්ඛුනො"ති.**

අපරෙ "ආසන්දි කුටික"න්ති පාඨං වත්වා "**ආසන්දිප්පමාණං** කුටිකං කත්වා"ති අත්ථං වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ආසනතිසජ්ජාදිගතෙ මනුස්ස **උල්ලිඞ්ගස්ස** මඤ්චකස්ස උපරි ඝනකුටිකා ආසන්දි නාම "තං ආසන්දිං කුටිකං කත්වා"ති අත්ථං වදන්ති. "**ඔගය්හා**"ති:[3] ඔගාහෙත්වා අනුපවිසිත්වා. "**අඤ්ජනවන**"න්ති: එවං නාමකං අඤ්ජනවණ්ණපුප්ඵත්තා හි අඤ්ජනා වුච්චන්ති වල්ලියො තබ්බහුලතාය තං වනං අඤ්ජනවනන්ති නාමං ලභි. අපරෙ "අඤ්ජනා නාම මහාගච්ඡා"ති වදන්ති. තං අඤ්ජනවනං ඔගය්හ ආසන්දිං කුටිකං කත්වා. "**තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසන**"න්ති: විහරතා මයාති වචනං සෙසෙන ච යොජනා. ඉදමෙව ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

අඤ්ජනවනියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. සී. I & ම. එතිස්සා. 2. සී. II. සමාපත්තිං. 3. සී. III. ඔගහෙත්වා.

"කො කුටිකාය"න්ති ආයස්මතො කුටිවිහාරිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො ආකාසෙන ගච්ඡන්තස්ස උදකදානං දස්සාමීති සීතලං උදකං ගහෙත්වා පීතිසොමනස්සජාතො උද්ධමුඛො හුත්වා උක්ඛිපි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං ආකාසෙ ඨිතොව සම්පටිච්ඡි. සො තෙන අනප්පකං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සෙසං අඤ්ජනවනියත්ථෙරස්ස වත්ථුම්හි වුත්තසදිසමෙව. අයම්පන විසෙසො:- අයං කිර වුත්තනයෙන පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනං අනුයුඤ්ජන්තො සායං ඛෙත්තසමීපෙන ගච්ඡන්තො දෙවෙ ඵුසායන්තෙ ඛෙත්තපාලකස්ස සුඤ්ඤං තිණකුටිං දිස්වා පවිසිත්වා තත්ථ තිණසන්ථාරකෙ නිසීදි. නිසින්නමත්තොව උතුසප්පායං ලභිත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ
ඝතාසනංව[1] ජලිතං ආදිත්තංව හුතාසනං

පාණිනා උදකං ගය්හ ආකාසෙ උක්ඛිපිං අහං.
සම්පටිච්ඡි මහාවීරො බුද්ධො කාරුණිකො ඉසි.[2]

අන්තලික්ඛෙ ඨිතො සත්ථා පදුමුත්තරනායකො
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය ඉමං ගාථං අභාසථ:

'ඉමිනොදකදානෙන පීතිඋප්පාදනෙන ච
කප්පසතසහස්සම්පි දුග්ගතිං නූපපජ්ජසි.'

තෙන කම්මෙන දිපදින්ද ලොකජෙට්ඨ නරාසභ[3]
පත්තොම්හි අචලං ඨානං හිත්වා ජයපරාජයං.

සහස්සරාජ නාමෙන තයො තෙ චක්කවත්තිනො
පඤ්චසට්ඨිකප්පසතෙ චාතුරන්තා ජනාධිපා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ ඛෙත්තපාලකො ආගන්ත්වා "කො කුටිකාය"න්ති ආහ. තං සුත්වා ථෙරො "භික්ඛු කුටිකාය"න්ති ආදිමාහ. තයිදං ඛෙත්තපාලස්ස ථෙරස්ස ච වචනං එකජ්ඣං කත්වා "කො කුටිකායං? භික්ඛු කුටිකායං වීතරාගො සුසමාහිතචිත්තො. එවං ජානාහි ආවුසො! අමොඝා තෙ කුටිකා කතා"ති ගාථාරූපෙන[4] සඞ්ගීතිං ආරොපිතං. තත්ථ "කො කුටිකාය"න්ති: "ඉමිස්සං කුටිකායං කො නිසින්නො?"ති ඛෙත්තපාලස්ස පුච්ඡා වචනං; තස්ස

1. සී. I. ඝතාසනං. සී. III. ඝතාසනංව. ම. ඝටාසනංව.
2. ඉසී. අප. පා.
3. සී. I. II. & ම. දිපදින්ද ලොකජෙට්ඨ නරාසභ.
4. සී. I. ම. ගාථාරූපෙන.

"භික්ඛු කුටිකාය"න්ති ථෙරස්ස පටිවචනදානං. අථ නං අත්තනො අනුත්තරදක්ඛිණෙය්‍යභාවභූතං කුටිපරිභොගං අනුමොදාපෙත්වා උළාරතමෙ පුඤ්ඤෙ පතිට්ඨාපෙතුං 'වීතරාගො'ති ආදි වුත්තං. තස්සත්ථො:– එසො ඡින්නකිලෙසො භික්ඛු තෙ කුටිකායං නිසින්නො තතො එව සො අග්ගමග්ගෙන සබ්බසො සමුච්ඡින්නරාගතාය වීතරාගො අනුත්තරසමාධිනා නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා සුට්ඨු සමාහිතචිත්තතාය සුසමාහිතචිත්තො ඉමං ච අත්ථං ආවුසො ඛෙත්තපාල යථාහං වදාමි එවං ජානාහි, සද්දහ, අධිමුච්චස්සු; අමොඝා තෙ කුටිකා කතා, අයං තයා කතා කුටිකා අමොඝා අවඤ්ඣා සඵලා සඋද්‍රයා, යස්මා අරහතා ඛීණාසවෙන පරිභුත්තා, සචෙ ත්වං අනුමොදසි තං තෙ භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති. තං සුත්වා ඛෙත්තපාලො "ලාභා වත මෙ සුලද්ධං වත මෙ යස්ස මෙ කුටිකායං ඒදිසො අය්‍යො පවිසිත්වා නිසීදතී"ති පසන්නචිත්තො අනුමොදන්තො අට්ඨාසි. ඉමං පන තෙසං කථාසල්ලාපං භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා සුත්වා අනුමොදනඤ්චස්ස ඤත්වා නාමභාවිනිං සම්පත්තිං විභාවෙන්තො ඛෙත්තපාලං ඉමාහි ගාථාහි අජ්ඣභාසි.

> "විහාසි කුටිකායං භික්ඛු සන්තචිත්තො අනාසවො
> තෙන කම්මවිපාකෙන දෙවින්දො ත්වං භවිස්සසි.
> ඡත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සසි.
> ඡත්තිංසක්ඛත්තුං චක්කවත්ති රාජා රට්ඨෙ භවිස්සසි.
> රතනකුටිකො පච්චෙකබුද්ධො වීතරාගො භවිස්සසී"ති.

කුටිකායං පන ලද්ධවිසෙසත්තා පන ථෙරස්ස තතොපපභූති කුටිකාවිහාරීත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. අයමෙව ථෙරස්ස අඤ්ඤබ්‍යාකරණගාථාපි අහොසීති.

කුටිවිහාරියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"අයමාහු පුරාණියා"ති ආයස්මතො **කුටිවිහාරියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො පසන්නමානසො පරිළාහකාලෙ නළවිලීවෙහි විරචිතං වීජනිං අදාසි. තං සත්ථා අනුමොදනගාථාය සම්පහංසෙසි. සෙසං යදෙත්ථ වත්තබ්බං අඤ්ජනවනියත්ථෙරවත්ථුම්හි වුත්තසදිසමෙව. අයම්පන විසෙසො:– අයං කිර වුත්තනයෙන පබ්බජිත්වා අඤ්ඤතරාය පුරාණකුටිකාය විහරන්තො සමණධම්මං අචින්තෙත්වා "අයං කුටිකා ජිණ්ණා අඤ්ඤං කුටිකං කාතුං වට්ටතී"ති නවකම්මවසෙන චිත්තං උප්පාදෙසි. තස්ස අත්ථකාමා දෙවතා සංවෙගජනනත්ථං ඉමං උත්තානතොභාසං ගම්භීරත්ථං "අයමාහූ"ති ගාථමාහ.

තත්ථ **"අය"**න්ති: ආසන්නපච්චක්ඛවචනං. **'ආහූ'**ති: අහොසීති අත්ථො. ගාථාසුඛත්ථං හි දීඝං කත්වා වුත්තං. **'පුරාණියා'**ති: පුරාතනී අද්ධං ගතා. **"අඤ්ඤං පත්ථයසෙ නවං කුටි"**න්ති: ඉමිස්සා කුටියා පුරාණභාවෙන ජිණ්ණතාය ඉතො අඤ්ඤං ඉදානි නිබ්බත්තනියතාය නවං කුටිං පත්ථයසෙ පත්ථයසි ආසංසසි සබ්බෙන සබ්බං පන. **"ආසං කුටියා විරාජය පුරාණියා"**ති: පුරාණියං විය නවායම්පි කුටියං ආසං තණ්හං අපෙඛං විරාජෙහි; සබ්බසො තත්ථ විරත්තචිත්තො හොහි. කස්මා යස්මා දුක්ඛා භික්ඛු පුන නවා නාම කුටි, භික්ඛු පුන ඉදානි නිබ්බත්තියමානා දුක්ඛාවහත්තා දුක්ඛා, තස්මා අඤ්ඤං නවං දුක්ඛං අනුප්පාදෙන්තො යථානිබ්බත්තායං පුරාණියං යෙව කුටියං ඨත්වා අත්තනො කත්තබ්බං කරොහීති. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො:– ත්වං භික්ඛු අයං පුරාණී තිණකුටිකා ජිණ්ණාති අඤ්ඤං නවං තිණකුටිකං කාතුං ඉච්ඡසි, න සමණධම්මං; එවං ඉච්ඡන්තො පන භාවනාය අනනුයුඤ්ජනෙන පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියා අනතිවත්තනතො ආයතිං අත්තභාවකුටිම්පි පත්ථෙන්තො කාතුං ඉච්ඡන්තො යෙව නාම හොති. සා පන නවා තිණකුටි විය කාරණදුක්ඛෙන තතො භිය්‍යොපි ජරාමරණසොකපරිදෙවාදිදුක්ඛසංඛාතාය දුක්ඛා, තස්මා තිණකුටියං විය අත්තභාවකුටියං ආසං අපෙක්ඛං විරාජය; සබ්බසො තත්ථ විරත්තචිත්තො හොහීති එවං තෙ වට්ටදුක්ඛං න භවිස්සතීති. දෙවතාය ච වචනං සුත්වා ථෙරො සංවෙගජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"**පදුමුත්තරස්ස** බුද්ධස්ස සන්තචිත්තස්ස තාදිනො
තිණසන්ථාරෙ නිසින්නස්ස උපසන්තස්ස තාදිනො.

නළමාලං ගහෙත්වාන පූජෙත්වා බීජනිං අහං
බුද්ධස්ස උපනාමෙසිං දිපදින්දස්ස තාදිනො.

පටිග්ගහෙත්වා සබ්බඤ්ඤූ බීජනිං ලොකනායකො
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය ඉමං ගාථං අභාසථ:

'යථා මෙ කායො නිබ්බාති පරිළාහො න විජ්ජති;
තථෙව තිවිධග්ගීහි චිත්තං තව විමුච්චති.'

සබ්බෙ දෙවා සමාගඤ්ඡුං යෙ කෙචි වනනිස්සිතා
සොස්සාම බුද්ධවචනං හාසයන්තඤ්ච දායකං.

නිසින්නො භගවා තත්ථ දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතො
දායකං සම්පහංසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසථ:

'ඉමිනා බීජනිදානෙන චිත්තස්ස පණිධීහි ච
සුබ්බතො නාම නාමෙන චක්කවත්තී භවිස්සති.

තෙන කම්මවිපාකෙන[1] සුක්කමූලෙන චොදිතො
මාලුතො නාම නාමෙන චක්කවත්තී භවිස්සති.

ඉමිනා වීජනි දානෙන සම්මානවිපුලෙන ච
කප්පසතසහස්සම්හි දුග්ගතිං නුපපජ්ජති.

තිංසකප්පසහස්සම්හි සුබ්බතා අට්ඨහිංසු තෙ
එකූනතිංසෙ සතසහස්සෙ අට්ඨ මාලුතනාමකා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං -පෙ- කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තෙ පන පතිට්ඨිතො "අයං මෙ අරහත්තප්පත්තියා අඞ්කුසභූතා"ති තමෙව ගාථං පච්චුදභාසි. සා යෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසීති. කුටිඛවාදෙන ලද්ධවිසෙසත්තා චස්ස කුටිවිහාරීයොත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසීති.

දුතියකුටිවිහාරියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"රමණීයා මෙ කුටිකා"ති ආයස්මතො රමණීයකුටිකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති: සොපි කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුසලබීජරොපනං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බුද්ධාරහං ආසනං භගවතො අදාසි. පුප්ඵෙහි ච භගවන්තං පූජෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සෙසං අඤ්ජනවනියත්ථෙරස්ස වත්ථුම්හි වුත්තසදිසමෙව. අයම්පන විසෙසො:- අයං කිර වුත්තනයෙන පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො වජ්ජිරට්ඨෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ කුටිකායං විහරති. සා හොති කුටිකා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා සුපරිකම්මකතභිත්තිභූමිකා ආරාමපොක්ඛරණීරමණෙය්‍යාදිසම්පන්නා මුත්තාජාලසදිසවාලිකාකිණ්ණභූමිභාගා; ථෙරස්ස ච වත්තසම්පන්නතාය සුසම්මට්ඨ[2]ඞ්ගණතාදිනා භිය්‍යොසොමත්තාය රමණීයතරා හුත්වා තිට්ඨති. සො තත්ථ විහරන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"කානනං වනමොගය්හ අප්පසද්දං නිරාකුලං
සීහාසනං මයා දින්නං අත්ථදස්සිස්ස තාදිනො.

මාලාහත්ථං ගහෙත්වාන කත්වා ච නං පදක්ඛිණං
සත්ථාරං පයිරුපාසිත්වා පක්කමිං උත්තරාමුඛො.

---

1. සී. III. ම. විපාකෙන 2. සී. III. සුසම්මට්ඨ.

තෙන කම්මෙන දිපදින්ද ලොකජෙට්ඨ නරාසභ
සන්නිබ්බාපෙමි[1] අත්තානං; භවා සබ්බෙ සමූහතා.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. සීහාසනස්සිදං ඵලං.

ඉතො සත්තතිකප්පසතෙ සඤ්ඤිමා නාම ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තම්පන පත්වා ථෙරෙ තත්ථ විහරන්තෙ කුටිකාය රමණීයභාවතො විහාරපෙක්ඛකා මනුස්සා තතො තතො ආගන්ත්වා කුටිං පස්සන්ති. අථෙකදිවසං කතිපයා ධුත්තජාතිකා ඉත්ථියො තත්ථ ගතා කුටිකාය රමණීයභාවං දිස්වා “එත්ථ වසන්තො අයං සමණො සියා අම්හෙහි ආකඩ්ඪනීයහදයො”ති අධිප්පායෙන “රමණීයං තෙ භන්තෙ වසනට්ඨානං; මයම්පි රමණීයරූපා පඨමයොබ්බනෙ ඨිතා”ති වත්වා ඉත්ථිකුත්තාදීනි දස්සෙතුං ආරභිංසු. ථෙරො අත්තනො වීතරාගභාවං පකාසෙන්තො “රමණීයා මෙ කුටිකා සද්ධාදෙය්‍යා මනොරමා”ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ “රමණීයා මෙ කුටිකා”ති: රමණීයා තෙ භන්තෙ කුටිකාති යං තුම්හෙහි වුත්තං තං සච්චං, අයං මම වසනකුටිකා රමණීයා මනුඤ්ඤරූපා, සා ච ඛො සද්ධාදෙය්‍යා, එවරූපායං මනාපං කත්වා පබ්බජිතානං දින්නායං ඉදන්නාම ඵලං හොතීති කම්මඵලානි සද්දහිත්වා සද්ධාය ධම්මච්ඡන්දෙන දාතබ්බත්තා සද්ධාදෙය්‍යෙන ධනෙන නිබ්බත්තිතා. සයඤ්ච පාඨො දින්නාති සද්ධාදෙය්‍යාති පස්සන්තානං පරිභුඤ්ජන්තානඤ්ච මනො රමතීති මනොරමා. සද්ධාදෙය්‍යත්තා එව වා මනොරමා, සද්ධාදීහි දෙය්‍යධම්මං සක්කච්චං අභිසඞ්ඛරිත්වා දෙන්ති, සද්ධාදෙය්‍යඤ්ච පරිභුඤ්ජන්තා සප්පුරිසා දායකස්ස අවිසංවාදනත්ථම්පි පයොගාසයසම්පන්නා හොන්ති, න තුම්හෙහි චින්තිතාකාරෙන පයොගාසයවිපන්නාති අධිප්පායො. “න මෙ අත්ථො කුමාරීහී”ති: යස්මා සබ්බසො කාමෙහි විනිවත්තිතමානසො[2] අහං, තස්මා න මෙ අත්ථො කුමාරීහි කප්පියකාරකකම්මවසෙනාපිහි මාදිසානං ඉත්ථීහි පයොජනං නාම නත්ථි; පගෙව රාගවසෙන! තස්මා “න මෙ අත්ථො කුමාරීහී”ති. කුමාරිගහණං චෙත්ථ උපලක්ඛණං දට්ඨබ්බං. මාදිසස්ස නාම සන්තිකෙ එවං පටිපජ්ජාහීති අයුත්තකාරිණීහි යාව අපරද්ධඤ්ච තුම්හෙහි සමානජ්ඣාසයානං පුරතො අයං කිරියා සොභෙය්‍යාති දස්සෙන්තො ආහ: “යෙසං අත්ථො තහිං ගච්ඡථ නාරියො”ති. තත්ථ ‘යෙස’න්ති: කාමෙසු අවීතරාගානං. ‘අත්ථො’ති: පයො

1. සී. I. සන්නිබ්බාපෙසිං. 2. සී. I. ඵ. විනිවත්තමානසො.

ජිතං. 'තාසි'න්ති: තාසං, තෙසං සත්තිකාං. 'නාරියො'ති: ආලපනං. තං සුත්වා ඉත්ථියො මඞ්කුභූතා පත්තක්ඛන්ධා ආගතමග්ගෙනෙව ගතා. එවං පන "න මෙ අත්ථො කුමාරීහී"ති කාමෙහි අනත්ථිකභාවවචනෙනෙව ථෙරෙන අරහත්තං බ්‍යාකතන්ති දට්ඨබ්බං.

රමණීයකුටිකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

"**සද්ධායාහං පබ්බජිතො**"ති: ආයස්මතො **කොසල**[1]**විහාරිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුසලබීජං රොපෙත්වා තං තං පුඤ්ඤං අකාසි. සෙසං අඤ්ජනවනියත්ථෙරවත්ථුසදිසමෙව. අයම්පන විසෙසො:-අයං කිර වුත්තනයෙන පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො කොසලරට්ඨෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ එකං උපාසකකුලං නිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහරති. තං සො උපාසකො රුක්ඛමූලෙ වසන්තං දිස්වා කුටිකං කාරෙත්වා අදාසි. ථෙරො කුටිකායං විහරන්තො ආවාසසප්පායෙන සමාධානං ලභිත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ වසාමි පණ්ණසන්ථරෙ
ඝාසෙසු[2] රොධසම්පන්නො සෙය්‍යසීලොවහං තදා.

වනමාලුකලම්බානි බිලාලි තක්කලානි ච
කොලං භල්ලාතකං බිල්ලං ආහත්වා[3] පටියාදිතං.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය ආගඤ්ඡි මම සන්තිකං.

උපාගතං මහානාගං දෙවදෙවං නරාසභං
බිලාලෙ පග්ගහෙත්වාන පත්තම්හි ඔකිරිං අහං.

පරිභුඤ්ජි මහාවීරො තොසයන්තො මමං තදා.
පරිභුඤ්ජිත්වාන සබ්බඤ්ඤූ ඉමං ගාථං අභාසථ.

'සකං චිත්තං පසාදෙත්වා බිලාලං මෙ අදා තුවං
කප්පානි සතසහස්සානි දුග්ගතිං නුපපජ්ජසි,

චරිමං වත මෙ ආසි භවා සබ්බෙ සමූහතා;
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

චතුපඤ්ඤාසිතො කප්පෙ සුමෙලයසව්හයො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

---

1. ම. කොසල. 2. ස. I & III. ඝාසෙසු. 3. සී. III. ආහරිත්වා.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනෙන උප්පන්නපීතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්තො "**සද්ධායාහං පබ්බජිතො**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**සද්ධායා**"ති: භගවතො වෙසාලිං උපගමනෙ ආනුභාවං දිස්වා "එකන්තනිය්‍යානිකං ඉදං සාසනං, තස්මා අද්ධා ඉමාය පටිපත්තියා ජරමරණතො මුච්චිස්සාමී"ති උප්පන්නසද්ධාවසෙන පබ්බජිතො, පබ්බජ්ජං උපගතො: "**අරඤ්ඤෙ මෙ කුටිකා කතා**"ති: තස්ස පබ්බජ්ජාය අනුරූපවසෙන අරඤ්ඤෙ වසතො මෙ කුටිකා කතා, පබ්බජ්ජානුරූපං ආරඤ්ඤකො හුත්වා වූපකට්ඨො විහරාමීති දස්සෙති. තෙනාහ:- "**අප්පමත්තො ච ආතාපී සම්පජානො පතිස්සතො**"ති. අරඤ්ඤවාසෙන ලද්ධෙන කායවිවෙකෙන ජාගරියං අනුයුඤ්ජන්තො තත්ථ සතියා අවිප්පවාසෙන අප්පමත්තො, ආරද්ධවීරියතාය ආතාපී, පුබ්බභාගස්ස සතිසම්පජඤ්ඤස්ස පාරිපූරියා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තාධිගමන පඤ්ඤාය සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා අච්චන්තමෙව සම්පජානො පතිස්සතො විහරාමීති අත්ථො. අප්පමත්තභාවාදිකිත්තනෙ චස්ස ඉදමෙව අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති. කොසලරට්ඨෙ චිරනිවාසීභාවෙන පන කොසලවිහාරීති සමඤ්ඤා ජාතාති.

කොසලවිහාරිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යෙ මෙ ඉච්ඡිංසු සඞ්කප්පා**"ති ආයස්මතො **සීවලිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ලාභීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා "මයාපි අනාගතෙ එවරූපෙන භවිතුං වට්ටතී"ති දසබලං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානං දත්වා "භගවා අහං ඉමිනා අධිකාරකම්මෙන අඤ්ඤං සම්පත්තිං න පත්ථෙමි, අනාගතෙ පන එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අහම්පි තුම්හෙහි සො එතදග්ගෙ ඨපිතභික්ඛු විය ලාභීනං අග්ගො භවෙය්‍ය"න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා අනන්තරායං දිස්වා "අයං තෙ පත්ථනා අනාගතෙ ගොතමබුද්ධස්ස සන්තිකෙ සමිජ්ඣිස්සතී"ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සොපි කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො විපස්සීබුද්ධකාලෙ බන්ධුමතිනගරතො අවිදූරෙ එකස්මිං ගාමකෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මිං සමයෙ බන්ධුමතීනගරවාසිනො රඤ්ඤා සද්ධිං සාකච්ඡිත්වා දසබලස්ස දානං දෙන්ති. තෙ එකදිවසං සබ්බෙව එකතො හුත්වා දානං දෙන්තා "කින්නු ඛො අම්හාකං දානමහෙ නත්ථී"ති මධුඤ්ච ගුළඤ්ච දධිඤ්ච න අද්දසංසු. තෙ "යතො කුතොචි ආහරිස්සාමා"ති ජනපදතො නගරං පවිසනමග්ගෙ පන පුරිසං

ඨපෙසුං. තදා එක කුලපුත්තො අත්තනො ගාමතො ගුළංච දධි වාරකං ගහෙත්වා කිඤ්චිදෙව ආහරිස්සාමීති නගරං ගච්ඡන්තො මුඛං ධොවිත්වා ධොතහත්ථපාදො පවිසිස්සාමීති ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නඞ්ගලසීසමත්තං නිම්මක්ඛිකං දණ්ඩකමධුං දිස්වා "පුඤ්ඤෙනෙව මෙ ඉදං උප්පන්න"න්ති ගහෙත්වා නගරං පවිසති. නාගරෙහි ඨපිතපුරිසො තං දිස්වා "භො පුරිස කස්සිමං ආහරසී"ති පුච්ඡි. න කස්සචි සාමි. "වික්කිණිතුං පන මෙ ඉදං ආභත"න්ති. තෙනහි මෙ ඉදං කහාපණං ගහෙත්වා එතං මධුඤ්ච ගුළදධිඤ්ච දෙහීති. සො චින්තෙසි: ඉදං න බහුමූලං, අයඤ්ච එකප්පහාරෙනෙව බහුං දෙති, වීමංසිතුං වට්ටතී"ති. තතො තං "නාහං එකකහාපණෙන දෙමී"ති ආහ. යදි එවං "ද්වෙ ගහෙත්වා දෙහී"ති. "එවම්පි න දෙමී"ති. එතෙනුපායෙන වඩ්ඪෙත්වා සහස්සං පාපුණි. සො චින්තෙසි: "අතිවඩ්ඪිතුං නවට්ටතී"ති හොතු තාව "ඉමිනා කත්තබ්බං කිච්චං පුච්ඡිස්සාමී"ති. අථ තං ආහ "ඉදං න බහුං අග්ඝනකං, ත්වං ච බහුං දෙසි, කෙන කම්මෙන ඉදං ගණ්හසී"ති. ඉධ භො නගරවාසිනො රඤ්ඤා සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣිත්වා විපස්සිස්ස දසබලස්ස දානං දෙන්තා ඉදං ද්වයං දාන මුඛෙ අපස්සන්තා පරියෙසන්ති. සචෙ ඉදං ද්වයං න ලභිස්සන්ති නාගරානං පරාජයො භවිස්සති. "තස්මා සහස්සං දත්වා ගණ්හාමී"ති. "කිම්පනෙතං නාගරානමෙව වට්ටති"ති.? "න අඤ්ඤෙසං දාතුං වට්ටතී"ති.? යස්ස කස්සචි දාතුං පවාරිතමෙතන්ති. "අත්ථි පන කොචි නාගරානං දානෙ එකදිවසං සහස්සං දාතා"ති.? "නත්ථි සම්මා"ති. "එතෙසම්පන ද්වින්නං සහස්සග්ඝනකභාවං" ජානාසීති.? "ආම ජානාමී"ති. තෙනහි ගච්ඡ නාගරානං ආචික්ඛ: "එකො පුරිසො ඉමානි ද්වෙ මූලෙන න දෙති, සහත්ථෙනෙව දාතුකාමො, තුම්හෙ ඉමෙසං ද්වින්නං කාරණා නිබ්බිතක්කා හොථා"ති. "ත්වං පන මෙ ඉමස්මිං දානමුඛෙ ජෙට්ඨකභාවස්ස කායසක්ඛී හොහී"ති. සො පරිබ්බයත්ථං ගහිතමාසකෙන පඤ්චකටුකං ගහෙත්වා චුණ්ණං කත්වා දධිතො කඤ්ජිකං ගහෙත්වා තත්ථ මධුපටලං පීළෙත්වා පඤ්චකටුකචුණ්ණෙන යොජෙත්වා එකස්මිං පදුමිනිපත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තං සංවිදහිත්වා ආදාය දසබලස්ස අවිදූරෙ ඨානෙ නිසීදි මහාජනෙන ආහරියමානස්ස සක්කාරස්ස අවිදූරෙ අත්තනො වාරපාසං ඔලොකයමානො. සො ඔකාසං ඤත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා "භගවා අයං උප්පන්නදුග්ගතපණ්ණාකාරො, ඉමං මෙ අනුකම්පං පටිච්ච පටිග්ගණ්හථා"ති. සත්ථා තස්ස අනුකම්පං පටිච්ච චාතුම්මහාරාජදත්තියෙන සෙලමයපත්තෙන තං පටිග්ගහෙත්වා යථා අට්ඨසට්ඨිස්ස භික්ඛුසතසහස්සස්ස දීයමානං න ඛීයති එවං අධිට්ඨාසි. සො කුලපුත්තො නිට්ඨිතභත්තකිච්චං භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨිතො ආහ: "දිට්ඨො මෙ භගවා අජ්ජ බන්ධුමතීවාසිකෙහි තුම්හාකං සක්කාරො ආහරියමානො, අහම්පි ඉමස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො භවෙය්ය"න්ති. සත්ථා "එවං හොතු කුලපුත්තා"ති වත්වා

තස්ස ච නගරවාසීනං ච භත්තානුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සොපි කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුප්පවාසාය රාජධීතාය කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. යස්ස පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය සායං පාතං පඤ්ච[1] පඤ්ච පණ්ණාකාරසතානි සකටෙනාදාය සුප්පවාසාය උපනීයන්ති. අථස්සා තං පුඤ්ඤං වීමංසන්තා හත්ථෙන බීජපච්ඡිං ඵුසාපෙන්ති. එකෙක බීජතො සලාකසතම්පි සලාකසහස්සම්පි නිග්ගච්ඡති. එකෙක කරීස ඛෙත්ත පණ්ණාසම්පි සට්ඨිපි සකටප්පමාණානි උප්පජ්ජන්ති. කොට්ඨෙ පූරණකාලෙපි කොට්ඨද්වාරං හත්ථෙන ඵුසාපෙන්ති. රාජ ධීතාය පුඤ්ඤෙන ගහිතගහිතට්ඨානං පුන න ඛීයති පුන පූරතෙව. පරිපුණ්ණභත්තභාජනතොපි රාජධීතාය පුඤ්ඤන්ති වත්වා යස්ස කස්සචි දෙන්තානං යාව න සක්කොන්ති න තාව භත්තං ඛීයති. දාරකෙ කුච්ඡිගතෙයෙව සත්ත වස්සානි අතික්කමිංසු. ගබ්භෙ පන පරිපක්කෙ සත්තාහං මහාදුක්ඛං අනුභොසි. සා සාමිකං ආමන්තෙසි: "පුරෙ මරණා මෙ ජීවමානාව දානං දස්සාමී"ති සත්ථු සන්තිකං පෙසෙසි "ගච්ඡ සාමි ඉමං පවත්තිං සත්ථුනො ආරොචෙත්වා සත්ථාරං නිමන්තෙහි, යඤ්ච පන සත්ථා වදති තං සාධුකං උප පරික්ඛිත්වා[2] ආගන්ත්වා මය්හං කථෙහී"ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සාසනං භගවතො ආරොචෙසි: "සත්ථු භන්තෙ කොලියධීතා පාදෙ වන්දතී"ති. සත්ථා තස්සා අනුකම්පං පටිච්ච "සුඛිනී හොතු සුප්පවාසා කොලියධීතා සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතූ"ති ආහ. රාජා තං සුත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා අත්තනො ගාමාභිමුඛො පායාසි. තස්ස පුරෙ ආගමනායෙව සුප්පවාසාය කුච්ඡිතො ධම්මකරකතො උදකං විය ගබ්භො නික්ඛමි. පරිවාරෙත්වා නිසින්නජනො අස්සුමුඛොව හසිතුං ආරද්ධො. තුට්ඨපහට්ඨො මහාජනො රඤ්ඤො සාසනං ආරොචෙතුං අගමාසි. රාජා "තෙසං ගමනං දිස්වාව දසබලෙන කථිතකථා නිප්ඵන්නා භවිස්සති මඤ්ඤෙ"ති චින්තෙසි. සො ආගන්ත්වා සත්ථු සාසනං රාජධීතාය ආරොචෙසි. රාජධීතා "තයා නිමන්තිතං ජීවිත භත්තමෙව මඞ්ගලභත්තං භවිස්සති, ගච්ඡ සත්තාහං දසබලං නිම න්තෙහී"ති. රාජා තථා අකාසි. සත්තාහං බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තයිංසු. "දාරකො සබ්බෙසං ඤාතීනං සන්තත්තං චිත්තං නිබ්බාපෙන්තො ජාතො"ති **සීවලි** දාරකො ත්වෙවස්ස නාමං අකංසු. සො සත්තවස්සානි ගබ්භෙ වසිතත්තා ජාතකාලතො පට්ඨාය සබ්බකම්මක්ඛමො අහොසි. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තො සත්තමෙ දිවසෙ තෙන සද්ධිං කථාසල්ලාපං අකාසි. සත්ථාපි ධම්මපදෙ ගාථං අභාසි:–

"යො ඉමං පළිපථං දුග්ගං සංසාරං මොහමච්චගා
තිණ්ණො පාරගතො ඣායී අනෙජො අකථංකථී
අනුපාදාය නිබ්බුතො තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ"න්ති.

---

1. ම්‍යා. ම්‍යා. පඤ්ච. (සබ්බත්ථ) 2. සී. III. උපලක්ඛෙත්වා. සල්ලක්ඛෙත්වා (මී පොාරථ.)

අථ තං ථෙරො එවමාහ: "කිම්පන තයා එවරූපං දුක්ඛරාසිං අනුභවිත්වා පබ්බජිතුං න වට්ටතී"ති "ලභමානො පබ්බජෙය්‍යං භන්තෙ"ති. සුප්පවාසා තං දාරකං ථෙරෙන සද්ධිං කථෙන්තං දිස්වා "කින්නු ඛො මෙ පුත්තො ධම්මසෙනාපතිනා සද්ධිං කථෙතී"ති ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි: "මය්හං පුත්තො තුම්හෙහි සද්ධිං කිං කථෙති භන්තෙ"ති. අත්තනා අනුභූතං ගබ්භවාසදුක්ඛං කථෙත්වා "තුම්හෙහි අනුඤ්ඤාතො පබ්බජිස්සාමීති වදතී"ති. සාධු භන්තෙ පබ්බාජෙථ නන්ති. ථෙරො තං විහාරං නෙත්වා තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා පබ්බාජෙන්තො "සීවලි න තුය්හං අඤ්ඤෙන ඔවාදෙන කම්මං අත්ථි, තයා සත්තවස්සානි අනුභූතදුක්ඛමෙව පච්චවෙක්ඛාහී"ති. භන්තෙ පබ්බාජනමෙව තුම්හාකං භාරො, යං පන මයා කාතුං සක්කා තමහං ජානිස්සාමී"ති. සො පන පඨම කෙසවට්ටියා ඔහාරණක්ඛණෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. දුතියාය ඔහාරණක්ඛණෙ සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය, තතියාය අනාගාමිඵලෙ, සබ්බසංයෙව ච පන කෙසානං ඔරොපනං ච අරහත්තසච්ඡිකිරියා ච අපච්ඡා අපුරිමා අහොසි. තස්ස පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය භික්ඛුසඞ්ඝස්ස චත්තාරො පච්චයා යාවනිච්ඡකං උප්පජ්ජන්ති. එවං එත්ථ වත්ථු සමුට්ඨිතං. අපරභාගෙ සත්ථා සාවත්ථියං අගමාසි. ථෙරො සත්ථාරං අභිවාදෙත්වා "භන්තෙ මය්හං පුඤ්ඤං වීමංසිස්සාමි, පඤ්ච මෙ භික්ඛුසතානි දෙථා"ති ආහ. "ගණ්හ සීවලී"ති. සො පඤ්චසතෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා හිමවන්තාභිමුඛං ගච්ඡන්තො අටවිමග්ගං ගච්ඡති. තස්ස පඨමං නිග්‍රොධෙ අධිවත්ථා දෙවතා සත්ත දිවසානි දානං අදාසි. ඉති සො:-

"නිග්‍රොධං පඨමං පස්සි දුතියං පණ්ඩවපබ්බතං
තතියං අචිරවතියං චතුත්ථං වරසාගරං
පඤ්චමං හිමවන්තං සො ඡට්ඨං ඡද්දන්තුපාගමි.
සත්තමං ගන්ධමාදනං අට්ඨමං අථ රෙවත"න්ති.

සබ්බට්ඨානෙසු සත්ත සත්ත දිවසානෙව දානං අදංසු. ගන්ධමාදනපබ්බතෙ පන නාගදත්තදෙවරාජා නාම සත්තසු දිවසෙසු එකදිවසෙ ඛීරපිණ්ඩපාතං අදාසි, එකදිවසං සප්පිපිණ්ඩපාතං. භික්ඛුසඞ්ඝො ආහ: "ඉමස්ස දෙවරඤ්ඤො නෙව ධෙනුයො දුය්හමානා පඤ්ඤායන්ති, න දධිනිම්මථනං, කුතො තෙ දෙවරාජ ඉදං උප්පජ්ජතී"ති. "භන්තෙ තං මෙ කස්සපදසබලස්ස කාලෙ ඛීරසලාකභත්තදානස්සතං ඵල"න්ති දෙවරාජා ආහ. අපරභාගෙ සත්ථා ඛදිරවනියරෙවතස්ස පච්චුග්ගමනං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං අත්තනො සාසනෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. එවං ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තස්ස පන ඉමස්ස ථෙරස්ස අරහත්තුප්පත්තිං එකච්චෙ ආචරියා එවං වදන්ති. හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ධම්මසෙනාපතිනා ඔවාදෙ දින්නෙ "යං මයා කාතුං, සක්කා තමහං ජානිස්සාමී"ති පබ්බජිත්වා විපස්සනාකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තං දිවසමෙව අඤ්ඤ

තරං විවිත්තං[1] කුටිකං දිස්වා තං පවිසිත්වා මාතුකුච්ඡිම්හි සත්ත වස්සානි අත්තනා අනුභූතං දුක්ඛං අනුස්සරිත්වා තදනුසාරෙන අතීතානාගතෙ තස්ස අවෙක්ඛන්තස්ස ආදිත්තා විය තයො භවා උපට්ඨහිංසු. ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා විපස්සනා වීථිං ඔතරි. තාවදෙව මග්ගපටිපාටියා සබ්බෙපි ආසවෙ ඛෙපෙන්තො අරහත්තං පාපුණී"ති. උභයථාපි ථෙරස්ස අරහත්තප්පත්තියො පකාසිතා. ථෙරො පන පටිසම්භිදාපත්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"වරුණො නාම නාමෙන නාගරාජා අහං තදා
උපට්ඨෙසිං සම්බුද්ධං සයොග්ගබලවාහනො.

නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි අත්ථදස්සි නරුත්තමෙ
තුරියං සබ්බමාදාය අගමං බොධිමුත්තමං.

වාදිතෙන ච නච්චෙන සම්මතාළසමාහිතො
සම්මුඛා විය සම්බුද්ධං උපට්ඨිං බොධිමුත්තමං.

උපට්ඨහිත්වා තං බොධිං ධරණීරුහපාදපං
පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වාන තත්ථ කාලංකතො අහං.

සකකම්මාවිසුද්ධොහං පසන්නො බොධිමුත්තමෙ
තෙන චිත්තප්පසාදෙන නිම්මානං උපපජ්ජහං.

සට්ඨිතුරියසහස්සානි පරිවාරෙන්ති මං සදා
මනුස්සෙසු ච දෙවෙසු වත්තමානං භවාභවෙ.

තිවිධග්ගී නිබ්බුතො[2] මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා,
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

සුබාහු නාම නාමෙන චතුත්තිංසාසු ඛත්තියා
සත්තරතනසම්පන්නා පඤ්චකප්පසතෙ ඉතො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනෙන පීතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්තො "**තෙ මෙ ඉජ්ඣිංසු සඞ්කප්පා**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "තෙ මෙ ඉජ්ඣිංසු සඞ්කප්පා යදත්ථො පාවිසිං කුටිං විජ්ජාවිමුත්තිං පච්චෙස්ස"න්ති: යෙ පුබ්බෙ මයා කාමසඞ්කප්පාදීනං සමුච්ඡෙදකා නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පාදයො අභිපත්ථිතායෙව මය්හං කදා නු ඛො මහන්තායතනං උපසම්පජ්ජ විහරිස්සාමි යදරියා එතරහි උපසම්පජ්ජ විහරන්තීති විමුත්තාධිප්පායසඤ්ඤිතා විමුත්තිං උද්දිස්ස සඞ්කප්පා මනොරථා අනිණ්ණාසො අප්පමත්තතා යදත්ථො යං පයොජනො යෙසං නිප්ඵාදනත්ථං කුටිසුඤ්ඤාගාරං විපස්සිතුං පාවිසිං තිස්සො විජ්ජා ඵලවිමුත්තිං පච්චෙසන්තො ගවෙසන්තො තෙ මෙ ඉජ්ඣිංසු තෙ සබ්බෙව ඉදානි මය්හං ඉජ්ඣිංසු සමිජ්ඣිංසු, නිප්ඵන්න කුසලසඞ්කප්පො පරිපුණ්ණමනොරථො ජාතොති අත්ථො. තෙසං

---

1. සී. II & III. විවිත්තා. 2. සී. II. තිවිධග්ගි නිබ්බුතා.

සමිද්ධභාවං දස්සෙතුං "**මානානුසයමුජ්ජහ**"න්ති වුත්තං. යස්මා මානානුසයමුජ්ජහං පජහිං සමුච්ඡින්දිං, තස්මා තෙ මෙ සඞ්කප්පා ඉජ්ඣිංසූති යොජනා. මානානුසයෙ පහීනෙ අප්පහීනො නාම අනුසයො නත්ථි අරහත්තඤ්ච අධිගතමෙව හොතීති මානානුසයප්පහානං යථාවුත්තසඞ්කප්පසමිද්ධියා කාරණං කත්වා වුත්තං.

සිවලිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා

සමත්තා.

"**පස්සති පස්සො**"ති ආයස්මතො **වප්පත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ **හංසවතීනගරෙ** කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො "අමුකො ච අමුකො ච ථෙරෙ සත්ථු පඨමං ධම්මපටිග්ගාහකා අහෙසු"න්ති ථොමනං සුත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පත්ථනං පට්ඨපෙසි: "අහම්පි භගවා අනාගතෙ තාදිසස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධම්මපටිග්ගාහකානං අඤ්ඤතරො භවෙය්ය"න්ති. සත්ථු සන්තිකෙ සරණාගමනඤ්ච පවෙදෙසි.[1] සො යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං වාසෙට්ඨස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **වප්පො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො "අසිතෙන ඉසිනා සිද්ධත්ථකුමාරො සබ්බඤ්ඤූ භවිස්සතීති ව්‍යාකතො කොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛෙහි බ්‍රාහ්මණපුත්තෙහි සද්ධිං ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තස්මිං සබ්බඤ්ඤුතං පත්තෙ තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා අමතං පාපුණිස්සාමී"ති උරුවෙලායං විහරන්තො මහාසත්තං ඡබ්බස්සානි පධානං පදහන්තං උපට්ඨහිත්වා ඔළාරිකාහාරපරිභොගෙන නිබ්බිජ්ජිත්වා[2] ඉසිපතනං ගතො, අභිසම්බුජ්ඣිත්වා සත්තාහසත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා ඉසිපතනං ගන්ත්වා ධම්මචක්කෙ පවත්තිතෙ ච පාටිපදදිවසෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතො පඤ්චමියං පක්ඛස්ස අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤාදීහි සද්ධිං අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

උභින්නං දෙවරජානං සඞ්ගාමෙ පච්චුපට්ඨිතෙ
අහොසි සමුපබ්බූළ්හො මහාඝොසො පවත්තථ.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
අන්තලික්ඛෙ ඨිතො සත්ථා සංවෙජෙසි මහාජනං.

---

1. සී. I. සංවෙදෙසි. 2. සී. I. නිස්සජ්ජිත්වා.

සබ්බේ දෙවා අත්තමනා නික්ඛන්තභවචාපුධා
සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා එකග්ගාහිංසු තාවදෙ.

අම්හං[1] සඞ්කප්පමඤ්ඤාය වාචාසඞ්කමුදීරයි
අනුකම්පකො ලොකවිදූ නිබ්බාපෙසි මහාජනං.

පදුට්ඨචිත්තො මනුජො එකපාණිං විහෙඨයං
තෙන චිත්තප්පදොසෙන අපායං උපපජ්ජති.

සඞ්ගාමසීසෙ නාගොව බහූ පාණෙ විහෙඨයං
නිබ්බාපෙථ සකං චිත්තං මා හඤ්ඤිත්ථො පුනප්පුනං.

චීතාම්පි යක්ඛරාජානං සෙනායො විම්හිතා අහු
සරණං ච උපාගඤ්ජුං ලොකජෙට්ඨං සුතාදිනං.

සඤ්ඤුපෙත්වාන ජනතං උද්ධරිං පත චක්ඛුමා.
පෙක්ඛමානො ච දෙවෙහි පක්කාමි උත්තරාමුඛො.

පඨමං සරණං ගච්ඡිං දිපදින්දස්ස තාදිනො
කප්පානං සතසහස්සං දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

මහාදුන්දුභිනාමා ච සොළසාසුං රථෙසභා
තිංසකප්පසහස්සම්හි රාජානො චක්කවත්තිනො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පත් පත්වා අත්තනා පටිලද්ධසම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛන්තො සත්ථු ගුණමග්ගන්තානං පච්චවෙක්ඛිත්වා ඊදිසං නාම සත්ථාරං බාහුලිකාදිවාදෙන සමුදාචරිම්හ. “අහො පුථුජ්ජනභාවො නාම අන්ධකරණො අචක්ඛුකරණො අරියභාවො එව චක්ඛුකරණො”ති දස්සෙන්තො “**පස්සති පස්සො**”ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ “**පස්සති පස්සො**”ති පස්සති සම්මාදිට්ඨියා ධම්මෙ අවිපරීතං ජානාති බුජ්ඣතීති = පස්සො, දස්සනසම්පන්නො අරියො පස්සන්තං අවිපරීතදස්සාවිං අයං අවිපරීතදස්සාවීති පස්සති, පඤ්ඤාචක්ඛුනා ධම්මාධම්මං යථාසභාවතො ජානාති, න කෙවලං පස්සන්තමෙව; අථ ඛො අපස්සන්තඤ්ච පස්සති. යො පඤ්ඤාචක්ඛුවිරහිතො ධම්මෙ යථාසභාවතො න පස්සති තම්පි අපස්සන්තං පුථුජ්ජනං “අන්ධො වතායං භවං අචක්ඛුකො”ති අත්තනො පඤ්ඤාචක්ඛුනා පස්සති. “**අපස්සන්තො අපස්සන්තං පස්සන්තං ච න පස්සතී**”ති: අපස්සන්තො පඤ්ඤාචක්ඛුරහිතො අන්ධබාලො තාදිසං අන්ධබාලං “අයං ධම්මාධම්මං යථාසභාවතො න පස්සතී”ති යථා අපස්සන්තං න පස්සති න ජානාති, එවං අත්තනො පඤ්ඤාචක්ඛුනා ධම්මාධම්මං යථාසභාවතො පස්සන්තඤ්ච පණ්ඩිතං අයං එවං විධොති න පස්සති න ජානාති.

1. සී. I. මය්හං.

තස්මා අහම්පි පුබ්බෙ දස්සනරඞ්ගතො සකලං ඤෙය්‍යං හත්ථාමලකං විය පස්සන්තානං භගවන්තානං අපස්සන්තම්පි පූරණාදිං යථාසභාවතො න පස්සිං. ඉදානි පන බුද්ධානුභාවෙන සම්පන්නො උභයෙසම්පි යථාසභාවතො පස්සාමීති සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බෙසු අත්තනො අවිපරීතපටිපත්තිං දස්සෙති.

වජ්ජිපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

ති වජි ථා.

"එකකා මයං අරඤ්ඤෙ"ති ආදිකා ආයස්මතො **වජ්ජිපුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො නාගපුප්ඵකෙසරෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති. **වජ්ජිපුත්තතා** තිස්ස නාමං අහොසි. සො භගවතො වෙසාලිගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වෙසාලියා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඩෙ විහරති. තෙන ච සමයෙන වෙසාලියං උස්සවො අහොසි. තත්ථ තත්ථ නච්චගීතවාදිතානි පවත්තන්ති. මහාජනො හට්ඨතුට්ඨො උස්සවසම්පත්තිං පච්චනුභොති. තං සුත්වා සො භික්ඛු අයොනිසො උම්මුජ්ජන්තො විවෙකං ජිගුච්ඡමානො කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා අත්තනො අනභිරතිං පකාසෙන්තො:-

"එකකා මයං අරඤ්ඤෙ විහරාම අපවිද්ධංව වනස්මිං දාරුකං.
එතාදිසිකාය රත්තියා කොසු නාම අම්හෙහි පාපියො"ති

ගාථමාහ.

තං සුත්වා වනසණ්ඩෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං භික්ඛුං අනුකම්පමානා "යදිපි ත්වං භික්ඛු අරඤ්ඤවාසං ජිගුච්ඡන්තො වදසි, විවෙකකාමා පන විඤ්ඤූ තං බහුමඤ්ඤන්ති යෙවා"ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තී:-

"එකකො ත්වං අරඤ්ඤෙ විහරසි අපවිද්ධංව වනස්මිං දාරුකං.
තස්ස තෙ බහුකා පිහයන්ති නෙරයිකා විය සග්ගගාමින"න්ති

ගාථං වත්වා "කථං හි නාම ත්වං භික්ඛු නිය්‍යානිකෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා අනිය්‍යානිකං විතක්කං විතක්කෙස්සසී"ති සන්තජ්ජෙන්ති සංවෙජෙසි. එවං සො භික්ඛු තාය දෙවතාය සංවෙජිතො කසාභිහතො විය භද්‍රො අස්සාජානීයො විපස්සනාවීථිං ඔතරිත්වා න චිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං සතරංසිංව භාසුරං
ඔභාසෙන්තං දිසා සබ්බා උළුරාජංව පූරිතං[1]

පුරක්ඛතං සාවකෙහි සාගරෙහෙව මෙදිනිං
නාගං පග්ගය්හ රෙණූහි විපස්සිස්සාභිරොපයිං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං රෙණුමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

මනොසිලාසිභාකප්පා රෙණුනාමාසි ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අයං මෙ අරහත්තප්පත්තියා අඞ්කුසො ජාතොති අත්තනො දෙවතාය ච. වුත්තත්තයං සරිත්වා[2]:-

"එකකා මයං අරඤ්ඤෙ විහරාම අපවිද්ධංව වනස්මිං දාරුකං
තස්ස මෙ බහුකා පිහයන්ති නෙරයිකා විය සග්ගගාමින"න්ති

ගාථං අභාසි. තස්සත්ථො: අනපෙක්ඛභාවෙන වනෙ ඡඩ්ඩිත දාරු ඛණ්ඩං විය යදිපි මයං එකකා එකාකිනො අසහායා ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ විහරාම එවං විහරතො පන තස්ස මෙ බහුකා පිහයන්ති මං බහූ අත්තකාමරූපා කුලපුත්තා අභිපත්ථෙන්ති: "අහො වත මයම්පි වජ්ජිපුත්තත්ථෙරො විය ඝරබන්ධනං පහාය අරඤ්ඤෙ විහරෙය්‍යාමා"ති. යථා කිං? නෙරයිකා විය සග්ගගාමිනං. යථා නාම නෙරයිකා අත්තනො පාපකම්මෙන නිරයෙ නිබ්බත්තසත්තා සග්ග ගාමීනං සග්ගූපගාමීනං පිහයන්ති: "අහො වත මයම්පි නිරයදුක්ඛං පහාය සග්ගසුඛං පච්චනුභවෙය්‍යාමා"ති. එවංසම්පදමිදන්ති අත්ථො. එත්ථ ච අත්තනි ගරුබහුවචනප්පයොගස්ස ඉච්ඡිතබ්බත්තා "එකකා මයං විහරාමා"ති පුන. තස්ස අත්ථස්ස එකත්තං සන්ධාය "තස්ස මෙ"ති එකවචනප්පයොගො කතො. සො ච සග්ගගාමිනන්ති ච උභයම්පි පිහයන්තීති පදං අපෙක්ඛිත්වා උපයොගත්ථෙ සම්පදාන නිද්දෙසො දට්ඨබ්බො. තං අභිපත්ථෙන්තීති ච තාදිසෙ අරඤ්ඤවාසාදිගුණෙ අභිපත්ථෙන්තානං අභිපත්ථෙන්තා නාම හොන්තීති කත්වා වුත්තමෙවාති. **"තස්ස මෙ"**ති: තස්ස මම සන්තිකෙ ගුණෙති අධිප්පායො.

වජ්ජිපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. සී. III. මු. සාලරාජංව පුප්ඵිතං. 2. සී. I. සංකඩ්ඪිත්වා.

"**චුතා පතන්ති**"ති ආයස්මතො **පක්ඛත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ යක්ඛසෙනාපති හුත්වා විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො දිබ්බවත්ථෙන පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සක්කෙසු දෙවදහනිගමෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. **සම්මොදකුමාරො**තිස්ස නාමං අහොසි. අථස්ස දහරකාලෙ වාතරොගෙන පාදා න වය්හිංසු. සො කතිපයං කාලං පීඨසප්පී විය විචරි. තෙනස්ස **පක්ඛො**ති සමඤ්ඤා ජාතා. පච්ඡා අරොගකාලෙපි තථෙව නං සඤ්ජානන්ති. සො භගවතො ඤාතිසමාගමෙ පාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. අථෙකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිතුං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තස්මිං ච සමයෙ අඤ්ඤතරො කුලලො මංසපෙසිං ආදාය ආකාසෙන ගච්ඡති. තං බහූ කුලලා අනුපතිත්වා පාතෙසුං. පාතිතං මංසපෙසිං එකො කුලලො අග්ගහෙසි. තං අඤ්ඤො අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හි. තං දිස්වා ථෙරො "යථායං මංසපෙසි, එවං කාමා නාම බහුසාධාරණා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා"ති කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං පච්චවෙක්ඛිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අනිච්චන්ති ආදිනා මනසිකරොන්තො පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා **අරහත්තං** පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**විපස්සී** නාම භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
අට්ඨසට්ඨිසහස්සෙහි පාවිසි නගරං තදා.

නගරා අභිනික්ඛම්ම අගමං දීපචෙතියං,
අද්දසං විරජං බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං.

චුල්ලාසීතිසහස්සානි යක්ඛා මය්හං උපෙන්ති තෙ.
උපට්ඨහන්ති මං නිච්චං ඉන්දංව තිදසා ගණා.

භවනා අභිනික්ඛම්ම දුස්සං පග්ගය්හ වන්දතා
සිරසා අභිවාදෙසිං සච්චදයි මහෙසිනො.

අහො බුද්ධො අහො ධම්මො අහො නො සත්ථු සම්පදා
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන වසුධායං පකම්පථ.

තඤ්ච අච්ඡරියං දිස්වා අබ්භුතං ලොමහංසනං
බුද්ධෙ චිත්තම්පසාදෙසිං දිපදින්දම්හි තාදිනි.

සොහං චිත්තම්පසාදෙත්වා දුස්සං දත්වාන සත්ථුනො
සරණඤ්ච උපාගඤ්ඡිං සාමච්චො සපරිජ්ජනො.

ඒකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

ඉතො පණ්ණරසෙ කප්පෙ සොළසාසුං සුවාහනා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා යදෙව සංවෙගවත්ථුං නිමිත්තං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අඤ්ඤං අධිගතො. තස්ස සංකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො "**චුතා පතන්තී**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ '**චුතා**'ති: භට්ඨා. "**පතන්තී**"ති: අනුපතන්ති. '**පතිතා**'ති: චවනවසෙන භූමියං පතිතා, ආකාසෙ වා සංපතනවසෙන පතිතා. '**ගිද්ධා**'ති: ගෙධං ආපන්නා. "**පුනරාගතා**"ති: පුනදෙව උපගතා. චසද්දො සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බො. ඉදං වුත්තං හොති:– පතන්ති අනුපතන්ති ච ඉධ කුලලා ඉතරස්ස මුඛතො චුතා ච මංසපෙසී චුතා පන සා භූමියං පතිතා ච ගිද්ධා ගෙධං ආපන්නා සබ්බෙ ච කුලලා පුනරාගතා, යථා චිමෙ කුලලා එවං සංසාරෙ පරිබ්භමන්තා සත්තා යෙ කුසලධම්මතො චුතා තෙ පතන්ති නිරයාදීසු එවං පතිතා ච සම්පත්තිභවෙ ඨිතා තත්ථ කාමසුඛානුයොගවසෙන කාමභවෙසු රූපාරූපභවෙසු ඣානභවනිකන්තිවසෙන ගිද්ධා ච පුනරාගතා. භවතො අපරිමුත්තත්තා තෙන තෙන භවගාමිනා කම්මෙන තං තං භවසඞ්ඛාතං දුක්ඛං ආගතා එව, එවංභූතා ඉමෙ සත්තා මයා පන කතං කිච්චං පරිඤ්ඤාදිභෙදං සොළසවිධම්පි කිච්චං කතං. නදානි තං කාතබ්බං අත්ථි. රතං රම්මං රමිතබ්බං අරියෙහි සබ්බං සඞ්ඛත විනිස්සටං නිබ්බානං රතං අභිරතං රම්මං තෙන ච සුඛෙනාධිගතං සුඛං, ඵලසමාපත්තිසුඛෙන අනුආගතං අච්චන්තසුඛං නිබ්බානං සුඛෙන වා සුඛාපටිපදාභූතෙන වා විපස්සනාසුඛෙන මග්ගසුඛෙන අන්වාගතං ඵලසුඛං නිබ්බානසුඛඤ්චාති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

පක්ඛත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**දුමව්හයාය උප්පන්නො**"ති **විමලකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිණන්තො ඉතො ඒකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං විපස්සිං භගවන්තං මහතියා පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා පසන්නමානසො චතූහි සුවණ්ණපුප්ඵෙහි පූජෙසි. භගවා තස්ස පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාරෙසි යථා සුවණ්ණාභා සකලං තං පදෙසං ඔත්ථරි. තං දිස්වා සො භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නමානසො හුත්වා

භගවන්තං වන්දිත්වා තං නිමිත්තං ගහෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා බුද්ධාරම්මණපීතිං අවිජහන්තො කෙනචි රොගෙන කාලං කත්වා තුසිතෙසු උප්පන්නො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජානං බිම්බිසාරං පටිච්ච **අම්බපාලියා** කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. රාජා බිම්බිසාරො තරුණකාලෙ අම්බපාලියා රූපසම්පත්තිං සුත්වා සඤ්ජාතාභිලාසො කතිපයමනුස්සපරිවාරො අඤ්ඤාතකවෙසෙන වෙසාලියං ගන්ත්වා එකරත්තිං තාය සංවාසං කප්පෙසි. තදා අයං තස්සා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සා ච ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං තස්ස ආරොචෙසි. රාජාපි අත්තානං ජානාපෙත්වා දාතබ්බයුත්තකං දත්වා පක්කාමි. සා ගබ්භස්ස පරිපාකමන්වාය පුත්තං විජායි. **විමලො**තිස්ස නාමං අහොසි. පච්ඡා **විමලකොණ්ඩඤ්ඤො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො භගවතො වෙසාලිගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**විපස්සී** නාම භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
නිසින්නො ජනකායස්ස දෙසෙසි අමතං පදං.

තස්සාහං ධම්මං සුත්වා දිපදින්දස්ස සත්ථුනො
සොවණ්ණපුප්ඵානි චත්තාරි බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

සුවණ්ණච්ඡදනා ආසි යාවතා පරිසා තදා
බුද්ධාභා ච සුවණ්ණාභා ආලොකො විමලො[1] අහු.

උදග්ගචිත්තො සුමනො වෙදජාතො කතඤ්ජලී
පීතිසඤ්ජනනො චෙව දිට්ඨධම්මසුඛාවහො.

ආයාචිත්වාන සම්බුද්ධං වන්දිත්වාන ච සුබ්බතං
පාමොජ්ජං ජනයිත්වාන සකං භවනමුපාගමි.

භවනෙ උපවිට්ඨොහං බුද්ධසෙට්ඨං අනුස්සරිං.
තෙන චිත්තප්පසාදෙන තුසිතං උපපජ්ජහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

සොළසාසිංසු රාජානො නෙමී සමමතනාමකා
තෙපාලීසෙ ඉතො කප්පෙ චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො "**දුමව්හයායා**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**දුමව්හයායා**"ති: දුමෙන අම්බෙන අව්හාතබ්බතාය අම්බපාලියාති අත්ථො. ආධාරෙ චෙතං භුම්මවචනං. '**උප්පන්නො**'ති: තස්සා කුච්ඡියං උප්පන්නො, උප්පජ්ජමානො ච. "**ජාතො පණ්ඩර**

1. සී. I. විපුලො.

කෙතුනා"ති: ධවලධජත්තා පණ්ඩරකෙතූති සඤ්ඤිතෙන බිම්බිසාර රඤ්ඤා හෙතුභූතෙන ජාතො, තං පටිච්ච නිබ්බත්තොති අත්ථො. උප්පන්නොති වා පඨමාභිනිබ්බත්ති දස්සනපුබ්බං තතො හි ජාතොති අභිජාතිදස්සනං. විජායනකාලතො පට්ඨාය හි ලොකෙ ජාතවොහාරො. එත්ථ ච "දුමව්හයාය උප්පන්නො"ති ඉමිනා අත්තුක්කංසන භාවං අපනෙති, තෙකාපතිපුත්තතාතම්පි විසෙසාධිගමසම්භාවඤ්ච දීපෙති. "ජාතො පණ්ඩරකෙතුනා"ති ඉමිනා විඤ්ඤුතපීතිකාදස්ස නෙන පරවම්භනං අපනෙති. "**කෙතුහා**"ති මානප්පහායී. මානො හි උන්නතිලක්ඛණත්තා කෙතුමිච්ඡාති කෙතු. තථා හි සො කෙතු කම්‍යතාපච්චුපට්ඨානොති වුච්චති. "**කෙතුනායෙව**"ති: පඤ්ඤාය එව; පඤ්ඤා හි අනවජ්ජධම්මෙසු අච්චුග්ගතට්ඨෙන මාරසෙනප්ප මද්දනෙන පුබ්බඞ්ගමට්ඨෙන ච අරියානං ධජො නාම; යෙන ධම්මොපි ඉසීනං ධජොති. "**මහාකෙතුං පධංසයී**"ති: මහාවිසයතාය මහන්තා සෙය්‍යමානජාතිමානාදිභෙදතො බහවො ච මානප්පකාරා ඉතරෙ ච කිලෙසධම්මා සමුස්සිතට්ඨෙන කෙතු එතස්සාති මහාකෙතු, මාරො පාපිමා; තං බලං විද්ධංසනවිසයාතික්කමනවසෙන අභිභවි නිබ්බි සෙවනං අකාසීති. "මහාකෙතුං පධංසයී"ති අත්තනා තං පරං විය දස්සෙන්තො අඤ්ඤාපදෙසෙන අරහත්තං බ්‍යාකාසි.

විමලකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**උක්ඛෙපකතවච්ඡස්සා**"ති ආයස්මතො **උක්ඛෙපකතවච්ඡත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථාරං උද්දිස්ස සාලං කරොන්තස්ස එකස්ස පූගස්ස එකත්ථම්භං අලභන්තස්ස ථම්භං දත්වා සහායකිච්චං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **වච්ඡොතිස්ස** ගොත්තතො ආගතනාමං. සො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කොසලරට්ඨෙ ගාමකාවාසෙ වසන්තො ආගතානං භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං පරියාපුණාති. "අයං විනයො ඉදං සුත්තන්තං අයං අභිධම්මො"ති පද පරිච්ඡෙදං න ජානාති. අථෙකදිවසං ආයස්මන්තං ධම්මසෙනාපතිං පුච්ඡිත්වා යථාපරිච්ඡෙදං සබ්බං සල්ලක්ඛෙසි. ධම්මසඞ්ගීතියා පුබ්බෙපි පිටකාදි සමඤ්ඤා පරියත්තිසද්ධම්මෙ වවත්ථිතා එව. යතො භික්ඛූනං විනයධරාදිවොහාරො, සො තෙපිටකං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හන්තො පරිපුච්ඡන්තො තත්ථ වුත්තෙ රූපාරූපධම්මෙ සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සම්මසන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙනවුත්තං අපදානෙ:-

සිද්ධත්ථස්ස භගවතො මහාපූගගණා අහු
සරණං ගතා ච තෙ බුද්ධං සද්දහන්ති තථාගතං.

සබ්බෙ සංගම්ම මන්තෙත්වා සාලං කුබ්බන්ති සත්ථුනො
එකත්ථම්භං අලභන්තා විචිණන්ති බ්‍රහාවනෙ.

තාහං අරඤ්ඤෙ දිස්වාන උපගම්ම ගණං තදා
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන පරිපුච්ඡිං ගණං අහං.

තෙ මෙ පුට්ඨා වියාකංසු සීලවන්තා උපාසකා
සාලං මයං කාතුකාමා එකො ථම්භො න ලබ්භති.

එකං ථම්භං මමං දෙථ අහං දස්සාමි සත්ථුනො
ආහරිස්සාමහං ථම්භං අප්පොස්සුක්කා භවාථ වො.

තෙ මෙ ථම්භං පවෙච්ඡිංසු පසන්නා තුට්ඨමානසා
තතො පටිනිවත්තිත්වා අගමංසු සකං ඝරං.

න චිරං ගතෙ පූගගණෙ ථම්භං අකාසහං තදා
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන පඨමං උපපෙසහං.[1]

තෙන චිත්තප්පසාදෙන විමානං උපපජ්ජහං
උබ්බිද්ධං භවනං මය්හං සත්තභූමං සමුග්ගතං.

වජ්ජමානාසු භෙරීසු පරිචාරෙමහං සදා
පඤ්චපඤ්ඤාසකප්පම්හි රාජා ආසිං යසොධරෙ.

තත්ථාපි භවනං මය්හං සත්තභූමං සමුග්ගතං
කූටාගාරවරූපෙතං එකත්ථම්භං මනොරමං.

එකවීසතිකප්පම්හි උදෙනො නාම ඛත්තියො
තත්ථාපි භවනං මය්හං සත්තභූම්මං සමුග්ගතං.

යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං
අනුභොමි සුඛං සබ්බං එකත්ථම්භස්සිදං ඵලං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ථම්භමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. එකත්ථම්භස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කතකිච්චත්තා අකිලාසුභාවෙ ඨිතො අත්තනො සන්තිකං උපගතානං ගහට්ඨපබ්බජිතානං අනුකම්පං උපාදාය තෙපිටකං බුද්ධවචනං වීමංසිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. දෙසෙන්තො ච එකදිවසං අත්තානං පරං විය කත්වා දස්සෙන්තො:-

"උක්ඛෙපකතවච්ඡස්ස සඞ්කලිතං බහූහි වස්සෙහි
තං භාසති ගහට්ඨානං සුනිසින්නො උළාරපාමොජ්ජො"ති

ගාථං අභාසි.

---

1. සී. III. උසනාපෙසනං.

තත්ථ "**උක්ඛෙපකතවච්ඡස්සා**"ති: කතඋක්ඛෙපවච්ඡස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ විසුං විසුං උග්ගහිතං විනයපදෙසං සුත්තන්තපදෙසං අභිධම්මපදෙසඤ්ච යථාපරිච්ඡෙදං විනයසුත්තාභිධම්මානං යෙව උපපරික්ඛිත්වා සජ්ඣායනවසෙන තත්ථ තත්ථෙව පරික්ඛිපිත්වා ඨිතවසෙනාති අත්ථො. කරණත්ථෙ හි ඉදං සාමිවචනං. "**සඞ්කලිතං බහූහි වස්සෙහී**"ති: බහුකෙහි සංවච්ඡරෙහි සම්පිණ්ඩනවසෙන හදයෙ ඨපිතං සඞ්කලිතං. "සඞ්ඛලිත"න්තිපි පාඨො. සඞ්ඛලිතං විය කතං එකාබද්ධවසෙන වාචුග්ගතං කතං යං බුද්ධවචනන්ති වචනසෙසො. '**තං**'න්ති: තං පරියත්තිධම්මං භාසති කථෙති. "**ගහට්ඨාන**"න්ති: තෙසං යෙභුය්‍යතාය වුත්තං. "**සුනිසින්නො**"ති: තස්මිං ධම්මෙ සම්මා නිච්චලො නිසින්නො ලාභසක්කාරාදීනි අපච්චාසිංසන්තො කෙවලං විමුත්තායතනසීසෙ යෙව ඨත්වා කථෙතීති අත්ථො. තෙනාහ:- "**උළාරපාමොජ්ජො**"ති: ඵලසමාපත්තිසුඛවසෙන ධම්මදෙසනාවසෙන ච උප්පන්නඋළාරපාමොජ්ජොති. වුත්තං හෙතං:-"යථාවුසො භික්ඛු යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ ලභති අත්ථවෙදං ලභති ධම්මවෙදං ලභති ධම්මූපසංහිතං පාමුජ්ජ"න්ති ආදි.

උක්ඛෙපකතවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**අනුසාසි මහාවීරො**"ති ආයස්මතො **මෙඝියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කුසලබීජානි රොපෙන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තස්මිඤ්ච සමයෙ විපස්සී භගවා බුද්ධකිච්චපරියොසානමාගම්ම ආයුසංඛාරං ඔස්සජ්ජි. තෙන පඨවිකම්පාදිසු උප්පන්නෙසු මහාජනො භීතතසිතො අහොසි. අථ නං වෙස්සවණො මහාරාජා තමත්ථං විභාවෙත්වා සමස්සාසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගප්පත්තො අහොසි. තත්‍රායං කුලපුත්තො බුද්ධානුභාවං සුත්වා සත්ථරි සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස **මෙඝියො**ති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භගවන්තං උපට්ඨහන්තො භගවති ජලිකායං විහරන්තෙ කිපිල්ලිකාය නදියා තීරෙ රමණීයං අම්බවනං දිස්වා තත්ථ විහරිතුකාමො ද්වෙවාරෙ භගවතා වාරෙත්වා තතියවාරං විස්සජ්ජිතො තත්ථ ගන්ත්වා මිච්ඡාවිතක්කමක්ඛිකාහි ඛජ්ජමානො චිත්තසමාධිං අලභිත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. අථස්ස භගවා "අපරිපක්කාය මෙඝිය චෙතොවිමුත්තියා පඤ්චධම්මා පරිපාකාය සංවත්තන්ති"ති ආදිනා ඔවාදං අදාසි. සො තස්මිං ඔවාදෙ ඨත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"යදා **විපස්සී** ලොකග්ගො ආයුසඞ්ඛාරමොස්සජි;
පඨවී සම්පකම්පිත්ථ මෙදිනී ජලමෙඛලා.

ඔතතං විතතං මය්හං සුවිචිත්තවටංසකං
භවනම්පි පකම්පිත්ථ බුද්ධස්ස ආයුසඞ්ඛයෙ.

තාසො මය්හං සමුප්පන්නො භවනෙ සම්පකම්පිතෙ
උප්පාදො නු කිමත්ථාය ලොකො ච විපුලො අහු.

වෙස්සවණො ඉධාගම්ම නිබ්බාපෙසි මහාජනං,
පාණභූතෙ භයං නත්ථි, එකග්ගා හොථ සංවුතා.

අහො බුද්ධො අහො ධම්මො අහො නො සත්ථු සම්පදා
යස්මිං[1] උප්පජ්ජමානස්මිං පඨවී සම්පකම්පති.

බුද්ධානුභාවං කිත්තෙත්වා කප්පං සග්ගම්හි මොදහං;
අවසෙසෙසු කප්පෙසු කුසලං චරිතං මයා.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤමලභිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධසඤ්ඤායිදං ඵලං

ඉතො චුද්දසකප්පම්හි රාජා ආසි පතාපවා
සමිතො නාම නාමෙන චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු සම්මුඛා ඔවාදං ලභිත්වා "මයා අරහත්තං අධිගත"න්ති අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"අනුසාසි මහාවීරො සබ්බධම්මානපාරගූ,
තස්සාහං ධම්මං සුත්වාන විහාසිං සන්තිකෙ සතො;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**අනුසාසී**"ති: අපරිපක්කාය මෙඝිය චෙතොවිමුත්තියා පඤ්චධම්මා පරිපාකාය සංවත්තන්තී"ති ආදිනා ඔවදි, අනුසිට්ඨිං අදාසි. "**මහාවීරො**"ති: මහාවික්කන්තො වීරියපාරමීපාරිපූරියා චතුරඞ්ගසමන්නාගතවීරියාධිට්ඨානෙන අනඤ්ඤසාධාරණෙන චතුබ්බිධසම්මප්පධානසම්පත්තියා මහාවීරියොති අත්ථො. "**සබ්බධම්මාන පාරගූ**"ති: සබ්බෙසං වා සඞ්ඛතධම්මානං පාරභූතං නිබ්බානං සයම්භුඤාණෙන ගතො, සබ්බෙසං ඤෙය්‍යධම්මානං පාරං පරියන්තං ඤාණගමනෙන ගතො අධිගතොති සබ්බධම්මානපාරගූ; සබ්බඤ්ඤූති අත්ථො. **තස්සාහං ධම්මං සුත්වානා**"ති: තස්ස බුද්ධස්ස භගවතො සාමුක්කංසිකං තං චතුසච්චධම්මං සුණිත්වා විහාසිං. "**සන්තිකෙ**"ති: අබ්භවනෙ මිච්ඡා විතක්කෙහි උපද්දුතො චාලිකාවිහාරං[2] ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ යෙව විහාසිං. "**සතො**"ති: සතිමා; සමථවිපස්සනාභාව

1. සී. I. තස්මිං. 2. සී. I. චාපාලිකං.

තාය අප්පමත්තොති අත්ථො. ‘අහ’න්ති: ඉදං යථා අනුසාසිං එත්ථ මන්ති එවං විජ්ජා අනුප්පත්තා බුද්ධස්ස සාසනන්ති එත්ථ මයාති පරිනාමෙතබ්බං. “කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති ඉමිනා යථාවුත්තං විජ්ජත්තයානුප්පත්තිමෙව සබ්බ ඔවාදපටිකරණභාවදස්සනෙන පරියායන්තරෙන පකාසෙති සීලක්ඛන්ධාදිපරිපූරණඤ්හි සබ්බ සාසනකාරිතා.

මෙඝියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“**කිලෙසා ඣාපිතා මය්හ**”න්ති ආයස්මතො **එකධම්මසවණීයත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො කතිපයෙ භික්ඛූ මග්ගමූළ්හෙ මහාරඤ්ඤෙ විචරන්තෙ දිස්වා අනුකම්පමානො අත්තනො භවනතො ඔතරිත්වා තෙ සමස්සාසෙත්වා භොජෙත්වා යථාධිප්පෙතං ඨානං පාපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපෙ භගවති කතබුද්ධකිච්චෙ පරිනිබ්බුතෙ ලොකෙ උප්පජ්ජි. තස්මිං කාලෙ බාරාණසිරාජා කිකීනාම අහොසි. තස්මිං කාලකතෙ තස්ස පුථුවිණ්ඩිරො රාජා නාම පුත්තො අහොසි. තස්ස පුත්තො **සුසාමො** නාම. තස්ස පුත්තො කිකිබ්‍රහ්මදත්තො නාම හුත්වා රජ්ජං කාරෙන්තො සාසනෙ අන්තරහිතෙ ධම්මසවණං අලභන්තො “යො ධම්මං දෙසෙති තස්ස සතසහස්සං දම්මී”ති ඝොසාපෙත්වා එකම්පි ධම්මකථිකං අලභන්තො “මය්හං පිතුපිතාමහාදීනං කාලෙ ධම්මො සංවත්තති, ධම්මකථිකා සුලභා අහෙසුං, ඉදානි පන චතුප්පදිකගාථාමත්තම්පි කථෙන්තො දුල්ලභො, යාව ධම්මසඤ්ඤා න විනස්සති තාව පබ්බජිස්සාමී”ති රජ්ජං පහාය හිමවන්තං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තං සක්කො දෙවරාජා ආගන්ත්වා “අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා”ති • ගාථාය ධම්මං කථෙත්වා නිවත්තෙසි. සො නිවත්තිත්වා බහුං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සෙතබ්‍යනගරෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො භගවති සෙතබ්‍යනගරෙ සිංසපාවනෙ විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්ස සත්ථා අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා “අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා”ති ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි. තස්ස තත්ථ කතාධිකාරතාය සො අනිච්චසඤ්ඤාය පාකටතරං හුත්වා උපට්ඨිතාය පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා ධම්මසම්මසනං පට්ඨපෙත්වා දුක්ඛසඤ්ඤං අනත්තසඤ්ඤඤ්ච මනසි කරොන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“**පදුමුත්තරබුද්ධස්ස** සාවකා වනචාරිනො[1]
විප්පලද්ධා බ්‍රහාවනෙ අන්ධාව අනුපිපීයරෙ.

---

1. සී. III. වනවාසිනො.

අනුස්සරිත්වා සම්බුද්ධං පදුමුත්තරනායකං
තස්සෙතෙ මුනිනො පුත්තා විප්පලද්ධා බුහාවනෙ.

භවනා ඔරුහිත්වාන අගමං භික්ඛුසන්තිකෙ,
තෙසං මග්ගඤ්ච ආචික්ඛිං, භොජනඤ්ච අදාසහං.

තෙන කම්මෙන දිපදින්ද ලොකජෙට්ඨ නරාසභ
ජාතියා සත්තවස්සොව අරහත්තං අපාපුණිං.

සචක්ඛු නාම නාමෙන ද්වාදස චක්කවත්තිනො
සත්තරතනසම්පන්නා පඤ්චකප්පසතෙ ඉතො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

තස්ස එකෙනෙව ධම්මසවණෙන නිප්ඵන්නකිච්චත්තා **එකධම්ම සවණීයො**ත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො අරහා හුත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං භවා සබ්බෙ සමූහතා
වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"කිලෙසා"**ති: යස්මිං සන්තානෙ උප්පන්නා තං කිලෙසෙන්ති විබාධෙන්ති උපතාපෙන්ති වාති කිලෙසා; රාගාදයො. **"ඣාපිතා"**ති: ඉන්ධග්ගිනා විය රුක්ඛගච්ඡාදයො අරියමග්ගඤාණග්ගිනා සමූලං දඩ්ඪා. **"මය්හ"**න්ති: මයා, මම සන්තානෙ. **"භවා සබ්බෙ සමූහතා"**ති: කාමකම්මභවාදයො සබ්බභවා[1] සමුග්ඝාතිතා, කිලෙසානං ඣාපිතත්තා සති හි කිලෙසවට්ටෙ කම්මවට්ටෙන භවිතබ්බං කම්මභවානං සමූහතත්තා එව උප්පත්තිභවාපි සමූහතා එව, අනුප්පාදධම්මතාය ආපාදිතත්තා වික්ඛීණො ජාතිසංසාරොති ආදිතො:-

"ඛන්ධානං ච පටිපාටි ධාතුආයතනානච[2]
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානං සංසාරොති පවුච්චතී"ති.

වුත්තලක්ඛණො සංසාරො විසෙසතො ඛීණො තස්මා **"නත්ථිදානි පුනබ්භවො"**ති: යස්මා ආයතිං වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, තස්මා ච පුනබ්භවො නත්ථි. යස්මා "භවා සබ්බෙ සමූහතා"ති ආවත්තෙත්වා වත්තබ්බං. අථවා වික්ඛීණො ජාති සංසාරො, තතො එව නත්ථි ඉදානි පුනබ්භවොති යොජෙතබ්බං.

**එකධම්මසවණීයත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.**

1. සී. I & II. ම. සබ්බකම්මභවා. 2. සී. I. ආයතනානි.

“**අධිචෙතසො අප්පමජ්ජතො**”ති ආයස්මතො **එකුදානියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ යක්ඛසෙනාපති හුත්වා නිබ්බත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ “අලාභා වත මෙ දුල්ලද්ධං වත මෙ යොහං සත්ථු ධරමානකාලෙ දානාදිපුඤ්ඤං කාතුං නාලත්ථ”න්ති පරිදෙවසොකසමාපන්නො[1] අහොසි. අථ නං සාගරො නාම සත්ථු සාවකො සොකං විනොදෙත්වා සත්ථු ථූපපූජායං නියොජෙසි. සො පඤ්චවස්සානි ථූපං පූජෙත්වා තතො චුතො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු එව සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කාලෙන කාලං සත්ථුසන්තිකං උපසඞ්කමති. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා “අධිචෙතසො”ති ගාථාය සාවකෙ අභිණ්හං ඔවදති. සො තං සුත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච පන තමෙව ගාථං පුනප්පුනං පරිවත්තෙති. සො තත්ථ වීසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කරොන්තො ඤාණස්ස අපරිපාකත්තා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. තතො පන චුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණසමයෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො අරඤ්ඤෙ විහරන්තො සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං අත්තනො අවිදූරෙ අධිචිත්තමනුයුත්තං දිස්වා “**අධිචෙතසො**”ති ඉමං උදානං උදානෙසි. තං සුත්වා අයං චිරකාලභාවිතභාවනාය අරඤ්ඤෙ විහරන්තො කාලෙන කාලං තමෙව ගාථං උදානෙති. තෙනස්ස “**එකුදානියො**”ති සමඤ්ඤා උදපාදි. සො අථෙක දිවසං චිත්තෙකග්ගතං ලභිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“**අත්ථදස්සිම්හි** සුගතෙ නිබ්බුතෙ සමනන්තරා
යක්ඛයොනිං උපපජ්ජිං අසම්පත්තො වහං තදා.

දුල්ලද්ධං වත මෙ ආසි දුප්පභාතං දුරුට්ඨිතං
යං මෙ භොගෙ විජ්ජමානෙ පරිනිබ්බාසි චක්ඛුමා.

මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය **සාගරො** නාම සාවකො
මමුද්ධරිතුකාමො සො ආගච්ඡි මම සන්තිකෙ.

කින්නු සොචසි? මා භායි, චර ධම්මං සුමෙධසො.
අනුප්පදින්නා බුද්ධෙන සබ්බෙසං බීජසම්පදා.

යො ච පූජෙය්‍ය සම්බුද්ධං තිට්ඨන්තං ලොකනායකං
ධාතුං සාසපමත්තම්පි නිබ්බුතස්සාපි පූජයෙ.

සමෙ චිත්තප්පසාදම්හි සමං පුඤ්ඤං මහග්ගතං;
තස්මා ථූපං කරිත්වාන පූජෙහි ජිනධාතුයො.

1. සී. IV. පරිදෙවන්තො සොකසමාපන්නො.

සාගරස්ස වචො සුත්වා බුද්ධුප්පං අකාසහං;
පඤ්චවසෙස පරිචරිං මුනිනො ථූපමුත්තමං.

තෙන කම්මෙන දිපදින්ද ලොකජෙට්ඨ නරාසභ
සම්පත්තිං අනුභුත්වාන අරහත්තමපාපුණිං.

භූරිපඤ්ඤු ච චත්තාරො සත්තකප්පසතෙ ඉතො
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො එකදිවසං ආයස්මතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිභානං වීමංසිතුං “ආවුසො මය්හං ධම්මං භණාහී”ති අජ්ඣිට්ඨො චිරකාලපරිචිතත්තා:–

“අධිචෙතසො අප්පමජ්ජතො මුනිනො මොනපථෙසු සික්ඛතො.
සොකා න භවන්ති තාදිනො උපසන්තස්ස සදා සතීමතො”ති
ඉමමෙව ගාථං අභාසි.

තත්ථ **“අධිචෙතසො”**ති: අධිචිත්තවතො; සබ්බචිත්තානං අධිකෙන අරහත්තඵලචිත්තෙන සමන්නාගතස්සාති අත්ථො. **“අප්පමජ්ජතො”**ති: නප්පමජ්ජතො, අප්පමාදෙන අනවජ්ජධම්මෙසු සාතච්චකිරියාය සමන්නාගතස්සාති වුත්තං හොති. **‘මුනිනො’**ති: “යො මුනාති උභො ලොකෙ මුනි තෙන පවුච්චතී”ති එවං උභයලොකමුනනෙන වා මොනං වුච්චති ඤාණං තෙන අරහත්තඵලපඤ්ඤාසඞ්ඛාතෙන මොනෙන සමන්නාගතත්තා වා ඛීණාසවො මුනි නාම; තස්ස මුනිනො. **“මොනපථෙසු සික්ඛතො”**ති: අරහත්තඤාණසඞ්ඛාතස්ස මොනස්ස පථෙසු උපායමග්ගෙසු සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙසු තාසු වා සික්ඛාසු සික්ඛතො. ඉදඤ්ච පුබ්බභාගපටිපදං ගහෙත්වා වුත්තං:– “පරිනිට්ඨිතසික්ඛො හි අරහා”ති. තස්මා එවං සික්ඛතො ඉමාය සික්ඛාය මුනිභාවං පත්තස්ස මුනිනොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යස්මා චෙතදෙවං තස්මා හෙට්ඨිමමග්ගඵලචිත්තානං වසෙන අධිචෙතසො චතුසච්චසම්බොධිපටිපත්තියං අප්පමාදවසෙන අප්පමජ්ජතො අග්ගමග්ගඤාණසමන්නාගමෙන මුනිනොති එවමෙපෙත්ථ සම්පදාන වසෙන අත්ථො යුජ්ජතියෙව. අථවා අප්පමජ්ජතො සික්ඛතොති පධානහෙතු අක්ඛාතාති දට්ඨබ්බා. තස්මා අප්පමජ්ජනහෙතු සික්ඛන හෙතු ච අධිචෙතසොති අත්ථො. **“සොකා න භවන්ති තාදිනො”**ති: තාදිසස්ස ඛීණාසවමුනිනො අබ්භන්තරෙ ඉට්ඨවියොගාදිවත්ථුකා සොකා චිත්තසන්තාපා න හොන්ති. අථවා තාදිලක්ඛණප්පත්තස්ස අසෙක්ඛමුනිනො සොකා න භවන්තීති. **“උපසන්තස්සා”**ති: රාගාදීනං අච්චන්තූපසමෙන උපසන්තස්ස. **“සදා සතිමතො”**ති: සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා නිච්චකාලං සතියා අවිරහිතස්ස. එත්ථ ච “අධිචෙතසො”ති ඉමිනා අධිචිත්තසික්ඛා, “අප්පමජ්ජතො”ති ඉමිනා අධිසීලසික්ඛා, “මුනිනො මොනපථෙසු සික්ඛතො”ති එතෙහි අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති; “මුනිනො”ති වා එතෙන අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. “මොනපථෙසු

සික්ඛතො"ති එතෙන තාසං ලොකුත්තරසික්ඛානං පුබ්බභාගපටිපදා; "සොකා නභවන්ති"ති ආදීහි සික්ඛාපාරිපූරියා ආනිසංසතා පකාසිතාති වෙදිතබ්බං. අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසි.

එකුදනියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නි ට්ඨි තා.

"**සුත්වාන ධම්මං මහතො මහාරස**"න්ති[1] ආයස්මතො **ඡන්නත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං හි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සිද්ධත්ථං භගවන්තං අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං උපගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො මුදුසම්ඵස්සං පණ්ණසන්ථරං[2] සන්ථරිත්වා අදාසි. පුප්ඵෙහි ච සමන්තතො ඔකිරිත්වා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පුනපි අපරාපරං පුඤ්ඤානි කරිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ගෙහෙ දාසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. **ඡන්නො**තිස්ස නාමං අහොසි. බොධිසත්තෙන සහජාතො සො සත්ථුඤාතිසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා භගවති පෙමෙන "අම්හාකං බුද්ධො අම්හාකං ධම්මො"ති මමත්තං උප්පාදෙත්වා සිනෙහං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො සමණධම්මං අකත්වා සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සත්ථාරා ආණත්තවිධිනා කතෙන බ්‍රහ්මදණ්ඩෙන සන්තජ්ජිතො සංවෙගප්පත්තො හුත්වා සිනෙහං ඡින්දිත්වා විපස්සන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො අදාසිං පණ්ණසන්ථරං
සමන්තා උපකාරී ච කුසුමං ඔකිරිං අහං.

පාසාදෙ චතුරො රම්මෙ අනුභොමි මහාරහෙ
මහග්ඝානි ච පුප්ඵානි සයනෙ භිගරන්ති මෙ.

සයනෙහං තුවට්ටාමි[3] විචිත්තෙ පුප්ඵසන්ථතෙ;
පුප්ඵවුට්ඨි ච සයනෙ අභිවස්සති තාවදෙ.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ අදාසිං පුප්ඵසන්ථරං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. සන්ථරස්ස ඉදං ඵලං,

තිණසන්ථාරකා නාම සත්ත තෙ චක්කවත්තිනො
ඉතො තෙ පඤ්චකප්පෙසු උප්පජ්ජිංසු ජනාධිපා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛසන්තප්පිතො පීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙන්තො:-

---

1. සී. III & ම. මහාරසං. 2. සී II. සන්ථාරං. 3. සී. III. සයනෙ-හං සුවට්ටාමි.

"සුත්වාන ධම්මං මහතො මහාරසං
සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණවරෙන දෙසිතං
මග්ගං පපජ්ජිං[1] අමතස්ස පත්තියා
සො යොගක්ඛෙමස්ස පථස්ස කොවිදො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**සුත්වානා**"ති: සුණිත්වා, සොතෙන ගහෙත්වා, ඔහිතසොතවිධානුසාරෙන උපධාරෙත්වා. "**ධම්ම**"න්ති: චතුසච්චධම්මං. "**මහතො**"ති: භගවතො, භගවා හි මහන්තෙහි උළාරතමෙහි සීලාදිගුණෙහි සමන්නාගතත්තා සදෙවකෙන ලොකෙන විසෙසතො මහනීයතාය ච මහාති වුච්චති; යා තස්ස මහාසමණොති සමඤ්ඤා ජාතාති, නිස්සක්කවචනං චෙතං "මහතො ධම්මං සුත්වානා"ති. "**මහාරස**"න්ති: විමුත්තිරසස්ස දයකත්තා උළාරරසං. "**සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණවරෙන දෙසිත**"න්ති: සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤු, තස්ස භාවො සබ්බඤ්ඤුතා; ඤාණමෙව වරං, ඤාණෙසු වා වරන්ති ඤාණවරං. සබ්බඤ්ඤුතා ඤාණවරං එතස්සාති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණවරො, භගවා; තෙන. සබ්බඤ්ඤුතාඤාණසංඛාතඅග්ගඤාණෙන වා කාරණභූතෙන දෙසිතං කථිතං ධම්මං සුත්වානාති යොජනා. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං තං **පරමත්ථදීපනියං ඉතිවුත්තකවණ්ණනායං** වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. "**මග්ග**"න්ති: අට්ඨඞ්ගිකං අරියමග්ගං. "**පපජ්ජි**"න්ති: පටිපජ්ජිං. "**අමතස්ස පත්තියා**"ති: නිබ්බානස්ස අධිගමාය උපායභූතං පටිපජ්ජින්ති යොජනා. "**සො**"ති: සො භගවා. "**යොගක්ඛෙමස්ස පථස්ස කොවිදො**"ති: චතූහි යොගෙහි අනුපද්දුතස්ස නිබ්බානස්ස යො පථො තස්ස පථස්ස කොවිදො තත්ථ කුසලො. අයං හෙත්ථ අත්ථො:–භගවතො චතුසච්චදෙසනං සුත්වා අමතාධිගමූපායමග්ගං අහං පටිපජ්ජිං, පටිපජ්ජන මග්ගං මයා කතං; සො එව පන භගවා සබ්බථා යොගක්ඛෙමස්ස පථස්ස කොවිදො පරසන්තානෙ වා පරමතෙසු කුසලො "යස්ස සංවිධානමාගම්ම අහම්පි මග්ගං පටිපජ්ජි"න්ති අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාව අහොසීති.

ජන්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**සීලමෙවා**"ති ආයස්මතො **පුණ්ණත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිණන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා[2] කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ පණ්ණකුටිං කත්වා වාසං

1. සී. III & ම. පටිපජ්ජිං.
2. සී. III. ගහෙත්වා.

කප්පෙසි. තස්ස වසනට්ඨානස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං පබ්භාරෙ පච්චෙක බුද්ධො ආබාධිකො හුත්වා පරිනිබ්බායි. තස්ස පරිනිබ්බානසමයෙ මහාආලොකො අහොසි. තං දිස්වා සො “කථං නු ඛො අයං ආලොකො උප්පන්නො”ති වීමංසනවසෙන ඉතො විතො ආහිණ්ඩන්තො පබ්භාරෙ පච්චෙකබුද්ධං පරිනිබ්බුතං දිස්වා ගන්ධ දරූනි සංකඩ්ඪිත්වා සරීරං ඣාපෙත්වා ගන්ධොදකෙන උපසිඤ්චි. තත්ථෙකො දෙවපුත්තො අන්තලික්ඛෙ ඨත්වා එවමාහ: “සාධු සාධු සප්පුරිස! බහුං තයා පුඤ්ඤං පසවන්තෙන පූරිතං සුගතිසංවත්තනියං කම්මං, තෙන ත්වං සුගතීසුයෙව උප්පජ්ජිස්සසි, පුණ්ණොති ච තෙ නාමං භවිස්සතී”ති. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුනාපරන්තජනපදෙ සුප්පාරක පට්ටනෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති. පුණ්ණොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො වාණිජ්ජවසෙන[1] මහතා සත්ථෙන සද්ධිං සාවත්ථිං ගතො. තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථියං විහරති. අථ සො සාවත්ථිවාසීහි උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වත්තපටිවත්තෙහි ආචරියුපජ්ඣායෙ ආරාධෙන්තො විහාසි. සො එකදිවසං සත්ථාරං උපසංකමිත්වා “සාධු මං භන්තෙ භගවා සංඛිත්තෙන ඔවාදෙන ඔවදතු, යමහං සුත්වා සුනා පරන්තෙ ජනපදෙ විහරෙය්‍ය”න්ති ආහ. තස්ස භගවා “සන්ති ඛො තෙ පුණ්ණ චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා”ති ආදිනා ඔවාදං දත්වා සීහනාදං නාදාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො භගවන්තං වන්දිත්වා සුනාපරන්තජන පදං ගන්ත්වා සුප්පාරකපට්ටනෙ විහරන්තො සමථවිපස්සනං උස්සුක්කා පෙත්වා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

පබ්භාරකූටං[2] නිස්සාය සයම්භූ අපරාජිතො
ආබාධිකො ගරු බුද්ධො වසතී පබ්බතන්තරෙ.

මම අස්සමසාමන්තා පහාසො ආසි තාවදෙ;
බුද්ධෙ නිබ්බායමානම්හි ආලොකො උදපජ්ජථ.

යාවතා වනසණ්ඩස්මිං අච්ඡකා ච තරච්ඡකා
ව්‍යග්ඝා ච කෙසරී සබ්බෙ අභිගජ්ජිංසු තාවදෙ.

උප්පාතං තමහං[3] දිස්වා පබ්භාරං අගමාසහං.
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං නිබ්බුතං අපරාජිතං.

සුඵුල්ලං සාලරාජංව සතරංසිංව උග්ගතං
වීතච්චිකංව අඞ්ගාරං නිබ්බුතං අපරාජිතං.

තිණං කට්ඨඤ්ච පූරෙත්වා චිතකං තත්ථකාසහං;
චිතකං සුකතං කත්වා සරීරං ඣාපයිං අහං.

1. සී. I. වාණිජවසෙන. 3. සී. III. ම. කූටං.
3. සී. I· උප්පාදතමහං.

සරීරං ඣාපයිත්වාන ගන්ධොදං සමොකිරිං;
අන්තලික්ඛෙ ඨිතො යක්ඛො නාමං අග්ගහි තාවදෙ.

සප්පුරිස තයා කිච්චං සයම්භුස්ස මහෙසිනො.
පුණ්ණකො නාම නාමෙන සදා හොහි තුවං මුනි.[1]

තම්හා කායා චවිත්වාන දෙවලොකමගච්ඡහං.
තත්ථ දිබ්බමයො ගන්ධො අන්තලික්ඛා[2] පවස්සති.

තත්‍රාපි මෙ නාමධෙය්‍යං පුණ්ණකොති අහූ තදා.
දෙවභූතො මනුස්සො වා සඞ්කප්පං පූරයාමහං.

අයං පච්ඡිමකො මය්හං චරිමො වත්තතෙ භවො;
ඉධාපි **පුණ්ණකො**යෙව නාමං මය්හං පකාසති.

තොසයිත්වාන සම්බුද්ධං ගොතමං සක්‍යපුඞ්ගවං
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. දාරුකිච්චස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො බහූ මනුස්සෙ සාසනෙ අභිප්පසාදෙසි; යතො පඤ්චසතමත්තා පුරිසා උපාසකත්තං, පඤ්චසතමත්තා ච ඉත්ථියො උපාසිකාභාවං පටිවෙදෙසුං. සො තත්ථ [3]රත්තචන්දනෙන චන්දනසාලං නාම ගන්ධකුටිං කාරාපෙත්වා "සත්ථා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා සාලං පටිච්ඡතූ"ති භගවන්තං පුප්ඵදූතෙන[4] නිමන්තෙසි. භගවා ච ඉද්ධානුභාවෙන තත්තකෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා චන්දනසාලං පටිග්ගහෙත්වා අරුණෙ අනුට්ඨිතෙයෙව පච්චාගමාසි. ථෙරො අපරභාගෙ පරිනිබ්බාණසමයෙ අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"සීලමෙව ඉධ අග්ගං, පඤ්ඤවා පන උත්තමො;
මනුස්සෙසු ච දෙවෙසු සීලපඤ්ඤාණතො ජය"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**සීල**"න්ති: සීලනට්ඨෙන සීලං, පතිට්ඨානට්ඨෙන සමාධානට්ඨෙන චාති අත්ථො. සීලං හි සබ්බගුණානං පතිට්ඨා. තෙනාහ:– "සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො"ති. සමාදහති ච තං කායවාචා අවිප්පකිණ්ණං කරොතීති අත්ථො. තයිදං සීලමෙව අග්ගං සබ්බගුණානං මූලභාවතො ච පමුඛභාවතො ච. යථාහ:–තස්මා තිහ ත්වං භික්ඛු ආදිමෙව විසොධෙහි. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුවිසුද්ධ"න්ති. පාතිමොක්ඛන්ති මුඛමෙතං පමුඛමෙතන්ති ආදි. '**ඉධා**'ති: නිපාතමත්තං. "**පඤ්ඤවා**"ති: ඤාණසම්පන්නො, සො

1. සී. I & III. මුතෙ. 2. සී. I. & IV. අන්තලික්ඛෙ
3. සී. II. රත්තචන්දනෙන චන්දනමාලා නාම ගන්ධකුටි. 4. සී. I. & ම. පුප්ඵදූතෙන.

උත්තමො සෙට්ඨො පවරෙති. පුග්ගලාධිට්ඨානාය ගාථාය පඤ්ඤාය යෙව සෙට්ඨභාවං දස්සෙති. පඤ්ඤුත්තරා හි කුසලා ධම්මා; ඉදානි තං සීලපඤ්ඤානං අග්ගසෙට්ඨභාවං කාරණතො දස්සෙති "මනුස්සෙසු ච දෙවෙසු සීලපඤ්ඤාණතො ජය"න්ති ච; සීලපඤ්ඤාණහෙතු පටිපක්ඛජයො කාමකිලෙසජයො හොතීති අත්ථො.

පුණ්ණත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සත්තමවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

"සුසුඛුමනිපුණත්ථදස්සිනා"ති ආයස්මතො **වජ්ජපාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා අග්ගිං පරිචරන්තො එකදිවසං මහතියා කංසපාතියා හව්‍යසෙසං පායාසං ආදාය දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසන්තො **විපස්සිං** භගවන්තං අකාසෙ චඞ්කමන්තං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා දාතුකාමතං දස්සෙසි. පටිග්ගහෙසි භගවා අනුකම්පං උපාදාය. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො[1] ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **වජ්ජපාලො**ති'ස්ස නාමං අහොසි. සො බිම්බිසාරසමාගමෙ **උරුවෙලකස්සපත්ථෙරෙන** සද්ධිං පාටිහාරියං දස්සෙත්වා සත්ථු පරමනිපච්චාකාරෙ කතෙ තං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්තාහපබ්බජිතො එව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධො බාත්තිංසවරලක්ඛණො
පවනා[2] අභිනික්ඛන්තො භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතො.

මහච්චා කංසපාතියා වඩ්ඪෙත්වා පායාසං අහං
ආහුතිං දට්ඨුකාමො සො උපනෙසිං බලිං අහං.

භගවාපි තස්මිං සමයෙ ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
චඞ්කමං සුසමාරූළ්හො අම්බරෙ අනිලායනෙ.[3]

තඤ්ච අච්ඡරියං දිස්වා අබ්භුතං ලොමහංසනං
ඨපයිත්වා කංසපාතිං විපස්සිං අභිවාදයිං.

තුවං දෙවොසි සබ්බඤ්ඤූ සදෙවෙ[4] සහමානුසෙ
අනුකම්පං උපාදාය පටිගණ්හ මහාමුනි.

---

1. සී. III. ම. සංසරිත්වා.
2. ම. පධානං.
3. සී. 1 අනිලාපථෙ.
4. සී. III. ම. සදෙවකසමානුසෙ

පටිග්ගහෙසි භගවා සබ්බලොකග්ගනායකො
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය සත්ථා ලොකෙ මහාමුනි.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පායාසස්ස ඉදං ඵලං.

එකතාලීසිතො කප්පෙ බුද්ධො[1] නාමාසි ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සුඛෙන අත්තනා නිබ්බාණස්ස අධිගතභාවං විභාවෙන්තො:–

"සුසුඛුමනිපුණත්ථදස්සිනා
මතිකුසලෙන නිවාතවුත්තිනා
සංසෙවිතවුද්ධසීලිනා
නිබ්බාණං න හි තෙන දුල්ලභ"න්ති

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**සුසුඛුමනිපුණත්ථදස්සිනා**"ති: අතිවිය දුද්දසට්ඨෙන සුසුඛුමෙන සණ්හට්ඨෙන නිපුණෙන සච්චපටිච්චසමුප්පාදාදි අත්ථෙ අනිච්චතාදිං ආරොපෙත්වා පස්සතීති=සුසුඛුමනිපුණත්ථදස්සී, තෙන. "**මතිකුසලෙනා**"ති: මතියා පඤ්ඤාය කුසලෙන ඡෙකෙන, එවං පවත්තමානස්ස පඤ්ඤා වඩ්ඪති එවං න වඩ්ඪතීති ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගපඤ්ඤාය උප්පාදනෙ[2] කුසලෙන. "**නිවාතවුත්තිනා**"ති: සබ්‍රහ්මචාරීසු නිවාතනීචවුත්තිනා, වුඩ්ඪසීලෙසු නවෙසු ච යථානුරූප පටිපත්තිවුත්තිනා. "**සංසෙවිතවුද්ධසීලිනා**"ති: සංසෙවිතං ආචිණ්ණං වුද්ධසීලං සංසෙවිතවුද්ධසීලං, තං යස්ස අත්ථි, තෙන සංසෙවිතවුද්ධසීලිනා. අථවා සංසෙවිතා උපාසිතා වුද්ධසීලිනො එතෙනාති සංසෙවිතවුද්ධසීලී, තෙන. 'හි'ති සද්දො හෙතුඅත්ථො. යස්මා සො නිවාතවුත්ති සංසෙවිතවුද්ධසීලී මතිකුසලො සුසුඛුමනිපුණත්ථදස්සී ච, තස්මා නිබ්බාණං න තස්ස දුල්ලභන්ති අත්ථො. නිවාතවුත්තිතාය හි සංසෙවිතවුද්ධසීලතාය ච පණ්ඩිතා තං ඔවදිතබ්බං අනුසාසිතබ්බං මඤ්ඤන්ති, තෙසං ච ඔවාදෙ ඨිතො සයං මතිකුසලතාය සුසුඛුමනිපුණත්ථදස්සිතාය ච විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව නිබ්බාණං අධිගච්ඡතීති. අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසීති.

වච්ඡපාලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යථා කළීරො සුසුවඩ්ඪිතග්ගො"ති ආයස්මතො **ආතුමත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිණන්තො ඉතො එක

---

1. සී. III. ම. බුද්ධො නාමාසි ඛත්තියො. 2. සී. I. උප්පාද. සී. III. උපාදනෙ.

නවුතෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො විපස්සිං භගවන්තං අන්තරවීථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ගන්ධොදකෙන ගන්ධචුණ්ණෙන ච පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි. ඤාණස්ස පන අපරිපක්කත්තා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. අථ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ආතුමොතිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස වයප්පත්තස්ස මාතා "පුත්තස්ස මෙ භරියං ආනෙස්සාමී"ති ඤාතකෙහි ච සංමන්තෙසි. සො තං උපධාරෙත්වා හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො "කිං මය්හං ඝරාවාසෙන! ඉදානෙව පබ්බජිස්සාමී"ති භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජි. පබ්බජිතම්පි තං මාතා උප්පබ්බාජෙතුකාමා නානානයෙහිපි පලොභෙති. සො තස්සා ඔකාසං[1] අදත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං පකාසෙන්තො:–

"යථා කළීරො සුසු වඩ්ඪිතග්ගො
දුන්නික්ඛමො හොති පසාඛජාතො;
එවං අහං භරියායානීතාය
අනුමඤ්ඤ මං පබ්බජිතොම්හි දානී"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**කළීරො**"ති: අඞ්කුරො. ඉධ පන වංසඞ්කුරො අධිප්පෙතො. "**සුසූ**"ති: තරුණො. "**වඩ්ඪිතග්ගො**"ති: පවඩ්ඪිතසාඛො. සුසුවඩ්ඪිතග්ගො වා සුට්ඨුවඩ්ඪිතසාඛො සඤ්ජාතපත්තසාඛො. '**දුන්නික්ඛමො**'ති: වෙළුගුම්බතො නික්ඛාමෙතුං නීහරිතුං අසක්කුණෙය්‍යො. "**පසාඛජාතො**"ති: ජාතසාඛාපසාඛො, සාඛානම්පි පබ්බෙ පබ්බෙ උප්පන්න අනුසාඛො. "**එවං අහං භරියායානීතායා**"ති: යථා වංසො වඩ්ඪිතග්ගො වංසන්තරෙසු සම්පත්ත සාඛාපසාඛො වෙළුගුම්බතො දුන්නීහරණීයො හොති, එවං අහම්පි භරියාය මය්හං ආනීතාය පුත්තධීතාදිවසෙන වඩ්ඪිතග්ගො ආසත්තිවසෙන ඝරාවාසතො දුන්නීහරණීයො භවෙය්‍යං, යථා පන වංසකළීරො අසඤ්ජාතසාඛාබන්ධො වෙළුගුම්බතො සුනීහරණීයො හොති, එවං අහම්පි අසඤ්ජාත පුත්තදාරාදිබන්ධො සුනීහරණීයො හොමි, තස්මා අනානීතාය එව භරියාය අනුමඤ්ඤ මං අත්තනාව මං අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිතොම්හි සාධු සුට්ඨූති අත්තනො නෙක්ඛම්මාභිරතිං පකාසෙසි. "**අනුමඤ්ඤ මං පබ්බජිතොම්හි දානී**"ති මාතු කථෙති. අයං හෙත්ථ අත්ථො:–යදිපි තාය පුබ්බෙ නානුමතං, ඉදානි පන පබ්බජිතො අහං හි, තස්මා අනුමඤ්ඤ අනුජානාහි මං සමණභාවෙයෙව ඨාතුං, නාහං තයා නිවත්තනීයොති. එවං පන කථෙන්තො යථා ඨිතොව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා කිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

---

1. සී. III. අවසරං.

තෙනාවුත්තං අපදානෙ:-

"නිසජ්ජ පාසාදවරෙ විපස්සිං අද්දසං ජිනං
කකුධං[1] විලසන්තං ව සබ්බඤ්ඤුතමනාසවං.

පාසාදස්සාවිදූරෙ ච ගච්ඡති ලොකනායකො[2]
පභා නිද්ධාවතෙ තස්ස යථා ච සතරංසිනො.

ගන්ධොදකං ච පග්ගය්හ බුද්ධසෙට්ඨං සමොකිරිං.
තෙන චිත්තප්පසාදෙන තත්ථ කාලංකතො අහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ගන්ධොදං සමොකිරිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ සුගන්ධා නාම ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා මාතරං ආපුච්ඡිත්වා තස්සා පෙක්ඛන්තියා එව ආකාසෙන පක්කාමි. සො අරහත්තප්පත්තියා උත්තරිකාලම්පි අන්තරන්තරා තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි.[3]

තත්ථ "පබ්බජිතොම්හි"ති ඉමිනා පදෙසෙන අයම්පි ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසි අත්තනො සන්තානෙ රාගාදිමලස්ස පබ්බාජිතභාවදීපනතො. තෙනාහ භගවා:-"පබ්බාජයමත්තනො මලං තස්මා පබ්බජිතොති වුච්චතී"ති.

ආතුමත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"ජිණ්ණඤ්ච දිස්වා දුක්ඛිතඤ්ච බ්‍යාධිත"න්ති ආයස්මතො මාණවත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ලක්ඛණධරො හුත්වා විපස්සිස්ස භගවතො අභිජාතියා ලක්ඛණානි පරිග්ගහෙත්වා පුබ්බනිමිත්තානි භාවෙත්වා "එකංසෙන අයං බුද්ධො භවිස්සතී"ති බ්‍යාකරිත්වා නානානයෙහි ථොමෙත්වා අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා යාව සත්තවස්සානි තාව අන්තොඝරෙයෙව වඩ්ඪිත්වා සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ උපනයනත්ථං උය්‍යානං නීතො අන්තරාමග්ගෙ ජිණ්ණාතුරමතෙ ච දිස්වා තෙසං අදිට්ඨපුබ්බත්තා තෙ පරිජනෙ පුච්ඡිත්වා ජරාරොගමරණසභාවං සුත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො හුත්වා අනුවත්තන්තො විහාරං

1. විලසන්තංව. අප. පා. 2. සී. I & මු. ලොකනායකො. 3. සී. I. පච්චුදාහාසි.

ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"ජායමානෙ විපස්සිම්හි නිමිත්තං බ්‍යාකරිං අහං.
නිබ්බාපයං ච ජනතං බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං දසසහස්සී පකම්පති,
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං ආලොකො විපුලො අහු,
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං[1] සරිතායො න සන්දිංසු,
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං අවීචිමග්ගි න පජ්ජලි;[2]
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං පක්ඛිසඞ්ඝා න සඤ්චරි;
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං වාතගන්ධො න වායථ;
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං සබ්බරතනානි ජොතිංසු;
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යස්මිං ච ජායමානස්මිං සත්තෙව පදවික්කමා;
සො දානි භගවා සත්ථා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

ජාතමත්තොව සම්බුද්ධො දිසා සබ්බා විලොකයී;
වාචාසභිමුදීරෙසි එසා බුද්ධාන ධම්මතා.
සංවෙජයිත්වා ජනතං ථවිත්වා ලොකනායකං
සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා පක්කාමිං පාචිනාමුඛො.
එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං බුද්ධමභිථොමයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ථොමනාය ඉදං ඵලං.

ඉතො නවුති කප්පම්හි සම්මුඛා ථවිකව්හයො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

පඨවී දුන්දුභි නාම එකූනනවුතිම්හි සො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

අට්ඨාසීතිම්හිතො කප්පෙ ඔභාසො නාම ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

සත්තාසීතිම්හිතො කප්පෙ සදිතවෙජ්දනව්හයො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

---

1. ම. සන්දනියො න සන්දිසු. 2. සී. III. අපි අග්ගි න පජ්ජලො.

අග්ගිනිබ්බාපකො නාම කප්පානං ඡළසීතියා
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

රජා වාතසමො නාම කප්පානං පඤ්චසීතියා
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

ගතිපච්ඡෙදනො නාම කප්පානං චූළාසීතියා
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

රතනපජ්ජලො[1] නාම කප්පානං තෙ අසීතියා
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

පදක්කමනො නාම කප්පානං වෙ අසීතියා
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

රජා විලොකණ්නා නාම කප්පානං එකාසීතියා
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

ගිරි[2]සාරොති නාමෙන කප්පෙසීතිම්හි ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අධිගතාරහත්තො[3] පන භික්ඛූහි “කෙන[4] ත්වං ආවුසො සංවෙගෙන අභිදහරෙව සමානො පබ්බජිතො”ති පුච්ඡිතො අත්තනො පබ්බජ්ජා නිමිත්තකිත්තනොපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

“ජිණ්ණඤ්ච දිස්වා දුඛිතඤ්ච ව්‍යාධිතං
මතං ච දිස්වා ගතමායුසංඛයං
තතො අහං නික්ඛමිතූන පබ්බජිං
හිත්වාන කාමානි මනොරමානී”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ “**ජිණ්ණ**”න්ති: ජරාය අභිභූතං ඛණ්ඩිච්ච පාලිච්ච වලිත්තචතාදීහි සමඞ්ගීභූතං. “**දුඛිත**”න්ති: දුක්ඛිතං, දුක්ඛසඤ්ඤුත්තං. ‘**ව්‍යාධිත**’න්ති: ගිලානං. එත්ථ ච ‘**ව්‍යාධිත**’න්ති වුත්තෙනපි දුක්ඛුප්පත්ති භාවො සිද්ධො, ‘**දුක්ඛිත**’න්ති වචනං තස්ස බාළ්හගිලානභාවපරිදීපනත්ථං. ‘**මත**’න්ති: කාලකතං. යස්මා කාලකතො ආයුනො ඛයං වයං භෙදං ගතො නාම හොති තස්මා වුත්තං “**ගතමායුසංඛය**”න්ති. තස්මා ජිණ්ණව්‍යාධිමතානං දිට්ඨත්තා “ඉමෙ ජරාදයො නාම න ඉමෙසංයෙව, අථඛො සබ්බසාධාරණා, තස්මාහම්පි ජරාදිකෙ අනතිවත්තො”ති සංවිග්ගත්තා. “**නික්ඛමිතූනා**”ති: නික්ඛමිත්වා. අයමෙව වා පාඨො. පබ්බජ්ජාධිප්පායෙන ඝරතො නිග්ගන්ත්වා. “**පබ්බජි**”න්ති: සත්ථු සාසනෙ පබ්බජ්ජං උපගතො. “**පහාය කාමානි මනොරමානී**”ති: ඉට්ඨකන්තාදිභාවතො අවීතරාගානං මනො රමන්තීති මනොරමෙ වත්ථුකාමෙ පජහිත්වා තං පටිබද්ධස්ස ඡන්දරාගස්ස අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්දනෙන නිර

---

1. රතනපපවලො. අප. පා.
2. සී. I. ම. සිරී.
3. සී. III. අධිගතෙහි අරහන්තෙහි.
4. සී. I. කිං.

පෙක්ඛභාවෙන ජඩ්ඩ්ඪත්වාති අත්ථො. කාමානං පහානකිත්තනමුඛෙන චෙතං ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි. මාණවකකාලෙ පබ්බජිතත්තා ඉමස්ස ථෙරස්ස මාණවොත්‍වෙව සමඤ්ඤා ජාතාති.

මාණවත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

"කාමච්ඡන්දො ච බ්‍යාපාදො"ති ආයස්මතො සුයාමත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ධඤ්ඤවතී නගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා බ්‍රාහ්මණමන්තෙ වාචෙති. තෙන ච සමයෙන විපස්සී භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං ධඤ්ඤවතී නගරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො හොති. තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො පසන්නචිත්තො අත්තනො ගෙහං නෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා තදුපරි පුප්ඵසන්ථරං සන්ථරිත්වා අදාසි. සත්ථරි තත්ථ නිසින්නෙ පණීතෙන ආහාරෙන සන්තප්පෙසි. භුත්තාවිඤ්ච පුප්ඵගන්ධෙන පූජෙසි. සත්ථා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සුයාමොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ පරමරමණීයො හුත්වා ගෙහවාසීනං කාමූපභොගං ජිගුච්ඡිත්වා ඛාන්තිත්තො භගවතො වෙසාලිගමනෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> "නගරෙ ධඤ්ඤවතියා අහොසිං බ්‍රාහ්මණො තදා
> ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සනිඝණ්ඩුසකෙටුභෙ
>
> පදකො වෙය්‍යාකරණො, නිමිත්තෙන කොවිදො, අහං
> මන්තෙ ච සිස්සෙ වාචෙසිං තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ.
>
> පඤ්ච උප්පලහත්ථානි පිට්ඨියං ඨපිතානි මෙ.
> ආහුතිං සිද්ධුකාමොහං[1] මාතාපිතුසමාගමෙ.[2]
>
> තදා විපස්සී භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතො
> ඔභාසෙන්තො දිසා සබ්බා ආගච්ඡති නරාසභො.
>
> ආසනං පඤ්ඤපෙත්වාන නිමන්තෙත්වා මහාමුනිං
> සන්ථරිත්වාන තං පුප්ඵං අභිනෙසිං සකං ඝරං.
>
> යමෙම අත්ථි සකෙ ගෙහෙ ආමිසං පච්චුපට්ඨිතං,
> තාහං බුද්ධස්ස පාදාසිං පසන්නො සෙහි පාණිහි.
>
> භුත්තාවිං කාලමඤ්ඤාය පුප්ඵහත්ථං අදාසහං.
> අනුමොදිත්වාන සබ්බඤ්ඤූ පක්කාමි උත්තරාමුඛො.

1. සී. III. ආහුතියිට්ඨුකාමො. 2. පිතුමාතු. අප. පා.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵදානස්සිදං ඵලං

අනන්තරං ඉතො කප්පෙ රාජාහු වරදස්සනො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා නීවරණප්පහානකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

“කාමච්ඡන්දො ච බ්‍යාපාදො ථීනමිද්ධඤ්ච භික්ඛුනො
උද්ධච්චං විචිකිච්ඡා ච සබ්බසොව න විජ්ජතී”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ “**කාමච්ඡන්දො**”ති: කාමෙසු ඡන්දො, කාමො ච සො ඡන්දො චාති පි කාමච්ඡන්දො, කාමරාගො. ඉධ පන සබ්බොපි රාගො කාමච්ඡන්දො, අග්ගමග්ගවජ්ඣස්සාපි අධිප්පෙතත්තා, තෙනාහ:–“**සබ්බසොව න විජ්ජ ති**”ති: සබ්බෙපි හි තෙභූමකධම්මා කාමනීයට්ඨෙන කාමා; තත්‍ර පවත්තො රාගො කාමච්ඡන්දො. තෙනාහ භගවා:–“ආරුප්පෙ කාමච්ඡන්ද නීවරණං පටිච්ච ථීනමිද්ධනීවරණං උද්ධච්චනීවරණං අවිජ්ජානීවරණං උප්පජ්ජතී”ති. බ්‍යාපජ්ජති චිත්තං පූතිභාවං ගච්ඡති එතෙනාති **බ්‍යාපාදො**; අනත්ථං මෙ අචරීති ආදිනයප්පවත්තො ආඝාතො. **ථීනං** චිත්තස්ස අකල්‍යතා අනුස්සයමානතා. **මිද්ධං** කායස්ස අකල්‍යතා, අසති විඝාතෙ තදුභයම්පි, ථීනඤ්ච මිද්ධඤ්ච ථීනමිද්ධං, කිච්චාහාරපටිපක්ඛානං එකතාය එකං කත්වා වුත්තං. උද්ධතභාවො **උද්ධච්චං**; යෙන ධම්මෙන චිත්තං උද්ධතං හොති අවූපසන්තං සො චෙතසො වික්ඛෙපො උද්ධච්චං. උද්ධච්චග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ කිච්චාහාරපටිපක්ඛානං සමානතාය කුක්කුච්චම්පි ගහිතමෙවාති දට්ඨබ්බං. තං පච්ඡානුතාපලක්ඛණං. අකතකතකුසලාකුසලං නිස්සාය යො විප්පටිසාරො තං කුක්කුච්චං. “**විචිකිච්ඡා**”ති: “එවං නු ඛො න නු ඛො”ති සංසයාපත්ති; ධම්මසභාවං වා විචිනන්තො කිච්ඡති කිලමති එතායාති විචිකිච්ඡා; බුද්ධාදිවත්ථුකො සංසයො. “**සබ්බසො**”ති: අනවසෙසතො. “**න විජ්ජති**”ති: නත්ථි; මග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා න උපලබ්භති. ඉදඤ්ච පදද්වයං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. අයං හෙත්ථ යොජනා:– යස්ස භික්ඛුනො තෙන තෙන අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා කාමච්ඡන්දො ච බ්‍යාපාදො ච ථීනමිද්ධඤ්ච උද්ධච්චකුක්කුච්චං විචිකිච්ඡා ච සබ්බසොව නවිජ්ජති තස්ස න කිඤ්චි කරණීයං, කතස්ස වා පතිචයොති, අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති. පඤ්චසු නීවරණෙසු මග්ගෙන සමුච්ඡින්නෙසු තදෙකට්ඨතාය සබ්බෙපි කිලෙසා සමුච්ඡින්නායෙව හොන්ති. තෙනාහ භගවා:–“පඤ්චනීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ”ති.

**සුයාමත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.**

"සාධු සුවිහිතාන දස්සන"න්ති ආයස්මතො සුසාරදත්ථෙරස්ස[1] ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විජ්ජාපදෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා විහාසි. අථ නං අනුග්ගණ්හන්තො පදුමුත්තරො භගවා භික්ඛාචාරවෙලායං[2] උපසංකමි. සො දූරතොව දිස්වා පසන්නමානසො පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තං ගහෙත්වා මධුරානි ඵලානි පක්ඛිපිත්වා අදාසි. භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා[3] පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ධම්මසෙනාපතිනො ඤාති බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මන්දපඤ්ඤත්තා සුසාරදොති ගහිතනාමො අපරභාගෙ ධම්මසෙනාපතිස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ
හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ වසාමි අස්සමෙ අහං.

අග්ගිහුත්තං ච මෙ අත්ථි පුණ්ඩරීකඵලානි ච
පුටකෙ නික්ඛිපිත්වාන දුමග්ගෙ ලග්ගිතං[4] මයා.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
මමුද්ධරිතුකාමො සො භික්ඛන්තො මමුපාගමි.

පසන්නචිත්තො සුමනො ඵලං බුද්ධස්ස දාසහං.
විත්තිසඤ්ජනනො මය්හං දිට්ඨධම්මසුඛාවහො

සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධො ආහුතීනං පටිග්ගහො
අන්තලික්ඛෙ ඨිතො සත්ථා ඉමං ගාථං අභාසථ.

'ඉමිනා ඵලදානෙන චෙතනාපණිධීහි ච
කප්පානං සතසහස්සං දුග්ගතිං නුපපජ්ජති.'

තෙනෙව සුක්කමූලෙන අනුභොත්වාන සම්පදං
පත්තොම්හි අචලං ඨානං හිත්වා ජයපරාජයං.

ඉතො සත්ත කප්පසතෙ රාජා ආසි සුමඞ්ගලො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සප්පුරිසූපනිස්සයගුණකිත්තනාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"සාධු සුවිහිතානදස්සනං කඞ්ඛා ඡිජ්ජති බුද්ධි වඩ්ඪති;
බාලම්පි කරොන්ති පණ්ඩිතං තස්මා සාධු සතං සමාගමො"ති

ගාථං අභාසි.

---

1. සී. III. සුදිස.
2. සී. I. භික්ඛාචෙලායං.
3. සී. I. කත්වා.
4. සී. II ස්‍යා. ලඤ්ඡිතං.

තත්ථ 'සාධූ'ති: සුන්දරං, භද්දකන්ති අත්ථො. "**සුවිහිතානදස්සන**"න්ති: සුවිහිතානං දස්සනං. ගාථා සුඛත්ථං අනුස්සාරලොපො[1] කතො. සීලාදීහි ගුණෙහි සුසංවුතත්ත[2]භාවානං පරානුද්දයාය සුවිහිතධම්මදෙසනානං අරියානං දස්සනං සාධූති යොජනා. "**දස්සන**"න්ති: නිදස්සනමත්තං දට්ඨබ්බං සවණාදීනම්පි බහුකාරත්තා. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා:– "යෙ තෙ භික්ඛූ සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා ඔවාදකා විඤ්ඤාපකා සන්දස්සකා සමාදපකා සමුත්තෙජකා සම්පහංසකා අලංසමක්ඛාතාරො සද්ධම්මස්ස දස්සනම්පාහං භික්ඛවෙ තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං[3] වදාමී"ති. දස්සනමූලකත්තා වා ඉතරෙසං දස්සනමෙවෙතං වුත්තං:– තං ඛො විජ්ජතීති ආදි. **තත්ථ** කාරණවචනං තාදිසානඤ්හි කල්‍යාණමිත්තානං දස්සනෙ සති විඤ්ඤුජාතිකො අත්ථකාමො කුලපුත්තො තෙ උපසඞ්කමති පයිරුපාසති. "කිං භන්තෙ කුසලං කිං අකුසල"න්ති ආදිනා පඤ්හං වා පුච්ඡති. තෙ චස්ස අනෙකවිහිතෙසු කඞ්ඛාඨානීයෙසු කඞ්ඛං පටිවිනොදෙන්ති. තෙනාවුත්තං:–"**කඞ්ඛා ඡිජ්ජතී**"ති: යස්මා ච තෙ ධම්මදෙසනාය තෙසං කඞ්ඛං පටිවිනොදෙත්වා පුබ්බභාගෙ කම්මපථසම්මාදිට්ඨිං විපස්සනාසම්මාදිට්ඨිං ච උප්පාදෙන්ති, තස්මා තෙසං බුද්ධි වඩ්ඪති. යථා පන තෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සච්චානි පටිවිජ්ඣන්ති, තදා සොළසවත්ථුකා අට්ඨවත්ථුකා ච විචිකිච්ඡා ඡිජ්ජති සමුච්ඡිජ්ජති. නිප්පරියායෙන පඤ්ඤා වුඩ්ඪි වඩ්ඪති. බාල්‍යසමතික්කමනතො තෙ පණ්ඩිතා හොන්ති. සො තෙහි බුද්ධිං ච වඩ්ඪෙති "**බාලම්පි කරොන්ති පණ්ඩිත**"න්ති තස්මාති ආදි නිගමනං. යස්මා සාධූනං දස්සනං වුත්තනයෙන කඞ්ඛං ඡින්දති බුද්ධිං වඩ්ඪෙති තෙ බාලං පණ්ඩිතං කරොන්ති; තස්මා තෙන කාරණෙන සාධු සුන්දරං සතං සප්පුරිසානං අරියානං සමාගමො තෙහි සමොධානං සම්මාවඩ්ඪනන්ති අත්ථො.

සුසාරදත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**උප්පතන්තෙසු නිපතෙ**"ති: ආයස්මතො **පියඤ්ජහත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති?. සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ හිමවන්තෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා පබ්බතන්තරෙ වසන්තො දෙවතාසමාගමෙසු අප්පානුභාවතාය පරිසපරියන්තෙ ඨත්වා ධම්මං සුත්වා සත්ථරි පටිලද්ධසද්ධො එකදිවසං සුවිසුද්ධං රමණීයං ගඞ්ගාය පුලිනපදෙසං දිස්වා සත්ථුගුණෙ අනුස්සරි: "ඉතොපි සුවිසුද්ධා සත්ථුගුණා අනන්තා අපරිමෙය්‍යා"ති. එවං සො සත්ථුගුණෙ ආරබ්භ චිත්තං පසාදෙත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු

1. සී. III. අනුනාසික. 2. සී. I. සුසංවිහිත. 3. සී. I. බහූපකාරං.

සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො යුද්ධසොණ්ඩො අපරාජිතසඞ්ගාමො අමිත්තානං පියහානිකරණෙන පියඤ්ජහොති පඤ්ඤායි. සො සත්ථු වෙසාලිගමනෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ වසමානො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පබ්බතෙ හිමවන්තම්හි වසාමි පබ්බතන්තරෙ;
පුලිනං සොභනං දිස්වා බුද්ධසෙට්ඨං අනුස්සරිං.

ඤාණෙ උපනිධා[1] නත්ථි; සඞ්ඛාතං[2] නත්ථි සත්ථුනො;
සබ්බධම්මං අභිඤ්ඤාය ඤාණෙන අධිමුච්චති.

නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ! නමො තෙ පුරිසුත්තම!
ඤාණෙන තෙ සමො නත්ථි යාවතා ඤාණමුත්තමං.

ඤාණෙ චිත්තං පසාදෙත්වා කප්පං[3] සග්ගම්හි මොදහං.
අවසෙසෙසු කප්පෙසු කුසලං කාරිතං මයා.[4]

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤමලභිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඤාණසඤ්ඤායිදං ඵලං.

ඉතො තෙසත්තති කප්පෙ එකො පුලිනපුප්ඵියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො "අන්ධපුථුජ්ජනානං පටිපත්තිතො විධුරා අරියානං පටිපත්ති"ති ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනවසෙන අනවසෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"උප්පතන්තෙසු නිපතෙ නිපතන්තෙසු උප්පතෙ
වසෙ අවසමානෙසු රමමානෙසු නො රමෙ"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**උප්පතන්තෙසූ**"ති: උන්නමන්තෙසු සත්තෙසු මානුද්ධච්චථම්භසාරම්භාදීහි අත්තුක්කංසනෙන අනුපසන්තෙසු. "**නිපතෙ**"ති: නමෙය්‍ය; තෙසඤ්ඤෙව පාපධම්මානං පරිවජ්ජනෙන නිවාතවුත්ති භවෙය්‍ය. "**නිපතන්තෙසූ**"ති: ඔනමන්තෙසු; හීනාධිමුත්තිකතාය කොසජ්ජෙන ච ගුණතො නිහීයමානෙසු. "**උප්පතෙ**"ති: උන්නමෙය්‍ය, පණීතාධිමුත්තිකතාය විරියාරම්භෙන ච ගුණතො උප්පතෙය්‍ය උක්කංසෙය්‍ය. අථවා "**උප්පතන්තෙසූ**"ති: උට්ඨහන්තෙසු කිලෙසෙසු පරියුට්ඨානවසෙන සීසං උක්ඛිපන්තෙසු. "**නිපතෙ**"ති: පටිසඞ්ඛානවසෙන[5] යථා තෙ න උප්පජ්ජන්ති තථා අනුරූපපච්චවෙක්ඛණාය නිපතෙය්‍ය වික්ඛම්භෙය්‍ය චෙව සමුච්ඡින්දෙය්‍ය ච. "**නිපතන්තෙසූ**"ති: පරිපතන්තෙසු, අයොනිසො මනසිකාරෙසු විරියපයොගමන්දතාය වා

1. උපනිධං. අප. පා. 2. සඞ්ඛාමං. අප. පා.
3. සී. II & III. කප්පසතම්හි. 4. සී. I & ම. කුසලකිරියා කතා මයා.
5. සී. I. පටිසඞ්ඛානබලෙන.

තථාරද්ධෙසු සමථවිපස්සනාධම්මෙසු භාගමානෙසු. "උප්පන්නෙ"ති: යොනිසො මනසිකාරෙන විරියාරම්භසම්පදාය ච තෙ උපට්ඨපෙය්‍ය උප්පාදෙය්‍ය වඩ්ඪෙය්‍ය. "වසෙ අවසමානෙසූ"ති: සත්තෙසු මග්ගබ්‍රහ්මචරියවාසං අරියවාසඤ්ච අවසන්තෙසු සයං තං වාසං වසෙය්‍යාති; අරියෙසු වා කිලෙසවාසං දුතියකවාසං අවසන්තෙසු යෙන වාසෙන තෙ අවසමානා නාම හොන්ති සයං තථා වසෙ. "රමමානෙසු නො ර රමෙ"ති: සත්තෙසු කාමගුණරතියා කිලෙසරතියා රමන්තෙසු සයං තථා "නො රමෙ"ති: න රමෙය්‍ය, අරියෙසු වා නිරාමිසාය ඣානාභිරතියා රමමානෙසු සයම්පි තථා රමෙ, තතො අඤ්ඤථා පන කදාචිපි නො රමෙ නාභිරමෙය්‍යාති අත්ථො.

පියඤ්ජහත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

"ඉදං පුරෙ චිත්තමචාරි චාරික"න්ති: ආයස්මතො හත්ථාරොහපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරිතං විහාරතො නික්ඛමන්තං[1] දිස්වා පසන්නචිත්තො පුප්ඵෙහි පූජං කත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං හත්ථාරොහකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො හත්ථිසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං අගමාසි. සො එකදිවසං හත්ථිං සික්ඛාපෙන්තො නදීතීරං ගන්ත්වා හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො "කිං මය්හං ඉමිනා හත්ථිදමනෙන අත්තදමනමෙව වර"න්ති චින්තෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො චිරපරිචයෙන කම්මට්ඨානතො බහිද්ධා විධාවන්තං චිත්තං ඡෙකො හත්ථාචරියො විය අඞ්කුසෙන පභින්නමදමත්තවරවාරණං පටිසඞ්ඛානඞ්කුසෙන නිග්ගණ්හන්තො "ඉදං පුරෙ චිත්තමචාරි චාරික"න්ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ 'ඉද'න්ති: වුච්චමානස්ස චිත්තස්ස අත්තපච්චක්ඛතාය වුත්තං. "පුරෙ"ති: නිග්ගහකාලතො පුබ්බෙ. "අචාරී"ති: විචරි, අනවට්ඨිතතාය නානාරම්මණෙසු පරිබ්භමි. "චාරික"න්ති: යථාකාමචරියං. තෙනාහ:–"යෙනිච්ඡකං යත්ථකාමං යථාසුඛ"න්ති. 'ත'න්ති: තං චිත්තං. "අජ්ජා"ති: එතරහි. "නිග්ගහෙස්සාමී"ති: නිග්ගණ්හිස්සාමි, නිබ්බිසෙවනං කරිස්සාමි. "යොනිසො"ති: උපායෙන. 'යථා'ති: හත්ථිං පභින්නං විය අඞ්කුසග්ගහො. ඉදං වුත්තං හොති:–ඉදං මම චිත්තං නාම ඉතො පුබ්බෙ රූපාදීසු ආරම්මණෙසු යෙන යෙන රමිතුං

---

1. සී. III. නික්ඛමන්තං.

ඉච්ඡති තස්ස තස්ස වසෙන යෙනිච්ඡකං යත්ථ යත්ථ වස්ස කාමො තස්ස තස්ස වසෙන යත්ථකාමං යථා යථා විචරන්තස්ස සුඛං හොති තථෙව චරන්තො යථාසුඛං දීඝරත්තං ච අචාරි, තං අජ්ජ පභං භින්නමදමත්තහත්ථිං හත්ථාචරියසඞ්ඛාතො ඡෙකො අඞ්කුසග්ගහො අඞ්කුසෙන විය යොනිසො මනසිකාරෙන නිග්ගහෙස්සාමි, නාගං චිත්තං වික්ඛිපිතුං[1] දස්සාමීති. එවං වදන්තොව ථෙරො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡිකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-.

“සුවණ්ණවණ්ණො භගවා විපස්සී දක්ඛිණාරහො
පුරක්ඛතො සාවකෙහි ආරාමා අභිනික්ඛමි.

දිස්වානහං බුද්ධසෙට්ඨං සබ්බඤ්ඤුං තමනාසවං
පසන්නචිත්තො සුමනො පුප්ඵමත්තං[2] අපූජයිං.

තෙන චිත්තප්පසාදෙන දිපදින්දස්ස තාදිනො
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන පුන වන්දිං තථාගතං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

එකතාළීසිතො කප්පෙ චරණො[3] නාම ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසීති.

හත්ථාරොහපුත්තථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

“අනෙකජාතිසංසාර”න්ති ආයස්මතො මෙණ්ඩසිරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඝරාවාසං[4] පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහතා ඉසිගණෙන සද්ධිං හිමවන්තෙ වසන්තො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො ඉසිගණෙන පදුමානි ආහරාපෙත්වා සත්ථු පුප්ඵපූජං අකාසි. පූජං කත්වා සාවකො අප්පමාදපටිපත්තියං ඔවදිත්වා කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස මෙණ්ඩසරික්ඛසීසතාය මෙණ්ඩසිරොත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො භගවති සාකෙතෙ අඤ්ජනවනෙ විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමථවිපස්සනාසු කම්මං කරොන්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

---

1. සී. V. I. විනික්ඛමිතුං. 2. ගන්ධමග්ගං. අප. පා.
3. ධරණො. අප. පා. 4. සී. III. කාමෙ

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ ගොතමො නාම පබ්බතො
නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නො මහාභූතගණාලයො.

වෙමජ්ඣම්හි ච තස්සාපි අස්සමො අභිනිම්මිතො;
පුරක්ඛතො සසිස්සෙහි වසාමි අස්සමෙ අහං.

ආයන්තු මෙ සිස්සගණා, පදුමං ආහරන්තු මෙ;
පුප්ඵපූජං කරිස්සාමි දිපදින්දස්ස තාදිනො.

එවන්ති තෙ පටිස්සුත්වා පදුමං ආහරිංසු මෙ.
තථා නිමිත්තං කත්වාහං බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

සිස්සෙ තදා සමානෙත්වා සාධුකං අනුසාසහං:
මා ඛො තුම්හෙ පමජ්ජිත්ථ[1] අප්පමාදො සුඛාවහො.

එවං සමනුසාසිත්වා සසිස්සෙ වචනක්ඛමෙ
අප්පමාදගුණෙ යුත්තො තදා කාලකතො අහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

එකපඤ්ඤාසකප්පම්හි රාජා ආසි ජනුත්තමො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

සො අත්තනො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තො:-

"අනෙකජාතිසංසාරං සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං
තස්ස මෙ දුක්ඛජාතස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධො අපරද්ධො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**අනෙකජාතිසංසාර**"න්ති: අනෙකජාතිසතසහස්සසඞ්ඛං ඉදං සංසාරවට්ටං; අද්ධුනො අධිප්පෙතත්තා අච්චන්තසංයොගෙන වචනං. "**සන්ධාවිස්ස**"න්ති: සංසරිං, අපරාපරං චවනුප්පජ්ජනවසෙන පරිබ්භමිං. "**අනිබ්බිස**"න්ති: තස්ස[2] නිවත්තකඤාණං අවින්දන්තො අලභන්තො. "**තස්ස මෙ**"ති: එවං සංසරන්තස්ස මෙ. "**දුක්ඛජාතස්සා**"ති: ජාතිආදිවසෙන උප්පන්නදුක්ඛස්ස තිස්සන්නං වා දුක්ඛජාතීනං වසෙන දුක්ඛසභාවස්ස. "**දුක්ඛක්ඛන්ධො**"ති: කම්මකිලෙසවිපාකවසෙන වුත්තප්පකාරො දුක්ඛරාසි. "**අපරද්ධො**"ති: අරහත්තමග්ගප්පත්තිතො පට්ඨාය පරිබ්භට්ඨො චුතො, න දානි පවත්තිස්සති. "අපරට්ඨො"ති වා පාඨො. අප්පවත්තිසංසිද්ධිතො සමුච්ඡින්නාකාරණත්තා අපගතොති අත්ථො. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි.

මෙණ්ඩසිරත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. II & ම. මා පමජ්ජිත්ථ පබ්බජිතා. 2. සී. I. තත්ථ.

"සබ්බො රාගො පහීනො මෙ"ති ආයස්මතො **රක්ඛිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො දෙසනාඤාණං ආරබ්භ ථොමනං අකාසි. සත්ථා තස්ස චිත්තප්පසාදං ඔලොකෙත්වා "අයං ඉතො කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස රක්ඛිතො නාම සාවකො භවිස්සතී"ති බ්‍යාකාසි. සො තං සුත්වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නමානසො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙදෙහනිගමෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. **රක්ඛිතො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො යෙ සාකියකොලියරාජූහි 'භගවතො පරිවාරත්ථාය දින්නපඤ්චසතරජකුමාරා පබ්බජිතා තෙසං අඤ්ඤතරො. තෙ පන රජකුමාරා සංවෙගෙන පබ්බජිතත්තා උක්කණ්ඨාභිභූතා යදා සත්ථාරා කුණාලදහතීරං නෙත්වා කුණාලජාතකදෙසනාය ඉත්ථීනං දෙසවිභාවනෙන කාමෙසු ආදීනවං පකාසෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජිතා තදා අයම්පි කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරො නාම ජිනො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
මහතො ජනකායස්ස දෙසෙති අමතං පදං.

තස්සාහං වචනං සුත්වා වාචාය සමුදීරිතං[1]
අඤ්ජලිම්පග්ගහෙත්වාන එකග්ගො ආසහං තදා.

යථා සමුද්දො උදධිනමග්ගො
මෙරූ නගානං පවරො සිලුච්චයො;
තථෙව යෙ චිත්තවසෙන න-චත්තරෙ
න බුද්ධඤාණස්ස කලානුපෙන්ති තෙ.

ධම්මවිධිං ඨපෙත්වාන බුද්ධො කාරුණිකො ඉසි
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ:-

යො සො ඤාණං පකිත්තෙසි බුද්ධම්හි ලොකනායකෙ
කප්පානි සතසහස්සානි[2] දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

කිලෙසෙ ඣාපයිත්වාන එකග්ගො සුසමාහිතො
රක්ඛිතො[3] නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

පඤ්ඤාසෙ කප්පසහස්සෙ සත්තෙවාසුං සමුග්ගතා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛන්තො **"සබ්බො රාගො"**ති ගාථං අභාසි.

---

1. වාචාසමුදීරිතං. අප. පා. 2. කප්පානං සතසහස්සං. අප. පා.
3. සොභිතො. අප. පා.

තත්ථ **"සබ්බො රාගො"**ති: කාමරාගාදිප්පභෙදො සබ්බොපි රාගො. **"පහීනො"**ති: අරියමග්ගභාවනාය සමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන පහීනො. **"සබ්බො දොසො"**ති: ආඝාතවත්ථුකාදිභාවෙන අනෙකභෙදභින්නො සබ්බොපි බ්‍යාපාදො. **"සමූහතො"**ති: මග්ගෙන සමුග්ඝාටිතො. **"සබ්බො මෙ විගතො මොහො"**ති: දුක්ඛෙ **අඤ්ඤාණන්ති** ආදිනා වත්ථුභෙදෙන අට්ඨභෙදො සංකිලෙසවත්ථුවිභාගෙන අට්ඨවිභාගො සබ්බොපි මොහො මග්ගෙන විද්ධංසිතත්තා මය්හං විගතො. **"සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො"**ති: එවං මූලකිලෙසප්පහාණෙන තදෙකට්ඨතාය සංකිලෙසානං සම්මදෙව පටිප්පස්සද්ධත්තා අනවසෙසකිලෙසපරිළාහාභාවතො සීතිභාවං පත්තො තතො එව සබ්බසො කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන පරිනිබ්බුතො අහමස්මි භවාමීති **අඤ්ඤං** බ්‍යාකාසි.

රක්ඛිතත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යං මයා පකතං කම්ම"න්ති ආයස්මතො **උග්ගත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සිඛිං භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො කෙතකපුප්ඵෙන පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ උග්ගනිගමෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **උග්ගොත්වෙවස්ස** නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති තස්මිං නිගමෙ භද්දාරාමෙ විහරන්තෙ විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"විනතානදියා තීරෙ පිලක්ඛො ඵලිතො අහු.
තාහං රුක්ඛං ගවෙසන්තො අද්දසං ලොකනායකං.

කෙතකං පුප්ඵිතං දිස්වා වණ්ටෙ ඡෙත්වා අහං තදා,
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං සිඛිනො ලොකබන්ධුනො.

යෙන ඤාණෙන පත්තොසි අච්චුතං අමතං පදං,
ඤාණං තමභිපූජෙසිං බුද්ධසෙට්ඨං මහාමුනිං.

ඤාණම්හි පූජං කත්වාන පිලක්ඛං අද්දසං අහං
පටිලද්ධොම්හි තං සඤ්ඤං ඤාණපූජායිදං ඵලං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපසිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඤාණපූජායිදං ඵලං.

ඉතො තෙරසකප්පම්හි චාදසාසුං බලුග්ගතා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො වට්ටවෙච්ඡෙදදීපනෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"යං මයා පකතං කම්මං අප්පං වා යදි වා බහුං
සබ්බමෙතං පරික්ඛීණං නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති.

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"යං මයා පකතං කම්ම"**න්ති: යං කම්මං තීහි කම්මද්වාරෙහි නවහි උප්පත්තිද්වාරෙහි අට්ඨහි අසංවරෙහි[1] අට්ඨහි ච සංවරද්වාරෙහි පාපාදිවසෙන දානාදිවසෙන චාති අනෙකෙහි පකාරෙහි අනාදිමති සංසාරෙ මයා කතං උපචිතං අනිබ්බත්තවිපාකධම්මං. **"අප්පං වා යදි වා බහු"**න්ති: තස්ස චතුචෙතනාපයොගකිලෙසාදීනං දුබ්බලභාවෙන අප්පං වා තෙසං බලභාවෙන අභිණ්හප්පවත්තියා ච බහුං වා. **"සබ්බමෙතං පරික්ඛීණ"**න්ති: සබ්බමෙව චෙතං කම්මං කම්මක්ඛයකරස්ස අග්ගමග්ගස්ස අධිගතත්තා පරික්ඛීණං පරික්ඛයං ගතං. කිලෙසවට්ටප්පහානෙන හි කම්මවට්ටං පහීනමෙව හොති විපාකවට්ටස්ස අනුප්පාදනතො. තෙනාහ:–**නත්ථි දානි පුනබ්භවො**"ති: ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති මය්හං නත්ථීති අත්ථො. "සබ්බමෙවෙත"න්ති පි පාඨො. සබ්බමෙව එතන්ති පදවිභාගො.

උග්ගත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

"යං මයා පකතං පාප"න්ති ආයස්මතො **සමිතිගුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තො ජාතිසුමනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන යත්ථ යත්ථ භවෙ නිබ්බත්ති තත්ථ තත්ථ කුලරූපපරිවාරසම්පදාය අඤ්ඤෙ සත්තෙ අභිභවිත්වා අට්ඨාසි. එකස්මිං පන අත්තභාවෙ අඤ්ඤතරං පච්චෙකසම්බුද්ධං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා "අයං මුණ්ඩකො කුණිමඤ්ඤෙ; තෙනායං පටිච්ඡාදෙත්වා විචරතී"ති නුට්ඨුභිත්වා පක්කාමි. සො තෙන අපුඤ්ඤකම්මෙන බහුකාලං නිරයෙ පච්චිත්වා[2] කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ මනුස්සයොනියං[3] නිබ්බත්තො පරිබ්බාජක

---

1. අට්ඨහි ච සංවර. 2. සී. I. පච්චිත්වා. 3. සී. II. මනුස්සලොකෙ.

පබ්බජ්ජං උපගතො එකං සීලාචාරසම්පන්නං උපාසකං දිස්වා දොසන්තරො හුත්වා “කුට්ඨරොගී භවෙය්‍යාසී”ති අක්කොසි. තථාගතථූපෙ මනුස්සෙහි ඨපිතානි නානාචුණ්ණානි දූසෙසි. සො තෙන අපුඤ්ඤකම්මෙන පුනපි නිරයෙ නිබ්බත්තිත්වා බහූනි වස්සානි දුක්ඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සමිතිගුත්තොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සද්ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සුවිසුද්ධසීලො හුත්වා විහරති. තස්ස පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන කුට්ඨරොගො උප්පජ්ජි. තෙන තස්ස සරීරාවයවා යෙභුය්‍යෙන ඡින්නභින්නා හුත්වා පග්ඝරන්ති. සො ගිලානසාලායං සයති. අථෙකදිවසං ධම්මසෙනාපති ගිලානපුච්ඡං[1] ගන්ත්වා තත්ථ තත්ථ ගිලානෙ භික්ඛූ පුච්ඡන්තො තං භික්ඛුං දිස්වා ආවුසො “යාවතා ඛන්ධප්පවත්ති නාම සබ්බං දුක්ඛමෙව වෙදනාදික්ඛන්ධෙසු පන අසන්තෙසු යෙව නත්ථි දුක්ඛ”න්ති වෙදනා විපස්සනාකම්මට්ඨානං කථෙත්වා අගමාසි. සො ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො සච්ඡිකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

ජායන්තස්ස විපස්සිස්ස ආලොකො විපුලො අහු;
පථවී ච පකම්පිත්ථ සසාගරා සපබ්බතා.

නෙමිත්තා ච වියාකංසු බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති
අග්ගො[2] ච සබ්බසත්තානං ජනතං උද්ධරිස්සති.

නෙමිත්තානං සුණිත්වාන ජාතිපූජං අකාසහං;
එදිසා පූජනා නත්ථි යාදිසා ජාතිපූජනා.[3]

සංඛරිත්වාන කුසලං සකං චිත්තං පසාදයිං.
ජාති පූජං කරිත්වාන තත්ථ කාලංකතො අහං.

යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං
සබ්බෙ සත්තෙ අභිහොමි.[4] ජාතිපූජායිදං ඵලං.

ධාතියො[5] මං උපට්ඨන්ති මම චිත්තවසානුගා;
න තා සක්කොන්ති කොපෙතුං. ජාතිපූජායිදං ඵලං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුඤ්ඤමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ජාතිපූජායිදං ඵලං.

සුපාරිචරියා නාම චතුත්තිංස ජනාධිපා
ඉතො තතියකප්පම්හි චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

---

1. සී. I. ගිලානං පුච්ඡිතුං.
2. සී. I. III & ම. සත්ථා.
3. සී. I. පුප්ඵපූජනා.
4. සී. III. ම. අභිභොමි.
5. සී. I. ධාතියො මමුපට්ඨන්ති. අප. පං.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා පහීනකිලෙසපච්චවෙක්ඛනමුඛෙන එතරහි අනුභුය්‍යමානරොගවසෙන පුරිමජාතීසු අත්තනා කතං පාපකම්මං අනුස්සරිත්වා තස්ස ඉදානි සබ්බසො පහීනභාවං විභාවෙන්තො:–

“යං මයා පකතං පාපං පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු
ඉධෙව තං වෙදනීයං වත්ථු අඤ්ඤං න විජ්ජතී”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **‘පාප’**න්ති: අකුසලං කම්මං, තඤ්හි ලාමකට්ඨෙන පාපන්ති වුච්චති. **‘පුබ්බෙ’**ති: පුරා. **“අඤ්ඤාසු ජාතීසූ”**ති: ඉතො අඤ්ඤාසු ජාතීසු, අඤ්ඤෙසු අත්තභාවෙසු. අයං හෙත්ථ අත්ථො:–යදිපි මයා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ තාදිසං පාපං පකතං අත්ථි, ඉදානි පන තස්ස සම්භවො යෙව නත්ථි. යම්පන ඉතො අඤ්ඤාසු ජාතීසු කතං අත්ථි, ඉධෙව තං වෙදනීයං. තං හි ඉධෙව ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ වෙදයිතබ්බං අනුභවිතබ්බං ඵලං. කස්මා? වත්ථු අඤ්ඤං නවිජ්ජති; තස්ස කම්මස්ස විපච්චනොකාසො අඤ්ඤො ඛන්ධප්පබන්ධො නත්ථි. ඉමෙ පන ඛන්ධා සබ්බසො උපාදානානං පහීනත්තා අනුපාදානො විය ජාතවෙදො චරිමකචිත්තනිරොධෙන අප්පටිසන්ධිකා නිරුජ්ඣන්තීති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

සමිතිගුත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“යෙන යෙන සුභික්ඛානී”ති ආයස්මතො **කස්සපත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තීසු වෙදෙසු අඤ්ඤෙසු ච බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො. සො එකදිවසං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුමනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. පූජං කරොන්තො ච සත්ථු සමන්තතො උපරි ච පුප්ඵමුට්ඨියො ඛිපි. බුද්ධානුභාවෙන පුප්ඵානි පුප්ඵාසනාකාරෙන සත්තාහං අට්ඨංසු. සො තං අච්ඡරියං දිස්වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නමානසො අහොසි. අපරාපරඤ්ච පුඤ්ඤානි කරොන්තො කප්පසතසහස්සං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස උදිච්චබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **කස්සපොතිස්ස** නාමං අහොසි. තස්ස දහරකාලෙ යෙව පිතා කාලමකාසි. මාතා තං පටිජග්ගති. සො එකදිවසං ජෙතවනං ගතො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා හෙතුසම්පන්නතාය තස්මිංයෙව ආසනෙ සොතාපන්නො හුත්වා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිතො. සත්ථරි වුත්ථවස්සෙ පවාරෙත්වා ජනපදචාරිකං පක්කමන්තෙ සයම්පි සත්ථාරා සද්ධිං ගන්තුකාමො ආපුච්ඡිතුං මාතු සන්තිකං අගමාසි. මාතා විස්සජ්ජෙන්තී ඔවාදවසෙන:–

“යෙන යෙන සුභික්ඛානි සිවානි අභයානි ච
තෙන පුත්තක ගච්ඡස්සු මා සොකාපහතො භවා”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**යෙන යෙනා**"ති: යත්ථ යත්ථ; භුම්මත්ථෙ හි එතං කරණවචනං. යස්මිං යස්මිං දිසාභාගෙති අත්ථො. "**සුභික්ඛානී**"ති: සුලභපිණ්ඩානි; රට්ඨානීති අධිප්පායො. "**සිවානී**"ති: ඛෙමානි අරොගානි. "**අභයානී**"ති: චොරභයාදීහි නිබ්භයානි. නිරොගදුබ්භික්ඛභයානි පන සුභික්ඛානි සිවානීති පදද්වයෙනෙව ගහිතානි. "**තෙනා**"ති: තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙති අත්ථො. "**පුත්තකා**"ති: අනුකම්පන්තො තං ආලපති. '**මා**'ති: පටිසෙධත්ථෙ නිපාතො. "**සොකාපහතො**"ති: වුත්තගුණරහිතානි රට්ඨානි ගන්ත්වා දුබ්භික්ඛභයාදිජනිතෙන සොකෙන පහතො මා භව; මා හොසීති අත්ථො. තං සුත්වා ථෙරො "මම මාතා මය්හං සොකරහිතෙ ඨානෙ ගමනං ආසිංසති; හන්ද මයා සබ්බසො අච්චන්තමෙව සොකරහිතට්ඨානං පත්තුං යුත්ත"න්ති උස්සාහජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරඤ්ඤෙ වසන්තො අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ
අජ්ඣොකාසෙ[1] ඨිතො සන්තො අද්දසං ලොකනායකං

සීහං යථා එකචරං ව්‍යග්ඝරාජංව නිත්තසං
තිධාපභින්නං මාතඞ්ගං කුඤ්ජරංව මහෙසිනං.

සුමනපුප්ඵං[2] ගහෙත්වාන ආකාසෙ නික්ඛිපිං අහං;
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන පරිවාරෙන්ති[3] සබ්බසො.

අධිට්ඨහි මහාවීරො සබ්බඤ්ඤූ ලොකනායකො
සමන්තා පුප්ඵච්ඡදනා ඔකිරිංසු නරාසභං.

තතො සා පුප්ඵකඤ්චුකා[4] අන්තොවණ්ටා බහීමුඛා
සත්තාහං ඡදනං හුත්වා[5] තතො අන්තරධායථ.

තඤ්ච අච්ඡරියං දිස්වා අබ්භුතං ලොමහංසනං
බුද්ධෙ චිත්තං පසාදෙසිං සුගතෙ ලොකනායකෙ.

තෙන චිත්තප්පසාදෙන සුක්කමූලෙන චොදිතො
කප්පානං සතසහස්සං දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

පණ්ණරසසහස්සම්හි කප්පානං පඤ්චහි සතෙ[6]
විචිත්තමාලාසනාමා ච චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා "ඉදමෙව මාතු වචනං අරහත්තප්පත්තියා අඞ්කුසං ජාත"න්ති තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි.

කස්සපත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. සී. I. අබ්භොකාසෙ. අප. පා.
2. සෙරෙය්‍යකං. අප. පා.
3. සී. I & ම. පරිවාරෙසුං.
4. සී. I & ම. තං පුප්ඵපල්ලඞ්කං. අන්තොවණ්ටං බහිමුඛං.
5. කත්වා. අප. පා.
6. සී. & ම. පණ්ණරසසහස්සෙසු රජ්ජකප්පෙසු පඤ්චසු. විත්තමාලෙසනාමෙන චක්කවත්තිමහබ්බලො.

“සීහප්පමත්තො විහරා”ති ආයස්මතො සීහත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ චන්දභාගාය නදියා තීරෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා පුප්ඵභක්ඛො පුප්ඵවසනො[1] හුත්වා විහරන්තො ආකාසෙන ගච්ඡන්තං අත්ථදස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පූජෙතුකාමො අඤ්ජලිම්පග්ගය්හ අට්ඨාසි. භගවා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා ආකාසතො ඔරුය්හ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. කින්නරො චන්දනසාරං ඝංසිත්වා චන්දනගන්ධෙන පුප්ඵෙහි ච පූජං කත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මල්ලරට්ඨෙ මල්ලරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස සීහොති නාමං අහොසි. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ධම්මං කථෙසි.[2] සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්ස චිත්තං නානාරම්මණෙසු විධාවති, එකග්ගං න හොති, සකත්ථං නිප්ඵාදෙතුං න සක්කොති. සත්ථා තං දිස්වා ආකාසෙ ඨත්වා:–

“සීහප්පමත්තො විහර රත්තිංදිවමතන්දිතො,
භාවෙහි කුසලං ධම්මං, ජහ සීඝං සමුස්සය”න්ති

ගාථාය ඔවදි. සො ගාථාවසානෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“චන්දභාගා නදීතීරෙ අහොසිං කින්නරො තදා;
පුප්ඵභක්ඛො අහං ආසිං පුප්ඵනිවසනො චහං.
අත්ථදස්සී තු භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
පවනග්ගෙන නීයාති හංසරාජාව අම්බරෙ.
නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ! චිත්තං තෙ සුවිසොධිතං.
පසන්නමුඛවණ්ණොසි විප්පසන්නමුඛින්ද්‍රියො.
ඔරොහිත්වාන ආකාසා භූරිපඤ්ඤො සුමෙධසො
සඞ්ඝාටිං පත්ථරිත්වාන පල්ලඞ්කෙන උපාවිසි.
පිංසිතං[3] චන්දනාදාය අගමාසිං ජිනන්තිකෙ;
පසන්නචිත්තො සුමනො බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.
අභිවාදෙත්වාන සම්බුද්ධං ලොකජෙට්ඨං නරාසභං
පාමොජ්ජං ජනයිත්වාන පක්කමිං උත්තරාමුඛො.
අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ චන්දනං යං අපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

1. සී. III. ම. පුප්ඵනිවාසනො.   2. සී. I. දෙසෙසි.
3. පිසිතං. අප. පා.

චතුද්දසෙ කප්පසතෙ ඉතො ආසිංසු තෙරස
රොහිතා නාම නාමෙන චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

යා පනස්ස භගවතා ඔවාදවසෙන වුත්තා **“සීහප්පමත්තො විහර”**ති ගාථා.

තත්ථ **‘සීහා’**ති: තස්ස ථෙරස්ස ආලපනං. **“අප්පමත්තො විහරා”**ති: සතියා අවිප්පවාසෙන පමාදවිරහිතො සබ්බිරියාපථෙසු සතිසම්පජඤ්ඤො හුත්වා විහරාහි. ඉදානි තං අප්පමාදවිහාරං සහ ඵලෙන[1] සංඛෙපතො දස්සෙතුං **“රත්තින්දිව”**න්ති ආදි වුත්තං. තස්සත්ථො:– “රත්තිභාගං දිවසභාගඤ්ච චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙතී”ති වුත්තනයෙන චතුසම්මප්පධානවසෙන අතන්දිතො අකුසීතො ආරද්ධවිරියො කුසලං සමථවිපස්සනාධම්මඤ්චෙව ලොකුත්තරධම්මඤ්ච භාවෙහි උප්පාදෙහි වඩ්ඪෙහි ච. එවං භාවෙත්වා ච **“ජහ සීඝං සමුස්සය”**න්ති: තව සමුස්සයං අත්තභාවං පඨමං තාව තප්පටිබද්ධඡන්දරාගප්පහානෙන සීඝං ජහ, නචිරස්සෙව පජහ. එවං භූතො ච පච්ඡා චරිමකචිත්තනිරොධෙන අනවසෙසතො ච පජහිස්සතීති. අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසීති.

සීහත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“සබ්බරත්තිං සුපිත්වාන”ති ආයස්මතො **නීතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ **සුනන්දො** නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා අනෙකසතෙ බ්‍රාහ්මණෙ මන්තෙ වාචෙන්තො වාජපෙය්‍යං නාම යඤ්ඤං යජති. භගවා තං බ්‍රාහ්මණං අනුකම්පන්තො යඤ්ඤට්ඨානං ගන්ත්වා ආකාසෙ චඞ්කමි. බ්‍රාහ්මණො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො සිස්සෙහි පුප්ඵානි ආනාපෙත්වා ආකාසෙ ඛිපිත්වා පූජං අකාසි. බුද්ධානුභාවෙන තං ඨානං සකලඤ්ච නගරං පුප්ඵපටෙන[2] විය ඡාදිතං අහොසි. මහාජනො සත්ථරි උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සුනන්දො බ්‍රාහ්මණො තෙන කුසලමූලෙන[3] දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **නීතො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො “ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා සුඛසීලා සුඛසමාචාරා සුභොජනානි භුඤ්ජිත්වා නිවාතෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති, ඉමෙසු පබ්බජිත්වා සුඛෙන විහරිතුං සක්කා”ති සුඛාභිලාසාය පබ්බජිත්වාව සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා

1. සී. III. බලෙන. 2. සී. III. ම. පුප්ඵපටෙන විතානිකං විය.
3. සී. I. කුසලෙන.

කතිපාගමෙව මනසිකරිත්වා තං ජහිත්වා යාවදත්ථං උදරාවදෙහකං භුඤ්ජිත්වා දිවසභාගං සඞ්ගණිකාරාමො තිරච්ඡානකථාය වීතිනාමෙති; රත්තිභාගෙපි ථීනමිද්ධාභිභූතො සබ්බරත්තිං සුපති. සත්ථා තස්ස හෙතුපරිපාකං ඔලොකෙත්වා ඔවාදං දෙන්තො[1]:-

"සබ්බරත්තිං සුපිත්වාන දිවා සඞ්ගණිකෙ රතො
කුදස්සු නාම දුම්මෙධො දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"සබ්බරත්ති"**න්ති: සකලරත්තිං. **"සුපිත්වාන"**ති: නිද්දායිත්වා. "රත්තියා පඨමං යාමං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙතී"ති ආදිනා වුත්තං ජාගරියං අනනුයුඤ්ජිත්වා, කෙවලං රත්තියා තීසුපි යාමෙසු නිද්දං ඔක්කමිත්වාති අත්ථො. **"දිවා"**ති: දිවසං; සකලදිවසභාගන්ති අත්ථො. සඞ්ගණිකෙ රතො විහාරෙ සඞ්ගණිකො තිරච්ඡානකථිකො කායදළ්හි[2] බහුලපුග්ගලෙහි සන්නිසජ්ජා, තස්මිං සඞ්ගණිකෙ රතො අභිරතො අවිගතච්ඡන්දො සඞ්ගණිකෙ රතොති වුත්තො. "සඞ්ගණිකාරතො"තිපි පාළි. **"කුදස්සු නාමා"**ති: කදා නාම. **'සු'**ති: නිපාතමත්තං. කස්මිං නාම කාලෙති අත්ථො. **"දුම්මෙධො"**ති: නිප්පඤ්ඤො. **"දුක්ඛස්සා"**ති: වට්ටදුක්ඛස්ස. **"අන්ත"**න්ති: පරියොසානං. අච්චන්තමෙව අනුප්පාදං කදා නාම කරිස්සති එදිසස්ස දුක්ඛස්සන්තකරණං නත්ථීති අත්ථො. "දුම්මෙධ දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සසී"තිපි පාළි. එවං පන සත්ථාරා ගාථාය කථිතාය ථෙරො සංවෙගජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුනන්දො නාම නාමෙන බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගූ
අජ්ඣායකො යාචයොගො වාජපෙය්‍යමයාජයිං.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ අග්ගො කාරුණිකො ඉසි
ජනතං අනුකම්පන්තො අම්බරෙ චඞ්කමී තදා.

චඞ්කමිත්වාන සම්බුද්ධො සබ්බඤ්ඤූ ලොකනායකො
මෙත්තාය අඵරි සත්තෙ අප්පමාණෙ නිරූපධි.

වණ්ටෙ ඡෙත්වාන පුප්ඵානි බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගූ
සබ්බෙ සිස්සෙ සමානෙත්වා ආකාසෙ උක්ඛිපාපයි.

යාවතා නගරං ආසි පුප්ඵෙහි ඡාදිතං[3] තදා;
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන සත්තාහං න විගච්ඡථ.

තෙනෙව සුක්කමූලෙන අනුභුත්වාන සම්පදා
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය තිණ්ණො ලොකෙ විසත්තිකං.

---

1. සී. I. ඔවදන්තො. 2. සී. I. දළ්හී. 3. පුප්ඵානං ඡදනං.

එකාරසෙ කප්පසතෙ පඤ්චතිංසාසුං ඛත්තියා
අබ්භසා නාම නාමෙන[1] චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි.

නීතත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"චිත්තනිමිත්තස්ස කොවිදො"ති ආයස්මතො **සුනාගත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ හුත්වා අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමෙ වසන්තො තීණි බ්‍රාහ්මණසහස්සානි මන්තෙ වාචෙසි. අථෙකදිවසං තස්ස සත්ථාරං දිස්වා ලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා ලක්ඛණමන්තෙ පරිවත්තෙන්තස්ස "ඊදිසෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො අයං අනන්තජිනො අනන්තඤාණො බුද්ධො භවිස්සතී"ති බුද්ධඤාණං ආරබ්භ උළාරෙ පසාදෙ උප්පජ්ජි. සො තෙන චිත්තප්පසාදෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ නාළකගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සුනාගො**තිස්ස නාමං අහොසි. ධම්මසෙනාපතිස්ස ගිහිසහායො සත්ථු[2] සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා **දස්සනභූමියං** පතිට්ඨිතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ වසභො නාම පබ්බතො
තස්මිං පබ්බතපාදම්හි අස්සමොසි සුමාපිතො.

තීණි සිස්සසහස්සානි වාචෙසිං බ්‍රාහ්මණෙ තදා
සංසාමෙත්වාන මෙ සිස්සෙ එකමන්තං උපාවිසිං.

එකමන්තං නිසීදිත්වා බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගූ
බුද්ධවෙදං[3] ගවෙසන්තො ඤාණෙ චිත්තං පසාදයිං.

තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා නිසීදිං පණ්ණසන්ථරෙ
පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වාන තත්ථ කාලකතො අහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤමලභිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඤාණසඤ්ඤායිදං ඵලං.

සත්තවීසම්හි කප්පම්හි රාජා සිරිධරො අහු
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.-

1. අම්බරංසසමානාමා. අප. පා. 2. සී. III. ම. ථෙරස්ස.
3. බුද්ධවෙසං. අපː පා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා භික්ඛූනං ධම්මදෙසනාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"චිත්තනිමිත්තස්ස කොවිදො පවිවෙකරසං විජානිය
ඣායං නිපකො පතිස්සතො අධිගච්ඡෙය්‍ය සුඛං නිරාමිස"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**චිත්තනිමිත්තස්ස කොවිදො**"ති: භාවනාචිත්තස්ස නිමිත්තග්ගහණෙ කුසලො; "ඉමස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං, ඉමස්මිං සම්පහංසිතබ්බං, ඉමස්මිං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බ"න්ති එවං පග්ගහණාදියොගස්ස චිත්තනිමිත්තස්ස ගහණෙ ඡෙකො. "**පවිවෙකරසං විජානියා**"ති: කායවිවෙකසංවඩ්ඪිතස්ස චිත්තවිවෙකස්ස රසං සඤ්ජානිත්වා විවෙකසුඛං අනුභවිත්වාති අත්ථො. "විවෙකසුඛං ජීවිත්වා"තිපි වුත්තං. "**ඣාය**"න්ති: පඨමං ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන පච්ඡා ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ච ඣායන්තො. "**නිපකො**"ති: කම්මට්ඨානපරිහරණෙ කුසලො. "**පතිස්සතො**"ති: උපට්ඨිතස්සති. "**අධිගච්ඡෙය්‍ය සුඛං නිරාමිස**"න්ති: එවං සමථනිමිත්තාදිකොසල්ලෙන ලද්ධෙ චිත්තවිවෙකසුඛෙ පතිට්ඨාය සන්තො සම්පජානො හුත්වා විපස්සනාඣානෙන ච ඣායන්තො කාමාමිසවට්ටාමිසෙහි අසම්මිස්සතාය නිරාමිසං නිබ්බානසුඛං ඵලසුඛඤ්ච අධිගච්ඡෙය්‍ය; සමුපගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො.

සුනාගත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ඉතො බහිද්ධා පුථු අඤ්ඤවාදින**"න්ති ආයස්මතො **නාගිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ **නාරදො** නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා එකදිවසං මාලකෙ නිසින්නො භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො තීහි ගාථාහි අභිත්ථවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. **නාගිතොති'ස්ස** නාමං අහොසි. සො භගවති කපිලවත්ථුස්මිං විහරන්තෙ මධුපිණ්ඩිකසුත්තං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"විසාලමාළෙ ආසීනො අද්දසං ලොකනායකං
ඛීණාසවං බලප්පත්තං භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතං.

සතසහස්සා තෙවිජ්ජා ඡළභිඤ්ඤා මහිද්ධිකා
පරිවාරෙන්ති සම්බුද්ධං. කො දිස්වා නප්පසීදති?

ඤාණෙ උපනිධා යස්ස න විජ්ජති සදෙවකෙ;
අනන්තඤාණං සම්බුද්ධං කො දිස්වා නප්පසීදති?

ධම්මකායඤ්ච දීපෙන්ති කෙවලං රතනාකරං
විකොපෙතුං න සක්කොන්ති, කො දිස්වා නප්පසීදති?

ඉමාහි තීහි ගාථාහි නාරදව්හයවච්ඡලො
පදුමුත්තරං ථවිත්වාන සම්බුද්ධං අපරාජිතං.

තෙන චිත්තප්පසාදෙන බුද්ධස්ස ථවිතෙන ච
කප්පානං සතසහස්සං දුග්ගතිං නුපපජ්ජථ.

ඉතො තිංසෙ කප්පසතෙ සුමිත්තා නාම ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරා අධිගතදෙසනං ධම්මස්ස ච නිය්‍යානිකතං නිස්සාය සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සො පීතිවෙගෙන විසිට්ඨං උදානං උදානෙන්තො:-

"ඉතො බහිද්ධා පුථූ අඤ්ඤවාදිනං
මග්ගො න නිබ්බානගමො යථා අයං
ඉතිස්සු සඞ්ඝං භගවා නුසාසති
සත්ථා සයං පාණිතලෙව දස්සයං''ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "ඉතො බහිද්ධා''ති: ඉමස්මා බුද්ධසාසනා බාහිරකෙ සමයෙ. තෙනාහ:-"පුථූ අඤ්ඤවාදින''න්ති: නානාතිත්ථියානන්ති අත්ථො. "මග්ගො න නිබ්බානගමො යථා අය''න්ති: යථා අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො එකංසෙන නිබ්බානං ගච්ඡතීති නිබ්බානගාමී, එවං නිබ්බානගමො මග්ගො තිත්ථියසමයෙ නත්ථි අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතත්තා අඤ්ඤතිත්ථියවාදස්ස. තෙනාහ භගවා:-"ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො ඉධ දුතියො සමණො ඉධ තතියො සමණො ඉධ චතුත්ථො සමණො සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙ''ති. 'ඉති'ති: එවං. 'සු'ති: නිපාතමත්තං. "සඞ්ඝ''න්ති: භික්ඛුසඞ්ඝං උක්කට්ඨනිද්දෙසොයං. යථා "සත්ථා දෙවමනුස්සාන''න්ති. සඞ්ඝන්ති වා සමූහං. වෙනෙය්‍යජනන්ති අධිප්පායො. 'භගවා'ති: භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා. අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරො පන පරමත්ථදීපනියං ඉතිවුත්තක වණ්ණනායං වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බො. 'සත්ථා'ති: දිට්ඨධම්මික සම්පරායික පරමත්ථෙහි යථාරහං අනුසාසතීති සත්ථා. 'සය'න්ති: සයමෙව. අයමෙත්ථ අත්ථො:-සීලාදික්ඛන්ධත්තයසඞ්ගහො සම්මාදිට්ඨිආදීනං අට්ඨන්නං අඞ්ගානං වසෙන අට්ඨඞ්ගිකො නිබ්බානගාමී අරියමග්ගො යථා මම සාසනෙ අත්ථි, එවං බාහිරකසමයෙ මග්ගො නාම නත්ථීති සීහනාදං නදන්තො අම්හාකං භගවා සත්ථා සයමෙව සයම්භුඤාණෙන ඤාණං සයමෙව වා මහාකරුණාය සංචොදිතො හුත්වා අත්තනො දෙසනා විලාසසම්පත්තියා හත්ථතලෙ ආමලකං විය දස්සෙන්තො භික්ඛුසඞ්ඝං වෙනෙය්‍යජනං අනුසාසති ඔවදතීති.

නාගිතත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"ඛන්ධා දිට්ඨා යථාභූත"න්ති ආයස්මතො **පවිට්ඨත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං කරොන්තො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කෙසවො නාම තාපසො හුත්වා එකදිවසං සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **මගධරට්ඨෙ** බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පජ්ජිත්වා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො නෙක්ඛම්මනින්නජ්ඣාසයතාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථ සික්ඛිතබ්බං සික්ඛිත්වා විචරන්තො උපතිස්සකොලිතානං බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතභාවං සුත්වා "තෙපි නාම මහාපඤ්ඤා යත්ථ පබ්බජිතා තදෙව මය්හං සෙය්‍යො"ති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි. තස්ස සත්ථා විපස්සනං ආචික්ඛි. සො විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නාරදෙ ඉති නාමෙන කෙසවො ඉති මං විදුං;
කුසලාකුසලං එසං[1] අගමං බුද්ධසන්තිකං.
මෙත්තචිත්තො කාරුණිකො **අත්ථදස්සී** මහාමුනි
අස්සාසයන්තො සත්තෙ සො ධම්මං දෙසෙසි චක්ඛුමා
සකං චිත්තං පසාදෙත්වා සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං
සත්ථාරං අභිවාදෙත්වා පක්කාමිං පාචිනාමුඛො.
සත්තරසෙ[2] කප්පසතෙ රාජා ආසිං මහීපති
අමිත්තතාපනො නාම චක්කවත්තී මහබ්බලො.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති,

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"ඛන්ධා දිට්ඨා යථාභූතං, භවා සබ්බෙ පදාලිතා;
වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **'ඛන්ධා'**ති: පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා; තෙ හි විපස්සනූපගනාවලක්ඛණතො සාමඤ්ඤලක්ඛණතො ච ඤාතපරිඤ්ඤාදීහි පරිජානනවසෙන පස්සිතබ්බා දිට්ඨා. **"යථාභූත"**න්ති: විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය ඉදං දුක්ඛන්ති ආදිනා අවිපරීතතො දිට්ඨා. **"භවා සබ්බෙ පදාලිතා"**ති: කාමභවාදයො සබ්බෙ කම්මභවා උපපත්තිභවා ච මග්ගඤාණසත්ථෙන භින්නා විද්ධංසිතා; කිලෙසානං පදාලනෙනෙවහි මග්ග

1. සී. I. කුසලාකුසලෙ ජෙතො. කුසලාකුසලෙ එසං. අප. පා.
2. සී. I. අට්ඨාරසෙ.

පඤ්ඤාය කම්මම් උපපත්තිභවාපි පදාලිතා නාම හොන්ති. තෙනාහ:- "වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

පවිට්ඨත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අසක්ඛිං වත අත්තාන"න්ති ආයස්මතො **අජ්ජුනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ සීහයොනියං නිබ්බත්තො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං සත්ථාරං දිස්වා "අයං ඛො ඉමස්මිං කාලෙ සබ්බසෙට්ඨො පුරිසසීහො"ති පසන්නමානසො සුපුප්ඵිතසාලසාඛං භඤ්ජිත්වා සත්ථාරං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති. **අජ්ජුනො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො නිගණ්ඨෙහි කතපරිචයො හුත්වා "එවාහං අමතං අධිගමිස්සාමී"ති විවට්ටජ්ඣාසයතාය දහරකාලෙයෙව නිගණ්ඨෙසු පබ්බජිත්වා තත්ථ සාරං අලභන්තො සත්ථු යමකපාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව අරහා අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"මිගරාජා තදා ආසිං අභිජාතො සුකෙසරී;
ගිරිදුග්ගං ගවෙසන්තො අද්දසං ලොකනායකං.

අයං නු ඛො මහාවීරො නිබ්බාපෙති මහාජනං;
යන්නූනාහං උපාසෙය්‍යං දෙවදෙවං නරාසභං.

සාඛං සාලස්ස භඤ්ජිත්වා සකොසං පුප්ඵමාහරිං;
උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං අදාසිං පුප්ඵමුත්තමං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

ඉතො ච නවමෙ කප්පෙ විරොචනසනාමකා
තයො ආසිංසු රාජානො චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අනුත්තර සුඛාධිගමසම්භූතෙන පීතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්තො:-

"අසක්ඛිං වත අත්තානං උද්ධාතුං උදකා ථලං;
වුය්හමානො මහොඝෙව සච්චානි පටිවිජ්ඣහ"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"අසක්ඛි"**න්ති: සක්කොසිං. **'වත'**ති: විම්හයෙ නිපාතො. අති විම්හයනීයං යදිදං සච්චපටිවෙධො. තෙනාහ:-"තං කිං **මඤ්ඤථ භික්ඛුනො** දුක්කරතරං දුරභිසම්භවතරං වා යං සත්තධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජ්ඣෙය්‍යා"ති ආදි. **"අත්තාන"**න්ති: නියකජ්ඣත්තං සන්ධාය වදති. සො හි පරො න හොති සො අත්තාති. **"උද්ධාතු"**න්ති: උද්ධරිතුං. උද්ධටන්තිපි පාඨො. **"උදකා"**ති: සංසාර මහොඝසඞ්ඛාතා උදකා. **"ථල"**න්ති: නිබ්බානථලං. **"වුය්හමානො මහොඝෙවා"**ති: මහණ්ණවෙ වුය්හමානො විය. ඉදං වුත්තං හොති:- යථානාම ගම්භීරවිත්ථතෙ අප්පතිට්ඨෙ මහති උදකොඝෙ වෙගසා වුය්හමානො පුරිසො කෙනචි අත්ථකාමෙන උපනීතං පියාරිත්ත සම්පන්නං දළ්හනාවං ලභිත්වා සුඛෙනෙව තතො අත්තානං උද්ධරිතුං සක්කුණෙය්‍ය පාරං පාපුණෙය්‍ය, එවමෙවාහං සංසාරමහොඝෙ කිලෙසාභිසංඛාරවෙගෙන වුය්හමානො සත්ථාරා උපනීතසමථවිපස්සනානුපෙතං අරියමග්ගනාවං[1] ලභිත්වා තතො අත්තානං උද්ධරිතුං නිබ්බානථලං පත්තුං අහො අසක්ඛින්ති. යථාපන අසක්ඛි තං දස්සෙතුං **"සච්චානි පටිවිජ්ඣහ"**න්ති ආහ. යස්මා අහං දුක්ඛාදීනි චත්තාරි අරියසච්චානි පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣිං අරියමග්ගඤාණෙන අඤ්ඤාසිං, තස්මා "අසක්ඛිං වත අත්තානං උද්ධාතුං උදකා ථල"න්ති යොජනා.

අජ්ජුනත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"උත්තිණ්ණා පඞ්කා[2] පලිපා"ති ආයස්මතො **දෙවසභත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ පාරාපතයොනියං නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො පියාලඵලං උපනෙසි. සත්ථා තස්ස පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං තං පරිභුඤ්ජි. සො තෙන අතිවිය පසන්නචිත්තො හුත්වා කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා චිත්තං පසාදෙති. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්ස මණ්ඩලිකරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො තරුණකාලෙයෙව රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො රජ්ජසුඛමනුභවන්තො සත්ථාරං උපසඞ්කමි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සංවෙගජාතො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

---

1. සී. I. අරියඤාණනාවං. 2. පඞ්කා. ථෙර. පා. P. T. E.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පාරාපතො පුරෙ ආසිං පරපාණුපරොධකො;
පබ්භාරෙ සෙය්‍යං කප්පෙසිං අවිදූරෙ සිඛිසත්ථුනො.

සායං පාතඤ්ච පස්සාමි බුද්ධං ලොකග්ගනායකං;
දෙය්‍යධම්මො ච මෙ නත්ථි දිපදින්දස්ස තාදිනො.

පියාලඵලමාදාය අගමං බුද්ධසන්තිකං;
පටිග්ගහෙසි භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො.

තතො පරං උපාදාය පරිචාරිං විනායකං;
තෙන චිත්තප්පසාදෙන තත්ථ කාල කතො අහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි ඵලදානස්සිදං ඵලං.

ඉතො පණ්ණරසෙ කප්පෙ තයො ආසුං පියාලිනො
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා පහීණකිලෙසපච්චවෙක්ඛනවසෙන උප්පන්නසොමනස්සො උදානං උදානෙන්තො:-

"උත්තිණ්ණා පඞ්කා පලිපා පාතාලා පරිවජ්ජිතා
මුත්තො ඔඝා ච ගන්ථා ච සබ්බෙ මානා විසංහතා"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**උත්තිණ්ණා**"ති: උත්තරිතා අතික්කන්තා. "**පඞ්ක පලිපා**"ති පඞ්කා ච පලිපා ච. පඞ්කං වුච්චති පකතිකද්දමො; පලිපොති ගම්භීරපුථුලො මහාකද්දමො. ඉධ පන පඞ්කො වියාති පඞ්කො, කාමරාගො; අසුචිභාවාපාදනෙන චිත්තස්ස මක්ඛනතො පලිපො වියාති පලිපො, පුත්තදාරාදිවිසයො බහලො ඡන්දරාගො. වුත්තනයෙන සම්මක්ඛනතො දුරුත්තරණතො ච තෙ මයා අනාගාමිමග්ගෙන සබ්බසො අතික්කන්තාති ආහ:-"උත්තිණ්ණා පඞ්ක පලිපා"ති. "**පාතාලා**"ති: පාතාය අලන්ති පාතාලා, මහාසමුද්දෙ නින්නතරපදෙසා, කෙචි පන නාගභවනං පාතාලන්ති වදන්ති. ඉධ පන අගාධදුත්තරණට්ඨෙන පාතාලා වියාති පාතාලා, දිට්ඨියො. තෙ ච මයා පඨමමග්ගාධිගමෙනෙව සබ්බථා වජ්ජිතා; සමුච්ඡින්නාති ආහ:-"**පාතාලා පරිවජ්ජිතා**"ති. "**මුත්තො ඔඝා ච ගන්ථා ච**"ති: කාමොඝාදිඔඝතො අභිජ්ඣාකායගන්ථාදිගන්ථතො ච තෙන තෙන මග්ගෙන මුත්තො පරිමුත්තො; පුන අනභිකිරණඅගන්ථනවසෙන අතික්කන්තොති අත්ථො. "**සබ්බ මානා විසංහතා**"ති: නවවිධාපි මානා අග්ගමග්ගාධිගමෙන විසෙසතො සඞ්ඝාතං විනාසං ආපාදිතා සමුච්ඡින්නා. "මානවිධා හතා"ති කෙචි පඨන්ති. මානකොට්ඨාසාති අත්ථො. "මානවිසා"ති අපරෙ; තෙසං මානවිසස්ස දුක්ඛස්ස ඵලතො මානවිසාති අත්ථො දට්ඨබ්බො.

දෙවසභත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා"ති ආයස්මතො **සාමිදත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ථූපෙ පුප්ඵෙහි ඡත්තාතිඡත්තං කත්වා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සාමිදත්තො**ති'ස්ස නාමං අහොසි. සො අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො බුද්ධානුභාවං සුත්වා උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා පසන්නමානසො එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා තථා ධම්මං දෙසෙසි යථා සද්ධං පටිලභි සංසාරෙ ච සංවෙගං. සො පටිලද්ධසද්ධො සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා ඤාණස්ස අපරිපාකත්තා කතිපයං කාලං ආලසියබහුලො විහාසි. පුන සත්ථාරා ධම්මදෙසනාය සමුත්තෙජිතො විපස්සනාය කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තත්ථ යුත්තප්පයුත්තො විහරන්තො නචිරෙනෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> "පරිනිබ්බුතෙ භගවති **අත්ථදස්සී** නරුත්තමෙ
> ඡත්තාතිඡත්තං කාරෙත්වා ථූපම්හි අභිරොපයිං.
> කාලෙන කාලං ආගන්ත්වා නමස්සිං සත්ථු චෙතියං;
> පුප්ඵච්ඡදනං කත්වාන ඡත්තම්හි අභිරොපයිං.
> සත්තරසෙ කප්පසතෙ දෙවරජ්ජමකාරයිං;
> මනුස්සත්තඤ්ච ගච්ඡාමි. ථූපපූජායිදං ඵලං
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං; භවා සබ්බෙ සමූහතා;
> නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා විහරාමි අනාසවො.
> ස්වාගතං වත මෙ ආසි බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ.
> තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා; කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

සො අපරභාගෙ භික්ඛූහි "කිං තයා ආවුසො උත්තරිමනුස්සධම්මො අධිගතො"ති පුට්ඨො සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං අත්තනො ච ධම්මානුධම්මපටිපත්තිං තෙසං පවෙදෙන්තො අඤ්ඤාබ්‍යාකරණවසෙන:-

> "පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා;
> වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා"**ති: මයා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා "ඉදං දුක්ඛං එත්තකං දුක්ඛං න තතො භිය්‍යො"ති තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිච්ඡින්දිත්වා ඤාතා විදිතා පටිවිද්ධා. **"තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා"**ති: තථා පරිඤ්ඤාතත්තා යෙව මූලභූතස්ස සමුදයස්ස

සබ්බසො පහීනත්තා තෙ ඉදානි යාව චරිමකචිත්තනිරොධා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා, චරිමකචිත්තනිරොධෙන පන අප්පටිසන්ධිකාව නිරුජ්ඣන්ති. තෙනාහ:–"වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව.

සාමිදත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

නවමවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

"**න තථාමතං සතරස**"න්ති ආයස්මතො **පරිපුණ්ණකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො **ධම්මදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සත්ථු චෙතියෙ පුප්ඵාදීහි උළාරං පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො පරිපුණ්ණවිභවතාය **පරිපුණ්ණකො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො විභවසම්පන්නතාය සබ්බකාලං සතරසං නාම ආහාරං පරිභුඤ්ජන්තො සත්ථු මිස්සකාහාරපරිභොගං සුත්වා "තාව සුඛුමාලොපි භගවා නිබ්බානසුඛං අපෙක්ඛිත්වා යථා තථා යාපෙති, කස්මා මයං ආහාරගිද්ධා හුත්වා ආහාරසුද්ධිකා භවිස්සාම, නිබ්බානසුඛමෙව පන අම්හෙහි පරියෙසිතබ්බ"න්ති සංසාරෙ ජාතසංවෙගො ඝරාවාසං පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භගවතා කායගතාසතිකම්මට්ඨානෙ නියොජිතො තත්ථ පතිට්ඨාය පටිලද්ධඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"නිබ්බුතෙ ලොකචක්ඛුම්හි ධම්මදස්සී නරාසභෙ
ආරොපෙසිං උජුං ථම්භං බුද්ධසෙට්ඨස්ස චෙතියෙ.

නිස්සෙණිං මාපයිත්වාන ථූපසෙට්ඨං සමාරුහිං;
ජාතිපුප්ඵං ගහෙත්වාන ථූපම්හි අභිරොපයිං.

අහො බුද්ධො! අහො ධම්මො! අහො නො සත්ථු සම්පදා!
දුග්ගතිං නාභිජානාමි ථූපපූජායිදං ඵලං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ ථූපසිඛර නාමකා
සොළසාසිංසු රාජානො චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ධම්මගාරවබහුමානෙන පීතිවෙගෙන පීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙන්තො "**න තථාමතං සතරස**"න්ති. ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"න තථාමතං සතරසං සුධන්නං යං මයජ්ජ පරිභුත්ත"**න්ති: **'තථා'**ති: තෙන පකාරෙන. **"අමත"**න්ති: අභිමතං. **"සතරස"**න්ති: සතරස සභොජනං නාම සතපාකසප්පිආදීහි අභිසඞ්ඛත භොජනන්ති වදන්ති. අථවා අනෙකත්ථො සතසද්දො, සතසො සහස්සසොති ආදීසු විය. තස්මා යං භොජනං අනෙකසූපං අනෙකබ්‍යඤ්ජනං තං අනෙකරසතාය සතරසන්ති වුච්චති. නානාරසභොජනන්ති අත්ථො. සුධා එව අන්නං සුධාභොජනං, දෙවානං ආහාරො. **"යං මයා අජ්ජ පරිභුත්ත"**න්ති: යං මයා අජ්ජ අනුභූතං යං මයා පරිභුත්තන්ති ච ඉදං සතරසං. සුධන්නන්තිපි එත්ථාපි යොජෙතබ්බං. ඉදං වුත්තං හොති:- යං මයා අජ්ජ එතරහි නිරොධසමාපත්තිසමාපජ්ජනවසෙන ඵලසමාපත්ති සමාපජ්ජනවසෙන ච අච්චන්තමෙව සන්තං පණීතං නිබ්බානසුඛං පරිභුඤ්ජියමානං තං යථාමතං අභිමතං සම්භාවිතං තථා රජ්ජකාලෙ මයා පරිභුත්තං සතරසභොජනං දෙවත්තභාවෙ පරිභුත්තං සුධන්නං ච න මතං නාභිමතං. කස්මා? ඉදංහි අරියෙහි සෙවිතං නිරාමිසං කිලෙසානං අවත්ථුභූතං, තං පන පුථුජ්ජනසෙවිතං සාමිසං කිලෙ සානං වත්ථුභූතං ඉමස්ස සඞ්ඛම්පි කලම්පි කලභාගම්පි න උපෙතීති. "ඉදන්ති යං මයජ්ජ පරිභුත්ත"න්ති වුත්තධම්මං දෙසෙන්තො අපරිමිත දස්සිනා ගොතමෙන බුද්ධෙන දෙසිතං ධම්මන්ති ආහ. තස්සත්ථො අපරිමිතං අපරිච්ඡින්නං උප්පාදවයාභාවතො අනන්තං අසඞ්ඛතධාතුං සයම්භුඤාණෙන පස්සි අපරිමිතස්ස අනන්තාපරිමෙය්‍යස්ස ඤෙය්‍යස්ස දස්සාවීති තෙන අපරිමිතදස්සිනා; ගොතමගොත්තෙන සම්මා සම්බුද්ධෙන. **"වසං විරජං අමතං පණීත"**න්ති: මදනිම්මදනො පිපාස විනයො සබ්බසඞ්ඛාරසමථොති ච ආදිනා සත්ථාරා සුවණ්ණු දෙසිතො ධම්මො නිබ්බානං මයා අජ්ජ පරිභුත්තන්ති යොජනා.

පරිපුණ්ණකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"සබ්බාසවා පරික්ඛීණා"ති ආයස්මතො **විජයත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො **පියදස්සිස්ස** භග වතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ථූපස්ස රතනඛචිතං වෙදිකං කාරෙත්වා තත්ථ උළාරං වෙදිකාමහං කාරෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අනෙකසතෙ අත්තභාවෙ මණිඔභාසෙනෙව විචරි. එවං දෙව මනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **විජයො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණ විජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං ගතො. සො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤ යතනෙ ඣානලාභී හුත්වා විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා උප්පන්න පසාදො සත්ථුසන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි පියදස්සි නරුත්තමෙ
පසන්නචිත්තො සුමනො රතනවෙදිමකාසහං.
මණීහි පරිවාරෙත්වා අකාසිං වෙදිමුත්තමං.
වෙදිකාය මහං කත්වා තත්ථ කාල කතො අහං,
යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං,
මණී ධාරෙති ආකාසෙ. පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.
සොළසෙතො කප්පසතෙ මණිප්පභාසනාමකා
ඡත්තිංසාසිංසු රාජානො චක්කවත්තී මහබ්බලා.
කිලෙසා ඣාපිතා මයහං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-"**යස්සාසවා පරික්ඛීණා**"ති ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**යස්සාසවා පරික්ඛීණා**"ති: යස්ස උත්තමපුග්ගලස්ස කාමාස වාදයො චත්තාරො ආසවා සබ්බසො ඛීණා, අරියමග්ගෙන ඛෙපිතා. "**ආහාරෙ ච අනිස්සිතො**"ති: යො ච ආහාරෙ තණ්හාදිට්ඨිනිස්ස යෙහි අනිස්සිතො අගධිතො අනජ්ඣොපන්නො. **තිදස්සනමත්තං** ආහාරසීසෙනෙත්ථ චත්තාරොපි පච්චයා ගහිතාති දට්ඨබ්බං. පච්චය පරියායො වා ඉධ ආහාරසද්දො වෙදිතබ්බො. "**සුඤ්ඤතො අනිමිත්තො ච**"ති: එත්ථ අප්පණිහිතවිමොක්ඛොපි ගහිතොයෙව. තීණිපි චෙතානි නිබ්බානස්සෙව නාමානි. නිබ්බානං හි රාගාදීනං අභාවෙන සුඤ්ඤං, තෙහි සුඤ්ඤං විමුත්ති චාති සුඤ්ඤතවිමොක්ඛො, තථා රාගාදිනිමිත්තාභාවෙන සඞ්ඛාරනිමිත්තාභාවෙන ච අනිමිත්තං, තෙහි විමුත්තං චාති අනිමිත්තවිමොක්ඛො, රාගාදිපණිධීනං අභාවෙන අප්ප ණිහිතං, තෙහි විමුත්තඤ්චාති අප්පණිහිතො විමොක්ඛොති ච වුච්චති. ඵලසමාපත්තිවසෙන තං ආරම්මණං කත්වා විහරන්තස්ස අයම්පි තිවිධො විමොක්ඛො යස්ස ගොචරො. **ආකාසෙව සකුන්තානං පදං තස්ස දුරන්නය**"න්ති: යථා ආකාසෙ ගච්ඡන්තානං සකුණානං ඉමස්මිං ඨානෙ පාදෙහි අක්කමිත්වා ගතා ඉදං ඨානං සීසෙන ඉදං උදරෙන පහරිත්වා ඉදං පක්ඛෙහීති න සක්කා පඤ්ඤාපෙතුං, එවමෙව එවරූපස්ස භික්ඛුනො නිරයපපදාදිසු ඉමිනා නාම පදෙන ගතොති පඤ්ඤාපෙතුම්පි න සක්කොති.

විජයත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**දුක්ඛා කාමා එරකා**"ති ආයස්මතො **එරකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්න

මානසො සත්ථු කිඤ්චි දාතබ්බයුත්තකං අලභන්තො "හන්දාහං කායසාරං පුඤ්ඤං කරිස්සාමී"ති සත්ථු ගමනමග්ගං සොධෙත්වා සමං අකාසි. සත්ථා තෙන තථා කතං තං මග්ගං පටිපජ්ජි. සො තත්ථ භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පසන්නචිත්තො යාව දස්සනූපචාරසමතික්කමා බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජහන්තො අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සම්භාවනීයස්ස කුටුම්බියස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **එරකො**ති'ස්ස නාමං අහොසි. අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො කත්තබ්බාකත්තබ්බෙසු පරමෙන වෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතො. තස්ස මාතාපිතරො කුලෙන රූපෙන ආචාරෙන වයෙන කොසල්ලෙන ච අනුච්ඡවිකං දාරිකං ආනෙත්වා විවාහකම්මං අකංසු. සො තාය සද්ධිං සංවාසෙන ගෙහෙ වසන්තො පච්ඡිමභවිකත්තා කෙනචිදෙව සංවෙගවත්ථුනා සංසාරෙ සංවිග්ගමානසො සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි. තස්ස සත්ථා කම්මට්ඨානං අදාසි. සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කතිපයදිවසාතික්කමෙන උක්කණ්ඨාභිභූතො විහාසි. අථස්ස භගවා චිත්තප්පවත්තිං ඤත්වා ඔවාදවසෙන "**දුක්ඛා කාමා එරකා**"ති ගාථං අභාසි. සො තං සුත්වා "අයුත්තං මයා කතං යොහං එවරූපස්ස සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තං විස්සජ්ජෙත්වා මිච්ඡාවිතක්කබහුලො විහාසි"න්ති. සංවෙගජාතො විපස්සනාය යුත්තප්පයුත්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"උත්තරිත්වාන නදිකං වනං ගච්ඡති චක්ඛුමා;
තමද්දසාසිං සම්බුද්ධං සිද්ධත්ථං වරලක්ඛණං.

කුද්දාලපිටකමාදාය සමං කත්වාන තං, පථං
සත්ථාරං අභිවාදෙත්වා සකං චිත්තං පසාදයිං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. මග්ගදානස්සිදං ඵලං.

සත්තපඤ්ඤාසකෙ කප්පෙ එකො ආසි ජනාධිපො
නාමෙන සුප්පබුද්ධොති ඤායතෙ සො නරිස්සරො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

දුක්ඛා කාමා එරක! න සුඛා කාමා එරක!
යො කාමෙ කාමයති, දුක්ඛං සො කාමයති එරක!
යො කාමෙ න කාමයති එරක! දුක්ඛං සො න කාමයති
එරකා"ති.

තමෙව භගවතො වුත්තගාථං පච්චුදහාසි.

තත්ථ **"දුක්ඛා කාමා"**ති: ඉමෙ වත්ථුකාමා කිලෙසකාමා දුක්ඛවත්ථු තාය විපරිණාමදුක්ඛසඞ්ඛාරදුක්ඛසභාවතො ච දුක්ඛා, දුක්ඛා කාමා දුක්ඛනිප්ඵත්තිකා. වුත්තං හෙතං:– "අප්පස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා ආදීනවො එත්ථ භිය්‍යො"ති ආදි. **'එරකා'**ති: පඨමං තාව භගවා තං ආලපති. පච්ඡා පන ථෙරො අත්තානං නාමෙන කථෙති. **"න සුඛා කාමා"**ති: කාමා නාමෙතෙ ජානන්තස්ස සුඛා න හොන්ති අජානන්තස්ස පන සුඛතො උපට්ඨහන්ති. යථාහ:– "යො සුඛං දුක්ඛතො අද්දක්ඛි° දුක්ඛමද්දක්ඛි සල්ලතො"ති ආදි. **"යො කාමෙ කාමයති දුක්ඛං සො කාමයති"**ති: යො සත්තො කිලෙසකාමෙ වත්ථුකාමෙ කාමයති තස්ස තං කාමානං සම්පත්ති අපරිලාභතාය ආයතිං අපායදුක්ඛහෙතුතාය වට්ටදුක්ඛහෙතුතාය ච දුක්ඛං, වත්ථුකාමා පන දුක්ඛස්ස වත්ථුභූතා ඉති සො දුක්ඛසභාවං දුක්ඛනිමිත්තං දුක්ඛවත්ථුං ච කාමයතීති වුත්තො. ඉතරපටිපක්ඛවසෙන චෙව වත්ථුං ඤාපෙතුං වුත්තං. තස්මා තස්සත්ථො වුත්තවිපරියායෙන වෙදිතබ්බො.

එරකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

"නමො හි තස්ස භගවතො"ති ආයස්මතො **මෙත්තජිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සාසනෙ අභිප්පසන්නො හුත්වා බොධිරුක්ඛස්ස ඉට්ඨකාහි වෙදිකං චිනිත්වා සුධාපරිකම්මං කාරෙසි. සත්ථා තස්ස අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **මෙත්තජීතිස්ස නාමං** අහොසි. සො වයප්පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා පුබ්බහෙතුනා චොදියමානො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පවත්තියො ආරබ්භ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා සත්ථාරා පඤ්හෙ විස්සජ්ජිතෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

> "අනොමදස්සි භගවතො බොධිවෙදිමකාසහං;
> සුධාය පිණ්ඩං දත්වාන පාණිකම්මමකාසහං.
>
> දිස්වාන තං කතං කම්මං අනොමදස්සී නරුත්තමො
> භික්ඛුසඞ්ඝෙ ඨිතො සත්ථා ඉමං ගාථං අභාසථ.
>
> ඉමිනා සුධකම්මෙන චෙතනාපණිධීහි ච
> සම්පත්තිමනුභොත්වායං දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති.

පසන්නමුඛවණ්ණොහං එකග්ගො සුසමාහිතො
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

ඉතො කප්පසතෙ ආසිං පරිපුණ්ණෙ අනූනකෙ
රාජා සබ්බොසභො නාම චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරං ථොමෙන්තො:–

"නමොහි තස්ස භගවතො
සක්‍යපුත්තස්ස සිරීමතො
තෙනායං අග්ගප්පත්තෙන
අග්ගො ධම්මො සුදෙසිතො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**නමො**"ති: නමක්කාරො. '**හී**'ති නිපාතමත්තං. "**තස්සා**"ති: යො සො භගවා සමතිංසපාරමියො පූරෙත්වා සබ්බකිලෙසෙ භඤ්ජිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො. "**සක්‍යරාජස්ස පුත්තො**"ති: සක්‍යපුත්තො අනඤ්ඤසාධාරණාය පුඤ්ඤසම්පත්තියා ච සම්භාවිතො උත්තමාය රූපකායසිරියා ධම්මකායසිරියා ච සමන්නාගතත්තා සිරිමා, තස්ස භගවතො සක්‍යපුත්තස්ස සිරීමතො නමො අත්ථු, තං නමාමීති අත්ථො. "**තෙනා**"ති: තෙන භගවතා. "**අය**"න්ති: තස්ස ධම්මස්ස අත්තනො පච්චක්ඛතාය වදති. "**අග්ගප්පත්තෙනා**"ති: අග්ගං සබ්බඤ්ඤුතං සබ්බෙහි වා ගුණෙහි අග්ගභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තෙන. "**අග්ගො ධම්මො**"ති: අග්ගො උත්තමො නවවිධලොකුත්තරධම්මො සුට්ඨු අවිපරීතං දෙසිතො පවෙදිතොති.

මෙත්තජීථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**අන්ධොහං හතනෙත්තොස්මී**"ති ආයස්මතො **චක්ඛුපාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති පරිනිබ්බුතෙ ථූපමහෙ කයිරමානෙ පුප්ඵං ගහෙත්වා ථූපං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං මහාසුවණ්ණස්ස නාම කුටුම්බිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **පාලොති** නාමං අකංසු. මාතා තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ අඤ්ඤං පුත්තං ලභි. තස්ස මාතාපිතරො **චූළපාලොති** නාමං කත්වා ඉතරං **මහාපාලොති** වොහරිංසු. අථ තෙ වයප්පත්තෙ ඝරබන්ධනෙන බන්ධිංසු. තස්මිං සමයෙ සත්ථා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ.

තත්‍ථ මහාපාලො ජෙතවනං ගච්ඡන්තෙහි උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො කුටුම්බභාරං කණිට්ඨභාතිකස්සෙව භාරං කත්වා සයං පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ පඤ්චවස්සානි වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සට්ඨිමත්තෙ සහායභික්ඛූ ලභිත්වා තෙහි සද්ධිං භාවනානුකූලං වසනට්ඨානං පරියෙසන්තො අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමං නිස්සාය ගාමකාවාසිකෙහි උපාසකෙහි කාරෙත්වා දින්නායං අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණසාලායං වසන්තො සමණධම්මං කරොති. තස්ස අක්ඛිරොගො උප්පන්නො, වෙජ්ජො භෙසජ්ජං සම්පාදෙත්වා අදාසි. සො වෙජ්ජෙන වුත්තවිධානං න පටිපජ්ජි. තෙනස්ස රොගො වඩ්ඪි. සො "අක්ඛිරොගවූපසමනතො කිලෙසරොගවූපසමනමෙව මය්හං වර"න්ති අක්ඛිරොගං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා විපස්සනායංයෙව යුත්තප්පයුත්තො අහොසි. තස්ස භාවනං උස්සුක්කාපෙන්තස්ස අපුබ්බං අචරිමං අක්ඛීනි චෙව කිලෙසා ච භිජ්ජිංසු. සො සුක්ඛවිපස්සකො අරහා අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි[1] ආහුතීනං පටිග්ගහෙ
සිද්ධත්ථම්හි භගවති මහාථූපමහො අහු.

මහෙ පවත්තමානම්හි සිද්ධත්ථස්ස මහෙසිනො
උම්මාපුප්ඵං ගහෙත්වාන ථූපම්හි අභිරොපයිං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ථූපපූජායිදං ඵලං.

ඉතො ච නවමෙ කප්පෙ සොමදෙවසනාමකා
පඤ්චාසිංසු රාජානො චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථ ථෙරෙ අක්ඛිරොගෙන විහාරෙ ඔහීනෙ ගාමං පිණ්ඩාය ගතෙ භික්ඛූ දිස්වා උපාසකා "කස්මා ථෙරො නාගතො"ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා සොකාභිභූතා පිණ්ඩපාතං උපනෙත්වා "භන්තෙ කිඤ්චි මා චින්තයිත්ථ, ඉදානි මයමෙව පිණ්ඩපාතං ආනෙත්වා උපට්ඨහිස්සාමා"ති තෙ තථා කරොන්ති. භික්ඛූ ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා "සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්ථිං ගමිස්සාම භන්තෙ"ති ආහංසු. ථෙරො "අහං දුබ්බලො අචක්ඛුකො, මග්ගො ච සඋපද්දවො, මයා සද්ධිං ගච්ඡන්තානං තුම්හාකං පරිස්සයො භවිස්සති, තුම්හෙ පඨමං ගච්ඡථ, ගන්ත්වා සත්ථාරං මහාථෙරෙ ච මම වන්දනාය වන්දථ, චූළපාලස්ස මම පවත්තිං වත්වා අත්තමං කථෙත්වා කිඤ්චි පුරිසං පෙසෙය්‍යාථා"ති ආහ. තෙ පුනපි යාචිත්වා ගමනං අලභන්තා සාධූති පටිස්සුණිත්වා සෙනාසනං සංසාමෙත්වා උපාසකෙ ආපුච්ඡිත්වා අනුක්ක

1. සී. I. ඔසිතෙ.

මෙත ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං මහාථෙරෙ ච තස්ස වන්දනාය වන්දිත්වා දුතියදිවසෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තා චූළපාලස්ස තං පවත්තිං වත්වා අයං භන්තෙ මය්හං භාගිනෙය්‍යො පාලිතො නාම ඉමං පෙසිස්සාමීති වුත්තෙ "මග්ගො සපරිස්සයො න සක්කා එතෙන ගහෙත්වා ගන්තුං තස්මා පබ්බාජෙතබ්බො"ති තං පබ්බාජෙත්වා පෙසෙසුං. සො අනුක්කමෙන ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තානං තස්ස ආරොචෙත්වා තං ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස සාමන්තා අරඤ්ඤට්ඨානෙ එකිස්සා කට්ඨහාරියා ගායන්තියා සද්දං සුත්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා යට්ඨිකොටිං විස්සජ්ජෙත්වා "තිට්ඨථ භන්තෙ මුහුත්තං යාවාහං ආගච්ඡාමී"ති වත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා තත්ථ සීලවිපත්තිං පාපුණි. ථෙරො "ඉදානි මෙව ඉත්ථියා ගීතසද්දො සුතො, සාමණෙරො ච චිරායති, නූන සීලවිපත්තිං පත්තො භවිස්සතී"ති චින්තෙසි. සොපි ආගන්ත්වා "ගච්ඡාම භන්තෙ"ති ආහ. ථෙරො "කිං පාපො ජාතොසී"ති පුච්ඡි. සාමණෙරො තුණ්හී හුත්වා පුන පුච්ඡිතොපි න කථෙසි. ථෙරො තාදිසෙන පාපෙන මම යට්ඨිගහණකිච්චං නත්ථි. "ගච්ඡ තුව"න්ති වත්වා පුන තෙන "බහුපරිස්සයො මග්ගො, තුම්හෙ ච අන්ධා, කථං ගමිස්සථා"ති වුත්තෙ පන "බාල ඉධෙව මෙ නිපජ්ජිත්වා මරන්තස්සාපි අපරාපර පවට්ටන්තස්සාපි තාදිසෙන ගමනං නාම නත්ථී"ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො:-

> "අන්ධොහං හතනෙත්තොස්මි කන්තාරද්ධානපක්ඛන්නො;
> සයමානොපි ගච්ඡිස්සං න සහායෙන පාපෙනා"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**අන්ධො**"ති: චක්ඛුවිකලො. "**හතනෙත්තො**"ති: විනට්ඨචක්ඛුකො. එතෙන පයොගවිපත්තිවසෙනාහං උපහතනෙත්තතාය අන්ධො න ජච්චන්ධභාවෙනාති යථාවුත්තං අන්ධභාවං විසෙසෙති. අථවා '**අන්ධො**'ති: ඉදං 'අන්ධෙ ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො පොසෙතී'ති ආදීසු විය මංසචක්ඛුවෙකල්ලදීපනං. 'සබ්බෙපි මෙ පරිබ්බාජකා අන්ධා අචක්ඛුකා' 'අන්ධො එකචක්ඛු විචක්ඛූ'ති ආදීසු විය පඤ්ඤාචක්ඛුවෙකල්ලදීපනන්ති දස්සෙතුං "**හතනෙත්තොස්මි**"ති වුත්තං. තෙන මුඛ්‍යමෙව අන්ධභාවං දස්සෙති. "**කන්තාරද්ධානපක්ඛන්නො**"ති: කන්තාරෙ විය වනෙ දීඝමග්ගං අනුපවිට්ඨො න ජාතිකන්තාරාදිගහණං සංසාරද්ධානං පටිපන්නොති අධිප්පායො. තාදිසං හි කන්තාරද්ධානං අයං ථෙරො සමතික්කමිත්වා ඨිතො. "**සයමානොපී**"ති: සයන්තොපි පාදෙසු අවහන්තෙසු උරෙන ජණ්ණුකාහි ච භූමියං සයන්තො පරිවත්තෙන්තොපි න ගච්ඡෙය්‍යං. "**න සහායෙන පාපෙනා**"ති: තාදිසෙන පාපපුග්ගලෙන සහායභූතෙන සද්ධිං න ගච්ඡිස්සන්ති යොජනා. තං සුත්වා ඉතරො සංවෙගජාතො "භාරියං වත මයා සාහසිකං කම්මං කත"න්ති බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො වනසණ්ඩං පක්කන්තො තථා පක්කන්තොව

අහොසි. අථ ථෙරස්ස සීලතෙජෙන පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. තෙන සක්කො තං කාරණං ඤත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සාවත්ථිගාමිපුරිසං විය අත්තානං දස්සෙත්වා යට්ඨිකොටිං ගණ්හාපෙත්වා මග්ගං සංඛිපිත්වා තදහෙව සායණ්හෙ සාවත්ථියං ථෙරං නෙත්වා තත්ථ ජෙතවනෙ චූළපාලිතෙන කාරිතාය පණ්ණසාලාය ඵලකෙ නිසීදාපෙත්වා තස්ස සහායවණ්ණෙන ථෙරස්ස ආගතභාවං ජානාපෙත්වා පක්කාමි. චූළපාලිතොපි තං යාවජීවං සක්කච්චං උපට්ඨාසීති.

චක්ඛුපාලත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

—

"**එකපුප්ඵං චජිත්වානා**"ති ආයස්මතො **ඛණ්ඩසුමනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ **නිබ්බත්තිත්වා** විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ කණකථූපං **උද්දිස්ස** රඤ්ඤා පුප්ඵපූජාය කයිරමානාය පුප්ඵානි අලභන්තො තස්ස ථූපස්ස සමන්තතො චන්දනවෙදිකාය පරික්ඛිපිත්වා මහන්තං පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු උළාරසම්පත්තිං අනුභවන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුටුම්බිකකුලෙ නිබ්බත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ කණකථූපං උද්දිස්ස රඤ්ඤා පුප්ඵපූජාය කයිරමානාය පුප්ඵානි අලභන්තො එකං ඛණ්ඩසුමනපුප්ඵං දිස්වා මහන්තා මූලෙන තං කිණිත්වා ගණ්හන්තො චෙතියෙ පූජං කරොන්තො උළාරං පීතිසොමනස්සං උප්පාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අසීතිං වස්සකොටියො සග්ගසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පාවායං මල්ලරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතකාලෙ ගෙහෙ ඛණ්ඩසක්ඛරා සුමනපුප්ඵානි ච උප්පන්නානි අහෙසුං. තෙනස්ස **ඛණ්ඩසුමනොති** නාමං අකංසු. සො විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති පාවායං චුන්දස්ස අම්බවනෙ විහරන්තෙ උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙනාහ වුත්තං අපදානෙ:–

"පදුමුත්තරෙ නාම ජිනො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව සම්බුද්ධො පරිනිබ්බුතො.

නිබ්බුතෙ ච මහාවීරෙ ථූපො විත්ථාරිකො අහු,
ථූපරත්තං උපට්ඨෙන්ති ධාතුගෙහං බහූ ජනා.

පසන්නචිත්තො සුමනො අකං චන්දනවෙදිකං;
දිස්සති ථූපක්ඛන්ධොව ථූපානුච්ඡවිකො තදා.

භවෙ නිබ්බත්තමානස්ස දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ
ඔමත්තං මෙ න පස්සාමි; පුබ්බකම්මස්සිදං ඵලං.

පඤ්චසතෙ දසෙ කප්පෙ සත්තෙතො අවඤ්ජනා අහු
සබ්බෙ සමග්ගනාමා තෙ චක්කවත්තී මහබ්බලා.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පුරිමජාතිං අනුස්සරන්තො **තත්ථ** අත්තනො සුමනපුප්ඵපරිච්චාගස්ස සග්ගසම්පත්තිනිමිත්තකං නිබ්බානූපනිස්සයතඤ්ච දිස්වා උදානවසෙන තමත්ථං පකාසෙන්තො:–

"එකං පුප්ඵං චජිත්වාන අසීතිං වස්සකොටියො
සග්ගෙසු පරිචාරෙත්වා සෙසකෙනම්හි නිබ්බුතො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**එකපුප්ඵ**"න්ති: එකං කුසුමං, තං පන ඉධ සුමනපුප්ඵං අධිප්පෙතං. "**චජිත්වාන**"ති: සත්ථු ථූපපූජාකරණවසෙන පරිච්චජිත්වා, පරිච්චාගහෙතු. "**අසීතිං වස්සකොටියො**"ති: මනුස්සගණනාය වස්සානං අසීතිකොටියො. අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. ඉදඤ්ච ඡසු කාමසග්ගෙසු දුතියෙ අපරාපරුප්පත්තිවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මා "**සග්ගෙසූ**"ති: තාවතිංසසංඛාතෙ සග්ගලොකෙ; පුනප්පුනං උප්පජ්ජනවසෙන හෙත්ථ බහුවචනං. "**පරිචාරෙත්වා**"ති: රූපාදීසු ආරම්මණෙසු ඉන්ද්‍රියානි **පරිචාරෙත්වා**, සුඛං අනුභවිත්වා දෙවච්ඡරාහි වා අත්තානං පරිචාරෙත්වා **උපට්ඨපෙත්වා**. "**සෙසකෙනම්හි නිබ්බුතො**"ති: පුප්ඵපූජාය වසෙන පවත්තකුසලචෙතනාසු භවසම්පත්තිදායකකම්මතො සෙසෙන යං **තත්ථ** විවට්ටූපනිස්සය භූතං තං සන්ධාය වදති. බහූ හි තත්ථ පුබ්බාපරවසෙන පවත්තා චෙතනා. "**සෙසකෙනා**"ති: තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන සහ අපරික්ඛීණෙයෙව තස්මිං කම්මවිපාකෙ නිබ්බුතො අම්හි කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතොස්මි. එතෙන යස්මිං අත්තභාවෙ ඨත්වා අත්තනා අරහත්තං සච්ඡිකතං, සොපි චරිමත්තභාවො තස්ස කම්මවිපාකොති දස්සෙති. යාදිසං සන්ධාය අඤ්ඤත්ථාපි තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනාති වුත්තං.

**ඛණ්ඩසුමනත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.**

"**ඛිත්වා සතපලං**[1] **කංස**"න්ති ආයස්මතො **තිස්සත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ යානකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො චන්දනඛණ්ඩෙන ඵලකං කත්වා භගවතො උපනාමෙසි. තඤ්ච භගවා පරිභුඤ්ජි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රොරුවනගරෙ රාජ

1. සී. III. බලං.

කුලෙ නිබ්බත්ති. සො වයප්පත්තො පිතරි කාලං කතෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො බිම්බිසාරරඤ්ඤා අදිට්ඨසහායො හුත්වා තස්ස මණිමුත්තවත්ථාදීනි පණ්ණාකාරානි පෙසෙසි. තස්ස රාජා බිම්බිසාරො පුඤ්ඤවන්තං තං සුත්වා පටිපාභතං පෙසෙන්තො චිත්තපටෙ බුද්ධචරිතං සුවණ්ණපට්ටෙ ච පටිච්චසමුප්පාදං ලිඛාපෙත්වා පෙසෙසි. සො තං දිස්වා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරතාය පච්ඡිමභවිකතාය ච චිත්තපටෙ දස්සිතං බුද්ධචරිතං සුවණ්ණපට්ටකෙ ලිඛිතං පටිච්චසමුප්පාදකථාමග්ගඤ්ච ඔලොකෙත්වා පවත්තිනිවත්තියො සල්ලක්ඛෙත්වා සාසනක්කමං හදයෙ ඨපෙත්වා සංජාතසංවෙගො "දිට්ඨො මයා භගවතො වෙසො සාසනක්කමො ච එකපදෙසෙන ඤාතො, බහුදුක්ඛා කාමා බහුපායාසා, කිං දානි මය්හං ඝරාවාසෙනා"ති රජ්ජං පහාය කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙන්තො භගවන්තං උද්දිස්ස පබ්බජිත්වා මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා රාජා පුක්කුසාති විය මහාජනස්ස පරිදෙවන්තස්සෙව නගරතො නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ සප්පසොණ්ඩිකපබ්භාරෙ විහරන්තං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මදෙසනං සුත්වා විපස්සනා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා යුත්තප්පයුත්තො විහරන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"යානකාරො පුරෙ ආසිං දාරුකම්මෙ සුසික්ඛිතො;
චන්දනං ඵලකං කත්වා අදාසිං ලොකබන්ධුනො.

පභාසති ඉදං ව්‍යම්හං සුවණ්ණස්ස සුනිම්මිතං;
හත්ථියානං අස්සයානං දිබ්බං යානං උපට්ඨිතං.

පාසාදා සිවිකාචෙව නිබ්බත්තන්ති යදිච්ඡිතා;
ආකාසරත්තං මය්හං ඵලකස්ස ඉදං ඵලං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ ඵලකං යං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලකස්ස ඉදං ඵලං

සත්තපඤ්ඤාසෙ කප්පෙ චත්තාරො සන්තනාමකා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා උදානවසෙන අත්තනො පටිපත්තිං කථෙන්තො:-

"හිත්වා සතපලං කංසං සොවණ්ණං සතරාජිකං
අග්ගහිං මත්තිකාපත්තං ඉදං දුතියාභිසෙචන"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**හිත්වා**"ති: පරිච්චජිත්වා. "**සතපල**"න්ති: සතං පලානි යස්ස තං සතපලපරිමාණං. "**කංස**"න්ති: කංසතාලං. "**සොවණ්ණ**"න්ති: සුවණ්ණමයං. "**සතරාජික**"න්ති: විභත්තවිචිත්තතාය අනෙකරූප

රජ්ජනී විචිත්තතාය ච අනෙකලෙඛාසුත්තාං. "අග්ගහිං මත්තිකාපත්ත"න්ති: එවරූපෙ මහාරහෙ භාජනෙ පුබ්බෙ භුඤ්ජිත්වා බුද්ධානං ඔවාදං කරොන්තො ඉදානාහං තං ඡඩ්ඩෙත්වා මත්තිකාමයං පත්තං අග්ගහෙසිං. "අහො සාධු මයා කතං අරියවංසං අනුවත්තිත"න්ති භාජනකිත්තනාපදෙසෙන රජ්ජපරිච්චාගං පබ්බජ්ජූපගමනඤ්ච අනුමොදන්තො වදති. තෙනාහ:– "ඉදං දුතියාභිසෙචන"න්ති. පඨමං රජ්ජාභිසෙචනං උපාදාය ඉදං පබ්බජ්ජූපගමනං මම දුතියාභිසෙචනන්ති. තඤ්හි රාගාදීහි සංකිලිට්ඨං සාසඞ්කං සපරිසඞ්කං කම්මං අනත්ථසංහිතං දුක්ඛපටිබද්ධං නිහීනං, ඉදං පන තං විපරියායතො උත්තමං පණීතන්ති අධිප්පායො.

තිස්සත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"රූපං දිස්වා සති මුට්ඨා"ති ආයස්මතො **අභයත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සුමෙධං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො සලලපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අභයොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො එකදිවසං විහාරං ගතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විහරති. අථස්ස එකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස අලඞ්කතපටියත්තං මාතුගාමං දිස්වා අයොනිසො මනසිකාරවසෙන තස්ස රූපං ආරබ්භ ඡන්දරාගො උප්පජ්ජි. සො විහාරං පවිසිත්වා "සතිං විස්සජ්ජෙත්වා ඔලොකෙන්තස්ස රූපාරම්මණෙ මය්හං කිලෙසො උප්පන්නො, අයුත්තං මයා කත"න්ති අත්තනො චිත්තං නිග්ගණ්හන්තො තාවදෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"සුමෙධො නාම නාමෙන සයම්භූ අපරාජිතො
විවෙකමනුබ්‍රූහන්තො අජ්ඣොගාහි මහාවනං.

සලලං පුප්ඵිතං දිස්වා බන්ධිත්වාන වටංසකං
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං සම්මුඛා ලොකනායකං.

තිංසකප්පසහස්සම්හි යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

ඌනවීසෙ කප්පසතෙ සොළසාසිංසු නිම්මිතා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො කිලෙසුප්පත්තිනිදස්සනෙන කිලෙසෙ අනුවත්තන්තස්ස වට්ටදුක්ඛතො නත්ථෙව සීසුක්ඛෙපනං අහං පන තෙ නානුවත්තාමීති දස්සෙන්තො:-

රූපං දිස්වා සති මුට්ඨා, පිය නිමිත්තං මනසිකරොතො
සාරත්තචිත්තො වෙදෙති තඤ්ච අජ්ඣොස තිට්ඨති;
තස්ස වඩ්ඪන්ති ආසවා භවමූලා භවගාමිනො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ 'රූප'න්ති: රජනීයං රූපායතනං; තං පනෙත්ථ ඉට්ඨං රූපං අධිප්පෙතං. 'දිස්වා'ති: චක්ඛුනා දිස්වා; චක්ඛුද්වාරානුසාරෙන නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනුපලක්ඛණවසෙන තං ගහෙත්වා, තස්ස වා තථා ගහණහෙතූති අත්ථො. "සති මුට්ඨා"ති: අසුභභාවෙ කායෙ අසුභන්තෙව පවත්තනකා සති නට්ඨා; යථා පන රූපං දිස්වා සති නට්ඨා තං දස්සෙන්තො ආහ "පිය නිමිත්තං මනසිකරොතො"ති: යථා උපට්ඨිතං ආරම්මණං සුභං සුඛන්ති ආදිනා පියනිමිත්තං කත්වා අයොනිසො මනසිකාරෙන මනසිකරොතො සති මුට්ඨාති යොජනා.

තථා තතො ච "සාරත්තචිත්තො වෙදෙති"ති: සුට්ඨු රත්තචිත්තො හුත්වා තං රූපාරම්මණං අනුභවති අභිනන්දන්තො පන තං ච අජ්ඣොස තිට්ඨති, අජ්ඣොසාය තං ආරම්මණං ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා වත්තතියෙව. එවං භූතස්ස ච "තස්ස වඩ්ඪන්ති ආසවා භවමූලා භවගාමිනො"ති: භවස්ස සංසාරස්ස මූලභාවකාරණභාව උපගමනසභාවා කාමාසවාදයො චත්තාරොපි ආසවා තස්ස පුග්ගලස්ස උපරූපරි වඩ්ඪන්තියෙව න හායන්ති, මය්හං පන පටිසඞ්ඛාරෙ ඨත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සච්චානි පටිවිජ්ඣන්තස්ස මග්ගපටිපාටියා තෙ චත්තාරොපි ආසවා අනවසෙසතො පහීණා පරික්ඛීණාති අධිප්පායො.

අභයත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"සද්ධං සුත්වා සති මුට්ඨා"ති ආයස්මතො උත්තියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො ගොණකාදිඅත්ථතං සඋත්තරච්ඡදං බුද්ධාරහං පල්ලඞ්කං ගන්ධකුටියං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස උත්තියොති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සත්ථු ඤාතිසමාගමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො එකදිවසං නගරං

පිණ්ඩාය පවිට්ඨො අන්තරමග්ගෙ අඤ්ඤතරාය ඉත්ථියා ගීතසද්දං සුත්වා අයොනිසො මනසිකාරවසෙන තත්ථ ඡන්දරාගෙ උප්පන්නෙ පටිසඞ්ඛානබලෙන තං වික්ඛම්භෙත්වා විහාරං පවිසිත්වා සංජාතසංවෙගො දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා තාවදෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

සුමෙධස්ස භගවතො ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
පල්ලඞ්කො හි මයා දින්නො සඋත්තරච්ඡදපච්චත්ථො.

සත්තරතනසම්පන්නො පල්ලඞ්කො ආසි යො තදා
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය නිබ්බත්තති සදා මම.

තිංසකප්පසහස්සානි යං පල්ලඞ්කමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පල්ලඞ්කස්ස ඉදං ඵලං.

වීසකප්පසහස්සම්හි සුවණ්ණාභා තයො ජනා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො කිලෙසුප්පත්තිනිදස්සනෙන කිලෙසෙ අජිගුච්ඡන්තස්ස නත්ථි වට්ටදුක්ඛතො සීසුක්ඛිපනං අහං පන තෙ ජිගුච්ඡිමෙවාති දස්සෙන්තො:–

“සද්දං සුත්වා සති මුට්ඨා පිය නිමිත්තං මනසිකරොතො
සාරත්තචිත්තො වෙදෙති තඤ්ච අජ්ඣොස තිට්ඨති;
තස්ස වඩ්ඪන්ති ආසවා සංසාරං උපගාමිනො”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ ‘සද්ද’න්ති: රජ්ජනීයං සද්දාරම්මණං. “සංසාරං උපගාමිනො”ති:

“ඛන්ධානං ච පටිපාටි ධාතුආයතනාන ච
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානං සංසාරොති පවුච්චතී”ති.

එවං වුත්තසංසාරවට්ටකාරණං හුත්වා උපගමෙන්තීති සංසාරගාමිනො. සංසාරූපගාමිනොති වා පාඨො. සෙසං අනන්තරගාථායං වුත්තනයමෙව.

උත්තියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“**සම්මප්පධානසම්පන්නො**”ති ආයස්මතො **දෙවසභත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සිඛිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො බන්ධුජීවකපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස දෙව

සභොති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො චුම්බටකලහවූපසමත්ථං සත්ථරි ගතෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පසන්නමානසො සරණෙසු පතිට්ඨිතො පුන නිග්‍රොධාරාමෙ සත්ථරි විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"චන්දංව විමලං සුද්ධං විප්පසන්නමනාවිලං
නන්දීරාගපරික්ඛීණං තිණ්ණං ලොකෙ විසත්තිකං.

නිබ්බාපයන්තං ජනතං තිණ්ණං තාරයතං වරං
මුනිං වනස්මිං ඣායන්තං එකග්ගං සුසමාහිතං.

බන්ධුජීවකපුප්ඵානි ලගිත්වා සුත්තකෙ[1] අහං
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං සිඛිනො ලොකබන්ධුනො.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

ඉතො සත්තමකෙ කප්පෙ මනුජින්දො මහායසො
සමන්තචක්ඛුනාමාසි චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනා අධිගතං විමුත්තිසුඛං නිස්සාය උප්පන්නපීතිසොමනස්සො උදානවසෙන:-

"සම්මප්පධානසම්පන්නො සතිපට්ඨානගොචරො
විමුත්තිකුසුමසඤ්ඡන්නො පරිනිබ්බාසිස්සත්‍යනාසවො"ති[2]

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"සම්මප්පධානසම්පන්නො"**ති: සම්පන්නචතුබ්බිධසම්මප්පධානො; තෙහි කත්තබ්බකිච්චං සම්පාදෙත්වා ඨිතොති අත්ථො. **"සතිපට්ඨානගොචරො"**ති: කායානුපස්සනාදයො සතිපට්ඨානා ගොචරො පවත්තිට්ඨානං එතස්සාති=සතිපට්ඨානගොචරො; චතූසු සතිපට්ඨානෙසු පතිට්ඨිතචිත්තොති අත්ථො. ගුණසොභෙන පරමසුගන්ධා විමුත්තියෙව කුසුමානි තෙහි සබ්බසො සම්මදෙව සඤ්ඡන්නො විභූසිතො අලඞ්කතොති=විමුත්තිකුසුමසඤ්ඡන්නො. **"පරිනිබ්බාසිස්සත්‍යනාසවො"**ති: එවං සම්මාපටිපජ්ජන්තො භික්ඛු නචිරස්සෙව අනාසවො හුත්වා පරිනිබ්බායිස්සති සඋපාදිසෙසාය අනුපාදිසෙසාය ච නිබ්බානධාතුයාති අත්ථො. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි.

දෙවසභත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

දසමවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. සී. I. ම. ලගිත්වා පචෙසො. 2. පරිනිබ්බිස්සත්‍යනාසවො. P. T. E.

"හිත්වා ගිහී ත්වං අනවොසිතත්තො"ති ආයස්මතො **බෙලට්ඨානිකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **වෙස්සභුස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා ඝරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඉසීහි පරිවුතො විචරන්තො එකදිවසං වෙස්සභුං භගවන්තං දිස්වා පීතිසොමනස්සජාතො සත්ථු ඤාණසම්පත්තිං නිස්සාය පසන්නමානසො ඤාණං උද්දිස්ස පුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **බෙලට්ඨානිකොති** ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කොසලරට්ඨෙ අරඤ්ඤෙ විහරන්තො අලසො කායදළ්හිබහුලො ඵරුසවාචො අහොසි. සමණධම්මෙ චිත්තං න උප්පාදෙසි. අථ නං භගවා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙත්වා:-

"හිත්වා ගිහී ත්වං අනවොසිතත්තො
මුඛනඞ්ගලී ඔදරිකො කුසීතො
මහාවරාහොව නිවාපපුට්ඨො
පුනප්පුනං ගබ්භමුපෙති මන්දො"ති.

ඉමාය ඔභාසගාථාය සංවෙජෙසි. සො සත්ථාරං පුරතො නිසින්නං විය දිස්වා තඤ්ච ගාථං සුත්වා සංවෙගජාතො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"කණිකාරංව ජොතන්තං නිසින්නං පබ්බතන්තරෙ
ඔභාසෙන්තං දිසා සබ්බා ඔසධිං විය තාරකං.
තයො මාණවකා ආසුං සකෙ සිප්පෙ සුසික්ඛිතා;
ඛාරිභාරං ගහෙත්වාන අන්වෙන්ති මම පච්ඡතො.
පුටකෙ සත්තපුප්ඵානි නික්ඛිත්තානි තපස්සිනා;
ගහෙත්වා තානි ඤාණම්හි වෙස්සභුස්සාභිරොපයිං.
එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඤාණපූජායිදං ඵලං.
එකූනතිංසෙ කප්පම්හි විපුලාභාසනාමකා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු ඔවාදං පරිපූජෙන්තො[1] බ්‍යතිරෙකමුඛෙන ච අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි.

1. සී. III. පරිපූරෙන්තො.

තත්ථ "**හිත්වා ගිහිත්ත**"න්ති: ගහට්ඨභාවං පරිච්චජිත්වා, පබ්බජිත්වාති අත්ථො. "**අනවොසිතත්තො**"ති: අනුරූපං අවොසිතත්තො; යදත්ථං සාසනෙ පබ්බජිතස්ස අනුරූපපරිඤ්ඤාදීනං අහරිතත්තා අපරියොසිතසභාවො අකතකරණීයොති අත්ථො. අථවා "**අනවොසිතත්තො**"ති: අනුඅවොසිතසභාවො විසුද්ධීනං මග්ගානඤ්ච අනුපටිපාටියා වසිතබ්බවාසස්ස **අකතාවී, දසසු** අරියවාසෙසු අවසිතවාති **අත්ථො**. මුඛසඞ්ඛාතං නඞ්ගලං ඉමස්ස අත්ථීති=මුඛනඞ්ගලී; නඞ්ගලෙන විය පථවිං පරෙසු ඵරුසවාචප්පයොගෙන අත්තානං ඛණන්තොති අත්ථො. "**ඔදරිකො**"ති: උදරෙ පසුතො, උදරපොසනපපරො. "**කුසීතො**"ති: අලසො, භාවනං අනනුයුඤ්ජන්තො, එවම්භූතස්ස නිප්ඵත්තිං දස්සෙන්තො ආහ:- **මහාවරාහොව නිවාපපුට්ඨො පුනප්පුනං ගබ්භමුපෙති මන්දො**"ති. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. එත්ථ ච යථා පබ්බජිත්වා අනවොසිතාදිසභාවතාය පුනප්පුනං ගබ්භමුපෙති මන්දොති. න එවං මාදිසො පණ්ඩිතො තබ්බිපරීතසභාවතාය පන සම්මාපටිපත්තියා මත්ථකං පාපිතත්තා පරිනිබ්බායතීති බ්‍යතිරෙකමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසීති දට්ඨබ්බං.

බෙලට්ඨානිකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**මානෙන වඤ්චිතාසෙ**"ති ආයස්මතො **සෙතුච්ඡත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **තිස්සස්ස** සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං තිස්සං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුමධුරං පනසඵලං අභිසඞ්ඛතං නාළිකෙරඵලසාළුවිනං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්ස මණ්ඩලිකරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සෙතුච්ඡොති** තස්ස නාමං අහොසි. සො පිතරි මතෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො උස්සාහනස්ස සම්පත්තීනං අභාවෙන රාජකිච්චානි විරාධෙන්තො රජ්ජං පරහත්ථගතං කත්වා දුක්ඛප්පත්තියා සංවෙගජාතො ජනපදචාරිකං චරන්තං සත්ථාරං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා පරිකම්මං කරොන්තො තදහෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**තිස්සස්ස** ඛො භගවතො පුබ්බෙ ඵලමදාසහං;
නාළිකෙරඤ්ච පාදාසිං ඛජ්ජකං අභිසම්මතං.

බුද්ධස්ස තමහං දත්වා තිස්සස්සථ මහෙසිනො
මොදමහං කාමකාමී උපපජ්ජිං යදිච්ඡිතං.

ද්වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

ඉතො භෙරසකප්පම්හි රාජා ඉන්දසමො අහු
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති මහබ්බලො.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කිලෙසෙ ගරහන්තො:–

"මානෙන වඤ්චිතා සෙ
සඞ්ඛාරෙසු සංකිලිස්සමානා සෙ
ලාභාලාභෙන මථිතා
සමාධිං නාධිගච්ඡන්ති"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"මානෙන වඤ්චිතා සෙ"**ති: සෙය්‍යොහමස්මීති ආදිනයප්පවත්තෙන මානෙන අත්තුක්කංසනපරවම්භනාදිවසෙන කුසලභණ්ඩච්ඡෙදනෙන විප්පලද්ධා. **"සඞ්ඛාරෙසු සඞ්කිලිස්සමානා සෙ"**ති: අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු චක්ඛාදීසු චෙව රූපාදීසු ච සඞ්ඛතධම්මෙසු සංකිලිස්සමානා, "එතං මම එසො හමස්මි එසො මෙ අත්තා"ති තං නිමිත්තං තණ්හාදිවසෙන සඞ්කිලෙසං ආපජ්ජමානා. **"ලාභාලාභෙන මථිතා"**ති: පත්තචීවරාදීනං චෙව වත්ථාදීනං ච ලාභෙන තෙසං යෙව ච අලාභෙන තං නිමිත්තං උප්පන්නෙහි අනුනයපටිඝෙහි මථිතා මද්දිතා අභිභූතාති. නිදස්සනමත්තං චෙතං අවසිට්ඨලොකධම්මානං[1] චෙත්ථ සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො. **"සමාධිං නාධිගච්ඡන්ති"**ති: තෙ එවරූපා පුග්ගලා සමාධිං සමථවිපස්සනාවසෙන චිත්තෙකග්ගතං කදාචිපි න වින්දන්ති න පටිලභන්ති න පාපුණන්ති සමාධිසංවත්තනිකානං ධම්මානං අභාවතො ඉතරෙසඤ්ච භාවතො; ඉධාපි යථා මානාදීහි අභිභූතා තෙ අවිඤ්ඤුනො සමාධිං නාධිගච්ඡන්ති; න එවං විඤ්ඤුනො. තෙ පන මාදිසා තෙහි අනභිභූතා සමාධිං ගච්ඡන්තෙවාති බ්‍යතිරෙකමුඛෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණන්ති වෙදිතබ්බං.

සෙතුච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**නාහං එතෙන අත්ථිකො**"ති ආයස්මතො බන්ධුරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්ස රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ ගොපකො හුත්වා එකදිවසං භගවන්තං සපරිසං රාජඞ්ගණෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො කණවෙරපුප්ඵානි ගහෙත්වා සසඞ්ඝං ලොකනායකං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සීලවතිනගරෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. බන්ධුරොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන සාවත්ථියං ගතො

1. සී I. අට්ඨන්නං ලොකධම්මානං.

උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ඤාණස්ස පරිපාකත්තා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“සිද්ධත්ථො නාම භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
පුරක්ඛතො සාවකෙහි නගරං පටිපජ්ජථ.

රඤ්ඤො අන්තෙ පුරෙ ආසිං ගොපකො අභිසම්මතො;
පාසාදෙ උපතිට්ඨාහං[1] අද්දසං ලොකනායකං.

කණවෙරං ගහෙත්වාන භික්ඛුසඞ්ඝෙ සමොකිරිං;
බුද්ධෙ විකුබ්බණං දිස්වා[2] තතො භීය්‍යො සමොකිරිං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

සත්තාසීතිම්හිතො කප්පෙ චතුරො ආසිංසු මහිද්ධිකා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කතඤ්ඤුභාවෙ ඨත්වා අත්තනො උපකාරස්ස රඤ්ඤො පච්චුපකාරං කාතුං සීලවතීනගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්තො සච්චානි පකාසෙසි. රාජා සච්චපරියොසානෙ සොතාපන්නො හුත්වා අත්තනො නගරෙ සුදස්සනං නාම මහන්තං විහාරං කාරාපෙත්වා ථෙරස්ස නිය්‍යාදෙසි. මහාලාභසක්කාරො අහොසි. ථෙරො විහාරං සබ්බං ච ලාභසක්කාරං සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙත්වා සයං පුරිමනියාමෙනෙව පිණ්ඩාය චරිත්වා යාපෙන්තො කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා සාවත්ථිං ගන්තුකාමො අහොසි. භික්ඛූ “භන්තෙ තුම්හෙ ඉධෙව වසථ සචෙ පච්චයෙහි වෙකල්ලං මයං තං පාරිපූරෙස්සාමා”ති ආහංසු. ථෙරො “න මය්හං ආවුසො උළාරෙහි පච්චයෙහි අත්ථො අත්ථි; ඉතරීතරෙහි පච්චයෙහි යාපෙමි, ධම්මරසෙනෙවම්හි අත්ථිකො”ති දස්සෙන්තො:-

“නාහං එතෙන අත්ථිකො
සුඛිතො ධම්මරසෙන තප්පිතො
පීත්වාන රසග්ගමුත්තමං
න ච කාහාමි විසෙන සන්ථව”න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **“නාහං එතෙන අත්ථිකො”**ති: යෙන මං තුම්හෙ තප්පෙතුකාමා පරිපූරෙස්සාමාති වදථ එතෙන ආමිසලාභෙන පච්චයාමිසරසෙන නාහං අත්ථිකො, මය්හං එතෙන අත්ථො නත්ථි, සන්තුසී පරමං සුඛන්ති ඉතරීතරෙහෙව පච්චයෙහි යාපෙමීති අත්ථො. ඉදානි තෙන

1. උපවිට්ඨාහං. අප. පා.
2. බුද්ධස්ස ච විසුං කත්වා. අප. පා.

අනත්ථිකභාවෙ පධානකාරණං දස්සෙන්තො ආහ:–“**සුඛිතො ධම්මරසෙන තප්පිතො**”ති: සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මරසෙන චෙව නවවිධලොකුත්තරධම්මරසෙන ච තප්පිතො පීතො සුඛිතො; උත්තමෙන සුඛෙන සුඛිතොති අත්ථො. “**පීත්වාන රසග්ගමුත්තම**”න්ති: සබ්බරසෙසු අග්ගං සෙට්ඨං තතොයෙව උත්තමං යථාවුත්තං ධම්මරසං පිවිත්වා ඨිතො තෙනාහ:–“සබ්බං රසං ධම්මරසො ජිනාතී”ති. “**න ච කාහාමි විසෙන සන්ථව**”න්ති: එවරූපං රසුත්තමං ධම්මරසං පිවිත්වා ඨිතොහි විසෙන විසසදිසෙන විසයස්ස රසෙන සන්ථවං සංසග්ගං න කරිස්සාමි; තථා කාරණස්ස කාරණං නත්ථීති අත්ථො.

බන්ධුරත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“**ලහුකො වත මෙ කායො**”ති ආයස්මතො **ඛිතකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ යක්ඛසෙනාපති හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං යක්ඛසමාගමෙ නිසින්නො සත්ථාරං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං දිස්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා උළාරං පීතිසොමනස්සං පවෙදෙන්තො අප්ඵොටෙන්තො උට්ඨහිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **ඛිතකො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ඉද්ධිකාභාවං සුත්වා “ඉද්ධිමා භවිස්සාමී”ති පුබ්බහෙතුනා චොදියමානො පබ්බජිත්වා භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සමථවිපස්සනාසු කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“**පදුමුත්තරො** නාම ජිනො දිපදින්දො නරාසභො
පවනා අභිනික්ඛමිත්වා ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

යක්ඛානං සමයො ආසි අවිදූරෙ මහෙසිනො
යෙන කිච්චෙන සම්පත්තා අජ්ඣපෙක්ඛිංසු තාවදෙ.

බුද්ධස්ස ගිරමඤ්ඤාය අමතස්ස ච දෙසනං
පසන්නචිත්තො සුමනො අප්ඵොටෙත්වා උපට්ඨහිං.

සුචිණ්ණස්ස ඵලං පස්ස උපට්ඨානස්ස සත්ථුනො;
තිංසකප්පසහස්සෙසු දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

ඌනවීසෙ[1] කප්පසතෙ සුමඞ්ගලසනාමකා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

---

1. සී. I. ඡත්තිංසෙ. ඌණතිංසෙ. අප. පා.

අරහත්තං පන පත්වා සවිසෙසං ඉද්ධිසු වසීභාවෙන අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභවන්තො ඉද්ධිපාටිහාරියෙන ච අනුසාසනීපාටිහාරියෙන ච සත්තානං අනුග්ගහං කරොන්තො විහරති. සො භික්ඛූහි "කථං ත්වං ආවුසො ඉද්ධිං වළඤ්ජසී"ති පුට්ඨො තමත්ථං ආවිකරොන්තො:-

"ලහුකො වත මෙ කායො ඵුට්ඨො ච පීතිසුඛෙන විපුලෙන
තූලමිව එරිතං මාළුතෙන පිලවතීව මෙ කායො"ති

ගාථං අභාසි. උදානවසෙනාතිපි වදන්තියෙව.

තත්ථ **"ලහුකො වත මෙ කායො"**ති: නීවරණාදි වික්ඛම්භනෙන චුද්දසවිධෙන චිත්තපරිදමනෙන ච චතුරිද්ධිපාදභාවනාය සුට්ඨු චිණ්ණවසීභාවෙන ච මෙ රූපකායො සල්ලහුකො වත යෙන අහං මහාභූතපච්චයම්පි නාම ඉමං කරජකායං චිත්තවසෙන පරිණාමෙමීති අධිප්පායො. **"ඵුට්ඨො ච පීතිසුඛෙන විපුලෙනා"**ති: සබ්බත්ථකමෙව ඵරන්තෙන මහතා උළාරෙන පීතිසහිතෙන සුඛෙන ඵුට්ඨො ච මෙ කායොති යොජනා. ඉදඤ්ච යථා කායො ලහුකො අහොසි, තං දස්සනත්ථං වුත්තං; සුඛසඤ්ඤොක්කමනෙන සද්ධිං යෙව ලහුසඤ්ඤොක්කමනං හොති. සුඛස්ස ඵරණං චෙත්ථ තංසමුට්ඨානරූපවසෙන දට්ඨබ්බං. කථං පන චතුත්ථජ්ඣානසමඞ්ගිනො පීති සුඛඵරණං සමතික්කන්ත පීතිසුඛං හි ඣානං සම්භවං? ඉදම්පන න චතුත්ථජ්ඣානලක්ඛණවසෙන වුත්තං. අථ ඛො පුබ්බභාගවසෙන පීතිසුඛෙනාති පන පීතිසහිතසදිසෙන සුඛෙන; උපෙක්ඛා හි ඉධ සම්මසනාවත්ථාය ඤාණවිසෙසයොගතො ච සුඛන්ති අධිප්පෙතං. යථාහි වුත්තං:- "සුඛසඤ්ඤඤ්ච ඔක්කමතී"ති. පාදකජ්ඣානාරම්මණෙන රූපකායාරම්මණෙන වා ඉද්ධිචිත්තෙන සහජාතං සුඛසඤ්ඤඤ්ච ඔක්කමති පවිසති පස්සති සම්පාපුණාතීති. අයඤ්හි තත්ථ අත්ථො. තථා චාහ අට්ඨකථායං:- "සුඛසඤ්ඤා නාම උපෙක්ඛා සම්පයුත්තා සඤ්ඤා, උපෙක්ඛා හි සන්තං සුඛන්ති වුත්තා; සායෙව ච සඤ්ඤා නීවරණෙහි ච විතක්කාදි පච්චනීකෙහි ච විමුත්තත්තා ලහුසඤ්ඤාතිපි වෙදිතබ්බා. තං ඔක්කන්තස්ස පනස්ස කරජකායොපි තූලපිචු විය සල්ලහුකො හොති. සො එවං වාතක්ඛිත්තතූලපිචුනා විය සල්ලහුකෙන අදිස්සමානෙන ච කායෙන බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡතී"ති. තෙනාහ:- **"තූලමිව එරිතං මාළුතෙන පිලවතීව මෙ කායො"**ති. භාසත්ථො යදා අහං බ්‍රහ්මලොකං අඤ්ඤං වා ඉද්ධියා ගන්තුකාමො හොමි, තදා මාළුතෙන වායුනා එරිතං ඛිත්තං තූලපිචු විය ආකාසං ලඞ්ඝෙන්තො යෙව මෙ කායො හොතීති.

ඛිතකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"උක්කණ්ඨිතො"ති ආයස්මතො **මලිතවම්භත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හිමවන්තතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ජාතස්සරෙ සකුණො හුත්වා නිබ්බත්ති. පදු

මුත්තරෙ භගවා තං අනුග්ගණ්හන්තො තත්ථ ගන්ත්වා ජාතස්සරතීරෙ චඞ්කමති. සකුණො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සරෙ කුමුදානි ගහෙත්වා භගවන්තං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භාරුකච්ඡනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **මලිතවම්භොති**ස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො පච්ඡාභූමහාථෙරං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විහරති. තස්ස ච අයං සභාවො:- යත්ථ භොජනසප්පායො දුල්ලභො ඉතරෙ සුලභා, තතො න පක්කමති; යත්ථ පන භොජනසප්පායො සුලභො ඉතරෙ දුල්ලභා, තත්ථ න වසති පක්කමතෙව. එවං විහරන්තො ච හෙතුසම්පන්නතාය මහාපුරිසජාතිකතාය ච නචිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ මහාජාතස්සරො අහු
පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නො පුණ්ඩරීකසමොත්ථතො.

කකුධො[1] නාම නාමෙන තත්ථාසිං සකුණො තදා
සීලවා බුද්ධිසම්පන්නො පුඤ්ඤාපුඤ්ඤෙසු කොවිදො.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
ජාතස්සරස්ස අවිදූරෙ සඤ්චරති[2] මහාමුනී.

ජලජං කුමුදං ඡෙත්වා උපනෙසිං මහෙසිනො.
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය පටිග්ගහී මහාමුනි.

තඤ්ච දානං දදිත්වාහං සුක්කමූලෙන චොදිතො
කප්පානං සතසහස්සං දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

සොළසෙතො කප්පසතෙ ආසුං වරුණනාමකා
අට්ඨ එතෙ ජනා තත්ථ[3] චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානං උදානෙන්තො:-

"උක්කණ්ඨිතොපි න වසෙ, රමමානොපි පක්කමෙ,
නත්වෙවානත්ථසංහිතං වසෙ වාසං විචක්ඛණො"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"උක්කණ්ඨිතොපි න වසෙ"**ති: යස්මිං ආවාසෙ වසන්තස්ස මෙ භොජනසප්පායාලාභෙන අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු උක්කණ්ඨා අනභිරති උප්පජ්ජති, තත්ථ උක්කණ්ඨිතොපි වසෙ වසාමියෙව. ඉතරසප්පායලාභෙන නපක්කමෙ නපක්කමාමි. **"නවසෙ"**ති එත්ථ නකාරෙනාපි

1. සී. I & මු. කුක්කුධො. 2. සඤ්චරිත්ථ. අප. පා. 3. සී. I & මු. ජනාධිපා ඊරු.

"පක්කමෙ"ති පදං සම්බන්ධිතබ්බං. **"රමමානොපි පක්කමෙ"**ති: යස්මිං පන ආවාසෙ වසන්තස්ස මෙ පච්චයවෙකල්ලාභාවෙන තත්ථ උක්කණ්ඨා අඤ්ඤදත්ථු අභිරමාමි. එවං අභිරමමානො අවසෙසසප්පායාලාභෙන තතො පක්කමෙ න වසෙය්‍යං. එවං පටිපජ්ජන්තොවාහං නචිරස්සෙව සකත්ථං පච්චුපාදින්ති. අයමෙත්ථ අත්තපටිපත්තිපච්චවෙක්ඛණායං යොජනා. පරස්ස ඔවාදදානෙ ච න වසෙය්‍ය පක්කමෙය්‍යාති විධාන වසෙන යොජෙතබ්බං. **"නත්වෙවානත්ථසංහිතං වසෙ වාසං විචක්ඛණො"**ති: යස්මිං ච ආවාසෙ පච්චයා සුලභා සමණධම්මො න පාරිපූරිං ගච්ඡති, යස්මිං ච ආවාසෙ පච්චයා සුලභා සමණධම්මොපි පාරිපූරිං ගච්ඡති, එවරූපො ආවාසො අත්ථසංහිතො නාම වඩ්ඪිසාති හොතීති ඤත්වා ඉධ අනත්ථසංහිතං වාසං විචක්ඛණො විඤ්ඤුජාතිකො සකත්ථං පරිපූරෙතුකාමො නෙව වසෙය්‍ය. යත්ථ පන පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතො ආවාසො ලබ්භති, සත්තපි සප්පායා ලබ්භන්ති, තත්ථෙව වසෙය්‍යාති අත්ථො.

මලිතවම්භත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"සනාලිඞ්ගස්ස අච්ඡස්සා"ති ආයස්මතො **සුහෙමන්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ **තිස්සස්ස** භගවතො කාලෙ වනචරො හුත්වා වනෙ වසති. තං අනුග්ගණ්හිතුං භගවා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තස්ස ආසන්නට්ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො සුගන්ධානි පුන්නාගපුප්ඵානි ඔචිනිත්වා භගවන්තං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පාරියත්තදෙසෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සුහෙමන්තො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො සඞ්කස්ස නගරෙ මිගදායෙ විහරන්තං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා තෙපිටකො හුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"කානනං වනමොගය්හ වසාමි ලුද්දකො අහං;
පුන්නාගං පුප්ඵිතං දිස්වා බුද්ධසෙට්ඨං අනුස්සරිං.

තං පුප්ඵං ඔචිනිත්වාන සුගන්ධං ගන්ධිතං සුභං
ථූපං කරිත්වා පුළිනෙ බුද්ධසෙට්ඨස්ස අභිරොපයිං

චෙ නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ එකො ආසි තමොනුදෙ
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා එවං චින්තෙසි. “මයා ඛො යං යං සාවකෙන පත්තබ්බං, තං තං අනුප්පත්තං; යන්නූනාහං ඉදානි භික්ඛූනං අනුග්ගහං කරෙය්‍ය”න්ති එවං චින්තෙත්වා පටිභානපටිසම්භිදතාය අකිලාසුතාය ච අත්තනො සන්තිකං උපගතෙ භික්ඛූ ධම්මං කථෙන්තො යථාරහං ඔවදන්තො අනුසාසන්තො කඞ්ඛං ඡින්දන්තො කම්මට්ඨානං නිග්ගුම්බං නිජ්ජටං කත්වා ආචික්ඛන්තො විහරති. අථෙකදිවසං අත්තනො සන්තිකං උපගතානං භික්ඛූනං විඤ්ඤූනඤ්ච පුග්ගලානං විසෙසං ආචික්ඛන්තො:–

“සතලිඞ්ගස්ස අත්ථස්ස සතලක්ඛණධාරිනො
එකඞ්ගදස්සී දුම්මෙධො සතදස්සී ච පණ්ඩිතො”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **“සතලිඞ්ගස්සා”**ති: ලීනමත්ථං ගමෙන්තීති=ලිඞ්ගානි, අත්ථෙසු සද්දස්ස පවත්තිනිමිත්තානි. තානි පන සතං අනෙකානි ලිඞ්ගානි එතස්සාති=සතලිඞ්ගො. අනෙකත්ථො හි ඉධ සතසද්දො. “න තථා සතං සහස්ස”න්ති ආදීසු විය න සංඛ්‍යාවිසෙසත්ථො. තස්ස සතලිඞ්ගස්ස. **“අත්ථස්සා”**ති: ඤෙය්‍යස්ස, ඤෙය්‍යං හි ඤාණෙන අරණීයතො අත්ථොති වුච්චති. සො ච එකොපි අනෙකලිඞ්ගො යථා සක්කො පුරින්දදො මඝවාති පඤ්ඤා විජ්ජා මෙධා ඤාණන්ති ච යෙන ලිඞ්ගෙන ච පවත්ති නිමිත්තෙන තාවතිංසාධිපතිම්හි ඉන්දසද්දො පවත්තො න තෙන තත්ථ සක්කාදිසද්දා. අථ ඛො අඤ්ඤෙන තදා යෙන සම්මාදිට්ඨිම්හි පඤ්ඤාසද්දො පවත්තො න තෙන විජ්ජාදිසද්දා. තෙන වුත්තං:–**“සතලිඞ්ගස්ස අත්ථස්සා”**ති. **සතලක්ඛණධාරිනො**ති: අනෙකලක්ඛණවතො; ලක්ඛීයති එතෙනාති=ලක්ඛණං. පච්චයභාවිනො අත්ථස්ස අත්තනො ඵලස්ස පච්චයභාවො. තෙනාහ:–“සො අයං ඉමස්ස කාරණ”න්ති ලක්ඛීයති සොව එකසෙසව අත්ථස්ස අනෙකප්පභෙදෙ උපලබ්භති. තෙනාහ:– “සතලක්ඛණධාරිනො”ති. අථවා ලක්ඛීයන්තීති=ලක්ඛණානි, තස්ස තස්ස අත්ථස්ස ලක්ඛණාදයො පකාරවිසෙසා. තෙ පන අත්ථතො අත්ථා විසෙසා වෙදිතබ්බා. තෙ ච පන තෙසං අනිච්චතාදිසාමඤ්ඤලක්ඛණං ලිඞ්ගන්ති ඤාපෙන්තීති=ලිඞ්ගානීති ච වුච්චන්ති. තස්සිමෙ ආකාරා යස්මා එකස්සාපි අත්ථස්ස අනෙකා උපලබ්භන්ති. තෙන වුත්තං:–“සත ලිඞ්ගස්ස අත්ථස්ස සතලක්ඛණධාරිනො”ති. තෙනාහ ආයස්මා ධම්ම සෙනාපති:–“සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති”ති. **“එකඞ්ගදස්සී දුම්මෙධො”**ති: එවං අනෙක ලිඞ්ගෙ අනෙකලක්ඛණෙ අත්ථෙ යො තත්ථ එකඞ්ගදස්සී අප්පපඤ්ඤතාය එකලිඞ්ගමත්තං එකලක්ඛණමත්තඤ්ච දිස්වා අත්තනා දිට්ඨමෙව

න ඉදමෙව සච්චන්ති අභිනිවිස්ස මොඝමඤ්ඤන්ති ඉතරං පටික්ඛිපති. හත්ථි දස්සනකඅන්ධා විය එකඞ්ගගාහී දුම්මෙධො දුප්පඤ්ඤො තත්ථ විජ්ජමානානංයෙව පකාරවිසෙසානං අජානනතො මිච්ඡා අභිනිවෙසනතො ච සහාය දස්සනතො ච. “**පණ්ඩිතො**”ති: පණ්ඩිතො පන තත්ථ විජ්ජමානෙ අනෙකෙපි පකාරෙ අත්තනො පඤ්ඤාචක්ඛුනා සබ්බසො පස්සති. යො වා තත්ථ ලබ්භමානෙ අනෙකෙ පඤ්ඤාචක්ඛුනා අත්තනා විපස්සති, අඤ්ඤෙසම්පි තෙ දස්සෙති පකාසෙති, සො පණ්ඩිතො විචක්ඛණො අත්ථෙසු කුසලො නාමාති. එවං ථෙරො උක්කංසගතං අත්තනො පටිසම්භිදාසම්පත්තිං භික්ඛූනං විභාවෙසි.

සුහෙමන්තත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

—

“**පබ්බජිං තුලසිත්වාන**”ති ආයස්මතො **ධම්මසවත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ සුවච්ඡො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ ඝරාවාසෙ දොසං දිස්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ පබ්බතන්තරෙ අස්සමං කාරෙත්වා බහූහි තාපසෙහි සද්ධිං වසි. අථස්ස කුසලබීජං රොපෙතුකාමො පදුමුත්තරො භගවා අස්සමසමීපෙ[1] ආකාසෙ ඨත්වා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා පසන්නමානසො පූජෙතුකාමො නාගපුප්ඵානි ඔචිණාපෙසි. සත්ථා “අලං ඉමස්ස තාපසස්ස එත්තකං කුසලබීජ”න්ති පක්කාමි. සො පුප්ඵානි ගහෙත්වා සත්ථු ගමනමග්ගං ඔකිරිත්වා චිත්තං පසාදෙන්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **ධම්මසවො**ති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො ඝරාවාසෙ ආදීනවඤ්ච පබ්බජ්ජාය ච ආනිසංසං දිස්වා දක්ඛිණගිරිස්මිං විහරන්තං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

> “සුවච්ඡො නාම නාමෙන බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගූ
> පුරක්ඛතො සසිස්සෙහි වසතී පබ්බතන්තරෙ.
>
> **පදුමුත්තරො** නාම ජිනො ආහුතීනං පටිග්ගහො
> අම්හුද්ධරිතුකාමො සො ආගච්ඡි මම සන්තිකං.
>
> වෙහාසෙ චඞ්කමති ධූපායති ජලිතො තථා,
> තථාහාසං මම විදිත්වාන[2] පක්කාමි පාචිනාමුඛො.

1. සී. III. අස්සමපද. 2. හාසං. ම. විදිත්වාන. අප. පා.

තඤ්ච අච්ඡරියං දිස්වා අබ්භුතං ලොමහංසනං
නාගපුප්ඵං ගහෙත්වාන ගතමග්ගම්හි ඔකිරිං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵං ඔකිරිං අහං;
තෙන චිත්තප්පසාදෙන දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ රාජා ආසි මහාරථො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සප්පත්තො උදානවසෙන:-

"පබ්බජිං තුලයිත්වාන අගාරස්මා අනගාරියං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**පබ්බජිං තුලයිත්වාන**"ති: "සම්බාධො ඝරාවාසො රජොපථො"ති ආදිනා ඝරාවාසෙ, "අප්පස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා"ති ආදිනා කාමෙසු ආදීනවං, තප්පටිපක්ඛතො නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං තුලනභූතාය පඤ්ඤාය විචාරෙත්වා වීමංසිත්වාති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

ධම්මසවත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**සවීසං වස්සසතිකො**"ති ආයස්මතො **ධම්මසවපිතුත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භූතගණනාමෙ පබ්බතෙ විහරන්තං පච්චෙකසම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො තිණසූලපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො දාරපරිග්ගහං කත්වා ධම්මසවං නාම පුත්තං ලභිත්වා තස්මිං පබ්බජිතෙ සයම්පි වීසං වස්සසතිකො හුත්වා "මම පුත්තො තාව තරුණො පබ්බජි අථ කස්මා නාහං පබ්බජිස්සාමී"ති සඤ්ජාතසංවෙගො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ භූතගණො නාම පබ්බතො;
වසතෙකො ජිනො තත්ථ සයම්භූ ලොකනිස්සටො.

තිණසූලං[1] ගහෙත්වාන බුද්ධස්ස අභිරොපයිං;
එකූනසතසහස්ස කප්පානං විනිපාතකො.

---

1. සී. III. තිණමූලං. තිණසූලෙ. අප. පා.

ඉතො එකාදසෙ කප්පෙ එකොසි ධරණීපති
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො උදානං උදානෙන්තො:–

"සවීසං වස්සසතිකො පබ්බජිං අනගාරියං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**සවීසං වස්සසතිකො**"ති: සො වීසං වස්සසතිකො, සො අහං ජාතියා වීසාධිකවස්සසතිකො සමානො. "**පබ්බජිං**"න්ති: පබ්බජ්ජං උපගච්ඡිං. සෙසං වුත්තනයමෙව. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

ධම්මසවපිතුථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**නනූනායං පරමහිතානුකම්පිනො**"ති ආයස්මතො **සඞ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං පබ්බතපාදෙ වසන්තෙ සත්ත පච්චෙකසම්බුද්ධෙ දිස්වා පසන්නමානසො කදම්බපුප්ඵානි ගහෙත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ඉබ්භකුලගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස **සඞ්ඝරක්ඛිතොති** නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං සහායං කත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. ථෙරස්ස වසනට්ඨානතො අවිදූරෙ වනගුම්බෙ එකා මිගී පුත්තං විජායිත්වා තරුණං ඡාපං[1] රක්ඛන්තී ඡාතජ්ඣත්තාපි පුත්තසිනෙහෙන දූරෙ ගොචරාය න ගච්ඡති, ආසන්නෙ ච තිණොදකස්ස ච අලාභෙන කිලමති. තං දිස්වා ථෙරො "අහො වතායං ලොකො තණ්හාබන්ධනෙන බද්ධො මහාදුක්ඛං අනුභවති; න තං ඡින්දිතුං සක්කොතී"ති සංවෙගජාතො තමෙව අඞ්කුසං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ කුක්කුටො නාම පබ්බතො;
තම්හි පබ්බතපාදම්හි සත්ත බුද්ධා වසන්ති තෙ.

කදම්බං පුප්ඵිතං දිස්වා දීපරාජංව උග්ගතං,
උභො හත්ථෙහි පග්ගය්හ සත්ත බුද්ධෙ සමොකිරිං.

---

1. සී I. චාපං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ සත්තාසුං ඵුල්ලනාමකා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො දුතියකං භික්ඛුං මිච්ඡාවිතක්ක බහුලං විහරන්තං දිස්වා තමෙව මිගිං උපමං කරිත්වා තං ඔවදන්තො:-

"න නූනායං පරමහිතානුකම්පිනො
රහොගතො අනුවිගණෙති සාසනං,
තථාහයං විහරති පාකතින්ද්‍රියො
මිගී යථා තරුණජාතිකා වනෙ"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**න නූනාය**"න්ති: '**න**' ඉති පටිසෙධෙ නිපාතො. 'නූන'න්ති: පරිවිතක්කෙ. නනූනායන්ති: න නූනං අයන්ති පදච්ඡෙදො."**පරමහිතා නුකම්පිනො**"ති: පරමං අතිවිය පරමෙන වා අනුත්තරෙන හිතෙන සත්තඅනුකම්පනසීලස්ස භගවතො. "**රහොගතො**"ති: රහසිගතො සුඤ්ඤාගාරගතො; කායවිවෙකයුත්තොති අත්ථො. "**අනුවිගණෙති**"ති: එත්ථ නනූනන්ති පදද්වයං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. නානුවිගණෙති නූනන්ති න චින්තෙති මඤ්ඤෙ නානුයුඤ්ජති විතක්කෙමීති අත්ථො. "**සාසන**"න්ති: පටිපත්තිසාසනං. චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනන්ති අධිප්පායො. "**තථාහි**"ති: තෙනෙව කාරණෙන; සත්ථු සාසනස්ස අන නුයුඤ්ජනතො එව. "**අය**"න්ති: අයං භික්ඛු. "**පාකතින්ද්‍රියො**"ති: මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං යථා සකං විසයෙසු විජ්ජමානතො සභාව භූත ඉන්ද්‍රියො; අසංවුතචක්ඛුවාරාදිකොති අත්ථො. යස්ස තණ්හා සඞ්ගස්ස අච්ඡින්නත්තාය සො භික්ඛු පාකතින්ද්‍රියො විහරති තස්ස උපමං දස්සෙන්තො "**මිගී යථා තරුණජාතිකා වනෙ**"ති ආහ. යථා අයං තරුණ සභාවා මිගී පුත්තසිනෙහස්ස අච්ඡින්නත්තාය වනෙ දුක්ඛං අනු භවති න තං අතිවත්තති, එවමයම්පි භික්ඛු සඞ්ගස්ස අච්ඡින්නත්තාය පාකතින්ද්‍රියො විහරන්තො වට්ටදුක්ඛං නාතිවත්තතීති අධිප්පායො. "තරුණවිජාතිකා"තිපි පාඨො. අභිනවප්පසුතා බාලවච්ඡාති අත්ථො. තං සුත්වා සො භික්ඛු සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචි රස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

සඞ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**නගා නගග්ගෙසු සුසංවිරූළ්හා**"ති ආයස්මතො **උසභත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො එකතිංසෙ

කප්පෙ සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො එක දිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො දිබ්බපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සා පුප්ඵපූජා සත්තාහං පුප්ඵමණ්ඩපාකාරෙන අට්ඨාසි. දෙවමනුස්සානං මහාසමාගමො අහොසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ ඉද්ධෙ[1] කුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස **උසභොති** නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ සත්ථරි ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදෙ විහරති. තෙන ච සමයෙන පවුස කාලෙ මෙඝෙ අභිප්පවුට්ඨෙ පබ්බතසිඛරෙසු රුක්ඛගච්ඡලතායො ඝනසණ්ඩසඤ්ඡවරණා හොන්ති. අථෙකදිවසං ථෙරො ලෙණතො නික්ඛමිත්වා තං වනරාමණෙය්‍යකං පබ්බතරාමණෙය්‍යකඤ්ච දිස්වා යොනිසො මනසිකාරවසෙන "ඉමෙපි නාගරුක්ඛාදයො අචෙතනා උතුසම්පත්තියං වුඩ්ඪිං පාපුණන්ති, අථ කස්මා නාහං උතුසප්පායං ලභිත්වා ගුණෙහි වඩ්ඪිං පාපුණිස්සාමී"ති චින්තෙන්තො:-

"නගා නගග්ගෙසු සුසංවිරූළ්හා
උදග්ගමෙඝෙන නවෙන සිත්තා
විවෙකකාමස්ස අරඤ්ඤසඤ්ඤිනො
ජනෙති භිය්‍යො උසභස්ස කල්‍යත"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**නගා**"ති: රුක්ඛා. "නාගා"ති කෙචි පඨන්ති. නාගරුක්ඛාති අත්ථො. "**නගග්ගෙසු**"ති: පබ්බතසිඛරෙසු. "**සුසංවිරූළ්හා**"ති: සුට්ඨු සමන්තතො විරූළ්හමූලා හුත්වා පරිතො උපරි ච සම්මදෙව සඤ්ජාත සාඛාපල්ලවප්පසාඛාති අත්ථො. "**උදග්ගමෙඝෙන නවෙන සිත්තා**"ති: පඨමුප්පන්නෙන උළාරෙන මහතා පාවුස්සමෙඝෙන අභිප්පවුට්ඨා. "**විවෙකකාමස්සා**"ති: කිලෙසවිවිත්තං චිත්තවිවෙකං ඉච්ඡන්තස්ස. "අරඤ්ඤවාසෙන වසතාව කායවිවෙකො ලද්ධො, ඉදානි උපධිවිවෙකාධිගමස්ස නිස්සයභූතො චිත්තවිවෙකො ලද්ධබ්බො"ති තං පත්ථයමානස්ස ජාගරියං අනුයුඤ්ජන්තස්සාති අත්ථො. තෙනාහ:-"**අරඤ්ඤසඤ්ඤිනො**"ති. අරඤ්ඤවාසො නාම සත්ථාරා වණ්ණිතො ථොමිතො, සො ච ඛො යාවදෙව සමථවිපස්සනාභාවනාපාරිපූරියා, තස්මා සා මයා ගහෙතබ්බාති. එවං අරඤ්ඤගතසඤ්ඤිනො නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පබහුලස්සාති අත්ථො. "**ජනෙති**"ති: උප්පාදෙන්ති, පුථුත්තෙන හි ඉදං එකවචනං. කෙචි පන 'ජනෙන්තී'ති පඨන්ති. "**භිය්‍යො**"ති: උපරූපරි ඤායස්සාති අත්ථො. අත්තානමෙව පරං විය වදති. "**කල්‍යතා**"න්ති: කල්‍යභාවං; චිත්තස්ස කම්මඤ්ඤතං භාවනායොග්‍යතං. තස්සායමත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. එවං ථෙරො ඉමං ගාථං වදන්තොයෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

1. සී. I. III & ම. ඉබ්භ.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"දෙවපුත්තො අහං සන්තො පූජෙසිං සිඛිනායකං.
දිබ්බමාලං ගහෙත්වාන බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.
සත්තාහං ඡදනං ආසි දිබ්බමාලං තථාගතෙ;
සබ්බෙ ජනා සමාගන්ත්වා නමස්සිංසු තථාගතං.
එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
ඉතො ච දසමෙ[1] කප්පෙ රාජාහොසි ජුතින්ධරො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අයමෙව ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසීති.

උසභත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

එකාදසමවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

"**දුප්පබ්බජ්ජං වෙ දුරධිවාසා ගෙහා**"ති ආයස්මතො **ජෙන්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිණන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො කිංකිරාත[2]පුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ජෙන්තගාමෙ එකස්ස මණ්ඩලිකරාජස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **ජෙන්තො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො දහරකාලෙයෙව හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො පබ්බජ්ජාතින්නමානසො හුත්වා පුන චින්තෙසි: "පබ්බජ්ජා නාම දුක්කරා, ඝරාපි දුරාවාසා, ධම්මො ච ගම්භීරො, භොගා ච දුරධිගමා, කින්නු ඛො කාතබ්බ"න්ති. එවං පන චින්තාබහුලො හුත්වා විචරන්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණි. සුතකාලතො පට්ඨාය පබ්බජ්ජාභිරතො හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සුඛාය පටිපදාය ඛිප්පාභිඤ්ඤාය අරහත්තං සච්ඡිකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"දෙවපුත්තො අහං සන්තො පූජෙසිං සිඛිනායකං;
කිංකිරාත[2]පුප්ඵං පග්ගය්හ බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.
එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං

---

1. සී. I & III. දසසත. 2. සී. I. කිංකිරාග. කණිකාර. අප. පා.

ඉතො ච පඤ්චමෙ කප්පෙ රාජා සත්තුත්තමො[1] අහු
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛන්තො "අසක්ඛිං වතාහං ආදිතො මය්හං උප්පන්නවිතක්කං ඡින්දිතු"න්ති සොමනස්සජාතො, විතක්කස්ස උප්පන්නාකාරං තස්ස ච සම්මදෙව ඡින්නතං[2] දස්සෙන්තො:–

"දුප්පබ්බජ්ජං වෙ, දුරධිවාසා ගෙහා,
ධම්මො ගම්භීරො, දුරධිගමා භොගා,
කිච්ඡා වුත්ති නො ඉතරීතරෙනෙව;
යුත්තං චින්තෙතුං සතතමනිච්චත"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**දුප්පබ්බජ්ජ**"න්ති: අප්පං වා මහන්තං වා භොගක්ඛන්ධං චෙව ඤාතිපරිවට්ටං ච පහාය ඉමස්මිං සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජනස්ස දුක්කරත්තා දුක්ඛං පබ්බජනං දුක්කරා පබ්බජ්ජාති දුප්පබ්බජ්ජං. 'වෙ'ති නිපාතමත්තං දළ්හතොව පබ්බජ්ජා දුක්ඛාති. ගෙහං චෙ ආවසෙය්‍ය දුරධිවාසා ගෙහා යස්මා ගෙහං අධිවසන්තෙන රඤ්ඤා රාජකිච්චං ඉස්සරෙන ඉස්සරකිච්චං ගහපතිනා ගහපතිකිච්චං කාතබ්බං හොති, පරිජනොචෙව සමණබ්‍රාහ්මණා ච සඞ්ගහෙතබ්බා. තස්මිං තස්මිඤ්ච කත්තබ්බෙ කයිරමානෙපි ඝරාවාසො ඡිද්දඝටො විය මහාසමුද්දො විය ච දුප්පූරො, තස්මා ගෙහා නාමෙතෙ අධිවසිතුං ආවසිතුං දුක්ඛා දුක්කරාති කත්වා දුරධිවාසා, දුරාවාසාති දුක්ඛා දුක්කරාති කත්වා දුරධිවාසා, පබ්බජ්ජං චෙ අනුතිට්ඨෙය්‍ය ධම්මො ගම්භීරො යදත්ථා පබ්බජ්ජා සො පබ්බජිතෙන අධිගන්තබ්බො පටිවෙධසද්ධම්මො ගම්භීරො, ගම්භීරඤාණගොචරත්තා දුද්දසො, දුප්පටිවිජ්ඣො ධම්මස්ස ගම්භීරභාවෙන දුප්පටිවිජ්ඣත්තා, ගෙහං චෙ ආවසෙය්‍ය දුරධිගමා භොගා යෙහි විනා න සක්කා ගෙහං ආවසිතුං තෙ භොගා දුක්ඛෙන කසිරෙන අධිගන්තබ්බතාය දුරධිගමා. එවං සන්තෙ ඝරාවාසං පහාය පබ්බජ්ජංයෙව අනුතිට්ඨෙය්‍යං එවම්පි කිච්ඡා වුත්ති නො ඉතරීතරෙන, ඉධ ඉමස්මිං බුද්ධසාසනෙ ඉතරීතරෙන යථාලද්ධෙන පච්චයෙන අම්හාකං වුත්ති ජීවිකා කිච්ඡා දුක්ඛා, ඝරාවාසානං දුරධිවාසතාය භොගානඤ්ච දුරධිගමතාය ගෙහෙ ඉතරීතරෙන පච්චයෙන යාපෙතබ්බතාය කිච්ඡා කසිරා වුත්ති අම්හාකං, තත්ථ කිං කාතුං වට්ටතීති යුත්තං චින්තෙතුං, සතතමනිච්චතං සකලං දිවසං පුබ්බරත්තාපරරත්තඤ්ච තෙභූමකධම්මජාතං අනිච්චතන්ති තතො උප්පාදවයවන්තතො අනිච්චත්තා තතො තාවකාලිකතො ච න නිච්චන්ති අනිච්චන්ති චින්තෙතුං විපස්සිතුං යුත්තං අනිච්චානුපස්සනාය සිද්ධාය ඉතරානු

1. සී. I. සබ්බුත්තමො. 2. සී. III. ඡින්නතං.

පස්සතො සුඛෙනෙව සිජ්ඣන්තීති අනිච්චානුපස්සනාව එත්ථ වුත්තා. අනිච්චස්ස දුක්ඛඅනත්තතානං අබ්‍යභිචරණතො සාසනිකස්ස සුඛ ගහණතො ච. තෙනාහ:–"යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තා"ති "යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං තං නිරොධධම්මං වයධම්මා සඞ්ඛාරා"ති ච තදමිනා එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිපක්ඛවසෙන අපරාපරං උප්පන්න විතක්කෙ නිග්ගණ්හිත්වා අනිච්චතාමුඛෙන විපස්සනං ආරභිත්වා ඉදානි කතකිච්චො ජාතොති දස්සෙති. තෙන වුත්තං අත්තනො පටිපත්තින්ති ආදි. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

ජෙන්තත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"තිවිජ්ජොහං මහාඣායී"ති ආයස්මතො **වච්ඡගොත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලබීජං රොපෙන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං රඤ්ඤා නාගරෙහි ච සද්ධිං බුද්ධපූජං කත්වා තතො පරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස පිතු වච්ඡගොත්තතාය **වච්ඡගොත්තො**ත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්වා බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං ගතො විමුත්තිං ගවෙසන්තො තත්ථ සාරං අදිස්වා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා විචරන්තො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡිත්වා තස්මිං විස්සජ්ජිතෙ පසන්නමානසො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"උදෙන්තං සතරංසිංව සීතරංසිංව භානුමං
පණ්ණරසෙ යථා චන්දං නියන්තං ලොකනායකං.

අට්ඨසට්ඨිසහස්සානි සබ්බෙ ඛීණාසවා අහු,
පරිවාරිංසු සම්බුද්ධං දිපදින්දං නරාසභං.

සම්මජ්ජිත්වාන තං වීථිං නියන්තෙ ලොකනායකෙ
උස්සාපෙසිං ධජං තත්ථ විප්පසන්නෙන චෙතසා.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ධජං අභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ධජදානස්සිදං ඵලං.

ඉතො චතුත්ථකෙ කප්පෙ රාජාහොසි මහබ්බලො
සබ්බාකාරවරූපෙතො සුධජො ඉති විස්සුතො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ජලභිසෙකඤ්ච පන හුත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සජාතො උදානවසෙන:–

"තෙවිජ්ජොහං මහාඣායී
චෙතොසමථකොවිදො;
සදත්ථො මෙ අනුප්පත්තො,
කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"තෙවිජ්ජොහ"**න්ති: යදි පුබ්බෙ තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගතත්තා බ්‍රාහ්මණො තෙවිජ්ජොති මං ජනන්ති තං පන සමඤ්ඤාමත්තං[1] වෙදෙසු විජ්ජාකිච්චස්ස අභාවතො ඉදානි පන පුබ්බෙනිවාසඤාණාදීනං තිස්සන්නං විජ්ජානං අධිගතත්තා පරමත්ථතො තෙවිජ්ජො අහං, මහන්තස්ස අනවසෙසස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගණස්ස[2] ඣාපනතො මහන්තෙන මග්ගඵලඣානෙන මහන්තස්ස උළාරස්ස පණීතස්ස නිබ්බානස්ස ඣායනතො ච **මහාඣායී. "චෙතොසමථකොවිදො"**ති: චිත්තසංඛොභකරානං සංකිලෙසධම්මානං වූපසමනෙන චෙතසො සමාදහනෙ කුසලො. එතෙන විජ්ජාභාවස්ස කාරණමාහ. සමාධිකොසල්ලසහිතෙන හි ආසවක්ඛයෙන තෙවිජ්ජතා, න කෙවලෙන. **"සදත්ථො"**ති: සකත්ථො. කකාරස්සායං දකාරො කතො "අනුප්පත්තසදත්ථො"ති ආදීසු විය. **"සදත්ථො"**ති: අරහත්තං වෙදිතබ්බං. තඤ්හි අත්තපටිබද්ධට්ඨෙන[3] අත්තානං අවිජහනට්ඨෙන අත්තනො පරමත්ථට්ඨෙන ච අත්තනො අත්ථත්තා සකත්ථොති වුච්චති. ස්වායං සදත්ථො මෙ මයා අනුප්පත්තො අධිගතො. එතෙන යථාවුත්තං මහාඣායීභාවං සිඛාප්පත්තං කත්වා දස්සෙති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

වච්ඡගොත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අච්ඡොදිකා පුථුසිලා"ති ආයස්මතො **වනවච්ඡත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලබීජං රොපෙන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො පරස්ස කම්මං කත්වා ජීවන්තො කස්සචි අපරාධං කත්වා මරණභයෙන තජ්ජිතො පලායන්තො අන්තරාමග්ගෙ බොධිරුක්ඛං දිස්වා පසන්නමානසො තස්ස මූලං සම්මජ්ජිත්වා පිණ්ඩිබන්ධෙහි අසොකපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා බොධිඅභිමුඛො නමස්සමානො පල්ලඞ්කෙන නිසින්නො මාරෙතුං ආගච්ඡන්තෙ පච්චත්ථිකෙ දිස්වා තෙසු චිත්තං අකොපෙත්වා බොධිරුක්ඛං එව ආවජ්ජන්තො සතපොරිසෙ පපාතෙ පති.[4] සො

1. සී. III. සාමඤ්ඤමත්තං.
2. සී. III & ම. කිලෙසගහණස්ස.
3. සී. III. ම. අත්ථපනිබන්ධනට්ඨෙන.
4. සී. III. පපතීති.

තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **වච්ඡො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො බිම්බිසාරසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“පරකම්මායනෙ යුත්තො අපරාධං අකාසහං.
වජ්ඣප්පත්තො තදා හොසිං[1] භයභෙරවසමප්පිතො.

පුප්ඵිතං පාදපං දිස්වා පිණ්ඩිබන්ධං සුනිට්ඨිතං[2]
තම්පි පුප්ඵං[3] ගහෙත්වාන බොධියා ඔකිරිං අහං.

සම්මජ්ජිත්වාන බොධිං පාටලීපාදපුත්තමං
පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වාන බොධිමූලෙ උපාවිසිං.

ගතමග්ගං ගවෙසන්තා ආගච්ඡුං මම සන්තිකෙ;
තෙ ච දිස්වා අහං තත්ථ ආවජ්ජිං බොධිමුත්තමං.

වන්දිත්වා ච අහං බොධිං විප්පසන්නෙන චෙතසා
අනෙකතාලා පපතිං ගිරිදුග්ගෙ භයානකෙ.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බොධිපූජායිදං ඵලං.

ඉතො ච තතියෙ කප්පෙ රාජා සන්තුසිතො අහු
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විවෙකාභිරතියා වනෙයෙව වසි; තෙන **වනවච්ඡො**ති සමඤ්ඤා උදපාදි. අථ කදාචි ථෙරො ඤාතිජනානුග්ගහත්ථං රාජගහං ගතො තත්ථ ඤාතකෙහි උපට්ඨියමානො කතිපාහං වසිත්වා ගමනාකාරං සන්දස්සෙසි. තං ඤාතකා “භන්තෙ අම්හාකං අනුග්ගහත්ථං ධුරවිහාරෙ වසථ, මයං උපට්ඨහිස්සාමා”ති යාචිංසු. ථෙරො තෙසං පබ්බතරාමණෙය්‍යකිත්තනාපදෙසෙන විවෙකාභිරතිං නිවෙදෙන්තො:-

“අච්ඡොදිකා පුථුසිලා ගොනඞ්ගුලමිගායුතා
අම්බුසෙවාලසඤ්ඡන්නා තෙ සෙලා රමයන්ති ම”න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ “**අච්ඡොදිකා**”ති: අච්ඡං අබහලං සුඛුමං උදකං එතෙසූති =අච්ඡොදිකා. අච්ඡොදකාති වත්තබ්බෙ ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන අච්ඡොදිකාති වුත්තං. එතෙන තෙසං උදකසම්පත්තිං දස්සෙති. “**පුථුසිලා**”ති:

---

1. වනන්තං අභිධාවිස්සං. අප. පා. 2. සුනිම්මිතං. අප. පා.
3. තම්බපුප්ඵං. අප. පා.

පුථුලා විපුලා මුදුසුඛසම්ඵස්සා සිලා එතෙසන්ති=පුථුසිලා. එතෙන නිසජ්ජනට්ඨානසම්පත්තිං දස්සෙති. ගූහනං විය නඞ්ගුලං නඞ්ගුට්ඨං එතෙසන්ති=ගොනඞ්ගුලා කාළමක්කටා, පකතිමක්කටාතිපි වදන්ති යෙව, ගොනඞ්ගුලෙහි ච චතුප්පදාදිකෙහි ච තහං තහං විවරන්තෙහි ආයුතා මිස්සිතාති ගොනඞ්ගුලමිගායුතා. එතෙන තෙසං අමනුස්සපචාරිතාය අරඤ්ඤලක්ඛණූපෙතතං දස්සෙති. "**අම්බුසෙවාලසඤ්ඡන්නා**"ති: පසවන්තො සතතං පග්ඝරමානසලිලතාය තහං තහං උදකසෙවාලසඤ්ඡාදිතා. "**තෙ සෙලා රමයන්ති ම**"න්ති: යත්ථාහං වසාමි තෙ එදිසා සෙලා පබ්බතා විවෙකාභිරතියා මං රමයන්ති. තස්මා තත්ථ වාසං ගච්ඡාමීති අධිප්පායො. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

වනවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**කායදුට්ඨුල්ලගරුකො**"ති: ආයස්මතො **අධිමුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං ගතො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා මනුස්සපචාරං උපගන්ත්වා සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තනො වාකචීරං සත්ථු පාදමූලෙ පත්ථරි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා තස්මිං අට්ඨාසි. තත්ථ ඨිතං භගවන්තං කාලානුසාරෙන ගන්ධෙන පූජෙත්වා "සමුද්ධරසි මං ලොක"න්ති ආදිකාහි දසහි ගාථාහි අභිත්ථවි. තං සත්ථා "අනාගතෙ ඉතො සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා ඡළභිඤ්ඤො භවිස්සතී"ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො යාවායං බුද්ධුප්පාදො තාව දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අධිමුත්තොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං පත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො පච්ඡිමභවිකත්තා නිස්සරණං ගවෙසන්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදනෙ:-

"කණිකාරංව ජොතන්තං දීපරුක්ඛංව උජ්ජලං
ඔසධීව විරොචන්තං විජ්ජුතං[1] ගගනෙ යථා.

---

1. සී. I. විජ්ජුව.

අසම්භීතං අනුත්‍රාසිං මිගරාජංව කෙසරිං
ඤාණාලොකං පකාසෙන්තං මද්දන්තං තිත්ථියෙ ගණෙ

උද්ධරන්තං ඉමං ලොකං ඡින්දන්තං සබ්බසංසයං
ගජ්ජන්තං මිගරාජංව අද්දසං ලොකනායකං.

ජටාජිනධරො ආසිං බ්‍රහා උජු පතාපවා
වාකචීරං ගහෙත්වාන පාදමූලෙ අපත්ථරිං.

කාලානුසාරියං ගය්හ අනුපිංසිං[1] තථාගතං
සම්බුද්ධං අනුපිංසිත්වා[1] සන්ථවිං ලොකනායකං.

සමුද්ධරසි මං ලොකං පටිගණ්හ මහාමුනි
ඤාණාලොකෙන ජොතෙසි[2] පවරං ඤාණමුත්තමං.

ධම්මචක්කං පවත්තෙසි මද්දසෙ පරතිත්ථියෙ
උසභො ජිතසඞ්ගාමො සම්පකම්පෙසි මෙදිනිං.

මහාසමුද්දෙ ඌමියො වෙලන්තං හි පභිජ්ජරෙ;
තථෙව තව ඤාණම්හි සබ්බා දිට්ඨී පභිජ්ජරෙ.

සුඛුමච්ඡකෙ යථා ජාලෙ පාරම්හි සම්පසාරිතෙ[3]
අන්තොජාලගතා පාණා පීළිතා හොන්ති තාවදෙ.

තථෙව තිත්ථියා ලොකෙ පුථුපාසණ්ඩනිස්සිතා
අන්තොඤාණවරෙ තුය්හං පරිවත්තන්ති මාරිස.

පතිට්ඨා වුය්හතං ඔඝෙ ත්වං හි නාථො අබන්ධුනං
භයද්දිතානං සරණං මුත්තත්ථීනං පරායනං.

එකවීරො අසදිසො මෙත්තාකරුණාසඤ්චයො
අසමො සුසමො සන්තො වසී තාදී ජිතඤ්ජයො.

ධීරො විගතසම්මොහො අනෙජො අකථංකථී
තුසිතො වන්තදොසොසි නිම්මලො පයතො සුචි.

සඞ්ගාතිගො ගතමදො තෙවිජ්ජොසි භවන්තගො
සීමාතිගො ධම්මගරු කතත්තො හිතවප්පථො.

තාරකො ත්වං යථා නාවා නිධීව ස්සාසකාරකො
අසම්භීතො යථා සීහො නාගරාජාව දම්මිතො.[4]

ථොමෙත්වා දස ගාථාහි පදුමුත්තරං මහායසං
වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ තුණ්හී අට්ඨාසහං තදා.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ ඨිතො සත්ථා ඉමා ගාථා අභාසථ.

---

1. සී. III. අප. පා. අනුලිම්පිං. අනුලිම්පිත්වා.　2. සී. III. තෙජෙසි.
3. සුඛුමච්ඡකජාලෙ ච සරම්හි සම්පසාරිතෙ. අප. පා.　4. සී. I & ම. දප්පිතො.

යො මෙ සීලඤ්ච ඤාණඤ්ච ධම්මං චාපි පකිත්තයි,
තමහං කිත්තයිස්සාමි සුණාථ මම භාසතො.

සට්ඨිකප්පසහස්සානි දෙවලොකෙ රමිස්සති
අඤ්ඤෙ දෙවෙ අභිභොත්වා[1] ඉස්සරං කාරයිස්සති.

සො පච්ඡා පබ්බජිත්වාන සුක්කමූලෙන චොදිතො
ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිස්සති.

පබ්බජිත්වාන කායෙන පාපකම්මං විවජ්ජිය
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

යථා ච මෙඝො ථනයං තප්පෙති මෙදිනිං ඉමං
තථෙව ත්වං මහාවීර ධම්මෙන තප්පයී මමං.

සීලං ධම්මඤ්ච පඤ්ඤඤ්ච[2] ථවිත්වා ලොකනායකං
පත්තොම්හි පරමං සන්තිං නිබ්බාණං පදමච්චුතං.[3]

අහො[4] නූන ස භගවා චිරං තිට්ඨෙය්‍ය චක්ඛුමා
අඤ්ඤාතඤ්ච විජානෙය්‍යුං[5] ඵුසෙය්‍යුං අමතං පදං.

අයං මෙ පච්ඡිමා ජාති, භවා සබ්බෙ සමූහතා,
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං බුද්ධමභිථොමයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. කිත්තනාය ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනා සහ වසන්තෙ කායදළ්හිබහුලෙ භික්ඛූ ඔවදන්තො:-

"කායදුට්ඨුල්ලගරුනො හීයමානම්හි ජීවිතෙ
සරීරසුඛගිද්ධස්ස කුතො සමණසාධුතා"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**කායදුට්ඨුල්ලගරුනො**"ති: දුට්ඨුල්ලං අසුභයොග්‍යතා,[6] කායස්ස දුට්ඨුල්ලං=කායදුට්ඨුල්ලං; කායදුට්ඨුල්ලං ගරු සම්භාවිතං යස්ස සො=කායදුට්ඨුල්ලගරු. අනිස්සරණපඤ්ඤො හුත්වා කායපොසනපසුතො කායදළ්හිබහුලොති අත්ථො. තස්ස කායදුට්ඨුල්ලගරුනො. "**හීයමානම්හි ජීවිතෙ**"ති: කුම්භාදීනං උදකං විය ජීවිතසඞ්ඛාරෙ බහුසො ඛීයමානෙ. "**සරීරසුඛ ගිද්ධස්සා**"ති: පණීතාහාරාදීහි අත්තනො කායස්ස සුඛෙන ගෙධං ආපන්නස්ස. "**කුතො සමණ**

1. අභිභවිත්වා. අප. පා.
2. සී. III. [illegible].
3. සී. III. නිබ්බාණං පරමං අච්චුතං.
4. අපි. අප. පා.
5. සී. III. & ම. අඤ්ඤාතාවිජානෙය්‍යුං ඵුසෙය්‍යුං අමතං පදං. අපඤ්ඤාතං ච. අප. පා.
6. සී. II & ම. අසුභයොග්ගතා.
7. සී. I & ම. අනුස්සරණපඤ්ඤො හුත්වා.

සාධුතා"ති: එවරූපස්ස පුග්ගලස්ස සමණභාවෙන සාධුතා සුස්සමණතා[1] කුතො කෙන කාරණෙන සියා. එකංසතො පන කායෙ ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛස්ස ඉතරීතරසන්තොසෙන සන්තුට්ඨස්ස ආරද්ධවිරියස්සෙව සමණසාධුතාති අධිප්පායො.

අභිභූතත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**එසාව හීයසෙ පබ්බතෙනා**"ති ආයස්මතො **මහානාමත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සුමෙධස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං ගතො ඝරාවාසං පහාය අඤ්ඤතරාය නදියා තීරෙ අස්සමං කාරෙත්වා සම්බහුලෙ බ්‍රාහ්මණෙ මන්තෙ වාචෙන්තො විහරති. අථෙකදිවසං භගවා තං අනුග්ගණ්හිතුං තස්ස අස්සමපදං උපගඤ්ඡි. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. නිසින්නෙ භගවති සුමධුරං මධුං උපනාමෙසි. තං භගවා පරිභුඤ්ජිත්වා හෙට්ඨා අභිභූතත්ථෙරවත්ථුම්හි වුත්තනයෙන අනාගතං බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **මහානාමො**ති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො භගවතො සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නෙසාදකෙ නාම පබ්බතෙ විහරන්තො කිලෙසපරියුට්ඨානං වික්ඛම්භෙතුං අසක්කොන්තො "කිං මෙ ඉමිනා සඞ්කිලිට්ඨචිත්තස්ස ජීවිතෙනා"ති අත්තභාවං නිබ්බින්දන්තො උච්චං[2] පබ්බතසිඛරං අභිරුහිත්වා "ඉතො පාතෙත්වා තං මාරෙස්සාමී"ති අත්තානං පරං විය දීපෙන්තො:-[3]

"එසාව හීයසෙ පබ්බතෙන බහුකුටජසල්ලකිතෙන
නෙසාදකෙන ගිරිනා යසස්සිනා පරිච්ඡදෙනා"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**එසාව හීයසෙ**"ති: එසො ත්වං මහානාම අවහීයසෙ පරිහායසි. "**පබ්බතෙනා**"ති: නිවාසනට්ඨානභූතෙන ඉමිනා පබ්බතෙන. "**බහුකුටජසල්ලකිතෙනා**"ති: බහූහි කුටජෙහි ඉන්දසාලරුක්ඛෙහි වා සල්ලකීහි ඉන්දසාලරුක්ඛෙහි වා සමන්නාගතෙන. "**නෙසාදකෙනා**"ති: එවංනාමකෙන. "**ගිරිනා**"ති: සෙලෙන. සෙලො හි සන්ධිසඞ්ඛාතෙහි පබ්බෙහි චිතත්තා[5] පබ්බතොති පස්සවණාදිවසෙන ජලාසයසාරභූතානං භෙසජ්ජාදිවත්ථූනඤ්ච ගිරණතො ගිරීති වුච්චති. තදුභයත්ථසම්භවතො පනෙත්ථ පබ්බතෙනාති වත්වා

---

1. සී. III. සුස්සවණ්ණතා. 2. සී. I. ම උග්ගත. 3. සී. I. විනිද්දිසන්තො.
4. සී. I & III. සල්ලරිකෙන. 5. සී. I. ඝනත්තා.

ගිරිනාති ච වුත්තං. "**සසඞ්කා**"ති: පබ්බතගුහෙහි විසුහෙන පකාසෙන. "**පටිච්ඡදෙනා**"ති: නානාවිධරුක්ඛගච්ඡලතාහි සමන්තතො ඡන්නෙන, වසනට්ඨානභාය වා තුය්හං පරිච්ඡදභූතෙන. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො:- "මහානාම යදි කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා විතක්කබහුලො හොසි; එවං ත්වං ඉමිනා ඡායූදකසම්පන්නෙන සප්පායෙන නිවාසනට්ඨානභූතෙන නෙසාදකගිරිනා පරිහායසි. ඉදානි තං අහං ඉතො පාතෙත්වා මාරෙස්සාමි. තස්මා න ලබ්භා විතක්කවසිකෙන භවිතු"න්ති. එවං ථෙරො අත්තානං සන්තජ්ජෙන්තො යෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

සින්ධුයා නදියා තීරෙ සුකතො අස්සමො මම;
තත්ථ වාචෙමහං සිස්සෙ ඉතිහාසඤ්ච ලක්ඛණං.

ධම්මකාමා විනීතා තෙ සොතුකාමා සුසාසනං
ඡළඞ්ගෙ පාරමිප්පත්තා අනුකූලා[1] වසන්ති තෙ.

උප්පාතගමනෙ චෙව ලක්ඛණෙසු ච කොවිදා
උත්තමත්ථං ගවෙසන්තා වසන්ති පවනෙ තදා.

සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජි තාවදෙ
අම්හාකං අනුකම්පන්තො උපගච්ඡි විනායකො.

උපාගතං මහාවීරං සුමෙධං ලොකනායකං
තිණසන්ථරකං කත්වා ලොකජෙට්ඨස්සදාසහං.

පවනාතො මධුං ගය්හ බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.
සම්බුද්ධො පරිභුඤ්ජිත්වා ඉදං වචනමබ්‍රවි:

යො තං අදාසි මධුං මෙ පසන්නො සෙහි පාණිහි
තමහං කිත්තයිස්සාමි; සුණාථ මම භාසතො.

ඉමිනා මධුදානෙන තිණසන්ථරකෙන ච
තිංසකප්පසහස්සානි දෙවලොකෙ රමිස්සති.

තිංසකප්පසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා මාතුකුච්ඡිං උපාගතෙ
මධුවස්සං පවස්සිත්ථ ඡාදයං[2] මධුනා සමං.

මයි නික්ඛන්තමත්තම්හි කුච්ඡියා ච සුදුත්තරං
තත්‍රාපි මධුවස්සං මෙ වස්සතෙ නිච්චකාලිකං.[3]

---

1. සින්ධුකූලෙ. අප. පා 2. සී. III. සාදයං. 3. සී. III. තාවකාලිකං.

අගාරා අභිනික්ඛම්ම පබ්බජිං අනගාරියං
ලාභී අන්නස්ස පානස්ස මධුදානස්සිදං ඵලං.

සබ්බකාමසමිද්ධොහං හුත්වාන දෙවමානුසෙ
තෙනෙව මධුදානෙන පත්තොම්හි ආසවක්ඛයං.

වුට්ඨම්හි[1] දෙවෙ චතුරඞ්ගුලෙ තිණෙ
සම්පුප්ඵිතෙ ධරණිරුහෙ සඤ්ඡන්නෙ
සුඤ්ඤෙ ඝරෙ මණ්ඩපරුක්ඛමූලෙ
වසාමි නිච්චං සුඛිතො අනාසවො.

මජ්ඣෙ මහන්තෙ හීනෙ භවෙ සබ්බෙ අතික්කමිං.
අජ්ජ මෙ ආසවා ඛීණා; නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

තිංසකප්පසහස්සම්හි යං දානමදදිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. මධුදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං—පෙ—කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාපි අහොසීති.

මහානාමත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“**ඡ ඵස්සායතනෙ හිත්වා**”ති ආයස්මතො **පාරාසරියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පියදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ නෙසාදයොනියං නිබ්බත්ති. තස්ස විඤ්ඤුතං පත්තස්ස විචරණට්ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඩෙ පියදස්සී භගවා තං අනුග්ගණ්හිතුං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සො ච මිගෙ පරියෙසන්තො තං ඨානං ගතො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො භගවන්තං අන්තො කත්වා සාඛාමණ්ඩපං පදුමුප්පලෙහි කූටාගාරාකාරෙන සඤ්ඡාදෙත්වා උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො සත්තාහං නමස්සමානො අට්ඨාසි. දිවසෙ දිවසෙ ච මිලාතමිලාතානි අපනෙත්වා අභිනවෙහි ඡාදෙති. සත්ථා සත්තාහස්ස අච්චයෙන නිරොධතො වුට්ඨහිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං අනුස්සරි. තාවදෙව අසීතිසහස්සමත්තා භික්ඛූ සත්ථාරං පරිවාරෙසුං. “මධුරං ධම්මකථං සුණිස්සාමා”ති දෙවතා සන්නිපතිංසු. මහාසමාගමො අහොසි. සත්ථා අනුමොදනං කරොන්තො තස්ස දෙවමනුස්සෙසු භාවිනිං[2] සම්පත්තිං ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවකබොධිඤ්ච බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ හුත්වා පරි

1. සී. III. වුට්ඨම්හි.
2. සී. 1 & ම. භාගිනිං.

සරගොත්තතාය **පාරාසරියො**ති ලද්ධසමඤ්ඤො බහූ බ්‍රාහ්මණෙ මන්තෙ වාචෙන්තො සත්ථු රාජගහගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

පියදස්සී නාම භගවා සයම්භූ ලොකනායකො
විවෙකකාමො සම්බුද්ධො; සමාධිකුසලො මුනි

වනසණ්ඩං සමොගය්හ[1] පියදස්සී මහාමුනි
පංසුකූලං පත්ථරිත්වා නිසීදි පුරිසුත්තමො.

මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං විපිනෙ කානනෙ අහං
පසුතං[2] මිගමෙසන්තො ආහිණ්ඩාමි අහං තදා.

තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං ඔඝතිණ්ණමනාසවං
පුප්ඵිතං සාලරාජංව සතරංසිංව උග්ගතං.

දිස්වානහං දෙවදෙවං පියදස්සිං මහායසං
ජාතස්සරං සමොගය්හ පදුමං ආහරිං තදා.

ආහරිත්වාන පදුමං සතපත්තං මනොරමං
කූටාගාරං කරිත්වාන ඡාදයිං පදුමෙනහං.

අනුකම්පකො කාරුණිකො පියදස්සී මහාමුනි
සත්තරත්තින්දිවං බුද්ධො කූටාගාරෙ වසී ජිනො.

පුරාණං ඡඩ්ඩයිත්වාන නවෙන ඡාදයිං අහං;
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන අට්ඨාසිං තාවදෙ අහං.

වුට්ඨහිත්වා සමාධිම්හා පියදස්සී මහාමුනි
දිසා අනුවිලොකෙන්තො නිසීදි ලොකනායකො.

තදා **සුදස්සනො** නාම උපට්ඨාකො මහිද්ධිකො
චිත්තමඤ්ඤාය බුද්ධස්ස පියදස්සිස්ස සත්ථුනො.

අසීතියා සහස්සෙහි භික්ඛූහි පරිවාරිතො
වනන්තෙ සුඛමාසීනං උපෙසි ලොකනායකං.

යාවතා වනසණ්ඩම්හි අධිවත්ථා ච දෙවතා
බුද්ධස්ස චිත්තමඤ්ඤාය සබ්බෙ සන්නිපතුං තදා.

සමාගතෙසු යක්ඛෙසු කුම්භණ්ඩෙ සහරක්ඛසෙ
භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච සම්පත්තෙ ගාථායො බ්‍යාහරී ජිනො.

යො මං සත්තාහං පූජෙසි, ආවාසඤ්ච අකාසි මෙ,
තමහං කිත්තයිස්සාමි සුණොථ මම භාසතො.

---

1 සී. III & ම. වනසණ්ඩං සමොගාහ. 2. සී. III & ම. පසද-පසුතං.

සුදුද්දසං සුනිපුණං ගම්භීරං සුප්පකාසිතං
ඤාණෙන කිත්තයිස්සාමි සුණොථ මම භාසතො.

චතුද්දසානි කප්පානි දෙවරජ්ජං කරිස්සති
කූටාගාරමහන්තස්ස පදුමපුප්ඵෙහි ඡාදිතං.

ආකාසෙ ධාරයිස්සති පුබ්බකම්මස්සිදං ඵලං.
චතුබ්බීසෙ කප්පසතෙ වොකිණ්ණං සංසරිස්සති.
තත්ථ පුප්ඵමයං ව්‍යම්හං ආකාසෙ ධාරයිස්සති.

යථා පදුමපත්තම්හි තොයං න උපලිම්පති,
තථෙවිමස්ස ඤාණම්හි කිලෙසා නොපලිම්පරෙ.

මනසා විනිවට්ටෙත්වා පඤ්චනීවරණෙ අයං
චිත්තං ජනෙත්වා නෙක්ඛම්මෙ අගාරු පබ්බජිස්සති.

තතො පුප්ඵමයෙ බ්‍යම්හෙ ධාරෙන්තෙ නික්ඛමිස්සති.
රුක්ඛමූලෙ වසන්තස්ස නිපන්නස්ස සතීමතො

තත්ථ පුප්ඵමයං බ්‍යම්හං මත්ථකෙ ධාරයිස්සති.
චීවරං පිණ්ඩපාතං ච පච්චයං සයනාසනං
දදිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

කූටාගාරෙව ධරණා පබ්බජ්ජං අභිනික්ඛමිං
රුක්ඛමූලෙ වසන්තම්හි කූටාගාරං ධරිස්සති.

චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ ච චෙතනා මෙ න විජ්ජති.
පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තො ලභාමි පරිනිට්ඨිතං.

ගණනාතො අසඞ්ඛෙය්‍යා කප්පකොටි බහු මම
රිත්තකා[1] අතික්කන්තා පමුත්තා ලොකනායකා.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ පියදස්සී විනායකො
තමහං පයිරුපාසිත්වා ඉමං යොනිං උපාගතො.

ඉධද්දසාසිං සම්බුද්ධං අනොමං නාම චක්ඛුමං
තමහං උපගන්ත්වාන පබ්බජිං අනගාරියං.

දුක්ඛස්සන්තකරො බුද්ධො මග්ගං මෙ දෙසයී ජිනො.
තස්ස ධම්මං සුණිත්වාන පත්තොම්හි අචලං පදං.

තොසයිත්වාන සම්බුද්ධං ගොතමං සක්‍යපුඞ්ගවං
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යම්බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

---

1. සී. 1. රිත්තකාව අතික්කන්තා.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො උදානවසෙන:–

“ඡඵස්සායතනෙ හිත්වා ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො
අඝමූලං වමිත්වාන පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **“ඡඵස්සායතනෙ හිත්වා”**ති: චක්ඛුසම්ඵස්සාදීනං ඡන්නං සම්ඵස්සානං උප්පත්තිට්ඨානතාය ඵස්සායතනානීති ලද්ධනාමානි චක්ඛාදීනි ඡ අජ්ඣත්තිකායතනානි. තප්පටිබද්ධසංකිලෙසප්පහානවසෙන පහාය. **“ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො”**ති: තතො එව චක්ඛුද්වාරාදීනං ගුත්තත්තා තත්ථ පවත්තනකානං අභිජ්ඣාදීනං පාපධම්මානං පවෙසනනිවාරණෙන සතිකවාටෙන සුට්ඨු පිහිතත්තා ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො; අථවා මනච්ඡට්ඨානං ඡන්නං ද්වාරානං වුත්තනයෙන රක්ඛිතත්තා ගුත්තද්වාරො; කායාදීහි සුට්ඨු සංවුතත්තා සුසංවුතොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **“අඝමූලං වමිත්වානා”**ති: අඝස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස මූලභූතං අවිජ්ජාභවතණ්හාසඞ්ඛාතං දොසං සබ්බං වා කිලෙසදොසං අරියමග්ගසඞ්ඛාතවමනයොගපානෙන උග්ගිරිත්වා සන්තානතො බහි කත්වා බහිකරණහෙතු වා. **“පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”**ති: කාමාසවාදයො ආසවා එත්ථ ඛීයන්ති තෙසං වා ඛයෙන පත්තබ්බාති ආසවක්ඛයො නිබ්බානං අරහත්තඤ්ච. සො ආසවක්ඛයො පත්තො අධිගතොති උදානවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

පාරාසරියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“සුවිලිත්තො සුවසනො”ති ආයස්මතො **යසත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සුමෙධස්ස** භගවතො කාලෙ මහානුභාවො නාගරාජා හුත්වා බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං අත්තනො භවනං නෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. භගවන්තං මහග්ඝෙන තිචීවරෙන අච්ඡාදෙසි. එකමෙකඤ්ච භික්ඛුං මහග්ඝෙනෙව පච්චෙකදුස්සයුගෙන සබ්බෙන සමණපරික්ඛාරෙන අච්ඡාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා මහාබොධිමණ්ඩං සත්තහි රතනෙහි පූජෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි. එවං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං අම්හාකං භගවතො කාලෙ බාරාණසියං මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති **යසො** නාම නාමෙන පරමසුඛුමාලො.

---

1. සී. III. වසනා°.

"තස්ස තයො පාසාදා"ති සබ්බං ඛන්ධකෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං. සො පුබ්බහෙතුනා චොදියමානො රත්තිභාගෙ නිද්දාභිභූතස්ස පරිජනස්ස විප්පකාරං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො සුවණ්ණපාදුකා ආරූළ්හොව ගෙහතො නිග්ගතො දෙවතාහි විවටෙන නගරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ඉසිපතනසමීපං ගතො "උපද්දුතං වත භො! උපස්සට්ඨං වත භො!"ති ආහ. තෙන සමයෙන භගවා ඉසිපතනෙ විහරන්තො තස්සෙව අනුග්ගණ්හනත්ථං අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තො "එහි යස! ඉදං අනුපද්දුතං, ඉදං අනුපස්සට්ඨ"න්ති වුත්තො "අනුපද්දුතං අනුපස්සට්ඨං කිර අත්ථී"ති සොමනස්සජාතො සුවණ්ණපාදුකා ඔරුය්හ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං නිසින්නො සත්ථාරා ආනුපුබ්බිං කථං කථෙත්වා සච්චදෙසනාය කතාය සච්චපරියොසානෙ සොතාපන්නො හුත්වා ගවෙසනත්ථං ආගතස්ස පිතු භගවතා සච්චදෙසනාය කයිරමානාය අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"මහාසමුද්දං උග්ගය්හ[1] භවනං මෙ සුනිම්මිතං.
සුනිම්මිතා පොක්ඛරණී චක්කවාකූපකූජිතා

මන්දාරකෙහි සඤ්ඡන්නා පදුමුප්පලකෙහි ච;
නදී ච සන්දතෙ තත්ථ සුපතිත්ථා මනොරමා

මච්ඡකච්ඡපසඤ්ඡන්නා නානාදිජසමොත්ථටා[2]
මයූරකොඤ්චාභිරුදා කොකිලාදීහි වග්ගුහි

පාරාපතා රවිහංසා චක්කවාකා නදීචරා
තිත්තිරා සාළිකා චෙත්ථ පාවකා ජීවංජීවකා

හංසා කොඤ්චාභිනාදිතා කොසියා පිඞ්ගලී බහූ
සත්තරතනසම්පන්නා මණිමුත්තපවාළිකා.

සබ්බෙ සොවණ්ණමයා රුක්ඛා නානාගන්ධසමෙරිතා
උජ්ජොතන්ති දිවාරත්තිං භවනං සබ්බකාලිකං.

සට්ඨිතුරියසහස්සානි සායං පාතො පවජ්ජරෙ[3]
සොළසිත්ථිසහස්සානි පරිවාරෙන්ති මං සදා.

අභිනික්ඛම්ම භවනා සුමෙධං ලොකනායකං
පසන්නචිත්තො සුමනො වන්දිසං තං මහායසං.

සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා සසඞ්ඝං තං නිමන්තයිං.
අධිවාසෙසි සො ධීරො සුමෙධො ලොකනායකො.

මම ධම්මකථං කත්වා උය්‍යොජෙසි මහාමුනි.
සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා භවනං මෙ උපාගමිං.

1. සී. I & III. ම. ඔගය්හ. 2. නානාමිගසමොත්ථටා. අප. පා.
3. සී. III. පරිවාරෙන්ති මං සදා.

ආමන්තයිං පරිජනං; සබ්බෙ සන්නිපතුං තදා.
පුබ්බණ්හසමයං බුද්ධො භවනං ආගමිස්සති.

ලාභා වත සුලද්ධා නො යෙ වසාම තවන්තිකෙ;
මයම්පි බුද්ධසෙට්ඨං තං පූජයිස්සාම. සත්ථුනො

අන්නං පානං පට්ඨපෙත්වා කාලං ආරොචයිං අහං.
වසීසතසහස්සෙහි උපෙසි ලොකනායකො.

සතඞ්ගිකෙහි තුරියෙහි පච්චුග්ගමමකාසහං.
සබ්බසොවණ්ණමයෙ පීඨෙ නිසීදි පුරිසුත්තමො.

උපරිච්ඡදනං ආසි සබ්බසොවණ්ණමයං තදා.
බීජනියො පවායන්ති භික්ඛුසඞ්ඝං අනුත්තරං.

පහූතා අන්නපානෙන භික්ඛුසඞ්ඝං අතප්පයිං.
පච්චෙකදුස්සයුගලෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්සදාසහං.

යං වදෙන්ති සුමෙධො සො ආහුතීනං පටිග්ගහො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ.

යො මං අන්නෙන පානෙන සබ්බෙතෙව අතප්පයී;
තමහං කිත්තයිස්සාමි; සුණොථ මම භාසතො.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ දෙවලොකෙ රමිස්සති;
සහස්සක්ඛත්තුං රාජයං චක්කවත්ති භවිස්සති;

උපගච්ඡති යං යොනිං දෙවත්තං අථ මානුසං
සබ්බසොවණ්ණමයං තස්ස ඡදනං ධාරයිස්සති.

තිංසකප්පසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා සීහනාදං නදිස්සති.
චිතකෙ ඡත්තං ධාරෙන්ති; හෙට්ඨා ඡත්තම්හි ඩය්හථ.

සාමඤ්ඤං මෙ අනුප්පත්තං; කිලෙසා ඣාපිතා මයා;
මණ්ඩපෙ රුක්ඛමූලෙ වා සන්තාසො මෙ න විජ්ජති.

තිංසකප්පසහස්සම්හි යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. සබ්බදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අථ භගවා ආයස්මන්තං යසං දක්ඛිණබාහුං පසාරෙත්වා “එහි භික්ඛූ”ති ආහ. වචනසමනන්තරමෙව’ චඞ්ගුලමත්ත කෙසමස්සු

අට්ඨපරික්ඛාරධරො වස්සසතිකත්ථෙරො විය අහොසි. සො අනන්තරො පච්චත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානෙන්තො එහිභික්ඛුභාවපත්ති තො පුරිමාවත්ථාවසෙන:-

"සුවිලිත්තො සුවසනො සබ්බාභරණභූසිතො
තිස්සො විජ්ජා අජ්ඣගමිං. කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"සුවිලිත්තො"**ති: සුන්දරෙන කුඞ්කුමචන්දනානුලෙපනෙන විලිත්තගත්තො. **"සුවසනො"**ති: සුවත්ථ මහග්ඝකාසිකවත්ථවසනො. **"සබ්බාභරණභූසිතො"**ති: සීසූපගාදීහි සබ්බෙහි ආභරණෙහි අලඞ්කතො. **"අජ්ඣගමි"**න්ති: අධිගඤ්ඡිං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සසභත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අභිසත්ථොව නිපතති"ති ආයස්මතො **කිම්බිලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **කකුසන්ධස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො පරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි තස්ස ධාතුයො උද්දිස්ස සලලමාලාහි මණ්ඩපාකාරෙන පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. **කිම්බිලො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො භොගසම්පත්තියා සමප්පිතො විහරති. තස්ස ඤාණපරිපාකං දිස්වා සංවෙගජනනත්ථං අනුපියායං විහරන්තො සත්ථා පඨමයොබ්බනෙ ඨිතං දස්සනීයං ඉත්ථිරූපං අභිනිම්මිනිත්වා පුරතො දස්සෙත්වා පුන අනුක්කමෙන යථා ජරාරොගවිපත්තීහි අභිභූතං දිස්සති තථා අකාසි. තං දිස්වා කිම්බිලකුමාරො අතිවිය සංවෙගං පකාසෙන්තො:-

"අභිසත්ථොව[1] නිපතති වයො රූපං අඤ්ඤමිව තථෙව සන්තං
තස්සෙව සතො අවිප්පවසතො අඤ්ඤස්සෙව සරාමි
අත්තාන"න්ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ **"අභිසත්ථොවා"**ති: ඉමං සීඝං ගච්ඡමානො තිණ්ණි දෙවෙහි අනුසිට්ඨො ආණත්තො විය. අභිසත්ථොවාතිපි පාඨො. ඉමං ලහුං ගච්ඡ කෙනචි අභිලාසාපිතො වියාති අත්ථො. **"නිපතතී"**ති: අතිපතති, අභිධාවති තිට්ඨති. ඛණෙ ඛණෙ ඛයවයං පාපුණාතීති අත්ථො. **"වයො"**ති: බාල්‍යයොබ්බනාදිකො සරීරස්ස අවත්ථාවිසෙසො. ඉධ පන යොබ්බඤ්ඤං අධිප්පෙතං. තං තං හිස්ස අභි

---

1. සී. III. අභිසිත්ථොව.

ඝාතත්තං බීයන්තං හුත්වා උපට්ඨිතං. "රූප"න්ති: රූපසම්පදන්ති වදති. රූපන්ති පන සරීරං "අට්ඨිඤ්ච පටිච්ච න්හාරුඤ්ච පටිච්ච මංසඤ්ච පටිච්ච ආකාසො පරිවාරිතො රූපන්තෙව සඞ්ඛං ගච්ඡතී"ති ආදීසු විය. **අඤ්ඤම්ව තස්සෙව සන්ත**"න්ති: ඉදං රූපං යාදිසං සයං තථෙව තෙනාකාරෙන සන්තං විජ්ජමානං අඤ්ඤං විය මය්හං උපට්ඨාතීති අධිප්පායො. තථෙව සන්තන්ති ච කෙචි පඨන්ති. "**තස්සෙව සතො**"ති: තස්සෙව මෙ අනඤ්ඤස්ස සතො සමානස්ස. "**අවිප්පවාසතො**"ති: නවිප්පවසන්තස්ස විරප්පවාසෙන හි සතො අනඤ්ඤම්පි අඤ්ඤං විය උපට්ඨාති. ඉදම්පි ඉධ නත්ථීති අධිප්පායො. "**අඤ්ඤස්සෙව සරාමි අත්තාන**"න්ති: ඉදං මම අත්තභාවං අඤ්ඤස්ස සත්තස්ස විය සරාමි, උපධාරෙමි සඤ්ජානාමීති අත්ථො.

තස්සෙව අනිච්චතං මනසිකරොන්තස්ස දළ්හතරො සංවෙගො උදපාදි. සො සංවෙගජාතො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො, පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නිබ්බුතෙ කකුසන්ධම්හි බ්‍රාහ්මණම්හි වුසීමති
ගහෙත්වා සලලං මාලං මණ්ඩපං කාරයිං අහං.

තාවතිංසගතො සන්තො ලභිම්හ බ්‍යම්හමුත්තමං;
අඤ්ඤෙ දෙවෙතිරොචාමි. පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

දිවා වා යදි වා රත්තිං චඞ්කමන්තො ඨිතො චහං
ඡන්නො සලලපුප්ඵෙහි. පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං

ඉමස්මිඤ්ඤෙව කප්පම්හි යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වාපි ථෙරො අත්තනො පුරිමුප්පන්නං අනිච්චතාමනසිකාරං විභාවෙන්තො තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි. තෙන තං ඉමස්ස ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණම්පි අහොසීති.

කිම්බිලත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**රුක්ඛමූලගහනං පසක්කියා**"ති ආයස්මතො **වජ්ජිපුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ එකං පච්චෙකබුද්ධං භික්ඛාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො කදලිඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන

දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුලෙ පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. වජ්ජිරාජපුත්තත්තා **වජ්ජිපුත්තො** ත්වෙව තස්ස සමඤ්ඤා අහොසි. සො දහරෙ හුත්වා හත්ථිසික්ඛාදි සික්ඛනකාලෙපි හෙතුසම්පන්නතාය නිස්සරණජ්ඣාසයො ච හුත්වා විචරන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනාකාලෙ විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසින්නො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සහස්සරංසී භගවා සයම්භූ අපරාජිතො
විවෙකා උට්ඨහිත්වාන ගොචරායාභිනික්ඛමි.

ඵලහත්ථො අහං දිස්වා උපගච්ඡිං නරුසභං;
පසන්නචිත්තො සුමනො සවණ්ටං අදදිං ඵලං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා අපරභාගෙ අචිරපරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි ධම්මං සඞ්ගායිතුං සඞ්කෙතං කත්වා මහාථෙරෙසු තත්ථ තත්ථ විහරන්තෙසු එකදිවසං ආයස්මන්තං ආනන්දං සෙඛං යෙව සමානං මහතියා පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා තස්ස උපරි මග්ගාධිගමාය උස්සාහං ජනෙන්තො:-

"රුක්ඛමූලගහනං පසක්කිය
නිබ්බාණං හදයස්මිං ඔපිය[1]
ඣාය ගොතම, මා පමාදො;
කිං තෙ බිළිබිළිකා කරිස්සතී"ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ "**රුක්ඛමූලගහන**"න්ති: රුක්ඛමූලභූතං ගහනං. ගහනඤ්හි අත්ථි න රුක්ඛමූලං, රුක්ඛමූලඤ්ච අත්ථි න ගහනං; තෙසු රුක්ඛමූලගහනෙන ඨානස්ස ඡායාසම්පන්නතාය වාතාතපපරිස්සයාභාවං දස්සෙති. ගහනගහණෙන නිවාතභාවෙන වා තං පරිස්සයාභාවං ජනසම්බාධාභාවඤ්ච දස්සෙති. තදුභයෙන ච භාවනායොග්‍යතං. "**පසක්කියා**"ති: උපගන්ත්වා. "**නිබ්බාණං හදයස්මිං ඔපියා**"ති: එවං මයා පටිපජ්ජිත්වා නිබ්බාණං අධිගන්තබ්බන්ති නිබ්බුතිං. හදයෙ ඨපෙත්වා චිත්තෙ කරිත්වා. "**ඣායා**"ති: ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ඣාය; විපස්සනාසහිතං මග්ගභාවනං භාවෙහි. "**ගොතමා**"ති: ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ගොත්තෙන ආලපති. "**මා ච පමාදො**"ති: අධිකුස

1. ඔපිය. ථෙර. පා. P. T. E.

ලෙසු ධම්මෙසු මා පමජ්ජි. ඉදානි යාදිසො ථෙරස්ස පමාදෙ, තං පටික්ඛෙපවසෙන දස්සෙන්තො "කිං තෙ බිලිබිලිකා කරිස්සතී"ති ආහ. තත්ථ "**බිලිබිලිකා**"ති: බිලිබිලිකිරියා, බිලිබිලීති සද්දප්පවත්ති යථා නිරත්ථකා එවං බිලිබිලිකා සදිසා ජනපඤ්ඤත්ති. "**කිං තෙ කරිස්සති**"ති: කිදිසං අත්ථං තුය්හං සාධෙති තස්මා ජනපඤ්ඤත්තිං[1] පහාය සදත්ථපසුතො හොහීති ඔවාදං අදාසි. තං සුත්වා අඤ්ඤහි වුත්තවිපස්සනා ගබ්භවාසනපවත්තෙන සංවෙගජාතො බහුදෙවරත්තිං චඞ්කමෙන වීතිනාමෙන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිපන්නමත්තොව අරහත්තං පාපුණි.

වජ්ජිපුත්තකථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

ති ටසී භා.

"**පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා**"ති ආයස්මතො **ඉසිදත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං රථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මධුරං ආමොදඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අවන්තිකරට්ඨෙ වඩ්ඪගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස සත්ථවාහස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **ඉසිදත්තො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො මච්ඡිකාසණ්ඩෙ චිත්තස්ස ගහපතිනො අදිට්ඨසහායො හුත්වා තෙන බුද්ධගුණෙ ලිඛිත්වා පෙසිතං සාසනං පටිලභිත්වා සාසනෙ සඤ්ජාතප්පසාදො ථෙරස්ස මහාකච්චායනස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
රථියං පටිපජ්ජන්තං ආමොදඵලමදාසහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා "බුද්ධුපට්ඨානං ගමිස්සාමී"ති ථෙරං ආපුච්ඡිත්වා අනුක්කමෙන මජ්ඣිමදෙසං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො "කච්චි භික්ඛු ඛමනීයං කච්චි යාපනීය"න්ති ආදිනා සත්ථාරා කතපටිසන්ථාරෙ පටිවචනමුඛෙන "භගවා! තුම්හාකං සාසනං උපගතකාලතො පට්ඨාය මය්හං සබ්බං දුක්ඛං අප

---

1. සී. I, & ම. පඤ්ඤත්තිං.

ගතං, සබ්බො පරිස්සයො වූපසන්තො”ති පවෙදනවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා;
තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා;
දුක්ඛක්ඛයො අනුප්පත්තො;
පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති

ගාථං අභාසි.

තත්ථ “**පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා**”ති: පඤ්චපි මෙ උපාදානක්ඛන්ධා විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය “ඉදං දුක්ඛං එත්තකං දුක්ඛං න ඉතො භිය්‍යො”ති සබ්බසො පරිච්ඡිජ්ජ ඤාතා; න තෙසු කිඤ්චිපි පරිඤ්ඤාතබ්බං අත්ථීති අධිප්පායො. “**තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා**”ති: සබ්බසො පරිඤ්ඤාතත්තා එව තෙසං අවිජ්ජාතණ්හාදිකස්ස මූලස්ස සමුච්ඡින්නත්තා අරියමග්ගෙන පහීනත්තා යාව චරිමචිත්තනිරොධා තෙ තිට්ඨන්ති. “**දුක්ඛක්ඛයො අනුප්පත්තො**”ති: ඡින්නමූලකත්තායෙව ච තෙසං වට්ටදුක්ඛස්ස ඛයො පරික්ඛයො අනුප්පත්තො නිබ්බානං අධිගතං. “**පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො**”ති: කාමාසවාදීනං සබ්බෙසං ආසවානං ඛයන්තෙ අධිගන්තබ්බත්තාය ආසවක්ඛයොති ලද්ධනාමං අරහත්තං පත්තං පටිලද්ධන්ති අත්ථො. කෙචි පන “අන්තිමායං සමුස්සයො”ති පඨන්ති. නිබ්බානස්ස අධිගතත්තායෙව අයං මම සමුස්සයො අත්තභාවො අන්තිමො සබ්බපච්ඡිමකො; නත්ථිදානි පුනබ්භවොති අත්ථො. යං පන තත්ථ තත්ථ අවුත්තං තං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙවාති.

ඉසිදත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

ද්වාදසවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

නිට්ඨිතා පරමත්ථදීපනියං ථෙරගාථාවණ්ණනායං වීසාධිකසතත්ථෙරගාථාපටිමණ්ඩිතස්ස එකනිපාතස්ස අත්ථවණ්ණනා.

දුකනිපාතෙ.

“නත්ථි කොචි භවො නිච්චො”ති ආයස්මතො **උත්තරත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන විචරති. තෙන ච සමයෙන සත්ථා තස්සෙව අනුග්ගණ්හනත්ථං වනන්තරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. සො අන්තලික්ඛෙන ගච්ඡන්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො ආකාසතො ඔරුය්හ සුවිසුද්ධෙහි විපුලෙහි කණිකාරපුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙසි. පුප්ඵානි බුද්ධානුභාවෙන සත්ථු උපරි ඡත්තාකාරෙන අට්ඨංසු. සො තෙන භිය්‍යොසොමත්තාය පසන්නචිත්තො හුත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙ නිබ්බත්තිත්වා උළාරං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තො යාවතායුකං තත්ථ ඨත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **උත්තරො**ති තස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා ජාතියා රූපෙන විජ්ජාය වයෙන සීලාචාරෙන ච ලොකස්ස සම්භාවනීයො ජාතො. තස්ස තං සම්පත්තිං දිස්වා වස්සකාරො මගධමහාමත්තො අත්තනො ධීතරං දාතුකාමො හුත්වා අත්තනො අධිප්පායං පවෙදෙසි. සො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය තං පටික්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං ධම්මසෙනාපතිං පයිරුපාසන්තො තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පන්නො හුත්වා ථෙරං උපට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන ථෙරස්ස අඤ්ඤතරො ආබාධො උප්පන්නො. තස්ස භෙසජ්ජත්ථාය උත්තරො සාමණෙරො පාතොව පත්තචීවරමාදාය විහාරතො නික්ඛන්තො අන්තරාමග්ගෙ තළාකස්ස තීරෙ පත්තං ඨපෙත්වා උදකසමීපං ගන්ත්වා මුඛං ධොවති. අථ අඤ්ඤතරො උම්මඞ්ගචොරො ආරක්ඛපුරිසෙහි අනුබද්ධො අග්ගමාරෙනෙව නගරතො නික්ඛමිත්වා පලායන්තො අත්තනා ගහිතං රතනභණ්ඩිකං සාමණෙරස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පලායි. සාමණෙරොපි පත්තසමීපං උපගතො. චොරං අනුබන්ධන්තා රාජපුරිසා සාමණෙරස්ස පත්තෙ භණ්ඩිකං දිස්වා “අයං චොරො, ඉමිනා චොරියං කත”න්ති සාමණෙරං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වස්සකාරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසුං. වස්සකාරො ච තදා රඤ්ඤො විනිච්ඡයෙ නියුත්තො හුත්වා ඡෙජ්ජභෙජ්ජං අනුසාසති. “සො පුබ්බෙ මම වචනං නාදියි. සුද්ධපාසණ්ඩියෙසු පබ්බජී”ති ච බද්ධාඝාතත්තා[1] කම්මං අසොධෙත්වාව ජීවන්තමෙව තං සූලෙ උත්තාසෙසි. අථස්ස භගවා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙත්වා තං ඨානං ගන්ත්වා විප්ඵුරන්තහත්ථනඛමණිමයූඛසම්භින්නසිතාභතාය පඤ්ජරන්තජාතිහිඞ්ගුලසුවණ්ණරසධාරං විය ජාලා

1. සී. III. බද්ධාඝාතන්තා.

ගුණ්ඨිතමුදුතලුන්නදීඝඞ්ගුලිහත්ථං උත්තරස්ස සීසෙ ඨපෙත්වා “උත්තර ඉදං තෙ පුරිමකම්මස්ස ඵලං උප්පන්නං, තස්මා තයා පච්චවෙක්ඛණබලෙන අධිවාසනා කාතබ්බා”ති වත්වා අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. උත්තරෙ අමතාභිසෙකසදිසෙන සත්ථු හත්ථසම්ඵස්සෙන සඤ්ජාතපසාදසොමනස්සතාය උළාරං පීතිපාමොජ්ජං පටිලභිත්වා යථාපරිචිතං විපස්සනාමග්ගං සමාරුළ්හො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා සත්ථු දෙසනාවිලාසෙන තාවදෙව මග්ගපටිපාටියා සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො බාත්තිංසවරලක්ඛණො
විවෙකකාමො භගවා හිමවන්තං උපාගමි.

අජ්ඣොගහෙත්වා හිමවන්තං අග්ගො කාරුණිකො මුනි
පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වාන නිසීදි පුරිසුත්තමො.

විජ්ජාධරො තදා ආසිං අන්තලික්ඛෙ චරො අහං,
තිසූලං සුකතං ගය්හ ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

පබ්බතග්ගෙ යථා අග්ගි පුණ්ණමාසෙව චන්දිමා,
වනං ඔභාසතෙ බුද්ධො සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

වනග්ගා නික්ඛමිත්වාන බුද්ධරංසී විධාවරෙ
නළග්ගිවනසඞ්කාසං දිස්වා චිත්තං පසාදයිං.

විචිණං අද්දසං පුප්ඵං කණිකාරං දෙවගන්ධිකං,
තීණි පුප්ඵානි ආදාය බුද්ධසෙට්ඨමපූජයිං.

බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන තීණි පුප්ඵානි මෙ තදා
උද්ධවණ්ටා අධොපත්තා ඡායං කුබ්බන්ති සත්ථුනො

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

තත්ථ මෙ සුකතං ව්‍යම්හං කණිකාරෙති ඤායති
සට්ඨියොජනමුබ්බෙධං තිංසයොජනවිත්ථතං

සහස්සකණ්ඩං සතභෙණ්ඩුං ධජාලු හරිතාමයං.
සතසහස්සානි බ්‍යූහානි බ්‍යම්හෙ පාතුරහංසු මෙ.

සොවණ්ණමයා මණිමයා ලොහිතඞ්කමයාපි ච
ඵලිකාපි ච පල්ලඞ්කා යෙනිච්ඡකයදිච්ඡකා.

මහාරහඤ්ච සයනං තූලිකා විකතීයුතං
උද්ධලොමිඤ්ච එකන්තං බිම්බොහනසමායුතං.

භවනා නික්ඛමිත්වාන චරන්තො දෙවචාරිකං
යථා ගච්ඡාමි ගමනං දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතො

පුප්ඵස්ස හෙට්ඨා තිට්ඨාමි; උපරිච්ඡදනං මම
සමන්තා යොජනසතං කණ්ණිකාරෙහි ඡාදිතං.

සට්ඨිතුරියසහස්සානි සායං පාතං උපට්ඨහුං.
පරිවාරෙන්ති මං නිච්චං රත්තින්දිවමතන්දිතා.

තත්ථ නච්චෙහි ගීතෙහි තාලෙහි වාදිතෙහි ච
රමාමි ඛිඩ්ඩාරතියා මොදාමි කාමකාමහං.

තත්ථ භුත්වා පිවිත්වා ච මොදාමි තිදසෙ තදා.
නාරීගණෙහි සහිතො මොදාමි ව්‍යම්හමුත්තමෙ.

සතානං පඤ්චක්ඛත්තුඤ්ච දෙවරජ්ජමකාරයිං.
සතානං තීණික්ඛත්තුඤ්ච දෙවරජ්ජමකාරයිං.

සතානං තීණික්ඛත්තුඤ්ච චක්කවත්තී අහොසහං.
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.

භවෙ භවෙ සංසරන්තො මහාභොගං ලභාමහං.
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

දුවෙ භවෙ සංසරාමි දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ
අඤ්ඤං ගතිං න ජානාමි; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

යත්ථ පච්ඡා පජායාමි ඛත්තියෙ චාපි බ්‍රාහ්මණෙ
නීචෙ කුලෙ න ජායාමි; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

හත්ථියානං අස්සයානං සිවිකං සන්දමානිකං
ලභාමි සබ්බමෙවෙතං; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

දාසීගණං දාසගණං නාරියො ච අලඞ්කතා
ලභාමි සබ්බමෙවෙතං; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කොසෙය්‍යකම්බලියානි ඛොමකප්පාසිකානි ච
ලභාමි සබ්බමෙවෙතං; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

නවවත්ථං නවඵලං නවග්ගරසභොජනං
ලභාමි සබ්බමෙවෙතං; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජ, ඉමම්හි සයනෙ සය,
ලභාමි සබ්බමෙවෙතං; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

සබ්බත්ථ පූජිතො හොමි, යසො අබ්භුග්ගතො මම,
මහාපක්ඛො අහං හොමි; අභෙජ්ජපරිසො තදා.

ඤාතීනං උත්තමො හොමි; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
සීතං උණ්හං න ජානාමි, පරිළාහො න විජ්ජති,

අථො චෙතසිකං දුක්ඛං හදයෙ මෙ න විජ්ජති.
සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වාන සංසරාමි භවාභවෙ,

වෙවණ්ණියං න ජානාමි; බුද්ධපූජායිදං ඵලං,
දෙවලොකා චවිත්වාන සුක්කමූලෙන චොදිතො

සාවත්ථියං පුරෙ ජාතො මහාසාලෙ සුඅඩ්ඪකෙ.
පඤ්චකාමගුණෙ හිත්වා පබ්බජිං අනගාරියං;

ජාතියා සත්තවස්සොහං අරහත්තං අපාපුණිං.
උපසම්පාදයී බුද්ධො ගුණමඤ්ඤාය චක්ඛුමා;

තරුණොව පූජනීයොහං; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
දිබ්බචක්ඛු විසුද්ධං මෙ, සමාධිකුසලො අහං,

අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තො; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
පටිසම්භිදා අනුප්පත්තො, ඉද්ධිපාදෙසු කොවිදො,

ධම්මෙසු පාරමිප්පත්තො; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
තිංසකප්පසහස්සම්හි යං බුද්ධමභිපූජයිං;

දුග්ගතිං නාභිජානාමි; බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සූලතො උට්ඨහිත්වා පරානුද්දයාය ආකාසෙ ඨත්වා පාටිහාරියං දස්සෙසි. මහාජනො අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො අහොසි. තාවදෙවස්ස වණො සංරුළ්හි. සො භික්ඛූහි ‘‘ආවුසො තාදිසං දුක්ඛං අනුභවන්තො කථං ත්වං විපස්සනං අනුයුඤ්ජිතුං අසක්ඛී”ති පුට්ඨො “පගෙව ආවුසො සංසාරෙ ආදීනවො සඞ්ඛාරානඤ්ච සභාවො සුදිට්ඨො එවාහං තාදිසං දුක්ඛං අනුභවන්තොපි අසක්ඛිං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා විසෙසං අධිගන්තු”න්ති දස්සෙන්තො:–

“නත්ථි කොචි භවො නිච්චො, සඞ්ඛාරා වාපි සස්සතා,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ ඛන්ධා, චවන්ති අපරාපරං.

එතමාදීනවං ඤත්වා භවෙනම්හි අනත්ථිකො,
නිස්සටො සබ්බකාමෙහි පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති

ඉමං ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **“නත්ථි කොචි භවො නිච්චො”**ති: කම්මභවො උපපත්තිභවො කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤ්ඤීභවො අසඤ්ඤීභවො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීභවො එකවොකාරභවො චතුවොකාරභවො පඤ්චවොකාරභවොති එවං පභෙදෙ. තත්ථාපි හීනො මජ්ඣිමො උක්කට්ඨො දීඝායුකො සුඛබහුලො වොමිස්සසුඛදුක්ඛොති එවඤ්හි භවො යො කොචි නිච්චො ධුවො ථිරො අපලොකියධම්මො නත්ථි තං තං කාරණං පටිච්ච සමුප්පන්නත්තා, යස්මා ච එතදෙවං තස්මා සඞ්ඛාරා වාපි සස්සතා නත්ථීති යොජනා. පච්චයෙහි සඞ්ඛතත්තා සඞ්ඛාරාති ලද්ධනාමෙ හි පඤ්චක්ඛන්ධෙ උපාදාය භවසමඤ්ඤාය සඞ්ඛාරා ච හුත්වා සම්භූතා ජරාමරණෙන ච විපරිණාමන්තීති අසස්සතා විපරි

ණාමධම්මා. තථා හි තෙ සඞ්ඛතත්තා සඞ්ඛාරාති ලද්ධනාමෙ හි පඤ්චක්ඛන්ධෙ උපාදාය සඞ්ඛාරාති වුච්චන්ති. තෙනාහ:–"**උප්පජ්ජන්ති ච තෙ ඛන්ධා චවන්ති අපරාපර**"න්ති. තෙ භවපරියායෙන ච වුත්තා පඤ්චක්ඛන්ධා යථාපච්චයං අපරාපරං උප්පජ්ජන්ති උප්පන්නා ච ජරාය පරිපීළිතා හුත්වා චවන්ති පරිනිජ්ජන්තීති අත්ථො. එතෙන භවො සඞ්ඛාරාති ච ලද්ධවොහාරා පඤ්චක්ඛන්ධා උදයබ්බයසභාවාති. යස්මා තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස තයොපි භවා ආදිත්තං විය සබ්බතං ආදීනවං දොසං පගෙව විපස්සනාපඤ්ඤාය ජානිත්වා අනිච්චලක්ඛණෙහි දිට්ඨා සඞ්ඛාරා දුක්ඛානත්තතා විභූතතරා ච උපට්ඨහන්ති. තෙනාහ භගවා:–"යදනිච්චං තං දුක්ඛං යං දුක්ඛං තදනත්තා"ති. යස්මා තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස තයොපි භවා ආදිත්තං විය අගාරං සප්පටිභයං උපට්ඨහන්ති, තස්මා ආහ:–"**භවෙනම්හි අනත්ථිකො**"ති. එවං පන සබ්බසො භවෙහි විනිවට්ටියමානස්ස කාමෙසු අපෙක්ඛාය ලෙසොපි න සම්භවතියෙව. තෙනාහ:–"**නිස්සටො සබ්බකාමෙහී**"ති. අමනීති යොජනා. මනුස්සෙහි විය දිබ්බෙහි පි කාමෙහි නිවත්තිතචිත්තොස්මීති අත්ථො. "**පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො**"ති: යස්මා එවං සුපරිමජ්ජිතසඞ්ඛාරො භවෙසු සුපරිදිට්ඨාදීනවො කාමෙසු ච අනාවත්තමානසො තස්මා සුලමත්ථකෙ නිසින්නෙනාපි චෙ මයා පත්තො අධිගතො ආසවක්ඛයො නිබ්බානං අරහත්තං චාති. අඤ්ඤෙහි සබ්‍රහ්මචාරීහි අප්පත්තමානසෙහි තදධිගමාය උස්සාහො කරණීයොති භික්ඛූනං ඔවාදමදාසි.

උත්තරත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**නයිදං අනයෙනා**"ති ආයස්මතො **පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා පබ්බතගුහායං විහරති. භගවා තස්ස අනුග්ගහං කාතුං ගොචරාය පක්කන්තකාලෙ සයන ගුහං පවිසිත්වා නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සීහො ගොචරං ගහෙත්වා නිවත්තෙන්තො ගුහාද්වාරෙ භගවන්තං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨො ජලජ ථලජපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා පසාදෙන්තො භගවතො ආරක්ඛත්ථාය අඤ්ඤෙ වාළමිගෙ අපනෙතුං තීසු වෙලාසු සීහනාදං නදන්තො බුද්ධගතාය සතියා අට්ඨාසි. යථා පඨමදිවසං එවං සත්තාහං පූජෙසි. භගවා සත්තාහච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨහිත්වා "වට්ටිස්සති ඉමස්ස එත්තකො උපනිස්සයො"ති තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසං පක්ඛන්දිත්වා විහාරමෙව ගතො. සීහො පාරලෙය්‍යකහත්ථී විය බුද්ධවියොගදුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො කාලං කත්වා හංසවතී නගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො නගරවාසීහි සද්ධිං විහාරං ගතො ධම්මදෙසනං සුත්වා සත්තාහං මහාදානං

පවත්තෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ කොසම්බියරඤ්ඤො **උදෙනස්ස** පුරොහිතපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **භාරද්වාජො**ති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා පඤ්චමාණවකසතානි මන්තෙ වාචෙන්තො මහග්ඝසභාවෙන දූරූපචාරත්තා තෙ හි පරිච්චජන්තො රාජගහං ගන්ත්වා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ලාභසක්කාරං දිස්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤූ හුත්වා විචරන්තො සත්ථාරා උපායෙන මත්තඤ්ඤුතාය පතිට්ඨාපිතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං; විපිනෙ විචරං තදා
අද්දසං විරජං බුද්ධං සබ්බධම්මාන පාරගුං.

පියාලඵලමාදාය බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං
පුඤ්ඤක්ඛෙත්තස්ස ධීරස්ස පසන්නො සෙහි පාණිහි.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා "භගවතො සම්මුඛා යං සාවකෙහි පත්තබ්බං තං මයා පත්ත"න්ති භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච "යස්ස මග්ගෙ වා ඵලෙ වා කඞ්ඛා අත්ථි සො මං පුච්ඡතූ"ති සීහනාදං නදි. තෙන තං භගවා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං සීහනාදිකානං යදිදං **පිණ්ඩොලභාරද්වාජො**"ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. සො එකදිවසං අත්තනො සන්තිකං උපගතං ගිහිකාලෙ සහායභූතං මච්ඡරිං මිච්ඡාදිට්ඨිබ්‍රාහ්මණං අනුකම්පමානො තස්ස දානකථං කථෙත්වා තෙන ච "අයං මම ධනං විනාසෙතුකාමො"ති භකුටිං කත්වාපි "තුය්හං එකභත්තං දෙමී"ති වුත්තො "තං සඞ්ඝස්ස දෙහි, මා මය්හ"න්ති සඞ්ඝස්ස පරිණාමෙසි. පුන බ්‍රාහ්මණෙන "අයං මං බහුනං දාපෙතුකාමො"ති අප්පච්චයෙ පකාසිතෙ දුතියදිවසං ධම්මසෙනාපතිනා සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණාය මහාඵලභාවප්පකාසනෙන තං පසාදෙත්වා "අයං බ්‍රාහ්මණො ආහාරගෙධෙන මං දානෙ නියොජෙසී"ති ආහාරස්ස පන මයා සබ්බසො පරිඤ්ඤාතභාවං න ජානාති, හන්ද තං ජානාපෙමීති:-

"නයිදං අනයෙන ජීවිතං,
නාහාරො හදයස්ස සන්තිකො,
ආහාරට්ඨිතිකො සමුස්සයො,
ඉති දිස්වාන චරාමි එසනං.

1. සී. III. භාකුටිං.

පඞ්කොති හි නං අවෙදයුං
යායං වන්දනපූජනා කුලෙසු
සුඛුමං සල්ලං දුරුබ්බහං
සක්කාරො කාපුරිසෙන දුජ්ජහො”ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **“නයිදං අනයෙන ජීවිත”**න්ති: ඉදං මම ජීවිතං ජීවිකා අනයෙන වෙළුදානපුප්ඵදානාදි අනෙසනාය න හොති; ජීවිතනිකන්තියා අභාවතො. **“නාහාරො හදයස්ස සන්තිකො”**ති: ආහාරො ච ආහරියමානො මිගඵලඤ්ඤණං විය හදයස්ස චිත්තස්ස සන්තිකරො න හොති; කෙවලං පන සජ්ජුකං ඛුදාපටිඝාතමත්තං කරොතීති අධිප්පායො. අථවා **“නාහාරො හදයස්ස සන්තිකො”**ති: ආහාරො රසතණ්හාවත්ථු මෙ හදයස්ස සන්තිකො ආසන්නො න හොති; රසතණ්හාය එව අභාවතො. “සන්තිකෙ”තිපි පඨන්ති. ගිහී ආහාරගිද්ධො ලාභසක්කාරපසුතො විචරති, තස්ස ආහාරො හදයස්ස සන්තිකො නාම; අභිණ්හං මනසිකාතබ්බතො. යො පන පරිඤ්ඤාතාහාරො සො තත්ථ පහීනඡන්දරාගො න තස්සාහාරො හදයස්ස සන්තිකෙ නාම, කථන්නුඛො ලභෙය්‍යන්ති ආදි මනසිකාරණස්සෙව අභාවතො. “යදි හි ජීවිතනිකන්ති ආහාරස්ස තණ්හා ච නත්ථි, අථ කස්මා පිණ්ඩාය චරසී”ති අනුයොගං මනසිකත්වා ආහ. **“ආහාරට්ඨිතිකො සමුස්සයො ඉති දිස්වාන චරාමි එසන”**න්ති: ආහාරො භොජනං ඨිති ඨානං පච්චයො එතස්සාති=ආහාරට්ඨිතිකො, ආහාරපටිබද්ධවුත්තිකො සමුස්සයො කායො ඉති දිස්වාන එවං ඤත්වා ඉමමත්ථං බුද්ධියං ඨපෙත්වා චරාමි එසනං භික්ඛාපරියෙසනං කරොමීති අත්ථො. පච්චයනිමිත්තං කුලානි උපසඞ්කමන්තො තත්ථ වන්දනපූජනාහි ලාභසක්කාරෙහි ච බජ්ඣතීති එවං මාදිසෙසු න චින්තෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො **“පඞ්කො”**ති ගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො:–

“යා අයං පච්චයනිමිත්තං උපගතානං පබ්බජිතානං කුලෙසු ගෙහවාසීසු පවත්තිස්සති ගුණසම්භාවනා පූජනා ච, යස්මා ච තං අභාවිතත්තානං ඔසීදාපනට්ඨෙන එලිතභාවකාරණෙන ච පඞ්කො කද්දමොති බුද්ධාදයො අවෙදයුං අබ්භඤ්ඤංසු පවෙදෙසුං වා; තස්මා සා ආසා සප්පුරිසානං බුද්ධාදීනං න හොති සක්කාරාසාය පගෙව පහීනත්තා. අසප්පුරිසස්ස පන සක්කාරාසා දුවිඤ්ඤෙය්‍යසභාවතාය පීළාජනනතො අන්තො තුදනතො උද්ධරිතුං අසක්කුණෙය්‍යතො ච සුඛුමං සල්ලං දුරුබ්බහං. තතො එව තෙන සක්කාරො කාපුරිසෙන දුජ්ජහො දුරුබ්බහෙය්‍යො; තස්ස පහානපටිපත්තියා පටිපජ්ජන්තො සක්කාරාසා පහානෙන පහීනා හොතී”ති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො ථෙරෙ අභිප්පසන්නො අහොසි.

පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"මක්කටො පඤ්චද්වාරායා"ති ආයස්මතො **වල්ලියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං කෙනචිදෙව කරණීයෙන අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ නාරදං නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං රුක්ඛමූලෙ වසන්තං දිස්වා පසන්නමානසො නළෙහි සාලං කත්වා තිණෙහි ඡාදෙත්වා අදාසි. චඞ්කමනට්ඨානඤ්චස්ස සොධෙත්වා වාලුකා ඔකිරිත්වා අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාළස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **වල්ලියො**ති'ස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො යොබ්බනමනුප්පත්තො ඉන්ද්‍රියවසිකො හුත්වා විචරන්තො කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ හාරිකො නාම පබ්බතො
සයම්භූ **නාරදො** නාම රුක්ඛමූලෙ වසී තදා.

නළාගාරං කරිත්වාන තිණෙන ඡාදයිං අහං;
චඞ්කමං සොධයිත්වාන සයම්භුස්ස අදාසහං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගඤ්ඡහං.

තත්ථ මෙ සුකතං ව්‍යම්හං නළකුටිකාය නිම්මිතං
සට්ඨියොජනමුබ්බෙධං තිංසයොජනවිත්ථතං.

චතුද්දසෙසු කප්පෙසු දෙවලොකෙ රමිං අහං.
එකසත්තතික්ඛත්තුඤ්ච දෙවරජ්ජමකාරයිං.

චතුත්තිංසක්ඛත්තුං ච චක්කවත්තී අහොසහං
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසංඛියං.

ධම්මපාසාදමාරුය්හ සබ්බාකාරවරූපගං
යදිච්ඡකාහං විචරෙ සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. නළකුටිකායිදං[2] ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා පුථුජ්ජනකාලෙ අත්තනො චිත්තස්ස රූපාදිආරම්මණෙසු යථාකාමප්පවත්තනාය ඉදානි අරියමග්ගෙන තං නිග්ගහිතභාවස්ස ච විභාවනෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

---

1. සී. I. පමාසාරවරූපෙතං. 2. සී. III & ම. නළදනස්සිදං.

මක්කටො පඤ්චද්වාරායං කුටිකායං පසක්කිය
ද්වාරෙන අනුපරියෙති ඝට්ටයන්තො මුහුං මුහුං.

තිට්ඨ, මක්කට මා ධාවි, න හි තෙ තං යථා පුරෙ,
නිග්ගහීතොසි පඤ්ඤාය, නෙව දූරං ගමිස්සසී”ති

ගාථාද්වයං අභාසි

තත්ථ **“ඝට්ටයන්තො”**ති: අත්තනො ලොලභාවෙන රුක්ඛස්ස අඤ්ඤං සාඛං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤස්ස ගහණෙන අනෙකවාරං තං රුක්ඛං චාලෙන්තො එලූපගො මක්කටො විය තෙන තෙන චක්ඛාදි ද්වාරෙන රූපාදීසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණ්හන්තො චිත්තසන්තානස්ස සමාධානවසෙන නිච්චලං ඨාතුං අප්පහොන්තො අභික්ඛණං ඝට්ටයන්තො චාලෙන්තො තස්මිං යෙව රූපාදිආරම්මණෙ අනුපරිවත්තතී යථාකාමං විචරති. වත්තමානසමීපතාය චෙත්ථ වත්තමානවචනං. එවං අනුපරියන්තොව තිට්ඨ මක්කට මා ධාවී ත්වං චිත්තමක්කට ඉදානි තිට්ඨ මා ධාවි ඉතො පට්ඨාය තෙ ධාවිතුං න සක්කා. කස්මා? න හි තෙ තං යථා පුරෙ යස්මා තං අත්තභාවගෙහං පුබ්බෙ විය න තෙ සෙවිතං පිහිතද්වාරභාවතො. කිඤ්චි නිග්ගහිතොසි පඤ්ඤාය සයඤ්ච ඉදානි මග්ගපඤ්ඤාය කිලෙසාභිසඞ්ඛාරසඞ්ඛාතානං හි උපාදානානං ඡෙදනෙන අච්චන්තිකනිග්ගහං පත්තොසි තස්මා නෙව දූරං ගමිස්සසි ඉතො අත්තභාවතො දූරං දුතියාදි අත්තභාවං නෙව ගමිස්සසි. යාව චරිමකචිත්තා එවං තෙ ගමනන්ති දස්සෙති. “නෙතෙ දූරං”තිපි පාඨො, සො එවත්ථො.

වල්ලියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“තිණ්ණං මෙ තාලපත්තාන”න්ති ආයස්මතො **ගඞ්ගාතීරියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සාසනෙ අභිප්පසන්නො හුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පානීයමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස ගහපතිස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **දත්තො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො අගමනීයට්ඨානභාවං අජානිත්වා වීතික්කමං කත්වා පුන අගමනීයට්ඨානභාවං ඤත්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා තං කම්මං ජිගුච්ඡිත්වා ලූඛං පටිපත්තිං අනුතිට්ඨන්තො පංසුකූලචීවරං ඡවසිත්තසදිසං මත්තිකාපත්තඤ්ච ගහෙත්වා ගඞ්ගාතීරෙ තීහි තාලපත්තෙහි කුටිකං කත්වා විහාසි. තෙනෙවස්ස **ගඞ්ගාතීරියො**ති සමඤ්ඤා අහොසි. සො “අරහත්තං අප්පත්වා කෙනචි න සල්ලපිස්සාමී”ති චිත්තං අධිට්ඨාය පඨමං සංවච්ඡරං තුණ්හීභූතො වචී

භෙදං අකරොන්තොව විහාසි. දුතියෙ සංවච්ඡරෙ ගොචරගාමෙ අඤ්ඤතරාය ඉත්ථියා "මූගො නු ඛො නො"ති වීමංසිතුකාමාය පත්තෙ ඛීරං ආසිඤ්චන්තියා හත්ථවිකාරෙ කතෙපි ඔකිරිතෙ "අලං භගිනී"ති වාචා නිච්ඡාරිතා. තතියෙ පන සංවච්ඡරෙ අන්තරවස්සෙව ඝටෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං පාපුණි

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරස්ස භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝෙ අනුත්තරෙ
පසන්නචිත්තො සුමනො පානීයඝටමපූජයිං.[1]

පබ්බතග්ගෙ දුමග්ගෙ වා ආකාසෙවාථ භූමියං
යදා පානීයමිච්ඡාමි ඛිප්පං නිබ්බත්තතෙ මම.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. උදකදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහා පන හුත්වා අත්තනො පුබ්බභාගපටිපත්තියා විභාවනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"තිණ්ණං මෙ[2] තාලපත්තානං ගඞ්ගාතීරෙ කුටී කතා.
ඡවසිත්තොව මෙ පත්තො, පංසුකූලං ච චීවරං,

ද්වින්නං අන්තරවස්සානං එකා වාචා මෙ භාසිතා,
තතියෙ අන්තරවස්සම්හි තමොක්ඛන්ධො පදාලිතො"ති

ගාථාත්තයං අභාසි.

තත්ථ "තිණ්ණං මෙ තාලපත්තානං ගඞ්ගාතීරෙ කුටි කතා"ති: තාලරුක්ඛතො පතිතෙහි තීහි තාලපණ්ණෙහි මය්හං වස්සානං පරිහරණත්ථං ගඞ්ගාය නදියා තීරෙ කුටිකා කතා. තෙන අත්තනො සෙනාසනසන්තොසං දස්සෙති. වුත්තඤ්හි ධම්මසෙනාපතිනා:-

"පල්ලඞ්කෙන නිසින්නස්ස ජණ්ණුකෙ නාභිවස්සති
අලං ඵාසුවිහාරාය පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො"ති.

"තාලපත්තීන"න්තිපි පාඨො. සො එවත්ථො. "ඡවසිත්තොව මෙ පත්තො"ති: මය්හං පත්තො ච ඡවසිත්තසදිසො, මතානං ඛීරසෙචනකුණ්ඩසදිසොති අත්ථො. "පංසුකූලං ච චීවර"න්ති: චීවරඤ්ච මෙ අන්තරාමග්ගසුසානාදීසු ඡඩ්ඩිතානන්තකෙහි කතං පංසුකූලං. පදද්වයෙන පරික්ඛාරස්ස සන්තොසං දස්සෙති. "ද්වින්නං අන්තරවස්සාන"න්ති: ද්වීසු අන්තරවස්සෙසු පබ්බජිතො. අරහත්තං පත්ත සංවච්ඡරෙසු "එකා වාචා මෙ භාසිතා"ති: එකා "අලං භගිනී"ති ඛීරපටික්ඛෙපවාචා එව මයා වුත්තා. අඤ්ඤා තත්ථ වචීභෙදො

1. සී. III. පූරයිං. 2. සී. III. මෙ.

නාහොසි. තෙන උක්කංසගතං කායවචීසංයමං දස්සෙති. "**තතියෙ අන්තරවස්සම්හි**"ති: තතියස්ස සංවච්ඡරස්ස අබ්භන්තරෙ තස්මිං අපරිපුණ්ණෙයෙව. "**තමොක්ඛන්ධො පදාලිතො**"ති: අග්ගමග්ගෙන තමොක්ඛන්ධො භින්නො අවිජ්ජානුසයො සමුච්ඡින්නොති අත්ථො. තෙන තදෙකට්ඨාය සබ්බකිලෙසානං අනවසෙසප්පහානං වදති.

ගඞ්ගාතීරියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**අපි චෙ හොති තෙවිජ්ජො**"ති ආයස්මතො **අජිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ **සුචින්තිතං** නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං ආබාධෙන පීළිතං නිසින්නං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා භෙසජ්ජත්ථාය පසන්නමානසො ඝතමණ්ඩං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස දළිද්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තං විජායනකාලෙ අජිතචමෙමන සම්පටිච්ඡිංසු. තෙනස්ස **අජිතො**ත්වෙව නාමං අකංසු. සො භොගසංවත්තනියස්ස කම්මස්ස අකතත්තා දළිද්දකුලෙ නිබ්බත්තෙන්තො වයප්පත්තොපි අප්පන්නපානභොජනො හුත්වා විචරන්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව **ඡළභිඤ්ඤො** අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"**සුචින්තිතං** භගවන්තං ලොකජෙට්ඨං නරාසභං
උපවිට්ඨං බ්‍රහාරඤ්ඤෙ වාතාබාධෙන **පීළිතං**

දිස්වා චිත්තං පසාදෙත්වා ඝතමණ්ඩං උපාදිසිං.
කතත්තා භාවිතත්තා ච තං මෙ භාගීරථී විය

මහාසමුද්දා චත්තාරො ඝතං සම්පජ්ජරෙ මම
අයඤ්ච පථවී ඝොරා අප්පමාණා අසඞ්ඛියා

මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය භවන්ති මධුසක්කරා.
චතුද්දිසා ඉමෙ රුක්ඛා පාදපා ධරණීරුහා.

මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය කප්පරුක්ඛා භවන්ති තෙ.
පඤ්ඤාසක්ඛත්තුං දෙවෙසු දෙවරජ්ජමකාරයිං.

එකපඤ්ඤාසක්ඛත්තුඤ්ච චක්කවත්ති අහොසහං
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.

චතුනවුතෙ ඉතො කපෙප යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. සන්ථුතස්සිදං[1] ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වාපි පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන අප්පලාභී අප්පඤ්ඤාතො ච අහොසි. උද්දෙසභත්තසලාකභත්තානිපි ලාමකානෙව පාපුණන්ති. කම්මබලෙනෙව ච පුථුජ්ජනා භික්ඛූ සාමණෙරා ච අප්පඤ්ඤාතොති තං අවමඤ්ඤන්ති. ථෙරො තෙ භික්ඛූ සංවෙජෙන්තො:-

“අපි චෙ හොති තෙවිජ්ජො මච්චුහායී අනාසවො
අප්පඤ්ඤාතොති තං බාලා අවජානන්ති අජානතා.[2]

යො ච ඛො අන්නපානස්ස ලාභී හොතීධ පුග්ගලො
පාපධම්මොපි චෙ හොති සො තෙසං හොති සක්කතො”ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ ‘අපී’ති සම්භාවනෙ නිපාතො. ‘චෙ’ති පරිකප්පනෙ. “හොතී”ති: භවති. තිස්සො විජ්ජා එතස්සාති=තෙවිජ්ජො. මච්චුං පජහීති=මච්චුහායී. කාමාසවාදීනං අභාවෙන=අනාසවො. ඉදං වුත්තං හොති:-“දිබ්බචක්ඛුඤාණං පුබ්බෙනිවාසඤාණං ආසවක්ඛයඤාණන්ති ඉමාසං තිස්සන්නං විජ්ජානං අධිගතත්තා තෙවිජ්ජො තතො එව සබ්බසො කාමාසවාදීනං පරික්ඛීණත්තා අනාසවො, ආයතිං පුනබ්භවස්ස අගහණතො මරණාභාවෙන මච්චුහායී. යදිපි හොති. එවං සන්තෙපි අප්පඤ්ඤාතොති තං බාලා අවජානන්ති යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති තං සදත්ථං අනුපාපුණිත්වා ඨිතම්පි තං උත්තමපුරිසං ධුතවාදෙ බහුස්සුතො ධම්මකථිකොති උප්පන්නලාභස්ස අභාවතො නපඤ්ඤාතො නපාකටොති බාලා දුම්මෙධපුග්ගලා අවජානන්ති. කස්මා? අජානනා අජානනකාරණා ගුණානං අජානනමෙව චා තත්ථ කාරණන්ති දස්සෙති. යථා ච ගුණානං අජානනතො බාලා ලාභගරුතාය සම්භාවනීයම්පි අවජානන්ති. එවං ගුණානං අජානනතො ලාභගරුතාය එවං අවජානිතබ්බම්පි සම්භාවෙන්තීති දස්සෙන්තො දුතියගාථං ආහ. තත්ථ ‘යො’ති: අනියමවචනං. ච සද්දො බ්‍යතිරෙකො. තෙන යථාවුත්ත පුග්ගලතො ඉමස්ස පුග්ගලස්ස වුච්චමානංයෙව විසෙසං ජොතෙති. ‘ඛො’ති අවධාරණෙ. “අන්නපානස්සා”ති: නිදස්සනමත්තං. ‘ලාභී’ති: ලාභවා. ‘ඉධා’ති: ඉමස්මිං ලොකෙ. ජරාමරණෙහි තස්ස තස්ස සත්තාවාසස්ස පූරණතො ගලනතො පුග්ගලො. “පාපධම්මො”ති: ලාමකධම්මො. අයමෙත්ථ අත්ථො:-යො පන පුග්ගලො චීවරා

1. සී. I & ම. සතමණ්ඩස්සිදං.
2. අජානතා. ථෙ. පා. P. T. E.

දීපපච්චයමත්තස්සෙව ලාභී හොති, න ඛාදනාදීනං. සො පාපිච්ඡතාය දුස්සීලභාවෙන හීනධම්මොපි සමානො ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ බාලානං ලාභගරුතාය සක්කතො ගරුකතො හොතීති.

අජිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“**යදාහං ධම්මමස්සොසි**”න්ති ආයස්මතො **මෙලජිනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො මධුරං ආමොදඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාරාණසියං ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මෙලජිනොති ලද්ධනාමො විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො දිසාපාමොක්ඛො අහොසි. සො භගවති බාරාණසියං ඉසිපතනෙ විහරන්තෙ විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා තදහෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“සහස්සරංසී භගවා සයම්භූ අපරාජිතො
විවෙකා උට්ඨහිත්වාන ගොචරායාභිනික්ඛමි.

ඵලහත්ථො අහං දිස්වා උපගච්ඡිං නරාසභං;
පසන්නචිත්තො සුමනො ආමොදමදදිං ඵලං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අපරභාගෙ භික්ඛූහි “ආවුසො කිං තයා උත්තරිමනුස්සධම්මො අධිගතො”ති පුට්ඨො සීහනාදං නදන්තො:-

“යදාහං ධම්මමස්සොසිං භාසමානස්ස සත්ථුනො
න කඞ්ඛමභිජානාමි සබ්බඤ්ඤූ අපරාජිතෙ

සත්ථවාහෙ මහාවීරෙ සාරථීනං වරුත්තමෙ
මග්ගෙ පටිපදායං වා කඞ්ඛා මය්හං න විජ්ජතී”ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ “**යදා**”ති: යස්මිං කාලෙ. ‘**අහ**’න්ති: අත්තානං නිද්දිසති. “**ධම්ම**”න්ති: චතුසච්චධම්මං. “**අස්සොසි**”න්ති: සුණිං. “**සත්ථුනො**”ති: දිට්ඨධම්මිකාදීහි අත්ථෙහි වෙනෙය්‍යානං සාසනෙන සත්ථුනො.

“කඞ්ඛ”න්ති: සංසයං. සබ්බතමසබ්බතඤ්ච අනවසෙසතො ජානනතො=**සබ්බඤ්ඤූ**. කුතොචිපි අපරාජිතභාවෙන=**අපරාජිතෙ**. වෙනෙය්‍යසත්තානං සංසාරකන්තාරතො නිබ්බාණං පටිවාහනට්ඨෙන=**සත්ථවාහෙ**. ඉදං වුත්තං හොති:-යතොප්පභුති අහං සත්ථු ධම්මං දෙසෙන්තස්ස චතුසච්චධම්මං අස්සොසිං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරෙසිං උපලභිං, තතො පට්ඨාය අනවසෙසං සබ්බතාසබ්බත සම්මුතිධම්මානං සයම්භුඤාණෙන ජානනතො සබ්බඤ්ඤූ අනාවරණදස්සාවිම්හි, පඤ්චන්නම්පි මාරානං අභිභවනතො කෙහිපි අපරාජිතත්තා සදෙවකෙ ලොකෙ අප්පටිහතධම්මචක්කත්තා ච අපරාජිතෙ, වෙනෙය්‍යසත්තානං කන්තාරාදිතො වාහනට්ඨෙන සත්ථවාහෙ, මහාවික්කන්තතාය මහාවීරෙ, අඤ්ඤෙහි දුද්දමානං පුරිසදම්මානං සරණතො අච්චන්තිකෙන දමනෙන දමනතො සාරථීනං පවරභූතෙ උත්තමෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ, “බුද්ධො නුඛො නො නුඛො”ති කඞ්ඛං නාභිජානාමි; අපරප්පච්චයභාවතො. තථාරූපෙ දෙසිතෙ අරියමග්ගෙ තදුපාදයභූතාය ච සීලාදිපටිපදාය “නීය්‍යානිකො නුඛො න නුඛො”ති කඞ්ඛා විචිකිච්ඡා න විජ්ජති, නත්ථීති. එත්ථ ච අරියධම්මෙ සංසයාභාවකථනෙන අරියසඞ්ඝෙපි සංසයාභාවො කථිතො යෙවාති දට්ඨබ්බං තත්ථ පතිට්ඨිතස්ස අනඤ්ඤථාභාවතො.

මෙළජිනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“යථා අගාරං දුච්ඡන්න”න්ති ආයස්මතො **රාධත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං පටිභානෙය්‍යකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපීයමානං දිස්වා සයං තං ඨානං පත්ථෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. සත්ථු උළාරං ච පූජමකාසි. සො එවං කතපණිධානො තතො චුතො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මධුරානි අම්බඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **රාධො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො හුත්වා ඝරාවාසං වසන්තො මහල්ලකකාලෙ පුත්තදාරෙහි අපසාදිතො “කිමෙම ඝරාවාසෙන පබ්බජිස්සාමී”ති විහාරං ගන්ත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා තෙහි “අයං බ්‍රාහ්මණො ජිණ්ණො න සක්කොති වත්තපටිවත්තං පූරෙතු”න්ති පටික්ඛිත්තො සත්ථු

ඤත්තිකං ගහෙත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං පවෙදෙත්වා සත්ථාරා උප නිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා. ආණත්තෙන ධම්මසෙනාපතිනා පබ්බාජිතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
රථියං පටිපජ්ජන්තං අම්බඵලමදාසහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු සන්තිකාවචරො හුත්වා විචරන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනාපටිභානස්ස පච්චයභූතානං පටිභානකානං අග්ගො ජාතො. ථෙරස්ස හි දිට්ඨිසමුදයාචාරං ච ආගම්ම දසබලස්ස න තං විනා ධම්මදෙසනා පටිභාති. තෙනාහ භගවා:-"එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං පටිභාණෙය්‍යකානං යදිදං රාධො"ති. සො එකදිවසං "ඉමෙ සත්තා අභාවිතාය රාගෙන අභිභූයන්ති භාවනාය සදිසං නත්ථී"ති භාවනං ථොමෙන්තො:-

"යථා අගාරං දුච්ඡන්නං වුට්ඨී සමතිවිජ්ඣති,
එවං අභාවිතං චිත්තං රාගො සමතිවිජ්ඣති.

යථා අගාරං සුච්ඡන්නං වුට්ඨී න සමතිවිජ්ඣති,
එවං සුභාවිතං චිත්තං රාගො න සමතිවිජ්ඣතී"ති

ගාථාවයමාහ.

තත්ථ **"අගාර"**න්ති: යං කිඤ්චි ගෙහං. **"දුච්ඡන්න"**න්ති: විරළච්ඡන්නං, ඡිද්දාවඡිද්දං. **"සමතිවිජ්ඣතී"**ති: වස්සවුට්ඨි එතිවිජ්ඣති. **"අභාවිත"**න්ති: තං අගාරං වුට්ඨිවිය භාවනාය රහිතත්තා අභාවිතං චිත්තං. **"රාගො සමතිවිජ්ඣතී"**ති: න කෙවලං රාගොව, දොස මොහාදයොපි සබ්බකිලෙසා තථාරූපං චිත්තං අතිවිජ්ඣන්ති යෙව. **"සුභාවිත"**න්ති: සමථවිපස්සනාභාවනාහි සුට්ඨු භාවිතං. එවරූපං චිත්තං සුච්ඡන්නං ගෙහං වුට්ඨි විය රාගාදයො කිලෙසා අතිවිජ්ඣිතුං න සක්කොන්තීති.

රාධත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"ඛීණා හි මය්හං ජාතී"ති ආයස්මතො සුරාධත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්න

මානසො මාතුලුඞ්ගඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අනන්තරං වුත්තස්ස රාධත්ථෙරස්ස කණිට්ඨො හුත්වා නිබ්බත්ති. සුරාධොතිස්ස නාමං අහොසි. සො ජෙට්ඨභාතරි රාධෙ පබ්බජිතෙ සයම්පි පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"කණිකාරංව ජලිතං පුණ්ණමාසෙව චන්දිමං
ජලන්තං දීපරුක්ඛංව අද්දසං ලොකනායකං.

මාතුලුඞ්ගඵලං ගය්හ අදාසිං සත්ථුනො අහං
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස වීරස්ස පසන්නො සෙහි පාණිහි.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

අරහත්තං පන පත්වා සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවදස්සනත්ථං අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"ඛීණාහි මය්හං ජාති වුසිතං ජිනසාසනං,
පහීනො ජාලසඞ්ඛාතො, භවනෙත්ති සමූහතා.

යස්සත්ථාය පබ්බජිතො අගාරස්මා අනගාරියං,
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො සබ්බසංයොජනක්ඛයො"ති

ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ "**ඛීණා**"ති: ඛයං පරියොසානං ගතා. "**ජාති**"ති: භවො. භවනිබ්බත්ති වා. "**වුසිතං ජිනසාසන**"න්ති: ජිනස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනං, මග්ගබ්‍රහ්මචරියං වුත්ථං පරිවුත්ථං. "**පහීනො ජාලසඞ්ඛාතො**"ති: සත්තසන්තානස්ස ඔත්ථරණතො නිස්සරිතුං අප්පදානතො ච ජාලසඞ්ඛාතොති ච ලද්ධනාමා දිට්ඨි අවිජ්ජා ච පහීනා මග්ගෙන සමුච්ඡින්නා. "**භවනෙත්ති සමූහතා**"ති: කාමභවාදිකස්ස භවස්ස නයනතො පවත්තනතො භවනෙත්ති සඤ්ඤිතා තණ්හා සමුග්ඝාටිතා. යස්ස අත්ථාය යදත්ථං අහං අගාරස්මා ගෙහතො අනගාරියං පබ්බජිං පබ්බජ්ජං උපගතො. සො සබ්බසො ඔරම්භාගියුද්ධම්භාගියප්පභෙදානං සංයොජනානං ඛයභූතො අත්ථො නිබ්බාණසඞ්ඛාතො පරමත්ථො අරහත්තසඞ්ඛාතො සදත්ථො ච මයා අනුප්පත්තො අධිගතොති අත්ථො.

සුරාධත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“සුඛං සුපන්ති”ති ආයස්මතො **ගොතමත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ආමොදඵලමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **ගොතමො**ති ලද්ධනාමො සත්තවස්සිකකාලෙ උපනයනං කත්වා රතනභික්ඛං චරිත්වා සහස්සං ලභිත්වා තං තාදිසෙ ඨානෙ ඨපෙත්වා වතං චරන්තො සොළසසත්තරසවස්සුද්දෙසිකකාලෙ අකල්‍යාණමිත්තො හි කාමෙසු පරිතාපියමානො එකිස්සා රූපූපජීවිනියා හං සහස්සභණ්ඩිකං දත්වා බ්‍රහ්මචරියවිනාසං පත්වා තාය වස්ස බ්‍රහ්මචාරිරූපං දිස්වා විරත්තාකාරෙ දස්සිතෙ එකරත්තිවාසෙනෙව නිබ්බින්නරූපො අත්තනො බ්‍රහ්මචරියවිනාසං ධනජානිං ච සරිත්වා “අයුත්තං මයා කත”න්ති විප්පටිසාරී අහොසි. සත්ථා තස්ස හෙතුසම්පත්තිං චිත්තාචාරං ච ඤත්වා තස්ස ආසන්නට්ඨානෙ අත්තානං දස්සෙසි. සො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො උපසඞ්කමි. තස්ස භගවා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජන්තො ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
රථියං පටිපජ්ජන්තං ආමොදමදදිං ඵලං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පත්වා ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙන්තං එකො ගිහිසහායො උපගන්ත්වා “ආවුසො තයා රතනභික්ඛාය ලද්ධං පබ්බජන්තො කිං අකාසී”ති පුච්ඡි. තං සුත්වා ථෙරො “ඉදං නාම කත”න්ති අනාචික්ඛිත්වා මාතුගාමෙ දොසං පකාසෙත්වා අත්තනො වීතරාගභාව විභාවෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

“සුඛං සුපන්ති මුනයො යෙ ඉත්ථීසු න බජ්ඣරෙ
සදා වෙ රක්ඛිතබ්බාසු යාසු සච්චං සුදුල්ලභං.

වධං චරිම්හ තෙ කාම අනණාදානි තෙ මයං;
ගච්ඡාමදානි නිබ්බානං යත්ථ ගන්ත්වා න සොචතී”ති

ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ “සුඛං සුපන්ති මුනයො යෙ ඉත්ථීසු න බජ්ඣරෙ”ති: යෙ ඉත්ථීසු විසයභූතාසු නිමිත්තභූතාසු වා රාගබන්ධනෙන න බජ්ඣන්ති තෙ

සබ්බමුනයො තපස්සිනො සංයතින්ද්‍රියා සුඛං සුපන්ති, සුඛං විහරන්ති; නත්ථි තෙසං දුක්ඛන්ති අධිප්පායො. "සුපන්තී"ති හි නිදස්සනමත්තමෙතං. **"සදා වෙ රක්ඛිතබ්බාසූ"**ති: එකංසෙනෙව සබ්බකාලං රක්ඛිතබ්බාසු. ඉත්ථියො හි සත්තභූමිකෙ නිප්පුරිසෙපි පාසාදෙ උපරිභූමියං වසාපෙත්වාපි කුච්ඡියං පක්ඛිපිත්වාපි න සක්කා රක්ඛිතුං තස්මා කිටඨාදිභාගියො විය සබ්බකාලං රක්ඛණීයා හොන්ති. බහුචිත්තතාය වා සාමිකෙන වත්ථාලඞ්කාරානුප්පදානාදිනා චිත්තස්සාදත්ථනතො සබ්බකාලං රක්ඛිතා වා සරීරසභාගා වා මාලාගන්ධාදීහි පරිච්ඡාදන වසෙන රක්ඛිතබ්බචිත්තතාය රක්ඛිතබ්බාති සදා වෙ රක්ඛිතබ්බා; **"තාසු සච්චං සුදුල්ලභ"**න්ති: තාසු සච්චවචනං ලද්ධුං න සක්කා. ඉත්ථියො හි අග්ගිම්හි පවිසන්ති, විසම්පි ඛාදන්ති, සත්ථම්පි ආහරන්ති, උබ්බන්ධිත්වාපි කාලං කරොන්ති. න පන සච්චෙ ඨාතුං සක්කොන්ති. තස්මා එවරූපා ඉත්ථියො වජ්ජෙත්වා ඨිතා මුනයො සුඛිතාති දස්සෙති. ඉදානි යස්ස අප්පහීනත්තා එවරූපාසු ඉත්ථීසුපි බජ්ඣන්ති තස්ස කාමස්ස අත්තනො සුප්පහීනතං අච්චන්තං නිරොධිතතං ච දස්සෙන්තො දුතියං ගාථමාහ. **"වධං චරිම්හ තෙ කාමා"**ති: අම්භො කාම තව වධං අච්චන්තං සමුච්ඡෙදං අරියමග්ගෙන චරිම්හ. "චරිම්හ සෙ"තිපි පාඨො වධාය පහාණාය මග්ගබ්‍රහ්මචරියං අචරිම්හාති අත්ථො. **"අණණා දානි තෙ මය"**න්ති: ඉදානි අග්ගමග්ගුප්පත්තිතො පට්ඨාය ඉණභාවකරාය පහීණත්තා කාම තෙ අණණා මයං න තුය්හං ඉණං ධාරෙම. අවීතරාගො හි රාගස්ස වසං වත්තනතො තස්ස ඉණං ධාරෙන්තො විය හොති. වීතරාගො පන තං අතික්කමිත්වා පරමෙන වෙස්සරියෙන සමන්නාගතො. **"අනිමිත්තා එව ගච්ඡාම දානි නිබ්බාණං යත්ථ ගන්ත්වා න සොචති"**ති: යස්මිං නිබ්බාණෙ ගමනහෙතු සබ්බසො සොකහෙතූනං අභාවතො න සොචති තං අනුපාදිසෙස නිබ්බාණමෙව ඉදානි ගච්ඡාම පාපුණාමාති අත්ථො.

ගොතමත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පුබ්බෙ හනති අත්තාන"න්ති ආයස්මතො **වසභත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා **උප්පත්ති? අයම්පි** පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි **උපචිණන්තො** බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **වයප්පත්තො** බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චුද්දසසහස්සතාපසපරිවාරො හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ සමඞ්ග නාම පබ්බතෙ අස්සමං කාරෙත්වා වසන්තො ඣානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා තාපසානං ඔවාදානුසාසනියො දෙන්තො එකදිවසං එවං චින්තෙසි: "අහං ඛො දානි ඉමෙහි තාපසෙහි සක්කතො ගරුකතො පූජිතො විහරාමි. මයා පන පූජෙතබ්බො න් උප

ලබ්භති. දුක්ඛො ඛො පනායං ලොකෙ අගාරවාසො"ති. එවං පන විනෙතබ්බා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරතාය පුරිමබුද්ධානං චෙතියෙ අත්තනා කතං පූජාසක්කාරං අනුස්සරිත්වා "යන්නූනාහං පුරිමබුද්ධෙ උද්දිස්ස පුලිනචෙතියං කත්වා පූජං කරෙය්‍ය"න්ති හට්ඨතුට්ඨො ඉද්ධියා පුලිනථූපං සුවණ්ණමයං මාපෙත්වා සුවණ්ණමයාදීහි තිසහස්සමත්තෙහි පුප්ඵෙහි දෙවසිකං පූජං කරොන්තො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථපි යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො තාවතිංසෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වසභොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො භගවතො වෙසාලිගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ සමඞ්ගො නාම පබ්බතො,
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

නාරදො නාම නාමෙන ජටිලො උග්ගතාපනො,
චතුද්දසසහස්සානි සිස්සා පරිචරන්ති මං.

පටිසල්ලීනකො සන්තො එවං චින්තෙසහං තදා:
සබ්බො ජනො මං පූජෙති, නාහං පූජෙමි කඤ්චන,

න මෙ ඔවාදකො අත්ථි, වත්තා කොචි න විජ්ජති,
අනාචරියුපජ්ඣායො වනෙ වාසං උපෙමහං.

උපාසමානො යමහං ගරුචිත්තං උපට්ඨහෙ
සො මෙ ආචරියො නත්ථි වනවාසො නිරත්ථකො.

ආයාගං මෙ ගවෙසිස්සං ගරුභාවනියං තථා
සාවස්සයො භවිස්සාමි, න කොචි ගරහිස්සති.

උත්තානකූලා නදිකා සුපතිත්ථා මනොරමා
සුසුද්ධපුලිනාකිණ්ණා අවිදූරෙ මමස්සමං.

නදිං අපදිකං[2] නාම උපගන්ත්වා අහං තදා
සංවඩ්ඪිත්වා පුලිනං අකං පුලිනචෙතියං.

යෙ තෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා භවන්තකරණා මුනී
තෙසං එතාදිසො ථූපො, තං නිමිත්තං කරොමහං.

කරිත්වා පුලිනං ථූපං සොවණ්ණං මාපයිං අහං
සොවණ්ණකිංකිණිපුප්ඵානං සහස්සෙ තීණි පූජයිං.

---

1. සමඞ්ගො. අප. පා. 2. අපරිකං. අප. පා.

සායං පාතං නමස්සාමි පෙදජාතො කතඤ්ජලී,
සම්මුඛා විය සම්බුද්ධං වන්දිං පුලින චෙතියං.

යදා කිලෙසා ජායන්ති විතක්කා ගෙහනිස්සිතා
සරාමි සුකතං ථූපං පච්චවෙක්ඛාමි තාවදෙ.

උපනිස්සාය විහරං සත්ථවාහං විනායකං
කිලෙසෙ සංවසෙය්‍යාසි න යුත්තං තව මාරිස.

සහසාවජ්ජිතෙ ථූපෙ ගාරවො හොති මෙ තදා
කුවිතක්කෙ විනොදෙමි නාගො කුන්තඞ්කිතො[1] යථා.

එවං විහරමානං මං මච්චුරාජාභිමද්දයි;
තත්ථ කාලං කතො සන්තො බ්‍රහ්මලොකං අගච්ඡහං.

යාවතායුං වසිත්වාන තිදසෙ උපපජ්ජහං.
අසීතික්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං.

සතානං තීණික්ඛත්තුං ච චක්කවත්ති අහොසහං.
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසංඛියං.

තෙසං කිංකිණිපුප්ඵානං විපාකං අනුභොමහං.
ධාතිසතසහස්සානි පරිවාරෙන්ති මං භවෙ

ථූපස්ස පරිචිණ්ණත්තා රජොජල්ලං න ලිප්පති.
ගත්තෙ සෙදා න මුච්චන්ති, සප්පභාසො භවාමහං.

අහො මෙ සුකතො ථූපො සුනිට්ඨා පරිඛා නදී,
ථූපං කත්වාන පුලිනෙ පත්තොම්හි අචලං පදං.

කුසලං කත්තුකාමෙන ජන්තුනා පාරගාමිනා
නත්ථි ඛෙත්තං අඛෙත්තං වා පටිපත්තී ච සාධකා.[2]

යථාපි බලවා පොසො අණ්ණවං තරිතුස්සහෙ
පරිත්තං කට්ඨමාදාය පක්ඛන්දෙය්‍ය මහාසරං.

ඉමාහං කට්ඨං නිස්සාය තරිස්සාමි මහොදධිං
උස්සාහෙන ච විරියෙන තරෙය්‍ය උදධිං නරො.

තථෙව මෙ කතං කම්මං පරිත්තං ථොකකං ච තං
තං කම්මං උපනිස්සාය සංසාරං සමතික්කමිං.

පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ සුක්කමූලෙන චොදිතො
සාවත්ථියං කුලෙ ජාතො මහාසාලෙ සුඅඩ්ඪකෙ.

සද්ධා මාතා පිතා මය්හං බුද්ධස්ස සරණං ගතා,
උභො දිට්ඨපදා එතෙ අනුවත්තන්ති සාසනං.

---

1. තුදට්ටිතො. අප. පා. 2. සී. I. සාරකා.

බොධිපපරිකං ගය්හ සොවණ්ණථූපං අකාරයුං;
සායං පාතං නමස්සන්ති සක්‍යපුත්තස්ස සම්මුඛා.

උපොසථම්හි දිවසෙ සොවණ්ණථූපං විනීහරුං
බුද්ධස්ස වණ්ණං කිත්තෙන්තා තියාමං වීතිනාමයුං.

සහ දිස්වාන තං ථූපං සරිං පුලිනචෙතියං.
එකාසනෙ නිසීදිත්වා අරහත්තමපාපුණිං

ගවෙසමානො තං ධීරං ධම්මසෙනාපතිද්දසං;
අගාරා නික්ඛමිත්වාන පබ්බජිං තස්ස සන්තිකෙ.
ජාතියා සත්තවස්සෙන අරහත්තං අපාපුණිං.
උපසම්පාදයී බුද්ධො ගුණමඤ්ඤාය චක්ඛුමා.

දාරකෙනෙව සන්තෙන කිරියා නිට්ඨිතා මයා;
කතං මෙ කරණීයජ්ජ සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ.

සබ්බවෙරභයාතීතො සබ්බසඞ්ගාතිගො ඉසි
සාවකො තෙ මහාවීර; සොණ්ණථූපස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා දායකානුග්ගහං කරොන්තො තෙහි උපනීතෙ පච්චයෙ පටික්ඛිපති, යථාලද්ධෙයෙව පරිභුඤ්ජති. තං පුථුජ්ජනා "අයං කායදළ්හීබහුලො අරක්ඛිතචිත්තො"ති මඤ්ඤමානා අවමඤ්ඤන්ති. ථෙරො තං අගණෙන්තොව විහරති. තස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරො කුහකභික්ඛු පාපිච්ඡො සමානො අප්පිච්ඡො විය සන්තුට්ඨො විය අත්තානං දස්සෙන්තො ලොකං වඤ්චෙන්තො විහරති. මහාජනො තං අරහන්තං විය සම්භාවෙති. අථස්ස සක්කො දෙවානමින්දො තං පවත්තිං ඤත්වා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා "භන්තෙ කිං නාම කුහකො කරොතී"ති පුච්ඡි. ථෙරො පාපිච්ඡං ගරහන්තො:-

"පුබ්බෙ හනති[1] අත්තානං පච්ඡා හනති[1] සො පරෙ
සුහතං හනති[1] අත්තානං වීතංසෙනෙව පක්ඛිමා.

න බ්‍රාහ්මණො බහිවණ්ණො අන්තො වණ්ණො හි බ්‍රාහ්මණො
යස්මිං පාපානි කම්මානි සවෙ කණ්හො සුජම්පතී"ති

ගාථාවයමාහ.

තත්ථ **"පුබ්බෙ හනති අත්තාන"**න්ති: කුහකපුග්ගලො අත්තනො කුහකවුත්තියා ලොකං වඤ්චෙන්තො පාපිච්ඡතාදිපාපධම්මෙහි පඨමමෙව අත්තානං හනති. අත්තනො කුසලකොට්ඨාසං විනාසෙති. **"පච්ඡා හනති සො පරෙ"**ති: සො කුහකො පඨමං තාව වුත්තනයෙන අත්තානං හන්ත්වා පච්ඡා පරෙ යෙහි අයං භික්ඛු පෙසලො අරියොති වා සම්භාවෙන්තෙහි කාරා කතා තෙ හනති. තෙසං කාරාති

1. හනති. ථෙ. පා, P. T. E.

අත්තනි සන්තානි අමහප්ඵලානි කත්වා පච්චයවිනාසෙන විනාසෙති. සතිපි කුහකස්ස උභයඝාතනෙ අත්තඝාතනෙ පන අයං විසෙසොති දස්සෙන්තො ආහ. **"සුහතං හන්ති අත්තාන"**න්ති: සො කුහකො අත්තානං හනන්තො සුහතං කත්වා හන්ති විනාසෙති. යථා කිං **"විතංසෙනෙව පක්ඛිමා"**ති: වීතංසොති පක්ඛී සකුණො තෙන **"පක්ඛිමා"**ති: සාකුණිකො. යථා තෙන වීතංසසකුණෙන අඤ්ඤෙ සකුණෙ වඤ්චෙත්වා හනන්තො ඉධ ලොකෙපි අත්තානං හන්ති විඤ්ඤූගරහසාවජ්ජසභාවාදිනා සම්පරායං පන දුග්ගතිං පරිකිලෙසෙන හන්තියෙව. න පන තෙ සකුණෙ පච්ඡා හන්තුං සක්කොන්ති. එවං කුහකොපි කොහඤ්ඤෙන ලොකං වඤ්චෙත්වා ඉධ ලොකෙපි අත්තානං හන්ති විප්පටිසාර විඤ්ඤූගරහාදීහි පරලොකෙපි දුග්ගති පරික්කිලෙසෙහි පන තෙ පච්චයදායකෙ අපායදුක්ඛං පාපෙති. අපිච කුහකො දක්ඛිණාය අමහප්ඵලභාවකාරණෙනෙව දායකං හන්තීති වුත්තො; න නිප්ඵලභාවකරණෙන. වුත්තං හෙතං භගවතා:–"දුස්සීලස්ස මනුස්සභූතස්ස දානං දත්වා සහස්සගුණා දක්ඛිණා පාටිකඞ්ඛිතබ්බා"ති. තෙනාහ:–**"සුහතං හන්ති අත්තාන"**න්ති. එවං බාහිරපරිමජ්ජනමත්තෙන ඊතා පුග්ගලා සුද්ධා නාම න හොන්ති, අබ්භන්තරසුද්ධියා එව පන සුද්ධා හොන්තීති දස්සෙන්තො **"නබ්‍රාහ්මණො"**ති: දුතියං ගාථමාහ. තස්සත්ථො:–ඉරියාපථසණ්ඨපනාදිබහිසම්පත්තිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණො න හොති සම්පත්තිඅත්ථො හි ඉධ වණ්ණසද්දො. අබ්භන්තරෙ පන සීලාදිසම්පත්තියා බ්‍රාහ්මණො හොති. බාහිතපාපො බ්‍රාහ්මණොති කත්වා තස්මා යස්මිං පාපානි ලාමකානි කම්මානි සංවිජ්ජන්ති එකංසෙන සො කණ්හො නිහීනපුග්ගලොති සුජම්පති දෙවානමින්ද ජානාහි. තං සුත්වා සක්කො කුහකභික්ඛුං තජ්ජෙත්වා ධම්මෙ වත්තාහීති ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

වසභත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නි ට්ඨි තා.

දුකනිපාතෙ පඨමවග්ගවණ්ණනා
ස ම ත්තා.

"සුස්සූසා"ති ආයස්මතො **මහාචුන්දත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කුම්භකාරකම්මෙන ජීවන්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො එකං මත්තිකාපත්තං සබ්බාභිසඞ්ඛතං කත්වා භගවතො අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ නාලකගාමෙ රූපසාරියා බ්‍රාහ්මණියා පුත්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස කණිට්ඨභාතා හුත්වා

නිබ්බත්ති. චුන්දොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ධම්මසෙනාපතිං අනුපබ්බජිත්වා තං නිස්සාය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

නගරෙ හංසවතියා කුම්භකාරො අහොසහං,
අද්දසං විරජං බුද්ධං ඔඝතිණ්ණමනාසවං.

සුකතං මත්තිකාපත්තං බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
පත්තං දත්වා භගවතො උජ්ජුභූතස්ස තාදිනො;

භවෙ නිබ්බත්තමානොහං සොණ්ණථාලෙ ලභාමහං
රූපියෙ ච සොවණ්ණෙ තට්ටකෙ ච මණීමයෙ.

පාතියො පරිභුඤ්ජාමි; පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.
යසානං ච ධනානං ච පත්තභූතො චහොසහං.

යථාපි භද්දකෙ ඛෙත්තෙ බීජං අප්පම්පි රොපිතං
සම්මාධාරෙ පවස්සන්තෙ[1] ඵලං තොසෙති කස්සකං;

තථෙවිදං පත්තදානං බුද්ධඛෙත්තම්හි රොපිතං
පීතිධාරෙ පවස්සන්තෙ ඵලං මෙ තොසයිස්සති.

යාවතා ඛෙත්තා විජ්ජන්ති සඞ්ඝා පි ච ගණාපි ච
බුද්ධ ඛෙත්තසමො නත්ථි සුඛදො තත්ථ පාණිනං.

නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ! නමො තෙ පුරිසුත්තම!
එකං පත්තං දදිත්වාන පත්තොම්හි අචලං පදං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පත්තමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පත්තදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා අත්තනා පටිලද්ධසම්පත්තියා කාරණභූතං ගරූපනිස්සයං විවෙකවාසඤ්ච කිත්තෙන්තො:-

"සුස්සූසා සුතවඩ්ඪනී, සුතං පඤ්ඤාය වඩ්ඪනං,
පඤ්ඤාය අත්ථං ජානාති, ඤාතො අත්ථො සුඛාවහො.

සෙවෙථ පන්තානි සෙනාසනානි චරෙය්‍ය සංයොජන
විප්පමොක්ඛං
සචෙ රතිං නාධිගච්ඡෙය්‍ය තත්ථ සඞ්ඝෙ වසෙ
රක්ඛිතත්තො සතීමා"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ "**සුස්සූසා**"ති: සොතබ්බයුත්තස්ස සබ්බසුතස්ස සොතුමිච්ඡා, ගරූ සන්නිවාසොපි, දිට්ඨධම්මිකාදිභෙදං හි අත්ථං සොතුමිච්ඡන්තො

---

1. පවෙච්ඡන්තෙ අප. පා.

කල්‍යාණමිත්තෙ උපසඞ්කමිත්වා වත්තකරණෙන පයිරුපාසන්ති සද්ධ තෙ පයිරුපාසනාය ආරාධිතචිත්තා කිඤ්චි උපනිසීදිතුකාමා හොන්ති. අථ තෙ උපනිසීදිත්වා අධිගතාය සොතුමිච්ඡාය ඔහිතසොතෙන සොතබ්බං හොතීති ගරුසන්නිවාසොපි සුස්සූසාහෙතුතාය සුස්සූසාති වුච්චති. සාපනායං සුස්සූසා සච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තං සුතං තං සමඞ්ගිනො පුග්ගලස්ස වඩ්ඪෙති බ්‍රූහෙතීති=**සුතවඩ්ඪනී.** බාහුසච්චකාරීති අත්ථො. **"සුතං පඤ්ඤාය වඩ්ඪනං"**ති: යං තං සුතධරෙ සුතසන්නිචයොති ඉධෙකච්චස්ස බහුස්සුතං හොති සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණන්ති එවමාදිනා නයෙන වුත්තං බාහුසච්චං තං අකුසලප්පහානකුසලාධිගමනහෙතුභූතං පඤ්ඤං වඩ්ඪෙතීති සුතං පඤ්ඤාය වඩ්ඪනං. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා:-"සුතවා ඛො භික්ඛවෙ අරියසාවකො අකුසලං පජහති, කුසලං භාවෙති, සාවජ්ජං පජහති, අනවජ්ජං භාවෙති, සුද්ධං අත්තානං පරිහරතී"ති. **"පඤ්ඤාය අත්ථං ජානාතී"**ති: බහුස්සුතො සුතමයඤාණෙ ඨිතො තං පටිපත්තිං පටිපජ්ජන්තො සුතානුසාරෙන අත්ථූපපරික්ඛාය ධම්මනිජ්ඣානෙන භාවනාය ලොකියලොකුත්තරභෙදං දිට්ඨධම්මාදිවිභාගං දුක්ඛාදිවිභාගං ච අත්ථං යථාභූතං පජානාති ච පටිවිජ්ඣති ච. තෙනාහ භගවා:-"සුතස්ස යථාපරියත්තස්ස අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මානුධම්මං පටිපන්නො හොතී"ති. ධතානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛතො ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දො ජායති, ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සහන්තො තුලයති, තුලයන්තො පදහති, පදහන්තො කායෙන චෙව පරමත්ථං සච්ඡිකරොති, පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ පස්සතී"ති. **"ඤාතො අත්ථො සුඛාවහො"**ති: යථාවුත්තො දිට්ඨධම්මිකාදිඅත්ථො චෙව දුක්ඛාදිඅත්ථො ච යථාවතො ඤාතො අධිගතො ලොකියලොකුත්තරභෙදං සුඛං ආවහති නිප්ඵාදෙතීති අත්ථො. ධතාය භාවනාසඤ්ඤාය සුතමත්තෙනෙව න සිජ්ඣතීති තස්සා පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙන්තො "සෙවෙථ-පෙ-විප්පමොක්ඛ"න්ති ආහ. තත්ථ **"සෙවෙථ පන්තානි සෙනාසනානී"**ති: කායවිවෙකමාහ තෙන සංයොජනප්පහානස්ස ච වක්ඛමානත්තා විවෙකාරහසෙසච විවෙකවාසොති සීලසංවරාදයො ඉධ අවුත්තසිද්ධා වෙදිතබ්බා. **"චරෙය්‍ය සංයොජනවිප්පමොක්ඛ"**න්ති: යථා සංයොජනෙහි චිත්තං විප්පමුච්චති තථා විපස්සනාභාවනං මග්ගභාවනං ච චරෙය්‍ය පටිපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. **"සචෙ රතිං නාධිගච්ඡෙය්‍ය තත්ථා"**ති: තෙසු පන්තසෙනාසනෙසු යථාලද්ධෙසු අධිකුසලධම්මෙසු ච රතිං පුබ්බභාපරං විසෙසස්ස අලාභතො අභිරතිං න ලභෙය්‍ය සඞ්ඝෙ භික්ඛුසමූහෙ රක්ඛිතත්තො කම්මට්ඨානපරිගණ්හනතො රක්ඛිතචිත්තො ඡසු ද්වාරෙසු සතිආරක්ඛාය උපට්ඨපනෙන සතිමා වසෙය්‍ය විහරෙය්‍ය. එවං විහරන්තස්ස ච අපිනාම සංයොජනවිප්පමොක්ඛො භවෙය්‍යාති අධිප්පායො.

මහාචුන්දත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"යෙ ඛො තෙ"ති ආයස්මතො ජොතිදාසත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො කාසුමාරිකඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පාතියත්ථජනපදෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ජොතිදාසොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්වා ඝරාවාසං වසන්තො එකදිවසං මහාකස්සපත්ථෙරං අත්තනො ගාමෙ පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො භොජෙත්වා ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා අත්තනො ගාමසමීපෙ පබ්බතෙ මහන්තං විහාරං කාරෙත්වා ථෙරං තත්ථ වාසෙත්වා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තො ථෙරස්ස ධම්මදෙසනාය පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"කණිකාරංව ජොතන්තං නිසින්නං පබ්බතන්තරෙ
අද්දසං විරජං බුද්ධං ලොකජෙට්ඨං නරාසභං.

පසන්නචිත්තො සුමනො සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං
කාසුමාරිකමාදාය බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා විසෙසතො විනයපිටකෙ සුකුසලභාවං පත්වා දසවස්සිකො පරිසුපට්ඨාකො හුත්වා බහූහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවන්තං වන්දිතුං සාවත්ථිං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අඩ්ඪාකපරිස්සයවිනොදනත්ථං තිත්ථියානං ආරාමං පවිසිත්වා එකමන්තං නිසින්නො එකං පඤ්චතපං තප්පන්තං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා "කිං බ්‍රාහ්මණ අස්මිං තපනියෙ අඤ්ඤං තපතී"ති ආහ. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො කුපිතො "භො මුණ්ඩක කිමඤ්ඤං තපනීය"න්ති ආහ. ථෙරො තස්ස:–

"කොධො[1] ච ඉස්සා ච පරමොදනා ච
මානො ච සාරම්භමදෙ පමාදෙ
තණ්හා අවිජ්ජා භවසංගතී ච
තෙ තපනීයා හි රූපකබන්ධො"ති

ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො තස්මිං තිත්ථියාරාමෙ සබ්බෙ අඤ්ඤතිත්ථියා ච ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. ථෙරො

1. සී. I. කොධපා.

තෙහි සද්ධිං සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා අත්තනො ජාතභූමිං යෙව ගතො දස්සනත්ථං උපගතෙසු ඤාතකෙසු නානාලද්ධිකෙ යඤ්ඤසුද්ධිකෙ ඔවදන්තො:-

> “යෙ ඛො තෙ වෙසමිස්සෙන[1] නානත්ථෙන ච කම්මුනා
> මනුස්සෙ උපරුන්ධන්ති ඵරුසූපක්කමා ජනා,
> තෙපි තත්ථෙව කීරන්ති න හි කම්මං පනස්සති.
>
> යං කරොති නරො කම්මං කල්‍යාණං යදි පාපකං,
> තස්ස තස්සෙව දායාදො යං යං කම්මං පකුබ්බතී”ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ ‘**යෙ**’ති: අනියමුද්දෙසො. ‘**තෙ**’ති: නියමතො එව පටිනිද්දෙසො. පදද්වයස්සාපි ජනාති ඉමිනා සම්බන්ධො. ‘**ඛො**’ති: නිපාතමත්තං. “**වෙසමිස්සෙනා**”ති: වරත්තඛණ්ඩාදිනා සීසාදීසු[2] වෙඨනෙන. වෙඨමිස්සෙනාතිපි පාළි, සො එවත්ථො. “**නානත්ථෙන ච කම්මුනා**”ති: හත්ථපාදාදිච්ඡෙදනෙන බුද්ධකභාවෙ වෙඨනාදිනා නානාවිධෙන පරූපඝාතකම්මෙන. “**මනුස්සෙ**”ති: නිදස්සනමත්තං. තස්මා යෙ කෙචි සත්තෙති අධිප්පායො. “**උපරුන්ධන්ති**”ති: විබාධෙන්ති. “**ඵරුසූපක්කමා**”ති: දාරුණපයොගා කුරූරකම්මන්තාති අත්ථො. “**ජනා**”ති: සත්තා. “**තෙපි තත්ථෙව කීරන්ති**”ති: තෙ වුත්තප්පකාරා පුග්ගලා යාහි කම්මකාරණාහි කාරෙන්තා අඤ්ඤෙ බාධිංසු තත්ථෙව තාසුයෙව කාරණාසු සයං කීරන්ති පක්ඛිප්පන්ති තථාරූපං යෙව දුක්ඛං අනුභවන්තීති අත්ථො. “තථෙව කීරන්ති”තිච පාඨො. යථා සයං අඤ්ඤෙසං දුක්ඛං අකංසු තථෙව අඤ්ඤෙහි කරීයන්ති දුක්ඛං පාපීයන්තීති අත්ථො. කස්මා? න හි කම්මං පනස්සති. කම්මං හි එකමන්තං උපචිතං විපාකං අදත්වා න විගච්ඡති අවසෙ සප්පච්චයසමවායෙ විපච්චතියෙවාති අධිප්පායො. ඉදානි “න හි කම්මං පනස්සතී”ති සඞ්ඛෙපතො වුත්තමත්ථං විභජිත්වා සත්තානං කම්මස්සකතං විභාවෙතුං “**යං කරොති**”ති ගාථං අභාසි. තස්සත්ථො:- යං කම්මං කල්‍යාණං කුසලං යදිවා පාපකං අකුසලං සත්තො කරොති කරොන්තො ච තත්ථ යං කම්මං යථා ඵලදානසමත්ථං හොති තථා පකුබ්බති උපචිනොති. “**තස්ස තස්සෙව දායාදො**”ති: තස්ස තස්සෙව කම්මඵලස්ස ගහණතො තෙන තෙන කම්මෙන දාතබ්බවිපාකස්ස භාගී හොතීති අත්ථො. තෙනාහ භගවා:-“කම්මස්සකා මාණව සත්තා කම්මදායාදා”ති ආදි. ඉමා ගාථා සුත්වා ථෙරස්ස ඤාතකා කම්මස්සකතායං පතිට්ඨහිංසූති.

ජෙතිදසත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. වෙසමිස්සෙන. ථෙ. පා. P. T. E 2. සීලාදීසු වෙඨනෙන. P. T. E.

"අච්චයන්ති අහොරත්තා"ති ආයස්මතො **හෙරඤ්ඤකානිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතී නගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො පරෙසං භතකො හුත්වා විචරන්තො එකදිවසං සුජාතස්ස නාම සත්ථු සාවකස්ස පංසුකූලං පරියෙසන්තස්ස උපඩ්ඪදුස්සං පරිච්චජි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙව මනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරඤ්ඤො ගාම භොජකස්ස චොරඝාතකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **හෙරඤ්ඤිකානි** තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො පිතු අච්චයෙන රඤ්ඤො තස්මිංයෙව ගාමභොජකට්ඨානෙ ඨපිතො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො අත්තනො කණිට්ඨස්ස තං ඨානන්තරං දපෙත්වා රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨ පෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරස්ස භගවතො සුජාතො නාම සාවකො
පංසුකූලං ගවෙසන්තො සංකාරෙ චරතෙ තදා.

නගරෙ හංසවතියා පරෙසං භතකො අහං
උපඩ්ඪදුස්සං දත්වාන සිරසා අභිවාදයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගඤ්ඡහං.

තෙත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං.
සත්තවීසතික්ඛත්තුං ච චක්කවත්තී අහොසහං.

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසංඛියං,
උපඩ්ඪදුස්සදානෙන මොදාමි අකුතොභයො.

ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ සකානනං සපබ්බතං
ඛොමදුස්සෙහි ඡාදෙය්‍යං. අඩ්ඪදුස්සස්සිදං ඵල

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. අඩ්ඪදුස්සස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො කණිට්ඨභාතරං තතො කම්මතො නිවත්තෙතුකාමො තස්මිංයෙව කාමෙම අභිරතං දිස්වා තං චොදෙන්තො:-

"අච්චයන්ති අහොරත්තා, ජීවිතං උපරුජ්ඣති,
ආයු ඛීයති මච්චානං කුන්නදීනංව ඔදකං.

අථ පාපානී කම්මානි කරං බාලො න බුජ්ඣති
පච්ඡාස්ස කටුකං හොති, විපාකො හිස්ස පාපකො"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ "අච්චයන්ති"ති: අතික්කමන්ති, ලහුං ලහුං අපගච්ඡන්තීති අත්ථො. "අහොරත්තා"ති: රත්තින්දිවා. "ජීවිතං උපරුජ්ඣති"ති: ජීවිතින්ද්‍රියං ච ඛණිකනිරොධවසෙන නිරුජ්ඣති. වුත්තඤ්හි:-"ඛණෙ ඛණෙ ත්වං භික්ඛු ජායසි ච ජීයසි ච මීයසි ච චවසි ච උපපජ්ජසි චා"ති ආදි. "ආයු ඛීයති මච්චාන"න්ති: මරිතබ්බසභාවත්තා මච්චාති ලද්ධනාමානං ඉමෙසං සත්තානං ආයු "යො චිරං ජීවති වස්සසතං අප්පං වා භිය්‍යො වා"ති එවං පරිච්ඡින්නකාලපරමායු ඛීයති, ඛයං ච සමෙභදං ච ගච්ඡති. යථා කිං? කුන්නදීනංව ඔදකං. යථා නාම කුන්නදීනං පබ්බතෙය්‍යානං ඛුද්දකනදීනං පබ්බතෙය්‍යං උදකං චිරං න තිට්ඨති ලහුතරං ඛීයති ආගතමත්තංයෙව විගච්ඡති, එවං සත්තානං ආයු ලහුතරං ඛීයති ඛයං ගච්ඡති. එත්ථ ච උදකමෙව ඔදකන්ති වුත්තං, යථා මනොයෙව මානසන්ති. "අථ පාපානි කම්මානි කරං බාලො න බුජ්ඣතී"ති: එවං සංසාරෙ අනිච්චෙපි සමානෙ බාලො ලොභවසෙන වා කොධවසෙන වා පාපානි කම්මානි කරොති කරොන්තොපි න බුජ්ඣති පාපං කරොන්තො ච පාපං කරොමීති අබුජ්ඣනකො නාම නත්ථි. ඉමස්ස කම්මස්ස එවරූපො ච දුක්ඛො විපාකොති පන අජානන්තො න බුජ්ඣතීති වුත්තං. "පච්ඡාස්ස කටුකං හොතී"ති: යදි පාපස්ස කම්මස්ස ආයූහනක්ඛණෙ ඉමස්ස කම්මස්ස එවරූපො විපාකොති න බුජ්ඣති, තතො පච්ඡා පන නිරයාදීසු නිබ්බත්තස්ස අස්ස බාලස්ස කටුකං අනිට්ඨං දුක්ඛමෙව හොති. විපාකො හිස්ස පාපකො; යස්මා අස්ස පාපකම්මස්ස නාම විපාකො පාපකො නිහීනො අනිට්ඨො යෙවාති. ඉමං පන ඔවාදං සුත්වා ථෙරස්ස කණිට්ඨභාතා රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව සදත්ථං නිප්ඵාදෙසි.

හෙරඤ්ඤකානිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පරිත්තං දාරු"න්ති ආයස්මතො සොමමිත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බුද්ධගුණෙ සුත්වා පසන්නමානසො එකදිවසං කිංසුකරුක්ඛං පුප්ඵිතං දිස්වා පුප්ඵානි ගහෙත්වා සත්ථාරං උද්දිස්ස ආකාසෙ ඛිපිත්වා පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාරාණසියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා සොමමිත්තොති ලද්ධනාමො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ හුත්වා විමලෙන නාම ථෙරෙන කතපරිචයත්තා අභිණ්හං තස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තො ධම්මං සුත්වා සාසනෙ ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො වත්තපටිවත්තං පූරෙන්තො විචරති. විමලත්ථෙරො පන කුසීතො මිද්ධබහුලො රත්තින්දිවං වීතිනාමෙති.

සොමමිත්තො "කුසීතං නාම නිස්සාය කො ගුණො"ති තං පහාය මහාකස්සපත්‍ථෙරං උපසංකමිත්‍වා තස්ස ඔවාදෙ ඨත්‍වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්‍වා නචිරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"කිංසුකං පුප්ඵිතං දිස්වා පග්ගහෙත්‍වාන අඤ්ජලිං
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්‍වාන ආකාසෙ අභිපූජයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්‍වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්‍වා විමලත්‍ථෙරං ඔවාදෙන තජ්ජෙන්තො:-

"පරිත්තං දාරුමාරුය්හ යථා සීදෙ මහණ්ණවෙ,
එවං කුසීතමාගම්ම සාධුජීවී විසීදති.

තස්මා තං පරිවජ්ජෙය්‍ය කුසීතං හීනවීරියං.
පවිවිත්තෙහි අරියෙහි පහිතත්තෙහි ඣායිහි

නිච්චං ආරද්ධවිරියෙහි පණ්ඩිතෙහි සහාවසෙ"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්‍ථ "පරිත්තං දාරුමාරුය්හ යථා සීදෙ මහණ්ණවෙ"ති: පෙසලොපි කුලපුත්තො කුසීතං අලසපුග්ගලං නිස්සාය සීදති සංසාරෙ පතති, න තස්ස පාරං නිබ්බානං ගච්ඡති. යස්මා එතදෙවං තස්මා තං අකුසලධම්මවසෙන සීසං අනුක්ඛිපිත්‍වා කුච්ඡිතං සීදනතො කුසීතං විරියාරම්භාභාවතො හීනවිරියං පුග්ගලං සබ්බථා වජ්ජෙය්‍ය, න තස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්‍ථො. එවං පුග්ගලාධිට්ඨානාය ගාථාය කොසජ්ජෙ ආදීනවං දස්සෙත්‍වා ඉදානි විරියාරම්භෙ ආනිසංසං දස්සෙතුං "පවිවිත්තෙහී"ති: ආදි වුත්තං. තස්සත්‍ථො:-යෙ පන කායවිවෙකසම්භවෙන පවිවිත්තා තතො එව කිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියා නිබ්බානං පතිපෙසිතත්තතාය පහිතත්තා ආරම්මණූපනිජ්ඣානවසෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානවසෙන ච ඣායිනො සබ්බකාලං පග්ගහිතවිරියතාය ආරද්ධවිරියා ලොකියලොකුත්තරභෙදාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතත්තා පණ්ඩිතා තෙහියෙව සහ ආවසෙය්‍ය; සදත්‍ථං නිප්ඵාදෙතුකාමො සංවසෙය්‍යාති. තං සුත්‍වා විමලත්‍ථෙරො සංවිග්ගමානසො විපස්සනං පට්ඨපෙත්‍වා සදත්‍ථං ආරාධෙසි. තස්සායමත්‍ථො පරතො ආගමිස්සති.

සොමමිත්තත්‍ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ජනො ජනම්හි සම්බද්ධො**"ති: ආයස්මතො **සබ්බමිත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වනචරකො[1] හුත්වා වනෙ මිගෙ වධිත්වා මංසං ඛාදන්තො ජීවති. අථස්ස භගවා අනුග්ගණ්හනත්ථං වසනට්ඨානසමීපෙ තීණි පදචෙතියානි දස්සෙත්වා පක්කාමි. සො අතීතකාලෙ සම්මාසම්බුද්ධෙසු කතපරිචයත්තා චක්කරතනානීති දිස්වා පසන්නමානසො කොරණ්ඩපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථිනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **සබ්බමිත්තො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො වස්සං උපගන්ත්වා වුත්ථවස්සො භගවන්තං වන්දිතුං සාවත්ථිං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ මාගවිකෙහි ඔඩ්ඩිතෙ[2] පාසෙ මිගපොතකං බද්ධං අද්දස. මාතා පනස්ස මිගී පාසං අප්පවිට්ඨාපි පුත්තසිනෙහෙන දූරං න ගච්ඡති මරණභයෙන පාසසමීපම්පි න උපගච්ඡති. මිගපොතකො ච භීතො ඉතො චිතො පරිවත්තන්තො කාරුඤ්ඤං විලපති. තං දිස්වා ථෙරො "අහො සත්තානං සිනෙහහෙතුකං දුක්ඛ"න්ති ගච්ඡන්තො තතො පරං සම්බහුලෙ චොරෙ එකං පුරිසං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා පලාලවෙණියා සකලසරීරං වෙඨෙත්වා ඣාපෙන්තෙ තං ච මහාවිරවං විරවන්තං දිස්වා තදුභයං නිස්සාය සංජාතසංවෙගො තෙසං චොරානං සුණන්තානංයෙව:-

> "ජනො ජනම්හි සම්බද්ධො ජනමෙවස්සිතො ජනො,
> ජනො ජනෙන හෙඨීයති හෙඨෙති ච ජනො ජනං.
>
> කො හි තස්ස ජනෙනත්ථො ජනෙන ජනිතෙන වා
> ජනං ඔහාය ගච්ඡන්තං හෙඨයිත්වා බහුං ජන"න්ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ "**ජනො**"ති අන්ධබාලජනො. "**ජනම්හී**"ති: අඤ්ඤෙන ජනෙන. "**සම්බද්ධො**"ති: තණ්හාබන්ධෙන බද්ධො; අයං මෙ පුත්තොති මාතාපිතුආදිනා පටිබද්ධො අයමෙව පාඨො. "ඉමෙ මං පොසෙන්ති අහං ඉමෙ නිස්සාය ජීවාමී"ති පටිබද්ධචිත්තොති අත්ථො. "**ජනමෙවස්සිතො ජනො**"ති: අයං මෙ පුත්තො ධීතාති ආදිනා අඤ්ඤමෙව ජනං අඤ්ඤො ජනො අස්සිතො තණ්හාය අල්ලීනො පරිග්ගය්හ ඨිතො. "**ජනො ජනෙන හෙඨීයති හෙඨෙති ච ජනො ජන**"න්ති: කම්මස්සකතාය යථාභූත ඤෙතභාවතො බොධස්ස ච අභාවතො

1. සී. I. වනචාරිකො
2. සී. III & ම. ඔඩ්ඩිතෙ.

අජ්ඣුපෙක්ඛනං අකත්වා ලොභවසෙන යථා ජනො ජනං අස්සිතො, එවං දොසවසෙන ජනො ජනෙන හෙඨීයති බාධියති තයිදං මය්හ මෙව උපරි හෙඨනඵලවසෙන පරිපතිස්සතීති අජානන්තො හෙඨෙති ජනො ජනං. "කො හි තස්ස ජනෙනත්ථො"ති: තස්ස අඤ්ඤජනස්ස අඤ්ඤෙන ජනෙන තණ්හාවසෙන අස්සිතෙන දොස වසෙන බාධිතෙන වා කො අත්ථො. "ජනෙන ජනිතෙන වා"ති: මාතාපිතා හුත්වා තෙන අඤ්ඤජනකෙන ජනිතෙනවා කො අත්ථො. "ජනං ඔහාය ගච්ඡන්තං හෙඨයිත්වා බහුං ජන"න්ති: යස්මා සංසාරෙ චරතො ජනස්ස අයමෙව එවරූපා පටිපත්ති, තස්මා තං ජනං තස්ස ච සාධිකා යා සා තණ්හා ච යො ච සො දොසො එව බහුං ජනං හෙඨයිත්වා ඨිතො තදුභ ඔහාය සබ්බසො පහාය පරිච්චජිත්වා ගච්ඡං තෙහි අනුපද්දුතට්ඨානං ගච්ඡෙය්‍ය, පාපුණෙය්‍යාති අත්ථො. එවං පන වත්වා ථෙරො තාවදෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අර හත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> "වනකම්මිකො පුරෙ ආසිං පිතුපිතාමහෙනහං
> පරරූහිරෙන ජීවාමි කුසලං මෙ න විජ්ජති.
>
> මම ආසයසාමන්තා තිස්සො ලොකග්ගනායකො
> තීණි පදානි දස්සෙසි අනුකම්පාය චක්ඛුමා.
>
> අක්කන්තෙන ච පදෙ දිස්වා තිස්සනාමස්ස සත්ථුනො
> හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන පදෙ චිත්තං පසාදයිං.
>
> කොරණ්ඩං පුප්ඵිතං දිස්වා පාදපං ධරණීරුහං
> සකොටකං ගහෙත්වාන පාදසෙට්ඨමපූජයිං.
>
> තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
> ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගඤ්ඡහං.
>
> යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං
> කොරණ්ඩකච්ඡවී හොමි, සප්පභාසො භවාමහං.
>
> එ නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පදපූජායිදං ඵලං.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

තෙ පන චොරා ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සංවෙගජාතා පබ්බජිත්වා ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජිංසූති.

සබ්බමිත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**කාලී ඉත්ථී**"ති ආයස්මතො **මහාකාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ අඤ්ඤතරස්ස රුක්ඛමූලස්ස සාඛාය ඔලම්බමානං පංසුකූලචීවරං දිස්වා "අරියද්ධජො[1] ලම්බතී"ති පසන්නචිත්තො කිංකිණික[2] පුප්ඵානි ගහෙත්වා පංසුකූලං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සෙතබ්‍යනගරෙ සත්ථවාහකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **මහාකාලොති** ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්වා ඝරාවාසං වසන්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි භණ්ඩං ගහෙත්වා වාණිජ්ජවසෙන සාවත්ථිං ගතො එකමන්තං සකටසතං ඨපෙත්වා අද්ධානපරිස්සමං විනොදෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං නිසින්නො සායන්හසමයං ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ උපාසකෙ ජෙතවනං ගච්ඡන්තෙ දිස්වා සයම්පි තෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සොසානිකඞ්ගං[3] අධිට්ඨාය සුසානෙ වසති. අථෙකදිවසං කාලී නාම එකා ඉත්ථී ඡවඩාහිණිකා ථෙරස්ස කම්මට්ඨානත්ථාය ච අචිරමතං සරීරං උභො හත්ථෙ ඡින්දිත්වා සීසං ච දධිථාලිකං විය භින්දිත්වා සබ්බං අඞ්ගපච්චඞ්ගං සම්බන්ධමෙව කත්වා ථෙරස්ස ඔලොකෙතුං යොග්‍යට්ඨානෙ ඨපෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. ථෙරො තං දිස්වා අත්තානං ඔවදන්තො:-

"කාලී ඉත්ථී බ්‍රහතී ධඞ්කරූපා සත්ථිඤ්ච භෙත්වා අපරං ච සත්ථිං
බාහං ච භෙත්වා අපරං ච බාහුං සීසඤ්ච භෙත්වා දධිථාලිකංව
එසා නිසින්නා අභිසන්දහිත්වා.

යො වෙ අවිද්වා උපධිං කරොති පුනප්පුනං දුක්ඛමුපෙති මන්දො,
තස්මා පජානං උපධිං න කයිරා. මාහං පුන භින්නසිරො සයිස්ස"න්ති

ගාථාවයං අභාසි.

තත්ථ "**කාලී**"ති: තස්සා නාමං කාලවණ්ණත්තා වා එවං වුත්තං. "**බ්‍රහතී**"ති: මහාසරීරා, ආරොහපරිණාහවතී. "**ධඞ්කරූපා**"ති: කාලවණ්ණත්තා එව කාකසදිසරූපා. "**සත්ථිං ච භෙත්වා**"ති: මතසරීරස්ස සත්ථිං ජන්නුභෙදනෙන භඤ්ජිත්වා. "**අපරඤ්ච සත්ථි**"න්ති: ඉතරඤ්ච සත්ථිං පරිභඤ්ජිත්වා. "**බාහඤ්ච භෙත්වා**"ති: බාහට්ඨිං ච අග්ගබාහට්ඨානෙ යෙව භඤ්ජිත්වා. "**සීසඤ්ච භෙත්වා දධිථාලිකංවා**"ති: **මතසරීරස්ස** සීසං භින්දිත්වා භින්නත්තා එව ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පහරන්ත **දධිථාලිකං** විය පහරන්තමත්ථලුඞ්ගං කත්වාති අත්ථො. "**එසා නිසින්නා අභිසන්දහිත්වා**"ති: ඡින්නභින්නානංව ඡවං මහාසරීරං තෙ අවයවෙ යථාට්ඨානෙ[4] යෙව ඨපෙන්තෙන සන්දහිත්වා සහිතං කත්වා

1. සී. III. අරහද්ධජෙ.
2. සී. III. කණිකාර.
3. සී. III. සොසානිකඞ්ගානි.
4. සී. III. පවත්තට්ඨානෙ.

මංසාපණං පසාරෙන්තී විය එසා තිසිනතා. "**සො වෙ අවිචා උපධිං කරොති**"ති: යො ඉමාය උපට්ඨාපිතං කම්මට්ඨානං දිස්වාපි අවිචා අකුසලො කම්මට්ඨානං ජඩෙත්වා අයොනිසො මනසිකාරෙන කිලෙසූපධිං උප්පාදෙති, සො මන්දො මන්දපඤ්ඤො සංසාරස්ස අනතිවත්තනතො පුනප්පුනං අපරාපරං නිරයාදිසු දුක්ඛං උපෙති. "**තස්මා පජානං උපධිං න කයිරා**"ති: තස්මාති යස්මා චෙතදෙවං තස්මා පජානං උපධීහි ඉධ යං දුක්ඛං සම්භොතීති පජානන්තො යොනිසො මනසිකාරොන්තො කිලෙසූපධිං න කයිරා න උප්පාදෙය්‍ය. කස්මා? "**මාහං පුන භින්නසිරො සයිස්ස**"න්ති: යථායිදං මතසරීරං භින්නසරීරං සයති එවං කිලෙසූපධීහි සංසාරෙ පුනප්පුනං උප්පත්තියා කටසිවඩ්ඪකො හුත්වා භින්නසිරො අහං මා සයිස්සන්ති. ඉමං වදන්තොව ථෙරො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ උරුගණ්ඩො නාම පබ්බතො,
තත්ථද්දසං පංසුකූලං දුමග්ගම්හි විලම්බිතං.

තීණි කිංකිණිකපුප්ඵානි ඔචිණිත්වානහං තදා
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන පංසුකූලං අපූජයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි පූජෙත්වා අරහද්ධජං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

මහාකාලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**බහූ සපත්තෙ ලභති**"ති ආයස්මතො **තිස්සත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **පියදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ සාලවනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වසති. භගවා තස්ස අනුග්ගණ්හනත්ථං අස්සමස්ස අවිදූරෙ සාලවනෙ නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සො අස්සමතො නික්ඛමිත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගච්ඡන්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො චතූරෙ දණ්ඩෙ ඨපෙත්වා භගවතො උපරි පුප්ඵිතානි සාලසාඛානි සාඛාමණ්ඩපං කත්වා සත්තාහං වණ්ණවන්තෙහි සාලපුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙන්තො අට්ඨාසි බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජහන්තො. සත්ථා

සත්තාහස්ස අච්චයෙන නිරොධතො වුට්ඨහිත්වා භික්ඛුසංඝං විලොකෙසි. තාවදෙව සතසහස්සමත්තා ඛීණාසවා සත්ථාරං පරිවාරෙසුං. භගවා තස්ස භාවිනිං[1] සම්පත්තිං විභාවෙන්තො අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තිස්සොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ හුත්වා පඤ්චමත්තානි මාණවකසතානි මන්තෙ වාචෙන්තො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො හුත්වා සත්ථු රාජගහගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“අජ්ඣොගහෙත්වා සාලවනං සුකතො අස්සමො මම
සාලපුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නො වසාමි පවනෙ තදා.

පියදස්සී ච භගවා සයම්භූ අග්ගපුග්ගලො
විවෙකකාමො සම්බුද්ධො සාලවනමුපාගමි.

අස්සමා අභිනික්ඛම්ම පවනං අගමාසහං
මූලඵලං ගවෙසන්තො ආහිණ්ඩාමි වනෙ තදා.

තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං පියදස්සිං මහායසං
සුනිසින්නං සමාපන්නං විරොචන්තං මහාවනෙ.

චතුද්දණ්ඩෙ ඨපෙත්වාන බුද්ධස්ස උපරී අහං
මණ්ඩපං සුකතං කත්වා සාලපුප්ඵෙහි ඡාදයිං.

සත්තාහං ධාරයිත්වාන මණ්ඩපං සාලඡාදිතං
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා බුද්ධසෙට්ඨං අවන්දිහං.

භගවා තම්හි සමයෙ වුට්ඨහිත්වා සමාධිතො
යුගමත්තං පෙක්ඛමානො නිසීදි පුරිසුත්තමො.

සාවකො වරුණො නාම පියදස්සිස්ස සත්ථුනො
වසීසතසහස්සෙහි උපගච්ඡි විනායකං.

පියදස්සී ච භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා සිතං පාතුකරී ජිනො.

අනුරුද්ධො උපට්ඨාකො පියදස්සිස්ස සත්ථුනො
එකංසං චීවරං කත්වා අපුච්ඡිත්ථ මහාමුනිං.

කො නු ඛො භගවා හෙතු සිතකම්මස්ස සත්ථුනො?
කාරණෙ විජ්ජමානම්හි සත්ථා පාතුකරෙ[2] සිතං.

සත්තාහං පුප්ඵච්ඡදනං යො මෙ ධාරෙසි මාණවො
තස්ස කම්මං සරිත්වාන සිතං පාතුකරිං අහං.

---

1. සී. I & ම. භාගිනිං.
2. සී. III. පාතුකරී.

ඔකාසාහං න පස්සාමි යත්ථ පුඤ්ඤං විපච්චති
දෙවලොකෙ මානුස්සෙ වා ඔකාසොව න සම්මති.

දෙවලොකෙ වසන්තස්ස පුඤ්ඤකම්මසමඞ්ගිනො
යාවතා පරිසා තස්ස සාලච්ඡන්නා භවිස්සති.

තත්ථ දිබ්බෙහි නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි ච
රමිස්සති සදා සන්තො පුඤ්ඤකම්ම සමාහිතො.

යාවතා පරිසා තස්ස ගන්ධගන්ධී භවිස්සති
සාලස්ස පුප්ඵවස්සො ච පවස්සිස්සති තාවදෙ.

තතො චුතොයං මනුජො මානුසං ආගමිස්සති,
ඉධාපි සාලච්ඡදනං සබ්බකාලං ධරිස්සති.

ඉධ නච්චං ච ගීතං ච සම්මතාලසමාහිතං
පරිවාරෙන්ති මං නිච්චං බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

උග්ගච්ඡන්තෙව සූරියෙ සාලවස්සං පවස්සරෙ
පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තං වස්සතෙ සබ්බකාලිකං.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

ධම්මං අභිසමෙන්තස්ස සාලච්ඡදනං භවිස්සති,
චිතකෙ ඣායමානස්ස ඡදනං තත්ථ හෙස්සති.

විපාකං කිත්තයිත්වාන පියදස්සී මහාමුනී
පරිසාය ධම්මං දෙසෙසි තප්පෙන්තො ධම්මවුට්ඨියා.

තිංසකප්පානි දෙවෙසු දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සට්ඨිච චතුක්ඛත්තුං ච චක්කවත්තී අහොසහං.

දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා ලභාමි විපුලං සුඛං;
ඉධාපි සාලච්ඡදනං[1] මණ්ඩපස්ස ඉදං ඵලං.

අයං පච්ඡිමකො මය්හං චරිමො වත්තතෙ භවො
ඉධාපි සාලච්ඡදනං හෙස්සති සබ්බකාලිකං.

මහාමුනිං තොසයිත්වා ගොතමං සක්‍යපුඞ්ගවං
පත්තොම්හි අචලං ඨානං හිත්වා ජයපරාජයං.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

---

1. සී. I. II & ම. පුප්ඵච්ඡදනං.

සො අරහත්තං පන පත්වා විසෙසතො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අහොසි. තත්ථ කෙචි පන පුථුජ්ජනභික්ඛූ ථෙරස්ස ලාභසක්කාරං දිස්වා බාලභාවෙන අසහනාකාරං පවෙදෙසුං. ථෙරො තං ඤත්වා ලාභසක්කාරෙ ආදීනවං තත්ථ අත්තනො අලග්ගභාවං ච පකාසෙන්තො:–

“පහූ සපත්තෙ ලභති මුණ්ඩො සඞ්ඝාටිපාරුතො
ලාභී අන්නස්ස පානස්ස වත්ථස්ස සයනස්ස ච.

එතමාදීනවං ඤත්වා සක්කාරෙසු මහබ්භයං
අප්පලාභො අනවස්සුතො සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ”ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තස්සත්ථො:–සිඛම්පි අසෙසෙත්වා මුණ්ඩිතකෙසතාය මුණ්ඩො, ඡින්දිත්වා සඞ්ඝටිතකාසාවධාරිතාය සඞ්ඝාටිපාරුතො, එවං වෙවණ්ණියං අජ්ඣුපගතො පරායත්තවුත්තිකො පබ්බජිතො සචෙ අන්නපානාදීනං ලාභී හොති සොපි බහූ සපත්තෙ ලභති තස්ස උසූයකා බහූ භවන්ති; තස්මා එවං එවරූපං ලාභසක්කාරෙසු මහබ්භයං විපුලභයං ආදීනවඤ්ච දොසං විදිත්වා අප්පිච්ඡතං සන්තොසං ච හදයෙ ඨපෙත්වා අනවඤ්ඤුප්පාදස්ස උප්පන්නස්ස ලාභස්ස පරිවජ්ජනෙන අප්පලාභො තතො එව තත්ථ තණ්හාවස්සුතිඅභාවෙන අනවස්සුතො සංසාරෙ භයස්ස ඉක්ඛණතො භින්නකිලෙසතාය වා භික්ඛු සන්තුසිට්ඨානියස්ස සතිසම්පජඤ්ඤස්ස වසෙන සතො හුත්වා පරිබ්බජෙ චරෙය්‍ය විහරෙය්‍යාති. තං සුත්වා තෙ භික්ඛූ තාවදෙව ථෙරං ඛමාපෙසුං.

තිස්සත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“පාචීනවංසදායම්හී”ති ආයස්මතො **කිම්බිලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? තස්ස පුබ්බයොගො සංවෙගුප්පත්ති පබ්බජ්ජා ච එකකනිපාතෙ **“අභිසත්තොව”**ති ගාථාසංවණ්ණනායං වුත්තොයෙව. තාය ච ගාථාය ථෙරෙන අත්තනො විසෙසාධිගමස්ස කාරණං දස්සිතං. ඉධ පන අධිගතවිසෙසස්ස අත්තනො ආයස්මතා ච නන්දියෙන සමග්ගවාසොති වෙදිතබ්බං. සමග්ගවාසං පන වසන්තා තෙ යථා වසිංසු තං දස්සෙන්තො:–

“පාචීනවංසදායම්හි සක්‍යපුත්තා සහායකා
පහායානප්පකෙ භොගෙ උඤ්ඡාපත්තාගතෙ රතා.

ආරද්ධවීරියා පහිතත්තා නිච්චං දළ්හපරක්කමා
රමන්ති ධම්මරතියා හිත්වාන ලොකියං රතිං”න්ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **“පාචීනවංසදායම්හී”**ති: පාචීනවංසනාමකෙ රක්ඛිතගොපිතෙ සඞ්ඝපරිච්ඡෙදෙ වනෙ, තංහි ච ගාමස්ස පාචීනදිසායං

සීතත්තා වංසගුම්බපරික්ඛිත්තත්තා ච පාචීනවංසදායොති වුත්තො; සංවසනභාවෙනෙවාති. "**සක්‍යපුත්තා**"ති: අනුරුද්ධත්ථෙරාදයො සක්‍යරාජකුමාරා. "**සහායකා**"ති: සංවෙගුප්පත්ති පබ්බජ්ජා සමණධම්මකරණ සංවාසෙසු සහ අයනතො පවත්තනතො සහායකා. "**පහායානප්පකෙ භොගෙ**"ති: උළාරෙන පුඤ්ඤානුභාවෙන අධිගතෙ කුලපරම්පරාගතෙ මහන්තෙ භොගක්ඛන්ධෙ ඡඩ්ඩෙත්වා. "සහායානප්පකෙ"ති වා පාළි. "**උඤ්ඡාපත්තාගතෙ රතා**"ති: උඤ්ඡාචරියාය ආගතත්තා උඤ්ඡාපත්තෙන්ත ආගතත්තා පත්තාගතෙ පත්තෙ පරියාපන්නෙන රතා අභිරතා; පරියායාධිගමස්ස ආදිතො සංඝභත්තාදිකි අතිරෙකලාභං පටික්ඛිපිත්වා ජඞ්ඝාබලං නිස්සාය භික්ඛාචරියාය ලද්ධෙන මිස්සකභත්තෙනෙව සන්තුට්ඨාති අත්ථො. "**ආරද්ධවිරියා**"ති: උත්තමත්ථස්ස අධිගමස්ස ආදිතොව පගෙව සමාහිතවිරියා. "**පහිතත්තා**"ති: නින්නපොනපබ්භාරභාවෙන කාලෙන කාලං සමාපජ්ජන්තෙනෙව නිබ්බාණං පතිපෙසිතචිත්තා. "**නිච්චං දළ්හපරක්කමා**"ති: වත්තපටිපත්තීසු දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානුයොගෙන සබ්බකාලං අසිථිලපරක්කමා. "**රමන්ති ධම්මරතියා හිත්වාන ලොකියං රතිං**"න්ති: ලොකෙ විදිතතාය ලොකපරියාපන්නතාය ච ලොකියං රූපාරම්මණාදිරතිං පහාය මග්ගපඤ්ඤාය පජහිත්වා ලොකුත්තරධම්මරතියා අග්ගඵලනිබ්බාණරතියා ච අභිරමන්තීති.

කිම්බිලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**අයොනිසො මනසිකාරා**"ති ආයස්මතො **නන්දත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතී නගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පූජාසක්කාරං මහාදානං පවත්තෙත්වා "අහම්පි අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස එවරූපො සාවකො භවෙය්‍ය"න්ති පණිධානං කත්වා තතො පට්ඨාය **දෙව**මනුස්සෙසු සංසරන්තො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ විනතාය නාම නදියා මහන්තො කච්ඡපො හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං නදියා පාරං ගන්තුං තීරෙ ඨිතං දිස්වා සයං භගවන්තං තාරෙතුකාමො සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා පිට්ඨිං අභිරුහි. සො හට්ඨතුට්ඨො වෙගෙන සොතං ඡින්දන්තො සීඝතරං පරතීරමෙව පාපෙසි. භගවා තස්ස අනුමොදනං වදන්තො භාවිනිං සම්පත්තිං කථෙත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **කපිල**වත්ථුස්මිං සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො හුත්වා මහාපජාපතියා ගොත

මියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. තස්ස නාමගහණදිවසෙ "ඤාතිසඞ්ඝං නන්දෙන්තො තොසෙන්තො ජාතො"ති නන්දොත්වෙව නාමං අකංසු. තස්ස වයප්පත්තකාලෙ සත්ථා පවත්තිතවරධම්මචක්කො ලොකානුග්ගහං කරොන්තො කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා වෙස්සන්තරජාතකං කථෙත්වා දුතියදිවසෙ පිණ්ඩාය පවිට්ඨො "**උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍යා**"ති ගාථාය පිතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා "**ධම්මං චරෙ**"ති ගාථාය මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ රාජානං සකදාගාමිඵලෙ ච පතිට්ඨාපෙත්වා තතියදිවසෙ නන්දකුමාරස්ස අභිසෙකනිවෙසනවිවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු පිණ්ඩාය පවිසිත්වා නන්දකුමාරස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා මඞ්ගලං වත්වා තස්ස හත්ථතො පත්තං අග්ගහෙත්වාව විහාරං ගතො තං පත්තහත්ථං විහාරං ආගතං අනිච්ඡමානංයෙව පබ්බාජෙත්වා තථා පබ්බජිතත්තා අනභිරතියා පීළිතං ඤත්වා උපායෙන තස්ස තං අනභිරතිං විනොදෙසි. සො යොනිසො පටිසඞ්ඛාය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**අත්ථදස්සී** තු භගවා සයම්භූ ලොකනායකො
විනතානදියා තීරං උපගච්ඡි තථාගතො.

උදකා අභිනික්ඛම්ම කච්ඡපො වාරිගොචරො
බුද්ධං[1] තාරෙතුකාමොහං උපෙසිං ලොකනායකං.

අභිරූහතු මං බුද්ධො අත්ථදස්සී මහාමුනි;
අහං තං තාරයිස්සාමි දුක්ඛස්සන්තකරො තුවං.

මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය අත්ථදස්සී මහායසො
ආරුහිත්වාන මෙ පිට්ඨිං අට්ඨාසි ලොකනායකො.

යතො සරාමි අත්තානං යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤුතං;
සුඛං මෙ තාදිසං නත්ථි යථා පාදතලෙ මුනෙ.

උත්තරිත්වාන සම්බුද්ධො අත්ථදස්සී මහායසො
නදීතීරම්හි ඨත්වාන ඉමා ගාථා අභාසථ.

යාවතා වත්තතෙ චිත්තං කඞ්ඛාසොතං[2] තරාමහං
අයං හි කච්ඡපො රාජා තාරෙසි මම පුඤ්ඤවා.

ඉමිනා බුද්ධතරණෙන මෙත්තචිත්තවතාය ච
අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ දෙවලොකෙ රමිස්සති.

දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා සුක්කමූලෙන චොදිතො
එකාසනෙ නිසීදිත්වා කඞ්ඛාසොතං තරිස්සති.

---

1. උඩං අප. පා. 2. සී. I & ම. ගඞ්ගාසොතං.

යථාපි භද්දකෙ ඛෙත්තෙ බීජං අප්පම්පි රොපිතං
සම්මාධාරෙ පවෙච්ඡන්තෙ ඵලං තොසෙති කස්සකෙ.

තථෙවිදං බුද්ධඛෙත්තං සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං
සම්මාධාරෙ පවෙච්ඡන්තෙ ඵලං මං තොසයිස්සති.

පධානපහිතත්තොම්හි උපසන්තො නිරූපධි
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. තාරණාය ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛං අනුභවන්තො "අහො සත්ථු උපායකොසල්ලං! යෙනාහං භවපඞ්කතො උද්ධරිත්වා නිබ්බාණථලෙ පතිට්ඨාපිතො"ති අත්තනො පහීනසංකිලෙසං පටිලද්ධං ච සුඛං පච්චවෙක්ඛිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො උදානවසෙන:–

"අයොනිසොමනසිකාරා මණ්ඩනං අනුයුඤ්ජිසං
උද්ධතො චපලො චාසිං කාමරාගෙන අට්ටිතො.

උපායකුසලෙනාහං බුද්ධෙනාදිච්චබන්ධුනා
යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා භවෙ චිත්තං උදබ්බහිං"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **"අයොනිසො මනසිකාරා"**ති: අනුපායමනසිකාරතො. අසුභං කායං සුභතො මනසිකරිත්වා සුභතො මනසිකාරහෙතු අසුභෙ කායෙ සුභසඤ්ඤායාති අත්ථො. **"මණ්ඩන"**න්ති: හත්ථූපගාදිආභරණෙහි චෙව මාලාගන්ධාදීහි ච අත්තභාවස්ස අලංකරණං. **"අනුයුඤ්ජිස"**න්ති: අනුයුඤ්ජිං, සරීරස්ස විභූසනපසුතො අහොසින්ති අත්ථො. **"උද්ධතො"**ති: ජාතිගොත්තරූපයොබ්බනමදාදීහි උද්ධතො අවූපසන්තචිත්තො. **"චපලො"**ති: චනමක්කටො විය අනවට්ඨිතචිත්තතාය ලොලො. කායමණ්ඩනහත්ථමණ්ඩනාදිචාපල්‍යයුත්තතාය වා චපලො. **"ආසිං"**ති: අහොසිං. **"කාමරාගෙනා"**ති: වත්ථුකාමෙසු ඡන්දරාගෙන අට්ටිතො පීළිතො විබාධිතො ආසින්ති යොජනා. **"උපායකුසලෙනා"**ති: වෙනෙය්‍යානං දමනූපායචෙකෙන කොවිදෙන බුද්ධෙන භගවතා හෙතුභූතෙන. හෙතුඅත්ථෙ හි තං කරණවචනං. පලුට්ඨමක්කටිං දෙවච්ඡරාදස්සනෙනාපි උපක්ඛිත්වාද වොදනාය ච අත්තනො කාමරාගාපනයනං සන්ධාය වදති. භගවා හි ආයස්මන්තං නන්දත්ථෙරං පඨමං ජනපදකල්‍යාණිං උපාදාය "යථායං මක්කටී එවං සාකුටපාදිනියො උපාදාය ජනපදකල්‍යාණී"ති මහතියා ආණියා බුද්ධානං ආණිං නීහරන්තො වඩ්ඪසො විය සිනෙහප්පාතෙන

සරීරං ඛීරං දත්වා චම්මතචිරෙච්ඡතහි දෙසං නීහරන්තො භිසක්කො විය ච කකුටපාදිනී දස්සෙන්ත ජනපදකල්‍යාණියා විරත්තචිත්තං කාරෙත්වා පුන උපක්ඛිතවාදෙන කකුටපාදිනීසුපි චිත්තං විරාජෙත්වා සම්මදෙව සමථවිපස්සනානුයොගෙන අරියමග්ගෙ පතිට්ඨාපෙසි. තෙන වුත්තං:–“**යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා භවෙ චිත්තං උදබ්බහි**”න්ති. උදයබ්බයෙන ඤාණෙන සම්මදෙව සමථවිපස්සනාය විසුද්ධිපටිපදං පටිපජ්ජිත්වා’ භවෙ සංසාර පඞ්කෙ නිමුග්ගං මෙ චිත්තං අරියමග්ගෙන හත්ථෙන උත්තාරිං, නිබ්බාණථලෙ පතිට්ඨාපෙසින්ති අත්ථො. ඉදං උදානං උදානෙත්වා ථෙරො පුන දිවසෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ:–“යං මෙ භන්තෙ භගවා පාටිභොගො පඤ්චන්නං අච්ඡරාසතානං පටිලාභාය කකුටපාදීනං මුඤ්චාමහං භන්තෙ භගවන්තං එතස්මා පටිස්සවා”ති. භගවාපි තස්ස “යදෙව තෙ නන්ද අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං තදාහං මුත්තො එතස්මා පටිස්සවා”ති ආහ. අථස්ස භගවා සවිසෙසං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතං ඤත්වා තං ගුණං විභාවෙන්තො “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං යදිදං නන්දො”ති ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. ථෙරො හි සයමෙවාහං ඉන්ද්‍රියානං අසංවරං නිස්සාය ඉමං විප්පකාරං පත්තො තමෙවාහං සුට්ඨු නිග්ගහෙස්සාමී”ති උස්සාහජාතො බලවහිරොත්තප්පො තත්ථ ච කතාධිකාරත්තා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කංසපාරමිං අගමාසීති.

නන්දත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“**පරෙ ච නං පසංසන්ති**”ති ආයස්මතො **සිරිමත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ සීතකාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ සනිඝණ්ඩුකෙටුභානං සාක්ඛරප්පභෙදානං ඉතිහාසපඤ්චමානං පදකො වෙය්‍යාකරණො ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතාය කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චතුරාසීතිසහස්ස පරිමාණෙන තාපසගණෙන පරිවුතො හිමවන්තප්පදෙසෙ දෙවතාහි නිම්මිතෙ අස්සමපදෙ ඣානාභිඤ්ඤාදයො නිබ්බත්තෙත්වා පසන්නො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරතාය ලක්ඛණමන්තෙසු ආගතනියාමෙනෙව බුද්ධගුණෙ අනුස්සරිත්වා අතීතෙ බුද්ධෙ උද්දිස්ස අඤ්ඤතරස්මිං නදීනිවත්තනෙ පුලිනචෙතියං කත්වා පූජාසක්කාරාභිරතො අහොසි. තං දිස්වා තාපසා “කං උද්දිස්ස අයං පූජාසක්කාරො කරීයතී”ති පුච්ඡිංසු. සො තෙසං ලක්ඛණමන්තෙ ආහරිත්වා තත්ථ ආගතානි මහාපුරිසලක්ඛණානි විභජිත්වා තදනුසාරෙන අත්තනො බලෙ ඨත්වා බුද්ධ

ගුණෙ කිත්තෙසි. තං සුත්වා තෙපි තාපසා පසන්නමානසා තතො පට්ඨාය සම්මාසම්බුද්ධං උද්දිස්ස ථූපපූජං කරොන්තා විහරන්ති. තෙන ච සමයෙන පදුමුත්තරබොධිසත්තො තුසිතා කායා චවිත්වා මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති. චරිමභවෙ ද්වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං; සබ්බෙ ච අච්ඡරියබ්භුත ධම්මා. තාපසො තානි අන්තෙවාසිකානං දස්සෙත්වා භිය්‍යොසොමත්තාය සම්මාසම්බුද්ධෙ තෙසං පසාදං වඩ්ඪෙත්වා කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තෙහි අත්තනො සරීරපූජය කයිරමානාය දිස්සමානරූපො ආගන්ත්වා "අහං තුම්හාකං ආචරියො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො තුම්හෙ අප්පමත්තා පුලිනචෙතියපූජමනුයුඤ්ජථ, භාවනාය ච යුත්තපයුත්තා හොථා"ති වත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව ගතො. එවං සො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතදිවසතො පට්ඨාය තස්මිං කුලෙ සිරිසම්පත්තියා වඩ්ඪමානත්තා **සිරිමාත්වෙව** නාමං අකංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ කණිට්ඨභාතා නිබ්බත්ති. තස්ස "අයං සිරිං වඩ්ඪෙන්තො ජාතො"ති **සිරිවඩ්ඪොති** නාමමකංසු. තෙ උභොපි ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිංසු. තෙසු සිරිවඩ්ඪො තාව උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ලාභී අහොසි චතුන්නං පච්චයානං ලාභී ගහට්ඨපබ්බජිතානං සක්කතො ගරුකතො. සිරිමත්ථෙරො පන පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය තාදිසෙන කම්මච්ඡිද්දෙන අප්පලාභී අහොසි, බහුජනස්ස ච සම්භාවිතො. සමථවිපස්සනාසු කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි

තෙන වුත්තං අපදානෙ:

"පබ්බතෙ හිමවන්තම්හි දෙවලො නාම තාපසො
තත්ථ මෙ චඞ්කමො ආසි අමනුස්සෙහි මාපිතො.

ජටාභාරෙන භරිතො කමණ්ඩලුධරො සදා
උත්තමත්ථං ගවෙසන්තො පවනා අභිනික්ඛමිං.

ඡළාසීතිසහස්සානි සිස්සා මය්හං උපට්ඨහුං;
සකකම්මාභිපසුතා වසන්ති පවනෙ තදා.

අස්සමා අභිනික්ඛම්ම අකං පුලිනචෙතියං;
නානාපුප්ඵං සමානෙත්වා තං චෙතිය මපූජයිං.

තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා අස්සමං පවිසාමහං,
සබ්බෙ සිස්සා සමාගන්ත්වා එතමත්ථං අපුච්ඡු මං.

පුලිනෙන කතො ථූපො යං ත්වං දෙව නමස්සසි,
මයං පි ඤාතුමිච්ඡාම පුට්ඨො ආචික්ඛ නො තුවං.

දිට්ඨා නො වො මන්තපදෙ චක්ඛුමන්තො මහායසා
තෙ ඛො අහං නමස්සාමි බුද්ධසෙට්ඨෙ මහායසෙ.

කීදිසා තෙ මහාවීර සබ්බඤ්ඤූ ලොකනායකා?
කථං වණ්ණා? කථං සීලා? කීදිසා තෙ මහායසා?

ද්වත්තිංසලක්ඛණා බුද්ධා චත්තාරීසදිජාපි ච
නෙත්තා ගොපඛුම්මා තෙසං ජිඤ්ජුකා ඵලසන්නිභා.

ගච්ඡමානා ච තෙ බුද්ධා යුගමත්තංච පෙක්ඛරෙ,[1]
න තෙසං ජාණු නදති, සන්ධිසද්දො න සූයති.

ගච්ඡමානා ච සුගතා උද්ධරන්තාව[2] ගච්ඡරෙ
පඨමං දක්ඛිණං පාදං, බුද්ධානං එසධම්මතා.

අසම්භීතාව තෙ බුද්ධා මිගරාජාව කෙසරී
නෙවුක්කංසෙන්ති අත්තානං නො ච වම්භෙන්ති පාණිනො.

මානාතිමානතො මුත්තා, සමා සබ්බෙසු පාණිසු,
අනත්තුක්කංසකා බුද්ධා, බුද්ධානං එසධම්මතා.

උප්පජ්ජන්තාව සම්බුද්ධා ආලොකං දස්සයන්ති තෙ
ඡබ්බිකාරං පකාසෙන්ති[3] කෙවලං වසුධං ඉමං.

පස්සන්ති නිරයං චෙතෙ, නිබ්බාති නිරයො තදා,
පවස්සති මහාමෙඝො; බුද්ධානං එසධම්මතා.

එදිසා තෙ මහානාගා අතුලා ච මහායසා
වණ්ණතො අනතික්කන්තා අප්පමෙය්‍යා තථාගතා.

අනුමොදිංසු මෙ වාක්‍යං සබ්බෙ සිස්සා සගාරවා,
තථා ච පටිපජ්ජිංසු යථාසත්ති යථාබලං.

පටිපූජෙන්ති පුලිනං සකකම්මාභිලාසිනො
සද්දහන්තා මම වාක්‍යං බුද්ධත්තගතමානසා.

තදා චවිත්වා තුසිතා දෙවපුත්තො මහායසො
උපගඤ්ඡි මාතුකුච්ඡිං, දසසහස්සී පකම්පථ.

අස්සමස්සාවිදූරම්හි චඞ්කමම්හි ඨිතො අහං;
සබ්බෙ සිස්සා සමාගන්ත්වා ආගච්ඡුං මම සන්තිකං.

උසභොව මහී නදති, මිගරාජාව කූජති,
සුංසුමාරොව ඵලති,[4] කිං විපාකො භවිස්සති?

යං පකිත්තෙමි සම්බුද්ධං සුසාතෙ[5] ධූපසන්තිකෙ
සොදානි භගවා සත්ථා මාතුකුච්ඡිමුපාගමි.

තෙසං ධම්මකථං කත්වා කිත්තයිත්වා මහාමුනිං
උය්‍යොජෙත්වා සකෙ සිස්සෙ පල්ලඞ්කං ආභුජිං අහං

---

1. සී. III & V. පෙක්ඛිතො. 2. සී. I & II. අතුරිතාව.
3. අභිකාරං පකාසෙන්ති. අප. පා. 4. සද්දති. අප. පා. 5. සී. II & III. සුගත.

බලඤ්ච වත මෙ ඛීණං බ්‍යාධිතො පරමෙනහං
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන තත්ථ කාලං කතො අහං.

සබ්බෙ සිස්සා සමාගන්ත්වා අකංසු චිතකං තදා,
කළෙබරං ච මෙ ගය්හ චිතකං අභිරොපයුං.

චිතකං පරිවාරෙත්වා සීසෙ කත්වාන අඤ්ජලිං
සොකසල්ලපරෙතා තෙ විකන්දිංසු සමාගතා.

තෙසං ලාලප්පමානානං අගමාසිං චිතන්තිකං,
අහං ආචරියො තුම්හං, මා සොචිත්ථ සුමෙධසා.

සදත්ථෙ වායමෙය්‍යාථ රත්තින්දිවමතන්දිතා,
මා වො පමත්තා අහුවත්ථ, ඛණො වො පටිපාදිතො.

සකෙ සිස්සෙනුසාසිත්වා දෙවලොකං පුනාගමිං,
අට්ඨාරසඤ්ච කප්පානි දෙවලොකෙ රමිං තදා.

සතානං පඤ්චක්ඛත්තුං ච චක්කවත්ති අහොසහං,
අනෙකසතක්ඛත්තුං ච දෙවරජ්ජමකාරයිං.

අවසෙසෙසු කප්පෙසු වොකිණ්ණො සංසරිං අහං,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුලිනපූජායිදං ඵලං.

යථා කොමුදිකෙ මාසෙ බහු පුප්ඵන්ති පාදපා,
තථෙව තස්මිං සමයෙ පුප්ඵිතොම්හි මහෙසිනා.

විරියං මෙ ධුරධොරය්හං යොගක්ඛෙමාධිවාහනං;
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා විහරාමි අනාසවො.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං බුද්ධමභිකිත්තයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. කිත්තනාය ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤං හි සමානං ආයස්මන්තං සිරිමත්ථෙරං අරියොති අජානන්තා පුථුජ්ජනා භික්ඛූ සාමණෙරා ච අප්පලාභිතාය ලොකස්ස අසම්භාවිතභාවෙන අසම්භාවෙන්තා යං කිඤ්චි කථෙත්වා ගරහන්ති; සිරිවඩ්ඪත්ථෙරං පන පච්චයානං ලාභිභාවෙන ලොකස්ස සක්කතගරුකතභාවතො[1] සම්භාවෙන්තා පසංසන්ති. ථෙරො “අවණ්ණාරහස්ස නාම වණ්ණභණනං වණ්ණාරහස්ස ච අවණ්ණභණනං චාති අයං පුථුජ්ජනස්ස දොසො”ති පුථුජ්ජනභාවං ච ගරහන්තො:–

“පරෙ ච නං පසංසන්ති අත්තා චෙ අසමාහිතො,
මොඝං පරෙ පසංසන්ති; අත්තා හි අසමාහිතො.

පරෙ ච නං ගරහන්ති අත්තා චෙ සුසමාහිතො:
මොඝං පරෙ ගරහන්ති, අත්තා හි සුසමාහිතො”ති

ගාථාවයං අභාසි.

---

1. සී. V. සක්කාරගරුකාරභාවතො.

තත්ථ "පරෙ"ති: අත්තතො අඤ්ඤෙ පරෙ නාම. ඉධ පන පණ්ඩිතෙහි අඤ්ඤෙ බාලා පරෙති අධිප්පෙතා. තෙසං හි අජානිත්වා අපරියොගාහෙත්වා භාසනතො ගරහා විය පසංසාපි අප්පමාණා. "**පසංසන්ති**"ති: අවිද්දසුභාවෙන තණ්හාවිපන්නතාය වා අථවා අභූතංයෙව පුග්ගලං "අසුකො භික්ඛු ඣානලාභී අරියො"ති වා අභූතගුණාරොපනෙන කිත්තෙන්ති අභිත්ථවන්ති. යො පනෙත්ථ ච සන්දෙසො අවූපසන්තතො තෙ පන පරෙ තං පුග්ගලං පසංසන්ති එව තඤ්ච ඛො තෙසං පසංසනමත්තං. න පන තස්මිං පසංසාය වත්ථු අත්ථීති ඉමමත්ථං දස්සෙති. "**අත්තා චෙ අසමාහිතො**"ති: යං පුග්ගලං පරෙ පසංසන්ති සො චෙ සයං අසමාහිතො මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා උපචාරප්පනාසමාධිමත්තෙනෙව වා න සමාහිතො එව සමාධානස්ස පටිපක්ඛභූතානං කිලෙසානං අප්පහීනත්තා වික්ඛිත්තො විබ්භන්තචිත්තො හොතීති අත්ථො. "අසමාහිතො"ති ච එතෙන සමාධිනිමිත්තානං ගුණානං අභාවං දස්සෙති. "**මොඝ**"න්ති: භාවනපුංසකනිද්දෙසො "විසමං චන්දිමසූරියා පරිවත්තන්තී"ති ආදීසු විය. "**පරෙ පසංසන්තී**"ති යෙ තං අසමාහිතං පුග්ගලං පසංසන්ති තෙ මොඝං මුධා අමූලකං පසංසන්ති. කස්මා? අත්තා හි අසමාහිතො. යස්මා තස්ස පුග්ගලස්ස චිත්තං අසමාහිතං තස්මාති අත්ථො. දුතියගාථාය "**ගරහන්ති**"ති: අත්තනො අවිද්දසුභාවෙන දොසන්තරභාවෙන වා අරියං ඣානලාභිං ච සමාහිතං "අසුකො භික්ඛු ජාගරියං නානුයුඤ්ජති අත්තනාමසො ගණ්ඩූසහනහුමත්තම්පි කාලං කෙවලං කායදළ්හිබහුලො නිද්දාරාමො භස්සාරාමො සඞ්ගණිකාරාමො විහරතී"ති ආදිනා අසන්තපටිපජ්ජමානතාවිභාවනෙන ගරහන්ති, නින්දන්ති උපක්කොසන්ති චාති අත්ථො. සෙසං පඨමගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ඉති එවං ථෙරෙන ඉමාහි ගාථාහි අත්තනො නික්කිලෙසභාවෙ සිරිවඩ්ඪස්ස ච සකිලෙසභාවෙ පකාසිතෙ තං සුත්වා සිරිවඩ්ඪො සංවෙගජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා න චිරස්සෙව සදත්ථං පරිපූරෙසි. ගරහකපුග්ගලා ච ථෙරං ඛමාපෙසුං.

සිරිමත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියවග්ගවණ්ණනා

සමත්තා.

"**ඛන්ධා මයා පරිඤ්ඤාතා**"ති ආයස්මතො උත්තරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං

පත්තො සාසනෙ ලද්ධප්පසාදෙ හුත්වා උපාසකත්තං පවෙදෙසි. සො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අත්තනො ඤාතකෙ සන්නිපාතෙත්වා බහු පූජාසම්භාරං සමාහරිත්වා ධාතුපූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උත්තරොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන සාවත්ථිං ගතො ගණ්ඩම්බමූලෙ කතං යමකපාටිහාරියං දිස්වා පුන කාලකාරාමසුත්තදෙසනාය අභිවඩ්ඪමානසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං රාජගහං ගන්ත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා තත්ථෙව වසන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා න චිරස්සෙව **ඡළභිඤ්ඤො** අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි **සිද්ධත්ථෙ** ලොකනායකෙ
මම ඤාතී සමානෙත්වා ධාතුපූජං අකාසහං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ධාතුමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ධාතුපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ බුද්ධුපට්ඨානත්ථං රාජගහතො සාවත්ථිං උපගතො භික්ඛූහි "කිං ආවුසො පබ්බජ්ජාකිච්චං තයා මත්ථකං පාපිත"න්ති පුට්ඨො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"ඛන්ධා මයා පරිඤ්ඤාතා, තණ්හා මෙ සුසමූහතා,
භාවිතා මම බොජ්ඣඞ්ගා, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො.

සොහං ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤාය අබ්බහිත්වාන ජාලිනිං
භාවයිත්වාන බොජ්ඣඞ්ගෙ නිබ්බායිස්සං අනාසවො"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **"ඛන්ධා"**ති: පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා. **"පරිඤ්ඤාතා"**ති: ඉදං දුක්ඛං න ඉතො භිය්‍යොති පරිච්ඡිජ්ජ ඤාතා භාවිතා. තෙන දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස පරිඤ්ඤාභිසමයමාහ. **"තණ්හා"**ති: තසති පරිතසතීති තණ්හා. **"සුසමූහතා"**ති: සමුග්ඝාටිතා; එතෙන සමුදයසච්චස්ස පහානාභිසමයං වදති. **"භාවිතා මම බොජ්ඣඞ්ගා"**ති: බොධිසඞ්ඛාතාය සතිආදිධම්මසාමග්ගියා තං සමඞ්ගිනො වා බොධිසඞ්ඛාතස්ස අරියපුග්ගලස්ස අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගාති සතිධම්මවිචයවිරියපීතිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසඞ්ඛාතා මග්ගපරියාපන්නා ධම්මා මයා භාවිතා උප්පාදිතා වඩ්ඪිතා. බොජ්ඣඞ්ගග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ තං සහචරිතාය සබ්බෙ මග්ගධම්මා සබ්බෙ ච බොධිපක්ඛියධම්මා ගහිතාති දට්ඨබ්බං. එතෙනෙව මග්ගසච්චස්ස භාවනාභිසමයං දස්සෙති. **"පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො"**ති: කාමාසවාදයො ආසවා ඛීයන්ති එත්ථාති ආසවක්ඛයොති ලද්ධනාමො අසඞ්ඛතධම්මො මයා පත්තො අධිගතො.

එතෙන නිරොධසච්චස්ස සච්ඡිකිරියාභිසමයං කථෙති. එත්තාවතා අත්තනො සඋපාදිසෙසනිබ්බානධාතුසම්පත්තිං දස්සෙති. ඉදානි පන අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු සම්පත්තිං දස්සෙන්තො "යොහ"න්ති ආදිනා දුතියගාථමාහ. තස්සත්ථො:–යොහමෙවං වුත්තනයෙන ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤෙය්‍ය පරිජානිත්වා තථා පරිජානන්තො එව සකඅත්තභාවපර අත්තභාවෙසු අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනෙසු අතීතාදිභෙදභින්නෙසු සංසිබ්බනපරිසිබ්බනාකාරං පුනප්පුන පවත්තිසඞ්ඛාතං ජාලං එතස්සා අත්ථීති ජාලිනීති ලද්ධනාමං තණ්හං අබ්බහිත්වාන මම චිත්තසන්තානතො උද්ධරිත්වා තථා තං උද්ධරන්තොයෙව වුත්තප්පභෙදෙ බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවයිත්වාන තෙ භාවනාය පාරිපූරිං පාපෙත්වා තතො එව අනාසවො හුත්වා ඨිතො ඉදානි චරිමකචිත්තනිරොධෙන අනුපාදානො ජාතවෙදොව නිබ්බායිස්සං පරිනිබ්බායිස්සාමීති

උත්තරත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**පනාදො නාම සො රාජා**"ති ආයස්මතො **භද්දජිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු පාරං ගන්ත්වා කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වසන්තො එකදිවසං සත්ථාරං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා ආකාසතො ඔතරි ඔතිණ්ණස්ස පන භගවතො මධුඤ්ච භිසමුළාලඤ්ච සප්පිඛීරඤ්ච උපනාමෙසි. තස්ස තං භගවා අනුකම්පං උපාදාය පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තුසිතෙසු නිබ්බත්තො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො පරම්පරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහද්ධනො සෙට්ඨි හුත්වා අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසහස්සං භොජෙත්වා තිචීවරෙන අච්ඡාදෙසි. එවං බහුං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චවිත්වා මනුස්සෙසු උප්පන්නො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ පඤ්චපච්චෙකබුද්ධසතානි චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිත්වා තතො චුතො රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා රජ්ජං අනුසාසන්තො අත්තනො පුත්තං පච්චෙකබොධිං අධිගන්ත්වා ඨිතං උපට්ඨහිත්වා තස්ස පරිනිබ්බුතස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කත්වා පූජෙසි. එවං තත්ථ තත්ථ තානි තානි පුඤ්ඤානි කත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භද්දියනගරෙ අසීතිකොටිවිභවස්ස භද්දියසෙට්ඨිස්ස එකපුත්තකො හුත්වා නිබ්බත්ති. භද්දජීතිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස කිර ඉස්සරියභොගපරිවාරාදිසම්පත්ති චරිම භවෙ බොධිසත්තස්ස විය අහොසි. තදා සත්ථා සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා භද්දජිකුමාරං සඞ්ගණ්හිතුං මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං භද්දිය

නගරං ගන්ත්වා ජාතියා වනෙ වසි තස්ස ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො. සොපි උපරිපාසාදෙ නිසින්නො සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකෙන්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සොතුං ගච්ඡන්තං මහාජනං දිස්වා “කත්ථායං මහාජනො ගච්ඡතී”ති පුච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා සයම්පි මහතා පරිවාරෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතොව සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“ඔග්ගය්හාහං පොක්ඛරණිං නානාකුඤ්ජරසෙවිතං,
උද්ධරාමි භිසං තත්ථ ඝාසහෙතු අහං තදා.

භගවා තම්හි සමයෙ පදුමුත්තරසව්හයො
රත්තම්බරධරො බුද්ධො ගච්ඡති අනිලඤ්ජසෙ

ධුනන්තො පංසුකූලානි, සද්දං අස්සොසහං තදා.
උද්ධං නිජ්ඣායමානොහං අද්දසං ලොකනායකං.

තත්ථෙව ඨිතකො සන්තො ආයාචිං ලොකනායකං
මධුං භිසෙහි සහිතං ඛීරං සප්පිං මුළාලිකං

පටිග්ගණ්හාතු මෙ බුද්ධො අනුකම්පාය චක්ඛුමා.
තතො කාරුණිකො සත්ථා ඔරොහිත්වා මහායසො

පටිග්ගණ්හි මමං භික්ඛං අනුකම්පාය චක්ඛුමා.
පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො අකා මෙ අනුමොදනං.

සුඛී හොතු මහාපුඤ්ඤ, ගති තුය්හං සමිජ්ඣතු;
ඉමිනා භිසදානෙන ලභස්සු විපුලං සුඛං.

ඉදං වත්වාන සම්බුද්ධො ජලජුත්තමනාමකො
භික්ඛමාදාය සම්බුද්ධො ආකාසෙනාගමා ජිනො.

තතො භිසං ගහෙත්වාන ආගඤ්ඡිං මම අස්සමං
භිසං රුක්ඛෙ ලග්ගෙත්වාන මම දානං අනුස්සරිං.

මහාවාතො උට්ඨහිත්වා සඤ්චාලෙසි වනං තදා;
ආකාසො අභිනාදිත්ථ, අසනී ච ඵලී තදා.

තතො මෙ අසනීපාතො මත්ථකෙ නිපතී තදා;
සොහං නිසින්නකො සන්තො තත්ථ කාලං කතො අහං.

පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තො තුසිතං උපපජ්ජහං;
කලෙබරං මෙ පතිතං, දෙවලොකෙ රමාමහං.

ඡළාසීතිසහස්සානි නාරියො සමලඞ්කතා
සායං පාතං උපට්ඨන්ති, භිසදානස්සිදං ඵලං.

මනුස්සයොනිං ආගන්ත්වා සුඛිතො හොමහං තදා;
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි. නිසන්දස්සිදං ඵලං.

අනුකම්පිතකො තෙන දෙවදෙවෙන තාදිනා;
සබ්බාසවා පරික්ඛීණා;[1] නත්ථිදානි පුනබ්භවො.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං නිසමද්දිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. නිසන්දස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තෙ පන තෙන අධිගතෙ සත්ථා භද්දියසෙට්ඨිං ආමන්තෙසි: “තව පුත්තො අලඞ්කතපටියත්තො ධම්මං සුණන්තො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙනස්ස ඉදානෙව පබ්බජිතුං යුත්තං, නො චෙ පබ්බජති පරිනිබ්බායිස්සතී”ති. සො “න මය්හං පුත්තස්ස දහරස්සෙව සතො පරිනිබ්බානෙන කිච්චං අත්ථි, පබ්බාජෙථ න”න්ති ආහ. තං සත්ථා පබ්බාජෙත්වා උපසම්පාදෙත්වා සත්තාහං වසිත්වා කොටිගාමං පාපුණි. සො ච ගාමො ගඞ්ගාතීරෙ කොටිගාමවාසිනො බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙසුං. භද්දජිත්ථෙරො සත්ථා රනුමොදනාය ආරද්ධමත්තාය බහිගාමං ගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ මග්ගසමීපෙ සත්ථු ආගතකාලෙ වුට්ඨහිස්සාමීති සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. මහාථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසුපි අවුට්ඨහිත්වා සත්ථු ආගතකාලෙයෙව වුට්ඨාසි. පුථුජ්ජනා භික්ඛූ “අයං අධුනා පබ්බජිතො මහාථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසු මානත්ථද්ධො හුත්වා න වුට්ඨාසී”ති උජ්ඣායිංසු. කොටිගාමවාසිනො සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච බහූ නාවාසඞ්ඝාටෙ බන්ධිංසු. සත්ථා “තස්ස ආනුභාවං පකාසෙමී”ති නාවාසඞ්ඝාටෙ ඨත්වා “කහං භද්දජී”ති පුච්ඡි. භද්දජිත්ථෙරො “එසොහං භන්තෙ”ති සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා “එහි භද්දජි අම්හෙහි සද්ධිං එකනාවං අභිරුහා”ති. සො උප්පතිත්වා සත්ථු ඨිතනාවායං අට්ඨාසි. සත්ථා ගඞ්ගාමජ්ඣං ගතකාලෙ “භද්දජි තයා මහාපනාදරජකාලෙ අජ්ඣාවුත්ථරතනපාසාදො කහ”න්ති ආහ. “ඉමස්මිං ඨානෙ නිමුග්ගො”ති. “තෙන හි භද්දජ සබ්‍රහ්මචාරීනං කඞ්ඛං ඡින්දා”ති. තස්මිං ඛණෙ ථෙරො සත්ථාරං වන්දිත්වා ඉද්ධිබලෙන ගන්ත්වා පාසාදථූපිකං පාදඞ්ගුලන්තරෙන සන්නිරුම්භිත්වා පඤ්චවීසතියොජනං පාසාදං ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පති. උප්පතන්තො ච පඤ්චදස යොජනානි පාසාදං උදකතො උක්ඛිපි. අථස්ස පුරිමභවෙ ඤාතකා පාසාදගතෙන ලොභෙන මච්ඡකච්ඡපමණ්ඩූකා හුත්වා තස්මිං පාසාදෙ උද්ධරන්තෙ පරිවත්තිත්වා උදකෙ පතිංසු. සත්ථා තෙ පතන්තෙ දිස්වා “ඤාතකා තෙ භද්දජි කිලමන්තී”ති ආහ. ථෙරො සත්ථු වචනෙන පාසාදං විස්සජ්ජෙසි. පාසාදො යථාට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨාසි. සත්ථා පාරං ගතො භික්ඛූහි “කදා භන්තෙ භද්දජිත්ථෙරෙන අයං පාසාදො

1. සී. III. පරිවජ්ජිතා.

අජ්ඣාවුත්ථො"ති පුබ්බෙ මහාපනාදජාතකං කථෙත්වා මහාජනං ධම්මාමතං පායෙසි. ථෙරො පන අත්තනො අජ්ඣාවුත්ථපුබ්බං සුවණ්ණපාසාදං දස්සෙත්වා:-

> "පනාදො නාම සො රාජා යස්ස යූපො සුවණ්ණයො
> තිරියං සොළසපබ්බෙධො උද්ධමාහු සහස්සධා.
>
> සහස්සකණ්ඩො සතහෙණ්ඩු ධජාලු හරිතාමයො
> අනච්චුං තත්ථ ගන්ධබ්බා ඡසහස්සානි සත්තධා"ති

ඉති ගාථාහි වණ්ණෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **"පනාදො නාම සො රාජා"**ති: අතීතෙ පනාදො නාම සො රාජා අහොසීති අත්තභාවඅන්තරහිතතාය අත්තානං පරං විය නිද්දිසති. සො එව හි රජ්ජෙ සීතකාලතො පට්ඨාය තදා උස්සාහසම්පත්තිආදිනා මහතා රාජානුභාවෙන මහතා ච කිත්තිසද්දෙන සමන්නාගතත්තා රාජා මහාපනාදොති පඤ්ඤායිත්ථ. **"යස්ස යූපො සුවණ්ණයො"**ති: යස්ස රඤ්ඤො අයං යූපො පාසාදො සුවණ්ණමයො. **"තිරියං සොළසපබ්බෙධො"**ති: විත්ථාරතො සොළසසරපාතනප්පමාණො සො පන අඩ්ඪයොජනප්පමාණො හොති. **"උද්ධ[1]මාහු සහස්සධා"**ති: උද්ධං උච්චං එවමස්ස පාසාදස්ස සහස්සධා සහස්සකණ්ඩප්පමාණං අහු. සො පන යොජනතො පඤ්චවීසති යොජනප්පමාණො හොති. කෙචි පනෙත්ථ ගාථාසුඛත්ථං "ආහු"ති දීඝං කතං. තං අහු අහොසීති අත්ථං වදන්ති. **"සහස්සකණ්ඩො"**ති: සහස්සභූමිකො. **"සතගෙණ්ඩු"**ති: අනෙකසතනිය්‍යූහො. **"ධජාලූ"**ති: තත්ථ තත්ථ නිය්‍යූහසිඛරාදිසු පතිට්ඨාපිතෙහි යට්ඨිධජපතාකධජෙහි සම්පන්නො. **"හරිතාමයො"**ති: චාමීකරසුවණ්ණමයො. කෙචි පන හරිතමණිපරික්ඛතොති වදන්ති. **"ගන්ධබ්බා"**ති: නටා. ඡසහස්සානි ගන්ධබ්බානං ඡසහස්සානි, සත්තධා තස්ස පාසාදස්ස සත්තසු ඨානෙසු, රඤ්ඤො අභිරමාපනත්ථං නච්චිංසූති අත්ථො. තෙ එවං නච්චන්තාපි රාජානං හාසෙතුං නාසක්ඛිංසු. අථ සක්කො දෙවරාජා දෙවනටෙ පෙසෙත්වා සමජ්ජං කාරෙසි. තදා රාජා හසීති.

භද්දජිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"සතිමා පඤ්ඤවා"ති ආයස්මතො **සොභිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං පුබ්බෙනිවාසඤාණලාභීනං භික්ඛූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං උද්දිස්ස පත්ථනං කත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො සුමෙධස්ස

---

1. උබ්භං. ථෙ. පා. P. T. E.

භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තස්ස සමීපෙ අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වනමූලඵලාඵලේන යාපෙන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව බන්ධුමතීනගරෙ සත්ථාරං උපසංකමිත්වා පසන්නමානසො "තුවං සත්ථා ච කෙතු චා"ති ආදීහි ඡහි ගාථාහි අභිත්ථවි. සත්ථා වස්ස භාවිනිං සම්පත්තිං පකාසෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **සෝයිතො** තිස්ස නාමං අකාංසු. සො අපරෙන සමයෙන සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන චිණ්ණවසී ච අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"දක්ඛිණෙ හිමවන්තස්ස සුකතො අස්සමො මම,
උත්තමත්ථං ගවෙසන්තො වසාමි පවනෙ තදා;

ලාභාලාභෙන සන්තුට්ඨො මූලෙන ච ඵලෙන ච
අන්වෙසන්තො ආචරියං වසාමි එකකො අහං.

සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජි තාවදෙ;
චතුසච්චං පකාසෙති උද්ධරන්තො මහාජනං.

නාහං සුණාමි සම්බුද්ධං, නපි මෙ කොචි සංසති
අට්ඨ[1] වස්සෙ අතික්කන්තෙ අස්සොසිං ලොකනායකං.

අග්ගිදාරුං නීහරිත්වා සම්මජ්ජිත්වාන අස්සමං
ඛාරිභාරං ගහෙත්වාන නික්ඛමිං පවනා අහං.

එකරත්තිං වසන්තොහං ගාමෙසු නිගමෙසු ච
අනුපුබ්බෙන චන්දවතිං තදාහං උපසංකමිං.

භගවා ච තම්හි සමයෙ සුමෙධො ලොකනායකො
උද්ධරන්තො බහූ සත්තෙ දෙසෙති අමතං පදං.

ජනකායමතික්කම්ම වන්දිත්වා ජිනසාගරං
එකංසං අජිනං කත්වා සන්ථවිං ලොකනායකං.

තුවං සත්ථා ච කෙතු ච ධජො යූපො ච පාණිනං
පරායනො පතිට්ඨා ච දීපො ච දිපදුත්තමො.

තෙ පුඤ්ඤදස්සනො වීරො තාරෙසි ජනතං තුවං
නත්ථඤ්ඤො තාරකො ලොකෙ තවුත්තරිතරො මුනි.

1. සී. II ඡ. ම. අට්ඨ.

සක්කා භවෙ කුසග්ගෙන පමෙතුං සාගරුත්තමො
නත්වෙව තව සබ්බඤ්ඤු ඤාණං සක්කා පමෙතවෙ.

තුලාදණ්ඩෙ ඨපෙත්වාන මහිං සක්කා පමෙතවෙ
නත්වෙව තව පඤ්ඤාය පමාණං අත්ථි චක්ඛුමා.

ආකාසො පමිතුං[1] සක්කා රජ්ජුයා අඞ්ගුලීහිපි
නත්වෙව තව සබ්බඤ්ඤු සීලං සක්කා පමෙතවෙ.

මහාසමුද්දෙ උදකං ආකාසො ච වසුන්ධරා
පරිමෙය්‍යානි එතානි අප්පමෙය්‍යොසි චක්ඛුමා.

ඡහි ගාථාහි සබ්බඤ්ඤුං කිත්තයිත්වා මහායසං
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන තුණ්හී අට්ඨාසහං තදා.

යං වදන්ති සුමෙධොති භූරිපඤ්ඤං සුමෙධසං
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ.

යො මෙ ඤාණං පකිත්තෙසි පසන්නො සෙන චෙතසා
තමහං කිත්තයිස්සාමි සුණොථ මම භාසතො.

සත්තසත්තති කප්පානි දෙවලොකෙ රමිස්සති.
සහස්සක්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

අනෙකසතක්ඛත්තුං චක්කවත්ති භවිස්සති;
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසංඛියං.

දෙවභූතො මනුස්සො වා පුඤ්ඤකම්මසමාහිතො
අනූනමනසංකප්පො තික්ඛපඤ්ඤො භවිස්සති.

තිංසකප්පසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

අගාරා අභිනික්ඛම්ම පබ්බජිස්සත්‍යකිඤ්චනො
ජාතියා සත්තවස්සොව අරහත්තං ඵුසිස්සති.

යතො සරාමි අත්තානං යතො පත්තොස්මි සාසනං
එත්ථන්තරෙ නජානාමි චෙතනං අමනොරමං.

සංසරිත්වා භවෙ සබ්බෙ සම්පත්තියො නුභවිං අහං
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි ඵලං ඤාණස්ස ථොමනෙ.

තිවිධග්ගී නිබ්බුතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා,
සබ්බාසවා පරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

තිංසකප්පසහස්සම්හි යං ඤාණං ථොමයිං අහං,
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි, ඵලං ඤාණස්ස ථොමනෙ.

1. මිනිතුං. අප. පා..

තිංසකප්පසහස්සම්හි යං ඤාණං ඵොමසිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලං ඤාණස්ස ඵොමනෙ.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

සො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පුබ්බෙනිවාසං අනුපටිපාටියා අනුස්සරන්තො යාව අසඤ්ඤභවෙ අචිත්තකපටිසන්ධි තාව අද්දස. තතො පඤ්චකප්පසතානි ච චිත්තප්පවත්තිං අදිස්වා අවසානෙ ච දිස්වා “කිමෙත”න්ති ආවජ්ජන්තො “නයවසෙන අසඤ්ඤභවො භවිස්සතී”ති නිට්ඨං අගමාසි. තෙනාහ භගවා:–අත්ථි භික්ඛවෙ අසඤ්ඤසත්තා නාම දීඝායුකා දෙවා; තතො චුතො සොභිතො ඉධූපපන්නො; සො එතං භවං ජානාති සොභිතො අනුස්සරති. එවං නයවසෙන අනුස්සරන්තො අනුස්සරණකොසල්ලං දිස්වා සත්ථා ථෙරං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. තතො චෙවායං ආයස්මා සවිසෙසං අත්තනො පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං තස්ස ච පච්චයභූතං පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සජාතො තදත්ථදීපනං උදානං උදානෙන්තො:–

“සතිමා පඤ්ඤවා භික්ඛු ආරද්ධබලවීරියො
පඤ්චකප්පසතානාහං එකරත්තිං අනුස්සරිං.

චත්තාරෙ සතිපට්ඨානෙ සත්ත අට්ඨ ච භාවයං
පඤ්චකප්පසතානාහං එකරත්තිං අනුස්සරි”න්ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ “**සතිමා**”ති: සයං සමුදාගමනසම්පන්නාය සතිපට්ඨානභාවනාය පාරිපූරියා සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා ච සතිමා. “**පඤ්ඤවා**”ති: ඡළභිඤ්ඤාපාරිපූරියා පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා ච පඤ්ඤවා. භින්නකිලෙසතාය **භික්ඛු**. සද්ධාදිබලානඤ්ච චතුබ්බිධසම්මප්පධානවීරියස්ස ච සංසිද්ධිපාරිපූරියා **ආරද්ධබලවීරියො**. සද්ධාදීනං හෙත්ථ බලග්ගහණෙන ගහණං සතිපි සතියාදීනං බලභාවෙ යථා ගොබලිවද්දඤාණසමහාරති. “**පඤ්චකප්පසතානාහං එකරත්තිං අනුස්සරි**”න්ති: එකරත්තිං විය අනුස්සරිං. වියසද්දො හි ඉධ ලුත්තනිද්දිට්ඨො. එතෙන පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන අත්තනො විඤ්ඤාණවසීභාවං දීපෙති. ඉදනිසාය පටිපත්තියා අත්තනො සතිමන්තාදිභාවො සාතිසයං පුබ්බෙනිවාසඤාණං ච සිද්ධං තං දස්සෙතුං චත්තාරොති ආදිනා දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ “**චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ**”ති: කායානුපස්සනාදිකෙ අත්තනො විසයභෙදෙන චතුබ්බිධෙ ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙ සතිසඞ්ඛාතෙ සතිපට්ඨානෙ. “**සත්තා**”ති: සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ. “**අට්ඨා**”ති: අට්ඨමග්ගඞ්ගානි. සතිපට්ඨානෙසු හි සුපතිට්ඨිතචිත්තස්ස සත්තබොජ්ඣඞ්ගභාවනාපාරිපූරිං ගතා එව හොන්ති. තථා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. තෙනාහ ධම්මසෙනාපති:–“චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුපතිට්ඨිතචිත්තා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා”ති ආදිනා හි සත්ත

කොට්ඨාසිකෙසු සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මෙසු එකස්මිං කොට්ඨාසෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්තෙ ඉතරෙ අගච්ඡන්තා නාම නත්ථීති. "**භාවය**"න්ති: භාවනාහෙතු. සෙසං උත්තානමෙව.

සොභිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යං කිච්චං දළ්හවිරියෙනා**"ති ආයස්මතො **වල්ලියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සුමෙධස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො අසීතිකොටිවිභවං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පබ්බතපාදෙ අරඤ්ඤායතනෙ එකිස්සා නදියා තීරෙ අස්සමං කාරෙත්වා විහරන්තො අත්තනො අනුග්ගණ්හණත්ථං උපගතං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො අජිනචම්මං පත්ථරිත්වා අදාසි. තත්ථ නිසින්නං භගවන්තං පුප්ඵෙහි චන්දනෙන ච පූජෙත්වා අම්බඵලානි දත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන ච වන්දි. තස්ස භගවා නිසින්නාසනසම්පත්තිං පකාසෙන්තො අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො **ගණ්ඩිමිත්තොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු වෙසාලිගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජි. සො මන්දපඤ්ඤො දන්ධපරක්කමො ච හුත්වා චිරකාලං විඤ්ඤුං සබ්‍රහ්මචාරිං නිස්සායයෙව වසති. භික්ඛූ "යථා නාම වල්ලී රුක්ඛාදිසු කිඤ්චි අනිස්සාය වඩ්ඪිතුං න සක්කොති එවමයම්පි කිඤ්චි පණ්ඩිතං අනිස්සාය වඩ්ඪිතුං න සක්කොතී"ති **වල්ලියො**ත්වෙව සමුදාචරිංසු. අපරභාගෙ පන වෙණුදත්තත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සතො සම්පජානො හුත්වා විහරන්තො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා පටිපත්තික්කමං ථෙරං පුච්ඡන්තො:-

"යං කිච්චං දළ්හවිරියෙන යං කිච්චං බොද්ධුමිච්ඡතා
කරිස්සං නාවරුජ්ඣිස්සං,[1] පස්ස විරියං පරක්කමං.

ත්වඤ්ච මෙ මග්ගමක්ඛාහි අඤ්ජසං අමතොගධං;
අහං මොනෙන මොනිස්සං ගඞ්ගාසොතොව සාගර"න්ති

ගාථාවයං අභාසි.

තත්ථ "**යං කිච්චං දළ්හවිරියෙනා**"ති: දළ්හෙන විරියෙන ථිරෙන දළ්හවිරියෙන වා පුරිසධොරය්හෙන යං කිච්චං කාතබ්බං පටිපජ්ජිතබ්බං. "**යං කිච්චං බොද්ධුමිච්ඡතා**"ති: චත්තාරි අරියසච්චානි නිබ්බානමෙව වා බොද්ධුං බුජ්ඣිතුං ඉච්ඡන්තෙන පටිවිජ්ඣිතුකාමෙන

---

1. සී. I. නාවරජ්ඣිස්සං. ථෙ. පා. P. T. E. නවිරුජ්ඣිස්සං,

යං කිච්චං කරණීයං. "**කරිස්සං නාවරුජ්ඣිස්ස**"න්ති: තමහං දුති කරිස්සං න ධම්මෙ විරුධෙස්සං යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිස්සාමි. "**පස්ස විරියං පරක්කම**"න්ති: තථා පටිපජ්ජමානවිධිනා කාරණතො විරියං පදට්ඨානං අක්කමනතො පරක්කමොති ලද්ධනාමං සම්මාවායාමං පස්ස තසද්දමෙවාති අත්තනො කත්තුකාමතං දස්සෙති. "**ත්වංවා**"ති: කම්මට්ඨානදායකං කල්‍යාණමිත්තං ආලපති. "**මෙ**"ති: මය්හං. "**මග්ගමක්ඛාහි**"ති: අරියමග්ගං කථෙහි, ලොකුත්තරමග්ගසම්පාපකං චතුසච්චකම්මට්ඨානං කථෙහීති අත්ථො. "**අඤ්ජසං**"ති: උජුකං මජ්ඣිමාපටිපදාභාවෙන අන්තද්වයස්ස අනුපගමනතො අමතෙ නිබ්බාණෙ සම්පාපකභාවෙන පතිට්ඨිතත්තා අමතොගධං. "**මොනෙනා**"ති: මග්ගපඤ්ඤාය. "**ඤාණිස්ස**"න්ති: ජානිස්සං. නිබ්බාණං පටිවිජ්ඣිස්සං පාපුණිස්සං. "**ගඞ්ගාසොතොව සාගර**"න්ති: යථා ගඞ්ගාය සොතො සාගරං සමුද්දං අවිරජ්ඣනතාව එකංසතො ඔගාහති එවං අහං කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො මග්ගඤාණෙන නිබ්බාණං අධිගමිස්සාමි; තස්මා තං කම්මට්ඨානං මෙ ආචික්ඛථාති ථෙරං කම්මට්ඨානං යාචි. තං සුත්වා වෙනුදත්තත්ථෙරො තස්ස කම්මට්ඨානං අදාසි. සොපි කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පඤ්චකාමගුණෙ හිත්වා පියරූපෙ මනොරමෙ
අසීතිකොටියො හිත්වා පබ්බජිං අනගාරියං.

පබ්බජිත්වාන කායෙන පාපකම්මං විවජ්ජයිං;
වචීදුච්චරිතං හිත්වා නදීකූලෙ වසාමහං

එකකං මං විහරන්තං බුද්ධසෙට්ඨො උපාගමි
නාහං ජානාමි බුද්ධොති අකාසිං පටිසන්ථරං.

කරිත්වා පටිසන්ථාරං නාමගොත්තං අපුච්ඡහං:
දෙවතානුසි ගන්ධබ්බො ආදු සක්කො පුරින්දදො.

කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො මහාබ්‍රහ්මා ඉධාගතො
විරොචසි දිසා සබ්බා උදයං සූරියො යථා.

සහස්සාරානි චක්කානි පාදෙ දිස්සන්ති මාරිස.
කො වා ත්වං? කස්ස වා පුත්තො? කථං ජානෙමු තං මයං?

නාමගොත්තං පවෙදෙහි, සංසයං අපනෙහි මෙ,
නාම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො නාපි සක්කො පුරින්දදො.

බ්‍රහ්මභාවං ච මෙ නත්ථි, එතෙසං උත්තමො අහං,
අතීතො විසයං තෙසං, දාලයිං කාමබන්ධනං.

සබ්බෙ කිලෙසෙ ඣාපෙත්වා පත්තො සම්බොධිමුත්තමං
තස්ස වාචං සුණිත්වාහං ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

යදි බුද්ධොසි සබ්බඤ්ඤූ නිසීද ත්වං මහාමුනි,
තමහං පූජයිස්සාමි, දුක්ඛස්සන්තකරෙ තුවං.

පත්ථරිත්වාජිනචම්මං අදාසි සත්ථුනො අහං,
නිසීදි තත්ථ භගවා සීහොව ගිරිගබ්භරෙ.

ඛිප්පං පබ්බතමාරුය්හ අම්බස්ස ඵලමග්ගහිං,
සාලකල්‍යාණිකං පුප්ඵං චන්දනං ච මහාරහං.

ඛිප්පං පග්ගය්හ තං පුප්ඵං උපාසිං ලොකනායකං.
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන සාලපුප්ඵෙන පූජයිං.

චන්දනං අනුලිම්පිත්වා අවන්දිං සත්ථුනො අහං
පසන්නචිත්තො සුමනො විපුලාය ච පීතියා.

අජිනම්හි නිසීදිත්වා සුමෙධො ලොකනායකො
මම කම්මං පකිත්තෙසි හාසයන්තො ච මං තදා.

ඉමිනා ඵලදානෙන ගන්ධමාලෙහි චූභයං
පඤ්චවීසෙ කප්පසතෙ දෙවලොකෙ රමිස්සති.

අනූනමනසංකප්පො වසවත්තී භවිස්සති;
ඡබ්බීසතෙ කප්පසතෙ මනුස්සත්තං ගමිස්සති.

භවිස්සති චක්කවත්තී චාතුරන්තො මහිද්ධිකො.
වෙභාරං නාම නගරං විස්සකම්මෙන මාපිතං

හෙස්සති සබ්බසොවණ්ණං නානාරතනභූසිතං.
එතෙනෙව උපායෙන සංසරිස්සති සො භවෙ

සබ්බත්ථ සුඛිතො හුත්වා දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ.
පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ බ්‍රහ්මබන්ධු භවිස්සති.

අගාරා අභිනික්ඛම්ම අනගාරී භවිස්සති,
අභිඤ්ඤාපාරගූ හුත්වා නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

ඉදං වත්වාන සම්බුද්ධො සුමෙධො ලොකනායකො,
මම නිජ්ඣායමානස්ස පක්කාමි අනිලඤ්ජසෙ.

තුසිතාතො චවිත්වාන නිබ්බත්තිං මාතුකුච්ඡියං,
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි යම්හි ගබ්භෙ වසාමහං.

මාතුකුච්ඡිගතෙ මය්හං අන්නපානඤ්ච භොජනං
මාතුයා මම ඡන්දෙන නිබ්බත්තති යදිච්ඡකං.

ජාතියා පඤ්චවස්සෙන පබ්බජිං අනගාරියං,
ඔරොපිතම්හි කෙසම්හි අරහත්තං අපාපුණිං.

පුබ්බකම්මං ගවෙසන්තො ඔරෙනාද්දසං අහං,
තිංසකප්පසහස්සම්හි මම කම්මං අනුස්සරිං.

නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ! නමො තෙ පුරිසුත්තම!
තව සාසනමාගම්ම පත්තොම්හි අචලං පදං.

තිංසකප්පසහස්සම්හි යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො ථෙරො ඉමායෙව ගාථා අභාසීති.

වල්ලියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

ති වයි තා.

"කෙසෙ මෙ ඔලිඛිස්සන්ති"ති: ආයස්මතො **වීතසොකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහතා ඉසිගණෙන පරිවුතො අරඤ්ඤෙ වසන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො "උදුම්බරපුප්ඵසදිසා දුල්ලභදස්සනා බුද්ධා නාම භගවන්තො, ඉදානෙව උපගන්තබ්බා"ති මහතියා පරිසාය සද්ධිං සත්ථාරං දට්ඨුං ගච්ඡන්තො දියඩ්ඪයොජනෙ සෙසෙ බ්‍යාධිකො හුත්වා බුද්ධගතාය සතියා කාලං කතො දෙවලොකෙසු උප්පජ්ජිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අට්ඨාරසවස්සාධිකානං ද්වින්නං වස්සසතානං මත්ථකෙ ධම්මාසොකරඤ්ඤො කණිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **වීතසොකොති** නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ඛත්තියකුමාරෙහි සික්ඛිතබ්බවිජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො ගිරිදත්තත්ථෙරං නිස්සාය ගිහී හුතොව සුත්තන්තපිටකෙ අභිධම්මපිටකෙ ච විසාරදො හුත්වා එකදිවසං මස්සුකම්මසමයෙ කප්පකස්ස හත්ථතො ආදාසං ගහෙත්වා කායං ඔලොකෙන්තො වලිතපලිතාදීනි දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනාය චිත්තං ඔතාරෙත්වා භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා තස්මිංයෙව ආසනෙ සොතාපන්නො හුත්වා ගිරිදත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සනිඝණ්ඩුසකෙටුභෙ.

නදී සොතපටිභාගා සිස්සා ආයන්ති මෙ තදා;
තෙසාහං මන්තං වාචෙමි රත්තින්දිවමතන්දිතො.

සිද්ධත්ථො නාම සම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජි තාවදෙ;
තමන්ධකාරං නාසෙත්වා ඤාණාලොකං පවත්තයි.

මම අඤ්ඤතරෙ සිස්සො සිස්සානං සො කථෙසි මෙ;
සුත්වාන තෙ එතමත්ථං අරොචෙසුං මමං තදා.

බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පන්නො සබ්බඤ්ඤූ ලොකනායකො.
තස්සානුවත්තති ජනො, ලාභො අම්හං න හෙස්සති.

ආදිච්චුප්පත්තිකා බුද්ධා චක්ඛුමන්තො මහායසා;
යන්නූනාහං බුද්ධසෙට්ඨං පස්සෙය්‍යං ලොකනායකං.

අජිනං මෙ ගහෙත්වාන වාකචීරං කමණ්ඩලුං
අස්සමා අභිනික්ඛම්ම සිස්සෙ ආමන්තයිං අහං.

ඔදුම්බරකපුප්ඵං ච චන්දම්හි සසකං යථා
වායසානං යථා ඛීරං දුල්ලභා ලොකනායකා.

බුද්ධො ලොකම්හි උප්පන්නො, මනුස්සත්තම්පි දුල්ලභං,
උභොසු විජ්ජමානෙසු සවණං ච සුදුල්ලභං.

බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පන්නො චක්ඛුං ලච්ඡාම නො භවං,
එථ, සබ්බෙ ගමිස්සාම සම්මාසම්බුද්ධසන්තිකං.

කමණ්ඩලුධරා සබ්බෙ ඛරාජිනනිවාසිනො
ජටාභාරෙන භරිතා නික්ඛමුං පවනා තදා.

යුගමත්තං පෙක්ඛමානා උත්තමත්ථං ගවෙසිනො
ආයන්ති දෙසරහිතා අසම්භීතාව කෙසරී.

අප්පකිච්චා අලොලුප්පා නිපකා සන්තවුත්තිනො
උඤ්ඡාය චරමානා තෙ බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමුං.

දියඩ්ඪයොජනෙ සෙසෙ බ්‍යාධි මෙ උපපජ්ජථ;
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන තත්ථ කාලං කතො අහං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤමලභිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධසඤ්ඤායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

“කෙසෙ මෙ ඔලිඛිස්සන්ති කප්පකො උපසංකමි,
තතො ආදාසමාදාය සරීරං පච්චවෙක්ඛිසං.

තුච්ඡො කායො අදිස්සිත්ථ, අන්ධකාරෙ තමො බ්‍යගා;
සබ්බෙ චොළා සමුච්ඡින්නා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො”ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **“කෙසෙ මෙ ඔලිඛිස්සන්ති කප්පකො උපසංකමී”**ති: ගිහිකාලෙ මස්සුකම්මසමයෙ මම කෙසෙ ඔලිඛිස්සං කප්පෙමීති කෙසාදීනං ඡෙදනාදිවසෙන කප්පනතො කප්පකො නහාපිතො මං උප

ගච්ඡි. තතො කප්පෙ කප්පෙ “සරීරං පච්චවෙක්ඛිස්ස”න්ති: සබ්බසාවසිකො ආදාසෙ පලිතවලිතමුඛනිමිත්තතාදීනි දස්සනමුඛෙන “අභිභූතො වත ජරාය මෙ කායො”ති ජරාභිභූතං අත්තනො සරීරං පච්චවෙක්ඛිං. එවං පච්චවෙක්ඛතො ච තුච්ඡො කායො අදිස්සිත්ථ නිච්චධුවසුභභාවාදීහි රිත්තො හුත්වා මෙ කායො අදිස්සත්ථ පඤ්ඤායි. කස්මා? අන්ධකාරෙ තමො බ්‍යගා. යෙන අයොනිසො මනසිකාරසඞ්ඛාතෙන තමසා අත්තනො කායෙ අවිජ්ජමානම්පි අසුභාදිසභාවං අපස්සන්තා අවිජ්ජමානං සුභාදිආකාරං ගණ්හන්ති අන්ධකාරෙ අන්ධකරණට්ඨානෙ කායෙ යොනිසො මනසිකාරසම්භවෙන ඤාණාලොකෙන අවිජ්ජා තමො විගතො. තතො එව සබ්බෙ චොළා සමුච්ඡින්නා චොරා විය කුසලභණ්ඩච්ඡෙදනතො සාධූහි අලාභනබ්බතො අසංගහෙතබ්බතො සංකාරකූටාදීසු ඡඩ්ඩිතපිලොතිකඛණ්ඩං විය ඉස්සරජනෙන අරියජනෙන ජිගුච්ඡිතබ්බතාය චොළා වියාති ලද්ධනාමා කිලෙසා සමුච්ඡින්නා අග්ගමග්ගෙන සමුග්ඝාටිතත්තා එවච තෙසං නත්ථි දානි පුනබ්භවො ආයති පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති නත්ථීති.

විතසොකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“පඤ්ච නීවරණෙ හිත්වා”ති ආයස්මතො පුණ්ණමාසත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථරි අරඤ්ඤෙ විහරන්තෙ පංසුකූලචීවරං දුමසාඛාය ලග්ගෙත්වා ගන්ධකුටිං පවිට්ඨෙ ධනුහත්ථො විහාරං පවිට්ඨො සත්ථු පංසුකූලං දිස්වා පසන්නමානසො ධනුං නික්ඛිපිත්වා බුද්ධගුණෙ අනුස්සරිත්වා පංසුකූලං වන්දි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුටුම්බියකුලගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස කිර ජාතදිවසෙ තස්මිං ගෙහෙ සබ්බභාජනානි සුවණ්ණරජතමයෙහි මාසෙහි පරිපුණ්ණානෙව අහෙසුං. තෙනස්ස පුණ්ණමාසොත්වෙව නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො දාරපරිග්ගහං කත්වා එකස්මිං පුත්තෙ උප්පන්නෙ ඝරාවාසං පහාය පබ්බජිත්වා ගාමකාවාසෙ වසන්තො ඝටෙන්තො වායමන්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“තිස්සො නාමාසි භගවා සයම්භූ අග්ගපුග්ගලො
පංසුකූලං ඨපෙත්වාන විහාරං පාවිසී ජිනො.
විතතං ධනුමාදාය අක්ඛිතො සමදි අහං
මණ්ඩලග්ගං ගහෙත්වාන කානනං පාවිසිං අහං.
තත්ථද්දසං පංසුකූලං දුමග්ගෙ ලග්ගිතං තදා.
චාපං තත්ථෙව නික්ඛිප්ප සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං

පසන්නචිත්තො සුමනො විපුලාය ච පීතියා
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන පංසුකූලං අවන්දහං.

ඡ නවුතෙ ඉතො කප්පෙ පංසුකූලං අවන්දහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. වන්දනාය ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සාවත්ථිං උපගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සුසානෙ වසති. තස්ස ච අචිරාගතස්සෙව සකො පුත්තො කාල මකාසි. දාරකමාතා ථෙරස්ස ආගතභාවං සුත්වා “මා ඉදං අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං රාජානො හරෙය්‍යු”න්ති තං උප්පබ්බාජෙතුකාමා මහතා පරිවාරෙන ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා පලොභෙතුං ආරභි. ථෙරො අත්තනො වීතරාගභාවජානාපනත්ථං ආකාසෙ ඨත්වා අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනමුඛෙන තස්සා ධම්මං දෙසෙන්තො:–

“පඤ්චනීවරණෙ හිත්වා යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා
ධම්මාදාසං ගහෙත්වාන ඤාණදස්සනමත්තනො

පච්චවෙක්ඛිං ඉමං කායං සබ්බං සන්තරබාහිරං
අජ්ඣත්තං ච බහිද්ධා ච; තුච්ඡො කායො අදිස්සථා”ති

ගාථාවයං අභාසි.

තත්ථ **“පඤ්චනීවරණෙ හිත්වා”**ති: කාමච්ඡන්දාදිකෙ පඤ්ච නීව රණෙ පහාය ඣානාධිගමෙන විද්ධංසෙත්වා. **“යොගක්ඛෙමස්ස පත්ති යා”**ති: කාමයොගාදීහි චතූහි යොගෙහි ඛෙමස්ස අනුපද්දුතස්ස නිබ්බානස්ස අධිගමාය. **“ධම්මාදාස”**න්ති: ධම්මභූතං ආදාසං. යථාහි ආදාසො ඔලොකෙන්තස්ස රූපකායෙ ගුණාගුණං ආදංසෙති එවං විපස්සනාසඞ්ඛාතො ධම්මානං සාමඤ්ඤවිසෙසාවබොධනතො ඤාණ දස්සනභූතො ධම්මාදාසො විපස්සන්තස්ස වොදානසංකිලෙසධම්ම විභාවනෙන තප්පහානසාධනෙනච විසෙසතො නාමකායෙ ගුණං ආදංසෙති. තෙනාහ:–

“ධම්මාදාසං ගහෙත්වාන ඤාණදස්සනමත්තනො
පච්චවෙක්ඛිං ඉමං කායං සබ්බං සන්තරබාහිර”න්ති.

ඉමං කායං ධම්මසමූහං මම අත්තභාවං අජ්ඣත්තිකබාහිරායතන භාවතො සන්තරබාහිරං සබ්බං අනවසෙසං ධම්මාදාසං ගහෙත්වා අනිච්චන්තිපි දුක්ඛන්තිපි අනත්තාතිපි අවෙක්ඛිං, ඤාණචක්ඛුනා පස්සිං. එවං පස්සතා ච මයා **“අජ්ඣත්තං ච බහිද්ධා චා”**ති: අත්තනො සන්තා නෙ පරසන්තානෙ ච තුච්ඡො කායො අදිස්සථ නිච්චසාරාදිවිරහිතො තුච්ඡො ඛන්ධපඤ්චකසඞ්ඛාතො අත්තභාවකායො ඤාණචක්ඛුනා යථා වතො අපස්සිත්ථ. සකලම්පිහි ඛන්ධපඤ්චකං “අවිජ්ජානිවුතස්ස භික්ඛ වෙ බාලස්ස තණ්හාසංයුත්තස්ස එවමයං කායො සමුදගතො”ති ආදීසු කායොති වුච්චති. **“අදිස්සථා”**තිච ඉමිනා යදෙව කායෙ දට්ඨබ්බං

තං දිට්ඨං, නත්ථිස්ස කිඤ්චි මයා පස්සිතබ්බං අත්ථීති කතකිච්චතං දස්සෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. එවං ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පුරාණදුතියිකාය ධම්මං දෙසෙත්වා තං සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙත්වා උය්‍යොජෙසි.

පුණ්ණමාසත්ථෙරස්සගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යථාපි භද්දො ආජඤ්ඤො**"ති ආයස්මතො **නන්දකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ පච්චන්තදෙසෙ උප්පජ්ජිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො වනචරකො හුත්වා විචරන්තො එකදිවසං සත්ථු චඞ්කමනට්ඨානං දිස්වා පසන්නචිත්තො වාලිකා ඔකිරි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ චම්පායං ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස **නන්දකොති** නාමං අකංසු. ජෙට්ඨභාතා පනස්ස භරතො නාම. තස්ස පුබ්බයොගො අනන්තරවත්ථුස්මිං ආවිභවිස්සති. තෙ උභොපි විඤ්ඤුතං පත්වා ආයස්මන්තං සොණං කොලිවීසං පබ්බජිතං සුත්වා "සොණොපි නාම අයං සුඛුමාලො පබ්බජි, කිමඞ්ගපන මය"න්ති පබ්බජිංසු. තෙසු භරතො නචිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. නන්දකො පන කිලෙසානං බලවභාවෙන න තාව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙතුං අසක්ඛි; විපස්සනාය කම්මං කරොති එව. අථස්ස භරතත්ථෙරො ආසයං ඤත්වා අවස්සයො භවිතුකාමො තං පච්ඡාසමණං කත්වා විහාරතො නික්ඛමිත්වා මග්ගසමීපෙ නිසින්නො විපස්සනාය කථං කථෙති. තෙන ච සමයෙන සකටසත්ථෙ ගච්ඡන්තෙ එකො සකටෙ නියුත්තො ගොණො චික්ඛල්ලට්ඨානෙ සකටං උද්ධරිතුං අසක්කොන්තො පරිපති. තතො නං සත්ථවාහො සකටෙ මොචෙත්වා තිණඤ්ච පානීයං ච දත්වා පරිස්සමං අපනෙත්වා පුන ධුරෙ යොජෙසි. තතො සො ගොණො වූපසන්තපරිස්සමො ලද්ධබලො තං සකටං චික්ඛල්ලට්ඨානතො උද්ධරිත්වා ථලෙ පතිට්ඨාපෙසි. අථ භරතත්ථෙරො නන්දකස්ස "පස්සසි නො ත්වං ආවුසො නන්දක ඉමස්ස කම්ම"න්ති තං නිදස්සෙත්වා තෙන "පස්සාමී"ති වුත්තෙ "ඉමමත්ථං සුට්ඨු උපධාරෙහී"ති ආහ. ඉතරො "යථායං ගොණො උපසන්තපරිස්සමො පඞ්කට්ඨානතො භාරං උබ්බහති, එවං මයාපි සංසාරපඞ්කතො අත්තා උද්ධරිතබ්බො"ති තමෙවාරම්මණං කත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං අරඤ්ඤෙ කානනෙ අහං
වාතමිගං ගවෙසන්තො චඞ්කමං අද්දසං අහං.

උච්ඡඞ්ගා පුලිනං ගය්හ චඞ්කමෙ ඔකිරිං අහං
පසන්නචිත්තො සුමනො සුගතස්ස සිරීමතො.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ පුලිනං ආකිරිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුලිනස්ස ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො ජෙට්ඨභාතිකස්ස භරතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"යථාපි භද්‍රො ආජඤ්ඤො බලිත්වා පතිතිට්ඨති,
භීයො ලද්ධාන සංවෙගං අදීනො වහතෙ ධුරං;

එවං දස්සනසම්පන්නං සම්මාසම්බුද්ධසාවකං
ආජානීයං මං ධාරෙථ පුත්තං බුද්ධස්ස ඔරසං"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **"භීයො ලද්ධාන සංවෙගං අදීනො වහතෙ ධුර"**න්ති: මය්හං ජාතිබලවීරියානං අනනුච්ඡවිකමෙතං යදිදං ආගතස්ස භාරස්ස අවහනන්ති සංවෙගං ලභිත්වාන අලීනමානසො අදීනො අලීනචිත්තො. "අලීනො"ති වා පාඨො, සො එව අත්ථො. **"භීයො"**ති: පුනප්පුනං භීයොසොමත්තාය අත්තනො ධුරං භාරං වහන්තො උබ්බහති. සෙසං හෙට්ඨා රමණීයවිහාරත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනායං වුත්තනයමෙව.

නන්දකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"එහි නන්දක ගච්ඡාමා"ති ආයස්මතො **භරතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං මනුඤ්ඤදස්සනං මුදුසුඛසම්ඵස්සං උපාහනද්වයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො සත්ථාරං චඞ්කමන්තං දිස්වා පසන්නමානසො උපාහනා උපනාමෙත්වා "අභිරුහතු භගවා උපාහනා යං මම අස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා"ති ආහ. අභිරුහි භගවා තස්ස අනුග්ගණ්හනත්ථං උපාහනායො. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ චම්පානගරෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති. **භරතො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො සොණත්ථෙරස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා "සොණොපි නාම පබ්බජී"ති සඤ්ජාතසංවෙගො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"අනොමදස්සි භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
දිවාවිහාරා නික්ඛම්ම චඞ්කමාරුහි චක්ඛුමා.

උපාගතං සුකතං ගය්හ චඞ්කමං පටිපජ්ජහං;
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං සත්ථාරං චාරුදස්සනං.

සකං චිත්තං පසාදෙත්වා නීහරිත්වාන පනාධිං
පාදමූලෙ ඨපෙත්වාන ඉදං වචනමබ්‍රුවිං.

අභිරූහ මහාවීර සුගතින්ද විනායක!
ඉතො ඵලං ලභිස්සාමි යො මෙ අත්ථො සමිජ්ඣතු.

අනොමදස්සී භගවා ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
පනාධිං අභිරූහිත්වා ඉදං වචනමබ්‍රුවී.

යො පනාධිං මෙ අදදා පසන්නො සෙහි පාණිහි;
තමහං කිත්තයිස්සාමි සුණාථ මම භාසතො.

බුද්ධස්ස ගිරමඤ්ඤාය සබ්බෙ දෙවා සමාගතා
උදග්ගචිත්තා සුමනා වෙදජාතා කතඤ්ජලී.

පනාධිනං පදානෙන සුඛිතොයං භවිස්සති;
පඤ්ඤාසක්ඛත්තුං දෙවෙසු දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

සහස්සක්ඛත්තුං රාජා චක්කවත්ති භවිස්සති;
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.

අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වා නිබ්බත්තිස්සති පුඤ්ඤවා
දෙවයානපටිභාගං යානං පටිලභිස්සති.

පාසාදා සිවිකා මය්හං හත්ථිනො සමලඞ්කතා
රථා රාජඤ්ඤසංයුත්තා සදා පාතුභවන්ති මෙ.

අගාරා නික්ඛමන්තොපි රථෙන නික්ඛමිං අහං.
කෙසෙසු ඡිජ්ජමානෙසු අරහත්තමපාපුණිං.

ලාභා මය්හං සුලද්ධමෙව වාණිජ්ජං සුප්පයොජිතං
දත්වාන පනාධිං එකං පත්තොම්හි අචලං පදං.

අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ යං පනාධිමදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පනාධිස්ස ඉදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා අත්තනො කණිට්ඨභාතිකෙන නන්දකත්ථෙරෙන හෙට්ඨා වුත්තනයෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණෙ කතෙ ඉදානි නන්දකොපි අරහා ජාතො "හන්ද මයං උභොපි සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වුසිතබ්‍රහ්මචරියත්තං නිවෙදෙස්සාමා"ති උප්පන්නං පරිවිතක්කං නන්දත්ථෙරස්ස කථෙන්තො:-

"එහි නන්දක, ගච්ඡාම උපජ්ඣායස්ස සන්තිකං,
සීහනාදං නදිස්සාම බුද්ධසෙට්ඨස්ස සම්මුඛා.

යාය නො අනුකම්පාය අම්හෙ පබ්බාජයී මුනි,
සො නො අත්ථො අනුප්පත්තො සබ්බසංයොජනක්ඛයො"ති

ගාථාවයං අභාසි.

තත්ථ "**නන්දකා**"ති: ආලපනං. "**එහී**"ති: තස්ස අත්තනො සන්තික කරණං. "**ගච්ඡාමා**"ති: තෙන අත්තනා ච එකජ්ඣං කාතබ්බං කිරියාවචනං. "**උපජ්ඣායස්සා**"ති: සම්මා සම්බුද්ධස්ස. සම්මාසම්බුද්ධො හි සමන්තචක්ඛුනා බුද්ධචක්ඛුනා ච සත්තානං ආසයානුසයචරිතාදීනං යථාභූතාවලොකනෙන සදෙවකස්ස ලොකස්ස වජ්ජාවජ්ජං උප නිජ්ඣායතීති විසෙසතො උපජ්ඣායොති වත්තබ්බතං අරහති. යදත්ථං ගමනං තං දස්සෙතුං "**සීහනාදං නදිස්සාම බුද්ධසෙට්ඨස්ස සම්මුඛා**"ති ආහ. යථාභුච්ච බුද්ධගුණාභිබ්‍යාහරතාය අභීතනාද භාවතො සීහනාදං බුද්ධස්ස සම්බුද්ධස්ස තතො එව සබ්බසත්තුත්ත මතාය සෙට්ඨස්ස බුද්ධානං වා සාවකබුද්ධාදීනං සෙට්ඨස්ස සම්මුඛා පුරතො නදිස්සාමාති අත්ථො. යථා පන සීහනාදං නදිතුකාමො තං දස්සෙන්තො '**යායා**'ති ගාථමාහ තත්ථ "**යායා**"ති: යදත්ථං යස්ස යදත්ථානුප්පත්තියාති අත්ථො. '**නො**'ති: අම්හාකං. "**අනුකම්පායා**"ති: අනුග්ගණ්හණෙන අම්හෙ වෙපි පබ්බාජෙසි. "**මුනී**"ති: භගවා. "**සො නො අත්ථො අනුප්පත්තො**"ති: සො අත්ථො සබ්බෙසං සඤ්ඤොජනානං ඛයභූතං අරහත්තඵලං නො අම්හෙහි අනුප්පත්තො අධිගතොති අත්ථො.

භරතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**නදන්ති එවං සප්පඤ්ඤා**"ති ආයස්මතො **භාරද්වාජත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං **සුමනං** නාම පච්චෙක සම්බුද්ධං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුපරිපක්කං වල්ලි කාරඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංස රන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා

ගොත්තනාමෙන **භාරද්වාජො**තෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො එකං පුත්තං ලභි. තස්ස **කණ්හදින්නො**ති නාමං අකාසි. තස්ස විඤ්ඤුතං පත්තකාලෙ "තාත අසුකස්ස නාම ආචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං සික්ඛිත්වා එහී"ති තං තක්කසිලං පෙසෙසි. සො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ සත්ථු සාවකං අඤ්ඤතරං මහාථෙරං කල්‍යාණමිත්තං ලභිත්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

සුමනො නාම සම්බුද්ධො තක්කරායං වසී තදා.
වල්ලිකාරඵලං ගය්හ සයම්භුස්ස අදාසහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථස්ස පිතා භාරද්වාජො වෙළුවනෙ විහරන්තං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා සද්ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අථ භාරද්වාජො සත්ථාරං වන්දිතුං රාජගහං ආගතො සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නං පිතරං දිස්වා තුට්ඨචිත්තො "පිතාපි ඛො මෙ පබ්බජිතො, කින්නු ඛො තෙන පබ්බජ්ජාකිච්චං මත්ථකං පාපිත"න්ති වීමංසන්තො ඛීණාසවභාවං ඤත්වා තං සීහනාදං නදාපෙතුකාමො "සාධු ඛො තුම්හෙහි කතං පබ්බජන්තෙහි, පබ්බජ්ජාකිච්චං පන මත්ථකං පාපිත"න්ති පුච්ඡි. භාරද්වාජො පුත්තස්ස අධිගමං දීපෙන්තො:-

"නදන්ති එවං සප්පඤ්ඤා සීහාව ගිරිගබ්භරෙ
වීරා විජිතසඞ්ගාමා ජෙත්වා මාරං සවාහනං.

සත්ථා ච පරිචිණ්ණො මෙ, ධම්මො සඞ්ඝො ච පූජිතො;
අහං ච විත්තො සුමනො පුත්තං දිස්වා අනාසව"න්ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ "**නදන්ති**"ති: යථාභුච්ච බුද්ධගුණාභිබ්‍යාහාරවසෙන අභීතනාදං නදන්ති ගජ්ජන්ති. "**එව**"න්ති: ඉදානි වත්තබ්බාකාරදස්සනං. "**සප්පඤ්ඤා**"ති අග්ගමග්ගපඤ්ඤාධිගමෙන සබ්බපඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තා. "**වීරා**"ති: චතුබ්බිධසම්මප්පධානවීරියසම්පන්නභාවෙන වීරා; තතො එව අනවසෙසසංකිලෙසපක්ඛනිම්මථනෙන සවාහනං කිලෙසමාරං අභිසංඛාරමාරං දෙවපුත්තමාරඤ්ච ජෙත්වා සබ්බසො විජිතසඞ්ගාමා නදන්ති සප්පඤ්ඤාති සම්බන්ධො. එවං විජෙතබ්බවිජයෙන සීහනාදං දස්සෙත්වා ඉදානි ආරාධෙතබ්බසමාරාධනෙන ඉච්ඡිතබ්බසිද්ධියා ච තං දස්සෙතුං "**සත්ථා ච පරිචිණ්ණො**"ති දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ "**සත්ථා ච පරිචිණ්ණො මෙ**"ති: මම සත්ථා සම්මාසම්බුද්ධො යථානුසිට්ඨං ඔවා

දනුසාසති පටිකරණෙන මයා පරිචිතො උපාසිතො. න ධම්මාධි කරණං විසොසිතොති අධිප්පායො. **"ධම්මො සඞ්ඝො ච පූජිතො"**ති: නවවිධොපි ලොකුත්තරධම්මො යථාව පටිපත්තියා ගතමග්ගෙන සතියා සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤගමනෙන අරියසඞ්ඝො ච මයා පූජිතො මානිතො. **"අහඤ්ච විතගතා සුමනො පුත්තං දිස්වා අනාසව"**න්ති: මම පුත්තං අනාසවං සබ්බසො ඛීණාසවං දිස්වා දස්සනහෙතු අහං පි විතෙතා නිරාමිසාය පීතියා තුට්ඨො තතොයෙව නිරාමිසෙන සොම නස්සෙන සුමනො ජාතොති අත්ථො.

භාරමාජත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"උපාසිතා සප්පුරිසා"ති ආයස්මතො **කණ්හදින්නත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං **සොභිතං** නාම පච්චෙක සම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නචිත්තො පුන්නාගපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **කණ්හදින්නො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානො ධම්ම සෙනාපතිං උපසංකමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> "**සොභිතො** නාම සම්බුද්ධො විත්තකූටෙ වසී තදා;
> ගහෙත්වා ගිරිපුන්නාගං සයම්භුමභිපූජයිං.
>
> චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.
>
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

> උපාසිතා සප්පුරිසා, සුතා ධම්මා අභිණ්හසො,
> සුත්වාන පටිපජ්ජිස්සං අඤ්ජසං අමතොගධං.
>
> භවරාගහතස්ස මෙ සතො භවරාගො පුන මෙ න විජ්ජති
> න චාහු න ච මෙ භවිස්සති න ච මෙ එතරහිපි විජ්ජති"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ **"උපාසිතා"**ති: පරිචරිතා පටිපත්තිපයිරුපාසනාය පයිරුපාසිතා. **"සප්පුරිසා"**ති: සන්තෙහි සීලාදිගුණෙහි සමන්නාගතා පුරිසා අරියපුග්ගලා සාරිපුත්තත්ථෙරාදයො. එතෙන පුරිමචක්කද්වය සම්පත්තිමත්තනො දස්සෙති. තහිං පතිරූපදෙසවාසෙන විතා

සප්පුරිසූපනිස්සයො සම්භවති. "**සුතා ධම්මා**"ති: සච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තා ධම්මා සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතා. එතෙන අත්තනො බාහුසච්චං දස්සෙන්තො පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිං දස්සෙති. "**අභිණ්හසො**"ති: බහුසො ත කාලෙන කාලං, ඉදඤ්ච පදං "උපාසිතා සප්පුරිසා"ති එත්ථාපි යොජෙතබ්බං. "**සුත්වාන පටිපජ්ජිස්සං අඤ්ජසං අමතොගධ**"න්ති: තෙ ධම්මෙ සුත්වා තත්ථ වුත්තරූපාරූපධම්මෙ සලක්ඛණාදිතො පග්ගහෙත්වා අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අමතොගධං නිබ්බානපතිට්ඨං තං සම්පාපකං අඤ්ජසං අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං පටිපජ්ජිං පාපුණිං. "**භවරාගහතස්ස මෙ සතො**"ති: භවරාගෙන භවතණ්හාය අනාදිමති සංසාරෙ හතස්ස උපද්දුතස්ස මම සතො සමානස්ස, අග්ගමග්ගෙන වා හතභවරාගස්ස. "**භවරාගො පුන මෙ න විජ්ජති**"ති: තතො එව පුන ඉදානි භවරාගො මෙ නත්ථි. "**නාහු න මෙ භවිස්සති න ච මෙ එතරහි විජ්ජති**"ති: යදිපි පුබ්බෙ පුථුජ්ජනකාලෙ ච මෙ භවරාගො අහොසි. අග්ගමග්ගුප්පත්තිතො පන පට්ඨාය නාහු නච අහොසි, ආයතිම්පි න මෙ භවිස්සති, එතරහි අධුනාපිච න ච මෙ විජ්ජති, න ච උපලබ්භති. පහීනොහ්යසො. භවරාගවචනෙනෙව චෙත්ථ තදෙකට්ඨතාය මානාදීනම්පි අභාවො වුත්තො හොති. සබ්බසො පරික්ඛීණභවසඤ්ඤොජනතං දස්සෙති.

කණ්හදින්නත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

තතියවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

"**යතො අහං පබ්බජිතො**"ති ආයස්මතො **මිගසිරත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **කස්සපස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො කුසට්ඨකං[1] අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා මිගසිරනක්ඛත්තෙන ජාතත්තා **මිගසිරො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො ඡවසීසමන්තං නාම සික්ඛියං පරිජපෙත්වා තිවස්සමත්ථකෙ මතානම්පි සීසං නඛෙන ආකොටෙත්වා "අයං සත්තො අසුකට්ඨානෙ නිබ්බත්තො"ති ජානාති. සො ඝරාවාසං අනිච්ඡන්තො පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තං විජ්ජං නිස්සාය ලොකෙන සක්කතො ගරුකතො ලාභී හුත්වා විචරන්තො සාවත්ථිං උපගතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනො ආනුභාවං පකාසෙන්තො "අහං

---

1. සී. I. කුලත්ථකං.

භො ගොතම මතානං නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාමී"ති වත්වා "කථං පන ත්වං ජානාසී"ති වුත්තෙ "ඡවසීසානි ආහරාපෙත්වා මන්තං පරිජපෙත්වා නඛෙන සීසං ආකොටෙන්තො නිරයාදිකං තෙහි තෙහි නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාමී"ති කථෙසි. අථස්ස භගවා පරිනිබ්බුතස්ස භික්ඛුනො සීසකපාලං ආහරාපෙත්වා "කථෙහි තාව තස්ස ගතිං යස්සිදං සීසකපාල"න්ති ආහ. සො තං කපාලමන්තං පරිජපෙත්වා නඛෙන සීසං ආකොටෙන්තො නෙව අන්තං න කොටිං පස්සති. අථ සත්ථාරා "න සක්කොසි පරිබ්බාජකා"ති වුත්තෙ "උපපරික්ඛිස්සාමි තාවා"ති වත්වා පුනප්පුනං පරිවත්තෙන්තො න පස්සතෙව. බාහිරකමන්තෙන ඛීණාසවස්ස ගතිං කථං ජානිස්සති? අථස්ස මත්ථකතො ච කච්ඡෙහි ච සෙදෙ මුච්චි; සො ලජ්ජිත්වා තුණ්හීභූතො අට්ඨාසි. සත්ථා "කිලමසි පරිබ්බාජකා"ති ආහ. සො ආම කිලමාමි, ඉමස්ස ගතිං න ජානාමි. "තුම්හෙ ජානාථා"ති. "අහං එතං ජානාමි, ඉතො උත්තරිතරම්පි ජානාමී"ති වත්වා "නිබ්බානං ගතො සො"ති ආහ. පරිබ්බාජකො "ඉමං විජ්ජං මය්හං දෙථා"ති ආහ. "තෙන හි පබ්බජා"ති වත්වා තං පබ්බාජෙත්වා පඨමං සමථකම්මට්ඨානෙ නියොජෙත්වා ඣානාභිඤ්ඤාසු පතිට්ඨිතස්ස විපස්සනාකම්මට්ඨානං උපදිසි. සො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**කස්සපස්ස** භගවතො බ්‍රාහ්මණස්ස වුසීමතො
පසන්නචිත්තො සුමනො කුසට්ඨක[1]මදාසහං
ඉමස්මිංයෙව කප්පස්මිං කුසට්ඨකමදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. කුසට්ඨකස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"යතො අහං පබ්බජිතො සම්මාසම්බුද්ධ සාසනෙ
විමුච්චමානො උග්ගච්ඡිං කාමධාතුං උපච්චගං
බ්‍රහ්මුනො පෙක්ඛමානස්ස තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ;
අකුප්පා මෙ විමුත්තීති සබ්බසංයොජනක්ඛයා"ති

ගාථාවයං අභාසි.

තත්ථ "**යතො අහං පබ්බජිතො සම්මාසම්බුද්ධ සාසනෙ**"ති: යතොප්පභුති අහං පබ්බජිතො බුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය. "**විමුච්චමානො උග්ගච්ඡිං**"ති: සඞ්කිලෙසපක්ඛතො පඨමං තාව සමථවිපස්සනාහි විමුච්චමානො වොදානධම්ම සවණෙන උට්ඨහිං, එවං උග්ගච්ඡන්තො කාමධාතුං උපච්චගං අනාගාමිමග්ගෙන අච්චන්තමෙව කාමධාතුං අතික්කමිං. "**බ්‍රහ්මුනො පෙක්ඛමානස්ස තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ**"ති: සදෙවකස්ස අග්ග

1. සී. I. කුලට්ඨකා

භූතත්තා සෙට්ඨෙන බ්‍රහ්මුනො බුද්ධස්ස භගවතො මහාකරුණා යොගෙන "අයං කුලපුත්තො මම සාසනෙ පබ්බජිත්වා සාථං නුඛො පටිපජ්ජතී"ති පෙක්ඛන්තස්ස හතො අනාගාමිමග්ගාධිගමතො පච්ඡා අග්ගමග්ගාධිගමෙන මම චිත්තං සබ්බසඞ්කිලෙසතො අච්චන්තමෙව විමුච්චි. **"අකුප්පා මෙ විමුත්තිති සබ්බසඤ්ඤොජනක්ඛයා"**ති: තථා විමුත්තචිත්තත්තා එව සබ්බෙසං සඤ්ඤොජනානං ඛයා පරික්ඛයා ඉති එවං "අකුප්පා මෙ විමුත්තී"ති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

මිගසිරත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අනිච්චානි ගහකානී"ති ආයස්මතො **සිවකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති?

අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං පිණ්ඩාය චරන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො පත්තං ආදාය කුම්මාසස්ස පූරෙත්වා අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **සිවකො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතාය කාමෙ පහාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා විචරන්තො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"එසනාය චරන්තස්ස **විපස්සිස්ස** මහෙසිනො
රිත්තකං පත්තං දිස්වාන කුම්මාසං පූරයිං අහං.
එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං භික්ඛමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. කුම්මාසස්ස ඉදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"අනිච්චානි ගහකානි තත්ථ තත්ථ පුනප්පුනං
ගහකාරකං ගවෙසන්තො දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.
ගහකාරක දිට්ඨොසි පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා ථූණිකා[1] ච විදළිතා;
විපරියාදිකතං චිත්තං ඉධෙව විධමිස්සතී"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

---

1. ථූණීරා. ථෙ. පා. P. T. E.

තත්ථ **"අනිච්චානි ගහකානි තත්ථ තත්ථ පුනප්පුන"**න්ති: තස්මිං තස්මිං භවෙ පුනප්පුනං නිබ්බත්තමානානි ගහකානි අත්තභාවගෙහානි න නිච්චානි අනවට්ඨිතානි ඉත්තරානි පරිත්තකාලානි. **"ගහකාරකං ගවෙසන්තො"**ති: ඉමස්ස අත්තභාවගෙහස්ස කාරකං තණ්හාවඩ්ඪකිං පරියෙසන්තො එත්තකං කාලං අනුවිචරින්ති අධිප්පායො. **"දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං"**ති: ඉදං ගහකාරකං ගවෙසන්තස්ස කාරණවචනං. යස්මා ජරාබ්‍යාධිමරණමිස්සතාය ජාති නාමෙසා පුනප්පුනං උපගන්තුං දුක්ඛා, න ච සා තස්මිං අදිට්ඨෙ නිවත්තති; තස්මා තං ගවෙසන්තො විචරින්ති අත්ථො.

"ගහකාරක දිට්ඨොසී"ති: ඉදානි පන යෙන සො සක්කා දට්ඨුං තෙන අරියමග්ගඤාණචක්ඛුනා ගහකාරක දිට්ඨො අසි. **"පුන ගෙහ"**න්ති: පුන ඉමස්මිං සංසාරවට්ටෙ අත්තභාවසඞ්ඛාතං පුන ගෙහං න කාහසි, න කරිස්සසි. **"සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා"**ති: තව සබ්බා අනවසෙසකිලෙසඵාසුකා මයා භග්ගා. **"ථූණිකා ච පදාලිතා"**ති: ඉදානි තයා කාතබ්බස්ස අත්තභාවසඞ්ඛාතස්ස ගෙහස්ස අවිජ්ජාසඞ්ඛාතා කණ්ණිකා ච භින්නා. **"විපරියාදිකතං චිත්ත"**න්ති: මම චිත්තං විගතන්තං කතං, ආයතිං අනුප්පත්තිධම්මං ආපාදිතං, තතො එව. **"ඉධෙව විධමිස්සතී"**ති: ඉමස්මිං එව භවෙ විද්ධංසිස්සති චරිමකචිත්තනිරොධෙන නිරුජ්ඣිස්සතීති අත්ථො.

සිවකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අරහං සුගතො"ති ආයස්මතො **උපවානත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙත්වා මනුස්සදෙවනාගගරුළයක්ඛකුම්භණ්ඩගන්ධබ්බෙහි සත්තරතනමයෙ සත්තයොජනිකෙ ථූපෙ කතෙ තත්ථ සුධොතං අත්තනො උත්තරාසඞ්ගං වෙළග්ගෙ ආබන්ධිත්වා ධජං කත්වා පූජං අකාසි. තං ගහෙත්වා අභිසම්මතකො නාම යක්ඛසෙනාපති දෙවෙහි චෙතියෙ පූජාරක්ඛණත්ථං ඨපිතො අදිස්සමානකායො ආකාසෙ ධාරෙන්තො චෙතියං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං අකාසි. සො තං දිස්වා භිය්‍යො සොමත්තාය පසන්නමානසො අහොසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උපවානොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"**පදුමුත්තරො නාම ජිනො සබ්බධම්මාන පාරගූ**
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව සම්බුද්ධො පරිනිබ්බුතො.

මහාජනා සමාගම්ම පූජයිත්වා තථාගතං
චිතං කත්වාන සුකතං සරීරං අභිරෙපයුං.

සරීරකිච්චං කත්වාන ධාතුං තත්ථ සමානයුං;
සදෙවමානුසා සබ්බෙ බුද්ධථූප මකංසු තෙ.

පඨමා කඤ්චනමයා, දුතියාසි මණිම්මයා,
තතියා රූපියාමයා, චතුත්ථී ඵලිකාමයා,

තත්ථ පඤ්චමිකාචෙව ලොහිතඞ්කමයා අහු,
ඡට්ඨා මසාරගල්ලස්ස සබ්බං රතනමයුපරි,

ජඞ්ඝා මණිමයා ආසි, වෙදිකා රතනාමයා,
සබ්බසොවණ්ණමයො ථූපො උද්ධං යොජනමුග්ගතො.

දෙවා තත්ථ සමාගන්ත්වා එකතො මන්තයුං තදා:
මයම්පි ථූපං කස්සාම ලොකනාථස්ස තාදිනො.

ධාතු ආවෙණිකා නත්ථි, සරීරං එකපිණ්ඩිතං;[1]
ඉමම්හි බුද්ධථූපම්හි කස්සාම කඤ්චුකං මයං.

දෙවා සත්තහි රතනෙහි අඤ්ඤං වඩ්ඪෙසුං යොජනං.
ථූපො වියොජනුබ්බෙධො තිමිරං බ්‍යපහන්ති සො.

නාගා තත්ථ සමාගන්ත්වා එකතො මන්තයුං තදා:
මනුස්සාචෙව දෙවා ච බුද්ධථූපං අකංසු තෙ.

මා නො පමත්තා අස්සුම්හ, අප්පමත්තා සදෙවකා,
මයම්පි ථූපං කස්සාම ලොකනාථස්ස තාදිනො.

ඉන්දනීලං මහානීලං අථො ජොතිරසං මණිං
එකතො සන්නිපාතෙත්වා බුද්ධථූපං අඡාදයුං.

සබ්බං මණිමයං ආසි යාවතා බුද්ධචෙතියං;
තිණි යොජනමුබ්බෙධං ආලොකකරණං තදා.

කුම්භණ්ඩා ච සමාගන්ත්වා එකතො මන්තයුං තදා:
මනුස්සා දෙවා නාගා ච බුද්ධථූපං අකංසු තෙ.

මා නො පමත්තා අස්සුම්හ, අප්පමත්තා සදෙවකා;
මයම්පි ථූපං කස්සාම ලොකනාථස්ස තාදිනො.

සබ්බං මණිමයං ථූපං අකරුං තෙ ච කඤ්චුකං;
යොජනං තෙපි වඩ්ඪෙසුං ආයතං බුද්ධචෙතියං.

චතුයොජනමුබ්බෙධො බුද්ධථූපො විරොචති,
ඔභාසෙති දිසා සබ්බා සතරංසීව උග්ගතො.

යක්ඛා තත්ථ සමාගන්ත්වා එකතො මන්තයුං තදා:
මනුස්සාචෙව දෙවා ච නාගා කුම්භණ්ඩකා තථා.

---

1. සී. I. & ම. පිණ්ඩිකා.

පච්චෙකං බුද්ධසෙට්ඨස්ස අකංසු ථූපමුත්තමං.
මා නො පමත්තා අස්සුම්හ, අප්පමත්තා සදෙවකා.

මයම්පි ථූපං කස්සාම ලොකනාථස්ස තාදිනො.
එළිකා ඡාදයිස්සාම ආයතං බුද්ධචෙතියං.

යොජනං තෙපි වඩ්ඪෙසුං ආයතං බුද්ධචෙතියං.
පඤ්චයොජනමුබ්බෙධො ථූපො ඔභාසතෙ තදා.

ගන්ධබ්බා ච සමාගන්ත්වා එකතො මන්තයුං තදා:
මනුජා දෙවතා නාගා කුම්භණ්ඩා ච යක්ඛා තථා.

සබ්බෙ අකංසු බුද්ධථූපං මයමෙත්ථ අකාරකා.
මයම්පි ථූපං කස්සාම් ලොකනාථස්ස තාදිනො.

වෙදියො සත්ත කත්වාන ධජං ඡත්තමකංසු තෙ.
සබ්බසොවණ්ණමයං ථූපං ගන්ධබ්බා කාරයුං තදා.

සත්තයොජනමුබ්බෙධො ථූපො ඔභාසතෙ තදා.
රත්තිං දිවා න ඤායන්ති, ආලොකො හොති සබ්බදා.

අභිභොන්ති න තස්සාභා චන්දසූරා සතාරකා.
සමන්තා යොජනසතෙ පදීපොපි න පජ්ජලි.

තෙන කාලෙන යෙ කෙචි ථූපං පූජෙන්ති මානුසා;
න තෙ ථූපං ආරුහන්ති අම්බරෙ උක්ඛිපන්ති තෙ.

දෙවෙහි ඨපිතො යක්ඛො අභිසම්මතනාමකො
ධජං වා පුප්ඵදමං වා අභිරොපෙති උත්තරිං.

න තෙ පස්සන්ති තං යක්ඛං දමං පස්සන්ති ගච්ඡතො,
එවං පස්සිත්වා ගච්ඡන්තා සබ්බෙ ගච්ඡන්ති සුග්ගතිං.

විරුද්ධා[1] යෙ පාවචනෙ පසන්නා යෙ ච සාසනෙ
පාටිහීරං දට්ඨුකාමා ථූපං පූජෙන්ති මානුසා.

නගරෙ හංසවතියා අහොසිං භතකො තදා;
ආමොදිතං ජනං දිස්වා එවං චින්තෙසහං තදා:

උළාරො භගවා නෙසො යස්ස ධාතුඝරෙදිසං
ඉමා ච ජනතා තුට්ඨා කාරං කුබ්බන්න තප්පරෙ.

අහම්පි කාරං කස්සාමි ලොකනාථස්ස තාදිනො,
තස්ස ධම්මෙසු දායාදො භවිස්සාමි අනාගතෙ.

සුධොතං රජකෙනාහං උත්තරෙය්‍යපටං මම
වෙළග්ගෙ ආලග්ගෙත්වාන ධජං උක්ඛිපිමම්බරෙ.

අභිසම්මතකො ගය්හ අම්බරෙ හාසි මෙ ධජං.
වාතෙරිතං ධජං දිස්වා භිය්‍යො හාසං ජනෙසහං.

1. විසුද්ධා. අප. පා.

තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා සමණං උපසඞ්කමිං.
තං භික්ඛුං අභිවාදෙත්වා විපාකං පුච්ඡහං ධජෙ.

සො මෙ කථෙසි ආනන්දී පීතිසඤ්ජනනං මම
තස්ස ධජස්ස විපාකං අනුභොස්සසි සබ්බදා.

හත්ථිඅස්සරථාපත්ති සෙනා ච චතුරඞ්ගිනී
පරිවාරෙස්සති තං නිච්චං. ධජදානස්සිදං ඵලං.

සට්ඨි තුරියසහස්සානි භෙරියො සමලඞ්කතා
පරිවාරෙස්සන්ති තං නිච්චං. ධජදානස්සිදං ඵලං.

ඡළාසීතිසහස්සානි නාරියො සමලඞ්කතා
විචිත්තවත්ථාභරණා ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා

ආළාරපම්හා හසුලා සුත්ථනා[1] තනුමජ්ඣිමා
පරිවාරෙස්සන්ති තං නිච්චං. ධජදානස්සිදං ඵලං.

තිංසකප්පසහස්සානි දෙවලොකෙ රමිස්සසි.
අසීතික්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සසි.

සහස්සක්ඛත්තුං රාජා ච චක්කවත්තී භවිස්සසි.
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

දෙවලොකා චවිත්වාන සුක්කමූලෙන චොදිතො
පුඤ්ඤකම්මෙන සඤ්ඤුත්තො බ්‍රහ්මබන්ධු භවිස්සසි.

අසීතිකොටිං ඡඩ්ඩෙත්වා දාසකම්මකරෙ බහූ
ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිස්සසි.

ආරාධයිත්වා සම්බුද්ධං ගොතමං සක්‍යපුඞ්ගවං
උපවාණොති නාමෙන හෙස්සසි සත්ථු සාවකො.

සතසහස්සෙ කතං කම්ම ඵලං දස්සෙසි මෙ ඉධ;
සුමුත්තො සරවෙගොව කිලෙසා ඣාපිතා මම.

චක්කවත්තිස්ස සන්තස්ස චාතුද්දීපිස්සරස්ස මෙ
තිණි යොජනසාමන්තා උස්සීයන්ති ධජා සදා.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ධජදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං—පෙ—කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අථායස්මා උපවාණො භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි. තෙන ච සමයෙන භගවතො වාතාබාධො උප්පජ්ජි. ථෙරස්ස ච ගිහිසහායො දෙවහිතො නාම බ්‍රාහ්මණො සාවත්ථියං පටිවසති. සො ථෙරං චතූහි

---

1. සී. I. II. & ම. සුසඤ්ඤා.

පච්චයෙහි පවාරෙසි. අථායස්මා උපවානො නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනං උපගඤ්ඡි. බ්‍රාහ්මණො "කෙනචි අත්ථෙන පයොජනෙන ථෙරො ආගතො"ති ඤත්වා "වදෙය්‍යාථ භන්තෙ කෙනත්ථො"ති ආහ. ථෙරො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පයොජනං ආචික්ඛන්තො:-

"අරහං සුගතො ලොකෙ වාතෙහාබාධිකො මුනි,
සචෙ උණ්හොදකං අත්ථි, මුනිනො දෙහි බ්‍රාහ්මණ.

පූජිතො පූජනීයානං සක්කරෙය්‍යාන සක්කතො
අපචිතො අපචනීයානං තස්ස ඉච්ඡාමි හාතවෙ"ති

ගාථාවයමාහ.

තස්සත්ථො:-යො ඉමස්මිං ලොකෙ පූජනෙය්‍යානං පූජෙතබ්බෙහි සක්කාදීහි දෙවෙහි බ්‍රහ්මෙහි පූජිතො, සක්කරෙය්‍යානං සක්කාතබ්බෙහි බිම්බිසාරකොසලරාජාදීහි සක්කතො, අපචයනීයානං අපචායිතබ්බෙහි මහෙසීහි ඛීණාසවෙහි අපචිතො, කිලෙසෙහි ආරකත්තාදිනා අරහං, සොභනගමනාදිනා සුගතො, සබ්බඤ්ඤුමුනි මය්හං සත්ථා, දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා, සො ඉදානි වාතෙහි වාත හෙතු වාතබොහනිමිත්තං ආබාධිකො ජාතො. සචෙ බ්‍රාහ්මණ උණ්හොදකං අත්ථි, තස්ස වාතාබාධවූපසමනත්ථං හාතවෙ උපනෙතුං ඉච්ඡාමීති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො උණ්හොදකං තදනුරූපං වාතාර ගඤ්ච භෙසජ්ජං භගවතො උපනාමෙසි. තෙන ච සත්ථු රොගො වූප සමි. තස්ස භගවා අනුමොදනං අකාසීති.

උපවානත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**දිට්ඨා මයා**"ති ආයස්මතො **ඉසිදින්නත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො වීජනිං ගහෙත්වා බොධියා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුනාපරන්තජනපදෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **ඉසිදින්නො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු චන්දනමාලාපටිග්ගහණෙ පාටිහාරියං දිස්වා පසන්නමානසො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා සොතාපන්නො හුත්වා අගාරං අජ්ඣාවසති. තස්ස හිතානු කම්පිනී දෙවතා තං චොදෙන්තී:-

"දිට්ඨා මයා ධම්මධරා උපාසකා කාමා අනිච්චා ඉති භාසමානා
සාරත්තරත්තා මණිකුණ්ඩලෙසු පුත්තෙසු දාරෙසු ච තෙ
අපෙක්ඛා.

අද්ධා න ජානන්ති යථාව ධම්මං කාමා අනිච්චා ඉතිචාපි ආහු
රාගඤ්ච තෙසං න බලත්ථි ඡෙත්තුං තස්මා සිතා පුත්තදාරං
ධනඤ්චා"ති

ගාථාවයමාහ.

තත්ථ **"දිට්ඨා මයා ධම්මධරා උපාසකා කාමා අනිච්චා ඉති භාසමානා"**ති: ඉධෙකච්චෙ පරියත්තිධම්මධරා උපාසකා මයා දිට්ඨා පරියත්තිධරත්තා එව කාමා නාමෙතෙ අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මාති කාමෙසු ආදීනවපටිසඤ්ඤුත්තං ධම්මං භාසමානා. සයං පන සාරත්තරත්තා මණිකුණ්ඩලෙසු පුත්තෙසු දාරෙසු තෙ අපෙක්ඛා සාරත්තා හුත්වා බහලරාගරත්තා මණීසු කුණ්ඩලෙසු මණිඛචිතෙසු වා කුණ්ඩලෙසු පුත්තෙසු ධීතාසු දාරෙසු ච අධිගතසිනෙහා අඤ්ඤං භණන්තා අඤ්ඤං කරොන්තා දිට්ඨා මයාති අත්ථො. **"යතො"**ති: යස්මා තෙ උපාසකා සාරත්තරත්තා මණිකුණ්ඩලෙසු පුත්තෙසු දාරෙසු ච අපෙක්ඛවන්තා තස්මා ඉධ ඉමස්මිං බුද්ධසාසනෙ යථාධම්මං යථාවතො අද්ධා එකංසෙන න ජානන්ති, එවම්භූතාපි ච කාමා අනිච්චා ඉතිචාපි අහු අහොසි. සත්තපකති විචිත්තා[1] සභාවාති අධිප්පායො. **"රාගඤ්ච තෙසං න බලත්ථි ඡෙත්තු"**න්ති: තෙසං උපාසකානං යස්මා රාගං ඡෙත්තුං සමුච්ඡින්දිතුං තාදිසං ඤාණබලං නත්ථි; තස්මා තෙන කාරණෙන සිතා තණ්හාවසෙන නිස්සිතා පුත්තදාරං ධනඤ්ච අල්ලීනා න විස්සජ්ජෙන්තීති සබ්බමෙතං දෙවතා තංයෙව උපාසකං උද්දිස්ස අඤ්ඤාපදෙසෙන කථෙසි. තං සුත්වා උපාසකො සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**විපස්සිනො** භගවතො බොධියා පාදපුත්තමෙ
පුමතො වීජනිං ගය්හ අපූජිං බොධිමුත්තමං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ අපූජිං බොධිමුත්තමං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. වීජනියා ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො ඉමා එව ගාථා අභාසි.

ඉසිදින්නත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"දෙවා වා"ති ආයස්මතො **සම්බුලකච්චායනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො චතුනවුතකප්පමත්ථකෙ කුලගෙහෙ

---

1. සී. III & ම. විත්තා.

නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං **සතරංසිං** නාම පච්චෙක සම්බුද්ධං නිරොධා වුට්ඨහිත්වා පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්න මානසො තාලඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සම්බුලො**ති ලද්ධනාමො කච්චායනගොත්තතාය **සම්බු ලකච්චායනො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා හිමවන්තසමීපෙ භෙරවාය නාම පබ්බතගුහාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විහරති. අථෙක දිවසං මහා අකාලමෙඝො සහපටලසහස්සපටලෙන ථනෙන්තො ගජ්ජන්තො විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙන්තො ගළගළායන්තො උට්ඨ හන්තො උට්ඨහිත්වා වස්සිතුං ආරභි. අසනියො ඵලිංසු. තං සද්දං සුත්වා අච්ඡතරච්ඡවනමහිංසහත්ථිආදයො භීතතසිතා භෙරවං විර රවං රවිංසු. ථෙරො පන ආරද්ධවිපස්සනත්තා කායෙ ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛො විගතලොමහංසො තං අභිවිජ්ජන්තො විපස්සනාය මෙව කම්මං කරොන්තො සම්මාපගමෙන උතුසප්පායලාභෙන සමාහිත චිත්තො තාවදෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සහ අභිඤ්ඤාහි අර හත්තං පාපුණි.

තෙනාවුත්තං අපදානෙ:-

> "**සතරංසි** නාම භගවා සයම්භූ අපරාජිතො
> විවෙකා වුට්ඨහිත්වාන ගොචරායාභිනික්ඛමි.
>
> ඵලහත්ථො අහං දිස්වා උපගච්ඡිං නරාසභං;
> පසන්නචිත්තො සුමනො තාලඵලමදාසහං.
>
> චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසනන්"ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සජාතො උදානවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

> "දෙවො ච වස්සති දෙවො ච ගළගළායති, එකකො චාහං
> භෙරවෙ බිලෙ විහරාමි:
> තස්ස මය්හං එකකස්ස භෙරවෙ බිලෙ විහරතො නත්ථි
> භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා.
> ධම්මතා මමෙසා යස්ස මෙ එකකස්ස භෙරවෙ බිලෙ
> විහරතො
> නත්ථි භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ "**දෙවො ච වස්සති දෙවො ච ගළගළායතී**"ති: දෙවො ච මෙඝො ච වස්සති ච ගළගළායන්තො ච ගජ්ජතීති අත්ථො.

ගච්ඡන්තස්ස[1] හි අනුස්සරණමෙතං. "**එකකො වාහං භෙරවෙ බිලෙ විහරාමී**"ති: අහඤ්ච එකකො අසහායො අප්පටිභයො යං පබ්බතගුහායං වසාමි, තස්ස මය්හං එවම්භූතස්ස මෙ සතො. "**නත්ථි භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා**"ති: චිත්තුත්‍රාසසඞ්ඛාතං භයං වා තං නිමිත්තකං සරීරස්ස ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසනමත්තං වා නත්ථි. '**තස්මා**'ති: තත්ථ කාරණමාහ. "**ධම්මතා මමෙසා**"ති: අපරිඤ්ඤාතවත්ථුකස්ස හි තත්ථ අප්පහීනඡන්දරාගතාය භයාදිනා භවිතබ්බං, මයා පන සබ්බසො තත්ථ පරිඤ්ඤාතං තත්ථ ඡන්දරාගො සමුච්ඡින්නො තස්මා භයාදීනං අභාවො ධම්මතා ව මමෙසා මම ධම්මසභාවො එසොති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

සම්බුලකච්චායනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**කස්ස සෙලූපමං චිත්තං**"ති ආයස්මතො **නිතකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ ආරාමගොපකො හුත්වා ජීවන්තො එකදිවසං භගවන්තං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො නාළිකෙරඵලං දතුකාමො අහොසි. සත්ථා තං අනුග්ගණ්හන්තො ආකාසෙයෙව ඨත්වා පටිග්ගණ්හි. සො තං දිස්වා උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදිත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **නිතකොති** ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො ඝටෙන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"නගරෙ බන්ධුමතියා ආරාමිකො අහං තදා
අද්දසං විරජං බුද්ධං ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ.

නාළිකෙරඵලං ගය්හ බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
ආකාසෙ ඨිතකො සන්තො පටිග්ගණ්හි මහායසො.

විත්ති[2] සඤ්ජනනො මය්හං දිට්ඨධම්මසුඛාවහො
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන විප්පසන්නෙන චෙතසා

අධිගච්ඡිං තදා පීතිං විපුලඤ්ච සුඛමුත්තමං.
උප්පජ්ජතෙ ච රතනං නිබ්බත්තස්සති තහිං තහිං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

---

1. සී. I. & ම. ගජ්ජන්තස්ස.
2. සී. I & ම. පීති.

දිබ්බචක්ඛු විසුද්ධං මෙ, සමාධිකුසලො අහං,
අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තො; ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරෙ ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච විහරන්තෙ පධානපරිග්ගාහකො ථෙරො තං අරඤ්ඤායතනං ගන්ත්වා තත්ථ වසන්තානං භික්ඛූනං පරිගණ්හන්තො:-

"කස්ස සෙලූපමං චිත්තං ඨිතං නානුපකම්පති
විරත්තං රජනීයෙසු කුප්පනීයෙ න කුප්පති.
යස්සෙවං භාවිතං චිත්තං කුතො තං දුක්ඛමෙස්සතී"ති

පඨමං ගාථමාහ.

තත්ථ **"කස්ස සෙලූපමං චිත්තං ඨිතං නානුපකම්පතී"**ති: ඉමස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තෙසු කස්ස භික්ඛුනො චිත්තං මග්ගඵලාධිගමෙන එකඝනසිලාමයපබ්බතූපමං සබ්බාසං ඉඤ්ජනානං අභාවතො වසීභාවප්පත්තියා ච ඨිතං සබ්බෙහිපි ලොකධම්මෙහි නානුකම්පති න වෙධති. ඉදානිස්ස අකම්පනාකාරං සද්ධිං කාරණෙන දස්සෙතුං "විරත්ත"න්ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **"විරත්තං රජනීයෙසූ"**ති: විරාගසඞ්ඛාතෙන අරියමග්ගෙන රජනීයෙසු රාගුප්පත්තිහෙතුභූතෙසු තෙභූමිකධම්මෙසු විරත්තං තත්ථ සබ්බසො සමුච්ඡින්නරාගන්ති අත්ථො. **"කුප්පනීයෙ"**ති: පටිඝට්ඨානීයෙ සබ්බස්මිම්පි ආඝාතවත්ථුස්මිං න කුප්පති, න දුස්සති, න විකාරං ආපජ්ජති. **"යස්සෙවං භාවිතං චිත්ත"**න්ති: යස්ස අරියපුග්ගලස්ස චිත්තං මනො එවං වුත්තනයෙන තාදිභාවෙන භාවිතං. **"කුතො තං දුක්ඛමෙස්සතී"**ති: තං උත්තමපුග්ගලං කුතො සත්තතො සඞ්ඛාරතො වා දුක්ඛං උපගමිස්සති; න තාදිසස්ස දුක්ඛං අත්ථීති අත්ථො. එවං අනියමවසෙන පුච්ඡිතමත්ථං ඛිතකත්ථෙරො අත්තූපනායිකං කත්වා **විස්සජ්ජෙන්තො**:-

"මම සෙලූපමං චිත්තං ඨිතං නානුපකම්පති
විරත්තං රජනීයෙසු කුප්පනීයෙ න කුප්පති.
මමෙවං භාවිතං චිත්තං, කුතො මං දුක්ඛමෙස්සතී"ති

දුතියගාථාය අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. තං වුත්තත්ථමෙව.

ඛිතකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"න තාව සුපිතුං හොතී"ති ආයස්මතො **සොණස්ස සෙට්ඨිපුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ වනචරො හුත්වා ජීවන්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො කුරුඤ්ජියඵලං සත්ථුනො අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං

බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සෙලිස්සරියනාමකස්ස[1] ගාමභොජකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සොණොතිස්ස** නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො භද්දියස්ස සාකියරඤ්ඤො සෙනාපති අහොසි. අථ භද්දියරාජෙ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන පබ්බජිතෙ සෙනාපති "රාජාපි නාම පබ්බජි. කිං මය්හං ඝරාවාසෙනා"ති පබ්බජි. පබ්බජිත්වා පන නිද්දාරාමො විහරති න භාවනමනුයුඤ්ජති. තං භගවා අනුපියායං අම්බවනෙ විහරන්තො අත්තනො ඔභාසං ඵරිත්වා තස්ස සතිං ජනෙත්වා ඉමාය ගාථාය ඔවදන්තො:–

"න තාව සුපිතුං හොති රත්ති නක්ඛත්තමාලිනී
පටිජග්ගිතුමෙවේසා රත්ති හොති විජානතා.

හත්ථික්ඛන්ධාවපතිතං කුඤ්ජරෙ චෙ අනුක්කමෙ
සඞ්ගාමෙ මෙ මතං සෙය්‍යො යං චෙ ජීවෙ පරාජිතො"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ "න තාව සුපිතුං හොති රත්ති නක්ඛත්තමාලිනී"ති: **අට්ඨහි** අක්ඛණෙහි වජ්ජිතං නවමං ඛණං ලභිත්වා ඨිතස්ස විඤ්ඤුජාතිකස්ස යාව න අරහත්තං හත්ථගතං හොති, තාව අයං නක්ඛත්තමාලිනී රත්ති සුපිතුං නිද්දායිතුං න හොති සුපනස්ස කාලො න හොති. අපිච ඛො පටිජග්ගිතුමෙවේසා රත්ති හොති විජානතා, එසා රත්ති නාම මනුස්සානං මිගපක්ඛීනඤ්ච නිද්දූපගමනෙන විසෙසතො නිස්සද්දවෙලා භූතා පටිපත්තිං අත්තනි සඤ්ජනිතුං ජාගරියානුයොගමනුයුඤ්ජිතුමෙව විජානතා විඤ්ඤුනා ඉච්ඡිතා හොතීති. තං සුත්වා සො තෙන සංවිග්ගමානසො හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨපෙත්වා අබ්භොකාසිකඞ්ගං අධිට්ඨාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො "**හත්ථික්ඛන්ධාව පතිත**"න්ති දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ "**අවපතිත**"න්ති: අවමුඛං පතිතං උද්ධපාදං අධො මුඛං පතිතං. **කුඤ්ජරෙ චෙ අනුක්කමෙ**"ති: කුඤ්ජරො අනුක්කමෙය්‍ය චෙ. ඉදං වුත්තං හොති:–"යදාහං හත්ථිමාරුහිත්වා සඞ්ගාමං පවිට්ඨො හත්ථික්ඛන්ධතො පතිතො තදාහං සඞ්ගාමෙ තෙන හත්ථිනා මද්දිතො මතො අහොසිං චෙ තං මෙ මරණං සෙය්‍යො යඤ්චෙ ඉදානි කිලෙසෙහි පරාජිතො ජීවෙය්‍යං තං න සෙය්‍යො"ති ඉමං ගාථං වදන්තො යෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං විපිනෙ විචරං අහං
අද්දසං විරජං බුද්ධං සබ්බධම්මාන පාරගුං.

කුරඤ්ජියඵලං ගය්හ බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං
පුඤ්ඤක්ඛෙත්තස්ස වීරස්ස පසන්නො සෙහි පාණිහි.

1. සී. I. සෙයිරිසංනාම.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරා වුත්තං අත්තනා වුත්තන්ති උභයංහි ගාථං භත්තිකඛණ්ඩාවපතිභානන්ති ආදිනා පච්චුදාහාසි. තෙන ඉදමෙව අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

සොණස්ස සෙට්ඨිපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**පඤ්චකාමගුණෙ හිත්වා**"ති ආයස්මතො **නිසභත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො කපිත්ථඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොලියජනපදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා **නිසභො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සාකියකොලියානං සඞ්ගාමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා තදහෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
රථියං පටිපජ්ජන්තං කපිත්ථං අදදිං ඵලං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

සො අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො සහායෙ භික්ඛූ පමාදවිහාරෙන කාලං වීතිනාමෙන්තෙ දිස්වා තෙ ඔවදන්තො:-

"පඤ්චකාමගුණෙ හිත්වා පියරූපෙ මනොරමෙ
සද්ධාය අභිනික්ඛම්ම දුක්ඛස්සන්තකරො භවෙ"ති

පඨමගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො:-"බාලපුථුජ්ජනස්ස පියායිතබ්බසභාවතාය පියරූපෙ මනුඤ්ඤසභාවතාය මනොරමෙ රූපාදිකෙ පඤ්චකාමගුණෙ කාමකොට්ඨාසෙ හිත්වා පරිච්චජිත්වා කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච වසෙන ඝරා ඝරබන්ධනතො නික්ඛම්ම පබ්බජ්ජං උපගතො විඤ්ඤුජාතිකො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය ඝටෙන්තො වායමන්තො වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකරො භවෙය්‍යා"ති. එවං තෙ භික්ඛූ ඔවදිත්වා "අයං පරෙ එව සඤ්ඤපෙන්තො විහරති, සයං පන අකාරකොති මා චින්තයිත්ථා"ති තෙසං අත්තනො පටිපන්නභාවං පකාසෙන්තො:-

"නාභිනන්දාමි මරණං, නාභිනන්දාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි සම්පජානො පතිස්සතො"ති

දුතියගාථාය අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **"නාභිනන්දාමි මරණ"**න්ති: මරණං න අභිකඞ්ඛාමි, න පත්ථෙමි. **"නාභිනන්දාමි ජීවිත"**න්ති: ඉදං පන තස්ස කාරණවචනං. යස්මා නාභිනන්දාමි ජීවිතං තස්මා නාභිනන්දාමි මරණන්ති. යො හි ආයතිං ජාතිජරාමරණස්ස සඞ්කිලෙසාභිසඞ්ඛාරෙ ආචිණොති උපචිණොති සො පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තිං අභිනන්දන්තො නාන්තරියකතාය අත්ථතො මරණන්ති අභිනන්දති නාම කාරණස්ස අප්පහීනත්තා, ඛීණාසවො පන සබ්බසො ආචයගාමිධම්මෙ පහාය අපචයගාමිධම්මෙ පතිට්ඨිතො පරිසුද්ධභාවප්පත්තො සබ්බසො ජීවිතං අනභිනන්දන්තො මරණම්පි නාභිනන්දති නාම කාරණස්ස එව සුප්පහීනත්තා. තෙනාහ:–"නාභිනන්දාමි මරණං නාභිනන්දාමි ජීවිත"න්ති. යදි එවං ඛීණාසවස්ස පරිනිබ්බානාභිකඞ්ඛා[1] යාව පරිනිබ්බානා අවට්ඨානඤ්ච කථන්ති ආහ. **"කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි සම්පජානො පතිස්සතො"**ති: කිලෙසපරිනිබ්බානෙ සිද්ධෙ සති පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා සතො සම්පජානො කෙවලං ඛන්ධපරිනිබ්බානකාලං පටිකඞ්ඛාමි. තං උදික්ඛමානො ආගමයමානො විහරාමි. න පන මෙ මරණෙ ජීවිතෙ වා අභිනන්දනා අත්ථි, අරහත්තමග්ගෙනෙව තස්ස සමුග්ඝාටිතත්තාති.

නිසභත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අම්බපල්ලවසඞ්කාස"න්ති ආයස්මතො **උසභත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො කොසම්බඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උසභො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු ඤාතිසමාගමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි. සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සමණධම්මං අකත්වා දිවා සඞ්ගණිකාරාමො සකලරත්තිං නිද්දායමානො වීතිනාමෙති. සො එකදිවසං මුට්ඨස්සති අසම්පජානො නිද්දං ඔක්කමන්තො සුපිනෙන කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා අම්බපල්ලවවණ්ණං චීවරං පාරුපිත්වා හත්ථිගීවායං නිසීදිත්වා නගරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං තත්ථ ච මනුස්සෙ සම්පතන්තෙ දිස්වා ලජ්ජාය හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ අත්තානං දිස්වා පටිබුද්ධො "ඊදිසං

---

1. සී. I. අභිකඞ්ඛා.

නාම සුපිනං මුට්ඨස්සතිනා අසම්පජානෙන නිද්දායමානෙන මයා දිට්ඨ"න්ති උප්පන්නසංවෙගො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"කකුධං විලසන්තංව දෙවදෙවං නරාසභං
රථියං පටිපජ්ජන්තං කොසම්බමදදිං ඵලං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං -පෙ- කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථ ථෙරො යථාදිට්ඨං සුපිනං අඞ්කුසං කත්වා අරහත්තස්ස අධිගතත්තා තස්සෙව, සුපිනස්ස කිත්තනාවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"අම්බපල්ලවසඞ්කාසං අංසෙ කත්වාන චීවරං
නිසින්නො හත්ථිගීවායං ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසිං.
හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ සංවෙගං අලභිං තදා.
සොහං දිත්තො තදා සන්තො, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො"ති

ගාථාවයමාහ.

තත්ථ **"අම්බපල්ලවසඞ්කාසං අංසෙ කත්වාන චීවර"**න්ති: අම්බපල්ලවාකාරපවාලවණ්ණං චීවරං ඛන්ධෙ කරිත්වාන උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා. **"ගාම"**න්ති: අනොතාරාජධානිං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නො පිණ්ඩාය පාවිසිං. පවිට්ඨමත්තෙන ච මහාජනෙන ඔලොකියමානො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ සීඝං පටිබුජ්ඣිං පටිබුද්ධො ච සංවෙගමලභිං. තදා මුට්ඨස්සති අසම්පජානො හුත්වා නිද්දායොක්කමනෙන එතං ජානන්ති, අපරෙ පන රාජාව හුත්වා රත්තිභාගෙ එවරූපං සුපිනං දිස්වා විභාතාය රත්තියා හත්ථික්ඛන්ධං ආරුය්හ නගරවීථියං චරන්තො තං සුපිනං සරිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ සංවෙගං ලභිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්වා උදානං උදානෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසීති වදන්ති. **"දිත්තො"**ති: තස්මිං රජකාලෙ ජාතිමද භොගමදාදීහි පරිදප්පිතො සමානො සංවෙගමලභින්ති යොජනා.

උසභත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අයමිති කප්පටො"ති ආයස්මතො **කප්පටකුරත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං විනතාය නදියා තීරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං දිස්වා පසන්නමානසො කෙතකීපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන

දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා යාව වයප්පත්ති තාව අඤ්ඤං උපායං අජානන්තො කප්පටඛණ්ඩනිවාසනො සරාවහත්ථො තත්ථ තත්ථ කුරං පරියෙසන්තො විචරි. තෙන **කප්පටකුරො**ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො තිණං වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො එකදිවසං තිණලාවනත්ථං අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ අඤ්ඤතරං ඛීණාසවත්ථෙරං දිස්වා තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා නිසීදි. තස්ස ථෙරො ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො "කිං මෙ ඉමාය කිච්ඡජීවිකායා"ති පබ්බජිත්වා අත්තනො නිවත්ථකප්පටචොළං එකස්මිං ඨානෙ නික්ඛිපි. යදා තස්ස අනභිරති උප්පජ්ජති, තදා තං කප්පටං ඔලොකෙති. ඔලොකෙන්තස්ස අනභිරති විගච්ඡති, සො සංවෙගං පටිලභති. එවං කරොන්තො සත්තක්ඛත්තුං උප්පබ්බජි. තස්ස තං කාරණං භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. අථෙකදිවසං කප්පටකුරො භික්ඛු ධම්මසභායං පරිසපරියන්තෙ නිසින්නො නිද්දායති. තං භගවා චොදෙන්තො:–

"අයම්ති කප්පටො කප්පටකුරො. අච්ඡාය අතිභරිතාය
අමතඝටිකායං ධම්මකතමත්තො, කතපදං ඣානානි
ඔචෙතුං.

මා ඛො ත්වං කප්පට පචාලෙසි, මා තං උපකණ්ණකම්හි
තාලෙස්සං;
නහ ත්වං කප්පට මත්තමඤ්ඤාසි සඞ්ඝමජ්ඣම්හි පච
ලායමානො"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ "**අයම්ති කප්පටො කප්පටකුරො**"ති: කප්පටකුරො භික්ඛු "අයං මම කප්පටො ඉමං පරිදහිත්වා යථා තථා ජීවාමී"ති එවං උප්පන්නමිච්ඡාවිතක්කො. අච්ඡාය අතිභරිතාය අමතඝටිකායං මම අමතඝටෙ තහං තහං වස්සන්තෙ අමතමධිගතං අහමනුසාසාමි අහං ධම්මං දෙසෙමි අන්ධභූතස්මිං ලොකස්මිං හනන්තො අමතදුන්දුභින්ති ආදිනා ඝොසෙත්වා මයා ධම්මාමතෙ පවස්සියමානෙ කතපදං ඣානානි ඔචෙතුං ලොකියලොකුත්තරඣානානි උපචෙතුං භාවෙතුං කතපදං කතමග්ගවිහිතභාවනාමග්ගං ඉදං මම සාසනං; තථාපි ධම්මකථාමග්ගො මම සාසනධම්මතො උක්කණ්ඨිතො අපගතමානසො කප්පටකුරොති තං චොදෙත්වා පුනපිස්ස සභණ්ඩං චොරං ගණ්හන්තො විය පමාදවිහාරං දස්සෙන්තො:–"**මා ඛො ත්වං කප්පට පචාලෙසී**"ති ගාථමාහ.

තත්ථ "**මා ඛො ත්වං කප්පට පචාලෙසී**"ති: ත්වං කප්පටකුර මම ධම්මං සුණිස්සාමීති නිසීදිත්වා මා ඛො පචාලෙසි. මා පචාලය මා නිද්දං උපගච්ඡි. "**මා තං උපකණ්ණකම්හි තාලෙස්ස**"න්ති: තං නිද්දාය මා තං උපකණ්ණකම්හි කණ්ණසමීපෙ දෙසනාහත්ථෙන අහං මා ච

තාලෙස්සං යථා ඉතො පරං කිලෙසප්පහාණාය අහං තං ඔවදෙය්‍යං තථා පටිපජ්ජාහීති අත්ථො. "**නහ ත්වං කප්පට මත්තමඤ්ඤාසී**"ති: ත්වං කප්පට සඞ්ඝමජ්ඣම්හි පචලායමානො මත්තං පමාණං නහ අඤ්ඤාසි. "අයමති දුල්ලභො ඛණො පටිලද්ධො, සො මා උපච්චගා"ති එත්තකං නජානාසි. "පස්ස යාවඤ්ච තෙ අපරද්ධ"න්ති චොදෙසීති. එවං භගවතා මීහි ගාථාහි ගාළ්හං තං නිග්ගය්හ චොදනාය කතාය අටසිවෙධවිද්ධො විය චණ්ඩගජො මග්ගං ඔතරන්තො විය ච සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"විනතා නදියා තීරෙ විහාසි දිපදුත්තමො;
අද්දසං විරජං බුද්ධං එකග්ගං සුසමාහිතං.

මධුගන්ධස්ස පුප්ඵෙන කෙතකස්ස අහං තදා
පසන්නචිත්තො සුමනො බුද්ධසෙට්ඨස්ස පූජයිං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාර වුත්තගාථාද්වයමෙව අත්තනො අරහත්තාධිගමස්ස අඞ්කුසභූතන්ති පච්චුදාහාසි. තෙනස්ස තමෙව අඤ්ඤා බ්‍යාකරණං අහොසීති.

කප්පටකුරත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

"**අහො බුද්ධා අහො ධම්මා**"ති: ආයස්මතො **කුමාරකස්සපත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පාපුණි. "කුලගෙහෙ"ති පන **අඞ්ගුත්තරට්ඨකථායං** වුත්තං. සො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං චිත්තකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං ආකඞ්ඛන්තො පණිධානං කත්වා තදනුරූපානි පුඤ්ඤානි කරොන්තො **කස්සපස්ස** භගවතො කාලෙ සමණධම්මං කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ සෙට්ඨිධීතාය කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා කිර කුමාරිකා කාලෙයෙව පබ්බජිතුකාමා හුත්වා මාතාපිතරො යාචිත්වා පබ්බජ්ජං අලභමානා පතිකුලං ගතාපි ගබ්භං සණ්ඨිතම්පි අජානන්තී සාමිකං

ආරාධෙත්වා[1] තෙන අනුඤ්ඤාතා භික්ඛුනීසු පබ්බජි. තස්සා ගබ්භිනීභාවං දිස්වා භික්ඛුනියො දෙවදත්තං පුච්ඡිංසු. සො "අස්සමණී"ති ආහ. පුන දසබලං පුච්ඡිංසු. සත්ථා උපාලිත්ථෙරං පටිච්ඡාපෙසි. ථෙරො සාවත්ථිනගරවාසීනි කුලානි විසාඛඤ්ච උපාසිකං පක්කොසාපෙත්වා සරාජිකාය පරිසාය විනිච්ඡිනන්තො "පුරෙ ලද්ධො ගබ්භො, පබ්බජ්ජා අරොගා"ති ආහ. සත්ථා "සුවිනිච්ඡිතං අධිකරණ"න්ති ථෙරස්ස සාධුකාරං අදාසි. සා භික්ඛුනී සුවණ්ණබිම්බසදිසං පුත්තං විජායි. තං රාජා පසෙනදිකොසලො පොසෙසි. **කස්සපො**ති චස්ස නාමං අකංසු. අපරභාගෙ අලඞ්කරිත්වා සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා පබ්බාජෙසි. කුමාරකාලෙ පබ්බජිතත්තා භගවතා "කස්සපං පක්කොසථ, ඉදං ඵලං වා ඛාදනීයං වා කස්සපස්ස දෙථා"ති වුත්තෙ "කතරස්ස කස්සපස්සා"ති "කුමාරකස්සපස්සා"ති එවං ගහිතනාමත්තා රඤ්ඤො පොසාවනියපුත්තත්තා ච වුඩ්ඪකාලෙපි **කුමාරකස්සපො**ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය විපස්සනායයෙව කම්මං කරොති, බුද්ධවචනඤ්ච උග්ගණ්හාති. අථ තෙන සද්ධිං පබ්බජිතමිත්තො සමණධම්මං කත්වා අනාගාමී හුත්වා සුද්ධාවාසෙ නිබ්බත්තො මහාබ්‍රහ්මා විපස්සනාය මුඛං දස්සෙත්වා "මග්ගඵලුප්පත්තියා උපායං කරිස්සාමී"ති පඤ්චදසපඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා අන්ධවනෙ වසන්තස්ස ථෙරස්ස "ඉමෙ පඤ්හෙ සත්ථාරං පුච්ඡෙය්‍යාසී"ති ආචික්ඛිත්වා ගතො. සො තෙ පඤ්හෙ භගවන්තං පුච්ඡි. භගවාපිස්ස බ්‍යාකාසි. ථෙරො සත්ථාරා කථිතනියාමෙනෙව තෙ උග්ගණ්හිත්වා විපස්සනං ගබ්භං ගණ්හාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"ඉතො සතසහස්සම්හි කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො
සබ්බලොකහිතො වීරො **පදුමුත්තර**නාමකො.

තදහං බ්‍රාහ්මණො හුත්වා වසන්තො වෙදපාරගූ
දිවාවිහාරං විචරං අද්දසං ලොකනායකං.

චතුසච්චං පකාසෙන්තං බොධයන්තං සදෙවකං
විචිත්තකථිකානග්ගං වණ්ණයන්ති මහාජනා.

තදා මුදිතචිත්තොහං නිමන්තෙත්වා තථාගතං
නානාරත්තෙහි වත්ථෙහි අලඞ්කත්වාන මණ්ඩපං

නානාරතනපජ්ජොතං සසඞ්ඝං භොජයිං තහිං.
භොජයිත්වාන සත්තාහං නානග්ගරසභොජනං

නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි පූජයිත්වා සසාවකං
නිපච්ච පාදමූලම්හි තං ඨානං පත්ථයිං අහං.

1. සී. I. ආරොචෙත්වා.

තදා මුනිවරො ආහ කාරුණාකරසාසයො[1]
පස්සථෙතං දිජවරං පදුමානනලොචනං

පීතිපාමොජ්ජබහුලං සමුග්ගත තනූරුහං[2]
හාසාධිකං විසාලක්ඛං මම සාසනලාලසං

මම පාදමූලෙ පතිතං එකාවත්තසුමානසං.
එස පත්ථෙති තං ඨානං විචිත්තකථිකත්තනං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
කුමාරකස්සපො නාම හෙස්සති සත්ථුසාවකො.

විචිත්තපුප්ඵං දුස්සානං රතනානඤ්ච වාහසා
විචිත්තකථිකානං සො අග්ගතං පාපුණිස්සති.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

පරිබ්භමිං භවාකාසෙ රඞ්ගමජ්ඣෙ යථා නටො,
සාඛාමිගත්‍රජො හුත්වා මිගියා කුච්ඡිමොක්කමිං.

තදා මයි කුච්ඡිගතෙ වජ්ඣවාරො උපට්ඨිතො,
සාඛෙන චත්තා මෙ මාතා නිග්‍රොධං සරණං ගතා.

තෙන සා මිගරාජෙන මරණා පරිමොචිතා
පරිච්චජිත්වා සප්පාණං මමෙවං ඔවදී තදා:

නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍ය මා සාඛමුපසංවසෙ;
නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ සාඛස්මිං ජීවිතං.

තෙනානුසිට්ඨො මිගයූථමෙතං
අහඤ්ච මාතා ච තථෙතරෙ ච
ආගම්ම රම්මං තුසිතාධිවාසං
ගතො පවාසං සඝරං යථෙව.

පුන කස්සපවීරස්ස අත්ථමෙතම්හි සාසනෙ
ආරුය්හ සෙලසිඛරං යුඤ්ජිත්වා ජිනසාසනං.

ඉදානහං රාජගහෙ ජාතො සෙට්ඨිකුලෙ අහු
ආපන්නගබ්භා මෙ මාතා පබ්බජි අනගාරියං.

සගබ්භං තං දිස්වාන[3] දෙවදත්තමුපානයුං.
සො අවොච: විනාසෙථ පාපිකං භික්ඛුණිං ඉමං.

---

1. සී. I. භාසයො. 2. තනුරුලං. අප. පා. 3. සී. I. විදිත්වාන.

ඉදානිපි මුනිනො තෙන ජිනෙන අනුකම්පිතා
සුබිනී අජ්ජිනී මය්හං මාතා භික්ඛුණූපස්සයෙ.

තං විදිත්වා මහීපාලො කොසලො මං අපොසයී
කුමාරපරිහාරෙන; නාමෙනාහඤ්ච කස්සපො.

මහාකස්සප මාගම්ම අහං කුමාරකස්සපො.
වම්මීකසදිසං කායං සුත්වා බුද්ධෙන දෙසිතං.

තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ අනුපාදාය සබ්බසො;
පායාසිං දමයිත්වාහං එතදග්ගං අපාපුණිං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසනං"ති.

අරහත්තං පන පත්වා චිත්තකථිකභාවෙන සත්ථාරා එතදග්ගෙ ඨපිතො අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා රතනත්තයගුණවිභාවන මුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"අහො බුද්ධා! අහො ධම්මා! අහො නො සත්ථුසම්පදා!
යත්ථ එතාදිසං ධම්මං සාවකො සච්ඡිකාහිති.

අසංඛෙය්‍යෙසු කප්පෙසු සක්කායාධිගතා අහු
තෙසමයං පච්ඡිමකො චරිමොයං සමුස්සයො

ජාතිමරණසංසාරො නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති

ගාථාචයං අභාසි.

තත්ථ "**අහො**"ති: අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො. "**බුද්ධා**"ති: සබ්බඤ්ඤු බුද්ධා. ගාරවවසෙන බහුවචනං. "අහො අච්ඡරියා සම්බුද්ධා"ති අත්ථො. "**ධම්මා**"ති: පරියත්තිධම්මෙන සද්ධිං නව ලොකුත්තරධම්මා. "**අහො නො සත්ථුසම්පදා**"ති: අම්හාකං සත්ථු දසබලාදිකා අහො සම්පත්තියො. "**යත්ථා**"ති: යස්මිං සත්ථරි බ්‍රහ්මචරියවාසෙන. "**එතාදිසං ධම්මං සාවකො සච්ඡිකාහිතී**"ති: එතාදිසං එවරූපං සුවිසුද්ධඣානාභිඤ්ඤාපරිවාරං අනවසෙසකිලෙසක්ඛයාවහං සන්තං පණීතං අනුත්තරං ධම්මං සාවකොපි නාම සච්ඡිකරිස්සති, තස්මා එවං "විවිධගුණවිසෙසාධිගමහෙතුභූතා අහො අච්ඡරියා බුද්ධා භගවන්තො! අච්ඡරියා ධම්මගුණා! අච්ඡරියා අම්හාකං සත්ථු සම්පත්තියො"ති රතනත්තයගුණාධිමුත්තිං පවෙදෙතීති. ධම්මසම්පත්තිකිත්තනෙනෙව හි සංඝසුප්පටිපත්ති කිත්තිතා හොතීති. එවං සාධාරණවසෙන දස්සිතං ධම්මස්ස සච්ඡිකිරියං ඉදානි අත්තූපනායිකං කරිත්වා දස්සෙන්තො "**අසංඛෙය්‍යෙසූ**"ති ගාථමාහ.

තත්ථ "**අසංඛෙය්‍යෙසූ**"ති: ගණනපථං වීතිවත්තෙසු මහාකප්පෙසු. "**සක්කායා**"ති: පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, තෙ හි පරමත්ථතො විජ්ජමානධම්මසමූහතාය සක්කායාති වුච්චන්ති. "**අහූ**"ති: වුත්තරූපා යස්ස අනධිගතත්තා අනපගතා අහෙසුං. "**තෙසමයං පච්ඡිම**

කො චරිමොයං සමුස්සයො"ති: යස්මා අයං සබ්බපච්ඡිමකො තතො එව චරිමො, තස්මා ජාතිමරණසඞ්ඛාතො ඛන්ධාදිපටිපාටිසඞ්ඛාතො සංසාරො ඉදානි ආයතිං පුනබ්භවාභාවතො නත්ථි අයමන්තිමා ජාතීති අත්ථො.

කුමාරකස්සපත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**සො හවෙ දහරො භික්ඛූ**"ති ආයස්මතො **ධම්මපාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන වනන්තං උපගතො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො පිලක්ඛඵලමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අවන්තිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **ධම්මපාලොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා පටිනිවත්තන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං විහාරෙ අඤ්ඤතරං ථෙරං දිස්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"වනන්තෙ බුද්ධං දිස්වාන **අත්ථදස්සිං** මහායසං.
පසන්නචිත්තො සුමනො පිලක්ඛඵලමදාසහං.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො එකදිවසං තස්මිං විහාරෙ වෙ සාමණෙරෙ රුක්ඛග්ගෙ පුප්ඵානි ඔචිනන්තෙ ආරූළ්හසාඛාය භග්ගාය පතන්තෙ දිස්වා ථෙරො ඉද්ධානුභාවෙන හත්ථෙ ගහෙත්වා අරොගෙයෙව භූමියං ඨපෙත්වා තෙසං සාමණෙරානං ධම්මං දෙසෙන්තො:–

"යො හවෙ දහරො භික්ඛු යුඤ්ජති බුද්ධසාසනෙ
ජාගරො පතිසුත්තෙසු අමොඝං තස්ස ජීවිතං.

තස්මා සද්ධඤ්ච සීලඤ්ච පසාදං ධම්මදස්සනං.
අනුයුඤ්ජෙථ මෙධාවී සරං බුද්ධානුසාසන"න්ති

ඉමා වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**සො**"ති: අනියමවචනං. "**හවෙ**"ති: දළ්හත්ථෙ නිපාතො. "**දහරො**"ති: තරුණො. භික්ඛතීති=භික්ඛු. "**යුඤ්ජති**"ති: ඝටති වායමති. "**ජාගරෙ**"ති: ජාගරධම්මසමන්නාගතො. පතිසුත්තෙසු සුපන්තෙසු. ඉදං වුත්තං හොති:–යො භික්ඛු දහරොව සමානො තරුණො වා තථාහං පච්ඡා වුඩ්ඪකාලෙ ජානිස්සාමීති අචින්තෙත්වා බුද්ධානං සාසනෙ අප්පමාදපටිපත්තියං යුඤ්ජති සමථවිපස්සනාභාවනාය යොගං කරොති සො සුත්තෙසු අවිජ්ජානිද්දාය සුත්තෙසු පමත්තෙසු සද්ධාදිජාගරධම්මසමන්නාගමෙන ජාගරො; තතො එව අත්තහිතපරහිතපාරිපූරියා අමොඝං අවඤ්ඣං තස්ස ජීවිතං යස්මා එතදෙව තස්මා සද්ධං ච, අත්ථි කම්මෙ විපාකොති ආදිනයප්පවත්තං කම්මඵලසද්ධං ච, සද්ධූපනිබද්ධත්තා සීලස්ස තදුපනිස්සයං චතුපාරිසුද්ධිසීලං ච, සම්මාසම්බුද්ධො භගවා ස්වාක්ඛාතො ධම්මො සුපටිපන්නො සංඝොති එවං පවත්තරතනත්තයප්පසාදං ච, විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාදිවසෙන චතුසච්චධම්මදස්සනං ච, මෙධාවී ධම්මොජපඤ්ඤාය සමන්නාගතො භික්ඛු බුද්ධානං සාසනං ඔවාදං අනුසිට්ඨිං අනුස්සරන්තො ආදිත්තම්පි අත්තනො සීසං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා අනුයුඤ්ජෙථ තත්ථ අනුයොගං ආතප්පං කරෙය්‍යාති අත්ථො.

ධම්මපාලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යස්සින්ද්‍රියානි සමථං ගතානී**"ති ආයස්මතො **බ්‍රහ්මාලිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා වාරඵලමදාසි. සත්ථා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **බ්‍රහ්මාලී**ති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානො සංසාරෙ සඤ්ජාතසංවෙගො තාදිසෙන කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා පතිරූපං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා නචිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
රථියං පටිපජ්ජන්තං වාරඵලමදාසහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ජලාභිසෙකඤ්ච පත්තො හුත්වා මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො එකදිවසං පධානපරිග්ගාහකෙන ථෙරෙන තස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ භික්ඛු උද්දිස්ස වුත්තං පධානානුයොගං පරිග්ගණ්හන්තො:-

"කස්සින්ද්‍රියානි සමථං ගතානි
අස්සා යථා සාරථිනා සුදන්තා?
පහීනමානස්ස අනාසවස්ස
දෙවාපි තස්ස පිහයන්ති තාදිනො?

මයින්ද්‍රියානි සමථං ගතානි
අස්සා යථා සාරථිනා සුදන්තා.
පහීනමානස්ස අනාසවස්ස
දෙවාපි මය්හං පිහයන්ති තාදිනො"ති

ගාථාද්වයං අභාසි.

තස්සත්ථො:-ඉමස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තෙසු භික්ඛූසු කස්ස භික්ඛුනො ථෙරස්ස වා නවස්ස වා මජ්ඣිමස්ස වා ඡෙකෙන සාරථිනා සුදන්තා අස්සා විය මනච්ඡට්ඨානි ඉන්ද්‍රියානි සමථං දන්තභාවං නිබ්බිසෙවනභාවං ගතානි? කස්ස නවවිධම්පි මානං පහාය ඨිතත්තා පහීනමානස්ස චතුන්නම්පි ආසවානං අභාවෙන අනාසවස්ස ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණප්පත්තියා තාදිනො දෙවාපි පිහයන්ති මනුස්සාපි සම්මාපටිපත්තිදස්සනාදිනා ච ආදරෙන විසෙසෙන්ති. තත්ථ ච ගාථාය පුරිමඅද්ධෙන අනාගාමිමග්ගාධිගමො පුට්ඨො; අනාගාමිනොපි හි ඉන්ද්‍රියානි පහීනකාමරාගබ්‍යාපාදතාය සමථං නිබ්බිසෙවනතං ගතානි හොන්ති. ඉතරෙන අරහත්තමග්ගපටිලාභො; අරහා හි පහීනමානො අනාසවො තාදීති ච වුච්චති. අථායස්මා බ්‍රහ්මාලි පධානපරිග්ගාහකෙන වුත්තං "**කස්සින්ද්‍රියානී**"ති ගාථං පච්චුදාභාසි. තදත්ථං අත්තූපනායිකවසෙන විස්සජ්ජෙන්තො "මයින්ද්‍රියානී"ති ආදිකාය දුතියගාථාය අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. තත්ථ "**මයින්ද්‍රියානී**"ති: මම චක්ඛාදීනි ඉන්ද්‍රියානි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

බ්‍රහ්මාලිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ඡවිපාපක චිත්තභද්දකා**"ති ආයස්මතො **මොඝරාජත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ලූඛචීවරධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තං ඨානං ආකඞ්ඛන්තො පණිධානං කත්වා තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො බ්‍රාහ්මණමාණවෙ විජ්ජාසිප්පානි සික්ඛාපෙන්තො එකදිවසං අත්ථදස්සිං භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝ

පරිවුතං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා "යාවතා රූපිනො සත්තා"ති ආදිනා ඡහි ගාථාහි අභිත්ථවිත්වා භාජනං පූරෙත්වා මධුං උපනාමෙසි. සත්ථා මධුං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කාට්ඨවාහනස්ස නාම රඤ්ඤො අමච්චො හුත්වා තෙන සත්ථු ආනයනත්ථං පුරිසසහස්සෙන පෙසිතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්වා තතො චුතො එකං බුද්ධන්තරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **මොඝරාජා**ති ලද්ධනාමො බාවාරියබ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිතසිප්පො සංවෙගජාතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තාපසසහස්සපරිවාරො අජිතාදීහි සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං පෙසිතො තෙසං පණ්ණරසමො හුත්වා පඤ්හං පුච්ඡිත්වා පඤ්හවිස්සජ්ජනපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"අත්ථදස්සී තු භගවා සයම්භූ අපරාජිතො
භික්ඛුසඞ්ඝපරිබ්බූළ්හො රථියං පටිපජ්ජථ.

සිස්සෙහි ච පරිවුතො ඝරම්හා අභිනික්ඛමිං;
නික්ඛමිත්වාන තං අද්දසං ලොකනායකං.

අභිවාදෙත්වාන සම්බුද්ධං සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං
සකං චිත්තං පසාදෙත්වා සන්ථවිං ලොකනායකං.

යාවතා රූපිනො සත්තා අරූපී වා අසඤ්ඤිනො
සබ්බෙ තෙ තව ඤාණම්හි අන්තො හොන්ති සමොගධා.

සුඛුමච්ඡිකෙන ජාලෙන උදකං යො පරික්ඛිපෙ,
යෙ කෙචි උදකෙ පාණා අන්තොජාලෙ භවන්ති තෙ.

යෙසං ච චෙතනා අත්ථි රූපිනො ච අරූපිනො
සබ්බෙ තෙ තව ඤාණම්හි අන්තො හොන්ති සමොගධා.

සමුද්ධරසිමං ලොකං අන්ධකාරසමාකුලං;
තව ධම්මං සුණිත්වාන කංඛාසොතං තරන්ති තෙ.

අවිජ්ජානිවුතො ලොකො අන්ධකාරෙන ඔත්ථටො;
තව ඤාණම්හි ජොතන්තෙ අන්ධකාරො පධංසිතො.

තුවං චක්ඛුසි සබ්බෙසං මහාතමපනූදනො;
තව ධම්මං සුණිත්වාන නිබ්බායති බහුජ්ජනො.

පුටකං පූරයිත්වාන බුද්දමධුමනෙලකං
උභොහත්ථෙහි පග්ගය්හ උපනෙසිං මහෙසිනො.

පටිග්ගණ්හි මහාවීරො සහත්ථෙන මහාඉසී;
භුඤ්ජිත්වාන ච සබ්බඤ්ඤූ විහාසං නභමුග්ගමි.

අන්තලික්ඛෙ ඨිතො සත්ථා **අත්ථදස්සී** නරාසභො
මම චිත්තං පසාදෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසථ.

යෙනිදං ථවිතං ඤාණං, බුද්ධසෙට්ඨො ච ථොමිතො,
තෙන චිත්තප්පසාදෙන දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

චතුද්දසක්ඛත්තුං සො දෙවරජ්ජං කරිස්සති.
පථව්‍යා රජ්ජං විසතං වසුධං ආවසිස්සති.

අථ පඤ්චසතක්ඛත්තුං චක්කවත්තී භවිස්සති.
පදෙසරජ්ජං අසංඛෙය්‍යං මහියා කාරයිස්සති.

අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදනපාරගු
ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිස්සති.

ගම්භීරං නිපුණං අත්ථං ඤාණෙන විචිනිස්සති.
මොඝරාජොති නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

තීහි විජ්ජාහි සම්පන්නං කතකිච්චං අනාසවං
ගොතමො සත්ථවාහග්ගො එතදග්ගෙ ඨපෙස්සති.

හිත්වා මානුසකං යොගං ඡෙත්වාන භවබන්ධනං
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථලූඛං සුත්තලූඛං[1] රජනලූඛන්ති ආදිනා වසෙන තිවිධෙනපි ලූඛෙන සමන්නාගතං පංසුකූලං ධාරෙසි. තෙන නං සත්ථා ලූඛචීවරධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. අපරභාගෙ පුරිමකම්මපච්චයා පරිහාරස්ස අකරණතො ථෙරස්ස සරීරෙ දද්දුපිළකාදීනි උප්පජ්ජිත්වා වඩ්ඪිංසු. සො “සෙනාසනං දූස්සතී”ති හෙමන්තෙපි මගධඛෙත්තෙසු පලාලසන්ථරානි අත්ථරිත්වා වසති. නං එකදිවසං උපට්ඨානං උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නං සත්ථා පටිසන්ථාරවසෙන:–

“ඡවිපාපක චිත්තභද්දක මොඝරාජ සතතං සමාහිතො,
හෙමන්තිකසීතකාලරත්තියො, භික්ඛු තුවංසි, කථං කරිස්සසී”ති

පඨමගාථාය පුච්ඡි.

තත්ථ **“ඡවිපාපකා”**ති: දද්දුකණ්ඩුපිළකාහි භින්නඡවිභාවතො හීනච්ඡවික දුච්ඡවික. **“චිත්තභද්දකා”**ති: අනවසෙස කිලෙසප්පහාණෙන බ්‍රහ්මචරියාසෙවනාය භද්දචිත්ත සුන්දරචිත්ත. **“මොඝරාජා”**ති: තස්ස ආලපනං. **“සතතං සමාහිතො”**ති: අග්ගඵලසමාධිනා නිච්චකාලං අභිණ්හං සමාහිතමානසො. **“හෙමන්තිකසීතකාලරත්තියො”**ති: හෙමන්තසමයෙ සීතකාලරත්තියො. අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. හෙමන්තිකා සීතකාලරත්තියො තිපි පාළි.

---

1. සබ්බලූඛං. අප. අට්ඨකථා.

තත්ථ **"හෙමන්තිකා"**ති: හෙමන්තාගතා හෙමන්තපරියාපන්නාති අත්ථො. **"භික්ඛු තුවං සි"**ති: භික්ඛු ඛො ත්වං අසි. එවම්භූතො පරෙසු තව සෙනාසනං කත්වා අදෙන්තෙසු සංඝිකං ච සෙනාසනං අලභි සන්තො. **"කථං කරිස්සසී"**ති: යථාවුත්තෙන සීතකාලෙ කථං අත්ත භාවං පවත්තෙසීති සත්ථා පුච්ඡති. එවං පන පුට්ඨො ථෙරො සඞ්ඛි ත්තමත්ථං කථෙන්තො:-

> "සම්පන්නසස්සා මගධා කෙවලා ඉති මෙ සුතං
> පලාලච්ඡන්නකො සෙය්‍යං යථඤ්ඤෙ සුඛජීවිනො"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ **"සම්පන්නසස්සා"**ති: නිප්ඵන්නසස්සා පරිපක්කසස්සා. **"මගධා"**ති: මගධරට්ඨං වදති. මාගධා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිවසෙන මගධාත්වෙව බහු වචනවසෙන වුච්චති. **"කෙවලා"**ති: අනවසෙසා. **"ඉති මෙ සුතං"**ති: එවං මයා සුතං. තත්ථ යො අදිට්ඨොපදෙසො තස්ස වසෙන සුතන්ති වුත්තං. තෙන එදිසෙ කාලෙ මගධෙසු යත්ථ කත්ථචි මයා වසිතුං සක්කාති දස්සෙති. **"පලාලච්ඡන්නකො සෙය්‍යං යථඤ්ඤෙ සුඛ ජීවිනො"**ති: යථා අඤ්ඤෙ සුඛජීවිනො භික්ඛූ සෙනාසනසප්පායං ලභන්තා සුන්දරෙහි අත්ථරණපාපුරණෙහි සුඛෙන සයන්ති, එවං අහම්පි පලාලසන්ථරණමෙව හෙට්ඨා සන්ථරිත්වා උපරි තිරියං ච පලා ලච්ඡදනෙනෙව ඡාදිතසරීරතාය පලාලච්ඡන්නකො. **"සෙය්‍යං"**ති: සුඛසෙය්‍යං කප්පෙසින්ති. අත්තනො යථාලාභසන්තොසං විභාවෙසි.

මොඝරාජත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"න උක්ඛිපෙ නො ච පරික්ඛිපෙ පරෙ"ති ආයස්මතො **විසාඛස්ස පඤ්චාලිපුත්තස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධි කාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො චුද්දසෙ කප්පෙ පච්චන්තගාමෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං ඵලපරියෙසනං චරන්තො තස්මිං ගාමෙ මනුස්සෙහි සද්ධිං අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ එකං පච්චෙකසම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො වල්ලිඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ මණ්ඩ ලිකරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **විසාඛො**ති ලද්ධනාමො පඤ්චාලිරාජ ධීතුයා පුත්තභාවතො **පඤ්චාලිපුත්තො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො පිතරි මතෙ රජ්ජං කාරෙන්තො සත්ථරි අත්තනො ගාමසමීපගතෙ සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං සාවත්ථිං ගතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"සබ්බෙ ජනා සමාගම්ම අගමංසු වනං තදා;
ඵලමන්වෙසමානා තෙ අලභිංසු ඵලං තදා.
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං සයම්භුං අපරාජිතං;
පසන්නචිත්තො සුමනො වල්ලිඵලමදාසහං.

චතුද්දසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා ථෙරො ඤාතීනං අනුකම්පාය ජාතිභූමිමගමාසි. තත්ථ මනුස්සා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා කාලෙන කාලං ධම්මං සුණන්තා එකදිවසං "කතීහි නු ඛො භන්තෙ අඞ්ගෙහි සමන්නාගතො ධම්මකථිකො හොතී"ති කථිකලක්ඛණං පුච්ඡිංසු. ථෙරො තෙසං ධම්මිකථිකලක්ඛණං කථෙන්තො:–

"න උක්ඛිපෙ, නො ච පරික්ඛිපෙ පරෙ,
න ඔක්ඛිපෙ, පාරගතං න එරයෙ,
නචත්තවණ්ණං පරිසාසු බ්‍යාහරෙ,
අනුද්ධතො සම්මිතභාණී සුබ්බතො.

සුසුඛුමනිපුණත්ථදස්සිනා
මතිකුසලෙන නිවාතවුත්තිනා
සංසෙවිතවුද්ධසීලිනා
නිබ්බානං නහි තෙන දුල්ලභ"න්ති

ගාථාචයං අභාසි.

තත්ථ "**න උක්ඛිපෙ**"ති: අත්තානං න උක්ඛිපෙය්‍ය, ජාතිආදීහි බාහුසච්චාදීහි ච අත්තුක්කංසනං න කරෙය්‍ය. "**නො ච පරික්ඛිපෙ පරෙ**"ති: පරෙ පරපුග්ගලෙ තෙහෙව ජාතිආදීහි නො පරික්ඛිපෙ පරිච්ඡින්දිත්වා නික්ඛිපෙය්‍ය, ගුණපරිධංසනවසෙන වා න ඛිපෙය්‍ය. න ඔක්ඛිපෙ පරෙ ඉච්චෙවං සම්බන්ධො. පරෙ උජ්ඣාපනවසෙන න ඔක්ඛිපෙ හෙට්ඨතො කත්වා පරෙ න ඔලොකාපෙය්‍ය. න උජ්ඣාපෙය්‍යාති අත්ථො. "න උක්ඛිපෙ"ති කෙචි පඨන්ති. සො එවත්ථො. "**පාරගතං**"ති: සංසාරපාරං විය අභිඤ්ඤාය පාරගතං ඛීණාසවං තෙවිජ්ජං ඡළභිඤ්ඤං වා න එරයෙ න ඝට්ටයෙ න පහරෙය්‍ය. "**න චත්තවණ්ණං පරිසාසු බ්‍යාහරෙ**"ති: අත්තනො වණ්ණගුණං ලාභසක්කාරසිලොකං නිකාමයමානො ඛත්තියපරිසාදීසු න භාසෙය්‍ය. "**අනුද්ධතො**"ති: උද්ධච්චරහිතො; උද්ධතස්ස හි වචනං නාදියන්ති. "**සම්මිතභාණී**"ති: සම්මදෙව මිතභාණී. කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්ථසඤ්හිතමෙව වාචං භාසනසීලොති අත්ථො. ඉතො අඤ්ඤථා වදන්තස්ස වචනං අගහණීයං හොති. "**සුබ්බතො**"ති: සුන්දරවතො සීලසම්පන්නො. 'සියා'ති කිරියාපදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. එවං

ථෙරෙ සංඛෙපෙනෙව ධමමකථිකලකඛණං වතවා තෙසං ගුණානං අතතනි ලබභමානතං අධිමුඤචිතවා භීයොසොමතතාය අභිපපසනනං මහාජනං ඤතවා එවං විධසස ධමමකථිකසස විමුතතායතනසසනිසසි තසස න නිබබාණං දුලලභං, අථඛො සුලභමෙවාති දසසෙනෙතා. **“සුසුඛුමනිපුණතථදසසිනා”**ති දුතියගාථමාහ. තසසතෙථා හෙටඨා වුතෙතාව.

විසාඛසස පංචාලිපුතතසස ගාථාවණණනා

නිටඨිතා.

“නදනති මොරා සුසිඛා සුපෙඛුණා”ති ආයසමතො **චූළකතෙථරසස** ගාථා. කා උපපතති? අයමපි පුරිමබුදෙධසු කතාධිකාරො තතථ තතථ භවෙ විවටටූපනිසසයං කුසලං උපචිණනෙතා ඉතො එකතිංසෙ කපෙප **සිඛිසස** නාම භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබබතතිතවා විඤඤුතං පතෙතා එකදිවසං සතථාරං දිසවා පසනනමානසො ජනතපණණිඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤඤකමෙමන දෙවමනුසෙසසු සංසරනෙතා ඉමසමිං බුදධුපපාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහමණකුලෙ නිබබතතිතවා **චූළකො**ති ලදධනාමො වයපපතෙතා ධනපාලදමනෙ සතථරි ලදධපපසාදො පබබජිතවා සමණධමමං කරොනෙතා ඉනදසාලගුහාය වසති. සො එක දිවසං ගුහාදවාරෙ නිසිනෙනා මගධඛෙතතං ඔලොකෙසි. තසමිං ඛණෙ පාවුසසකාලමෙඝො ගමභීරමධුරනිගෙඝාසො සතපටලසහසස පටලො අඤජනසිඛරසනනිකාසො නභං පූරෙතවා පවසසති. මයූරසංඝා ච මෙඝගජජිතං සුතවා හටඨතුටඨා කෙකාසදදං මුඤචිතවා තතථ තතථ පදෙසෙ නචචනතා විචරනති. ථෙරසසපි ආවාසගබෙභහි මෙඝවාතසංඵසෙසහි අපගතසමමතතා පසසදධකරජකායෙ කලලතං පතෙත උතුසපපායලාභෙන චිතතං එකගගං අහොසි; කමමටඨානවීථිං ඔතරි. සො තං ඤතවා කාලසමපදාකිතතනමුඛෙන අතතානං භාවනාය උසසාහෙනෙතා:-

“නදනති මොරා සුසිඛා සුපෙඛුණා
සුනීලගීවා සුමුඛා සුගජජිනො,
සුසදදලා චාපි මහාමහී අයං
සුබයාපිතමබු, සුවලාහකං නභං.

සුකලලරූපො සුමනසස ඣායතං
සුනිකඛමො සාධු සුබුදධසාසනෙ;
සුසුකකසුකකං නිපුණං සුදුදදසං
ඵුසාහි තං උතතමමචචුතං පද”නති

වෙ ගාථා අභාසි.

තතථ **“නදනති මොරා සුසිඛා සුපෙඛුණා සුනීලගීවා සුමුඛා සුගජජිනො”**ති: එතථ ච මතථකෙ උටඨිතාහි සුනදරාහි සිඛාහි සමනනාගතතතා සුසිඛා, නානාවණෙණහි අනෙකෙහි සොභනෙහි භදදක

පිඤ්ජෙහි සමන්නාගතත්තා සුපෙඛුණා, රජීවවණ්ණසංකාසාය සුන්දරාය නීලවණ්ණාය ගීවාය සමන්නාගතත්තා සුනීලගීවා, සුන්දරමුඛතාය සුමුඛා, මනුඤ්ඤනාදතාය සුගජ්ජිනො, මොරා සිඛණ්ඩිනො ඡජ්ජසංවාදිඝොසාසඤ්ඤං මුඤ්චන්තා නදන්ති රවන්ති. **"සුසද්දලා චාපි මහාමහී අය"**න්ති: අයං ච මහාපථවී සුසද්දලා සුන්දරහරිතතිණා. **"සුබ්‍යාපිතම්බූ"**ති: අභිනවවුට්ඨියා තහං තහං විසන්දමානසලිලතාය සුබ්‍යාපිතජලා විතතජලා. "සුසුද්ධතම්බූ"තිපි පාඨො. සුවිසුද්ධජලාති අත්ථො. **"සුවලාහකං නභ"**න්ති: ඉදං ච නභං ආකාසං නීලුප්පලදලසන්නිභෙහි සමන්තතො පූරෙත්වා ඨිතෙහි සුන්දරෙහි වලාහකෙහි මෙඝෙහි සුවලාහකං. **"සුකල්ලරූපො සුමනස්ස ඣායත"**න්ති: ඉදානි උතුසප්පායලාභෙන සුට්ඨු කල්ලරූපො කම්මනියභාවො, තං **ඣාය** නීවරණෙහි අනජ්ඣාරූළ්හචිත්තතාය **සුන්දරමානසස්ස යොගාවචරස්ස** යං යං ආරම්මණූපනිජ්ඣානවසෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානවසෙන ච **ඣානං** තං තං ඣාය. **"සුනික්ඛමො–පෙ–අච්චුතං පද"**න්ති: එවං ඣායන්තෙනාව සාධුබුද්ධස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ සුන්දරනික්ඛමො හුත්වා සුපරිසුද්ධසීලතාය ච සුසුක්කං විසුද්ධභාවතාය සබ්බස්සපි සංකිලෙසස්ස ගොචරභාවානුපගමනතො ච සුසණ්හං නිපුණගොචරතාය නිපුණං පරමගම්භීරතාය සුදුද්දසං පණීතභාවෙන සෙට්ඨභාවෙන ච උත්තමං නිච්චසභාවතාය අච්චුතං පදං තං නිබ්බානං ඵුසාහි අත්තපච්චක්ඛකාරෙන සම්මාපටිපත්තියං සච්ඡිකරොහීති. එවං ථෙරො අත්තානං ඔවදන්තෙනාව උතුසප්පායලාභෙන සමාහිතචිත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"කණිකාරංව ජොතන්තං පුණ්ණමාසෙව චන්දිමං
ජලන්තං දීපරුක්ඛංව අද්දසං ලොකනායකං.
ඡත්තපණ්ණිඵලං ගය්හ අදාසිං සත්ථුනො අහං.
එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතො **"නදන්ති මොරා"**ති ආදිනා තායෙව ගාථා පච්චුදාහාසි. තෙන තස්ස ඉදමෙව අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

චූලකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"නන්දමානාගතං චිත්ත"න්ති ආයස්මතො **අනූපමත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො සත්ත

තිංස කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං **පදුමං** නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං පිණ්ඩාය චරන්තං රථියං දිස්වා පසන්නමානසො ආකුලිපුප්ඵෙහි පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ ඉබ්භකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා රූපසම්පත්තියා **අනුපමො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො උපනිස්සයසම්පන්නතාය කාමෙ පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්ස චිත්තං බහිද්ධා රූපාදිසු ආරම්මණෙසු විධාවති. කම්මට්ඨානං පරිපතති.[1] ථෙරො විධාවන්තං චිත්තං නිග්ගණ්හන්තො:-

"නන්දමානාගතං චිත්තං සූලමාරොපමානකං,
තෙන තෙනෙව වජසි යෙන සූලං කලිඞ්ගරං.

තාහං චිත්තකලිං බ්‍රූමි, තං බ්‍රූමි චිත්ත දුබ්භකං.
සත්ථා තෙ දුල්ලභො ලද්ධො, මානත්ථෙ මං නියොජයී"ති

ඉමාහි ද්වීහි ගාථාහි ඔවදි.

තත්ථ "**නන්දමානාගතං චිත්ත**"න්ති: නන්දමානං ආගතං, තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී යායං තණ්හා තස්සා තං තං භවං නන්දමානං අභිනන්දමානං චිත්තං ඉමං භවාපි භවං නන්දමානං ආනන්දමානං ආගතං උප්පන්නං. "**සූලමාරොපමානක**"න්ති: දුක්ඛුප්පත්තිට්ඨානතාය සූලසදිසත්තා සූලං තං තං භවං කම්මකිලෙසෙහි එත්තකං කාලං ආරොපියමානං. "**තෙන තෙනෙව වජසි යෙන සූලං කලිඞ්ගර**"න්ති: යත්ථ යත්ථ සූලසඞ්ඛාතා භවා කලිඞ්ගරසඞ්ඛාතා අධිකුට්ටනකා කාමගුණා ච තෙන තෙනෙව පාපචිත්තොත වජසි, තං තදෙවට්ඨානං උපගච්ඡි. අත්තනො අනත්ථං න සල්ලක්ඛෙසි. "**තාහං චිත්ත කලිං බ්‍රූමී**"ති: තං තස්මා පමත්තභාවතො අඤ්ඤෙහා චිත්තකලිං චිත්තකාලකණ්ණිං අහං කථයාමි. පුනපි තං බ්‍රූමි කථෙමි චිත්තදුබ්භකං චිත්තසඞ්ඛාතස්ස අත්තනො බහුපකාරස්ස සන්තානස්ස අනත්ථාවහනතො චිත්තදුභිං. "චිත්තදුබ්භගා"තිපි පඨන්ති. චිත්තසඞ්ඛාතඅලක්ඛිකා අප්පපුඤ්ඤාති අත්ථො. කින්ති බ්‍රූමීති චෙ? ආහ. "**සත්ථා තෙ දුල්ලභො ලද්ධො මානත්ථෙ මං නියොජයී**"ති: කප්පානං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යම්පි නාම බුද්ධසුඤ්ඤො ලොකො හොති. සත්ථරි උප්පන්නෙපි මනුස්සත්තලාභපටිලාභාදයො දුල්ලභා එව; ලද්ධෙසු ච තෙසු සත්ථාපි **දුල්ලභො** යෙව හොති. එවං දුල්ලභො සත්ථා ඉදානි තයා ලද්ධො. තස්මිං ලද්ධෙ සම්පතිපි අනත්ථෙ අහිතෙ ආයතිං ච අනත්ථාවහෙ දුක්ඛාවහෙ අකුසලෙ මං මා නියොජෙසීති. එවං ථෙරො අත්තනො චිත්තං ඔවදන්තො එව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**පදුමො** නාම සම්බුද්ධො චිත්තකූටෙ වසී තදා,
තමහං දිස්වාන සම්බුද්ධං සයම්භුං අපරාජිතං

---

1. සී. III. පරිවට්ටති.

ආකුලීපුප්ඵිතං දිස්වා ඔචිණිත්වානහං තදා
උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං පූජේසිං පදුමනායකං.
සත්තතිංසම්හි කප්පම්හි යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අනූපමත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**සංසරං දීඝමද්ධාන**"න්ති ආයස්මතො **වජ්ජිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො පඤ්චසට්ඨිකප්පෙ එකස්මිං පච්චන්තගාමෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො වනචරකො හුත්වා විචරන්තො එකදිවසං **උපසන්තං** නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං පබ්බතගුහායං විහරන්තං අද්දස. සො තස්ස උපසමං දිස්වා පසන්නමානසො චම්පකපුප්ඵෙන පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ ඉබ්භකුලෙ නිබ්බත්තො ජාතදිවසතො පට්ඨාය මාතුගාමහත්ථගතො රොදති. බ්‍රහ්මලොකතො කිර චවිත්වා යස්මා ඉධාගතො තස්මා මාතුගාමසම්ඵස්සං න සහති. තස්මා තස්ස මාතුගාමසම්ඵස්සවජ්ජනතො **වජ්ජිතො**ත්වෙව නාමං ජාතං. සො වයප්පත්තො සත්ථු යමකපාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තදහෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"**උපසන්තො** ච සම්බුද්ධො වසතී පබ්බතන්තරෙ.
එකං චම්පකමාදාය උපගච්ඡිං නරුත්තමං;
උභොහත්ථෙහි පග්ගය්හ පූජයිං අපරාජිතං.
පඤ්චසට්ඨිම්හිතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා අත්තනො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා ධම්මසංවෙගෙන:–

"සංසරං දීඝමද්ධානං ගතීසු පරිවත්තිසං
අපස්සං අරියසච්චානි අන්ධභූතො පුථුජ්ජනො.
තස්ස මෙ අප්පමත්තස්ස සංසාරා විනළීකතා,
ගතී සබ්බා සමුච්ඡින්නා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**සංසර**"න්ති: සංසරන්තො තස්මිං තස්මිං භවෙ ආදානනික්ඛෙපවසෙන අපරාපරං සඤ්චරන්තො. "**දීඝමද්ධාන**"න්ති: චිරකාලං අනාදිමති සංසාරෙ අපරිමාණකාලං. "**ගතීසු**"ති: සුගතිදුග්ගතීනං

කම්මානං වසෙන සුගතිදුග්ගතීසු. "**පරිවත්තිස**"න්ති: ඝටීයන්තං විය පරිබ්භමන්තො චවනුපපජ්ජනවසෙන අපරාපරං පරිවත්තිං. තස්ස පන පරිවත්තනස්ස කාරණමාහ. "**අපස්සං අරියසච්චානි අන්ධභූතො පුථුජ්ජනො**"ති: දුක්ඛාදීනි චත්තාරි අරියසච්චානි ඤාණචක්ඛුනා අපස්සන්තො අප්පටිවිජ්ඣන්තො තතො එව අවිජ්ජන්ධතාය අන්ධභූතො පුථූනං ජනනාදීහි කාරණෙහි පුථුජ්ජනො[1] පුථුජ්ජනත්තා "ගතීසු පරිවත්තිස"න්ති යොජනා. තෙනෙවාහ භගවා:–"චතුන්නං භික්ඛවෙ අරියසච්චානං අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්චා"ති[a]. තස්ස මය්හං වුත්තනයෙන පුබ්බෙ පුථුජ්ජනස්සෙව සතො ඉදානි සත්ථාරා දින්නනයෙන අප්පමත්තස්ස අප්පමාදපටිපත්තියා සමථවිපස්සනාභාවනං මත්ථකං පාපෙත්වා ඨිතස්ස. "**සංසාරා විතලීකතා**"ති: සංසරන්ති සත්තා එතෙහීති සංසාරාති ලද්ධනාමා කම්මකිලෙසා අග්ගමග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා විහතතලා නිම්මූලා කතා. "**ගතී සබ්බා සමුච්ඡින්නා**"ති: එවං කම්මකිලෙසවට්ටානං විතලීකතත්තා නිරයාදිකා සබ්බාපි ගතියො සම්මදෙව උච්ඡින්නා විද්ධංසිතා. තතො එව "**නත්ථි දානි ආයතිං පුනබ්භවො**"ති. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

වජ්ජිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**අස්සත්ථෙ හරිතොභාසෙ**"ති ආයස්මතො **සඤ්ජිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ එකො ගොපාලකො අහොසි. සො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අඤ්ඤතරං ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස සන්තිකෙ බුද්ධගුණපටිසංයුත්තං ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො "කුහිං භගවා"ති පුච්ඡිත්වා පරිනිබ්බුතභාවං සුත්වා "එවං මහානුභාවා බුද්ධාපි නාම අනිච්චතාය වසං ගච්ඡන්ති, අහො සඞ්ඛාරා අද්ධුවා"ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තං ථෙරො බොධිපූජාය උස්සාහෙසි. සො කාලෙන කාලං බොධිරුක්ඛසමීපං ගන්ත්වා බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තො බොධිං වන්දති. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ ඉබ්භකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සඤ්ජිතො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො අනිච්චතාපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං සුත්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. සො අත්තනො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ බොධිවන්දනං බුද්ධානුස්සතිං අනිච්චසඤ්ඤාපටිලාභඤ්ච අනුස්සරිත්වා තදුපනිස්සයෙන අත්තනො විසෙසාධිගමං පකාසෙන්තො:–

---

1. පුථූනං.

a. අඞ්ගුත්තර. චතුක්කනිපාත. 1. වග්ග.

“අස්සත්ථෙ හරිතොභාසෙ සංවිරූළ්හම්හි පාදපෙ
එකං බුද්ධගතං සඤ්ඤං අලභිත්ථං පතිස්සතො.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤං අලභිං තදා,
තස්සා සඤ්ඤාය වාහසා පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **“අස්සත්ථෙ”**ති: අස්සත්ථට්ඨානියෙ ය්වායං එතරහි අම්හාකං භගවතො බොධිරුක්ඛො අස්සත්ථො එතස්ස ඨානෙ තදා සිඛිස්ස භගවතො බොධිරුක්ඛො පුණ්ඩරීකො සීතොති සො අස්සත්ථට්ඨානියතාය අස්සත්ථෙති වුත්තං. සත්තානං අස්සාස ජනනතො වා, අපරෙ පන අස්සත්ථමූලෙ නිසීදිත්වා තදා බුද්ධානුස්සතියා භාවිතත්තා ථෙරො අස්සත්ථොති අවොචාති වදන්ති. **“හරිතොභාසෙ”**ති: හරිතෙහි ඵලිකමණිවණ්ණෙහි ඔභාසමානෙ. **“සංවිරූළ්හම්හි”**ති. සුට්ඨු විරූළ්හෙ සුප්පතිට්ඨිතෙ ඝනවිචිතපත්තපලාසපල්ලවෙහි විරූළ්හ සඤ්ඡන්නෙති වදන්ති. **“පාදපෙ”**ති: රුක්ඛෙ. **“එකං බුද්ධගතං සඤ්ඤං අලභිත්ථං පතිස්සතො”**ති: බුද්ධාරම්මණං ආරම්මණස්ස එකජාතියත්තා එකං ඉතිපි සො භගවාති ආදිනයප්පවත්තං බුද්ධානුස්සතිසහගතං සඤ්ඤං බුද්ධගුණානං වා බුද්ධානං වා පති සරණතො පතිස්සතො හුත්වා අලභිං; තදා පන සා සඤ්ඤා ලද්ධා කිච්චතාය සිද්ධාති ආහ:– **“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ”**ති ආදිං. ඉතො භද්දකප්පතො උද්ධං ආරොහනවසෙන එකතිංසෙ කප්පෙ. **“යං සඤ්ඤ”**න්ති: යං බුද්ධානුස්සතිසහගතං සඤ්ඤං යං වා බුද්ධානං අනිච්චතං දිස්වා යං වා තදනුස්සරණා සබ්බසඞ්ඛාරෙසු තදා අනිච්ච සඤ්ඤං අලභිං. **“තස්සා සඤ්ඤාය වාහසා”**ති: තස්සා යථාවුත්තාය සඤ්ඤාය කාරණභාවෙන තං උපනිස්සයං කත්වා පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො, ඉදානි මයා ආසවානං ඛයො නිරොධො අධිගතොති. ඉමා එවච ඉමස්ස ථෙරස්ස අපදානගාථාපි. යථාහ:–“අස්සත්ථෙ හරිතොභාසෙ–පෙ–පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති.

“ඉතො තෙරසකප්පම්හි ධම්මිකො නාම ඛත්තියො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

සන්ධිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

නිට්ඨිතා දුකනිපාතවණ්ණනා.

තිකනිපාත

"**අයොනිසුද්ධිමන්වෙස**"න්ති ආයස්මතො **අඞ්ගණිකභාරද්වාජත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිණන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ හිමවන්තසමීපෙ උක්කට්ඨනාම නගරෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා **අඞ්ගණිකභාරද්වාජො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අමරං තපං චරන්තො තත්ථ තත්ථ විචරන්තො සම්මාසම්බුද්ධං ජනපදචාරිකං චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා තං මිච්ඡාගාහං පහාය සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"උසභං පවරං ධීරං මහෙසිං විජිතාවිනං
පසන්නචිත්තො සුමනො බුද්ධසෙට්ඨං අවන්දිහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං බුද්ධමභිවන්දිහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. වන්දනාය ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො ඤාතීනං අනුකම්පාය අත්තනො ජාතිභූමිං ගන්ත්වා ධම්මං කථෙන්තො බහූ ඤාතකෙ සරණෙසුච සීලෙසුච පතිට්ඨාපෙත්වා තතො නිවත්තිත්වා කුරුරට්ඨෙ කුණ්ඩියස්ස නාම නිගමස්ස අවිදූරෙ අරඤ්ඤෙ වසන්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන උග්ගාරාමං ගතො උත්තරාපථතො ආගතෙහි සන්දිට්ඨෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි සමාගතො තෙහි "භො භාරද්වාජ! කිං දිස්වා බ්‍රාහ්මණානං සමයං පහාය ඉමං සමයං ගණ්හී"ති පුච්ඡිතො තෙසං "ඉතො බුද්ධසාසනතො බහිද්ධා සුද්ධි නත්ථී"ති දස්සෙන්තො:–

"අයොනි සුද්ධිමන්වෙසං අග්ගිං පරිචරිං වනෙ,
සුද්ධිමග්ගං අජානන්තො අකාසිං අමරං තපං"ති

පඨමං ගාථමාහ.

තත්ථ "**අයොනී**"ති: අයොනිසො අනුපායෙන. "**සුද්ධි**"න්ති: සංසාරසුද්ධිං භවනිස්සරණං. "**අන්වෙස**"න්ති: ගවෙසන්තො පරියෙසන්තො. **අග්ගිං පරිචරිං වනෙ**"ති: 'අයං සුද්ධිමග්ගො'ති අධිප්පායෙන අරඤ්ඤායතනෙ අග්ගිහුතසාලායං අග්‍යාගාරං[1] කත්වා ආහුතිං

1. සී. I. අග්‍යාධානං.

පග්ගණ්හන්තො අග්ගිදෙවං පරිචරිං, වෙදෙ වුත්තවිධිනා පූජෙසිං. **“සුද්ධිමග්ගං අජානන්තො අකාසිං අමරං තප”**න්ති: සුද්ධියා නිබ්බානස්ස මග්ගං අජානන්තො අග්ගිපරිචරණං විය “පඤ්චාතපතප්පනාදි අත්තකිලමථානුයොගං සුද්ධිමග්ගො”ති සඤ්ඤාය අකාසිං අචරිං පටිපජ්ජිං. එවං ථෙරො අස්සමතො අස්සමං ගච්ඡන්තො විය වෙදෙ වුත්තවිධිනා අග්ගිපරිචරණාදිතො අඤ්ඤත්ථාය සුද්ධියා අප්පත්තභාවෙන බහිද්ධා සුද්ධියා අභාවං **දස්සෙත්වා** ඉදානි “ඉමස්මිං යෙව සාසනෙ සුද්ධි ච මයා අධිගතා”ති **දස්සෙන්තො**:–

“තං සුඛෙන සුඛං ලද්ධං; පස්ස ධම්මසුධම්මතං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති

දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ **“ත”**න්ති: යස්සත්ථාය සුද්ධිං අන්වෙසන්තො තස්ස මග්ගං අජානන්තො අග්ගිං පරිචරිං අමරං තපං අචරිං. තං නිබ්බානසුඛං සුඛෙන සමථවිපස්සනාය සුඛාය පටිපදාය අත්තකිලමථානුයොගං අනුපගම්ම මයා ලද්ධං පත්තං අධිගතං. **“පස්ස ධම්මසුධම්මත”**න්ති: සත්ථු සාසනධම්මස්ස සුධම්මතං අවිපරීතනිය්‍යානිකධම්මසභාවං පස්ස ජානාහීති ධම්මාලපනවසෙන වදති, අත්තානං වා ආලපති. තස්ස ලද්ධභාවං පන දස්සෙන්තො–**“තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසන”**න්ති ආහ. තං වුත්තත්ථමෙව. එවං සුද්ධියා අධිගතත්තා “ඉතො පට්ඨායාහං පරමත්ථතො බ්‍රාහ්මණො”ති **දස්සෙන්තො**:–

“බ්‍රහ්මබන්ධු පුරෙ ආසිං, ඉදානි ඛොම්හි බ්‍රාහ්මණො,
තෙවිජ්ජො න්හාතකො චම්හි සොත්තියො චම්හි වෙදගූ”ති.

තතියං ගාථමාහ.

තස්සත්ථො:– ඉතො පුබ්බෙ ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණභාවතො බ්‍රාහ්මණානං සමඤ්ඤාය බ්‍රහ්මබන්ධු නාම ආසිං. බාහිතපාපත්තා පන ඉදානි ඛො අරහත්තාධිගමෙන පරමත්ථතො බ්‍රාහ්මණො අම්හි. කිඤ්ච ඉතො පුබ්බෙ භවසඞ්ඛයකරානං තිස්සන්නං වෙදසඞ්ඛාතානං විජ්ජානං අජ්ඣයනෙන සමඤ්ඤාමත්තෙන තෙවිජ්ජො නාම හුත්වා ඉදානි භවක්ඛයකරාය විජ්ජාය වසෙන තිස්සන්නං විජ්ජානං අධිගතත්තා පරමත්ථතො තෙවිජ්ජො චම්හි. තථා ඉතො පුබ්බෙ භවස්සාදගධිතාය න්හාතකවත[1] නිප්ඵත්තියා සමඤ්ඤාමත්තෙන න්හාතකො හුත්වා ඉදානි අට්ඨඞ්ගිකමග්ගජලෙන සුවික්ඛාලිතකිලෙසමලතාය පරමත්ථතො න්හාතකො චම්හි. ඉතො පුබ්බෙ අධිමුත්තභවස්සාදමන්තජ්ඣෙනෙන වොහාරමත්තතො සොත්තියො නාම හුත්වා ඉදානි සුවිමුත්තභවස්සාදධම්මජ්ඣෙනෙන පරමත්ථතො සොත්තියො චම්හි. ඉතො පුබ්බෙ අප්පටිනිස්සග්ගපාපධම්මානං වෙදානං ගාහමත්තෙන වෙදගූ නාම හුත්වා ඉදානි වෙදසඞ්ඛාතෙන මග්ගඤාණෙන සංසාරමහොඝස්ස වෙදස්ස

1. සී. III. ගත.

චතුසච්චස්ස ච පාරං ගතත්තා අධිගතත්තා ඤාතත්තා පරමත්ථතො වෙදගූ ජාතොති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණා සාසනෙ උළාරපසාදං පවෙදෙසුං.

අඞ්ගණිකභාරද්වාජත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

"පඤ්චාහාහං පබ්බජිතො"ති ආයස්මතො **පච්චයත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං චින්තාය නාම නදියා තීරෙ ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මනුඤ්ඤරසානි මහන්තානි උදුම්බරඵලානි ඔචිනිත්වා උපනාමෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං භද්දකප්පෙ කස්සපෙ භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ වෙනෙය්‍යජනානුග්ගහං කරොන්තෙ තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා භාවනං අනුයුඤ්ජන්තො එකදිවසං සංසාරදුක්ඛං චින්තෙත්වා අතිවිය සඤ්ජාතසංවෙගො විහාරෙ නිසින්නො "අරහත්තං අප්පත්වා ඉතො න නික්ඛමිස්සාමී"ති චිත්තං අධිට්ඨාය වායමන්තො ඤාණස්ස අපරිපක්කත්තා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙතුං නාසක්ඛි. සො කාලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රොහිණිනගරෙ ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **පච්චයො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො පිතුඅච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො එකදිවසං මහාරාජබලිං කාතුං ආරභි. තත්ථ මහාජනො සන්නිපති. තස්මිං සමාගමෙ තස්ස පසාදජනනත්ථං සත්ථා මහාජනස්ස පෙක්ඛන්තස්සෙව ආකාසෙ වෙස්සවණෙන නිම්මිතෙ රතනමයකූටාගාරෙ රතනමයසීහාසනෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. මහතො ජනකායස්ස ධම්මාභිසමයො අහොසි. තං ධම්මං සුත්වා පච්චයරාජාපි රජ්ජං පහාය පුරිමහෙතුසඤ්චොදිතො පබ්බජි. සො සද්ධාය පබ්බජිතො යථා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ පටිඤ්ඤං අකාසි, එවං පටිඤ්ඤං කත්වා විහාරං පවිසිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා තාවදෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"චින්තාය නදියා තීරෙ විහාසි පුරිසුත්තමො;
අද්දසං විරජං බුද්ධං එකග්ගං සුසමාහිතං.

පසන්නචිත්තො සුමනො පග්ගහෙත්වාන අඤ්ජලිං
උදුම්බරඵලං ගය්හ බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ සංවිග්ගතරමානසො
කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිං අහං.

තථා පබ්බජිතො සන්තො භාවනං අනුයුඤ්ජිහං
න විහාරා නික්ඛමිස්සං ඉති කත්වාන මානසං
උත්තමත්ථං අසම්පත්තො, නච පත්තොම්හි තාවදෙ.

ඉදානි පන ඤාණස්ස පරිපාකෙන නිබ්බුතො
පත්තොම්හි අචලං ඨානං ඵුසිත්වා අච්චුතං පදං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"පඤ්චාහාහං පබ්බජිතො
සෙඛො අප්පත්තමානසො
විහාරං මෙ පවිට්ඨස්ස
චෙතසො පණිධී අහු:

නාසිස්සං, න පිවිස්සාමි,
විහාරතො න නික්ඛමෙ,
නපි පස්සං, න නිපාතෙස්සං
තණ්හාසල්ලෙ අනූහතෙ.

තස්ස මෙවං විහරතො
පස්ස විරියපරක්කමං
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා,
කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**පඤ්චාහාහං පබ්බජිතො**"ති: පඤ්චාහො අහං පබ්බජිතො හුත්වා පඤ්චාහං පබ්බජිතදිවසතො පඤ්චමෙ අහෙ නිට්ඨිතොති අත්ථො. "**සෙඛො අප්පත්තමානසො**"ති: අධිසීලසික්ඛාදීනං සික්ඛනතො සෙඛො, අනවසෙසතො මානං සියති සමුච්ඡින්දතීති මානසො අග්ගමග්ගො, තංනිබ්බත්තිතො මානසතො ආගතං මානසං, තං අරහත්තං සො වා අප්පත්තො එතෙනාති අප්පත්තමානසො. "**විහාරං මෙ පවිට්ඨස්ස චෙතසො පණිධි අහු**"ති: එවං සෙඛස්ස මෙ වසනකවිහාරං ඔවරකං පවිට්ඨස්ස සතො එව රූපො ඉදානි වුච්චමානාකාරො චෙතොපණිධි අහොසි. එවං මයා චිත්තං පණිහිතන්ති අත්ථො. "**නාසිස්ස**"න්ති ආදිනා තං චිත්තපණිධිං දස්සෙති. තත්ථ "**නාසිස්ස**"න්ති: යං කිඤ්චි භොජනං න භුඤ්ජිස්සං න භුඤ්ජිස්සාමි. තණ්හාසල්ලෙ මම හදයගතෙ අනූහතෙ අනුද්ධතෙති එවං සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං. "**න පිවිස්සාමි**"ති: යං කිඤ්චි පාතබ්බං න පිවිස්සාමි. "**විහාරතො න නික්ඛමෙ**"ති: ඉමස්මා ඉදානි මයා නිසින්නගබ්භතො

න සික්ඛමෙය්‍යං "නපි පස්සං න නිපාතෙස්සං"ති: මම සරීරස්ස වීසු පස්සෙසු එකම්පි පස්සං කායකිලමථවිනොදනත්ථං න නිපාතිස්සං එකපස්සෙනපි න නිපජ්ජිස්සාමීති අත්ථො. "**තස්ස මෙවං විහරතො**"ති: තස්ස මෙ එවං චිත්තං පණිධාය දළ්හවිරියාධිට්ඨානං කත්වා විපස්සනානුයොගවසෙන විහරතො. "**පස්ස විරිය පරක්කමං**"ති: විධිනා ඊරයිතබ්බතො විරියං පරං ඨානං අක්කමනතො පරක්කමොති ච ලද්ධනාමං උස්සොළ්හීභූතං වායාමං පස්ස ජානාහි යස්ස පභාවෙන මයා තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති වුත්තත්ථමෙව.

පච්චයත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**සො පුබ්බෙ කරණීයානී**"ති ආයස්මතො බාකුලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා **උප්පත්ති?** අයම්පි කිර අතීතෙ ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකස්ස අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යස්ස මත්ථකෙ **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො "සම්පරායිකත්ථං ගවෙසිස්සාමී"ති ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පබ්බතපාදෙ විහරන්තො පඤ්චාභිඤ්ඤො අට්ඨසමාපත්තිලාභී හුත්වා විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨිතො සත්ථු උදරබාධෙ[1] උප්පන්නෙ අරඤ්ඤතො භෙසජ්ජානි ආහරිත්වා තං වූපසමෙත්වා තං පුඤ්ඤං ආරොග්‍යත්ථාය පරිණාමෙත්වා තතො චුතො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො **පදුමුත්තරස්ස** බුද්ධස්ස කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං අප්පාබාධානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයං තං ඨානන්තරං ආකඞ්ඛන්තො පණිධානං කත්වා යාවජීවං කුසලං උපචිණිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො නිබ්බත්තිතො පුරෙතරමෙව බන්ධුමතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො පුරිමනයෙනෙව ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤාලාභී හුත්වා පබ්බතපාදෙ වසන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨිතො භික්ඛූනං තිණපුප්ඵකරොගෙ[2] උප්පන්නෙ තං වූපසමෙත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො බ්‍රහ්මලොකෙ[3] නිබ්බත්තිත්වා එකනවුතෙ කප්පෙ දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො **කස්සපස්ස** භගවතො කාලෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා ඝරාවාසං වසන්තො එකං ජිණ්ණං විනස්සමානං මහාවිහාරං දිස්වා තත්ථ උපොසථාගාරාදිකං සබ්බං ආවසථං කාරෙත්වා තත්ථ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සබ්බං භෙසජ්ජං පටියාදෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංස

1. සී. I. වාතාබාධෙ. 2. සී. III. තිණපුප්ඵරොගෙ 3. සී. I. දෙවලොකෙ.

රන්තො අම්හාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව කොසම්බියං සෙට්ඨිගෙහෙ නිබ්බත්ති. සො අරොගභාවාය මහායමුනාය නහාපියමානො ධාතියා හත්ථතො මච්ඡෙන ගිලිතො මච්ඡෙ කෙවට්ටහත්ථගතෙ බාරාණසිසෙට්ඨිභරියාය වික්කිණිත්වා ගහිතෙ ඵාලියමානෙපි පුඤ්ඤබලෙන අරොගොයෙව හුත්වා 'පුත්තො'ති ගහෙත්වා පොසියමානො තං පවත්තිං සුත්වා ජනකෙහි මාතාපිතූහි "අයං අම්හාකං පුත්තො දෙථ නො පුත්ත"න්ති අනුයොගෙ කතෙ රඤ්ඤා "උභයෙසම්පි සාධාරණො හොතූ"ති විනිච්ඡයං කත්වා ඨපිතත්තා බාකුලොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො හුත්වා මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තො ආසීතිකො හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්තාහමෙව පුථුජ්ජනො අහොසි. අට්ඨමෙ අරුණෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ සොභිතො නාම පබ්බතො,
අස්සමො සුකතො මය්හං සකසිස්සෙහි මාපිතො.

පාදපා[1] ච බහූ තත්ථ පුප්ඵිතා සින්දුවාරකා
කපිත්ථා ච බහූ තත්ථ චම්පකා නාගකෙසරා.

නිගුණ්ඩියො බහූ තත්ථ බදරාමලකානි ච
ඵාරුසකා අලාබූ ච පුණ්ඩරීකා ච පුප්ඵිතා.

ආලකා බෙලිකා තත්ථ කදලී මාතුළුඞ්ගකා
මහානාමා බහූ තත්ථ අජ්ජුනා ච පියඞ්ගුකා.

කොසම්බසලලා නීපා නිග්‍රොධා ච කපිත්ථකා.
එදිසො අස්සමො මය්හං සසිස්සොහං තහිං වසිං.

අනොමදස්සී භගවා සයම්භූ ලොකනායකො
ගවෙසං පටිසල්ලානං මමස්සම මුපාගමි.

උපෙතන්තං මහාවීරං අනොමදස්සිං මහායසං,
ඛණෙන ලොකනාථස්ස වාතාබාධො සමුට්ඨහි,

විචරන්තො අරඤ්ඤම්හි අද්දසං ලොකනායකං.
උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං චක්ඛුමන්තං මහායසං

ඉරියං[2] චාපි දිස්වාන උපලක්ඛෙමහං තදා:
අසංසයංහි බුද්ධස්ස බ්‍යාධි නො උප්පජ්ජථ.

ඛිප්පං අස්සමමාගන්ත්වා මම සිස්සාන සන්තිකෙ,
භෙසජ්ජං කත්තුකාමොහං සිස්සෙ ආමන්තයිං තදා.

පටිස්සුත්වාන මෙ වාක්‍යං සිස්සා සබ්බෙ සගාරවා
එකජ්ඣං සන්නිපාතිංසු සත්ථු ගාරවතා මම.

1. මණ්ඩපා අප. පා. 2. සී. I. තිරියං.

ඛිප්පං පබ්බතමාරුය්හ සබ්බොසධමකාසහං;
පානීයයොගං කත්වාන බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

පරිභුත්තෙ මහාවීරෙ සබ්බලොකග්ගනායකො
ඛිප්පං වාතො වූපසමි සුගතස්ස මහෙසිනො.

පස්සද්ධදරථං දිස්වා අනොමදස්සී මහායසො
සකාසනෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ.

යො මෙ අදාසි භෙසජ්ජං, බ්‍යාධිං ච සමයී මම,
තමහං කිත්තයිස්සාමි; සුණාථ මම භාසතො.

කප්පසතසහස්සානි දෙවලොකෙ රමිස්සති,
වාදිතෙ තූරියෙ තත්ථ මොදිස්සති සදායං.

මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා සුක්කමූලෙන චොදිතො
සහස්සක්ඛත්තුං රාජාව චක්කවත්තී භවිස්සති.

පඤ්චපඤ්ඤාසකප්පම්හි අරනෙමී නාම ඛත්තියො
චාතුරන්තො විජිතාවී ජම්බුමණ්ඩස්ස ඉස්සරො

සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්තී මහබ්බලො
තාවතිංසෙපි ඛොභෙත්වා ඉස්සරං කාරයිස්සති.

දෙවභූතො මනුස්සො වා අප්පාබාධො භවිස්සති.
පරිග්ගහං විවජ්ජෙත්වා ව්‍යාධිං ලොකෙ තරිස්සති.

අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

කිලෙසෙ ඣාපයිත්වාන කඞ්ඛාසොතං තරිස්සති.
බක්කුලො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

ඉදං සබ්බං අභිඤ්ඤාය ගොතමො සක්‍යපුඞ්ගවො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා එතදග්ගෙ ඨපෙස්සති.

අනොමදස්සී භගවා සයම්භූ ලොකනායකො
විවෙකානුවිලොකෙන්තො මමස්සමමුපාගමි.

උපාගතං මහාවීරං සබ්බඤ්ඤුං ලොකනායකං
සබ්බොසධෙන තප්පෙසිං පසන්නො සෙහි පාණිහි.

තස්ස මෙ සුකතං කම්මං සුඛෙත්තෙ බීජසම්පදා
ඛෙපෙතුං නෙව සක්කොමි, තථා හි සුකතං මම.

ලාභා ච මං සුලද්ධං මෙ යමහං අද්දක්ඛිං නායකං
තෙන කම්මාවසෙසෙන පත්තොම්හි අචලං පදං.

සබ්බමෙතං අභිඤ්ඤාය ගොතමො සක්‍යපුඞ්ගවො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.

අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. භෙසජ්ජස්ස ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා එකාදිවසං සත්ථාරු අත්තනො සාවකෙ පටිපාටියා ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තෙන අප්පාබාධානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො සො පරිනිබ්බානසමයෙ සඞ්ඝමජ්ඣෙ භික්ඛූනං ඔවාදමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

“යො පුබ්බෙ කරණීයානි පච්ඡා සො කාතුමිච්ඡති
සුඛා සො ධංසතෙ ඨානා පච්ඡා ච මනුතප්පති.

යඤ්හි කයිරු තඤ්හි වදෙ, යං න කයිරා නතං වදෙ,
අකරොන්තං භාසමානං තං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

සුසුඛං* වත නිබ්බානං සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං
අසොකං විරජං ඛෙමං යත්ථ දුක්ඛං නිරුජ්ඣතී”ති

ගාථාත්තයමභාසි.

තත්ථ **“යො පුබ්බෙ කරණීයානි පච්ඡා සො කාතුමිච්ඡතී”**ති: යො පුග්ගලො පුබ්බෙ පුරෙතරං ජරාරොගාදීහි අනභිභූතකාලෙයෙව කාතබ්බානි අත්තනො හිතසුඛාවහානි කම්මානි පමාදවසෙන අකත්වා පච්ඡා සො කාතබ්බකාලං අතික්කමිත්වා කාතුං ඉච්ඡති. සොතිච නිපාතමත්තං. තදා පන ජරාරොගාදීහි අභිභූතත්තා කාතුං න සක්කොති. අසක්කොන්තො ච **“සුඛා සො ධංසතෙ ඨානා පච්ඡා ච මනුතප්පතී”**ති: සො පුග්ගලො සුඛා ඨානා සග්ගතො නිබ්බානතො ච තදුපායස්ස අනුප්පාදිතත්තා පරිහායන්තො “අකතං මෙ කල්‍යාණ”න්ති ආදිනා පච්ඡා ච අනුතප්පති විප්පටිසාරං ආපජ්ජති. මකාරො පදසන්ධිකරො. අහං පන කරණීයං කත්වා තුම්හෙ එවං වදාමීති දස්සෙන්තො “යං හි කයිරා”ති දුතියගාථමාහ.

තත්ථ **“පරිජානන්තී”**ති: එත්තකො අයන්ති පරිච්ඡිජ්ජ ජානන්ති, න බහුමඤ්ඤන්තීති අත්ථො. සම්මාපටිපත්තිවසෙන හි යථාවාදී තථාකාරී එව සොභති, න තතො අඤ්ඤථා, කරණීයපරියායෙන සාධාරණතො වුත්තමත්ථං ඉදානි සරූපතො දස්සෙතුං **“සුසුඛං වතා”**ති ආදිනා තතියගාථමාහ.

තස්සත්ථො:–සම්මා සාමං සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධෙන භගවතා දෙසිතං සබ්බසො සොකහෙතූනං අභාවතො අසොකං විගතරාගාදිරජත්තා විරජං චතූහි යොගෙහි අනුපද්දුතත්තා ඛෙමං නිබ්බානං සුට්ඨු සුඛං වත තස්මා යත්ථ යස්මිං නිබ්බානෙ සකලං වට්ටදුක්ඛං නිරුජ්ඣති අච්චන්තමෙව උපසම්මතීති.

බාකුලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"සුඛං වෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ"ති ආයස්මතො ධනියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සඞ්ඝාරාමං දිස්වා පසන්නමානසො තළමාලාය පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ධනියොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො කුම්භකාරකම්මෙන ජීවති. තෙන සමයෙන සත්ථා ධනියස්ස කුම්භකාරස්ස සාලායං නිසීදිත්වා පුක්කුසාතිස්ස කුලපුත්තස්ස ඡධාතුවිභඞ්ග සුත්තං දෙසෙසි. සො තං සුත්වා සාතකිච්චො අහොසි. ධනියො තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං සුත්වා "නිය්‍යානිකං වත භො බුද්ධසාසනං යත්ථ එකරත්තිපරිචයෙනාපි වට්ටදුක්ඛතො මුඤ්චිතුං සක්කා"ති පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කුටිමණ්ඩනානුයුත්තො විහරන්තො කුටිකාරණං පටිච්ච භගවතා ගරහිතො සඞ්ඝිකෙ සෙනාසනෙ වසන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං ආහුතීනං පටිග්ගහං
පවනග්ගෙන ගච්ඡන්තං අද්දසං ලොකනායකං.

තළමාලං ගහෙත්වාන නික්ඛමිං තාවදෙ අහං.
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං ඔඝතිණ්ණමනාසවං.

පසන්නචිත්තො සුමනො තළමාලාය පූජයිං
දක්ඛිණෙය්‍යං මහාවීරං සබ්බලොකානුකම්පකං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා යෙ භික්ඛූ ධුතඞ්ගසමාදානෙන අත්තානං උක්කංසෙත්වා සඞ්ඝභත්තාදිං සාදියන්තෙ අඤ්ඤෙ භික්ඛූ අවජානන්ති තෙසං ඔවාදදානමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"සුඛං වෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවා,
සඞ්ඝිකං නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය චීවරං පානභොජනං.

සුඛං වෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවා
අහිමූසිකසොබ්භංව සෙවෙථ සයනාසනං.

සුඛං වෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවා
ඉතරීතරෙන තුස්සෙය්‍ය එකධම්මං ච භාවයෙ"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ “**සුඛං චෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවා**”ති: සාමඤ්ඤස්මිං සමණභාවෙ අපෙක්ඛවා සික්ඛාය තිබ්බගාරවො හුත්වා සුඛං ජීවිතුං ඉච්ඡෙය්‍ය චෙ අනෙසනං පහාය සාමඤ්ඤසුඛෙන සචෙ ජීවිතුකාමොති අත්ථො. “**සඞ්ඝිකං නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය චීවරං පාන භොජනං**”ති: සඞ්ඝතො ආගතං චීවරමාහාරං ච න අවමඤ්ඤෙය්‍ය සඞ්ඝස්ස උප්පජ්ජනකලාභො නාම පරිසුද්ධුප්පාදො නාම හොතීති තං පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආජීවපාරිසුද්ධිසභාවෙන සාමඤ්ඤසුඛං හත්ථගතමෙවාති අධිප්පායො. “**අහිමූසිකසොබ්භං වා**”ති: අහිවිය මූසිකාය ඛතබිලං සෙවෙථ සෙවෙය්‍ය සෙනාසනං යථා නාම සප්පො සයමත්තනො ආසයං අකත්වා මූසිකාය අඤ්ඤෙන වා කතෙ ආසයෙ වසිත්වා යෙන කාමං පක්කමති, එවමෙව ච භික්ඛු සයං සෙනාසනකාරණා සඞ්කිලෙසං අනාපජ්ජිත්වා යත්ථ කත්ථචි වසිත්වා පක්කමෙය්‍යාති අත්ථො. ඉදානි වුත්තෙන අවුත්තෙන ච පච්චයෙ යථාලාභසන්තොසෙනෙව සාමඤ්ඤං සුඛං හොති නාඤ්ඤථාති දස්සෙන්තො ආහ:– “**ඉතරීතරෙන තුස්සෙය්‍යා**”ති: යෙන කෙනචි හීනෙන වා පණීතෙන වා යථාලද්ධෙන පච්චයෙන සන්තොසං ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. “**එකධම්ම**”න්ති: අප්පමාදධම්මං අනුයුඤ්ජන්තස්ස අනවජ්ජං සබ්බං ලොකියසුඛං ලොකුත්තරසුඛඤ්ච හත්ථගතමෙව හොති. **තෙනාහ භගවා**:– “අප්පමත්තො හි ඣායන්තො පප්පොති විපුලං සුඛං”ති.

ධනියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“**අතිසීත**”න්ති ආයස්මතො **මාතඞ්ගපුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හිමවන්තසමීපෙ මහතො ජාතස්සරස්ස හෙට්ඨා මහති නාගභවනෙ මහානුභාවො නාගරාජා හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං භවනතො නික්ඛමිත්වා විචරන්තො සත්ථාරං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තනො කණ්ණෙ මණිනා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ මාතඞ්ගස්ස නාම කුටුම්බිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො **මාතඞ්ගපුත්තො**ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො විඤ්ඤුතං පත්තො අලසජාතිකො හුත්වා කිඤ්චි කම්මං අකරොන්තො ඤාතකෙහි අඤ්ඤෙහි ච ගරහිතො “සුඛජීවිනො ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා”ති සුඛජීවිතං ආකඞ්ඛන්තො භික්ඛූහි කතපරිචයො හුත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අඤ්ඤෙ භික්ඛූ ඉද්ධිමන්තෙ දිස්වා ඉද්ධිබලං පත්ථෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා භාවනමනුයුඤ්ජන්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“**පදුමුත්තරො** නාම ජිනො සබ්බධම්මාන පාරගූ
විවෙකකාමො සම්බුද්ධො ගච්ඡතෙ අනිලඤ්ජසෙ.

අවිදූරෙ හිමවන්තස්ස මහාජාතස්සරො අහු;
තත්ථ මෙ භවනං ආසි පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුතං.

භවනා අභිනික්ඛම්ම අද්දසං ලොකනායකං
ඉන්දීවරජලිතං ආදිත්තංව හුතාසනං.

විචිණං අද්දසං පුප්ඵං පූජෙස්සන්ති නායකං
සකං චිත්තං පසාදෙත්වා අවන්දිං සත්ථුනො අහං.

මම සීසං මණිං පග්ගය්හ පූජයිං ලොකනායකං
ඉමාය මණිපූජාය විපාකො හොතු භද්දකො.

පදුමුත්තරෙ ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
අන්තලික්ඛෙ ඨිතො සත්ථා ඉමා ගාථා අභාසථ.

සො තෙ ඉජ්ඣතු සඞ්කප්පො, ලභස්සු විපුලං සුඛං,
ඉමාය මණිපූජාය අනුභොහි මහායසං.

ඉදං වත්වාන භගවා ජලජුත්තමනාමකො
අගමාසි බුද්ධසෙට්ඨො යත්ථ චිත්තං පණිහිතං.

සට්ඨිකප්පානි දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං;
අනෙකසතක්ඛත්තුඤ්ච චක්කවත්තී අහොසහං.

පුබ්බකම්මං සරන්තස්ස දෙවභූතස්ස මෙ සතො
මණි නිබ්බත්තතෙ මය්හං ආලොකකරණෙ මම.

ඡළාසීති සහස්සානි නාරියො මෙ පරිග්ගහා
විචිත්තවත්ථාභරණා ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා.

ආළාරපම්හා හසුලා සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣිමා
පරිවාරෙන්ති මං නිච්චං මණිපූජායිදං ඵලං.

සොවණ්ණමයා මණිමයා ලොහිතඞ්කමයා තථා
භණ්ඩා මෙ සුකතා හොන්ති යදිච්ඡාය පිළන්ධනා.

කූටාගාරා ගුහා රම්මා සයනඤ්ච මහාරහං
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය නිබ්බත්තන්ති යදිච්ඡකං.

ලාභා තෙසං සුලද්ධං ච යෙ ලභන්ති උපස්සුතිං
පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං මනුස්සානං ඔසධං සබ්බපාණිනං.

මය්හම්පි සුකතං කම්මං යොහං අද්දක්ඛිං නායකං;
විනිපාතා පමුත්තොම්හි පත්තො ච අචලං පදං.

යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං
සමන්තා සත්තරතනා ආලොකො හොති මෙ සදා.

තායෙව මණිපූජාය අනුභොත්වාන සම්පදා
ඤාණාලොකො මයා දිට්ඨො පත්තොම්හි අචලං පදං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. මණිපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා පුග්ගලාධිට්ඨානවසෙන කොසජ්ජං ගරහන්තො අත්තනො ච විරියාරම්භං කිත්තෙන්තො:–

"අතිසීතං අතිඋණ්හං අතිසායමිදං අහු,
ඉති විස්සට්ඨකම්මන්තෙ ඛණා අච්චෙන්ති මාණවෙ.

යො ච සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච තිණා භිය්යො න මඤ්ඤති
කරං පුරිසකිච්චානි සො සුඛා න විහායති.

දබ්බං කුසං පොටකිලං උසීරං මුඤ්ජබබ්බජං
උරසා පනුදහිස්සාමි විවෙකමනුබ්‍රූහය"න්ති

ගාථාත්තයමාහ.

තත්ථ "**අතිසීත**"න්ති: හිමපාතවද්දලාදිනා අතිවිය සීතං. "ඉදං අහූ"ති ආනෙත්වා සම්බන්ධො. "**අතිඋණ්හං**"ති: ඝම්මපරිතාපාදිනා අතිවිය උණ්හං; උභයෙනපි උතුවසෙන කොසජ්ජවත්ථුමාහ. "**අතිසාය**"න්ති: දිවසස්ස පරියන්තෙ අතිසායං සායගහණෙනෙව චෙත්ථ පාතොපි සඞ්ගණ්හාති, තදුභයෙන කාලවසෙන කොසජ්ජවත්ථුමාහ. '**ඉති**'ති: ඉමිනා පකාරෙන, එතෙන "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛුනො මග්ගො ගන්තබ්බො හොතී"ති ආදිනා වුත්තං කොසජ්ජ වත්ථුං සඞ්ගණ්හාති. "**විස්සට්ඨකම්මන්තෙ**"ති: පරිච්චත්තයොගකම්මන්තෙ. "**ඛණා**"ති: බුද්ධුප්පාදාදයො බ්‍රහ්මචරියවාසස්ස ඔකාසා. "**අච්චෙන්තී**"ති: අතික්කමන්ති. "**මාණවෙ**"ති: සත්තෙ. "**තිණා භිය්යො න මඤ්ඤතී**"ති: තිණතො උපරි න මඤ්ඤතීති තිණං විය මඤ්ඤන්තො සීතුණ්හානි අභිභවිත්වා අත්තනා කත්තබ්බං කරොති. '**කර**'න්ති: කරොන්තො. "**පුරිසකිච්චානී**"ති: වීරපුරිසෙන කත්තබ්බානි අත්තහිතපරහිතානි; '**සුඛා**'ති: සුඛතො; නිබ්බානසුඛතොති අධිප්පායො. තතියගාථාය අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

මාතඞ්ගපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යෙ චිත්තකථී බහුස්සුතා**"ති ආයස්මතො **ඛුජ්ජසොභිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො දසහි ගාථාහි අභිත්ථවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පාටලිපුත්තනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ

නිබ්බත්ති. **සොභිතොතිස්ස** නාමං අහොසි. ලොකං බුජ්ඣිතු කාමාය පන **බුජ්ජසොභිතො**ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ ආනන්දත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“කකුධං විලසන්තංව දෙවදෙවං නරාසභං
රථියං පටිපජ්ජන්තං කො දිස්වා නප්පසීදති!

තමන්ධකාරෙ නාසෙත්වා සන්තාරෙත්වා බහුං ජනං
ඤාණාලොකෙන ජොතන්තං කො දිස්වා නප්පසීදති!

වසී සතසහස්සෙහි නීයන්තං ලොකනායකං
උද්ධරන්තං බහූ සත්තෙ කො දිස්වා නප්පසීදති!

පහරිත්වා ධම්මභෙරිං මද්දන්තං තිත්ථියෙ ගණෙ
සීහනාදං විනදන්තං කො දිස්වා නප්පසීදති!

යාවතා බ්‍රහ්මලොකතො ආගන්ත්වා සබ්‍රහ්මකා
පුච්ඡන්ති නිපුණෙ පඤ්හෙ කො දිස්වා නප්පසීදති!

නගරං පවිසතො යස්ස රවන්ති භෙරියො බහූ,
යස්ස පාදෙ නමස්සිත්වා සබ්බලොකො සදෙවකො

තෙන පුඤ්ඤං අනුභොති, කො දිස්වා නප්පසීදති!
සබ්බෙ විඤ්ඤූ සමාගන්ත්වා සම්පවාරෙන්ති චක්ඛුමං

න විකම්පති අජ්ඣිට්ඨො කො දිස්වා නප්පසීදති!
නදන්ති ගජ මත්තාව කො දිස්වා නප්පසීදති!

වීථියං ගච්ඡතො යස්ස සබ්බාභා ජොතතෙ සදා,
අබ්භුන්නතා සමා හොති කො දිස්වා නප්පසීදති!

බ්‍යාහරන්තස්ස බුද්ධස්ස චක්කවාළම්හි සූයති,
සබ්බෙ සත්තෙ විඤ්ඤාපෙති කො දිස්වා නප්පසීදති!

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං බුද්ධමභිකිත්තයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. කිත්තනාය ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ රාජගහෙ සත්තපණ්ණිගුහායං සන්නිපතිතෙන සඞ්ඝෙන ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙහීති ආණත්තො පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ථෙරස්ස පුරතො උට්ඨහිත්වා සඞ්ඝස්ස සාසනං ආරොචෙත්වා සයං පුරෙතරං ආකාසෙන ගන්ත්වා සත්තපණ්ණිගුහාද්වාරං සම්පාපුණි. තෙන ච සමයෙන මාරස්ස

මාරකායිකානඤ්ච පටිසෙධනත්ථං දෙවසඞ්ඝෙන පෙසිතා අඤ්ඤතරා දෙවතා සත්තපණ්ණිගුහාද්වාරෙ ඨිතා හොති. තස්සා බුජ්ජසොභිතත්ථෙරො අත්තනො ආගමනං කථෙන්තො:–

> යෙ චිත්තකථී බහුස්සුතා සමණා පාටලිපුත්තවාසිනො
> තෙසඤ්ඤතරො යමායුවා ද්වාරෙ තිට්ඨති බුජ්ජසොභිතො"ති

පඨමං ගාථමාහ.

තත්ථ "**චිත්තකථී**"ති: විචිත්තධම්මකථා, සඞ්ඛිපනං විත්ථාරකරණං ගම්භීරකරණං උත්තානීකරණං කඞ්ඛාවිනොදනං ධම්මපතිට්ඨාපනන්ති එවමාදීහි නානානයෙහි පරෙසං අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මස්ස කථනසීලාති අත්ථො. "**බහුස්සුතා**"ති: පරියත්තිපටිවෙධබාහුසච්චපාරිපූරියා බහුස්සුතා. සබ්බසො සමිතපාපතාය සමණා, පාටලිපුත්තනගරවාසිතාය පාටලිපුත්තවාසිනො. "**තෙසඤ්ඤතරො**"ති: පාටලිපුත්තනගරවාසීනං තෙසං අඤ්ඤතරො අයං ආයුවා දීඝායු ආයස්මා, ද්වාරෙ තිට්ඨති සත්තපණ්ණිගුහාය ද්වාරෙ තිට්ඨති සඞ්ඝස්ස අනුමතියා පවිසිතුන්ති අත්ථො. තං සුත්වා සා දෙවතා ථෙරස්ස ආගමනං සඞ්ඝස්ස නිවෙදෙන්තී:–

> "යෙ චිත්තකථී බහුස්සුතා සමණා පාටලිපුත්තවාසිනො
> තෙසං අඤ්ඤතරො යමායුවා ද්වාරෙ තිට්ඨති මාලුතෙරිතො"ති

දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ "**මාලුතෙරිතො**"ති: ඉද්ධිචිත්තජනිතෙන වායුනා ච ඊරිතො; ඉද්ධිබලෙන ආගතොති අත්ථො. එවං තාය නිවෙදිතෙන සඞ්ඝෙන කතොකාසො ථෙරො සඞ්ඝස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තො:–

> "සුයුද්ධෙන සුසිට්ඨෙන සඞ්ගාමවිජයෙන ච
> බ්‍රහ්මචරියානුචිණ්ණෙන එවායං සුඛමෙධතී"ති

ඉමාය තතියගාථාය අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ "**සුයුද්ධෙනා**"ති: පුබ්බභාගෙන තදඞ්ගවික්ඛම්භනප්පහාණවසෙන කිලෙසෙහි සුට්ඨු යුජ්ඣිතෙන. "**සුසිට්ඨෙනා**"ති: අන්තරන්තරා කල්‍යාණමිත්තෙහි දින්නසප්පාය ධම්මදානෙන. "**සඞ්ගාමවිජයෙන චා**"ති: සමුච්ඡෙදප්පහාණවසෙන සබ්බසො කිලෙසාභිසංඛාරනිම්මථනෙන ලද්ධසඞ්ගාමවිජයෙන ච. "**බ්‍රහ්මචරියානුචිණ්ණෙනා**"ති: අනුචිණ්ණෙන අග්ගමග්ගබ්‍රහ්මචරියෙන. "**එවායං සුඛමෙධතී**"ති: එවං වුත්තප්පකාරෙන අයං බුජ්ජසොභිතො නිබ්බානසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛඤ්ච එධති පාපුණාති අනුභවතීති අත්ථො.

බුජ්ජසොභිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යොධ කොචි මනුස්සෙසූ"ති ආයස්මතො **වාරණත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො ද්වානවුතෙ කප්පෙ තිස්සස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව සුමෙධබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු පාරගූ හුත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චතුපණ්ණාසසහස්සානං අන්තෙවාසිකානං මන්තෙ වාචෙන්තො වසති. තෙන ච සමයෙන තිස්සස්ස භගවතො බොධිසත්තභූතස්ස තුසිතා කායා චවිත්වා චරිමභවෙ මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමන්තෙන මහාපථවිකම්පො අහොසි. තං දිස්වා මහාජනො භීතො සංවිග්ගො තං ඉසිං උපසඞ්කමිත්වා පථවිකම්පනකාරණං පුච්ඡි. සො "මහාබොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමි, තෙනායං පථවිකම්පො, තස්මා මා භායථා"ති බුද්ධුප්පාදස්ස පුබ්බනිමිත්තභාවං කථෙත්වා සමස්සාසෙසි. බුද්ධාරම්මණඤ්ච පීතිං පටිසංවෙදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **වාරණො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො අඤ්ඤතරස්ස ආරඤ්ඤකස්ස ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොති. සො එකදිවසං බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අහිනකුලෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා කාලකතෙ දිස්වා "ඉමෙ සත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධෙන ජීවිතක්ඛයං පත්තා"ති සංවිග්ගමානසො හුත්වා භගවතො සන්තිකං ගතො. තස්ස භගවා චිත්තාචාරං ඤත්වා තදනුරූපමෙව ඔවාදං දෙන්තො:–

> "යොධ කොචි මනුස්සෙසු පරපාණානි හිංසති,
> අස්මා ලොකා පරම්හා ච උභයා ධංසතෙ නරො.
>
> යො ච මෙත්තෙන චිත්තෙන සබ්බපාණානුකම්පති,
> බහුං සො පසවති පුඤ්ඤං තාදිසකො නරො.
>
> සුභාසිතස්ස සික්ඛෙථ සමණූපාසනස්ස ච
> එකාසනස්ස ච රහො චිත්තවූපසමස්ස චා"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"යොධ කොචි මනුස්සෙසූ"**ති: ඉධ මනුස්සෙසු යො කොචි ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා. මනුස්සග්ගහණං චෙත්ථ උක්කට්ඨසත්තනිද්දෙසනන්ති දට්ඨබ්බං. **"පරපාණානි හිංසතී"**ති: පරසත්තෙ මාරෙති විබාධති ච. **"අස්මා ලොකා"**ති: ඉධ ලොකතො. **"පරම්හා"**ති: පරලොකතො. **"උභයා ධංසතෙ"**ති: තදුභයතො ච ධංසති, උභයලොකපරියාපන්නහිතසුඛතො පරිහායතීති අත්ථො. **"නරො"**ති: සත්තො. එවං පරපීළාලක්ඛණං පාපධම්මං දෙසෙත්වා ඉදානි පරපීළානිවත්තිලක්ඛණං කුසලං ධම්මං දෙසෙන්තො:–"යො ච මෙත්තෙනා"ති ආදිනා දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ **"මෙත්තෙන චිත්තෙනා"**ති: මෙත්තාසම්පයුත්තෙන චිත්තෙන අප්පණප්පත්තෙන ඉතරීතරෙන වා. **"සබ්බපාණානුකම්පනී"**ති: සබ්බෙ පාණෙ අත්තනො ඔරසපුත්තෙ විය මෙත්තායති. **"බහුං හි සො පසවති පුඤ්ඤං තෙන තාදිසකො නරො"**ති: සො තථාරූපො මෙත්තාවිහාරී පුග්ගලො බහුං මහන්තං අනප්පකං කුසලං පසවති පටිලභති අධිගච්ඡති. ඉදානි තං සසම්භාරෙ සමථවිපස්සනාධම්මෙ නියොජෙන්තො:–"සුභාසිතස්සා"ති ආදිනා තතියං ගාථමාහ.

තත්ථ **"සුභාසිතස්ස සික්ඛෙථා"**ති: අප්පිච්ඡකථාදිභෙදං සුභාසිතං පරියත්තිධම්මං සවණධාරණපරිචයපරිපුච්ඡාදිවසෙන සික්ඛෙය්‍ය. **"සමණූපාසනස්ස චා"**ති: සමිතපාපානං සමණානං කල්‍යාණමිත්තානං උපාසකානං කාලෙන කාලං උපසංකමිත්වා පයිරුපාසනංචෙව පටිපත්තියා තෙසං සමීපචරියඤ්ච සික්ඛෙය්‍ය. **"එකාසනස්ස ච රහො චිත්තවූපසමස්ස චා"**ති: එකස්ස අසහායස්ස කායවිවෙකං අනුබ්‍රූහන්තස්ස රහො කම්මට්ඨානානුයොගවසෙන ආසනං නිසජ්ජං සික්ඛෙය්‍ය, එවං කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො භාවනං ච මත්ථකං පාපෙන්තො සමුච්ඡෙදවසෙන කිලෙසානං චිත්තස්ස වූපසමඤ්ච සික්ඛෙය්‍යාති. අධිසීලසික්ඛාදීහි කිලෙසා අච්චන්තමෙව වූපසන්තා පහීණා හොන්ති නාම. මග්ගඵලසික්ඛාය සික්ඛිතස්ස අච්චන්තමෙව චිත්තං වූපසන්තං නාම හොතීති. ගාථාපරියොසානෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"අජ්ඣොගහෙත්වා හිමවන්තං මන්තෙ වාචෙමහං තදා;
චතුපඤ්ඤාසසහස්සානි සිස්සා මය්හං උපට්ඨහුං.

අධීතා වෙදගූ සබ්බෙ ඡළඞ්ග පාරං ගතා
සකවිජ්ජාහු පත්ථද්ධා, හිමවන්තෙ වසන්ති තෙ.

චවිත්වා තුසිතා කායා, දෙවපුත්තො මහායසො
උප්පජ්ජි මාතුකුච්ඡිස්මිං සම්පජානො පතිස්සතො.

සම්බුද්ධෙ උපපජ්ජන්තෙ දසසහස්සි පකම්පථ;
අන්ධා චක්ඛුං අලභිංසු උප්පජ්ජන්තම්හි නායකෙ.

ඡබ්බිකාරං පකම්පිත්ථ කෙවලා වසුධා අයං;
නිග්ඝොසං සද්දං සුත්වාන උබ්බිජ්ජිංසු මහාජනා.

සබ්බෙ ජනා සමාගම්ම ආගච්ඡුං මම සන්තිකං.
වසුධායං පකම්පිත්ථ! කිං විපාකො භවිස්සති?

අවචාසිං තදා තෙසං: මා භෙථ නත්ථි වො භයං,
විස්සත්ථා හොථ සබ්බෙපි, උප්පාදොයං සුඛත්ථිකො.

අට්ඨහෙතූහි සම්ඵස්සං වසුධා සම්පකම්පති;
තථා නිමිත්තානි දිස්සන්ති ඔභාසො විපුලො මහා.

අසංසයං බුද්ධසෙට්ඨො උප්පජ්ජිස්සති චක්ඛුමා
සඤ්ඤපෙත්වාන ජනතං පඤ්චසීලං කථෙස්සහං.

සුත්වාන පඤ්චසීලානි බුද්ධුප්පාදඤ්ච දුල්ලභං
උබ්බිග්ගා සුමනා තුට්ඨහට්ඨා අහංසු තෙ.

චෙ නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං නිමිත්තං වියාකරිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බ්‍යාකරණස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

චාරණත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

"**එකොපි සද්ධො මෙධාවී**”ති ආයස්මතො **පස්සිකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො පිලක්ඛඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **පස්සිකො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු යමකපාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො ආබාධිකො අහොසි. අථ නං ඤාතකා වෙජ්ජපරිදිට්ඨෙන විධිනා උපට්ඨහිත්වා ආරොගමකංසු. සො තම්හා ආබාධා වුට්ඨිතො සංවෙගජාතො භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

නහතෙන බුද්ධං දිස්වාන **අත්ථදස්සිං** මහායසං
පසන්නචිත්තො සුමනො පිලක්ඛස්ස ඵලං අදං.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා ආකාසෙන ඤාතකානං සන්තිකං ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො ධම්මං දෙසෙත්වා තෙ සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තෙසු කෙචි කාලකතා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨිතත්තා සග්ගෙ නිබ්බත්තිංසු. අථ නං සත්ථා බුද්ධුපට්ඨානං උපගතං "කිනෙන පස්සික ඤාතීනං ආරොග්‍ය”න්ති පුච්ඡි. සො ඤාතීනං අත්තනා කතං උපකාරං සත්ථු කථෙන්තො:–

"එකොපි සද්ධො මෙධාවී අස්සද්ධානිධ ඤාතිනං
ධම්මට්ඨො සීලසම්පන්නො හොති අත්ථාය බන්ධුනං.

නිග්ගය්හ අනුකම්පාය චොදිතා ඤාතයො මයා
ඤාතිබන්‍ධවපෙමෙන කාරං කත්‍වාන භික්‍ඛුසු.

තෙ අබ්භතීතා කාලකතා පත්‍තා තෙ තිදිවං සුඛං,
භාතරො මය්හං මාතා ච මොදන්‍ති කාමකාමිනො"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්‍ථායං පඨමගාථාය අත්‍ථො:–යො කම්මඵලසද්ධාය ච රතනත්‍තයසද්ධාය ච වසෙන සද්ධො, තතො එව කම්මස්සකතඤාණාදියොගතො මෙධාවී, සත්‍ථු ඔවාදධම්මෙන ලොකුත්‍තරධම්මෙ ඨිතත්‍තා ධම්මට්ඨො, ආචාරසීලස්ස මග්ගසීලස්ස ඵලසීලස්ස ච වසෙන සීලසම්පන්නො, සො එකොපි යථාවුත්‍තාය සද්ධාය අභාවෙන අස්සද්ධානං ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ අම්හාකං ඉමෙති ඤාතබ්බට්ඨෙන ඤාතීනං තථා පෙමබන්‍ධනෙන බන්‍ධට්ඨෙන බන්‍ධූති ච ලද්ධනාමානං බන්‍ධවානං අත්‍ථාය හිතාය හොතීති. එවං සාධාරණතො වුත්‍තමත්‍ථං අත්‍තූපනායිකං කත්‍වා දස්සෙතුං **"නිග්ගය්හා"**ති ආදිනා ඉතරා ගාථා වුත්‍තා.

තත්‍ථ **"නිග්ගය්හ අනුකම්පාය චොදිතා ඤාතයො මයා"**ති: ඉදානිපි දුග්ගතා කුසලං අකත්‍වා ආයතිං දුග්ගතිං පරික්කිලෙසං මානුභවිත්‍ථාති නිග්ගහෙත්‍වා ඤාතයො මයා ඔවදිතා, ඤාතිබන්‍ධවපෙමෙන–අම්හාකං අයං බන්‍ධවොති එවං පවත්‍තෙන පෙමෙන මම ඔවාදං අතික්කමිතුං අසක්කොන්‍තා, කාරං කත්‍වාන භික්‍ඛුසු–පසන්නචිත්‍තා හුත්‍වා චීවරාදිපච්චයදානෙනචෙව උපට්ඨානෙන ච භික්‍ඛූසු සක්කාරසම්මානං කත්‍වා, තෙ අබ්භතීතා කාලකතා–තෙ මම ඤාතකා කාලකතා හුත්‍වා ඉමං ලොකං අතික්කන්‍තා. පුන තෙති නිපාතමත්‍තං. තිදිවං සුඛං දෙවලොකෙ පරියාපන්නසුඛං සුඛං වා ඉට්ඨං තිදිවං අධිගතා. "කෙ පන තෙ"ති? ආහ:–භාතරො මය්හං මාතා ච මොදන්‍ති කාමකාමිනො. අත්‍තනා යථාකාමිනො වත්‍ථුකාමසමඞ්ගිනො හුත්‍වා මොදන්‍ති අභිරමන්‍තීති අත්‍ථො.

පස්සිකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
සමත්‍තා.

"කාලපබ්බඞ්ගසඞ්කාසො"ති ආයස්මතො **යසොජත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්‍ති? අයංපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්‍ථ තත්‍ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්‍තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ ආරාමගොපකකුලෙ නිබ්බත්‍තිත්‍වා විඤ්ඤුතං පත්‍තො එකදිවසං විපස්සිං භගවන්‍තං ආකාසෙන ගච්ඡන්‍තං දිස්වා පසන්නමානසො ලබුජඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්‍තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්‍ථිනගරද්වාරෙ කෙවට්ටගාමෙ පඤ්චකුලසතජෙට්ඨකස්ස කෙවට්ටස්ස පුත්‍තො හුත්‍වා නිබ්බත්‍ති. **යසොජොතිස්ස** නාමං අකංසු. සො වයප්පත්‍තො අත්‍තනො සහායෙහි කෙවට්ටපුත්‍තෙහි

සද්ධිං මච්ඡගණ්හනත්ථං අචිරවතියං නදියං ජාලං ඛිපි. තත්ථෙකො සුවණ්ණවණ්ණො මහාමච්ඡො අන්තොජාලං පාවිසි. තං රඤ්ඤො පසෙනදිස්ස දස්සෙසුං. රාජා “ඉමස්ස සුවණ්ණවණ්ණස්ස මච්ඡස්ස වණ්ණකාරණං භගවා ජානාතී”ති මච්ඡං ගාහාපෙත්වා භගවතො දස්සෙසි. භගවා “අයං කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ පබ්බජිත්වා මිච්ඡාපටිපත්තිං පටිපජ්ජන්තො සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා තතො චුතො අචිරවතියං මච්ඡො හුත්වා නිබ්බත්තො”ති වත්වා තස්ස භගිනීනඤ්ච නිරයෙ නිබ්බත්තභාවං තස්ස භාතිකත්ථෙරස්ස පරිනිබ්බුතභාවඤ්ච තෙනෙව කථාපෙත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා කපිලසුත්තං දෙසෙසි. තඤ්ච දෙසනං සුත්වා යසොජො සංවෙගජාතො සද්ධිං අත්තනො සහායෙහි භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා පතිරූපෙ ඨානෙ වසන්තො එකදිවසං සපරිසො භගවන්තං වන්දිතුං ජෙතවනං අගමාසි. තස්ස ආගමනෙ සෙනාසනපඤ්ඤාපනාදිනා විහාරෙ උච්චාසද්දමහාසද්දො අහොසි. තං සුත්වා භගවා සපරිසං යසොජං පනාමෙසීති සබ්බං උදානෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං. පනාමිතො පන ආයස්මා යසොජො කසාභිහතො භද්‍රො අස්සාජානීයො විය සංවිග්ගමානසො සද්ධිං පරිසාය වග්ගුමුදාය නදියා තීරෙ වසන්තො ඝටෙන්තො වායමන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අන්තොවස්සෙයෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“නගරෙ බන්ධුමතියා ආරාමිකො අහං තදා
අද්දසං විරජං බුද්ධං ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ.
ලබුජං ඵලමාදාය බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.
ආකාසෙ ඨිතකො සන්තො පටිගණ්හි මහායසො.
පීතිසංජනනො මය්හං දිට්ඨධම්මසුඛාවහං
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන විප්පසන්නෙන චෙතසා
අධිගච්ඡිං තදා පීතිං විපුලං සුඛමුත්තමං.
උප්පජ්ජතෙ ච රතනං නිබ්බත්තස්ස තහිං තහිං.
එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤං පන සමානං සපරිසං ආයස්මන්තං යසොජං සත්ථා පක්කොසිත්වා ආනෙඤ්ජසමාපත්තියා පටිසන්ථාරමකාසි. සො සබ්බෙපි ධුතඞ්ගධම්මෙ සමාදාය වත්තති. තෙනස්ස සරීරං කිසං අහොසි ලූඛං දුබ්බණ්ණං. තං භගවා පරමප්පිච්ඡතාය පසංසන්තො:-

“කාලපබ්බඞ්ගසංකාසො කිසො ධමනිසන්ථතො
මත්තඤ්ඤූ අන්නපානම්හි අදීනමනසො නරො”ති

පඨමං ගාථමාහ.

තත්ථ "**කාලපබ්බඞ්ගසඞ්කාසො**"ති: මංසූපචය විගමෙන කිස දුස්සණ්ඨිතසරීරාවයවතාය දනතිලතාපබ්බසදිසඞ්ගො. තෙනාහ:- '**කිසො**'ති: මොනෙය්‍යපටිපදාපූරණෙන කිසසරීරො. "**ධමනිසන්ථතො**"ති: ධමනීහි සන්ථතගත්තො අප්පමංසලොහිතතාය පාකටගතීහි කණ්ඩරසිරාහි විතතසරීරො. "**මත්තඤ්ඤූ**"ති: පරියෙසන පටිග්ගහණපරිභොග විස්සජ්ජනෙසු පමාණඤ්ඤූ. "**අදීනමනසො**"ති: කොසජ්ජාදීහි අනභිභූතත්තා අලීනචිත්තො, අකුසීතවුත්ති. "**නරො**"ති: පුරිසො. පොරිසස්ස ධුරස්ස වහනතො පුරිසලක්ඛණසම්පන්නො පුරිසධොරය්හොති අධිප්පායො. එවං ථෙරො සත්ථාරා පසත්ථො පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනො අධිවාසනක්ඛන්ති විරියාරම්භවිවෙකාභිරතිකිත්තන මුඛෙන භික්ඛූනං ධම්මං කථෙන්තො:-

"ඩුට්ඨො ඩංසෙහි මකසෙහි, අරඤ්ඤස්මිං බ්‍රහාවනෙ
නාගො සඞ්ගාමසීසෙව සතො තත්‍රාධිවාසයෙ.

යථා බ්‍රහ්මා තථා එකො, යථා දෙවො තථා දුවෙ,
යථා ගාමො තථා තයො, කොලාහලං තතුත්තරි"න්ති

ඉමා ච ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**නාගො සඞ්ගාමසීසෙවා**"ති: යථා නාම ආජානෙය්‍යො හත්ථිනාගො යුද්ධමණ්ඩලෙ අසිසත්තිතොමරාදිප්පහාරෙ අධිවාසෙත්වා පරසෙනං විද්ධංසෙති, එවං භික්ඛු අරඤ්ඤස්මිං බ්‍රහාවනෙ අරඤ්ඤනියං ඩංසාදිපරිස්සයෙ සතො සම්පජානො අධිවාසෙය්‍ය, අධිවාසෙත්වා ච භාවනාබලෙන මාරබලං විධමෙය්‍ය. "**යථා බ්‍රහ්මා**"ති: යථා බ්‍රහ්මා එකකො චිත්තප්පකොපරහිතො ඣානසුඛෙන නිච්චමෙව සුඛිතො විහරති, තථා. "**එකො**"ති: භික්ඛුපි එකො අදුතියො විවෙකසුඛමනුබ්‍රූහන්තො සුඛං විහරති. එකස්ස සාමඤ්ඤං සුඛං පණීතන්ති හි වුත්තං. එතෙන එකවිහාරිභික්ඛු බ්‍රහ්මසමොති ඔවාදං දෙති. "**යථා දෙවො තථා දුවෙ**"ති: යථා දෙවානං අන්තරන්තරා චිත්තප්පකොපොපි සියා තථා ද්වින්නං භික්ඛූනං. සහවාසෙ ඝට්ටනාපි භවෙය්‍යාති. දුතියවාසෙන භික්ඛු දෙවසමොති වුත්තො. "**යථා ගාමො තථා තයො**"ති: අයමෙවවා පාඨො. **තිණ්ණං** භික්ඛූනං සහවාසො ගාමවාසසදිසො, විවෙකවාසො න හොතීති අධිප්පායො. "**කොලාහලං තතුත්තරි**"න්ති: තතො තතියතො උපරි බහූනං සංවාසෙ කොලාහලං උච්චාසද්දං මහාසද්දං මහාජනසන්නිපාතසදිසො, තස්මා එකවිහාරිනා භවිතබ්බන්ති අධිප්පායො.

යසොජත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

"**අහු තුය්හං පුරෙ සද්ධා**"ති ආයස්මතො **සාටිමත්තියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ

භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණන්තො **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො තාලවණ්ටං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සාපිමත්තිකො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො හෙතුසම්පන්නතාය ආරඤ්ඤකභික්ඛූනං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො තාලවණ්ටං අදාසහං,
සුවණ්ණෙහි පටිච්ඡන්නං, ධාරයාමි මහායසං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ තාලවණ්ටමදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. තාලවණ්ටස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා භික්ඛූ ඔවදති අනුසාසති බහූ ච සත්තෙ ධම්මං කථෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. අඤ්ඤතරඤ්ච කුලං අස්සද්ධං අප්පසන්නං විප්පසන්නං අකාසි. තෙන තස්මිං කුලෙ මනුස්සා ථෙරෙ අභිප්පසන්නා අහෙසුං. තත්ථෙකා දාරිකා අභිරූපා දස්සනීයා ථෙරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං සක්කච්චං භොජනෙන පරිවිසති. අථෙකදිවසං මාරො "එවං ඉමස්ස අයසො වඩ්ඪිස්සති අප්පතිට්ඨො භවිස්සතී"ති චින්තෙත්වා ථෙරස්ස රූපෙන ගන්ත්වා තං දාරිකං හත්ථෙ අග්ගහෙසි. දාරිකා "නායං මනුස්සසම්ඵස්සො"ති ච අඤ්ඤාසි, හත්ථං ච මුඤ්චාපෙසි. තං දිස්වා ඝරජනො ථෙරෙ අප්පසාදං ජනෙසි. පුන දිවසෙ ථෙරො තං කාරණං අනාවජ්ජෙන්තො තං ඝරං අගමාසි. තත්ථ මනුස්සා අනාදරං අකංසු. ථෙරො තං කාරණං ආවජ්ජෙන්තො මාරස්ස කිරියං දිස්වා තස්ස ගීවායං කුක්කුරකුණපං පටිමුඤ්චතූති අධිට්ඨහිත්වා තස්ස මොචනත්ථං උපගතෙන මාරෙන අතීතදිවසෙ කතකිරියං කථාපෙත්වා තං තජ්ජෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. තං දිස්වා ඝරසාමිකො "ඛමථ භන්තෙ අච්චය"න්ති ඛමාපෙත්වා අජ්ජතග්ගෙ "අහමෙව භන්තෙ තුම්හෙ උපට්ඨහාමී"ති ආහ. ථෙරො තස්ස ධම්මං කථෙන්තො:-

අහු තුය්හං පුරෙ සද්ධා, සා තෙ අජ්ජ න විජ්ජති,
යං තුය්හං තුය්හමෙවෙතං, නත්ථි දුච්චරිතං මම.

අනිච්චා හි චලා සද්ධා එවං දිට්ඨා හි සා මයා;
රජ්ජන්තිපි විරජ්ජන්ති, තත්ථ කිං ජීයතෙ මුනි.

පච්චති මුනිනො භත්තං ථොකථොකං කුලෙ කුලෙ;
පිණ්ඩිකාය චරිස්සාමි, අත්ථි ජඞ්ඝාබලං මමා"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"අහු තුය්හං පුරෙ සද්ධා සා තෙ අජ්ජ න විජ්ජති"**ති: උපාසකා ඉතො පුබ්බෙ තව මයි "අයං අය්‍යො ධම්මචාරී සමචාරී"ති ආදිනා සද්ධා අහොසි, සා සද්ධා තෙ තව අජ්ජ ඉදානි න උපලබ්භති. තස්මා තුය්හං තුය්හමෙවෙතං යංච චතුපච්චයදානං තුය්හමෙව එතං හොතු නතෙන මය්හං අත්ථො. සම්මාපසන්නචිත්තෙන හි දානං නාම දාතබ්බන්ති අධිප්පායො. අථවා යං තුය්හං තුය්හමෙව තන්ති අයං තව මයි අජ්ජ අගාරවං පන්නං තං තුය්හමෙව; තස්ස ඵලං තයා එව පච්චනුභවිතබ්බං, න මයාති අත්ථො. **"නත්ථි දුච්චරිතං මම"**ති: මම පන දුච්චරිතං නාම නත්ථි, මග්ගෙනෙව දුච්චරිතහෙතූනං කිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තා. අනිච්චා හි චලා සද්ධා යස්මා පොථුජ්ජනික සද්ධා අනිච්චා එකන්තිකා න හොති, තතො එව චලා අස්සපිට්ඨෙ ඨපිත කුම්භණ්ඩං විය ථුසරාසිම්හි නිඛාතඛාණුකං විය ච අනවට්ඨිතා, එවං දිට්ඨා හි සා මයා එවම්භූතා සා සද්ධා මයා තසි දිට්ඨා පච්චක්ඛතො විදිතා. **"රජ්ජන්තිපි විරජ්ජන්ති"**ති: එවං තස්සා අනවට්ඨිතත්තා එව ඉමෙ සත්තා කදාචි කත්ථචි මිත්තසන්ථවවසෙන රජ්ජන්ති සිනෙහම්පි කරොන්ති, කදාචි විරජ්ජන්ති විරත්තචිත්තා හොන්ති. **"තත්ථ කිං ජීයතෙ මුනී"**ති: තස්මිං පුථුජ්ජනානං රජ්ජනෙ විරජ්ජනෙ ච මුනි පබ්බජිතො කිං ජියති කා තස්ස හානීති අත්ථො. "සචෙ මම පච්චයෙ න ගණ්හථ කථං තුම්හෙ යාපෙස්සථා"ති එවං මා චින්තයිත්ථාති දස්සෙන්තො:–**"පච්චති"**ති ගාථමාහ.

තස්සත්ථො:–මුනිනො පබ්බජිතස්ස භත්තං නාම කුලෙ කුලෙ අනුඝරං දිවසෙ දිවසෙ ථොක ථොකං පච්චතෙ, න ච තුය්හං එව ගෙහෙ. **"පිණ්ඩිකාය චරිස්සාමි අත්ථි ජඞ්ඝාබලං මම"**ති: අත්ථි මෙ ජඞ්ඝාබලං නාහං ඔභග්ගජඞ්ඝො න බෙඤ්ජා තව පාදරොගී, තස්මා පිණ්ඩිකාය මිස්සකාභික්ඛාය චරිස්සාමි "යථාපි භමරො පුප්ඵ"න්ති ආදිනා සත්ථාරා වුත්තනයෙන චරිත්වා යාපෙස්සාමීති දස්සෙති.

සාමිමන්තිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

"සද්ධාය අභිනික්ඛම්මා"ති ආයස්මතො **උපාලිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතී නගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා එකදිවසං සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා සත්ථාරං එකං භික්ඛුං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කප්පකගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. **උපාලී**තිස්ස නාමං අකංසු. සො ච වයප්පත්තො අනුරුද්ධාදීනං ඡන්නං ඛත්තියානං පසාදකො හුත්වා තථාගතෙ අනුපියම්බවනෙ විහරන්තෙ පබ්බජ්ජනත්ථාය නික්ඛමන්තෙහි ඡහි ඛත්තියෙහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තස්ස පබ්බජ්ජා

විධානං පාළියං ආගතමෙව. සො පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නො සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා "මය්හං භන්තෙ අරඤ්ඤවාසං අනුජානාථා" ආහ. "භික්ඛු තව අරඤ්ඤෙ වසන්තස්ස එකමෙව ධුරං වඩ්ඪිස්සති, අම්හාකං පන සන්තිකෙ වසන්තස්ස විපස්සනාධුරඤ්ච ගන්ථධුරඤ්ච පරිපූරිස්සතී"ති ථෙරො සත්ථු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

නගරෙ හංසවතියා සුජාතො නාම බ්‍රාහ්මණො
අසීතිකොටිනිචයො පහූතධනධඤ්ඤවා

අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සධම්මෙ පාරමිංගතො.

පරිබ්බාජා එකසිඛා ගොතමා බුද්ධසාවකා
චරකා තාපසා චෙව චරන්ති මහියං තදා.

තෙපි මං පරිවාරෙන්ති බ්‍රාහ්මණො ඉති විස්සුතො
බහුජ්ජනො මං පූජෙසි; නාහං පූජෙමි කිඤ්චනං.

පූජාරහෙ න පස්සාමි මානත්ථද්ධො අහං තදා,
බුද්ධොති වචනං නත්ථි තාව නුප්පජ්ජතෙ ජිනො.

අච්චයෙන අහො රත්තං පදුමුත්තර නායකො
සබ්බං තමං විනොදෙන්තො ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා.

විත්ථාරිකෙ බාහුජඤ්ඤෙ පුථුභූතෙ ච සාසනෙ
උපාගමි තදා බුද්ධො නගරං හංසසව්හයං.

පිතු අත්ථාය සො බුද්ධො ධම්මං දෙසෙසි චක්ඛුමා;
තෙන කාලෙන පරිසා සමන්තා යොජනං තදා.

සම්මතො මනුජානං සො සුනන්දො නාම තාපසො
යාවතා බුද්ධපරිසා පුප්ඵච්ඡදනං අකා තදා.

චතුසච්චං පකාසෙන්තෙ සෙට්ඨෙ ච පුප්ඵමණ්ඩපෙ
කොටිසතසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහු.

සත්තරත්තින්දිවං බුද්ධො වස්සිත්වා ධම්මවුට්ඨියා
අට්ඨමෙ දිවසෙ පත්තෙ සුනන්දං කිත්තයී ජිනො.

දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වා සංසරන්තො අයං භවෙ
සබ්බෙසං පවරො හුත්වා භවෙසු සංසරිස්සති.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
මන්තානිපුත්තො පුණ්ණොති හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

එවං කිත්තයි සම්බුද්ධො සුනන්දං තාපසං තදා
හාසයන්තො ජනං සබ්බං දස්සයන්තො සකං බලං.

කතඤ්ජලී නමස්සන්ති සුනන්දං තාපසං ජනා;
බුද්ධෙ කාරං කරිත්වාන සොධෙති ගතිමත්තනො.

තත්ථ මෙ අහු සංකප්පො සුත්වාන මුනිනො වචං,
අහම්පි කාරං කස්සාමි යථා පස්සාමි ගොතමං.

එවාහං චින්තයිත්වාන කිරියං චින්තයිං මමං
ක්‍යාහං කම්මං ආචරාමි පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ අනුත්තරෙ.

අයං ච පාඨිකො භික්ඛු සබ්බපාඨිව සාසනෙ
විනයෙ අග්ගනික්ඛිත්තො තං ඨානං පත්ථයිං අහං.

ඉදං මෙ අමිතං භොගං අක්ඛොභං සාගරූපමං
තෙන භොගෙන බුද්ධස්ස ආරාමං මාපයිං අහං.

සොභනං නාම ආරාමං නගරස්ස පුරත්ථතො
කත්වා සතසහස්සෙන සංඝාරාමං අමාපයිං.

කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ මණ්ඩපෙ හම්මියෙ ගුහා
චඞ්කමෙ සුකතෙ කත්වා සඞ්ඝාරාමං අමාපයිං.

ජන්තාඝරං අග්ගිසාලං අථො උදකමාළකං
නහානඝරං මාපයිත්වා භික්ඛුසංඝස්සදාසහං.

ආසන්දියො පීඨකෙ ච පරිභොගෙ ච භාජනෙ
ආරාමිකෙ ච භෙසජ්ජං සබ්බමෙතං අදාසහං.

ආරක්ඛං පට්ඨපෙත්වාන පාකාරං කාරයිං දළ්හං
මා නං කොචි විහෙඨෙසි සන්තචිත්තාන තාදිනං.

ආවාසසතසහස්සෙන සංඝාරාමෙ අමාපයිං;
වෙපුල්ලං තං පාපයිත්වා සම්බුද්ධං උපනාමයිං.

නිට්ඨාපිතො මයාරාමො සම්පටිච්ඡ තුවං මුනි
නියොජෙස්සාමි තං වීර අධිවාසෙහි චක්ඛුම.

පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො
මම සංකප්පමඤ්ඤාය අධිවාසෙසි නායකො.

අධිවාසනමඤ්ඤාය සබ්බඤ්ඤුස්ස මහෙසිනො
භොජනං පටියාදෙත්වා කාලමාරොචයිං අහං.

ආරොචිතම්හි කාලම්හි පදුමුත්තරනායකො
ඛීණාසවසහස්සෙහි ආරාමං මෙ උපාගමි.

නිසින්නං කාලමඤ්ඤාය අන්නපානෙහි තප්පයිං
භුත්තාවිං කාලමඤ්ඤාය ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

කීතො සතසහස්සෙන තත්තකෙනෙව කාරිතො
සොභනො නාම ආරාමො සම්පටිච්ඡ තුවං මුනෙ.

ඉමිනාරාමදානෙන චෙතනාපණිධීහි ච
භවෙ නිබ්බත්තමානොහං ලභාමි මම පත්ථිතං.

පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො සංඝාරාමං සුමාපිතං
භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා ඉදං වචනමබ්‍රවී.

යො සො බුද්ධස්ස පාදාසි සංඝාරාමං සුමාපිතං,
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණොථ මම භාසතො.

හත්ථී අස්සා රථා පත්ති සෙනා ච චතුරඞ්ගිනී
පරිවාරෙස්සන්ති තං නිච්චං; සංඝාරාමස්සිදං ඵලං.

සට්ඨිතුරියසහස්සානි භෙරියො සමලංකතා
වජ්ජිස්සන්ති තං නිච්චං; සංඝාරාමස්සිදං ඵලං.

ඡළාසීතිසහස්සානි නාරියො සමලංකතා
විචිත්තවත්ථාභරණා ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා

ආළාරපම්හා හසුලා සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣිමා
පරිවාරෙස්සන්ති තං නිච්චං; සංඝාරාමස්සිදං ඵලං.

තිංසකප්පසහස්සානි දෙවලොකෙ රමිස්සති,
සහස්සක්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

දෙවරාජෙන පත්තබ්බං සබ්බං පටිලභිස්සති.
අනූනභොගො හුත්වාන දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

සහස්සක්ඛත්තුං චක්කවත්තී රාජා රට්ඨෙ භවිස්සති.
පථබ්‍යාරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසංඛියං.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
උපාලි නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො

විනයෙ පාරමිං පත්වා ඨානාඨානෙ ච කොවිදො
ජිනසාසනං ජොතයන්තො විහරිස්සත්‍යනාසවො.

සබ්බමෙතං අභිඤ්ඤාය ගොතමො සක්‍යපුඞ්ගවො
භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා එතදග්ගෙ ඨපෙස්සති.

අපරිමෙය්‍යං උපාදාය පත්ථෙමි තව සාසනං.
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

යථා සූලාවුතො පොසො රජ දණ්ඩෙන තජ්ජිතො.
සූලෙ සාතං න වින්දන්තො පරිමුත්තිංව ඉච්ඡති,

තථෙවහං මහාවීර භවදණ්ඩෙන තජ්ජිතො
කම්මසූලාවුතො සන්තො පිපාසා වෙදනද්දිතො

භවෙ සාතං න වින්දාමි ඩය්හන්තො තීහි අග්ගිහි;
පරිමුත්තිං ගවෙසාමි යථාපි රජදණ්ඩිතො.

යථා විසාරදෙ පුරිසො විසෙන පරිපීළිතො
අගදං සො ගවෙසෙය්‍ය විසඝාතායුපාලනං,

ගවෙසමානො පස්සෙය්‍ය අගදං විසඝාතකං
පිවිත්වාන සුඛී අස්ස විසම්හා පරිමුත්තියා;

තථෙවාහං මහාවීර යථා විසහතො නරො
සම්පීළිතො අවිජ්ජාය සද්ධම්මාගදමෙසහං

ධම්මොසධං ගවෙසන්තො අද්දක්ඛිං සක්‍යසාසනං
අග්ගං සබ්බොසධානන්තං සබ්බසල්ලවිනොදනං;

ධම්මොසධං පිවිත්වාන විසං සබ්බං සමූහතං
අජරාමරං සීතිභාවං නිබ්බාණං ඵුස්සයිං අහං.

යථාභූතද්දිතො පොසො භූතග්ගාහෙන පීළිතො
භූතවෙජ්ජං ගවෙසෙය්‍ය භූතස්මා පරිමුත්තියා,

ගවෙසමානො පස්සෙය්‍ය භූතවෙජ්ජං සුකොවිදං
තස්ස සො විහනෙ භූතං සමූලඤ්ච විනාසයෙ,

තථෙවාහං මහාවීර තමග්ගාහෙන පීළිතො
ඤාණාලොකං ගවෙසාමි තමතො පරිමුත්තියා.

අථද්දසං සක්‍යමුනිං කිලෙසතමසොධනං
සො මෙ තමං විනොදෙසි භූතවෙජ්ජොව භූතකං.

සංසාරසොතං සඤ්ඡින්දිං, තණ්හාසොතං නිවාරයිං,
භවං උග්ඝාටයිං සබ්බං භූතවෙජ්ජොව මූලතො.

ගරුළො යථා ඔපතිතං පන්නගං භක්ඛමත්තනො
සමන්තා යොජනසතං වික්ඛොභෙති මහාසරං,

පන්නගං සො ගහෙත්වාන අධොසීසං විහෙඨයං
ආදාය සො පක්කමති යෙන කාමං විහඞ්ගමො;

තථෙවාහං මහාවීර යථාපි ගරුළො බලී
අසඞ්ඛතං ගවෙසන්තො දොසෙ වික්ඛම්භයිං අහං.

දිට්ඨො අහං ධම්මවරං සන්තිපදමනුත්තරං
ආදාය විහරාමෙතං ගරුළො පන්නගං යථා,

ආසාවතී නාම ලතා ජාතා චිත්තලතාවනෙ
තස්සා වස්සසහස්සෙන එකං නිබ්බත්තතෙ ඵලං,

තං දෙවා පයිරූපාසන්ති තාව දූරඵලං සති
දෙවානං භාසියා එවං ආසාවතී ලතුත්තමා.

සතසහස්සං උපාදාය නාහං පරිචරෙ මුනිං
සායං පාතං නමස්සාමි දෙවා ආසාවතී යථා.

අවඣ්ඣා පරිචරියා මෙ අමොඝා ච නමස්සනා
දූරාගතම්පි මං සන්තං ඛණො මං නවිරාධයි.

පටිසන්ධිං න පස්සාමි විචිණන්තො භවෙ අහං
නිරූපධි විප්පමුත්තො උපසන්තො චරාමහං.

යථාපි පදුමං නාම සූරියරංසෙන පුප්ඵති,
තථෙවාහං මහාවීර බුද්ධරංසෙන පුප්ඵිතො.

යථා බලාකයොනිම්හි න විජ්ජති පුමා සදා,
මෙඝෙසු ගජ්ජමානෙසු ගබ්භං ගණ්හන්ති තා සදා;

චිරම්පි ගබ්භං ධාරෙන්ති යාව මෙඝො නගජ්ජති
භාරතො පරිමුච්චන්ති යදා මෙඝො පවස්සති.

පදුමුත්තරස්ස බුද්ධස්ස ධම්මමෙඝෙන ගජ්ජිතො
සද්දෙන ධම්මමෙඝස්ස ධම්මගබ්භං අගණ්හහං.

සතසහස්සං උපාදාය පුඤ්ඤගබ්භං ධරෙමහං
නප්පමුච්චාමි භාරතො ධම්මමෙඝො න ගජ්ජති.

යදා තුවං සක්‍යමුනි රම්මෙ කාපිලවත්ථවෙ
ගජ්ජිතො ධම්මමෙඝෙන භාරතො පරිමුච්චහං.

සුඤ්ඤතං අනිමිත්තඤ්ච අප්පණිහිතම්පි ච
චත්තාරො ච ඵලෙ සබ්බෙ ධම්මගබ්භෙ විජායහං.

අපරිමෙය්‍යං උපාදාය පත්ථෙමි තව සාසනං,
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො සන්තිපදමනුත්තරං.

විනයෙ පාරමිප්පත්තො යථාපි පාඨිකො ඉසී
න මෙසො ඉදු නත්ථි ධාරෙමි සාසනං අහං.

විනයෙ ඛන්ධකෙ චාපි තිකච්ඡෙදෙ ච පඤ්චකෙ
එත්තකො මෙ විමති නත්ථි අක්ඛරෙ බ්‍යඤ්ජනෙපි වා.

නිග්ගහෙ පටිකම්මෙ ච ඨානාඨානෙ ච කොවිදො
ඔසාරණෙ වුට්ඨාපනෙ සබ්බත්ථ පාරමිං ගතො.

විනයෙ ඛන්ධකෙ චාපි නික්ඛිපිත්වා පදං අහං
උභතො විනිවෙඨෙත්වා රසතො ඔසරෙය්‍යහං.

නිරුත්තියා ච කුසලො අත්ථානත්ථෙ ච කොවිදො
අනඤ්ඤාතං මයා නත්ථි එකග්ගො සත්ථු සාසනෙ,

කඞ්ඛං සබ්බං විනොදෙමි, ඡින්දාමි සබ්බසංසයං
රූපදක්ඛො අහං අජ්ජ සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ,

කඞ්ඛං සබ්බං විනොදෙමි ඡින්දාමි සබ්බසංසයං
පදං අනුපදඤ්චාපි අක්ඛරඤ්චාපි බ්‍යඤ්ජනං.

නිදානෙ පරියොසානෙ සබ්බත්ථ කොවිදො අහං
යථාපි රාජා බලවා නිග්ගන්ත්වා පරඛත්තියෙ

විජිනිත්වාන සඞ්ගාමං නගරං තත්ථ මාපයෙ,
පාකාරං පරිඛඤ්චාපි එසිකං ද්වාරකොට්ඨකං

අට්ටාලකෙ ච විවිධෙ කාරයෙ නගරෙ බහූ
සිඞ්ඝාටකං චච්චරං ච සුවිභත්තං අන්තරාපණං

කාරයෙය්‍ය සභං තත්ථ අත්ථානත්ථවිනිච්ඡයං
නිග්ඝාතත්ථං අමිත්තානං ඡිද්දච්ඡිද්දඤ්ච ජානිතුං,

සමෙතුං බලකායස්ස සෙනාපච්චං ඨපෙසි සො
ආරක්ඛත්ථාය භණ්ඩස්ස විධානකුසලං නරං.

මා මෙ භණ්ඩං විනස්සීති භණ්ඩාරක්ඛං ඨපෙසි සො
සමත්තො හොති යො රඤ්ඤො වුද්ධිං යස්සෙව ඉච්ඡති

තස්සාධිකරණං දෙති මිත්තස්ස පටිපජ්ජිතුං.
උප්පාදෙසු නිමිත්තෙසු ලක්ඛණෙසු ච කොවිදං

අජ්ඣායකං මන්තධරං පොරොහච්චෙ ඨපෙති සො.
එතෙහඞ්ගෙහි සම්පන්නො ඛත්තියොති පවුච්චති

සදා රක්ඛන්ති රාජානං චක්කවාකොව දුක්ඛිතං;
තථෙව ත්වං මහාවීර මහාමිත්තොව ඛත්තියො

සදෙවකස්ස ලොකස්ස ධම්මරාජාති වුච්චති.
තිත්ථියෙ නිහනිත්වාන මාරඤ්චාපි සසෙනකං

තමන්ධකාරං විධමිත්වා ධම්මනගරං අමාපයි.
සීලං පාකාරකං තත්ථ ඤාණන්තෙ ද්වාරකොට්ඨකං

සද්ධා තෙ එසිකා ධීර ද්වාරපාලො ච සංවරො
සතිපට්ඨානමට්ටාලං පඤ්ඤා තෙ චච්චරං මුනෙ

ඉද්ධිපාදඤ්ච සිඞ්ඝාටං ධම්මවීථි සුමාපිතා
සුත්තන්තං අභිධම්මො ච විනයො චාපි කෙවලං

නවඞ්ගං බුද්ධවචනං එසා ධම්මසභා තව.
සුඤ්ඤතං අනිමිත්තඤ්ච විහාරඤ්චාප්පණිහිතං

ආනෙජ්ජඤ්ච නිරොධො ච එසා ධම්මකුටී තව.
පඤ්ඤාය අග්ගනික්ඛිත්තො පටිභානෙ ච කොවිදො

සාරිපුත්තොති නාමෙන ධම්මසෙනාපතී තව.
චුතූපපාතකුසලො ඉද්ධියා පාරමිං ගතො

කොලිතො නාම නාමෙන පොරොහච්චො තුවං මුනෙ.
පොරාණකවංසධරො උග්ගතෙජො දුරාසදො

ධුතඞ්ගාදිගුණෙනග්ගො අක්ඛදස්සො තවං මුනෙ.
බහුස්සුතො ධම්මධරො සබ්බපාඨී ච සාසනෙ

ආනන්දො නාම නාමෙන ධම්මාරක්ඛො තවං මුනෙ.
එතෙ සබ්බෙ අතික්කම්ම මහෙසී භගවා මම

විනිච්ඡයං මෙ පාදාසි විනයඤ්ඤූනදෙසිතං.
යො කොචි විනයෙ පඤ්හං පුච්ඡති බුද්ධසාවකො

තත්ථ මෙ චින්තනා නත්ථි තං චෙවත්ථං කථෙමහං.
යාවතා බුද්ධඛෙත්තම්හි ඨපෙත්වා තං මහාමුනිං

විනයෙ මාදිසො නත්ථි, කුතො භීයො භවිස්සති.
භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා එවං ගජ්ජති ගොතමො:

උපාලිස්ස සමො නත්ථි විනයෙ ඛන්ධකෙසු ච
යාවතා බුද්ධභණිතං නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං

විනයෙ කථිතං සබ්බං විනයො මූලං තපස්සිනො.
මම කම්මං සරිත්වාන ගොතමො සක්‍යපුඞ්ගවො

භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.
සතසහස්සං උපාදය ඉමං ඨානං අපත්ථයිං;

සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො විනයෙ පාරමිං ගතො.
සක්‍යානං නන්දිජනනො කප්පකො ආසහං පුරෙ.

විජහිත්වාන තං ජාතිං පුත්තො ජාතො මහෙසිනො.
ඉතො දුතියකෙ කප්පෙ අඤ්ජසො නාම ඛත්තියො

අනන්තතෙජො අමිතයසො භූමිපාලො මහද්ධනො.
තස්ස රඤ්ඤො අහං පුත්තො සූනන්දො නාම ඛත්තියො

ජාතිමදෙනුපත්ථද්ධො යසොභොගමදෙන ච.
නාගා සතසහස්සානි සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා

තිධාප්පභින්නා මාතඞ්ගා පරිවාරෙන්ති මං සදා.
සබලෙහි පරීතොහං උය්‍යානං ගන්තුකාමකො

ආරුය්හ සිරිකං නාගං නගරා නික්ඛමිං තදා.
චරණෙන ච සම්පන්නො ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො

දෙවලොකාම සම්බුද්ධො ආගඤ්ඡි පුරතො මම.
පෙසෙත්වා සිරිකං නාගං බුද්ධං ආසාදයිං තදා;

ඝතො සඤ්ජාතසංකොපො නාගො බුද්ධරතෙ පදං.
නාගං රුණ්ණමනං දිස්වා බුද්ධෙ කොපං අකාසහං.

විහෙසයිත්වා සම්බුද්ධං උය්‍යානං අගමාසහං.
සාතං තත්ථ න වින්දාමි සිරෙ පජ්ජලිතො යථා

පරිළාහෙන ඩය්හාමි මච්ඡොව බලිසාදකො.
සසාගරන්තා පුථුවී ආදිත්තා විය හොති මෙ.

පිතු සන්තිකුපාගම්ම ඉදං වචනමබ්‍රවිං.
ආසීවිසංව කුපිතං අග්ගික්ඛන්ධංව ආගතං

මත්තංව කුඤ්ජරං දන්තිං යං සයම්භුං අසාදයිං,
ආසාදිතො මයා බුද්ධො ඝොරො උග්ගතපො ජිනො

පුරා සබ්බෙ විනස්සාම ඛමාපෙස්සාම තං මුනිං.
නොචෙතං නික්ඛමෙස්සාමි අත්තදන්තං සමාහිතං

ඔරෙන සත්තමෙ දිවසෙ රට්ඨමෙම විධමිස්සති.
සුමෙඛලො කොසියො ච සිග්ගවො චාපි සත්තුකො

ආසාදයිත්වා ඉසයො දුග්ගතා තෙ සසෙනකා
යදා කුප්පන්ති ඉසයො සඤ්ඤතා බ්‍රහ්මචාරයො

සදෙවකං විනාසෙන්ති සසාගරං සපබ්බතං.
තියොජනසහස්සම්හි පුරිසෙ සන්නිපාතයිං,

අච්චයං දෙසනත්ථාය සයම්භුං උපසංකමිං.
අල්ලවත්ථා අල්ලසිරා සබ්බෙව පඤ්ජලීකතා

බුද්ධස්ස පාදෙ නිපතිත්වා ඉදං වචනමබ්‍රවිං.
ඛමස්සු ත්වං මහාවීර! අභියාචති තං ජනො,

පරිළාහං විනොදෙහි, මා ච රට්ඨං විනාසය.
සදෙවමානුසා සබ්බෙ සදානවා සරක්ඛසා

අයොමයෙන කූටෙන සිරං භින්දෙය්‍යු මෙ සදා.
උදකෙ අග්ගි න සණ්ඨාති බීජං සෙලෙ න රූහති

අගදෙ කිමි න සණ්ඨාති කොපො බුද්ධෙ න ජායති
යථාපි භූමි අචලා අප්පමෙය්‍යො ච සාගරො

අනන්තකො ච ආකාසො එවං බුද්ධා අඛොභියා.
සදා ඛන්තා මහාවීරා ඛමිතා ච තපස්සිනො

ඛන්තානං ඛමිතානඤ්ච ගමනං වො න විජ්ජති.
ඉදං වත්වාන සම්බුද්ධො පරිළාහං විනොදයි.

මහාජනස්ස පුරතො නහං අබ්භුග්ගමී තදා.
තෙන කම්මෙනහං වීර හීනත්තං අජ්ඣුපාගතො

සමතික්කම්ම තං ජාතිං පාවිසිං අභයං පුරං.
තදාපි මං මහාවීර ඩය්හමානං දුඛෙ සීතං

පරිළාහං විනොදෙසි, සයම්භුඤ්ච ඛමාපසිං.
අජ්ජාපි මං මහාවීර ඩය්හමානං තිවග්ගිහි

නිබ්බාපෙසි තයො අග්ගී සීතිභාවඤ්ච පාපයි.
යෙසං සොතපථා අත්ථි සුණොථ මම භාසතො;

අත්ථං තුය්හං පවක්ඛාමි යථාදිට්ඨං පදං මම.
සයම්භුං තං ඛමාපෙත්වා සන්තචිත්තං සමාහිතං

තෙන කම්මෙනහං අජ්ජ ජාතොම්හි නීචයොනියං.
මා වො ඛණං විරාධෙථ, ඛණාතීතා හි සොචරෙ.

සදත්ථෙ වායමෙය්‍යාථ, ඛණො වො පටිපාදිතො.
එකච්චානං ච වමනං එකච්චානං විරෙචනං

විසං හලාහලං එකෙ එකච්චානං ච ඔසධං.
වමනං පටිපන්නානං ඵලට්ඨානං විරෙචනං

ඔසධං ඵලලාභීනං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ගවෙසිනං.
සාසනෙන විරුද්ධානං විසං හලාහලං යථා

ආසීවිසො දිට්ඨවිසො එවං ඣාපෙති තං නරං.
සකිං භුත්තං හලාහලං උපරුන්ධති ජීවිතං

සාසනෙන විරුජ්ඣිත්වා කප්පකොටිම්හි ඩය්හති.
ඛන්තියා අවිහිංසාය මෙත්තචිත්තවතාය ච

සදෙවකං තෙ තාරෙන්ති; තස්මා තෙ අවිරොධියා.
ලාභාලාභෙ න සජ්ජන්ති සම්මානෙ ච විමානනෙ

පඨවීසදිසා බුද්ධා තස්මා තෙ න විරොධියා.
දෙවදත්තෙ ච වධකෙ චොරෙ අඞ්ගුලිමාලකෙ

රාහුලෙ ධනපාලෙ ච සබ්බෙසං සමකො මුනි.
එතෙසං පටිඝො නත්ථි, රාගො තෙසං න විජ්ජති,

සබ්බෙසං සමකො බුද්ධො වධකස්සොරසස්ස ච.
පන්ථෙ දිස්වාන කාසාවං ඡඩ්ඩිතං මීළ්හමක්ඛිතං

සිරසා අඤ්ජලිං කත්වා වන්දිතබ්බං ඉසිද්ධජං.
අබ්භතීතා ච යෙ බුද්ධා වත්තමානා අනාගතා
ධජෙනානෙන සුජ්ඣන්ති; තස්මා එතෙ නමස්සියා.
සත්ථුකප්පං සුවිනයං ධාරෙමි හදයෙනහං;

නමස්සමානො විනයං විහරිස්සාමි සබ්බදා.
විනයො ආසයං මය්හං විනයො ඨානචංකමං
කප්පෙමි විනයෙ වාසං විනයො මය්හං ගොචරො.
විනයෙ පාරමිප්පත්තො සමයෙ චාපි කොවිදො
උපාලි තං මහාවීර පාදෙ වන්දති සත්ථුනො.
සො අහං විචරිස්සාමි ගාමාගාමං පුරාපුරං
නමස්සමානො සම්බුද්ධං ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති.

තථාහි තං සත්ථා සයමෙව සකලං විනයපිටකං උග්ගණ්හාපෙසි. සො අපරභාගෙ භාරුකච්ඡවත්ථුං අජ්ජුකවත්ථුං කුමාරකස්සපවත්ථුන්ති ඉමානි තීණි වත්ථූනි විනිච්ඡිනි. සත්ථා එකෙකස්මිං විනිච්ඡිතෙ සාධුකාරං දත්වා තයොපි විනිච්ඡයෙ අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො අපරභාගෙ එකස්මිං උපොසථදිවසෙ පාතිමොක්ඛුද්දෙසසමයෙ භික්ඛූ ඔවදන්තො:-

"සද්ධාය අභිනික්ඛම්ම නවපබ්බජිතො නවො
මිත්තෙ භජෙය්‍ය කල්‍යාණෙ සුද්ධාජීවෙ අතන්දිතෙ.
සද්ධාය අභිනික්ඛම්ම නවපබ්බජිතො නවො
සඞ්ඝස්මිං විහරං භික්ඛු සික්ඛෙථ විනයං බුධො.
සද්ධාය අභිනික්ඛම්ම නවපබ්බජිතො නවො
කප්පාකප්පෙසු කුසලො විහරෙය්‍ය අපුරක්ඛතො''ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**සද්ධාය**"ති: සද්ධානිමිත්තං, න ජීවිකාපකතොති අත්ථො. සද්ධාය හිත්වා කාමෙ ඵලානි රතනත්තයගුණසද්ධාය සඤ්ජනිතා. "**අභිනික්ඛම්මා**"ති: ඝරාවාසතො නික්ඛමිත්වා. "**නවපබ්බජිතො**"ති: නවො හුත්වා පබ්බජිතො, පඨමවයෙ එව පබ්බජිතො. "**නවො**"ති: සාසනෙ සික්ඛාය අභිනවො දහරො. "**මිත්තෙ භජෙය්‍ය කල්‍යාණෙ සුද්ධාජීවෙ අතන්දිතෙ**"ති: "පියො ච ගරුභාවනීයො"ති ආදිනා වුත්තලක්ඛණෙ කල්‍යාණමිත්තෙ මිච්ඡාජීවං විවජ්ජනෙන සුද්ධාජීවෙ ආරද්ධවීරියතාය අතන්දිතෙ භජෙය්‍ය උපසඞ්කමෙය්‍ය, තෙසං ඔවාදානුසාසනීපටිග්ගහණවසෙන සෙවෙය්‍ය. "**සඞ්ඝස්මිං විහර**"න්ති: සඞ්ඝෙ භික්ඛුසමූහෙ වත්තපටිවත්තපූරණවසෙන විහරන්තො. "**සික්ඛෙථ විනයං බුධො**"ති: බොධඤ්ඤාණතාය කුසලො හුත්වා විනයපරියත්තිං සික්ඛෙය්‍ය. විනයො හි සාසනස්ස ආයු තස්මිං ඨිතෙ සාසනං ඨිතං හොති. බුධොති පණ්ඩිතො, සො එවත්ථො. "**කප්පාකප්පෙසූ**"ති: කප්පියාකප්පියෙසු කුසලො සුත්තවසෙන සුත්තානුලොමවසෙන ච නිපුණො ඡෙකො. "**අපුරක්ඛතො**"ති: නපුරක්ඛතො තණ්හාදීහි පරතො ච පුරෙක්ඛාරං අපච්චාසිංසන්තො හුත්වා විහරෙය්‍ය.

උපාලිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පණ්ඩිතං වත මං සන්ත"න්ති ආයස්මතො **උත්තරපාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො ගමනමග්ගෙ සෙතුං කාරාපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උත්තරපාලො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො යමකපාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොති. තස්ස එකදිවසං අයොනිසො මනසිකාරවසෙන අනුභූතාරම්මණං අනුස්සරන්තස්ස කාමරාගො උප්පජ්ජි. සො තාවදෙව සභණ්ඩං චොරං ගණ්හන්තො විය අත්තනො චිත්තං නිග්ගහෙත්වා සංවෙගජාතො පටිපක්ඛමනසිකාරෙන කිලෙසෙ වික්ඛම්භෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"**විපස්සිස්ස** භගවතො චඞ්කමන්තස්ස සම්මුඛා
පසන්නචිත්තො සුමනො සෙතුං කාරාපයිං අහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං සෙතුං කාරයිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, සෙතුදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සීහනාදං නදන්තො:–

"පණ්ඩිතං වත මං සන්තං අලමත්ථවිචින්තකං
පඤ්චකාමගුණා ලොකෙ සම්මොහා පාතයිංසු මං.

පක්ඛන්තො මාරවිසයෙ දළ්හසල්ලසමප්පිතො
අසක්ඛිං මච්චුරාජස්ස අහං පාසා පමුච්චිතුං.

සබ්බෙ කාමා පහීනා මෙ, භවා සබ්බෙ විදාලිතා,
වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"පණ්ඩිතං වත මං සන්ත"**න්ති: සුතචින්තාමයාය පඤ්ඤාය වසෙන පඤ්ඤාය සම්පන්නම්පි නාම මං සමානං. **"අලමත්ථවිචින්තක"**න්ති: අත්තනො පරෙසං ච අත්ථං හිතං විචින්තෙතුං සමත්ථං අලං වා පරියත්තං අත්ථස්ස විචින්තකං කිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං අත්ථදස්සිනං වා, සබ්බමෙතං අත්තනො අනතිමානිකතාය ථෙරො වදති. **"පඤ්ච කාමගුණා"**ති: රූපාදයො පඤ්ච කාමකොට්ඨාසා. **"ලොකෙ"**ති: තෙසං පවත්තිට්ඨානදස්සනං. **"සම්මොහා"**ති: සම්මොහනිමිත්තං අයොනිසො මනසිකාරහෙතු; සම්මොහාති වා සම්මොහනා සම්මොහකරා. **"පාතයිංසූ"**ති: වීරභාවතො පාතෙසුං; ලොකතො වා උත්තරිතුකාමං

මං ලොකෙ පාතයිංසූති අත්ථො. "**ඔගාළ්හො**"ති: අනුපවිට්ඨො. "**මාරවිසයෙ**"ති: කිලෙසමාරවිසයෙ. කිලෙසමාරස්සෙව පවත්තිට්ඨානෙ, තස්ස වසංගතොති අධිප්පායො. දෙවපුත්තමාරස්ස වා ඉස්සරියට්ඨානෙ තං අනුපවිසිත්වා ඨිතො. "**දළ්හසල්ලසමප්පිතො**"ති: දළ්හං ථිරතරං දළ්හෙන වා සල්ලෙන සමප්පිතො රාගසල්ලෙන හදයං ආහච්ච විද්ධො. "**අසක්ඛිං මච්චුරාජස්ස අහං පාසා පමුච්චිතු**"න්ති: අග්ගමග්ගසණ්ඩාසෙන රාගාදිසල්ලං අනවසෙසතො උද්ධරන්තොයෙව රාගභවබන්ධනසඞ්ඛාතා මච්චුරාජස්ස පාසා අහං පරිමුච්චිතුං අසක්ඛිං, තතො අත්තානං අමොචෙසිං, තතො එව ච සබ්බෙ කාමා පහීනා මෙ භවා සබ්බෙ විදාලිතා වත්ථාරම්මණාදිභෙදෙන අනෙකභෙදභින්නා සබ්බෙ කිලෙසකාමා අරියමග්ගෙන සමුච්ඡෙදවසෙන මයා පහීනා කිලෙසකාමෙසු හි පහීනෙසු වත්ථුකාමාපි පහීනා එව හොන්ති. යථා කාමකම්මභවාදයො භවා සබ්බෙ මග්ගඤාණාසිනා විදාලිතා විද්ධංසිතා. කම්මභවෙසු හි විදාලිතෙසු උපපත්තිභවා විදාලිතා එව හොන්ති. එවං කම්මභවානං විදාලිතත්තා එව වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො නත්ථි දානි පුනබ්භවො. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

උත්තරථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නි ඨි තා.

"**සුණාථ ඤාතයො සබ්බෙ**"ති ආයස්මතො **අභිභූතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **වෙස්සභුස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො තාදිසෙන කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන සාසනෙ අභිප්පසන්නො අහොසි. සො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙතුං මහාජනෙ උස්සාහං කරොන්තෙ සයං සබ්බපඨමං ගන්ධොදකෙන චිතකං නිබ්බාපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙඨීපුර නගරෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **අභිභූතො**ති ලද්ධනාමො පිතුඅච්චයෙන රජ්ජං කාරෙති. තස්මිඤ්ච සමයෙ භගවා ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුපුබ්බෙන තං නගරං පාපුණි. තතො සො රාජා "භගවා කිර මම නගරං අනුප්පත්තො"ති සුත්වා සද්ධිං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. භගවා භුත්තාවී තස්ස රඤ්ඤො අජ්ඣාසයානුරූපං අනුමොදනං කරොන්තොයෙව විත්ථාරතො ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"ඩය්හමානෙ සරීරම්හි වෙස්සභුස්ස මහෙසිනො
ගන්ධොදකං ගහෙත්වාන චිතකං නිබ්බාපයිං අහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ විපස්සිං නිබ්බාපයිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ගන්ධොදකස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තෙ තස්මිං තස්ස ඤාතකා අමච්චා පාරිසජ්ජා නාගරා ජානපදාති සබ්බෙ සමාගන්ත්වා "භන්තෙ කස්මා ත්වං අම්හෙ අනාථෙ කත්වා පබ්බජිතො"ති පරිදෙවිංසු. ථෙරො තෙ ඤාතිපමුඛෙ මනුස්සෙ පරිදෙවන්තෙ දිස්වා තෙසං අත්තනො පබ්බජ්ජාකාරණවිභාවනමුඛෙන ධම්මං කථෙන්තො:-

"සුණාථ ඤාතයො සබ්බෙ යාවන්තෙත්ථ සමාගතා,
ධම්මං වො දෙසයිස්සාමි, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

ආරභථ, නික්කමථ, යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ,
ධුනාථ මච්චුනො සෙනං නළාගාරංව කුඤ්ජරො.

යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අප්පමත්තො විහෙස්සති,
පහාය ජාතිසංසාරං දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**සුණාථා**"ති: නිසාමෙථ. ඉදානි මයා වුච්චමානං ඔහිතසොතා සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරෙථාති අත්ථො. "**ඤාතයො**"ති: ඤාතිපමුඛෙ කත්වා තෙසං සබ්බෙසං ආලපනං. තෙනාහ:-"**සබ්බෙ යාවන්තෙත්ථ සමාගතා**"ති: යාවන්තො සත්තා එත්ථ සමාගමෙ එතස්මිං වා මම පබ්බජ්ජාය සමාගතාති අත්ථො. ඉදානි යං සන්ධාය සුණාථාති සවනාණත්තිකවචනං කතං තං "**ධම්මං වො දෙසයිස්සාමී**"ති පටිජානාති. "**දුක්ඛා ජාති පුනප්පුන**"න්ති ආදිනා දෙසෙතුං ආරභි. තත්ථ "**දුක්ඛා ජාති පුනප්පුන**"න්ති: ජාති නාමෙසා ගබ්භොක්කන්තිකමූලකාදිභෙදස්ස ජරාදිභෙදස්ස ච අනෙකවිහිතස්ස දුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතො දුක්ඛා, සා පුනප්පුනං පවත්තමානා අතිවිය දුක්ඛා, තස්සා පන ජාතියා සමතික්කමනත්ථං උස්සාහො කරණීයොති දස්සෙන්තො ආහ:-"ආරභථා"ති ආදිං.

තත්ථ "**ආරභථා**"ති: ආරම්භධාතුසංඛාතං විරියං කරොථ. "**නික්කමථා**"ති: කොසජ්ජපක්ඛතො නික්ඛන්තත්තා නික්කමධාතුසංඛාතං තදුත්තරිං විරියං කරොථ. "**යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ**"ති: යස්මා සීලසංවරො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා සතිසම්පජඤ්ඤන්ති ඉමෙසු ධම්මෙසු පතිට්ඨිතානං ජාගරියානුයොගවසෙන ආරම්භනික්කමධාතුයො සම්පජ්ජන්ති, තස්මා තථාභූතා සමථවිපස්සනා සංඛාතෙ අධිසීලසික්ඛාදිසංඛාතෙ වා භගවතො සාසනෙ යුත්තප්පයුත්තා හොථ. "**ධුනාථ මච්චුනො සෙනං නළාගාරංව කුඤ්ජරො**"ති: එවං පටිපජ්ජන්තා තෙධාතුඉස්සරස්ස මච්චුරාජස්ස වසං සත්තෙ නෙතීති තස්ස සෙනාසංඛාතං අබලං

දුබ්බලං යථා නාම ථාමබලූපපන්නො කුඤ්ජරො නළෙහි කතං අගාරං ඛණෙනෙව විද්ධංසෙති එවමෙව කිලෙසගණං ධුනාථ විධමථ විද්ධංසෙථාති අත්ථො. එවං පන බුද්ධසාසනෙ උස්සාහං කරොන්තස්ස එකංසිකො ජාතිදුක්ඛස්ස සමතික්කමොති දස්සෙන්තො **"යො ඉමස්මි"**න්ති ආදිනා තතියං ගාථමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අගිභූතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

ති සි තා.

"සංසර"න්ති ආයස්මතො **ගොතමත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො සිඛිම්හි භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස චිතකං දෙවමනුස්සෙසු පූජෙන්තෙසු අට්ඨහි චම්පකපුප්ඵෙහි චිතකං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකියරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ගොතමොති ගොත්තවසෙනෙව අභිලක්ඛිතනාමො වයප්පත්තො සත්ථු ඤාතිසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"ඣායමානස්ස භගවතො සිඛිනො ලොකබන්ධුනො
අට්ඨ චම්පකපුප්ඵානි චිතකං අභිරොපයිං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. චිතකපූජායිදම්ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං--පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො එකදිවසං ඤාතකෙහි "කස්මා භන්තෙ අම්හෙ පහාය පබ්බජිතො"ති පුට්ඨො සංසාරෙ අත්තනො අනුභූතදුක්ඛඤ්චෙව ඉදානි අධිගතං නිබ්බානසුඛං ච පකාසෙන්තො:–

"සංසරං හි නිරයං අගඤ්ඡිස්සං, පෙතලොකමගමං පුනප්පුනං;
දුක්ඛමම්හි පි තිරච්ඡානයොනියා නෙකධා වුසිතං චිරම්මයා.

මානුසොපි ච භවොභිරාධිතො, සග්ගකායමගමං සකිං සකිං,
රූපධාතුසු අරූපධාතුසු නෙවසඤ්ඤිසු අසඤ්ඤිසු ඨිතං.

සම්භවා සුවිදිතා අසාරකා සඞ්ඛතා පචලිතා[1] සදෙරිතා,
තං විදිත්වා මහමත්තසම්භවං සන්තිමෙව සතිමා සමජ්ඣග"න්ති

තීහි ගාථාහි තෙසං ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ **"සංසර"**න්ති: අනාදිමති සංසාරෙ සංසරන්තො කම්මකිලෙසෙහි පචසු ගතීසු චවනුප්පජ්ජනවසෙන අපරාපරං සංසරන්තොති

---

1. සචලිතා. ථෙ. පා. P. T. E.

අත්‍ථො. **'හි'**ති: නිපාතමත්තං **"නිරයං අගච්ඡිස්ස"**න්ති: සඤ්ජීවාදිකං අට්ඨවිධං මහානිරයං කුක්කුළාදිකං සොළසවිධං උස්සදනිරයඤ්ච පටිසන්ධිවසෙන උපගච්ඡිං. **"පුනප්පුන"**න්ති: ඉදං ඉධාපි ආනෙතබ්බං. **"පෙතලොක"**න්ති: පෙත්තිවිසයං ඛුප්පිපාසාදිභෙදං පෙත්තිභාවන්ති අත්‍ථො. **"අගම"**න්ති: පටිසන්ධිවසෙන අගච්ඡිං උප්පජ්ජිං. **"පුනප්පුන"**න්ති: අපරාපරං. **"දුක්ඛමම්හිපි"**ති: අඤ්ඤමඤ්ඤභක්ඛණ කසාපතොදාභිඝාතාදි දුක්ඛෙහි දුක්ඛභායජි. ලිංගවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං දුක්ඛමම්හිපීති. **"තිරච්ඡානයොනියා"**ති: මිගපක්ඛිආදිප්පභෙදාය තිරච්ඡානයොනියං. **"අනෙකධා"**ති: ඔට්ඨගොණගද්‍රභාදිවසෙනචෙව කාකබලාකකුලලාදිවසෙන ච අනෙකප්පකාරකං අනෙකවාරඤ්ච චිරං දීඝමද්ධානං මයා වුසිතං නිවුත්ථං උත්‍රාසනමාතසභාදිවසෙන දුක්ඛං අනුභූතං. තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තසත්තා මහාමූළ්හතාය චිරතරං තත්‍ථෙව අපරාපරං පරිවත්තන්තීති දස්සනත්‍ථං ඉධ චිරන්ති වුත්තං. **"මානුසොපි ච භවොභිරාධිතො"**ති: මනුස්සත්තභාවොපි මයා තාදිසෙන කුසලකම්මුනා සමවායෙන අභිරාධිතො අධිගතො. කාණකච්ඡපොපමසුත්තමෙත්‍ථ උදාහරිතබ්බං. **"සග්ගකායං අගමං සකිං සකි"**න්ති: සග්ගතිසංඛාතං කාමාවචරදෙවකායං සකිං සකිං කදාචි කදාචි උප්පජ්ජනවසෙන අගඤ්ඡිං. **"රූපධාතුසූ"**ති: පුථුජ්ජනභවග්ගපරියොසානෙසු රූපභවෙසු. **"අරූපධාතුසූ"**ති: අරූපභවෙසු. **"නෙවසඤ්ඤිසු අසඤ්ඤිසු ඨිත"**න්ති: රූපාරූපධාතුසුච න කෙවලං සඤ්ඤීසු එව, අථඛො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤීසු අසඤ්ඤීසු ච උප්පජ්ජිං ඨිතං මයාති ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. නෙවසඤ්ඤග්ගහණෙනෙත්‍ථ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිභවො ගහිතො. යදිපි ඉමෙ ද්වෙ භවා රූපාරූපධාතුග්ගහණෙනෙව ගය්හන්ති යෙ පන ඉතො බාහිරකා තත්‍ථ නිච්චසඤ්ඤිනො භවවිමොක්ඛසඤ්ඤිනො ච තෙසං තස්සා සඤ්ඤාය මිච්ඡාභාවදස්සනත්‍ථං විසුං ගහිතානි දට්ඨබ්බං. එවං වීහි ගාථාහි භවමූලස්ස අනුපච්ඡින්නත්තා අනාදිමති සංසාරෙ අත්තනො වට්ටදුක්ඛානුභවං දස්සෙත්වා ඉදානි තදුපච්ඡෙදෙන විවට්ට සුඛානුභවං දස්සෙන්තො:–**"සම්භවා"**ති ආදිනා තතියං ගාථමාහ.

තත්‍ථ **"සම්භවා"**ති: කාමභවාදයො එවහි හෙතුප්පච්චයසමවායෙන භවන්තීති ඉධ සම්භවාති වුත්තා. **"සුවිදිතා"**ති: විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතමග්ගපඤ්ඤාය සුට්ඨු විදිතා. **"අසාරකා"**ති ආදි තෙසං විදිතාකාරදස්සනං. තත්‍ථ **"අසාරකා"**ති: නිච්චසාරාදිසාරරහිතා. **"සංඛතා"**ති: සමෙච්ච සම්භූය පච්චයෙහි කතා. **"පචලිතා"**ති: සඞ්ඛතත්තා එව උප්පාදජරාදීහි පකාරතො චලිතා අනවට්ඨිතා. **"සදෙරිතා"**ති: සදා සබ්බකාලං භඞ්ගෙන එරිතා ඉත්තරා භඞ්ගගාමිනො පභඞ්ගුරාති අත්‍ථො. **"තං විදිත්වා මහමත්තසම්භව"**න්ති: තං යථාවුත්තසඞ්ඛතස්ස සභාවං අත්තසම්භවං අත්තනි සම්භූතං අත්තායත්තං ඉස්සරාදිවසෙන අපරායත්තං පරිඤ්ඤාභිසමයවසෙන අහං විදිත්වා

තප්පටිපක්ඛභූතං සන්තිමෙව නිබ්බානමෙව මග්ගපඤ්ඤාසතියා සතිමා හුත්වා සම්බොජ්ඣඞ්ගං අධිගඤ්ජිං; අරියමග්ගභාවනාය අනුප්පත්තොති. එවං ථෙරො ඤාතකානං ධම්මදෙසනාමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

ගොතමත්ථෙරස්සගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යො පුබ්බෙ කරණීයානි**"ති: ආයස්මතො **හාරිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස චිතකපූජාය කයිරමානාය ගන්ධෙන පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **හාරිතොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො, ජාතිමානං නිස්සාය අඤ්ඤෙ වසලවාදෙන සමුදාචරති. සො භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වාපි චිරපරිචිතත්තා වසලසමුදාචාරං න විස්සජ්ජි. අථෙකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අත්තනො චිත්තප්පවත්තිං උපපරික්ඛන්තො මානුද්ධච්චවිග්ගහිතචිත්තං දිස්වා තං පහාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"චිතකෙසු කයිරමානෙසු නානාගන්ධෙ සමාහිතෙ
පසන්නචිත්තො සුමනො ගන්ධමුට්ඨිං අපූජයිං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ චිතකං යං අපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, චිතකපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහා පන හුත්වා විමුත්තිසුඛං අනුභවන්තො:–

"යො පුබ්බෙ කරණීයානි පච්ඡා සො කාතුමිච්ඡති
සුඛා සො ධංසතෙ ඨානා පච්ඡා ච මනුතප්පති.

යඤ්හි කයිරා තඤ්හි වදෙ යං න කයිරා න තං වදෙ
අකරොන්තං භාසමානං තං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

සුසුඛං වත නිබ්බානං සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං
අසොකං විරජං ඛෙමං යත්ථ දුක්ඛං නිරුජ්ඣතී"ති

තීහි ගාථාහි භික්ඛූනං ඔවාදදානමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. තෙසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

හාරිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පාපමිත්තෙ"ති ආයස්මතො **විමලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සාධුකීළිතදිවසෙසු වීතිවත්තෙසු සත්ථු සරීරං ගහෙත්වා උපාසකෙසු ඣාපනට්ඨානං ගච්ඡන්තෙසු සත්ථු ගුණෙ ආවජ්ජිත්වා පසන්නමානසො සුමනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාරාණසියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **විමලො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො **සොමමිත්තත්ථෙරං** නිස්සාය සාසනෙ පබ්බජිතො තෙනෙව උස්සාහිතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නීහරන්තෙ සරීරම්හි වජ්ජමානාසු භෙරිසු
පසන්නචිත්තො සුමනො සුමනපුප්ඵෙහි පූජයිං.
සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුප්ඵ[1]පූජායිදං ඵලං
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො සහායස්ස භික්ඛුස්ස ඔවදන්තො:-

"පාපමිත්තෙ විවජ්ජෙත්වා භජෙය්‍යුත්තමපුග්ගලෙ,
ඔවාදෙ චස්ස තිට්ඨෙය්‍ය පත්ථෙන්තො අචලං සුඛං.
පරිත්තං දාරුං ආරුය්හ යථා සීදෙ මහණ්ණවෙ,
එවං කුසීතං ආගම්ම සාධුජීවී විසීදති.
තස්මා තං පරිවජ්ජෙය්‍ය කුසීතං හීනවීරියං,
පවිවිත්තෙහි අරියෙහි පහිතත්තෙහි ඣායිභි
නිච්චං ආරද්ධවීරියෙහි පණ්ඩිතෙහි සහාවසෙ"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"පාපමිත්තෙ"**ති: අකල්‍යාණමිත්තෙ අසප්පුරිසෙ හීනවිරියෙ. **"විවජ්ජෙත්වා"**ති: තෙ අභජනවසෙන දූරතො වජ්ජෙත්වා. **"භජෙය්‍යුත්තමපුග්ගලෙ"**ති: සප්පුරිසෙ පණ්ඩිතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ ඔවාදානුසාසනීගහණවසෙන සෙවෙය්‍ය. **"ඔවාදෙ චස්ස තිට්ඨෙය්‍යා"**ති: අස්ස කල්‍යාණමිත්තස්ස ඔවාදෙ අනුසිට්ඨියං යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජනවසෙන තිට්ඨෙය්‍ය. **"පත්ථෙන්තො"**ති: ආකඞ්ඛන්තො. **"අචලං සුඛ"**න්ති: නිබ්බානසුඛං, තම්පි හි අකුප්පභාවතො අචලන්ති වුච්චති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

විමලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

තිකනිපාතවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. සී. I. & III. දෙත.

චතුක්කනිපාතෙ.

"අලංකතා"ති ආයස්මතො **නාගසමාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සම්මසමයෙ සුරියාතපසන්තත්තාය භූමියා ගච්ඡන්තං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො ඡත්තං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **නාගසමාලොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ඤාතිසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කඤ්චි කාලං භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි. සො එකදිවසං නගරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො අලංකතපටියත්තං අඤ්ඤතරං නච්චකිං මහාපථෙ තුරියෙසු වජ්ජන්තෙසු නච්චන්තිං දිස්වා "අයං චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරවසෙන ආහාරජකායස්ස තථා තථා පරිවත්ති, අහො අනිච්චා සංඛාරා"ති ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"අභාරජතා පච්චි කුසකුලානුගතා මහී;
පදුමුත්තරො භගවා අබ්භොකාසම්හි චංකමි.

පණ්ඩරං ඡත්තමාදාය අද්ධානං පටිපජ්ජහං;
තත්ථ දිස්වාන සම්බුද්ධං විත්තමෙම උදපජ්ජථ.

මරීචිසම්ඵුට්ඨා භූමි අඞ්ගාරාව මහී අයං
උපහන්ති[1] මහාවාතා සරීරස්සායුඛෙදනා.

සීතං උණ්හං පටිහන්ති වාතාතපනිවාරණං
පතිගණ්හ ඉමං ඡත්තං ඵස්සයිස්සාමි නිබ්බුතිං.

අනුකම්පකො කාරුණිකො පදුමුත්තරො මහායසො
මම සංකප්පමඤ්ඤාය පටිගණ්හි තදා ජිනො.

තිංසකප්පානි දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සතානං පංචකඛත්තුං ච චක්කවත්තී අහොසහං.

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසංඛියං
අනුභොසිං සකං කම්මං පුබ්බෙ සුකතමත්තනො.

අයං මෙ පච්ඡිමා ජාති, චරිමො වත්තතෙ භවො,
අජ්ජාපි සෙතච්ඡත්තං මෙ සබ්බකාලං ධරීයති.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං ඡත්තමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඡත්තදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

---

1. සී. I & II. උපහන්ති.

අරහත්තං පත්වා:-

"අලඞ්කතා සුවසනා මාලිනී චන්දනුස්සදා
මජ්ඣෙ මහාපථෙ නාරී තුරියෙ නච්චති නට්ටකී.

පිණ්ඩිකාය පවිට්ඨොහං ගච්ඡන්තො නං උදික්ඛිසං
අලංකතං සුවසනං මච්චුපාසංව ඔඩ්ඩිතං.

තතො මෙ මනසීකාරො යොනිසො උදපජ්ජථ,
ආදීනවො පාතුරහු, නිබ්බිදා සමතිට්ඨථ.

තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, පස්ස ධම්ම සුධම්මතං,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

චතූහි ගාථාහි අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ "අලඞ්කතා"ති: හත්ථූපගාදි ආභරණෙහි අලංකතගත්තා. "සුවසනා"ති: සුන්දරවසනා, සොභණවත්ථනිවත්ථා. "මාලිනී"ති: මාලාභාරිණී, පිලන්ධිතපුප්ඵමාලා. "චන්දනුස්සදා"ති: චන්දනානුලෙපලිත්තසරීරා. "මජ්ඣෙ මහාපථෙ නාරී තුරියෙ නච්චති නට්ටකී"ති: යථාවුත්තාකාරා එකා නාරී නාටකිත්ථී නගරවීථියා මජ්ඣෙ පංචඞ්ගිකෙ තුරියෙ වජ්ජන්තෙ නච්චති යථාපට්ඨිතං නච්චං කරොති. "පිණ්ඩිකායා"ති: භික්ඛාය. "පවිට්ඨො"ති: නගරං පවිට්ඨො. "ගච්ඡන්තො නං උදික්ඛිස"න්ති: නගරවීථියං ගච්ඡන්තො පරිස්සයපරිහරණත්ථං වීථිං ඔලොකෙන්තො තං නට්ටකිං ඔලොකෙසිං. කිං විය? "මච්චුපාසංව ඔඩ්ඩිතං"ති: යථා මච්චුස්ස මච්චුරාජස්ස පාසභූතො රූපාදිකො ඔඩ්ඩිතො ලොකෙ අනුවිචරිත්වා ඨිතො එකංසෙන සත්තානං අනත්ථාවහො, එවං සාපි අප්පටිසංඛානෙ ඨිතානං අන්ධපුථුජ්ජනානං එකංසතො අනත්ථාවහා නිච්චමච්චුපාසසදිසීති වුත්තං. "තතො"ති: තස්මා මච්චුපාසසදිසත්තා. "මෙ"ති: මය්හං. "මනසීකාරො යොනිසො උදපජ්ජථා"ති: "අයං අභිසංඛාරො නහාරුසම්බන්ධො මංසෙන අනුපලිත්තො ඡවියා පටිච්ඡන්නො අසුචිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටිකූලො අනිච්චුච්ඡාදනපරිමද්දනභෙදනවිද්ධංසනධම්මො ඊදිසෙ විකාරෙ දස්සෙතී"ති එවං යොනිසො මනසිකාරො උප්පජ්ජි. "ආදීනවො පාතුරහූ"ති: එවං කායස්ස සභාවසාධාරණමුඛෙන තස්ස තං නිස්සිතානං ච චිත්තචෙතසිකානං උදයබ්බයතං ඛණභඞ්ගුරතං ච මනසිකරොතො තෙසු ච යක්ඛරක්ඛසාදිසු විය භයතො උපට්ඨහන්තෙසු තත්ථ මෙ තං අනෙකාකාරවොකාරං ආදීනවො දොසො පාතුරහොසි, තප්පටිපක්ඛතො ච නිබ්බානෙ ආනිසංසො. "නිබ්බිදා සමතිට්ඨථා"ති: නිබ්බින්දනං ආදීනවානුපස්සනානුභාවසිද්ධං නිබ්බිදාඤාණං මම හදයෙ සංඨාසි. මුහුත්තම්පි තෙසං රූපාරූපධම්මානං ගහණෙ චිත්තං නාහොසි. අඤ්ඤදත්ථු මුංචිතුකාමතාදිවසෙන උදාසීනමෙව ජාතන්ති අත්ථො. "තතො"ති: විපස්සනාඤාණතො පරං. "චිත්තං විමුච්චි මෙ"ති: ලොකුත්තරභාවනාය වත්තමානාය මග්ගපටිපාටියා

සබ්බකිලෙසෙහි මම චිත්තං විමුත්තං අහොසි. තෙන ඵලප්පත්තිං දස්සෙති. මග්ගක්ඛණෙ හි කිලෙසා විමුච්චන්ති නාම; ඵලක්ඛණෙ විමුත්තාති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

නාගසමාලත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"අහං මිද්ධෙන"ති ආයස්මතො භගුත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුයො පුප්ඵෙහි පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන නිම්මානරතීසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සක්‍ය රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා භගූති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො අනුරුද්ධ කිම්බිලෙහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා බාලකලොණකගාමෙ වසන්තො එකදිවසං මිද්ධාභිභවං විනොදෙතුං විහාරතො නික්ඛම්ම චඞ්කමං අභිරුහන්තො පරිපතිත්වා තදෙව අංකුසං කත්වා මිත්ථිද්ධං විනොදෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පරිනිබ්බුතෙ භගවති පදුමුත්තරෙ මහායසෙ
පුප්ඵවටංසකෙ[1] කත්වා සරීරං අභිරොපයිං.

තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා නිම්මානං අගමාසහං;
දෙවලොකං ගතො සන්තො පුඤ්ඤකම්මං සරාමහං.

අම්බරා පුප්ඵවස්සො මෙ සබ්බකාලං පවස්සති,
සංසරාමි මනුස්සෙසු[2] රාජා හොමි මහායසො.

තහිං කුසුමවස්සො මෙ අභිවස්සති සබ්බදා,
තස්සෙව පුප්ඵපූජාය වාහසා සබ්බදස්සිනො.

අයං පච්ඡිමකො මය්හං, චරිමො වත්තතෙ භවො,
අජ්ජාපි පුප්ඵවස්සො මෙ අභිවස්සති සබ්බදා.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච වීතිනා මෙන්තො සත්ථාරා එකවිහාරං අනුමොදිතුං උපගතෙන "කොසි ත්වං භික්ඛු අප්පමත්තො විහරසී"ති පුට්ඨො අත්තනො අප්පමාදවිහාරං නිවෙදෙන්තො:-

"අහං මිද්ධෙන පකතො විහාරා උපනික්ඛමිං;
චඞ්කමං අභිරුහන්තො තත්ථෙව පපතිං ඡමා.

---

1. සී. I. වටංසකෙ. 2. සංසරාමි මනුස්සෙ ච. අප. පා.

ගත්තානි පරිමජ්ජිත්වා පුන පාරුය්හ චඞ්කමං
චඞ්කමෙ චඞ්කමිං සොහං අජ්ඣත්තං සුසමාහිතො.

තතො මෙ මනසීකාරො යොනිසො උදපජ්ජථ,
ආදීනවො පාතුරහු, නිබ්බිදා සමතිට්ඨථ.

තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, පස්ස ධම්මසුධම්මතං,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ඉමා චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"මිද්ධෙන පකතො"**ති: කායාලසියසංඛාතෙන අසතිවිඝාතසභාවෙන මිද්ධෙන අභිභූතො. **"විහාරා"**ති: සෙනාසනතො. **"උපනික්ඛමි"**න්ති: චඞ්කමිතුං නික්ඛමිං. **"තත්ථෙව පපතිං ඡමා"**ති: තත්ථෙව චඞ්කමනසොපානෙ නිද්දාභිභූතතාය භූමියං පරිපතිං. **"ගත්තානි පරිමජ්ජිත්වා"**ති: භූමියං පතනෙන පංසුකිතානි අත්තනො සරීරාවයවානි අනොමජ්ජිත්වා. **"පුන පාරුය්හ චඞ්කම"**න්ති: පතිතොදතගන්ති සංකොචං අනාපජ්ජිත්වා පුනපි චඞ්කමනට්ඨානං අභිරුහිත්වා. **"අජ්ඣත්තං සුසමාහිතො"**ති: ගොචරජ්ඣත්තෙන කම්මට්ඨානෙ නීවරණවික්ඛම්භනෙන සුට්ඨු සමාහිතො එකග්ගචිත්තො හුත්වා චඞ්කමින්ති යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

භගුත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පරෙ ච"ති ආයස්මතො **සභියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **කකුසන්ධස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං විහාරා ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො උපාහනං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙ සුවණ්ණචෙතියෙ ඡහි කුලපුත්තෙහි සද්ධිං අත්තසත්තමො සාසනෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො ඉතරෙ ආහ: "මයං පිණ්ඩපාතාය ගච්ඡන්තා ජීවිතෙ සාපෙක්ඛා හොම, ජීවිතෙ සාපෙක්ඛෙනාව න සක්කා ලොකුත්තරං ධම්මං අධිගන්තුං. පුථුජ්ජනකාලකිරියා ච දුක්ඛා; හන්ද මයං නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා පබ්බතං ආරුය්හ කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛා සමණධම්මං කරොමා"ති. තෙ තථා අකංසු. අථ තෙසං මහාථෙරො උපනිස්සයසම්පන්නතා තදහෙව ඡළභිඤ්ඤො හුත්වා උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතං උපනෙසි. ඉතරෙ "තුම්හෙ භන්තෙ කතකිච්චා තුම්හෙහි සද්ධිං සල්ලාපමත්තම්පි පපඤ්චො සමණධම්මමෙව මයං කරිස්සාම තුම්හෙ අත්තනො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරමනුයුඤ්ජථා"ති

වත්වා පිණ්ඩපාතං පටික්ඛිපිංසු. ථෙරො තෙ සංපටිච්ඡාපෙතුං අසක්කොන්තො අගමාසි. තතො තෙසං එකො විහතිගච්චයෙන අභිඤ්ඤාපරිවාරං අනාගාමිඵලං සච්ඡිකත්වා තෙහි පටික්ඛිත්තො අගමාසි. තෙසු ඛීණාසවත්ථෙරො පරිනිබ්බායි. අනාගාමී සුද්ධාවාසෙසු උප්පජ්ජි. ඉතරෙ පුථුජ්ජනකාලකිරියමෙව කත්වා ඡසු කාමසග්ගෙසු අනුලොමපටිලොමතො දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකා චවිත්වා එකො මල්ලරාජකුලෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි; එකො ගන්ධාරරාජකුලෙ, එකො බාහියරට්ඨෙ, එකො රාජගහෙ එකිස්සා කුලදාරිකාය කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. ඉතරො අඤ්ඤතරස්සා පරිබ්බාජිකාය කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සා කිර අඤ්ඤතරස්ස ඛත්තියස්ස ධීතා. තං මාතාපිතරො "අම්හාකං ධීතා සමයන්තරං ජානාතූ"ති එකස්ස පරිබ්බාජකස්ස නීයාතයිංසු. අථෙකො පරිබ්බාජකො තාය සද්ධිං විප්පටිපජ්ජි. තෙන සා ගබ්භං ගණ්හි. තං ගබ්භිනිං දිස්වා පරිබ්බාජිකා නික්කඩ්ඪිංසු. සා අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡන්තී අන්තරාමග්ගෙ සභායං විජායි. තෙනස්ස සභියොත්වෙව නාමං අකංසු. සො වඩ්ඪිත්වා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නානා සත්ථානි උග්ගහෙත්වා මහාවාදී හුත්වා වාදපසුතො විචරන්තො අත්තනො සදිසං අදිස්වා නගරද්වාරෙ අස්සමං කාරෙත්වා ඛත්තියකුමාරාදයො සිප්පං සික්ඛාපෙන්තො විහරන්තො අත්තනො මාතුයා ඉත්ථිභාවං ජිගුච්ඡන්ති යාව ඣානං උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නාය අභිසංඛරිත්වා දින්නෙ වීසති පඤ්හෙ ගහෙත්වා තෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡි. තෙ චස්ස තෙසං පඤ්හානං අත්ථං බ්‍යාකාතුං නාසක්ඛිංසු. සභියසුත්තවණ්ණනායං පන "සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මා තෙ පඤ්හෙ අභිසංඛරිත්වා අදාසී"ති ආගතං. තං "තදා පන භගවා පවත්තවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං ආගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහාසි. තදා සභියො තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසංකමිත්වා තෙ පඤ්හෙ පුච්ඡි. සත්ථා තස්ස පඤ්හෙ බ්‍යාකාසී"ති සබ්බං සභියසුත්තෙන ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං. සභියො පන භගවතා තෙසු පඤ්හෙසු බ්‍යාකතෙසු පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"කකුසන්ධස්ස මුනිනො බ්‍රාහ්මණස්ස වුසීමතො
දිවාවිහාරං වජතො අක්කමිතමදුසගං.

ඉමස්මිං තාව කප්පස්මිං යං දුනමද්දිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. අක්කමනස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහා පන හුත්වා දෙවදත්තෙන සංඝභෙදාය පරක්කමන්තෙන දෙවදත්තපක්ඛිකානං භික්ඛූනං ඔවාදං දෙන්තො:–

"පරෙ ච න විජානන්ති මයමෙත්ථ යමාමසෙ;
යෙ ච තත්ථ විජානන්ති, තතො සම්මන්ති මෙධගා.

යදා ච අවිජානන්තා ඉරියන්ත්‍යමරා විය,
විජානන්ති ච යෙ ධම්මං ආතුරෙසු අනාතුරා.

යං කිඤ්චි සිථිලං කම්මං සංකිලිට්ඨඤ්ච යං වතං
සඞ්කස්සරං බ්‍රහ්මචරියං න තං හොති මහප්ඵලං.

යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවො නූපලබ්භති,
ආරකා හොති සද්ධම්මා නභං පුථුවියා යථා"ති

චතූහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ "**පරෙ**"ති: පණ්ඩිතෙ ඨපෙත්වා තතො අඤ්ඤෙ; "ධම්මං අධම්මො"ති ආදීනි භෙදකරවත්ථූනි දීපනවසෙන විවාදපසුතා පරෙ නාම. තෙ'ත්ථ විවාදං කරොන්තා මයං යමාමසෙ උපරමාම නස්සාම සතතං සමිතං මච්චුසන්තිකං ගච්ඡාමාති න ජානන්ති. "**යෙ ච තත්ථ විජානන්ති**"ති: යෙ තත්ථ පණ්ඩිතා මයං මච්චුසමීපං ගච්ඡාමාති විජානන්ති. "**තතො සම්මන්ති මෙධගා**"ති: එවං හි තෙ ජානන්තා යොනිසො මනසිකාරං උප්පාදෙත්වා මෙධගානං කලහානං වූපසමාය පටිපජ්ජන්ති අථ තෙසං තාය පටිපත්තියා තතො මෙධගා සම්මන්ති. අථවා '**පරෙ චා**'ති: යෙ සත්ථු ඔවාදානුසාසනියා අග්ගහණෙන සාසනතො බාහිරතාය පරෙ, තෙ යාව මයං මිච්ඡාගාහං ගහෙත්වා එත්ථ ඉධලොකෙ සාසනස්ස පටිනිග්ගාහෙන යමාමසෙ වායමාමාති න විජානන්ති; තාව විවාදා න වූපසමන්ති. යදා පන තස්ස ගාහස්ස විස්සජ්ජනවසෙන යෙ ච තත්ථ තෙසු විවාදපසුතෙසු ධම්මාධම්මං ධම්මාදිතො යථා යථාභූතං විජානන්ති තතො තෙසං සන්තිකා තෙ පණ්ඩිත පුරිසෙ නිස්සාය විවාදසඞ්ඛාතා මෙධගා සම්මන්තීති. එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. '**යදා**'ති: යස්මිං කාලෙ. "**අවිජානන්තා**"ති: විවාදස්ස වූපසමූපායං ධම්මාධම්මෙ වා යථාවතො අජානන්තා. "**ඉරියන්ත්‍යමරාවියා**"ති: අමරා විය ජරාමරණං අතික්කන්තා විය උද්ධතා උන්නළා මුඛරා විකිණ්ණවාචා චපලා හුත්වා වත්තන්ති වසන්ති තදා විවාදෙ න වූපසම්මතෙව. "**විජානන්ති ච යෙ ධම්මං ආතුරෙසු අනාතුරා**"ති: යෙ පන සත්ථු සාසනධම්මං යථාභූතං ජානන්ති තෙහි කිලෙසරොගෙන ආතුරෙසු සත්තෙසු අනාතුරා නික්කිලෙසා අනීඝා විහරන්ති. තෙසං වසෙන විවාදෙ අච්චන්තමෙව වූපසම්මතීති අධිප්පායො.

"**යං කිඤ්චි සිථිලං කම්ම**"න්ති: ඔලීයිත්වා කරණෙන සිථිලගාහං කත්වා සාථලිකභාවෙන කතං යං කිඤ්චි කුසලකම්මං. "**සංකිලිට්ඨ**"න්ති: වෙසියාදිකෙ අගොචරෙ චරණෙන කුහනාදිමිච්ඡාජීවෙන වා සංකිලිට්ඨං වතසමාදානං. "**සඞ්කස්සර**"න්ති: සඞ්කාහි සරිතබ්බං විහාරෙ කිඤ්චි අසාරුප්පං සුත්වා නූන අසුකෙන කතන්ති පරෙහි ආසඞ්කිතබ්බං උපොසථකිච්චාදීසු අඤ්ඤතරකිච්චවසෙන සන්නිපතිතම්පි සඞ්ඝං දිස්වා අද්ධා ඉමෙ මම චරියං ඤත්වා මං උක්ඛිපිතුකාමා සන්නිපති

ToC

තාති එවං අත්තනො වා ආසංකාති සරිතං උස්සංකිතපරිසංකිතං. **“න තං හොතී”**ති: තං එවරූපං බ්‍රහ්මචරියං සමණධම්මකරණං තස්ස පුග්ගලස්ස මහප්ඵලං න හොති තස්ස මහප්ඵලාභාවෙනෙව පච්චයදායකානම්පිස්ස න මහප්ඵලං හොති. තස්මා සල්ලෙඛවුත්තිනොව විවාදස්ස අවසරො නත්ථීති අධිප්පායො.

“ගාරවො නූපලබ්භතී”ති: අනුසාසනියා අප්පදක්ඛිණග්ගාහිභාවෙන ගරුකාතබ්බෙසු සබ්‍රහ්මචාරීසු යස්ස පුග්ගලස්ස ගාරවො ගරුකරණං න විජ්ජති. **“ආරකා හොති සද්ධම්මා”**ති: සො එවරූපො පුග්ගලො පටිවෙධසද්ධම්මතොපි පටිපත්තිසද්ධම්මතොපි දූරෙ හොති. න හි තං ගරුං සික්ඛාපෙන්ති අවිනීයන්තො අසික්ඛමානො න පටිපජ්ජති. අප්පටිපජ්ජන්තො කුතො සද්ධම්මං පටිවිජ්ඣිස්සති. තෙනාහ:–**“ආරකා හොති සද්ධම්මා”**ති. යථා කිං? **“නභං පුථුවියා යථා”**ති ආකාසං නභං පුථුවියා පථවිධාතුයා සභාවතො දූරෙ න කදාචි සම්මිස්සභාවො, සද්ධම්මතො එවං සමපදමිදන්ති දස්සෙති තෙනෙවාහ:–

“නභං ච දූරෙ පථවී ච දූරෙ පාරං සමුද්දස්ස තදාහු දූරෙ
තතො හවෙ දූරතරං වදන්ති සතං ච ධම්මං අසතං ච රාජා”ති.

සභියත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“ධිරත්ථූ”ති ආයස්මතො **නන්දකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ මහාවිභවො සෙට්ඨි හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං භික්ඛුනොවාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා සතසහස්සග්ඝනිකෙන වත්ථෙන භගවන්තං පූජෙත්වා පණිධානමකාසි. සත්ථු බොධිරුක්ඛෙ පදීපපූජං ච පවත්තෙසි. සො තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො **කකුසන්ධස්ස** භගවතො කාලෙ සාරිකාසකුණො හුත්වා මධුරකූජිතං කූජන්තො සත්ථාරං පදක්ඛිණං අකාසි. අපරභාගෙ මයූරො හුත්වා අඤ්ඤතරස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වසනගුහාද්වාරෙ පසන්නමානසො දිවසෙ දිවසෙ තික්ඛත්තුං මධුරවස්සිතං **වස්සි**. එවං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤානි කත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා **නන්දකො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

“**පදුමුත්තරස්ස** භගවතො බොධියා පාදපුත්තමෙ
පසන්නචිත්තො සුමනො තයො උක්කෙ අධාරයිං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යාහං උක්කමධාරයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. උක්කාදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො සත්ථාරා භික්ඛුණොවාදෙ ආණත්තො එකස්මිං උපොසථදිවසෙ පඤ්ච භික්ඛුණිසතානි එකොවාදෙනෙව අරහත්තං පාපෙසි. තෙන නං භගවා භික්ඛුණොවාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. අථෙකදිවසං ථෙරං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තං අඤ්ඤා පුරාණදුතියිකා ඉත්ථී කිලෙසවසෙන ඔලොකෙත්වා හසි. ථෙරො තස්සා තං කිරියං දිස්වා සරීරස්ස පටිකූලවිභාවනමුඛෙන ධම්මං කථෙන්තො:–

“ධිරත්ථු පූරෙ දුග්ගන්ධෙ මාරපක්ඛෙ අවස්සුතෙ
නව සොතානි තෙ කායෙ යානි සන්දන්ති සබ්බදා.

මා පුරාණං අමඤ්ඤිත්ථො, මා සාදෙසි තථාගතෙ;
සග්ගෙපි තෙ න රජ්ජන්ති කිමඞ්ග පන මානුසෙ.

යෙ ච ඛො බාලා දුම්මෙධා දුම්මන්තී මොහපාරුතා,
තාදිසා තත්ථ රජ්ජන්ති මාරඛිත්තස්මිං බන්ධනෙ.

යෙසං රාගො ච දොසො ච අවිජ්ජා ච විරාජිතා,
තාදී තත්ථ න රජ්ජන්ති ඡින්නසුත්තා අබන්ධනා”ති

ගාථා අභාසි.

තත්ථ **‘ධි’**ති: ජිගුච්ඡනත්ථෙ නිපාතො. **“අත්ථු”**ති, රකාරො පදසන්ධිකරො. “ධිරත්ථු තං ජිගුච්ඡාමි තව ධික්කාරො හොතූ”ති අත්ථො. **“පූරෙ”**ති ආදීනි තස්සා ධික්කාතබ්බභාවදීපනානි ආමන්තනවචනානි. **“පූරෙ”**ති: අතිවියජෙගුච්ඡෙහි නානාකුණපෙහි නානාවිධඅසුචීහි සම්පුණ්ණෙ. **“දුග්ගන්ධෙ”**ති: කුණපපරිහතත්තා එව සභාවදුග්ගන්ධෙ. **“මාරපක්ඛෙ”**ති: යස්මා විසභාගවත්ථු අභිජුජ්ජනානං අයොනිසො මනසිකාරනිමිත්තතාය කිලෙසමාරං වඩ්ඪෙන්ති, දෙවපුත්තමාරස්ස ච ඔතාරං පවිට්ඨං දෙති, තස්මා මාරස්ස පක්ඛො හොතීති වුත්තං මාරපක්ඛෙති. **“අවස්සුතෙ”**ති: සබ්බකාලං කිලෙසාවස්සවනෙන තහිං තහිං අසුචිනිස්සන්දනෙන ච අවස්සුතෙ. ඉදානිස්සා **“නව සොතානි තෙ කායෙ යානි සන්දන්ති සබ්බදා”**ති: අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකොති ආදිනා වුත්තං අසුචිනො අවස්සවනට්ඨානං දස්සෙති. එවං පන නවච්ඡිද්දං ධුවස්සවං අසුචිභරිතං කායකලිං යථාභූතං ජානන්තී මා පුරාණං අමඤ්ඤිත්ථො පුරාණං අජානනකාලෙ පවත්තං හසිතලපිතං කීළිතං මා මඤ්ඤි. ඉදානිපි එවං පටිපජ්ජිස්සතීති මා චින්තෙහි. **“මා සාදෙසි තථාගතෙ”**ති: යථා උපනිස්සයසම්පත්තියා පුරිමකබුද්ධසාවකා ආගතා යථා වා තෙ සම්මාපටිපත්තියා ගතා පටිපන්නා යථා ච රූපධම්මානං තථලක්ඛණං තථධම්මෙ ච අරියසච්චානි

ආගතා අධිගතා අවබුද්ධා යථා ඉමෙපීති එවං ආගමනාදිඅත්ථෙන තථාගතෙන අරියසාවකෙන පකතිසත්තෙන විය අවඤ්ඤාය කිලෙසවසෙන ච උපසංකමනාදිනා මා ආසාදෙසි. අනාසාදෙතබ්බතාය කාරණමාහ. **“සග්ගෙපි තෙ න රජ්ජන්ති කිමඞ්ග පන මානුසෙ”**ති: සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙනාපි අක්ඛාතෙ පරියොසාපෙතුං අසක්කුණෙය්‍යසුඛෙ **සග්ගෙපි** තෙ සාවකබුද්ධා න රජ්ජන්ති සංඛාරෙසු **ආදීනවස්ස සුපරිදිට්ඨත්තා** රාගං න ජනෙන්ති; කිමඞ්ගපන මීළ්හරාසිසදිසෙ මානුසෙ කාමගුණෙ තත්ථ න රජ්ජන්තීති වත්තබ්බමෙව නත්ථි. **“යෙ ච ඛො”**ති: යෙ පන බාල්‍යයොගතො බාලා, ධම්මොජපඤ්ඤාය අභාවතො දුම්මෙධා, අසුභෙ සුභානුපස්සනෙන දුච්චින්තිතචින්තිතාය දුම්මතිනො, මොහෙන අඤ්ඤාණගුණෙන සබ්බසො පරිච්ඡාදිතචිත්තතාය මොහපාරුතා, තාදිසා තථාරූපා අන්ධපුථුජ්ජනා තත්ථ තස්මිං ඉත්ථිසඤ්ඤිතෙ මාරඛිත්තස්මිං බන්ධනෙ මාරෙන ඔඩ්ඩිතමාරපාසෙ රජ්ජන්ති රත්තා ගිද්ධා ගථිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොපන්නා දිස්සන්ති. **“විරජිතා”**ති: යෙසං පන ඛීණාසවානං තෙලඤ්ජනරාගො විය දුම්මොචනීයසභාවො රාගො සපත්තො විය ලද්ධොකාසො දූසනසභාවො දොසො අඤ්ඤාණභාවො අවිජ්ජා ච අරියමග්ගවිරාගෙන සබ්බසො විරාජිතා පහීනා සමුච්ඡින්නා තාදිසා අග්ගමග්ගසත්ථෙන ඡින්නභවනෙත්තිසුත්තා තතො එව කත්ථචිපි බන්ධිතාභාවතො අබන්ධිතා තත්ථ තස්මිං යථාවුත්තෙ මාරපාසෙ න රජ්ජන්ති. එවං ථෙරො තස්සා ඉත්ථියා ධම්මං කථෙත්වා ගතො.

නන්දකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“පඤ්චපඤ්ඤාසා”ති ආයස්මතො **ජම්බුකත්ථෙරස්ස** ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො **තිස්සස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු සම්බොධිං සද්දහන්තො බොධිරුක්ඛං වන්දිත්වා වීජනෙන පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා අඤ්ඤතරෙන උපාසකෙන කාරිතෙ ආරාමෙ ආවාසිකො හුත්වා විහරන්තො තෙන උපට්ඨියමානො. අථෙකදිවසං එකො ඛීණාසවත්ථෙරො ලූඛචීවරධරො කෙසොහාරණත්ථං අරඤ්ඤතො ගාමාභිමුඛො ආගච්ඡති. තං දිස්වා සො උපාසකො ඉරියාපථෙ පසීදිත්වා කප්පකෙන කෙසමස්සූනි ඔහාරාපෙත්වා පණීතභොජනං භොජෙත්වා සුන්දරානි චීවරානි දත්වා ඉධෙව භන්තෙ වසථාති වසාපෙසි. තං දිස්වා ආවාසිකො ඉස්සාමච්ඡෙරපකතො ඛීණාසවත්ථෙරං ආහ: වරමෙතස්ස භික්ඛුනො ඉමිනා පාපූපාසකෙන උපට්ඨියමානස්ස එවං ඉධවසනතො අඞ්ගුලීහි කෙසෙ ලුඤ්චිත්වා අචෙලස්ස සතො[1] ගූථමුත්තාහාරජීවන”න්ති. එවං ච පන වත්වා තාවදෙව වච්චකුටිං

---

1. සී. I & IV. අචෙලො හුත්වා.

පවිසිත්වා පායාසං වඩ්ඪෙන්තො විය හත්ථෙන ගූථං වඩ්ඪෙත්වා යාවදත්ථං ඛාදි, මුත්තඤ්ච පිවි, ඉමිනා නියාමෙන යාවතායුකං ඨත්වා කාලං කත්වා නිරයෙ පච්චිත්වා පුන ගූථනිරයෙ අසුචිමුත්තාහාරො වසිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන මනුස්සෙසු උප්පජ්ජන්තොපි පඤ්චජාතිසතානි නිගණ්ඨො හුත්වා ගූථභක්ඛො අහොසි. පුන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තමානොපි අරියූපවාදබලෙන දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ථඤ්ඤං වා ඛීරං වා සප්පිං වා පායමානො තං ඡඩ්ඩෙත්වා මුත්තමෙව පිවති. ඔදනං භොජියමානො තං ඡඩ්ඩෙත්වා ගූථමෙව ඛාදති. එවං ගූථමුත්තපරිභොගෙන වඩ්ඪෙන්තො වයප්පත්තොපි තදෙව පරිභුඤ්ජති. මනුස්සා නං වාරෙතුං අසක්කොන්තා පරිච්චජිංසු. සො ඤාතකෙහි පරිච්චත්තො නග්ගපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා න නහායති රජොජල්ලධරො කෙසමස්සූනි ලුඤ්චිත්වා අඤ්ඤෙ ඉරියාපථෙ පටික්ඛිපිත්වා එකපාදෙන තිට්ඨති. නිමන්තනං න සාදියති, මාසොපවාසං අධිට්ඨාය පුඤ්ඤත්ථිකෙහි දින්නභොජනං මාසෙ මාසෙ එකවාරං කුසග්ගෙන ගහෙත්වා දිවා ජිව්හග්ගෙන ලෙහති, රත්තියං පන අල්ලගූථං සප්පාණකන්ති අඛාදිත්වා සුක්ඛගූථමෙව ඛාදති. එවං කරොන්තස්ස පඤ්චපඤ්ඤාසවස්සානි වීතිවත්තානි. මහාජනො "මහාතපො පරමප්පිච්ඡො"ති මඤ්ඤමානො තන්නින්නො තප්පොණො අහොසි. අථ භගවා තස්ස හදයබ්භන්තරෙ ඝටෙ පදීපං විය අරහත්තූපනිස්සයං පජ්ජලන්තං දිස්වා සයමෙව තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා එහිභික්ඛූපසම්පදාය ලද්ධූපසම්පදං විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන ධම්මපදෙ "මාසෙ මාසෙ කුසග්ගෙනා"ති ගාථාවණ්ණනාය වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. අරහත්තෙ පන පතිට්ඨිතො පරිනිබ්බානකාලෙ ආදිතො මිච්ඡාපටිපජ්ජිත්වාපි "සම්මාසම්බුද්ධං නිස්සාය සාවකෙන අධිගන්තබ්බං මයා අධිගත"න්ති දස්සෙන්තො:-

"පඤ්චපඤ්ඤාස වස්සානි රජොජල්ලමධාරයිං,
භුඤ්ජන්තො මාසිකං භත්තං කෙසමස්සුං අලොචයිං,

එකපාදෙන අට්ඨාසිං, ආසනං පරිවජ්ජයිං,
සුක්ඛගූථානි ච ඛාදිං, උද්දෙසං ච න සාදියිං.

එතාදිසං කරිත්වාන බහුං දුග්ගතිගාමිනං
වුය්හමානො මහොඝෙන බුද්ධං සරණමාගමං.

සරණාගමනං පස්ස, පස්ස ධම්මසුධම්මතං,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ඉමා චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**පඤ්චපඤ්ඤාස වස්සානි රජොජල්ලමධාරයි**"න්ති: නග්ගපබ්බජ්ජූපගමනෙන නහානපටික්ඛෙපතො පඤ්චාධිකානි පඤ්ඤාස වස්සානි සරීරෙ ලග්ගං ආගන්තුකරෙණුසඞ්ඛාතං රජො සරීරමල

සංඛාතං ජල්ලං ච කායෙන ධාරයිං. **"භුඤ්ජන්තො මාසිකං භත්ත"**න්ති: රතනත්තයං ගුණං බාධෙන්තො ලොකවඤ්චනත්ථං මාසොපවාසිකො නාම හුත්වා පුඤ්ඤත්ථිකෙහි දින්නභොජනං මාසෙ මාසෙ එකෙකවාරං දිවා ජිව්හග්ගෙන ඵුසනවසෙන භුඤ්ජන්තො. **"අලුඤ්චිසි"**න්ති: තාදිචරියාය පක්ඛිපෙත්වා සිප්පිලමූලං කෙසමස්සුං අඞ්ගුලීහි මුඤ්චාපෙසිං. **"එකපාදෙන අට්ඨාසිං ආසනං පරිවජ්ජයි"**න්ති: සබ්බෙන සබ්බං ආසනං නිසජ්ජං පරිවජ්ජෙසිං. තිට්ඨන්තො ච උභො හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා එකෙනෙව පාදෙන අට්ඨාසිං. **"උද්දෙස"**න්ති: නිමන්තනං, උද්දිස්සකතන්ති කෙචි. **"න සාදියි"**න්ති: න සම්පටිච්ඡිං. පටික්ඛිපින්ති අත්ථො. **"එතාදිසං කරිත්වාන බහුං දුග්ගතිගාමින"**න්ති: එදිසං එවරූප විපාකනිබ්බත්තකං දුග්ගතිගාමිනං බහුං පාපකම්මං පුරිමජාතිසු ඉධ ච කත්වා උප්පාදෙත්වා. **"වුය්හමානො මහොඝෙනා"**ති: කාමොඝාදිනා මහතා ඔඝෙන විසෙසතො දිට්ඨොඝෙන අපායසමුද්දං පති ආකඩ්ඪියමානො. "බුද්ධං **සරණමාගම**"න්ති: හාදිසෙන පුඤ්ඤකම්මවිපාකෙන කිච්ඡෙන මනුස්සත්තභාවං ලභිත්වා ඉදානි පුඤ්ඤබලෙන බුද්ධං **සරණ**න්ති අගමාසිං. "සම්මාසම්බුද්ධො භගවා"ති අවෙච්චප්පසාදෙන **සත්ථරි පසීදිං.** **"සරණාගමනං පස්ස,පස්ස ධම්මසුධම්මත"**න්ති: ආයතනගතං මම සරණං පස්ස සාසනධම්මස්ස ච සුධම්මතං, යදහං මිච්ඡාපටිපන්නොපි එකොවාදෙනෙව සත්ථාරා එදිසං සම්පත්තිං සම්පාපිතො. **"තිස්සො විජ්ජා"**ති ආදිනා තං සම්පත්තිං දස්සෙති. තෙනාහ:-

> "**තිස්සස්සාහං** භගවතො බොධිරුක්ඛං අවන්දිසං
> පග්ගය්හ බීජනිං තත්ථ සීහාසනමබීජයිං.
>
> වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ සීහාසනමබීජයිං;
> දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බීජනාය ඉදං ඵලං.
> කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ජම්බුකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"ස්වාගතං වත"ති ආයස්මතො **සෙනකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො මොරහත්ථෙන භගවන්තං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උරුවෙලකස්සපත්ථෙරස්ස භගිනියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. **සෙනකොතිස්ස** නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො ඝරාවාසං වසති. තෙන ච සමයෙන මහාජනො සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ ඵග්ගුනමාසෙ උත්තරඵග්ගුන නක්ඛ

යෙන උස්සවං අනුභවන්තො ගයායං තිත්ථාභිසෙකං කරොති. තෙන තං උස්සවං ගයාඵග්ගුනීති වදන්ති. අථ භගවා තාදිසෙ උස්සවදිවසෙ වෙනෙය්‍යානුකම්පාය ගයාතිත්ථසමීපෙ විහරති. මහාජනොපි තිත්ථාභිසෙකාධිප්පායෙන තතො තතො තං ඨානං උපගච්ඡති. තස්මිං ඛණෙ සෙනකොපි තිත්ථාභිසෙකත්ථං තං ඨානං උපගතො සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා උපසංකමිත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"මොරහත්ථං ගහෙත්වාන උපනෙසිං ලොකනායකං
පසන්නචිත්තො සුමනො මොරහත්ථං අදාසහං.

තෙන මෙ මොරහත්ථෙන චෙතනාපණිධීහි ච
නිබ්බායිංසු තයො අග්ගී, ලභාමි විපුලං සුඛං.

අහො බුද්ධා! අහො ධම්මා! අහො නො සත්ථුසම්පදා!
දත්වානාහං මොරහත්ථං ලභාමි විපුලං සුඛං.

තිවිධග්ගී නිබ්බුතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා,
සබ්බාසවා පරික්ඛීණා, නත්ථිදානි පුනබ්භවො.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. මොරහත්ථස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො උදානවසෙන:-

"ස්වාගතං වත මෙ ආසි ගයායං ගයාඵග්ගුයා
යං අද්දසාසිං සම්බුද්ධං දෙසෙන්තං ධම්මමුත්තමං.

මහප්පභං ගණාචරියං අග්ගප්පත්තං විනායකං
සදෙවකස්ස ලොකස්ස ජිනං අතුලදස්සනං

මහානාගං මහාවීරං මහාජුතිමනාසවං
සබ්බාසවපරික්ඛීණං සත්ථාරමකුතොභයං.

චිරසංකිලිට්ඨං වත මං දිට්ඨිසන්දානසන්දිතං
විමොචයී යො භගවා සබ්බගන්ථෙහි සෙනක"න්ති

චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"ස්වාගතං වත මෙ ආසී"**ති: මයා සුට්ඨු ආගතං වත ආසි මම වා සුන්දරං වත ආගමනං ආසි. **"ගයාය"**න්ති: ගයා තිත්ථසමීපෙ. **"ගයාඵග්ගුයා"**ති: ගයාඵග්ගූති ලද්ධවොහාරෙ ඵග්ගුනමාසස්ස උත්තරඵග්ගුණනක්ඛත්තෙන. 'ය'න්ති අතිසාගතභාවස්ස කාරණදස්සනං. තත්ථ **'ය'**න්ති: යස්මා. **"අද්දසාසි"**න්ති: අද්දක්ඛිං. **"සම්බුද්ධ"**න්ති: සම්මා

සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්බුද්ධං. "**දෙසෙන්තං ධම්මමුත්තමං**"ති: උත්තමං අග්ගං සබ්බසෙට්ඨං එකන්තනීයානිකං ධම්මං විනෙය්‍යජ්ඣාසයානුරූපං භාසන්තං. "**මහප්පභ**"න්ති: මහතියා සරීරප්පභාය ච ඤාණප්පභාය ච සමන්නාගතං. "**ගණාචරිය**"න්ති: භික්ඛුපරිසාදීනං ගණානං උත්තමෙන දමථෙන ආචාරසික්ඛාපනෙන ගණාචරියං, අග්ගභූතානං සීලාදීනං ගුණානං අධිගමෙන අග්ගප්පත්තං, දෙවමනුස්සාදීනං පරමෙන විනයෙන විනයනතො සයං නායකරහිතත්තා ච විනායකං, කෙන චි අනභිභූතං සයං නායකරහිතත්තා ච විනායකං. සකලං ලොකං අභිභවිත්වා ඨිතත්තා පඤ්චන්නම්පි මාරානං ජිතත්තා ච සදෙවකස්ස ලොකස්සපි ජිනං සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගජිනං, බත්තිංසවරමහාපුරිසලක්ඛණ අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනාදිපතිමණ්ඩිතරූපකායතාය දසබල චතුවෙසාරජ්ජාදිගුණපතිමණ්ඩිත ධම්මකායතාය ච සදෙවකෙන ලොකෙන අපරිමෙය්‍යදස්සනතාය අසදිසදස්සනතාය ච අතුලදස්සනං, ගතිබලපරක්කමාදිසම්පත්තියා මහානාගසදිසත්තා නාගෙසුපි ඛීණාසවෙසු මහානුභාවතාය මහානාගං, මාරසෙන විමථනතො මහාවික්කන්තතාය ච මහාවීරං. "**මහාජුති**"න්ති: මහාපතාපං. මහාතෙජන්ති අත්ථො. නත්ථි එතස්ස චත්තාරොපි ආසවාති=අනාසවං. සබ්බෙ ආසවා සවාසනා පරික්ඛීණා එතස්සාති=සබ්බාසවපරික්ඛීණං. කාමං සාවකබුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා ච ඛීණාසවා ච, සබ්බඤ්ඤුබුද්ධා එව සවාසනං ආසවෙ ඛෙපෙන්තීති දස්සනත්ථං අනාසවන්ති වත්වා පුන සබ්බාසවපරික්ඛීණන්ති වුත්තං. තෙන වුත්තං සබ්බෙ ආසවා සවාසනා පරික්ඛීණා එතස්සාති=සබ්බාසවපරික්ඛීණන්ති. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං වෙනෙය්‍යානං අනුසාසනතො සත්ථාරං චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදතාය කුතොචිපි භයාභාවතො අකුතොභයං එවරූපං සම්මාසම්බුද්ධං යං යස්මා අද්දසාසිං තස්මා ස්වාගතං වත මෙ ආසීති යොජනා. ඉදානි සත්ථු දස්සනෙන අත්තනා ලද්ධං ගුණං දස්සෙන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ. තස්සත්ථො:–කාජිකපුණ්ණලාබු විය තක්කභරිතචාටි විය වසාපීතපිලොතිකා විය ච සංකිලෙසවත්ථූහි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ චිරකාලසංකිලිට්ඨං ගද්දූලබන්ධනෙන විය ථාමෙන සාරමෙයං සක්කායත්ථම්භෙ දිට්ඨසඤ්ඤෙන දිට්ඨිබන්ධනෙන සන්නිසිතං බන්ධිතං තතො විමොචෙන්තො ච අභිජ්ඣාදීහි සබ්බගන්ථෙහි මං සෙනකං අරියමග්ගහත්ථෙන විමොචයි වත සො භගවා මය්හං සත්ථාති භගවති අභිප්පසාදං පවෙදෙති.

සෙනකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**සො දන්ධකාලෙ**"ති ආයස්මතො **සම්භූතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ චන්දභාගාය නදියා

තීරෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්තො එකදිවසං අඤ්ඤතරං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා කතඤ්ජලී අජ්ජුනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා සම්භූතොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො භගවතො පරිනිබ්බානස්ස පච්ඡා ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"චන්දභාගානදීතීරෙ අහොසිං කින්නරො තදා
අද්දසං විරජං බුද්ධං සයම්භුං අපරාජිතං.

පසන්නචිත්තො සුමනො වෙදජාතො කතඤ්ජලී
ගහෙත්වා අජ්ජුනං පුප්ඵං සයම්භුං අභිපූජයිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා කින්නරං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

ඡත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජමකාරයිං
දසක්ඛත්තුං ච චක්කවත්ති මහාරජ්ජමකාරයිං.

පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.
සුඛෙත්තෙ වපිතං බීජං සයම්භුස්මිං අහො මම.

කුසලංව ජීතෙ මය්හං පබ්බජ්ජා අනගාරියං
පූජාරහො අහං අජ්ජ සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං -පෙ- කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ භගවති වෙසාලිකෙසු වජ්ජිපුත්තකෙසු දසවත්ථූනි පග්ගය්හ ඨිතෙසු කාකණ්ඩකපුත්තෙන යසත්ථෙරෙන උස්සාහිතෙහි සත්තසතෙහි ඛීණාසවෙහි භණ්ඩිකං භින්දිත්වා සද්ධම්මං පග්ගණ්හන්තෙහි ධම්මවිනයසඞ්ගහෙ කතෙ තෙසං වජ්ජිපුත්තකානං උද්ධම්මං උබ්බිනයං දීපනෙ ධම්මසංවෙගෙන ථෙරො:-

"යො දන්ධකාලෙ තරති තරණීයෙ ච දන්ධයෙ,
අයොනි[1] සංවිධානෙන බාලො දුක්ඛං නිගච්ඡති.

තස්සත්ථා පරිහායන්ති කාළපක්ඛෙව චන්දිමා,
ආයසක්‍යඤ්ච පප්පොති මිත්තෙහි ච විරුජ්ඣති.

යො දන්ධකාලෙ දන්ධෙති තරණීයෙ ච තාරයෙ,
යොනිසො සංවිධානෙන සුඛං පප්පොති පණ්ඩිතො.

---

1. අයොනිසො. P. T. S.

තස්සත්ථා පරිපූරෙන්ති සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා
යසොකිත්තිඤ්ච පප්පොති මිත්තෙහි න විරුජ්ඣතී"ති

ඉමා ගාථා භණන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **"යො දන්ධකාලෙ තරතී"**ති කිස්මිඤ්චි සාතතබ්බවත්ථුස්මිං "කප්පති නු ඛො, න නු ඛො කප්පතී"ති විනයකුක්කුච්චෙ උප්පන්නෙ යාව ව්‍යත්තං විනයධරං පුච්ඡිත්වා කුක්කුච්චං තං න විනොදෙති තාව දන්ධිතාකාලෙ තස්ස කිච්චස්ස දන්ධායිතබ්බසමයෙ අරතිං මද්දිත්වා වීතික්කමං කරොති. **"තරණීයෙ ච දන්ධයෙ"**ති: ගහට්ඨස්ස තාව සරණගමනසීලසමාදානාදිකෙ පබ්බජිතස්ස වත්තපටිවත්තකරණාදිකෙ සමථවිපස්සනානුයොගෙ ච තරිතබ්බෙ සම්පත්තෙ සීඝං තං කිච්චං අනනුයුඤ්ජිත්වා ආගමිමාසෙ පක්ඛෙ සුවෙ වා කරිස්සාමීති දන්ධායෙය්‍ය තං කිච්චං අකරොන්තොව කාලං වීතිනාමෙය්‍ය. **"අයොනි සංවිධානෙනා"**ති: එවං දන්ධායිතබ්බෙ තරන්තො තරිතබ්බෙ ච දන්ධායන්තො අනුපාය සංවිධානෙන, උපායසංවිධානාභාවෙන බාලො මන්දබුද්ධිකො පුග්ගලො සම්පති ආයතිඤ්ච දුක්ඛං අනත්ථං පාපුණාති. **"තස්සත්ථා පරිහායන්තී"**ති: තස්ස තථාරූපස්ස පුග්ගලස්ස දිට්ඨධම්මිකාදිභෙදා අත්ථා කාළපක්ඛෙ චන්දිමා විය පරිහායන්ති දිවසෙ දිවසෙ පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡන්ති. අසුකො පුග්ගලො අස්සද්ධො අප්පසන්නො කුසීතො හීනවීරියොති ආදිනා අයසස්සං නින්දාභි ගරහිතබ්බතං පප්පොති පාපුණාති. **"මිත්තෙහි ච විරුජ්ඣතී"**ති: එවං පටිපජ්ජ මා එවං පටිපජ්ජාහි ඔවාදදායකෙහි කල්‍යාණමිත්තෙහි අවචනීයාමයන්ති ඔවාදස්ස අනාදානෙනෙව විරුද්ධො නාම හොති. සෙසගාථාචයස්ස වුත්තවිපරියායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. කෙචි පනෙත්ථ "තරති දන්ධයෙ"ති පදානං අත්ථං භාවනානිමිත්තස්ස පග්ගහනිග්ගහෙ උද්ධරන්ති, තං පච්ඡිමගාථාසු යුජ්ජති. පුරිමා හි ද්වෙ ගාථා පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය චරිතබ්බං සමණධම්මං අකත්වා කුසකුච්චපකාහනාය දසවත්ථූනි දීපෙත්වා සංඝෙන නික්කඩ්ඪිතෙ වජ්ජිපුත්තකෙ සන්ධාය ථෙරෙන වුත්තා; පච්ඡිමා පන අත්තසදිසෙ සම්මාපටිපන්නෙ සකත්ථං නිප්ඵාදෙත්වා ඨිතෙති.

සමභූතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"උභයෙනා"ති ආයස්මතො **රාහුලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සික්ඛාකාමානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා සෙනාසනවිසොධනවිජ්ජොතනාදිකං උළාරං පුඤ්ඤං කත්වා පණිධානමකාසි. සො තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ

අම්හාකං බොධිසත්තං පටිච්ච යසොධරාදෙවියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා රාහුලොති ලද්ධනාමො මහතා ඛත්තියපරිවාරෙන වඩ්ඪි; තස්ස පබ්බජ්ජාවිධානං ඛන්ධකෙ ආගතමෙව. සො පබ්බජිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි ලද්ධොවාදො පරිපක්කඤාණො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරස්ස භගවතො ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
සත්තභූමම්හි පාසාදෙ අදාසිං සන්ථරං අහං.

ඛීණාසවසහස්සෙහි පරිකිණ්ණො මහාමුනි
උපාගමී ගන්ධකුටිං දිපදින්දො නරාසභො.

විරොචෙන්තො ගන්ධකුටිං දෙවදෙවො නරාසභො
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ.

යෙනායං ජොතිතා සෙය්‍යා ආදාසො ච සුසන්ථතො
තමහං කිත්තයිස්සාමි සුණාථ මම භාසතො.

සොවණ්ණමයා මණිමයා අථො වෙළුරියාමයා
නිබ්බත්තිස්සන්ති ආකාසෙ යෙ කෙචි මනසො පියා.

චතුසට්ඨික්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සති;
සහස්සක්ඛත්තුං චක්කවත්තී භවිස්සති අනන්තරා.

එකවීසතිකප්පම්හි විමලො නාම ඛත්තියො
චාතුරන්තො විජිතාවි චක්කවත්ති භවිස්සති.

නගරං රෙණුවතී නාම ඉට්ඨකාහි සුමාපිතං,
ආයාමතො තීණි සතං චතුරස්සසමායුතං.

සුදස්සනො නාම පාසාදො විස්සකම්මෙන මාපිතො
කූටාගාරවරූපෙතො සත්තරතනභූසිතො.

දසසද්ද අවිවිත්තං විජ්ජාධරසමාකුලං
සුදස්සනං ච නගරං දෙවතානං භවිස්සති.

පභා නිග්ගච්ඡතෙ තස්ස උග්ගච්ඡන්තෙව සූරියෙ
විරොචෙස්සති තං නිච්චං සමන්තා අට්ඨයොජනං.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තුසිතා තු චවිත්වාන සුක්කමූලෙන චොදිතො
ගොතමස්ස භගවතො අත්‍රජො සො භවිස්සති.

සචෙ වසෙය්‍ය අගාරං චක්කවත්ති භවෙය්‍ය සො,
අට්ඨානමෙතං යං තාදී අගාරෙ රතිමජ්ඣගා.

නික්ඛමිත්වා අගාරම්හා පබ්බජිස්සති සුබ්බතො
රාහුලො නාම නාමෙන අරහා සො භවිස්සති.

කිකීව අණ්ඩං රක්ඛෙය්‍ය චමරී විය වාලධිං
නිපකො සීලසම්පන්නො මමං රක්ඛි මහාමුනි.

තස්සාහං ධම්මමඤ්ඤාය විහාසිං සාසනෙ රතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසනන්"ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා අඤ්ඤං ව්‍යාකරොන්තො:–

උභයෙනෙව සම්පන්නො **රාහුලභද්දොති** මං විදූ,
යඤ්චම්හි පුත්තො බුද්ධස්ස යඤ්ච ධම්මෙසු චක්ඛුමා.

යඤ්ච මෙ ආසවා ඛීණා යඤ්ච නත්ථි පුනබ්භවො
අරහා දක්ඛිණෙය්‍යොම්හි තෙවිජ්ජො අමතද්දසො.

කාමන්ධා ජාලපච්ඡන්නා තණ්හාඡදනඡාදිතා
පමත්තබන්ධුනා බද්ධා මච්ඡාව කුමිනාමුඛෙ.

තං කාමං අහමුජ්ඣිත්වා ඡෙත්වා මාරස්ස බන්ධනං
සමූලං තණ්හං අබ්බුය්හ සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො"ති

චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**උභයෙනෙව සම්පන්නො**"ති: ජාතිසම්පදා පටිපත්තිසම්පදාති උභයසම්පත්තියාපි සමන්නාගතො. "**රාහුලභද්දොති මං විදූ**"ති: සබ්‍රහ්මචාරී සඤ්ජානන්ති තස්ස හි ජාතසාසනං සුත්වා බොධිසත්තෙන "රාහුලො ජාතො, බන්ධනං ජාත"න්ති වුත්තවචනං උපාදාය සුද්ධොදන මහාරාජා රාහුලොති නාමං ගණ්හි. තත්ථ ආදිතො පිතරා වුත්තපරියායමෙව ගහෙත්වා ආහ:–"**රාහුලභද්දොති මං විදූ**"ති. 'භද්ද'න්ති ච පසංසාවචනමෙතං. ඉදානි තං උභයසම්පත්තිං දස්සෙතුං "**යඤ්චම්හී**"ති ආදිවුත්තං. තත්ථ '**යං**'න්ති: යස්මා. '**ච**'සද්දො, සමුච්චයත්ථො. "**අම්හි පුත්තො බුද්ධස්සා**"ති: සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඔරසපුත්තො චම්හි. "**ධම්මෙසූ**"ති: ලොකිය **ලොකුත්තරෙසු ච ධම්මෙසු, චතුසච්චධම්මෙසූති** අත්ථො. "**චක්ඛුමා**"ති: මග්ගපඤ්ඤාචක්ඛුනා චක්ඛුමා **අම්හීති** යොජෙතබ්බං. පුන අපරාපරෙහිපි පරියායෙහි අත්තනි උභයසම්පත්තිං **දස්සෙතුං** "**යඤ්ච මෙ ආසවා ඛීණා**"ති ගාථමාහ.

තත්ථ "**දක්ඛිණෙය්‍යො**"ති: දක්ඛිණාරහො. "**අමතද්දසො**"ති: නිබ්බාණස්ස **දස්සාවී**. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. ඉදානි යාය **විජ්ජා** සම්පත්තියා **විමුත්තියා** ච අභාවෙන සත්තකායො **කුමිනෙ** බද්ධමච්ඡා විය සංසාරෙ **පරිවත්තති** තං **උභයසම්පත්තිං** අත්තනි **දස්සෙතුං** "**කාමන්ධා**"ති ආදිනා **ගාථාද්වයමාහ**.

තත්ථ "**කාමන්ධා**"ති: කාමෙසු අන්ධාති=කාමන්ධා, ඡන්දො රාගොති ආදිවිභාගෙහි කිලෙසකාමෙහි රූපාදීසු වත්ථුකාමෙසු අනාදීනවදස්සිතාය අන්ධීකතා. "**ජාලපච්ඡන්නා**"ති: සකලං භවත්තයං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතෙන විසත්තිකාජාලෙන පකාරතො ඡන්නා පලිගුණ්ඨිතා. "**තණ්හාඡදනඡාදිතා**"ති: තතො එව තණ්හාසඞ්ඛාතෙන ඡදනෙන ඡාදිතා නිවුතා සබ්බසො පටිකුජ්ජිතා. "**පමත්තබන්ධුනා බද්ධා මච්ඡාව කුමිනා මුඛෙ**"ති: කුමිනමුඛෙ මච්ඡබන්ධානං මච්ඡපසිබ්බකමුඛෙ බද්ධා මච්ඡා විය පමත්තබන්ධුනා මාරෙන යෙන කාමබන්ධනෙන බද්ධා ඉමෙ සත්තා තතො න නිග්ගච්ඡන්ති අනෙකාබන්ධනගතාව හොන්ති තං තථාරූපං කාමං මාරස්ස බන්ධභූතං උජ්ඣිත්වා පුබ්බභාගපටිපත්තියා පහාය ඡෙත්වා පුන අරියමග්ගසත්ථෙන අනවසෙසතො සමුච්ඡින්දිත්වා තතො එව අවිජ්ජාසඞ්ඛාතෙන මූලෙන සමූලං කාමතණ්හාදිකං තණ්හං අබ්බුය්හ උද්ධරිත්වා සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහාභාවතො සීතිභූතො සඋපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා නිබ්බුතො අහං අස්මි හොමීති අත්ථො.

රාහුලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ජාතරූපෙනා**"ති ආයස්මතො **චන්දනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො **සුදස්සනං** නාම පච්චෙකබුද්ධං පබ්බතන්තරෙ වසන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුපුප්ඵිතපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **චන්දනොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සොතාපන්නො අහොසි. සො එකං පුත්තං ලභිත්වා ඝරාවාසං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්ථිං ආගතො සුසානෙ වසති. තස්ස ආගතභාවං සුත්වා පුරාණදුතියිකා අලඞ්කතපටියත්තා දාරකං ආදාය මහතා පරිවාරෙන ථෙරස්ස සන්තිකං ගච්ඡති "ඉත්ථිකුත්තාදීහි තං පලොභෙත්වා උප්පබ්බාජෙස්සාමී"ති. ථෙරො තං ආගච්ඡන්තිං දූරතොව දිස්වා "ඉදානිස්සා අවිසයො භවිස්සාමී"ති යථාරද්ධං විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ වසභො නාම පබ්බතො
බුද්ධො **සුදස්සනො** නාම වසතෙ පබ්බතන්තරෙ.

පුප්ඵං හිමවතා ගය්හ වෙහාසං අගමාසහං
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං ඔඝතිණ්ණමනාසවං.

පුප්ඵං කුටජමාදාය සිරෙ කත්වානහං තදා
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං සයම්භුස්ස මහෙසිනො.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං--පෙ--කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා ආකාසෙ ඨත්වා තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙත්වා සයං අත්තනා පුබ්බෙ වසිතට්ඨානමෙව ගතො. සහායභික්ඛූහි "විප්පසන්නානි ඛො තෙ ආවුසො ඉන්ද්‍රියානි, කච්චි තයා සච්චානි පටිවිද්ධානී"ති පුට්ඨො:-

"ජාතරූපෙන පච්ඡන්නා දාසීගණපුරක්ඛතා
අඞ්කෙන පුත්තං ආදාය භරියා මං උපාගමි.

තං ච දිස්වාන ආයන්තිං සකපුත්තස්ස මාතරං
අලංකතං සුවසනං මච්චුපාසංව ඔඩ්ඩිතං.

තතො මෙ මනසීකාරො යොනිසො උදපජ්ජථ,
ආදීනවො පාතුරහු, නිබ්බිදා සමතිට්ඨථ.

තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, පස්ස ධම්මසුධම්මතං,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ඉමාහි ගාථාහි අත්තනො පටිපත්තිං කථෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ "**ජාතරූපෙන පච්ඡන්නා**"ති: ජාතරූපමයෙන සීසූපගාදි අලංකාරෙන අලංකරණවසෙන පටිච්ඡාදිතසරීරා; සබ්බාභරණභූසිතාති අත්ථො. "**දාසීගණපුරක්ඛතා**"ති: යථාරහං අලංකතපටියත්තෙන අත්තනො දාසිජනෙන පුරක්ඛතා පරිවාරිතාති අත්ථො. "**අඞ්කෙන පුත්තං ආදාය**"ති: අපි නාම පුත්තම්පි දිස්වා ගෙහවාසාභිමුඛො භවෙය්‍යාති පුත්තං අත්තනො අඞ්කෙන ගහෙත්වා ආදාය. "**ආයන්ති**"න්ති: ආගච්ඡන්තිං. "**සකපුත්තස්ස මාතර**"න්ති: මම ඔරසපුත්තස්ස ජනනිං, මය්හං පුරාණදුතියිකන්ති අත්ථො. සබ්බමිදං ථෙරො අත්තනො කාමරාගසමුච්ඡෙදං බහුමඤ්ඤන්තො[1] වදති. "**යොනිසො උදපජ්ජථා**"ති: එවරූපාපි නාම සම්පත්ති ජරාව්‍යාධිමරණෙහි අභිභුය්‍යති, අහො සංඛාරා අනිච්චා අද්ධුවා අනස්සාසිකාති එවං යොනිසො මනසිකාරො උප්පජ්ජි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

චන්දනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ධම්මො හවෙ**"ති ආයස්මතො **ධම්මිකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ මිගලුද්දො හුත්වා

---

1. සී. I. බහුමඤ්ඤතො.

එකදිවසං අරඤ්ඤායතනෙ දෙවපරිසාය සත්ථු ධම්මං දෙසෙන්තස්ස "ධම්මො එසො වුච්චතී"ති දෙසනාය නිමිත්තං ගණ්හි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **ධම්මිකො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ ආවාසිකො හුත්වා විහරන්තො ආගතාගතානං භික්ඛූනං වත්තාවත්තෙසු උජ්ඣානබහුලො අක්ඛමො අහොසි. තෙන භික්ඛූ තං විහාරං ඡඩ්ඩෙත්වා පක්කමිංසු. සො එකකොව අහොසි. විහාරසාමිකො උපාසකො තං කාරණං සුත්වා භගවතො තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සත්ථා තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං පුච්ඡිත්වා තෙන එවං භන්තෙති වුත්තෙ "නායං ඉදානෙව අක්ඛමො, පුබ්බෙපි අක්ඛමො අහොසී"ති වත්වා භික්ඛූහි යාචිතො රුක්ඛධම්මජාතකං කථෙත්වා උපරි තස්ස ඔවාදං දෙන්තො:–

ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති,
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී.

න හි ධම්මො අධම්මො ච උභො සමවිපාකිනො,
අධම්මො නිරයං නෙති, ධම්මො පාපෙති සුග්ගතිං.

තස්මා හි ධම්මෙසු කරෙය්‍ය ඡන්දං ඉති මොදමානො
සුගතෙන තාදිනා;
ධම්මෙ ඨිතා සුගතවරස්ස සාවකා නීයන්ති ධීරා සරණවරග්ගගාමිනො.

විප්ඵොටිතො ගණ්ඩමූලො, තණ්හාජාලො සමූහතො,
සො ඛීණසංසාරො න චත්ථි කිඤ්චනං චන්දො යථා දොසිනා
පුණ්ණමාසියා"ති

චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**ධම්මො**"ති: ලොකියලොකුත්තරො සුචරිතධම්මො. "**රක්ඛති**"ති: අපායෙ අපායදුක්ඛතො රක්ඛති සංසාරදුක්ඛතො ච විවට්ටූපනිස්සය භූතො රක්ඛතියෙව. "**ධම්මචාරි**"න්ති: ධම්මං චරන්තං පටිපජ්ජන්තං. "**සුචිණ්ණො**"ති: සුට්ඨු චිණ්ණො කම්මඵලානි සද්දහිත්වා සක්කච්චං චිනිත්වා කතො උපචිතො. "**සුඛ**"න්ති: ලොකියලොකුත්තරසුඛං. තත්ථ ලොකියො ඡකාමාවචරාදිභෙදො ධම්මො යථා සකං සුඛං දිට්ඨධම්මෙ උපපජ්ජෙ වා අපරෙ වා පරියායෙ ආවහති නිප්ඵාදෙති ඉතරං පන විවට්ටූපනිස්සයෙ ඨත්වා චිත්තාපරම්පරාය ආවහතීති අවගන්තුං වට්ටති, අනුපනිස්සයස්ස පාදකාභාවතො. "**එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී**"ති: ධම්මචාරී පුග්ගලො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ තං නිමිත්තං දුග්ගතිං න ගච්ඡතීති එසො ධම්මෙ ආනිසංසො උදයොති අත්ථො. යස්මා ධම්මො තෙව සුගතිගමනං අධම්මොතෙව ච දුග්ගතිගමනං, තස්මා ධම්මො අධම්මොති ඉමෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අසංකිණ්ණඵලාති දස්සෙතුං "න හි ධම්මො"ති ආදිනා දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ “**අධම්මො**”ති: ධම්මපටිපක්ඛො දුච්චරිතං. “**සමවිපාකිනො**”ති: සදිසවිපාකා සමානඵලා. “**තස්මා**”ති: යස්මා ධම්මාධම්මානං අයං යථාවුත්තො විපාකභෙදො, තස්මා. “**ඡන්ද**”න්ති: කත්තුකම්‍යතා ඡන්දං. “**ඉති මොදමානො සුගතෙන තාදිනා**”ති: ඉති එවං වුත්තප්පකාරෙන ඔවාදදානෙන සුගතෙන සම්මග්ගතෙන සම්මාපටිපන්නෙන ඉට්ඨාදිසු තාදිභාවප්පත්තියා තාදිනාමවතා හෙතුභූතෙන මොදමානො තුට්ඨිං ආපජ්ජමානො ධම්මෙසු ඡන්දං කරෙය්‍යාති යොජනා. එත්තාවතා වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි විවට්ටං දස්සෙන්තො “**ධම්මෙ ඨිතා**”ති ආදිමාහ.

තස්සත්ථො:-යස්මා සුගතස්ස වරස්ස සුගතෙසු ච වරස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාවකා තස්ස ධම්මෙ ඨිතා අතිවිය අග්ගභූත සරණගාමිනො තෙනෙව සරණගාමිනො තෙනෙව සරණගමනසංඛාතෙ ධම්මෙ ඨිතභාවෙන සකලවට්ටදුක්ඛතොපි නීයන්ති තස්මා හි ධම්මෙසු කරෙය්‍ය ඡන්දන්ති. එවං සත්ථාරා තීහි ගාථාහි ධම්මෙ දෙසිතෙ දෙසනානුසාරෙන යථානිසින්නොව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං අරඤ්ඤෙ විපිනෙ අහං
අද්දසං විරජං බුද්ධං දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතං.

චතුසච්චං පකාසෙන්තං දෙසෙන්තං අමතං පදං
අස්සොසිං මධුරං ධම්මං සිඛිනො ලොකබන්ධුනො;

ඝොසෙ චිත්තං පසාදෙසිං අසමප්පටිපුග්ගලෙ.
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා අතරිං දුත්තරසම්භවං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤමලභිං තදා,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඝොසසඤ්ඤායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

පථා අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො අරහත්තං පත්වා අත්තනා අධිගතං විසෙසං සත්ථු නිවෙදෙන්තො චරිමගාථාය අඤ්ඤං ව්‍යාකාසි.

තත්ථ “**විපථාපිතො**”ති: විද්ධංසිතො මග්ගඤාණෙන පටිනිස්සට්ඨොති. “**ඛන්ධමූලො**”ති: අවිජ්ජා නාම සචෙ ගණ්ඩොති ඛො භික්ඛූති වචනෙන තං පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධානං අධිවචනන්ති එවං සත්ථාරා වුත්තස්ස දුක්ඛතො සූලයොගතො කිලෙසාසුචිපග්ඝරණතො උප්පාදජරාභඞ්ගෙහි උද්ධුමාතපක්කපභින්නතො ච ගණ්ඩාභිධානස්ස උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකස්ස මූලකාරණං. “**තණ්හාජාලො සමූහතො**”ති: තණ්හාසංඛාතො ජාලො මග්ගෙන සමුග්ඝාතිතො. “**සො ඛීණසංසාරො න චත්ථි කිඤ්චන**”න්ති: සො අහං එවං පහීනතණ්හාවිජ්ජතාය පරික්ඛීණසංසාරො පහීනභව

මූලත්තා එව න වත්‍ථි න ච උපලබ්භති රාගාදිකිඤ්චනං. "**චන්දො, යථා දොසිනා පුණ්ණමාසියා**"ති: යථා නාම චන්දො අබ්භමහිකාදිදොසරහිතො නත්‍ථි කිඤ්චනන්ති. සො අහං එවං පහීණතණ්හො ආසාරහිතො යථා පුණ්ණමාසියං පරිපුණ්ණකලො චන්දො, එවං අහම්පි අරහත්තාධිගමෙන අපගතරාගාදිකිඤ්චනතො පරිපුණ්ණධම්මකොට්ඨාසො අහොසින්ති.

ධම්මිකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යදා බලාකා**"ති ආයස්මතො **සප්පකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්‍ථ තත්‍ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ මහානුභාවො නාගරාජා හුත්වා නිබ්බත්තො **සම්භවකස්ස** නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස අබ්භොකාසෙ සමාපත්තියා නිසින්නස්ස මහන්තං පදුමං ගහෙත්වා උපරි මුද්ධනි ධාරෙන්තො පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්‍ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සප්පකො**ති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අජකරණියා නාම නදියා තීරෙ ලෙනවිහාරෙ වසන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ රොමසො නාම පබ්බතො
බුද්ධොපි **සම්භවො** නාම අබ්භොකාසෙ වසී තදා.

භවනා නික්ඛමිත්වාන පදුමං ධාරයිං අහං;
එකාහං ධාරයිත්වාන භවනං පුනරාගමිං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යම්බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

සො අරහත්තං පත්වා සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්‍ථිං ආගතො ඤාතීහි උපනීයමානො තත්‍ථ කතිපාහං වසිත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ඤාතකෙ සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙත්වා යථාවුත්තට්ඨානමෙව ගන්තුකාමො අහොසි. "තං ඤාතකා ඉධෙව භන්තෙ වසථ, මයං පටිජග්ගිස්සාමා"ති යාචිංසු. සො ගමනාකාරං දස්සෙත්වා ඉතො අත්තනා වසිතට්ඨානකිත්තනාපදෙසෙන විවෙකාභිරතිං පකාසෙන්තො:–

"යදා බලාකා සුචිපණ්ඩරච්ඡදා කාළස්ස මෙඝස්ස භයෙන තජ්ජිතා
පලෙහිති ආලයමාලයෙසිනී තදා නදී අජකරණී රමෙති මං.

යදා බලාකා සුවිසුද්ධපණ්ඩරා කාළස්ස මෙඝස්ස භයෙන තජ්ජිතා
පරියෙසති ලෙනමලෙනදස්සිනී තදා නදී අජකරණී රමෙති මං.

කන්නු තත්‍ථ න රමෙන්ති ජම්බුයො උභතො තහිං
සොභෙන්ති ආපගා කූලං මම ලෙනස්ස පච්ඡතො.

තාමතමදසංඝසුප්පහීනා භෙකා මන්දවතී පනාදයන්ති
නාජ්ජ ගිරිනදීහි විප්පවාසසමයො ඛෙමා අජකරණී
සිවා සුරම්මා"ති

වත්‍ථුස්සා ගාථා අභාසි.

තත්‍ථ '**යදා**'ති: යස්මිං කාලෙ. "**බලාකා**"ති: සකුණිකා. "**සුචිපණ්ඩරච්ඡදා**"ති: සුවිසුද්ධධවලපක්ඛා. "**කාලස්ස මෙඝස්ස භයෙන තජ්ජිතා**"ති: ජලධාරහරිතතාය කාලස්ස අඤ්ජනගිරිසන්නිකාසස්ස පාවුස්සකමෙඝස්ස ගජ්ජතො වුට්ඨිභයෙන නිබ්බිජ්ජිතා භිංසාපිතා. "**පලෙහිති**"ති: ගොචරභූමිතො උප්පතිත්වා ගමිස්සති. "**ආලය**"න්ති: නිලයං අත්තනො කුලාවකං. ආලයෙ නිසීදති තත්‍ථ ආලයෙ නිලීයනඤ්ඤෙව ඉච්ඡන්ති. "**තදා නදී අජකරණී රමෙති ම**"න්ති: තස්මිං පාවුස්සකකාලෙ අජකරණී නාමිකා නදී නවොදකස්ස පූරා හාරහාරිණී කූලංකසා මං රමෙති මම චිත්තං ආරාධෙතීති උතුදෙසවිසෙසකිත්තනාපදෙසෙන විවෙකාභිරතිං පකාසෙති. "**සුචිසුද්ධපණ්ඩරා**"ති: සුට්ඨුවිසුද්ධපණ්ඩරවණ්ණා අසම්මිස්සවණ්ණා සබ්බසෙතාති අත්‍ථො. "**පරියෙසති**"ති: මග්ගති. "**ලෙන**"න්ති: වසතිං. "**අලෙනදස්සිනී**"ති: වසනට්ඨානං අපස්සන්තී, පුබ්බෙ නිබද්ධවසනට්ඨානස්ස අභාවෙන අලෙනදස්සිනීති. ඉදානි පාවුස්සකකාලෙ මෙඝගජ්ජිතතො න ආභිතගබ්භා '**පරියෙසති ලෙන**'න්ති: නිබද්ධවසනට්ඨානං කුලාවකං කරෙතීති අත්‍ථො. "**කන්නු තත්‍ථ-පෙ-පච්ඡතො**"ති: මම වසනකම්හාලෙනස්ස පච්ඡතො පච්ඡාභාගෙ ආපගාකූලං අජකරණීනදියා උභො තීරං තහිං තහිං ඉතො චිතො සොභෙන්තියො නිච්චකාලං ඵලභාරනමිතා සාඛාසිතිඛිසඤ්ඡායා ජම්බුයො තත්‍ථ තස්මිං ඨානෙ කන්නු තත්‍ථ න රමෙන්ති සබ්බං රමෙන්තියෙව. "**තාමතමදසංඝසුප්පහීනා**"ති: අමතං වුච්චති අගදං, තෙන මජ්ජන්තීති=අමතමදා, සප්පා; තෙසං සංඝො අමතමදසංඝො, තතො සුට්ඨු පහීනා අපගතා තා භෙකා මණ්ඩූකියො මන්දවතී සරවතියො පනාදයන්ති තං ඨානං මධුරෙන වස්සිතෙන නින්නාදයන්ති, නාජ්ජ ගිරිනදීහි විප්පවාසසමයො- අජ්ජ එතරහි අඤ්ඤාහි පබ්බතෙය්‍යාහි නදීහි විප්පවාසසමයො න හොති. විසෙසතො පන වාලමච්ඡසුංසුමාරාදිවිරහතො ඛෙමා අජකරණී නදී සුන්දරප්ලා තිත්‍ථ පුලිනසම්පත්තියා සිවා සුට්ඨු රම්මා රමණීයා, තස්මා තත්‍ථෙව මෙ මනො රමතීති අධිප්පායො. එවං පන වත්වා ඤාතකෙ විස්සජ්ජෙත්වා අත්තනො වසිතට්ඨානමෙව ගතො. සුඤ්ඤාගාරාභිරති දීපනෙන ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

සප්පකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පබ්බජිං"ති ආයස්මතො **මුදිතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො එකං පච්ඡිමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **මුදිතොති** ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පාපුණි. තෙන ච සමයෙන තං කුලං රඤ්ඤො කෙනචිදෙව කරණීයෙන පලිබුද්ධං අහොසි. මුදිතො භයභීතො පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨො අඤ්ඤතරස්ස ඛීණාසවත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං උපගඡි. ථෙරො තස්ස භීතභාවං ඤත්වා මා භායීති සමස්සාසෙසි. සො "කිත්තකෙන නුඛො භන්තෙ කාලෙන ඉදං උපසම්මිස්සතී"ති පුච්ඡිත්වා "සත්තට්ඨමාසෙ අතික්කමිත්වා"ති වුත්තෙ "එත්තකං කාලං අධිවාසෙතුං න සක්කොමි, පබ්බජිස්සාමි භන්තෙ, පබ්බාජෙථ ම"න්ති ජීවිතරක්ඛණත්ථං පබ්බජ්ජං යාචි. ථෙරො තං පබ්බාජෙසි. සො පබ්බජිත්වා සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධො භයෙ වූපසන්තෙපි සමණධම්මංයෙව රොචෙන්තො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො "අරහත්තං අප්පත්වා ඉමස්මා වසනගබ්භතො බහි න නික්ඛමිස්සාමී"ති ආදිනා පටිඤ්ඤං කත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**විපස්සිනො** භගවතො ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
එකා පච්ඡි මයා දින්නා පසන්නෙන සපාණිනා.

හත්ථියානං අස්සයානං දිබ්බං යානං උපට්ඨිතං
යානං සම්ජ්ජකං තෙන පත්තොම්හි ආසවක්ඛයං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං පච්ඡිමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පච්ඡිදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො සහායභික්ඛූහි අධිගතං පුච්ඡිතො අත්තනො පටිපන්නාකාරං කථෙන්තො:-

"පබ්බජිං ජීවිකත්ථොහං, ලද්ධාන උපසම්පදං
තතො සද්ධං පටිලභිං, දළ්හවිරියො පරක්කමිං.

කාමං භිජ්ජතුයං කායො මංසපෙසී විසීයරුං
උභො ජණ්ණුකසන්ධීහි ජංඝායො පපතන්තු මෙ;

නාසිස්සං න පිවිස්සාමි විහාරා ච න නික්ඛමෙ,
නපි පස්සං නිපාතෙස්සං තණ්හාසල්ලෙ අනූහතෙ.

යස්සමෙවං විහරතො පස්ස වීරියපරක්කමං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**ජීවිකත්ථො**"ති: ජීවිකාය අත්ථිකො ජීවිකප්පයොජනො එත්ථ පබ්බජිත්වා නිබ්භයො සුඛෙන අකිලමන්තො ජීවිස්සාමීති එවං ජීවිකත්ථාය පබ්බජින්ති අත්ථො. "**ලද්ධාන උපසම්පද**"න්ති: පඨමං සාමණෙරපබ්බජ්ජායං ඨිතො ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන උපසම්පදං ලභිත්වා "**තතො සද්ධං පටිලභි**"න්ති: තතො උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තො ද්වෙ මාතිකා තිස්සො අනුමොදනා එකං සුත්තං සමථකම්මට්ඨානං විපස්සනං විවිධෙ උග්ගණ්හන්තො බුද්ධාදීනං මහානුභාවං දිස්වා "සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඞ්ඝො"ති රතනත්තයෙ සද්ධං පටිලභිං. "**දළ්හවීරියො පරක්කමි**"න්ති: එවං පටිලද්ධසද්ධො හුත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව සච්චපටිවෙධාය දළ්හවීරියො ථිරවීරියො හුත්වා පරක්කමිං, අකුසලානං ධම්මානං පහානාය කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය සම්මදෙව පදහිං, යථා පන පරක්කමිං තං දස්සෙතුං "**කාම**"න්ති ආදි වුත්තං. තත්ථ "**කාම**"න්ති: යථා කාමං එකංසතො වා. "**භිජ්ජතුයං කායො**"ති: අයං මම පූතිකායො ඉමිනා වීරියූපතාපෙන භිජ්ජති චෙ භිජ්ජතු ජිණ්ණං තිණ්ණං හොතු. "**මංසපෙසී විසීය**රු"න්ති: ඉමිනා දළ්හපරක්කමෙන ඉමස්මා කායා මංසපෙසියො විසියන්ති චෙ විසීයන්තු ඉතො චිතො විද්ධංසන්තු. "**උභො ජණ්ණුකසන්ධීහි ජඞ්ඝායො පපතන්තු මෙ**"ති: උභොහි ජණ්ණුසන්ධීහි මම උභො ජඞ්ඝායො සන්ධියො ඌරුබද්ධතො භිජ්ජිත්වා භූමියා පතන්තු. '**මෙ**'ති පි පාඨො. සො යෙවත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

මුදිතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

චතුක්කනිපාතවණ්ණනා
සමත්තා.

පඤ්චකනිපාතො.

"**භික්ඛු සිවථිකං ගන්ත්වා**"ති ආයස්මතො **රාජදත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො ඉතො චතුද්දසෙ කප්පෙ බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං කෙනචිදෙව කරණීයෙන වනන්තං උපගතො තත්ථ අඤ්ඤතරං පච්චෙකබුද්ධං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං දිස්වා පසන්න

මානසො සුපරිසුද්ධං අම්බාටකඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සත්ථවාහකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස මහාරාජං වෙස්සවණං ආරාධෙත්වා පටිලද්ධභාවතො මාතාපිතරො රාජදත්තොති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි භණ්ඩං ආදාය වාණිජ්ජවසෙන රාජගහං අගමාසි. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරා ගණිකා අභිරූපා දස්සනීයා පරමසොභග්ගයොගතො දිවසෙ දිවසෙ සහස්සං ලභති. අථ සො සත්ථවාහපුත්තො දිවසෙ දිවසෙ තස්සා ගණිකාය සහස්සං දත්වා සංවාසං කප්පෙන්තො නචිරෙනෙව සබ්බං ධනං ඛෙපෙත්වා දුග්ගතො හුත්වා ඝාසච්ඡාදනමත්තම්පි අලභන්තො ඉතොචිතො ච පරිබ්භමන්තො සංවෙගප්පත්තො අහොසි. සො එකදිවසං උපාසකෙහි සද්ධිං වෙළුවනං අගමාසි. තෙන ච සමයෙන සත්ථා මහතියා පරිසාය පරිවුතො ධම්මං දෙසෙන්තො නිසින්නො හොති. සො පරිසපරියන්තෙ නිසීදිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ධුතඞ්ගානි සමාදියිත්වා සුසානෙ වසති. තදා අඤ්ඤතරොපි සත්ථවාහපුත්තො සහස්සං දත්වා ගණිකාය සහ වසති. සා ගණිකා තස්ස හත්ථෙ මහග්ඝරතනං දිස්වා ලොභං උප්පාදෙත්වා අඤ්ඤධුත්තපුරිසෙහි තං මාරෙත්වා තං රතනං ගණ්හි. අථස්ස සත්ථවාහපුත්තස්ස මනුස්සා තං පවත්තිං සුත්වා ඔවරකෙ මනුස්සෙ පෙසෙසුං. තෙ රත්තියං තස්සා ගණිකාය ඝරං පවිසිත්වා ජීවිආදීති අනුපහච්චෙව තං මාරෙත්වා සිවථිකාය ඡඩ්ඩෙසුං. රාජදත්තත්ථෙරො අසුභනිමිත්තං ගහෙතුං සුසානෙ විචරන්තො තස්සා ගණිකාය කලෙබරං පටිකූලතො මනසිකාතුං උපගතො කතිපයවාරෙ යොනිසො මනසි කත්වා අචිරමතභාවතො සොණසිගාලාදීහි අනුපහතඡවිතාය විසභාගවත්ථුතාය ච අයොනිසො මනසිකරොන්තො තත්ථ කාමරාගං උප්පාදෙත්වා සංවිග්ගතරමානසො අත්තනො චිත්තං පරිභාසිත්වා මුහුත්තං එකමන්තං අපසක්කිත්වා ආදිතො උපසිතං අසුභනිමිත්තමෙව ගහෙත්වා යොනිසො මනසිකරොන්තො ඣානං උප්පාදෙත්වා තං ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා තාවදෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“පචනෙ බුද්ධං දිස්වාන සයම්භුං අපරාජිතං
අම්බාටකං ගහෙත්වාන සයම්භුස්ස අදාසහං.

චතුද්දසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීති සොමනස්සජාතො:-

“භික්ඛු සිවථිකං ගන්ත්වා අද්දසං ඉත්ථිමුජ්ඣිතං
අපවිද්ධං සුසානස්මිං ඛජ්ජන්තිං කිමිහී ඵුටං.

යංහි එකො ජිගුච්ඡති මතං දිස්වාන පාපකං,
කාමරාගො පාතුරහු, අන්ධොව වසතී අහුං.

ඔරං ඔදනපාකම්හා තම්හා ඨානා අපක්කමිං;
සතිමා සම්පජානොහං එකමන්තං උපාවිසිං.

තතො මෙ මනසීකාරො යොනිසො උදපජ්ජථ,
ආදීනවො පාතුරහු, නිබ්බිදා සමතිට්ඨථ.

තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, පස්ස ධම්මසුධම්මතං,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**භික්ඛු සිවථිකං ගන්ත්වා**"ති: සංසාරෙ භයං ඉක්ඛනතො භික්ඛු අසුභකම්මට්ඨානත්ථං ආමකසුසානං උපගන්ත්වා. "**භික්ඛූ**"ති චෙතං අත්තානං සන්ධාය ථෙරො සයං වදති. "**ඉත්ථි**"න්ති: පියති එත්ථ සුක්කසොණිතං සත්තසන්තානභාවෙන සංගච්ඡතීති මාතුගාමො පී එව "සහවුත්ථිවසෙන ඉත්ථීතිපි වුච්චති. වඤ්ඣාදිසු පන තං සදිසතාය සහවුත්තිතොව තබ්බොහාරා ඉත්ථීති පිතකලෙබරං වදති. "**උජ්ඣිත**"න්ති: පරිච්චත්තං උජ්ඣිතයන්තා එව අපවිද්ධං අනපෙක්ඛභාවෙන චත්තං. "**ඛජ්ජන්තිං කිමිහි ඵුට**"න්ති: කිමීහි පරිගතං හුත්වා ඛජ්ජමානං. "**යං හි එකෙ ජිගුච්ඡන්ති මතං දිස්වාන පාපක**"න්ති: යං අපගතායුඋස්මවිඤ්ඤාණතාය මතං කලෙබරං තං පාපකං හීනං ලාමකං එකෙ මොක්ඛජාතිකා ජිගුච්ඡන්ති ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡන්ති, කාමරාගො පාතුරහු-තස්මිං කුණපෙ අයොනිසොමනසිකාරස්ස බලවතාය කාමරාගො මය්හං පාතුරහොසි උප්පජ්ජීති. යෙන 'අන්ධොව වසතී අහුං' තස්මිං කලෙබරෙ වසිත්වා නවහි වණෙහි අසුචි වසති සන්දතෙ අසුචිභාවස්ස අදස්සනෙ අන්ධො විය අහොසි. තෙනාහ:-

"රත්තො අත්ථං න ජානාති, රත්තො ධම්මං න පස්සති,
අන්ධතමං තදා හොති යං රාගො සහතෙ නර"න්ති.

'කාමච්ඡන්දො ඛො බ්‍රාහ්මණ අන්ධකරණො'තිච ආදි, කෙචි පනෙත්ථ නකාරාගමං කත්වා කිලෙස පරියුට්ඨානෙන අවසවත්තිකිලෙසත්තා අවසතීති අත්ථං වදන්ති. අපරෙ 'අන්ධොව අසති අහු'න්ති පාළිං වත්වා කාමරාගෙන අන්ධො එව හුත්වා සතිරහිතො අහොසින්ති අත්ථං වදන්ති, තදුභයං පාළියං නත්ථි. "**ඔරං ඔදනපාකම්හා**"ති: ඔදනපාකතො ඔරං යාවතා කාලෙන සුපරිධොතනිත්ථිතතණ්ඩුලථාලියා ඔදනං පච්චති තතො ඔරමෙව කාලං තතොපි ලහුතා කාලෙන රාගං විනොදෙන්තො තම්හා ඨානා අපක්කමිං, යස්මිං ඨානෙ ඨිතස්ස මෙ රාගො උප්පජ්ජි තස්මා ඨානා අපක්කමිං. අපක්කන්තොව 'සතිමා සම්පජානොහං' සමණසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා සතිපට්ඨානමනසිකාරවසෙන සතිමා සම්මදෙව

ධම්මසභාවජානනෙන සම්පජානො ච හුත්වා එකමන්තං උපාවිසිං, පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදිං. නිසින්නස්ස ච තතො මෙ මනසිකාරො යොනිසො උදපජ්ජථාති ආදි සබ්බං හෙඨාවුත්තනයමෙවාති.

රජදත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**අයොගෙ**"ති ආයස්මතො **සුභූතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්‍ථ තත්‍ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උප චිණන්තො **කස්සපස්ස** භගවතො කාලෙ බාරාණසියං මහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්‍ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය මාසෙ මාසෙ අට්ඨක්ඛත්තුං චතුජ්ජාතියගන්ධෙන සත්‍ථු ගන්ධකුටිං ඔපුජාපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සුගන්ධසරීරො හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සුභූතොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයා ඝරවාසං පහාය තිත්‍ථියෙසු පබ්බජිත්වා තත්‍ථ සාරං අලභන්තො සත්‍ථු සන්තිකෙ උපතිස්ස කොලිත සෙලාදිකෙ බහූ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පබ්බජිත්වා සාමඤ්ඤසුඛං අනුභවන්තෙ දිස්වා සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙ ආරාධෙත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විවෙකවාසං වසන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො
කස්සපො නාම නාමෙන උප්පජ්ජි වදතං වරො

අනුබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නො බාත්තිංසවරලක්ඛණො
බ්‍යාමප්පභාපරිවුතො රංසිජාලසමොතතො

අස්සාසෙතා යථා චන්දො සුරියොව පභඞ්කරො
නිබ්බාපෙතා යථා මෙඝො සාගරොව ගුණාකරො

ධරණීරිව සීලෙන හිමවාව සමාධිනා
ආකාසො විය පඤ්ඤාය අසඞ්ගො අනිලො යථා.

තදා හි බාරාණසියං උප්පන්නො මහාකුලෙ
පහූතධනධඤ්ඤස්මිං නානාරතනසඤ්චයෙ

මහතා පරිවාරෙන නිසින්නං ලොකනායකං
උපෙච්ච ධම්මං අස්සොසිං අමතංව මනොහරං.
බාත්තිංසලක්ඛණධරො සුනක්ඛත්තොව චන්දිමා
අනුබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නො සාලරාජාව පුප්ඵිතො

රංසිජාලපරික්ඛිත්තො දිත්තොව කනකාචලො
බ්‍යාමප්පභාපරිවුතො සරසීව දිවාකරො

සොණ්ණාභතො ජිනවරො පාමණ්ණීව සිලුච්චයො
කාරුණාපුණ්ණහදයො ගුණෙන විය සාගරො

ලොකවිස්සුතකිත්ති ච සිනෙරූව නගුත්තමො
යසසා විතතො ධීරො ආකාසසදිසො මුනි

අසඞ්ගචිත්තො සබ්බත්ථ අනිලො විය නායකො
පතිට්ඨා සබ්බභූතානං මහීව මුනිසත්තමො

අනුපලිත්තො ලොකෙන තොයෙන පදුමං යථා
කුවාදගච්ඡදහනො අග්ගික්ඛන්ධොව සො වසී

අගදො විය සබ්බත්ථ කිලෙසවිසනාසනො
ගන්ධමාදනසෙලොව ගුණගන්ධවිභූසිතො

ගුණානං ආකරො ධීරො රතනානංව සාගරො
සින්ධූව වනරාජීනං[1] කිලෙසමලහාරකො

විජයීව මහායොධො මාරසෙනප්පමද්දනො
චක්කවත්තීව සො රාජා බොජ්ඣඞ්ගරතනිස්සරො

මහාභිසක්කසඞ්කාසො දොසබ්‍යාධිතිකිච්ඡකො
සල්ලකත්තො යථා වෙජ්ජො දිට්ඨිගණ්ඩවිඵාලකො

සො තදා ලොකපජ්ජොතො සනරාමරසක්කතො
පරිසාසු නරාදිච්චො ධම්මං දෙසයතෙ ජිනො.

දානං දත්වා මහාභොගො සීලෙන සුගතූපගො
භාවනාය ච නිබ්බාති ඉච්චෙවං මනුසාසථ.

දෙසනං තං මහස්සාදං ආදිමජ්ඣන්තසොභනං
සුණන්ති පරිසා සබ්බා අමතංව මහාරසං;

සුත්වා සුමධුරං ධම්මං පසන්නො ජිනසාසනෙ
සුගතං සරණං ගන්ත්වා යාවජීවං නමස්සහං.

මුනිනො ගන්ධකුටියා ඔපුඤ්ජෙසිං[2] තදා මහිං
චතුජ්ජාතෙන ගන්ධෙන මාසෙ අට්ඨදිනෙ අහං.

පණිධාය සුගන්ධං තං සරීරස්ස විගන්ධිනො
තදා ජිනො වියාකාසි සුගන්ධතනුලාභිතං.

යොයං ගන්ධකුටිං භූමිං ගන්ධෙනොපුඤ්ජතෙ සකිං
තෙන කම්මවිපාකෙන උප්පන්නො යහිං තහිං

සුගන්ධදෙහො සබ්බත්ථ භවිස්සති අයං නරො,
ගුණගන්ධයුතො හුත්වා නිබ්බායිස්සතනාසවො.

---

1. සී. I & IV. සින්ධුව වනරාජෙසුද. 2. සී. I & IV. උදාලිම්පෙසිං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි ජාතො විප්පකුලෙ අහං
ගබ්භෙ මෙ වසතො මාතා දෙහෙනාසි සුගන්ධිනී.

යදා ච මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමාමි තදා මම
සාවත්ථි සබ්බගන්ධෙහි වාසිතා විය වායථ.

පුප්ඵවස්සං ච සුරභි දිබ්බගන්ධං මනොරමං
ධූපානි ච මහග්ඝානි උපවාසිංසු තාවදෙ.

දෙවා ච සබ්බගන්ධෙහි ධූමපුප්ඵෙහි තං ඝරං
වාසයිංසු සුගන්ධෙන යස්මිං ජාතො අහං ඝරෙ.

යදා ච තරුණො භද්‍රො පඨමෙ යොබ්බනෙ ඨිතො
තදා සෙලං සපරිසං විනෙත්වා නරසාරථි

තෙහි සබ්බෙහි සහිතො සාවත්ථිපුරමාගතො;
තදා බුද්ධානුභාවන්තං දිස්වා පබ්බජිතො අහං

සීලං සමාධිං පඤ්ඤඤ්ච විමුත්තිං ච අනුත්තරං
භාවෙත්වා චතුරො ධම්මෙ පාපුණිං ආසවක්ඛයං.

යදා පබ්බජිතො චාහං යදා ච අරහා අහුං,
නිබ්බායිස්සං යදා චාහං, ගන්ධමෙඝො තදා අහු.

සරීරගන්ධො ච සදා වාසෙති මෙ මහාරහං
චන්දනං චම්පකුප්පලං තථෙව ගන්ධෙ ඉතරෙ ච සබ්බසො
පසය්හ වායාමි ගතො තහිං තහිං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා තිත්ථියෙසු පබ්බජිත්වා අත්තනො පත්තං අත්තකිලමථානුයොගං දුක්ඛං සාසනෙ පබ්බජිත්වා පත්තං ඣානාදිසුඛඤ්ච දීපෙත්වා අත්තනො පටිපත්තිපච්චවෙක්ඛනාමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"අයොගෙ යුඤ්ජමත්තානං පුරිසො කිච්චමිච්ඡතො
චරඤ්චෙ නාධිගච්ඡෙය්‍ය, තම්මෙ දුබ්භගලක්ඛණං.

අබ්බූළ්හං අඝගතං විජිතං එකඤ්චෙ ඔස්සජෙය්‍ය කලීව සියා;
සබ්බානිපි චෙ ඔස්සජෙය්‍ය අන්ධොව සියා සමවිසමස්ස
අදස්සනතො.

යඤ්හි කයිරා තඤ්හි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ
අකරොන්තං භාසමානං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

යථාපි රුචිරං පුප්ඵං වණ්ණවන්තං අගන්ධකං
එවං සුභාසිතා වාචා අඵලා හොති අකුබ්බතො.

යථාපි රුචිරං පුප්ඵං වණ්ණවන්තං සගන්ධකං
එවං සුභාසිතා වාචා සඵලා හොති සකුබ්බතො"ති
ඉමා පංච ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**අයොගෙ**"ති: අයුඤ්ජිතබ්බෙ අසෙවිතබ්බෙ අනනුවයෙ; ඉධ පන අත්තකිලමථානුයොගවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. "**යුඤ්ජ**"න්ති: තස්මිං අත්තානං යුඤ්ජෙන්තො යොජෙන්තො තථා පටිපජ්ජන්තො. "**කිච්චමිච්ඡතො**"ති: උභයහිතාවහං කිච්චං ඉච්ඡන්තො තප්පටිපක්ඛතො අයොගෙ චරං විචරන්තො වෙ භවෙය්‍ය. "**නාධිගච්ඡෙය්‍යා**"ති: සො යථාධිප්පෙතං හිතං සුඛං න පාපුණෙය්‍යාති ඤායො, එවං යං තස්මා යදග්ගං තිත්ථියමතාවස්සිතො අයොගෙ යුඤ්ජං තමෙව දුබ්භගලක්ඛණං අපුඤ්ඤසභාවො පුරිමකම්මබ්‍යාමොහිතො අයොගෙ යුඤ්ජතීති දස්සෙති. "**අබ්බූළ්හං අඝගතං විජිත**"න්ති: විබාධනසභාවතාය අඝා නාම රාගාදයො අඝාති එව අඝගතං අඝගතානං විජිතං සංසාරප්පවත්ති තෙසං විජයො කුසලධම්මාභිභවො. 'අඝගතං විජිත'න්ති අනුනාසිකලොපං අකත්වා වුත්තං. යෙන තං 'අබ්බූළ්හං' අනුද්ධටං අඝගතං විජිතං අකත්වා එවම්භූතො හුත්වා කිලෙසෙ අසමුච්ඡින්දිත්වාති අත්ථො. "**එකඤ්ච ඔස්සජෙය්‍යා**"ති: අදුතියතාය පධානතාය ච එකං අප්පමාදං සම්මාපයොගමෙව ඔස්සජෙය්‍ය ජහෙය්‍ය වෙ 'කලීව' සො පුග්ගලො කාලකණ්ණි විය සියා. "**සබ්බානිපි චෙ ඔස්සජෙය්‍යා**"ති: විමුත්තියා පරිපාචකානි සද්ධාති වීරියසති සමාධි පඤ්ඤින්ද්‍රියානි ඔස්සජෙය්‍ය වෙ අභාවිතාය ජහෙය්‍ය වෙ. "අන්ධො ව සියා සමවිසමස්ස අදස්සනතො". "**යථා**"ති: ඔපම්මසම්පටිපාදනත්ථෙ නිපාතො. "**රුචිර**"න්ති: සොභනං. "**වණ්ණවන්ත**"න්ති: වණ්ණසණ්ඨානසම්පන්නං. "**අගන්ධක**"න්ති: ගන්ධරහිතං පාළිභද්දගිරිකණ්ණිකාජයසුමනාදිභෙදං, එවං සුභාසිතා වාචා නාම තෙපිටකං බුද්ධවචනං වණ්ණසණ්ඨානසම්පන්නපුප්ඵසදිසං, යථාහි අගන්ධකං පුප්ඵං ධාරෙන්තස්ස සරීරෙ ගන්ධො න ඵරති එවං එතම්පි යො න සක්කච්ච සවණාදීහි තත්ථ කත්තබ්බං කරෙති සා අස්ස පුග්ගලස්ස සඵලා එකාපි යො න සක්කච්ච සවණාදීහි නසමාචරති තස්ස සක්කච්චං අසමාචරන්තස්ස යං තත්ථ කත්තබ්බං තං අකුබ්බතො සුතගන්ධවාගන්ධපටිපත්තිගන්ධං ච න ආවහති අඵලා හොති. තෙන වුත්තං:–"එවං සුභාසිතා වාචා අඵලා හොති අකුබ්බතො"ති. "**සගන්ධක**"න්ති: සුමනචම්පකනීලුප්පලාදිභෙදං. "**එව**"න්ති: යථා තං පුප්ඵං ධාරෙන්තස්ස සරීර ගන්ධො ඵරති එවං තෙපිටකබුද්ධවචනසංඛාතා සුභාසිතා වාචා පි, යො සක්කච්චසවණාදීහි තත්ථ කත්තබ්බං කරෙති සා අස්ස පුග්ගලස්ස සඵලා හොති සුතගන්ධවාගන්ධපටිපත්තිගන්ධානං ආවහනතො මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා, තස්මා යථා වාගං පටිපජ්ජෙය්‍ය යථාකාරී තථාවාදී ච භවෙය්‍යාති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සුභූතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**වස්සති දෙවො**"ති ආයස්මතො **ගිරිමානන්දත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සුමෙධස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො අත්තනො භරියාය පුත්තෙ ච කාලකතෙ සොකසල්ලසමප්පිතො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සත්ථාරා තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං කථෙත්වා සොකසල්ලෙ අබ්බූළ්හෙ පසන්නමානසො ගන්ධපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා අභිත්ථවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤො පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **ගිරිමානන්දො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු රාජගහගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො කතිපයදිවසං ගාමකාවාසෙ වසිත්වා සත්ථාරං වන්දිතුං රාජගහං අගමාසි. බිම්බිසාරරාජා තස්ස ආගමනං සුත්වා උපසඞ්කමිත්වා "ඉධෙව භන්තෙ වසථ, අහං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමී"ති පවාරෙත්වා ගතො බහුකිච්චතාය න සරි. ථෙරො අබ්භොකාසෙ වසති. දෙවතා ථෙරස්ස තෙමනභයෙන වස්සං වාරෙසුං. රාජා අවස්සනකාරණං සල්ලක්ඛෙත්වා ථෙරස්ස කුටිකං කාරාපෙසි. ථෙරො කුටිකායං වසන්තො සෙනාසනසප්පායලාභෙන සමාධානං ලභිත්වා වීරියසමථං යොජෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"භරියා මෙ කාලකතා, පුත්තො සිවථිකං ගතො,
මාතා පිතා ච භාතා ච ඒකචිතකම්හි ඩය්හරෙ.

තෙන සොකෙන සන්තත්තො කිසො පණ්ඩු අහොසහං,
චිත්තක්ඛෙපො ච මෙ ආසි තෙන සොකෙන අද්දිතො.

සොකසල්ලපරෙතොහං වනන්තං උපසඞ්කමිං,
පවත්තඵලං භුඤ්ජිත්වා රුක්ඛමූලෙ වසාමහං.

සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො දුක්ඛස්සන්තකරො ජිනො
මමුද්ධරිතුකාමො සො ආගඤ්ඡි මම සන්තිකෙ.

පදසද්දං සුණිත්වාන සුමෙධස්ස මහෙසිනො
පග්ගහෙත්වානහං සීසං උල්ලොකෙසිං මහාමුනිං.

උපගච්ඡි මහාවීරො, පීති මෙ උදපජ්ජථ,
තදාසි මෙකග්ගමනො දිස්වා තං ලොකනායකං.

සතිං පටිලභිත්වාන පණ්ණමුට්ඨිං අදාසහං.
නිසීදි භගවා තත්ථ අනුකම්පාය චක්ඛුමා.

නිසජ්ජ භගවා තත්ථ සුමෙධො ලොකනායකො
ධම්මං මං කථෙසි බුද්ධො සොකසල්ලවිනොදනං.

අනව්හිතා තතො ආගු අනනුඤ්ඤාතා ඉතො ගතා
යථා ගතා තථාගතා; තත්ථ කා පරිදෙවනා.

යථාපි පක්ඛිකා සත්තා වස්සමානාය වුට්ඨියා
සහන්තා උපගච්ඡන්ති වස්සස්සාපතනාය තෙ.

වසෙසු ච තෙ ඔරම්භිත සම්පස්සන්ති යදිච්ඡකං
එවං මාතාපිතා තුය්හං තත්ථ කා පරිදෙවනා.

ආගන්තුකා පාහුනකා චලිතෙරිතකම්පිතා
එවං මාතා පිතා තුය්හං තත්ථ කා පරිදෙවනා.

යථාපි උරගො ජිණ්ණං හිත්වා ගච්ඡති සන්තනුං
එවං මාතා පිතා තුය්හං සන්තනු විය දිස්සරෙ.

බුද්ධස්ස ගිරමඤ්ඤාය සොකසල්ලං විවජ්ජයිං
පාමොජ්ජං ජනයිත්වාන බුද්ධසෙට්ඨං අවන්දිහං.

වන්දිත්වාන මහානාගං ගිරිමජ්ජිම පූජයිං
දිබ්බගන්ධෙන සම්පන්නං සුමෙධං ලොකනායකං.

පූජයිත්වාන සම්බුද්ධං සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං
අනුස්සරං ගුණග්ගානි සන්ථවිං ලොකනායකං.

නිත්තිණ්ණොසි මහාවීර සබ්බඤ්ඤූ ලොකනායකො
සබ්බෙ සත්තෙ උද්ධරසි ඤාණෙන ත්වං මහාමුනෙ.

විමතිං ද්වෙළ්හකඤ්චාපි ඡින්දසි මහාමුනෙ
පටිපාදෙසි මෙ මග්ගං තව ඤාණෙන චක්ඛුම.

අරහා සිද්ධිපත්තා ච ඡළභිඤ්ඤා මහිද්ධිකා
අන්තලික්ඛචරා ධීරා පරිවාරෙන්ති තාවදෙ.

පටිපන්නා ච සෙඛා ච ඵලට්ඨා සන්ති සාවකා
සූරොදයෙව පදුමා පුප්ඵන්ති තව සාවකා.

යථා සමුද්දො අක්ඛොභො අතුලො ච දුරුත්තරො
එවං ඤාණෙන සම්පන්නො අප්පමෙය්‍යොසි චක්ඛුම.

වන්දිත්වාහං ලොකජිනං චක්ඛුමන්තං මහායසං
පුථුද්දිසා නමස්සන්තො පටිකුටිතො අගඤ්ඡහං.

දෙවලොකා චවිත්වාන සම්පජානො පතිස්සතො
ඔක්කමිං මාතුයා කුච්ඡිං සන්ධාවන්තො භවාභවෙ.

අගාරා අභිනික්ඛම්ම පබ්බජිං අනගාරියං
ආතාපී නිපකො ඣායී පටිසල්ලානගොචරො.

පධානං පදහිත්වාන තොසයිත්වා මහාමුනිං
වස්සෙවබ්භගතා මුත්තො විහරාමි අහං තදා.

විවෙකමනුයුත්තොම්හි, උපසන්තො නිරූපධි,
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

තිංසකප්පසහස්සම්හි යම්බුද්ධමභිපූජයිං
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථ ථෙරස්ස අරහත්තප්පත්තියා හට්ඨතුට්ඨො විය දෙවෙ වස්සන්තෙ උපරි තං වස්සනෙ නියොජනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යා කරොන්තො:–

"වස්සති දෙවො යථා සුගීතං ඡන්නා මෙ කුටි සුඛා නිවාතා
තස්සං විහරාමි වූපසන්තො අථ චෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙව.

වස්සති දෙවො යථාසුගීතං ඡන්නා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා
තස්සං විහරාමි සන්තචිත්තො අථ චෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙව.

වස්සති දෙවො–පෙ–වීතරාගො අථ චෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙව.
වස්සති දෙවො–පෙ–වීතදොසො අථ චෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙව.

වස්සති දෙවො–පෙ–වීතමොහො අථ චෙ පත්ථයසි
පවස්ස දෙවා"ති

ඉමා පඤ්ච ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"යථාසුගීත"**න්ති: සුගීතානුරූපසුන්දරස්ස අත්තනො මෙඝස්ස ගීතස්ස අනුරූපමෙවාති අත්ථො. වලාහකො හි යථා අගජ්ජන්තො කෙවලං වස්සන්තො න සොභති, එවං සතපටලසහස්ස පටලෙන උබ්භිත්වා ථනන්තො ගජ්ජන්තො විජ්ජුතා නිච්ඡාරෙන්තොපි අවස්සන්තො න සොභති යථාභූතො පන හුත්වා වස්සන්තො සොභ තීති වුත්තං:– "වස්සති දෙවො යථා සුගීත"න්ති. තෙනාහ:–"අභිත්ථ නය පජ්ජුන්න තජ්ජිතා ච පවසිතා චා"ති. **"තස්සං විහරාමී"**ති: තස්සං කුටිකායං අරියවිහාරගබ්භෙන ඉරියාපථවිහාරෙන විහරාමි. වූපසන්තචිත්තො අග්ගඵලසමාධිනා සම්මදෙව උපසන්තමානසො. එවං ථෙරස්ස අනෙකවාරං කතං උය්‍යොජනං සිරසා සම්පටිච්ඡන්තො වලාහකදෙවපුත්තො නින්නඤ්ච ථලඤ්ච පූරෙන්තො මහාවස්සං වස්සාපෙසි.

ගිරිමානන්දත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යං පත්ථයානො"ති ආයස්මතො **සුමනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණන්තො ඉතො පඤ්චනවුතෙ කප්පෙ බුද්ධසුඤ්ඤෙ

ලොකෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකං පච්චෙක බුද්ධං බ්‍යාධිතං දිස්වා හරීටකං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා සුමනොති ලද්ධනාමො සුඛෙන වඩ්ඪති. තස්ස පන මාතුලො පබ්බජිත්වා අරහා හුත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො සුමනෙ වයප්පත්තෙ තං පබ්බාජෙත්වා චරිතානුකූලං කම්මට්ඨානං අදාසි. සො තත්ථ යොගකම්මං කරොන්තො චත්තාරි ඣානානි පඤ්ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. අථස්ස ථෙරො විපස්සනාය විධිං ආචික්ඛි. සො නචිරෙනෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"හරීටකං ආමලකං අම්බජම්බුවිභීටකං
කොලං භල්ලාතකං බෙල්ලං සයමෙවාහරිං අහං.

දිස්වාන පබ්භාරගතං ඣායිං ඣානරතං මුනිං
ආබාධෙන පපීළෙන්තං අදුතියං මහාමුනිං

හරීටකං ගහෙත්වාන සයම්භුස්ස අදාසහං;
ඛාදමත්තම්හි භෙසජ්ජෙ බ්‍යාධුපසමි තාවදෙ.

පහීනදරථො බුද්ධො අනුමොදනකාසි මෙ;
ඉමිනා භෙසජ්ජදානෙන බ්‍යාධිවූපසමෙන ච

සබ්බත්ථ සුඛිතො හොසි මා ච තෙ බ්‍යාධිමාගමී.
ඉදං වත්වාන සම්බුද්ධො සයම්භූ අපරාජිතො

නභෙ අබ්භුග්ගමී වීරො හංසරාජාව අම්බරෙ.
යතො හරීටකං දින්නං සයම්භුස්ස මහෙසිනො

ඉමං ජාතිං උපාදාය බ්‍යාධි මෙ නූපපජ්ජථ.
පඤ්චනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං භෙසජ්ජමදදිං තදා;

දුග්ගතිං නාභිජානාමි භෙසජ්ජස්ස ඉදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තෙ පන පතිට්ඨිතො එකදිවසං මාතුලත්ථෙරස්ස උපට්ඨානං අගමාසි. තං ථෙරො අධිගමං පුච්ඡි. තස්සායං ථෙරො:-

"යං පත්ථයානො ධම්මෙසු උපජ්ඣායො අනුග්ගහී
අමතං අභිකඞ්ඛන්තං කතං කත්තබ්බකං මයා.

අනුප්පත්තො සච්ඡිකතො සයං ධම්මො අනීතිහො
විසුද්ධඤාණො නික්කඞ්ඛො බ්‍යාකරොමි තවන්තිකෙ.

පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං,
සදත්ථො මෙ අනුප්පත්තො, කතං බුද්ධස්ස සාසනං,

අප්පමත්තස්ස මෙ සික්ඛා සුස්සුතා තව සාසනෙ,
සබ්බෙ මෙ ආසවා ඛීණා, නත්ථිදානි පුනබ්භවො.

අනුසාසි මං අරියවතා අනුකම්පි අනුග්ගහී,
අමොඝො තුය්හමොවාදො අන්තෙවාසිම්හි සික්ඛිතො"ති

ඉමාහි පඤ්චහි ගාථාහි සීහනාදං නදන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **"යං පත්ථයානො ධම්මෙසු උපජ්ඣායො අනුග්ගහී අමතං අභිකඞ්ඛතන්"**ති: සමථවිපස්සනාදිසු අනවජ්ජෙසු ධම්මෙසු යං ධම්මං මය්හං පත්ථයන්තො ආකඞ්ඛන්තො උපජ්ඣායො අමතං නිබ්බානං අභිකංඛන්තං මං ඔවාදදානවසෙන අනුග්ගණ්හි. **"කතං කත්තබ්බකං මයා"**ති: තස්ස අධිගමත්ථං කත්තබ්බං පරිඤ්ඤාදිභෙදං සොළසවිධං කිච්චං නිට්ඨාපිතං මයා; තතො එව අනුප්පත්තො අධිගතො චතුබ්බිධොපි මග්ගධම්මො **"සච්ඡිකතො සයං ධම්මො අනීතිහො"**ති: සයං අත්තනායෙව නිබ්බානධම්මො ඵලධම්මො ච අනීතිහො අසන්දිද්ධො අත්තපච්චක්ඛො කතො. ඉතිහ ඉති කිරාති පවත්තියා ඉතිහ සංඛාතං සංසයං සමුච්ඡින්දන්තායෙව හි අරියමග්ගො පවත්තති. තෙනාහ:- "විසුද්ධඤාණො නික්කඞ්ඛො"ති ආදි. තත්ථ **"විසුද්ධඤාණො"**ති: සබ්බසංකිලෙසවිසුද්ධියා විසුද්ධඤාණො. **"තවන්තිකෙ"**ති: තව සමීපෙ. **"සදත්ථො"**ති: අරහත්තං **"සික්ඛා"**ති: අධිසීලසික්ඛාදයො. **"සුස්සුතා"**ති: පරියත්තිබාහුසච්චස්ස පටිවෙධබාහුසච්චස්ස ච පරිපූරණවසෙන සුට්ඨු සුතා. **"තව සාසනෙ"**ති: තව ඔවාදෙ අනුසිට්ඨියං ඨිතස්ස. **"අරියවතා"**ති: සුවිසුද්ධසීලාදිවතසමාදානා. **"අන්තෙවාසිම්හි සික්ඛිතො"**ති: තුය්හං සමීපෙ චිණ්ණබ්‍රහ්මචරියවාසත්තාය අන්තෙවාසී සික්ඛිතඅධිසීලාදිසික්ඛොම්හීති.

සුමනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"සාධූහී"ති ආයස්මතො **වඩ්ඪත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භාරුකච්ඡනගරෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **වඩ්ඪො**ති ලද්ධනාමො අනුපුබ්බෙන වඩ්ඪති. අථස්ස මාතා සංසාරෙ ජාතසංවෙගා පුත්තං ඤාතීනං නිය්‍යාදෙත්වා භික්ඛුණීනං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී අරහත්තං පාපුණිත්වා අපරෙන සමයෙන පුත්තම්පි විඤ්ඤුතං පත්තං වෙළුදත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බාජෙසි. සො පබ්බජිතො බුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා බහුස්සුතො ධම්මකථිකො හුත්වා ගන්ථධුරං වහන්තො එකදිවසං එකකො සන්තරුත්තරොව මාතරං පස්සිස්සාමීති භික්ඛුණිඋපස්සයං අගමාසි. තං දිස්වා මාතා "කස්මා ත්වං එකකො සන්තරුත්තරොව ඉධාගතොසී"ති චොදෙසි. සො

මාතරා චොදියමානො "අයුත්තං මයා කත"න්ති උප්පන්නසංවෙගො විහාරං ගන්ත්වා දිවාඨානෙ නිසින්නො විපස්සිත්වා අරහත්තං පත්වා මාතු ඔවාදසම්පත්තිපකාසනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"සාධු හි කිර මෙ මාතා පතොදං උපදංසයී,
යස්සාහං වචනං සුත්වා අනුසිට්ඨො ජනෙත්තියා

ආරද්ධවිරියො පහිතත්තො පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.
අරහා දක්ඛිණෙය්‍යොම්හි තෙවිජ්ජො අමතද්දසො,

ජෙත්වා නමුචිනො සෙනං විහරාමි අනාසවො.
අජ්ඣත්තඤ්ච බහිද්ධා ච යෙ මෙ විජ්ජිංසු ආසවා

සබ්බෙ අසෙසා උච්ඡින්නා න ච උප්පජ්ජරෙ පුන.
විසාරදා ඛො භගිනී එතමත්ථං අභාසයී:

අපිහා නූන මයිපි වනථො තෙ න විජ්ජති
පරියන්තකතං දුක්ඛං අන්තිමොයං සමුස්සයො

ජාතිමරණසංසාරො නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"සාධු හි කිර මෙ මාතා පතොදං උපදංසයී"**ති: සාධු වත මාතා මය්හං ඔවාදසංඛාතං පතොදං දස්සෙසි, යෙන මෙ විරියං උත්තෙජෙන්ති උත්තමඞ්ගෙ පඤ්ඤසීසෙ විජ්ඣි. **"යස්සා"**ති: යස්සා මෙ මාතුයා. **"සම්බොධි"**න්ති: අරහත්තං. අයං හෙත්ථ යොජනා:- ජනෙත්තියා අනුසිට්ඨො යස්සා අනුසාසනීභූතං වචනං සුත්වා අහං ආරද්ධවිරියො පහිතත්තො විහරන්තො උත්තමං අග්ගඵලං සම්බොධිං අරහත්තං පත්තො, තතො එව ආරකත්තා කිලෙසෙහි අරහා, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තතාය දක්ඛිණෙය්‍යො දක්ඛිණාරහො අම්හි. පුබ්බෙනිවාසඤාණාදිවිජ්ජාත්තයස්ස අධිගතත්තා තෙවිජ්ජො, නිබ්බානස්ස සච්ඡිකතත්තා අමතද්දසො, නමුචිනො මාරස්ස සෙනං කිලෙසවාහිනිං බොධිපක්ඛියසෙනාය ජිනිත්වා තස්සා ජිතත්තායෙව අනාසවො සුඛං විහරාමීති. ඉදානි අනාසවොති වුත්තමත්ථං පාකටතරං කාතුං "අජ්ඣත්ත"න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: අජ්ඣත්තං අජ්ඣත්තවත්ථුකා බහිද්ධා ච බාහිරවත්ථුකා ච ආසවා යෙ මය්හං අරියමග්ගාධිගමතො පුබ්බෙ විජ්ජිංසු උපලබ්භිංසු තෙ සබ්බෙ අසෙසා අනවසෙසා උච්ඡින්නා අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්නා පහීනා පුනදානි කදාචි න උප්පජ්ජෙය්‍යුං න උප්පජ්ජිස්සන්ති යෙවාති, ඉදානි මාතුවචනං අංකුසෙ කත්වා අත්තනා අරහත්තස්ස අධිගතත්තා මාතරං ථොමෙන්තො "විසාරදා"ති ගාථමාහ. තත්ථ **"විසාරදා"**ති: එකංසෙන විගතසාරජ්ජා, එවං මාතු අත්තනො ච අරහත්තාධිගමෙන සත්ථු ඔරසපුත්තභාවං උල්ලිඞ්ගෙන්තො මාතරං භගිනීති ආහ. **"එතමත්ථං අභාසී"**ති: එතං මම ඔවාදභූතං අත්ථං අභාණි, එවං පන මං ඔවදන්තී න

කෙවලං විසාරද එව අථඛො අපිහා නූන මයිපි තව පුත්තකොපි අපිහා අසඤ්ඤවා මඤ්ඤෙ, කිංවා එතෙන පරිකප්පනෙන, වනථො තෙ න විජ්ජති අවිජ්ජාදිකො වනථො තව සන්තානෙ නත්ථෙව, යා මං භවක්ඛයෙ නියොජෙසීති අධිප්පායො. ඉදානි තයා නියොජිතාකාරෙනෙව මයා පටිපන්නන්ති දස්සෙන්තො "**පරියන්තකත**"න්ති ඔසාන ගාථමාහ. **තස්සත්ථො සුවිඤ්ඤෙය්‍යොව.**

වඩ්ඪත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**අත්ථාය වත මෙ**"ති ආයස්මතො **නදීකස්සපත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තනො රොපිතස්ස අම්බරුක්ඛස්ස පඨමුප්පන්නං මනොසිලාවණ්ණං එකං අම්බඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උරුවෙලකස්සපස්ස භාතා හුත්වා නිබ්බත්තො වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං අතිවජ්ජෙන්තො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තීහි තාපසසතෙහි සද්ධිං නෙරඤ්ජරාය නදියා තීරෙ අස්සමං මාපෙත්වා විහරති. නදීතීරෙ වසතො තිස්ස කස්සපගොත්තතාය ච නදීකස්සපොති සමඤ්ඤා අහොසි. තස්ස භගවා සපරිසස්ස එහිභික්ඛුභාවෙන උපසම්පදං අදාසි. තං සබ්බං ඛන්ධකෙ ආගතමෙව. සො භගවතො ආදිත්තපරියායදෙසනාය අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**පදුමුත්තරස්ස** භගවතො ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
පිණ්ඩචාරං චරන්තස්ස ධාරෙන්තං උත්තමං යසං
අග්ගඵලං ගහෙත්වාන අදාසිං සත්ථුනො අහං.

තෙන කම්මෙන දෙවින්දො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
සම්පත්තොම්හි අචලං ඨානං හිත්වා ජයපරාජයං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. අග්ගඵලස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තෙ පන පතිට්ඨිතො අපරභාගෙ අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා දිට්ඨිසමුග්ඝාතකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො නදිං නෙරඤ්ජරං අගා;
යස්සාහං ධම්මං සුත්වාන මිච්ඡාදිට්ඨිං විවජ්ජයිං.

යජිං උච්චාවචෙ යඤ්ඤෙ අග්ගිහුත්තං ජුහිං අහං,
එසා සුද්ධීති මඤ්ඤන්තො අන්ධභූතො පුථුජ්ජනො.

දිට්ඨිගහනපක්ඛන්තො පරාමාසෙන මොහිතො
අසුද්ධිං මඤ්ඤිසං සුද්ධිං අන්ධභූතො අවිද්දසු.

මිච්ඡාදිට්ඨි පහීනා මෙ භවා සබ්බෙ විදාලිතා,
ජුහාමි දක්ඛිණෙය්‍යග්ගිං, නමස්සාමි තථාගතං.

මොහා සබ්බෙ පහීනා මෙ, භවතණ්හා පදාලිතා,
වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, නත්ථිදානි පුනබ්භවො”ති

ඉමා පඤ්ච ගාථා අභාසි

තත්ථ **“අත්ථාය වත මෙ”**ති: මය්හං අත්ථාය වත හිතාය වත. **“බුද්ධො”**ති: සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො. **“නදිං නෙරඤ්ජරං අගා”**ති: නෙරඤ්ජරාසඞ්ඛාතං නදිං අගඤ්ඡි; තස්සා නදියා තීරෙ මම භාතු උරුවෙලකස්සපස්ස අස්සමං උපගතොති අධිප්පායො ඉදානි යථාවුත්තමත්ථං විවරිතුං “යස්සාහ”න්ති ආදි වුත්තං. **“යස්සා”**ති: යස්ස බුද්ධස්ස භගවතො **“ධම්මං සුත්වානා”**ති: චතුසච්චපටිසංයුත්තං ධම්මං සුත්වා සොතද්වාරානුසාරෙන උපලභිත්වා. **“මිච්ඡාදිට්ඨිං විවජ්ජයි”**න්ති: යඤ්ඤෙහි සුද්ධි හොතීති ආදිනයප්පවත්තං විපරීතදස්සනං පජහිං. **“මිච්ඡාදිට්ඨිං විවජ්ජයි”**න්ති: වුත්තමෙවත්ථං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං “යජි”න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **“යජිං උච්චාවචෙ යඤ්ඤෙ”**ති: සොමයාගවාජපෙය්‍යාදිකෙ නානාවිධෙ යඤ්ඤෙ යජිං. **“අග්ගිහුත්තං ජුහි”**න්ති: යෙසං යඤ්ඤානං යජනවසෙන ආහුතිං පග්ගණ්හන්තො අග්ගිං පරිචරිං. **“එසා සුද්ධීති මඤ්ඤන්තො”**ති: එසා යඤ්ඤකිරියා අග්ගිපාරිචරියා සුද්ධිහෙතුභාවතො සුද්ධි සංසාරසුද්ධි හොතීති මඤ්ඤමානො **“අන්ධභූතො පුථුජ්ජනො”**ති: පඤ්ඤාචක්ඛුවෙකල්ලෙන අවිජ්ජන්ධතාය අන්ධභූතො පුථුජ්ජනො හුත්වා වනගහනපබ්බතගහනාදීනි විය දුරතික්කමනට්ඨෙන දිට්ඨියෙව ගහනං දිට්ඨිගහනං තං පක්ඛන්තො අනුපවිට්ඨොති දිට්ඨිගහනං පක්ඛන්තො. **“පරාමාසෙනා”**ති: ධම්මසභාවං අතික්කමිත්වා ඉදමෙව සච්චන්ති පරාමසනතො පරාමාසසඞ්ඛාතෙන මිච්ඡාභිනිවෙසෙන මොහිතො මූළ්හභාවං පාපිතො අසුද්ධිමග්ගං සුද්ධිං මඤ්ඤිසං මඤ්ඤිං. තත්ථ කාරණමාහ:– **“අන්ධභූතො අවිද්දසූ”**ති: යස්මා අවිජ්ජාය අන්ධභූතො භවතො එව ධම්මාධම්මං යුත්තායුත්තඤ්ච අවිද්වා තස්මා තථා මඤ්ඤින්ති අත්ථො. **“මිච්ඡාදිට්ඨි පහීනා මෙ”**ති: එවං භූතස්ස පන සත්ථු සම්මුඛා චතුසච්චගබ්භං ධම්මකථං සුත්වා යොනිසො පටිපජ්ජන්තස්ස අරියමග්ගසම්මාදිට්ඨියා සබ්බාපි මිච්ඡාදිට්ඨි සමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන මය්හං පහීනා. **“භවා”**ති: කාමභවාදයො සබ්බෙපි භවා අරියමග්ගසත්ථෙන විදාලිතා විද්ධංසිතා. **“ජුහාමි දක්ඛිණෙය්‍යග්ගි”**න්ති: ආහවනීයාදිකො අග්ගි

ජහෙත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යතාය සබ්බස්ස පාපස්ස දහනතො දක්ඛිණෙය්‍යග්ගිං සම්මාසම්බුද්ධං ජුහාමි පරිචරාමි තයිදං මය්හං දක්ඛිණෙය්‍යග්ගිපරිචරණං ආරම්භසාමිස සප්පිආදි නිරපෙක්ඛං සත්ථු නමස්සනමෙවාති ආහ:–"**නමස්සාමි තථාගත**"න්ති. අථවා "**ජුහාමි දක්ඛිණෙය්‍යග්ගි**"න්ති: දායකානං දක්ඛිණාය මහප්ඵලභාවකරණෙන පාපස්ස ච දහනෙන දක්ඛිණෙය්‍යග්ගිභූතං අත්තානං ජුහාමි පරිචරාමි. තථා කත්වා පරිචරාමි තථා කත්වා පරිහරාමි, පුබ්බෙ අග්ගිදෙවං නමස්සාමි, ඉදානි පන නමස්සාමි තථාගතන්ති. "**මොහා සබ්බෙ පහීනා මෙ**"ති: දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණාදිභෙදා සබ්බෙ මොහා මය්හං පහීණා සමුච්ඡින්නා තතො එව භවතණ්හා පදාලිතා "වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති තීසුපි පදෙසු මෙ සද්දං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං.

නදීකස්සපත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

ති වසි තා.

"**පාතො මජ්ඣන්තික**"න්ති ආයස්මතො **ගයාකස්සපත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වනමූලඵලාහාරො වසති. තෙන ච සමයෙන භගවා එකො අදුතියො තස්ස අස්සමසමීපෙන ගච්ඡති. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො වෙලං ඔලොකෙත්වා මනොහරානි කොලඵලානි සත්ථු උපනෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ද්විහි තාපසසතෙහි සද්ධිං ගයාය විහරති. ගයාය වසනතො තස්ස කස්සපගොත්තතාය ච **ගයාකස්සපො**ති සමඤ්ඤා අහොසි. සො භගවතා සද්ධිං පරිසාය එහිභික්ඛූපසම්පදං ලභිත්වා ආදිත්තපරියායදෙසනාය ඔවදියමානො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"අජිනවත්ථං නිවත්ථොහං ඛාරිභාරධරො තදා
ඛාරිකං හාරයිත්වාන කොලං අහාසිං අස්සමං.

භගවා ච තම්හි සමයෙ එකො අදුතියො ජිනො
මමස්සමං උපාගඡි ජොතෙන්තො සබ්බකාලිකං.

සකං චිත්තං පසාදෙත්වා අභිවාදෙත්වාන සුබ්බතං
උභො හත්ථෙහි පග්ගය්හ කොලං බුද්ධස්සදාසහං.

එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. කොලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තෙ පන පතිට්ඨිතො අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පාපපවාහනකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"පාතො මජ්ඣන්හිකං සායං තික්ඛත්තුං දිවසස්සහං
ඔතරිං උදකං සොතං ගයාය ගය ඵග්ගුයා.

යං මයා පකතං පාපං පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු
තංදානි ඔපවාහෙමි එවං දිට්ඨි පුරෙ අහුං.

සුත්වා සුභාසිතං වාචං ධම්මත්ථසහිතං පදං
තථං යථාවකං අත්ථං යොනිසො පච්චවෙක්ඛිසං.

නින්හාතසබ්බපාපොම්හි නිම්මලො පයතො සුචි
සුද්ධො සුද්ධස්ස දායාදො පුත්තො බුද්ධස්ස ඔරසො.

ඔගය්හට්ඨඞ්ගිකං සොතං සබ්බං පාපං පවාහයිං;
තිස්සො විජ්ජා අජ්ඣගමිං, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ඉමා පඤ්ච ගාථා අභාසි.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව අයං සංඛෙපත්ථො:-පාතො සුරියස්ස උග්ගමනවෙලායං මජ්ඣන්හිකං මජ්ඣන්හවෙලායං සායං සායන්හවෙලායන්ති දිවසස්ස තික්ඛත්තුං තයො වාරෙ අහං උදකං ඔතරිං ඔගාහිං, ඔතරන්තො ච සොතං න යත්ථ කත්ථචි යදා තදා වා ඔතරිං; අථ ඛො ගයාය මහාජනස්ස පාපපවාහනන්ති අභිසම්මතෙ ගයාතිත්ථෙ ගයා ඵග්ගුනාමකෙ ඵග්ගුනමාසස්ස උත්තරඵග්ගුනනක්ඛත්තෙන අනුසංවච්ඡරං උදකොරොහනමනුයුත්තො අහොසිං. ඉදානි තදා යෙනාධිප්පායෙන උදකොරොහනමනුයුත්තො තං දස්සෙතුං **'යං මයා'**ති ගාථමාහ.

තස්සත්ථො:-යං මයා පුබ්බෙ ඉතො අඤ්ඤාසු ජාතිසු පාපකම්මං උපචිතං තං ඉදානි ඉධ ගයාතිත්ථෙ ච ඉමිස්සා ච ගයාඵග්ගුයා ඉමිනා උදකොරොහණෙන පවාහෙමි අපනෙමි වික්ඛාලෙමීති; පුරෙ සත්ථු සාසනූපගමනතො පුබ්බෙ, එවං දිට්ඨි එවරූපවිපරීතදස්සනො අහුං අහොසිං. "ධම්මත්ථසහිතං පද"න්ති විභත්ති අලොපෙන නිද්දෙසො, ධම්මෙන ච අත්ථෙන ච සහිතං කොට්ඨාසං, ආදිතො මජ්ඣතො ච පරියොසානතො ච ධම්මූපසංහිතං අත්ථූපසංහිතං, සුට්ඨු එකන්තෙන නිය්‍යානිකං කත්වා භාසිතත්තා සුභාසිතං, වාචං සම්බුද්ධස්ස වචනං

සුත්වා, තෙන පකාසිතං පරමත්ථභාවෙන තච්ඡභාවතො තථං යථා රහං පවත්තිනිවත්තිඋපායභාවෙ බ්‍යභිචාරාභාවතො යථාවකං දුක්ඛාදි අත්ථං යොනිසො උපායෙන පරිඤ්ඤෙය්‍යාදිභාවෙන පච්චවෙක්ඛිසං "දුක්ඛං පරිඤ්ඤෙය්‍යං, සමුදයො පහාතබ්බො, නිරොධො සච්ඡිකාතබ්බො, මග්ගො භාවෙතබ්බො"ති පති අවෙක්ඛිං, ඤාණචක්ඛුනා පස්සිං පටිවිජ්ඣින්ති අත්ථො. නිණ්හාතසබ්බපාපොම්හි එවං පටිවිද්ධසච්චත්තා එව අරියමග්ගජලෙන වික්ඛාලිතසබ්බපාපො අම්හි, තතො එව රාගමලාදීනං අභාවෙන නිම්මලො, නිම්මලත්තා එව පරිසුද්ධකායසමාචාරතාය පයතො, පරිසුද්ධවචීසමාචාරතාය සුචි සුපරිසුද්ධමනොසමාචාරතාය සුද්ධො සවාසනසබ්බකිලෙසමලවිසුද්ධියා සුද්ධස්ස බුද්ධස්ස භගවතො ලොකුත්තරධම්මදායාදස්ස ආදියනතො දායාදෙ තස්සෙව දෙසනාඤාණසමුට්ඨානඋරොවායාමජනිතාභිජාතිතාය ඔරසපුත්තො අම්හීති යොජනා. පුනපි අත්තනො පරමත්ථතො නහාතකභාවමෙව විභාවෙතුං "**ඔගය්හා**"ති ඔසානගාථමාහ. තත්ථ "**ඔගය්හා**"ති: ඔගාහෙත්වා අනුපවිසිත්වා. "**අට්ඨඞ්ගිකං සොත**"න්ති: සම්මාදිට්ඨිආදීහි අට්ඨඞ්ගසමොධානභූතං මග්ගසොතං. "**සබ්බං පාපං පවාහයි**"න්ති:-අනවසෙසං පාපමලං පක්ඛාලෙසිං අරියමග්ගජලාවගාහෙන පරමත්ථනහාතකො අහොසිං. තතො එව තිස්සො විජ්ජා අජ්ඣගමිං කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති වුත්තත්ථමෙව.

ගයාකස්සපත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**වාතරොගාභිනීතො**"ති ආයස්මතො **වක්කලිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතී නගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු සන්තිකං ගච්ඡන්තෙහි උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සද්ධාධිමුත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානං පත්ථෙන්තො සත්තාහං මහාදානං දත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායතං දිස්වා ව්‍යාකරි. සොපි යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං සත්ථුකාලෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති: **වක්කලි**තිස්ස නාමං අකංසු. සො වුද්ධිප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො සත්ථාරං දිස්වා රූපකායසම්පත්තිදස්සනෙන අතිත්තො සත්ථාරා සද්ධිංයෙව විචරති. අගාරමජ්ඣෙ වසන්තො නිච්චකාලං සත්ථාරං දට්ඨුං න ලභිස්සාමීති සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ඨපෙත්වා භොජනවෙලා සෙසකාලෙ යත්ථ ඨිතෙන සක්කා දසබලං පස්සිතුං තත්ථ ඨිතො අඤ්ඤං කිච්චං පහාය භගවන්තං ඔලොකෙන්තොව විහරති. සත්ථා තස්ස ඤාණපරිපාකං

ආගමෙන්තො බහුං කාලං තස්මිං රූපදස්සනෙනෙව විචරන්ත කිඤ්චි අවත්වා පුනෙකදිවසං "කිං තෙ වක්කලි ඉමිනා පූතිකායෙන දිට්ඨෙන, යො ඛො වක්කලි ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති, යො මං පස්සති සො ධම්මං පස්සති, ධම්මං හි වක්කලි පස්සන්තො මං පස්සති, මං පස්සන්තො ධම්මං පස්සතී"ති ආහ. සත්ථරි එවං වදන්තෙපි ථෙරො සත්ථු දස්සනං පහාය අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං න සක්කොති. තතො සත්ථා "නායං භික්ඛු සංවෙගං අලභිත්වා බුජ්ඣිස්සතී"ති වස්සූපනායිකා දිවසෙ "අපෙහි වක්කලී"ති හත්ථං පසාරෙසි. සො සත්ථාරා පනාමිතො සම්මුඛෙ ඨාතුං අසක්කොන්තො "කිං මය්හං ජීවිතෙනාති යොහං සත්ථාරං දට්ඨුං න ලභාමී"ති ගිජ්ඣකූටපබ්බතෙ පපාතට්ඨානං අභිරුහි. සත්ථා තස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා "අයං භික්ඛු මම සන්තිකා අස්සාසං අලභන්තො මග්ගඵලානං උපනිස්සයං නාසෙය්‍යා"ති අත්තානං දස්සෙතුං ඔභාසං විස්සජ්ජෙන්තො:–

"පාමොජ්ජබහුලො භික්ඛු පසන්නො බුද්ධසාසනෙ
අධිගච්ඡෙ පදං සන්තං සංඛාරූපසමං සුඛ"න්ති

ගාථං වත්වා "එහි වක්කලී"ති හත්ථං පසාරෙසි. ථෙරො "දසබලො මෙ දිට්ඨො, එහීති අව්හානම්පි ලද්ධ"න්ති බලවපීතිසොමනස්සං උප්පාදෙත්වා කුතො ගච්ඡාමීති අත්තනො ගමනභාවං අජානිත්වා සත්ථු සම්මුඛෙ ආකාසෙන පක්ඛන්දන්තො පඨමෙන පාදෙන පබ්බතෙ ඨිතොයෙව සත්ථාරා වුත්තගාථං ආවජ්ජන්තො ආකාසෙයෙව පීතිං වික්ඛම්භෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණීති–අඞ්ගුත්තරට්ඨකථායං ධම්මපදවණ්ණනායං ච ආගතං. ඉධ පන එවං වදන්ති:–"කිං තෙ වක්කලී"ති ආදිනා සත්ථාරා ඔවදිතො ගිජ්ඣකූටෙ විහරන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙසි. තස්ස සද්ධාබලවභාවතො එව විපස්සනා වීථිං න ඔතරති. භගවා තං ඤත්වා කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා අදාසි. පුන විපස්සනං මත්ථකං පාපෙතුං නාසක්ඛි යෙව. අථස්ස ආහාරවෙකල්ලෙන වාතාබාධො උප්පජ්ජි. තං වාතාබාධෙන පීළියමානං ඤත්වා භගවා තත්ථ ගන්ත්වා පුච්ඡන්තො:–

"වාතරොගාභිනීතො ත්වං විහරං කානනෙ වනෙ
පවිට්ඨගොචරෙ ලූඛෙ කථං භික්ඛු කරිස්සසී"ති

ආහ.

තං සුත්වා ථෙරො:–

"පීතිසුඛෙන විපුලෙන ඵරමානො සමුස්සයං
ලූඛම්පි අභිසම්භොන්තො විහරිස්සාමි කානනෙ.

භාවෙන්තො සතිපට්ඨානෙ ඉන්ද්‍රියානි බලානි ච
බොජ්ඣඞ්ගානි ච භාවෙන්තො විහරිස්සාමි කානනෙ.

ආරද්ධවිරියො පහිතත්තො නිච්චං දළ්හපරක්කමො
සමග්ගෙ සහිතෙ දිස්වා විහරිස්සාමි කානනෙ.

අනුස්සරන්තො සම්බුද්ධං අග්ගං දන්තං සමාහිතං
අතන්දිතො රත්තින්දිවං විහරිස්සාමි කානනෙ"ති

එතසෙසා ගාථා අභාසී.

තත්ථ "**වාතරොගාභිනීතො**"ති: වාතාබාධෙන අසෙරිභාවං උපනීතො වාතව්‍යාධිනා අභිභූතො, ත්වන්ති ථෙරං ආලපති. "**විහරං**"න්ති: තෙන තෙන ඉරියාපථවිහාරෙන විහරන්තො "**කානනෙ වනෙ**"ති: කානනභූතෙ වනෙ මහාරඤ්ඤෙති අත්ථො. "**පවිට්ඨගොචරෙ**"ති: විස්සට්ඨගොචරෙ දුල්ලභපච්චයෙ වාතරොගස්ස සප්පායානං සප්පිආදිභෙසජ්ජානං අභාවෙන ඵරුසභූමිභාගතාය ච ලූඛෙ ලූඛට්ඨානෙ "**කථං භික්ඛු කරිස්සසී**"ති: භික්ඛු ත්වං කථං විහරිස්සසීති භගවා පුච්ඡති. තං සුත්වා ථෙරො නිරාමිසපීතිසොමනස්සාදිනා අත්තනො සුඛවිහාරං පකාසෙන්තො "පීතිසුඛෙනා"ති ආදිමාහ. "**පීතිසුඛෙනා**"ති: උබ්බෙගලක්ඛණාය ඵරණලක්ඛණාය ච පීතියා තංසම්පයුත්තසුඛෙන ච, තෙනාහ:- "**විපුලෙනා**"ති: උළාරෙනාති අත්ථො. "**ඵරමානො සමුස්සය**"න්ති: යථාවුත්තපීතිසුඛසමුට්ඨිතෙහි පණීතෙහි රූපෙහි සකලං කායං ඵරන්තො නිරන්තරඵුටං කරොන්තො; "**ලූඛම්පි අභිසම්භොන්තො**"ති: අරඤ්ඤවාසසඤ්ජාතං සල්ලෙඛවුත්තිහෙතුකං දුක්ඛම්පි පච්චයලූඛං අභිභවන්තො අධිවාසෙන්තො. "**විහරිස්සාමි කානනෙ**"ති: ඣානසුඛෙන ච විපස්සනාසුඛෙන ච අරඤ්ඤායතනෙ විහරිස්සාමීති අත්ථො. තෙනාහ:-"සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙසිං".

"යතො යතො සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං
ලභති පීතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානත"න්ති ච.

"**භාවෙන්තො සතිපට්ඨානෙ**"ති: මග්ගපරියාපන්නෙ කායානුපස්සනාදිකෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ වඩ්ඪෙන්තො ච "**ඉන්ද්‍රියානී**"ති: මග්ගපරියාපන්නානි එව සද්ධාදීනි පඤ්චින්ද්‍රියානි "**බලානී**"ති: තථා සද්ධාදීනි පඤ්චබලානි "**බොජ්ඣඞ්ගානී**"ති: තථා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදීනි සත්තබොජ්ඣඞ්ගානි **ච** කාරසමුච්චයෙන සම්මප්පධානඉද්ධිපාදමග්ගඞ්ගානි සඞ්ගණ්හාති. තදවිනාභාවතො හි තග්ගහණෙනෙව තෙසං ගහණං හොති. "**විහරිස්සාමී**"ති: යථාවුත්තෙන බොධිපක්ඛියධම්මෙ භාවෙන්තො මග්ගසුඛෙන තදධිගමසිද්ධෙන ඵලසුඛෙන නිබ්බාණසුඛෙන ච විහරිස්සාමි. "**ආරද්ධවිරියො**"ති: චතුබ්බිධසම්මප්පධානවසෙන පග්ගහිතවිරියො, පහිතත්තො නිබ්බාණං පති පෙසිතචිත්තො "**නිච්චං දළ්හපරක්කමො**"ති: සබ්බකාලං අසිථිලවිරියො, අවිවාදවසෙන කායසාමග්ගිදානවසෙන ච සමග්ගෙ දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සහිතෙ සබ්‍රහ්මචාරී දිස්වා, එතෙන කල්‍යාණමිත්තසම්පත්තිං දස්සෙති. "**අනුස්සරන්තො සම්බුද්ධ**"න්ති: සම්මා සාමං සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධං සබ්බසත්තුත්තමභාවය අග්ගං උත්තමෙන දමථෙන දන්තං

අනුත්තර සමාධිනා සමාහිතං අතන්දිතො අනලසො හුත්වා රත්තින්දිවං සබ්බකාලං "ඉතිපි සො භගවා අරහ"න්ති ආදිනා අනුස්සරන්තො විහරිස්සාමි. එතෙන බුද්ධානුස්සතිභාවනාය යුත්තපයුත්තතාදස්සනෙන සබ්බඤ්ඤු කම්මට්ඨානානුයොගමාහ; පුරිමෙන පාරිහාරිය කම්මට්ඨානානුයොගං. එවං පන වත්වා ථෙරො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"ඉතො සතසහස්සම්හි කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො
අනොමනාමො අමිතො නාමෙන පදුමුත්තරො

පදුමාකාරවදනො පදුමාමලසුච්ඡවි
ලොකෙනානුපලිත්තො ච තොයෙන පදුමං යථා

සිරො පදුම පත්තක්ඛො කන්තො ච පදුමං යථා
පදුමුත්තරගන්ධො ච තස්මා සො පදුමුත්තරො

ලොකජෙට්ඨො ච නිම්මානො අන්ධානං නයනූපමො
සන්තවෙසො ගුණනිධි කරුණාමතිසාගරො.

ස කදාචි මහාවීරො බ්‍රහ්මාසුරසුරච්චිතො
සදෙවමනුජකිණ්ණෙ ජනමජ්ඣෙ ජිනුත්තමො

වදනෙන සුගන්ධෙන මධුරෙන සරෙන ච
රඤ්ජයං පරිසං සබ්බං සන්ථවී සාවකං සකං:

සද්ධාධිමුත්තො සුමති මම දස්සනලාලසො
නත්ථි එතාදිසො අඤ්ඤො යථායං භික්ඛු වක්කලි.

තදාහං හංසවතියා නගරෙ බ්‍රාහ්මණත්‍රජො
හුත්වා සුත්වා ච තං වාක්‍යං තං ඨානමභිරොචයිං.

සසාවකං තං විමලං නිමන්තෙත්වා තථාගතං
සත්තාහං භොජයිත්වාන දුස්සෙහච්ඡාදයිං තදා.

නිපච්ච සිරසා තස්ස අනන්තෙ ගුණසාගරෙ
නිමුග්ගො පීතිසම්පුණ්ණො ඉදං වචනමබ්‍රවිං:

යො සො තයා සන්ථවිතො ඉතො සත්තමකෙ හනි
භික්ඛු සද්ධාවතං අග්ගො තාදිසො හොමහං මුනෙ.

එවං වුත්තෙ මහාවීරො අනාවරණදස්සනො
ඉමං වාක්‍යං උදීරෙසි පරිසාය මහාමුනි.

පස්සථෙතං මාණවකං පීතමට්ඨනිවාසනං
හෙමයඤ්ඤොපචිතඞ්ගං ජනනෙත්තමනොහරං.

එසො අනාගතද්ධානෙ ගොතමස්ස මහෙසිනො
අග්ගො සද්ධාධිමුත්තානං සාවකොයං භවිස්සති.

දෙවභූතො මනුස්සො වා සබ්බසන්තාපවජ්ජිතො
සබ්බභොගපරිබ්බූළ්හො සුඛිතො සංසරිස්සති.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
වක්කලි නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථුසාවකො.

තෙන කම්මවිසෙසෙන චෙතනාපණිධීහි ච •
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

සබ්බත්ථ සුඛිතො හුත්වා සංසරන්තො භවාභවෙ
සාවත්ථියං පුරෙ ජාතො කුලෙ අඤ්ඤතරෙ අහං.

නොනීතසුඛුමාලහං ජාත පල්ලවකොමලං
මන්දං උත්තානසයනං පිසාචීභයතජ්ජිතා

පාදමූලෙ මහෙසිස්ස සායෙසුං දීනමානසා:
ඉමං දදාම තෙ නාථ සරණං හොහි නායක.

තදා පටිග්ගහී සො මං භීතානං සරණො මුනි
ජාලිනා සඞ්ඛාලඞ්කෙන මුදුකොමලපාණිනා.

තදාප්පභුති තෙනාහං ආරක්ඛෙය්‍යෙන රක්ඛිතො
සබ්බාපදා විනිම්මුත්තො සුඛෙන පරිවඩ්ඪිතො

සුගතෙන විනාභූතො උක්කණ්ඨාමි මුහුත්තකං;
ජාතියා සත්තවස්සාහං පබ්බජිං අනගාරියං.

සබ්බපාරමිසම්භූතං ළක්ඛිලයනං පරං
රූපං සබ්බසුභාකිණ්ණං අතිත්තො පිහයාමහං.

බුද්ධො රූපරතං ඤත්වා තදා ඔවදි මං ජිනො:
අලං වක්කලි කිං රූපෙ රමසෙ බාලනන්දිතෙ!

යො හි පස්සති සද්ධම්මං සො මං පස්සති පණ්ඩිතො,
අපස්සමානො සද්ධම්මං මං පස්සම්පි න පස්සති.

අනන්තාදීනවො කායො විසරුක්ඛසමූපමො
ආවාසො සබ්බරොගානං පුඤ්ජො දුක්ඛස්ස කෙවලො.

නිබ්බින්දිය තතො රූපෙ ඛන්ධානං උදයබ්බයං
පස්ස සබ්බකිලෙසානං සුඛෙනන්තං ගමිස්සසි.

එවං තෙනානුසිට්ඨොහං නායකෙන හිතෙසිනා
ගිජ්ඣකූටං සමාරුය්හ ඣායාමි ගිරිකන්දරෙ[1].

ඨිතො පබ්බතපාදම්හි මමාහ සො මහාමුනි
වක්කලීති ජිනො වාචං තං සුත්වා මුදිතො අහං

පක්ඛන්දිං සෙලපබ්භාරෙ අනෙකසතපොරිසෙ;
තදා බුද්ධානුභාවෙන සුඛෙනෙව මහිං ගතො.

පුනාපි ධම්මං දෙසෙසි ඛන්ධානං උදයබ්බයං;
තමහං ධම්මමඤ්ඤාය අරහත්තං අපාපුණිං.

සුමහා පරිසා මජ්ඣෙ තදා මං චරණන්තගො
අග්ගං සද්ධාධිමුත්තානං පඤ්ඤපෙසි මහාමුනි.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තොපි ථෙරො ඉමායෙව ගාථා අභාසි. අථ නං සත්ථා භික්ඛුසංඝමජ්ඣෙ නිසින්නො සද්ධාධිමුත්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසීති.

වක්කලිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ඔලග්ගෙස්සාමී**"ති ආයස්මතො **විජිතසෙනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **අත්ථදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො ඝරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො ආකාසෙන ගච්ඡන්තං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පසන්නාකාරං දස්සෙන්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා ආකාසතො ඔතරි. සො භගවතො මනොහරානි මධුරඵලානි උපනෙසි. පටිග්ගහෙසි භගවා අනුකම්පං උපාදාය. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ හත්ථාචරියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **විජිතසෙනො**ති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පාපුණි. තස්ස මාතුලා සෙනො ච උපසෙනො චාති ද්වෙ හත්ථාචරියා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිත්වා වාසධුරං පූරෙන්තා අරහත්තං පාපුණිංසු. විජිතසෙනොපි හත්ථිසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං ගතො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසෙ අලග්ගමානසො සත්ථු යමකපාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො මාතුලත්ථෙරානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා

---

1. ගිරිනිජ්ඣරෙ. අප. පා.

තෙසං ඔවාදානුසාසනියා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විපස්සනාවීථිං ලභිත්වා බහිද්ධා නානාරම්මණෙ විධාවන්තං අත්තනො චිත්තං ඔවදන්තො:-

"ඔලග්ගෙස්සාමි තෙ චිත්ත ආණිද්වාරෙව හත්ථිනං,
න තං පාපෙ නියොජෙස්සං කාමජාල සරීරජ.

ත්වං ඔලග්ගො න ගච්ඡසි ද්වාරවිවරං ගජොව අලභන්තො,
න ච චිත්තකලි පුනප්පුනං පසහං පාපරතො චරිස්සසි.

යථා කුඤ්ජරං අදන්තං නවග්ගහං අංකුසග්ගහො
බලවා ආවත්තෙති අකාමං, එවං ආවත්තයිස්සං තං.

යථා වරහයදමකුසලො සාරථිපවරො දමෙති ආජඤ්ඤං,
එවං දමයිස්සං තං පතිට්ඨිතො පඤ්චබලෙසු.

සතියා තං නිබන්ධිස්සං පයතත්තො වො දමෙස්සාමි;
විරියධුරනිග්ගහීතො නයිතො දූරං ගමිස්සසෙ චිත්තා"ති

ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**ඔලග්ගෙස්සාමී**"ති: සංවරිස්සාමි නිවාරෙස්සාමි. "**තෙ**"ති: තං; උපයොගත්ථෙ හිදං සාමිවචනං. තෙ මග්ගන්තීවා වචනසෙසො. "**හත්ථින**"න්ති ච හත්ථින්ති අත්ථො. "**චිත්තා**"ති: අත්තනො චිත්තං ආලපති, යථා තං වාරෙතුකාමො තං දස්සෙන්තො "**ආණිද්වාරෙව හත්ථින**"න්ති ආහ. ආණිද්වාරං නාම පාකාරබද්ධස්ස නගරස්ස ඛුද්දකද්වාරං, සංසිබ්බිතච්ඡිද්දෙ ආණිම්හි පක්ඛිත්තෙන යන්තෙන භින්නා අබ්භන්තරෙ ඨිතෙහිපි විවරිතුං නසක්කා, යෙන මනුස්සගවාස්සමහිංසාදයො නෙව නිග්ගන්තුං සක්කා, නගරතො බහි නිග්ගන්තුකාමම්පි හත්ථිං යතො පලොභෙත්වා හත්ථාචරියො ගමනං නිවාරෙති, අථවා ආණිද්වාරං නාම පලිඝද්වාරං තත්ථ හි තිරියං පලිඝං පක්ඛිපෙත්වා රුක්ඛසූචිසංබද්ධං ආණිං පලිඝසීසෙ ආවුණන්ති. "**පාපෙ**"ති: රූපාදීසු උප්පජ්ජනකඅභිජ්ඣාදිපාපධම්මෙ තං න නියොජිස්සං න යොජිස්සාමි. "**කාමජාලා**"ති: කාමස්ස ජාලභූත යථාහි මච්ඡබන්ධමිගලුද්දකානං ජාලං නාම මච්ඡාදීනං තෙසං යථාකාරසාධනං එවං අයොනිසො මනසිකාරානුපාත චිත්තං මාරස්ස කාමාකාරසාධනං හොති හි සො සත්තෙ අනත්ථෙසු පාතෙති. "**සරීරජා**"ති: සරීරෙ උප්පජ්ජනක පඤ්චවොකාරභවෙ හි චිත්තං රූපපටිබද්ධවුත්තිතාය සරීරජන්ති වුච්චති. "**ඔලග්ගො න ගච්ඡසී**"ති: ත්වං චිත්තකලි මයා සතිපඤ්ඤාපතොදංකුසෙහි වාරිතො න ඉතො යථාරුචිං ගමිස්සසි අයොනිසො මනසිකාරවසෙන යථාකාමං වත්තිතුං න ලභිස්සසි. යථා කිං? ද්වාරවිවරං ගජොව අලභන්තො නගරතො ගජනිරොධතො වා නිග්ගමනාය ද්වාරවිවරං අලභමානො හත්ථී විය. "**චිත්තකලී**"ති: චිත්තකාලකණ්ණි. "**පුනප්පුන**"න්ති: අපරා

පරං. "**පසහ**"න්ති: සරහසසංඝසාහසවසෙන පසහන්තො පාපරතො පාපකම්මනිරතො පුබ්බෙ විය ඉදානි න චරිස්සසි. තථා චරිතුං න දස්සාමීති අත්ථො. "**අදන්ත**"න්ති: අදමිතං හත්ථිසික්ඛං අසික්ඛිතං. "**නවග්ගහ**"න්ති: අචිරග්ගහිතං. "**අංකුසග්ගහො**"ති: හත්ථාචරියො. "**බලවා**"ති: කායබලෙන ච ඤාණබලෙන ච බලවා. "**ආවත්තෙති අකාම**"න්ති: අනිච්ඡන්තමෙව විසෙවනතො නිවත්තෙති. "**එවං ආවත්තයිස්ස**"න්ති: යථා වුත්තං හත්ථිං හත්ථාචරියො එවං ත්වං චිත්තකලි දුච්චරිතවිසෙවනතො නිවත්තයිස්සාමි. "**වරහයදමකුසලො**"ති: උත්තමානං අස්සදම්මානං දමනෙ කුසලො තතො එව සාරථි පවරො අස්සදම්මසාරථි සුවිසුද්ධං දමෙති ආජඤ්ඤං ආජානීයං අස්සදම්මං දෙසකාලානුරූපං සණ්හඵරුසෙහි දමෙති විනෙති නිබ්බිසෙවනං කරොති. "**පතිට්ඨිතො පඤ්චබලෙසු**"ති: සද්ධාදීසු පඤ්චසු බලෙසු පතිට්ඨිතො හුත්වා අස්සද්ධියාදිවිසෙවනතො තං දමයිස්සං දමෙස්සාමීති. "**සතියා තං නිබන්ධිස්ස**"න්ති: ගොචරජ්ඣත්තතො බහි ගන්තුං අදෙන්තො සතියොත්තෙන කම්මට්ඨානථම්භෙ චිත්තකලි තං නිබන්ධිස්සාමි නියමෙස්සාමි. "**පයතත්තො වොදපෙස්සාමී**"ති: තත්ථ නිබන්ධන්තො එව යුත්තප්පයුත්තො හුත්වා වොදපෙස්සාමි සංකිලෙසමලතො තං විසොධෙස්සාමි. "**විරියධුරනිග්ගහිතො**"ති: යථා වුත්තෙන ජෙසොත අස්සදම්මසාරථිනා යුගෙ යොජිතො සුනිග්ගහිතො යුගන්තරගතො තං නාතික්කමති එවං ත්වම්පි මම චිත්ත විරියධුරෙන නිග්ගහිතො සක්කච්චකාරිතාය සාතච්චකාරිතාය අඤ්ඤථා වත්තිතුං අලභන්තො ඉතො ගොචරජ්ඣත්තතො දූරං බහි න ගමිස්සසි, භාවනානුයුත්තස්ස හි කම්මට්ඨානතො අඤ්ඤං ආසන්නං අපි ලක්ඛණතො දූරමෙවාති. එවං ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි අත්තනො චිත්තං නිග්ගණ්හන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං බාත්තිංසවරලක්ඛණං
පවනග්ගෙන ගච්ඡන්තං සාලරාජංව පුප්ඵිතං

තිණසන්ථරං පඤ්ඤපෙත්වා බුද්ධසෙට්ඨං අයාචහං;[1]
අනුකම්පතු මං බුද්ධො භික්ඛං ඉච්ඡාමි දාතවෙ.

අනුකම්පකො කාරුණිකො අත්ථදස්සී මහායසො
මම සංකප්පමඤ්ඤාය ඔරුහි මම අස්සමෙ.

ඔරොහිත්වාන සම්බුද්ධො නිසීදි පණ්ණසන්ථරෙ;
භල්ලාතකං ගහෙත්වාන බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

මම නිජ්ඣායමානස්ස පරිභුඤ්ජි තදා ජිනො.
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා අවන්දිං ලොකනායකං.

---

1. සී. I & IV බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තොපි ඉමා ගාථා අභාසීති.

විජිතසෙනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“**උපාරම්භචිත්තො**”ති ආයස්මතො **යසදත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අභිත්ථවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මල්ලරට්ඨෙ මල්ලරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **යසදත්තොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි සික්ඛි. සික්ඛිත්වා සභියෙන පරිබ්බාජකෙන සද්ධිංයෙව චාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථියං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා සභියෙන පුට්ඨපඤ්හෙසු විස්සජ්ජියමානෙසු සයං ඔතාරපෙක්ඛො සුණන්තො නිසීදි සමණස්ස ගොතමස්ස වාදෙ දොසං දස්සාමීති. අථස්ස භගවා චිත්තාචාරං ඤත්වා සභියසුත්තදෙසනාවසානෙ ඔවාදං දෙන්තො:–

“උපාරම්භචිත්තො දුම්මෙධො සුණාති ජිනසාසනං,
ආරකා හොති සද්ධම්මා නභසො[1] පථවී යථා.

උපාරම්භචිත්තො දුම්මෙධො සුණාති ජිනසාසනං,
පරිහායති සද්ධම්මා කාළපක්ඛෙව චන්දිමා.

උපාරම්භචිත්තො දුම්මෙධො සුණාති ජිනසාසනං,
පරිසුස්සති සද්ධම්මෙ මච්ඡො අප්පොදකෙ යථා.

උපාරම්භචිත්තො දුම්මෙධො සුණාති ජිනසාසනං,
න විරූහති සද්ධම්මෙ ඛෙත්තෙ බීජංව පූතිකං.

යො ච තුට්ඨෙන චිත්තෙන සුණාති ජිනසාසනං,
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ සච්ඡිකත්වා අකුප්පතං

පප්පුය්‍ය පරමං සන්තිං පරිනිබ්බාති අනාසවො”ති

ඉමා පඤ්චගාථා අභාසි.

---

1. සී. I & IV. නභා සො.

තත්ථ **"උපාරම්භචිත්තො"**ති: සාරම්භචිත්තො දොසාරොපනාධිප්පායොති අත්ථො. **"දුම්මෙධො"**ති: නිප්පඤ්ඤො. **"ආරකා හොති සද්ධම්මා"**ති: සො තාදිසො පුග්ගලො නභො විය පථවියා පටිපත්ති සද්ධම්මතො දූරෙ හොති, පගෙව පටිවෙධසද්ධම්මතො. න හිමං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසීති ආදිනා විග්ගාහිකකථං අනුයුත්තස්ස කුතො අත්ථිපුණ්ණා පරියත්ති. **"පරිහායති සද්ධම්මා"**ති: නවවිධලොකුත්තරධම්මතො පුබ්බභාගියසද්ධාදිසද්ධම්මතොපි පරිහායති. **"පරිසුස්සති"**ති: විසුස්සති; කායචිත්තානං පීණනරසස්ස පීතිපාමොජ්ජාදිකුසලධම්මස්සාභාවතො. **"න විරූහතී"**ති: විරූළ්හිං වුඩ්ඪිං න පාපුණාති. **"පූතික"**න්ති: ගොපනලෙපනාදිඅභාවෙන පූතිභාවං පත්තං. **"තුට්ඨෙන චිත්තෙන"**ති: ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං, අත්තමනො පමුදිතො හුත්වාති අත්ථො. **"ඛෙපෙත්වා"**ති: සමුච්ඡින්දිත්වා. **"අකුප්ප"**න්ති: අරහත්තං. **"පප්පුය්‍යා"**ති: පාපුණිත්වා. **"පරමං සන්ති"**න්ති: අනුපාදිසෙසනිබ්බානං තදධිගමෙ චස්ස කෙවලං වූපසමනමෙව, න කොචි විධොති තං දස්සෙතුං වුත්තං:- **"පරිනිබ්බිස්සති අනාසවො"**ති. එවං සත්ථාරා ඔවදිතො සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"කණිකාරංව පජ්ජලිතං දීපරුක්ඛංව ජොතිතං
කඤ්චනංව විරොචන්තං අද්දසං දිපදුත්තමං.

කමණ්ඩලුං ඨපෙත්වාන වාකචීරඤ්ච කුණ්ඩිකං
එකංසං අජිනං කත්වා බුද්ධසෙට්ඨං ථවිං අහං.

තමන්ධකාරවිසම-මොහජාලසමාකුලං
ඤාණාලොකං දස්සයිත්වා නිත්තිණ්ණොසි මහාමුනි.

සමුද්ධරෙසි මං ලොකං සබ්බාවන්තං අනුත්තරො
ඤාණෙ තෙ උපමා නත්ථි යාවතා ජගතො ගති.

යෙන ඤාණෙන සබ්බඤ්ඤූ සබ්බඤ්ඤූති පවුච්චති,
වන්දාමහං මහාවීර සබ්බඤ්ඤුං තමනාසවං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ බුද්ධසෙට්ඨං ථවිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ථොමනාය ඉදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තොපි ථෙරො ඉමා එව ගාථා අභාසිත්ථ.

යසදත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“උපසම්පදා ච මෙ ලද්ධා”ති ආයස්මතො **සොණස්ස කුටිකණ්ණස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ විභවසම්පන්නො සෙට්ඨි හුත්වා උළාරාය ඉස්සරියසම්පත්තියං ඨිතො එකදිවසං සත්ථාරං සතසහස්සඛීණාසවපරිවුතං මහතියා බුද්ධලීළ්හාය මහන්තෙන බුද්ධානුභාවෙන නගරං පවිසන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා අට්ඨාසි. පච්ඡාභත්තං උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං කල්‍යාණවාක්කරණානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානං පත්ථෙත්වා මහාදානං දත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායතං දිස්වා “අනාගතෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ කල්‍යාණවාක්කරණානං අග්ගො භවිස්සතී”ති බ්‍යාකාසි. සො තත්ථ යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා වත්තපටිවත්තානි පූරෙන්තො එකස්ස භික්ඛුනො චීවරං සිබ්බෙත්වා අදාසි. පුන බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ බාරාණසියං තන්තවායො හුත්වා එකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස චීවරකොටිං ජිණ්ණං ඝටෙත්වා අදාසි. එවං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤානි කත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අවන්තිරට්ඨෙ කුරරඝරෙ මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සොණො**තිස්ස නාමං අකංසු. කොටිඅග්ඝනස්ස කණ්ණපිළන්ධනස්ස ධාරණෙන **කොටිකණ්ණො**ති වත්තබ්බෙ **කුටිකණ්ණො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො අනුක්කමෙන වඩ්ඪිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙන්තො ආයස්මන්තෙ මහාකච්චානෙ කුරරඝරං නිස්සාය පවත්තෙ පබ්බතෙ විහරන්තෙ තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය තං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාසි. සො අපරභාගෙ සංසාරෙ සඤ්ජාතසංවෙගො ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන දසවග්ගං සඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා කතිපයකාලං ථෙරස්ස සන්තිකෙ වසිත්වා ථෙරං ආපුච්ඡිත්වා සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්ථිං උපගතො සත්ථාරා එකගන්ධකුටියං වාසං ලභිත්වා පච්චූසසමයෙ අජ්ඣිට්ඨො සොළස අට්ඨකවග්ගියානං උස්සාරණෙන සාධුකාරං දත්වා භාසිතාය “දිස්වා ආදීනවං ලොකෙ”ති උදානගාථාය පරියොසානෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“**පදුමුත්තරො** නාම ජිනො ආහුතීනං පටිග්ගහො
වසීසතසහස්සෙහි නගරං පාවිසී තදා.

නගරං පවිසන්තස්ස උපසන්තස්ස තාදිනො
රතනානි පජ්ජොතිංසු[1] නිග්ඝොසාභරණා අහුං.

බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන භෙරී වජ්ජිංසු තාවදෙ[2]
අඝට්ටිතා වීණා වජ්ජිංසු බුද්ධස්ස විසතො පුරං.

---

1. පනාදිංසු නිග්ඝොසො ආසි තාවදෙ. අප. පා.
2. භෙරී වජ්ජා අඝට්ටිතා සයං වීණා පවජ්ජන්ති. අප. පා.

බුද්ධසෙට්ඨඤ්ච පස්සාමි පදුමුත්තරං මහාමුනිං
පාටිහීරඤ්ච පස්සිත්වා තත්‍ථ චිත්තං පසාදයිං.

අහො බුද්ධා! අහො ධම්මා! අහො නො සත්‍ථුසම්පදා!
අචෙතනායං පුථවී සහස්සී සම්පකම්පථ.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤමලභිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධසඤ්ඤායිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තෙ පන පතිට්ඨිතො අත්තනො උපජ්ඣායෙන ආචික්ඛිත නියාමෙන පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පදා ධුවනහානං චම්මත්ථරණං ගණංගණූපාහනං චීවරවිප්පවාසොති පඤ්චවරෙ යාචිත්වා තෙ සත්‍ථුසන්තිකා ලභිත්වා පුනදෙව අත්තනො වසිතට්ඨානං ගන්ත්වා උපජ්ඣායස්ස තමත්‍ථං ආරොචෙසි. අයමෙත්‍ථ සංඛෙපො. විත්‍ථාරො පන උදානට්ඨකථායං ආගතනයෙන වෙදිතබ්බො. * අඞ්ගුත්තරට්ඨකථායම්පන—උපසම්පන්නො හුත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණීති වුත්තං. අපරභාගෙ විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සජාතො උදානවසෙන:-

“උපසම්පදා ච මෙ ලද්ධා, විමුත්තො චම්හි අනාසවො,
සො ච මෙ භගවා දිට්ඨො, විහාරෙ ච සහාවසිං.

බහුදෙවරත්තිං භගවා අබ්භොකාසෙ'තිනාමයි
විහාරකුසලො සත්‍ථා විහාරං පාවිසි තදා.

සන්ථරිත්වාන සංඝාටිං සෙය්‍යං කප්පෙසි ගොතමො
සීහො සෙලගුහායංව පහීනභයභෙරවො.

තතො කල්‍යාණවාක්කරණො සම්මාසම්බුද්ධසාවකො
සොණො අභාසි සද්ධම්මං බුද්ධසෙට්ඨස්ස සම්මුඛා.

පඤ්චක්ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤාය භාවයිත්වාන අඤ්ජසං
පප්පුය්‍ය පරමං සන්තිං පරිනිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො”ති

ඉමා පඤ්චගාථා අභාසි.

තත්‍ථ **“උපසම්පදා ච මෙ ලද්ධා”**ති: යා සා කිච්ඡෙන දසවග්ගං භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා අත්තනා ලද්ධා උපසම්පදා සා ච වරදාන වසෙන සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන සත්‍ථාරා අනුඤ්ඤාතා උපසම්පදා තදුභයං සන්ධායාහ. ච සද්දො සමුච්චයත්‍ථො, තෙන ඉතරෙපි සත්‍ථුසන්තිකා ලද්ධවරෙ සඞ්ගණ්හාති. **“විමුත්තො චම්හි අනාසවො”**ති: අග්ගමග්ගෙන සකලකිලෙසවත්‍ථු විමුත්තියා විමුත්තො ච අම්හි, තතො එව කාමාසවාදීහි අනාසවො

අම්හීති යොජනා. “**සො ච මෙ භගවා දිට්ඨො**”ති: යදත්ථං අහං අවන්තිරට්ඨතො සාවත්ථිං ගතො සො භගවා මයා අදිට්ඨපුබ්බො දිට්ඨො. “**විහාරෙ ච සහාවසි**”න්ති: න කෙවලං තස්ස භගවතො දස්සනමෙව මයා ලද්ධං, අථ ඛො විහාරෙ සත්ථාරා කාරණං සල්ලක්ඛෙත්වා වාසෙන්තෙන සහ අවසිං. “**විහාරෙ**”ති: විහාරසමීපෙති කෙචි. “**බහුදෙවරත්ති**”න්ති: පඨමයාමං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනාවසෙන කම්මට්ඨානසොධනවසෙන ච මජ්ඣිමයාමං දෙවානං බ්‍රහ්මානං ච කංඛාච්ඡෙදනවසෙන භගවා බහුදෙවරත්තිං අබ්භොකාසෙ අතිනාමෙසි වීතිනාමෙසි. “**විහාරකුසලො**”ති: දිබ්බබ්‍රහ්මආනෙඤ්ජඅරියවිහාරෙසු කුසලො. “**විහාරං පාවිසි**”ති: අනිවෙලං නිසජ්ජාචංකමෙහි උප්පන්නපරිස්සමවිනොදනත්ථං ගන්ධකුටිං පාවිසි. “**සන්ථරිත්වාන සංඝාටිං සෙය්‍යං කප්පෙසි**”ති: චතුග්ගුණං සංඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි. තෙනාහ:–“ගොතමො සීහො සෙලගුහායංව පහීණභයභෙරවො”ති. තත්ථ “**ගොතමො**”ති: භගවන්තං ගොත්තෙන කිත්තෙති. “**සීහො සෙලගුහායංවා**”ති: සෙලස්ස පබ්බතස්ස ගුහායං යථා සීහො මිගරාජා තෙජුස්සදතාය පහීණභයභෙරවො දක්ඛිණෙන පස්සෙන පාදෙ පාදං අච්චාධාය සෙය්‍යං කප්පෙති එවං චිත්තුත්‍රාසලොමහංසනජම්භිතත්තහෙතූනං කිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තා පහීණභයභෙරවො ගොතමො භගවා සෙය්‍යං කප්පෙසීති අත්ථො. “**තතො**”ති: පච්ඡා, සීහසෙය්‍යං කප්පෙත්වා තතො වුට්ඨහිත්වා “පටිභාතු තං භික්ඛු ධම්මො භාසිතු”න්ති සත්ථාරා අජ්ඣෙසිතොති අත්ථො. “**කල්‍යාණවාක්කරණො**”ති: සුන්දරවචීකරණො ලක්ඛණසම්පන්නවචනකොති අත්ථො. “**සොණො අභාසි සද්ධම්ම**”න්ති: සොළස අට්ඨකවග්ගියසුත්තානි සොණො කුටිකණ්ණො බුද්ධසෙට්ඨස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සම්මුඛා පච්චක්ඛතො අභාසීති. ථෙරො අඤ්ඤාතමෙව පරං විය අවොච. “**පඤ්චක්ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤාය**”ති: පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ තීහි පරිඤ්ඤාහි පජානිත්වා තෙ පජානන්තො යෙව අජ්ජසං අරියං අට්ඨංගිකං මග්ගං භාවයිත්වා පරමං සන්තිං නිබ්බානං පප්පුය්‍ය පාපුණිත්වා ඛීණො අනාසවො තතො එව ඉදානි පරිනිබ්බායිස්සති අනුපාදිසෙසනිබ්බානවසෙන නිබ්බායිස්සති.

සොණස්ස කුටිකණ්ණත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“**යො වෙ ගරූන**”න්ති ආයස්මතො **කොසියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො උච්ඡුඛණ්ඩිකං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **කොසියො**තිස්ස ගොත්තවසෙන

නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො ආයස්මන්තං ධම්මසෙනා පතිං අභිණ්හං උපසංකමති, තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුණාති. තෙන සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො නචි රස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"නගරෙ බන්ධුමතියා ද්වාරපාලො අහොසහං,
අද්දසං විරජං බුද්ධං සබ්බ ධම්මාන පාරගුං;
උච්ඡුඛණ්ඩිකං පග්ගය්හ අදාසිං සත්ථුනො අහං.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං උච්ඡුමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. උච්ඡුදානස්සිදං ඵලං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො සම්පත්තිං[1] පච්චවෙක්ඛිත්වා ගරු වාසං සප්පුරිසූපස්සයඤ්ච පසංසන්තො:-

"යො වෙ ගරූනං වචනඤ්ඤූ ධීරො වසෙ ච තම්හි ජනයෙථ පෙමං,
සො භත්තිමා නාම ච හොති පණ්ඩිතො ඤත්වා ච ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස.

යං ආපදා උප්පතිතා උළාරා නක්ඛම්භයන්තෙ පටිසංඛයන්තං,
සො ථාමවා නාම ච හොති පණ්ඩිතො ඤත්වා ච ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස.

යො වෙ සමුද්දොව ඨිතො අනෙජො ගම්භීරපඤ්ඤො නිපුණත්ථදස්සී,
අසංහාරියො නාම ච හොති පණ්ඩිතො ඤත්වා ච ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස.

බහුස්සුතො ධම්මධරො ච හොති ධම්මස්ස හොති අනුධම්මචාරී,
සො තාදිසො නාම ච හොති පණ්ඩිතො ඤත්වා ච ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස.

අත්ථඤ්ච යො ජානාති භාසිතස්ස අත්ථඤ්ච ඤත්වාන තථා කරොති
අත්ථන්තරො නාම සහොති පණ්ඩිතො ඤත්වා ච ධම්මෙසු
විසෙසි අස්සා"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **'යො'**ති: ඛත්තියාදීසු චතූසු පරිසාසු යො කොචි **'වෙ'**ති: බ්‍යත්තිං. **"ගරූන"**න්ති: සීලාදිගරුගුණයුත්තානං පණ්ඩිතානං. **"වච නඤ්ඤූ"**ති: තෙසං අනුසාසනීවචනං ජානන්තො යථානුසිට්ඨං පටි පජ්ජමානො පටිපජ්ජිත්වා ච තස්ස ඵලං ජානන්තොති අත්ථො. "ධීරො"ති: ධිතිසම්පන්නො. **"වසෙ ච තම්හි ජනයෙථ පෙම"**න්ති: තස්මිං ගරූනං වචනෙ ඔවාදෙ වසෙය්‍ය යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජෙය්‍ය. පටිපජ්ජිත්වා ඉමිනා ච නාහං ඔවාදෙන ඉමං ජාතිආදිදුක්ඛං වීති වත්තෙතාති තත්ථ ජනයෙථ පෙමං ගාරවං උප්පාදෙය්‍ය ඉදං හි වයං ගරූනං වචනඤ්ඤූ ධීරොති පදද්වයෙන වුත්තස්සෙව අත්ථස්ස පාකටී කරණං. **"සො"**ති: ගරූනං වචනඤ්ඤූ ධීරො සො යථානුසිට්ඨං පටි

1. සී. IV. පච්චත්තං.

පත්තියා තත්ථ ගතිමා ච නාම හොති. ජීවිතහෙතුපි තස්ස අනතික්ක
මනතො පණ්ඩිතො ච නාම හොති. "**පඤ්ඤාය ච ධම්මෙසු විසෙසි
අස්සා**"ති: තථා පටිපජ්ජන්තො ච තාය එව පටිපත්තියා චතුන්නං
අරියසච්චානං ජානනහෙතු ලොකියලොකුත්තරෙසු ධම්මෙසු විජ්ජත්ත
යාදිවසෙන තෙවිජ්ජො ඡළභිඤ්ඤො පටිසම්භිදප්පත්තොති විසෙසෙ
තීති විසෙසී ච සියාති අත්ථො. "**ය**"න්ති: යං පුග්ගලං. පටිපත්තියා
අන්තරායකරණතො "ආපදා"ති ලද්ධවොහාරා සීතුණ්හඛුප්පිපාසාදි
පාකටපරිස්සයා චෙව රාගාදිපටිච්ඡන්නපරිස්සයා ච උප්පන්නා උළාරා
බලවන්තොපි නප්පකම්පෙන්ති න කිඤ්චි චාලෙන්ති.
සාසමා. "**පටිසංඛාන**"න්ති: පටිසංඛාගමානං පටිසංඛානබලෙ
ඨිතන්ති අත්ථො. "**සො**"ති: යො දළ්හතරාහිපි ආපදාහි අකම්ප
නීයො සො ථාමවා ධිතිමා දළ්හපරක්කමො ච නාම හොති, අනව
සෙසසංකිලෙසපක්ඛස්ස අභිභවනසමත්ථපඤ්ඤාබලසමඞ්ගිතාය පණ්ඩිතො
ච නාම හොති. තථාභූතො ච "**පඤ්ඤාය ච ධම්මෙසු විසෙසි අස්සා**"ති:
තං වුත්තත්ථමෙව. "**සමුද්දොව ඨිතො**"ති: සමුද්දො විය ඨිතසභාවො.
යථා හි චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ සිනෙරුපාදසමීපෙ මහා
සමුද්දො අට්ඨහිපි දිසාහි උට්ඨිතෙහි පකතිවාතෙහි අනිඤ්ජනතො
ඨිතො අනෙජො ගම්භීරො, එවං කිලෙසවාතෙහි තිත්ථියවාදවාතෙහි ච
අකම්පනීයතො ඨිතො අනෙජො ගම්භීරස්ස අනුපචිතඤාණසම්භා
රෙහි අලද්ධගාධස්ස නිපුණස්ස සුඛුමස්ස සච්චපටිච්චසමුප්පාදාදි අත්ථස්ස
පටිවිජ්ඣනෙන ගම්භීරපඤ්ඤො නිපුණත්ථදස්සී අසංහාරියො නාම
සහොති පණ්ඩිතො සො තාදිසො පුග්ගලො කිලෙසෙහි දෙවමාරාදීසු
කෙනචි අසංහාරියතාය අසංහාරියො නාම හොති, යථාවුත්තෙන
අත්ථෙන පණ්ඩිතො ච නාම; සෙසං වුත්තනයමෙව. "**බහුස්සුතො**"ති:
පරියත්තිබාහුසච්චවසෙන බහුස්සුතො, සුත්තගෙය්‍යාදි බහුං සුතං
එතස්සාති බහුස්සුතො තමෙව ධම්මං සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිත්තසීහ
වසං විය අවිනස්සන්තමෙව ධාරෙතීති ධම්මධරො ච හොති, ධම්මස්ස
ච හොති අනුධම්මචාරී යථාසුතස්ස යථාපරියත්තස්ස ධම්මස්ස අත්ථ
මඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය නවලොකුත්තරධම්මස්ස අනුරූපධම්මං පුබ්බ
භාගපටිපදාසංඛාතං චතුපාරිසුද්ධිසීලධුතඞ්ගඅසුභකම්මට්ඨානාදිභෙදං
චරති පටිවිජ්ඣතීති අනුධම්මචාරී හොති අජ්ජ අජ්ජෙවාති පටිවෙධං
ආකංඛන්තො විචරති සො තාදිසො නාම ච හොති. "**පණ්ඩිතො**"ති:
සො පුග්ගලො යං ගරුං නිස්සාය බහුස්සුතො ධම්මධරො ධම්මස්ස ච
අනුධම්මචාරී හොති. සො ච තාදිසො තෙන ගරුනා සදිසො
පණ්ඩිතො නාම හොති පටිපත්තියා සදිසභාවතො තථාභූතො පන
සො පඤ්ඤාය ච ධම්මෙසු විසෙසී අස්ස. තං වුත්තත්ථමෙව. "**අත්ථඤ්ච
සො ජානාති භාසිතස්සා**"ති: සො පුග්ගලො සම්මාසම්බුද්ධෙන භාසි
තස්ස පරියත්තිධම්මස්ස අත්ථං ජානාති ජානන්තො ච පන ඉධ සීලං
වුත්තං ඉධ සමාධි ඉධ පඤ්ඤාති තත්ථ තත්ථ යථාවුත්තං අත්ථඤ්ච
ඤත්වාන තථා කරොති යථා සත්ථාරා අනුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජති

“අඤ්ඤතරො නාම සො හොති පණ්ඩිතො”ති: සො එවරූපො පුග්ගලො අඤ්ඤතරො අඤ්ඤකාරණසීලාදි අඤ්ඤතරත්තමෙව උපනිස්සයං කත්වා පණ්ඩිතො හොතීති. සෙසං වුත්තනයමෙව. එත්ථ ච පඨමගාථාය “යො වෙ ගරූන”න්ති ආදිනා සද්ධූපනිස්සයො විසෙසභාවෙන වුත්තො. දුතියගාථාය “ආපදා”ති ආදිනා වීරියූපනිස්සයො, තතියගාථාය “යො වෙ සමුද්දොව සීතො”ති ආදිනා සමාධූපනිස්සයො, චතුත්ථගාථාය “යො බහුස්සුතො”ති ආදිනා සුතූපනිස්සයො, පඤ්චමගාථාය “අත්ථඤ්ච යො ජානාති”ති ආදිනා පඤ්ඤූපනිස්සයො විසෙසභාවතො වුත්තොති වෙදිතබ්බං.

කොසියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

පඤ්චකනිපාතවණ්ණනා
සමත්තා.

ඡක්කනිපාතෙ

“දිස්වාන පාටිහීරානි”ති ආයස්මතො **උරුවෙලකස්සපත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං මහාපරිසානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානං පත්ථෙත්වා මහාදානං දත්වා පණිධානමකාසි. භගවා චස්ස අනන්තරායතං දිස්වා “අනාගතෙ ගොතමබුද්ධස්ස සාසනෙ මහාපරිසානං අග්ගො භවිස්සතී”ති බ්‍යාකාසි. සො තත්ථ යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො ද්වානවුතිකප්පමත්ථකෙ ඵුස්සස්ස භගවතො වෙමාතිකකනිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්තො. අපරෙපිස්ස ද්වෙ කනිට්ඨභාතරො අහෙසුං. තෙ තයොපි බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝං පරමාය පූජාය පූජෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තා අම්හාකං භගවතො නිබ්බත්තිතො පුරෙතරමෙව බාරාණසියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ භාතරො හුත්වා අනුක්කමෙන නිබ්බත්තා ගොත්තවසෙන තයොපි කස්සපා එව නාම ජාතා. තෙ වයප්පත්තා තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිංසු. තෙසං ජෙට්ඨභාතිකස්ස පඤ්චමාණවකසතානි පරිවාරො, මජ්ඣිමස්ස තීණි, කනිට්ඨස්ස ද්වෙ, තෙ අත්තනො ගන්ථෙ සාරං ඔලොකෙන්තා දිට්ඨධම්මිකමෙව දිස්වා පබ්බජ්ජං රොචෙසුං. තෙසු ජෙට්ඨභාතා අත්තනො පරිවාරෙන සද්ධිං උරුවෙලං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උරුවෙලකස්සපො නාම ජාතො, මහාගඞ්ගානදීවඞ්කෙ පබ්බජිතො නදීකස්සපො නාම ජාතො, ගයාසීසෙ පබ්බජිතො ගයා

කස්සපො නාම ජටිලො. එවං තෙසු ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු බහුන්නං දිවසානං අච්චයෙන අම්හාකං බොධිසත්තො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පටිවිද්ධ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණො අනුක්කමෙන ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා පඤ්චවග්ගියත්ථෙරෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා යසප්පමුඛෙ පඤ්චපඤ්ඤාස සහායකෙ විනෙත්වා සට්ඨි අරහන්තෙ "චරථ භික්ඛවෙ චාරිකා"න්ති විස්සජ්ජෙත්වා භද්දවග්ගියෙ විනෙත්වා උරුවෙලකස්සපස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වසනත්ථාය අග්‍යාගාරං පවිසිත්වා තත්ථ කතං නාගදමන ආදිකං කත්වා අඩ්ඪුඩ්ඪ සහස්සෙහි පාටිහාරියෙහි උරුවෙල කස්සපං සපරිසං විනෙත්වා පබ්බාජෙසි. තස්ස පබ්බජිතභාවං ඤත්වා ඉතරෙපි ද්වෙ භාතරො සපරිසා ආගන්ත්වා සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජිංසු. සබ්බෙව එහිභික්ඛූ ඉද්ධිමයපත්ත චීවරධරා අහෙසුං. සත්ථා තං සමණසහස්සං ආදාය ගයාසීසං ගන්ත්වා පිට්ඨිපාසාණෙ නිසින්නො ආදිත්ත පරියායදෙසනාය සබ්බෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරො නාම ජිනො සබ්බලොකවිදූ මුනි
ඉතො සතසහස්සම්හි කප්පෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා

ඔවාදකො විඤ්ඤාපකො තාරකො සබ්බපාණිනං
දෙසනාකුසලො බුද්ධො තාරෙසි ජනතං බහුං.

අනුකම්පකො කාරුණිකො හිතෙසී සබ්බපාණිනං
සම්පත්තෙ තිත්ථියෙ සබ්බෙ පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨසි.

එවං නිරාකුලං ආසි සුඤ්ඤතං තිත්ථියෙහි ච
විචිත්තං අරහන්තෙහි වසීභූතෙහි තාදිහි.

රතනානට්ඨපඤ්ඤාස උග්ගතො සො මහාමුනි
කඤ්චනග්ඝියසංකාසො බත්තිංසවරලක්ඛණො

වස්සසතසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ;
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙති ජනතං බහුං.

තදාහං හංසවතියා බ්‍රාහ්මණො සාධුසම්මතො
උපෙච්චාලොකපජ්ජොතං අස්සොසිං ධම්මදෙසනං.

තදා මහාපරිසතිං මහාපුරිසසාවකං
ඨපෙන්තං එතදග්ගම්හි සුත්වාන මුදිතො අහං

මහතා පරිවාරෙන නිමන්තෙත්වා මහාජිනං
බ්‍රාහ්මණානං සහස්සෙන සහ දානමදාසහං.[1]

මහාදානං දදිත්වාන අභිවාදිය නායකං
එකමන්තං ඨිතො හට්ඨො ඉමං වචනමබ්‍රවිං.

---

1. දානමහං අදං. අප. පා.

තයි සද්ධාය මෙ වීර අධිකාරගුණෙන ච
පරිසා මහතී හොතු නිබ්බත්තස්ස යහිං තහිං.

තදා අවොච පරිසං ඝනගජ්ජිතසුස්සරො
කරවීකරුතො සත්ථා එතං පස්සථ බ්‍රාහ්මණං

සොමවණ්ණ මහාබාහුං කමලානනලොචනං
උදග්ගතනුජං හට්ඨං සද්ධාවන්තගුණං මම.

එස පත්ථයතෙ ඨානං සීහඝොසස්ස භික්ඛුනො
අනාගතම්හි අද්ධානෙ ලච්ඡතෙ තං මනොරථං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
කස්සපො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

ඉතො ද්වානවුතෙ කප්පෙ අහු සත්ථා අනුත්තරො
අනූපමො අසදිසො ඵුස්සො ලොකග්ගනායකො.

සො ච සබ්බං තමං හන්ත්වා විජටෙත්වා මහාජටං
වස්සතෙ අමතං වුට්ඨිං තප්පයන්තො සදෙවකං.

තදා හි බාරාණසියං රජ්ජමච්චා අහුම්හසෙ
භාතරො ම්හා තයො සබ්බෙ සංවිස්සත්ථා ච රාජිනො

වීරඞ්ගරූපා බලිනො සඞ්ගාමෙ අපරාජිතා.
තදා කුපිතො පච්චන්තො අම්හෙ ආහ මහීපති.

එථ ගන්ත්වාන පච්චන්තං සොධෙත්වා අටවීබලං
ඛෙමං මෙ විජිතං කත්වා පුනරෙථාති සාසථ.

තතො මයං අවොචුම්හ යදි දෙය්‍යාසි නායකං
උපට්ඨානාය අම්හාකං සාධයිස්සාම තෙ තතො.

තතො මයං ලද්ධවරා භූමිපාලෙන පෙසිතා
නික්ඛිත්තසත්ථං පච්චන්තං කත්වාන පුනරුපෙච්ච තං

යාචිත්වා සත්ථුපට්ඨානං රාජානං ලොකනායකං
මුනිවීරං ලභිත්වාන යාවජීවං යජිම්හ තං.

මහග්ඝානි ච වත්ථානි පණීතානි රසානි ච
සෙනාසනානි රම්මානි භෙසජ්ජානි හිතානි ච

දත්වා සසඞ්ඝස්ස මුනෙ ධම්මෙනුප්පාදිතානි නො
සීලවන්තො කාරුණිකා භාවිතායුත්තමානසා.

සදා පරිචරිත්වාන මෙත්තචිත්තෙන නායකං
නිබ්බුතෙ තම්හි ලොකග්ගෙ පූජං කත්වා යථාබලං.

තතො චුතා සන්තුසිතං ගන්ත්වා තත්ථ මහාසුඛං
අනුභුත්වා මයං සබ්බෙ බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

මායාකාරො යථා රඞ්ගෙ දස්සෙති විකතී බහූ
තථා භවෙ භමන්තොහං විදෙහාධිපතී අහුං.

ගුණාචෙලස්ස වාක්‍යෙන මිච්ඡාදිට්ඨිගතාසයො
නාරකං මග්ගමාරූළ්හො රුචාය මම ධීතුයා.

ඔවාදං නාදයිත්වාන බ්‍රහ්මුනා නාරදෙනහං
බහුධා සාසිතො සන්තො දිට්ඨිං හිත්වාන පාපිකං.

පූරයිත්වා විසෙසෙන දසකම්මපථානහං
හිත්වා තං දෙහමගමිං සග්ගං සභවනං යථා.

පච්ඡිමභවෙ සම්පත්තෙ බ්‍රහ්මබන්ධු අහොසහං,
බාරාණසියං ඵීතායං ජාතො විප්පමහාකුලෙ

මච්චුබ්‍යාධිජරාභීතො ඔගාහෙත්වා මහාවනං[1]
නිබ්බානං පදමෙසන්තො ජටිලෙසු පරිබ්බජිං.

තදා ද්වෙ භාතරො මය්හං පබ්බජිංසු මයා සහ,
උරුවෙලාය මාපෙත්වා අස්සමං නිවසිං අහං.

කස්සපො නාම ගොත්තෙන උරුවෙලං නිවාසිකො
තතො මෙ ආසි පඤ්ඤත්ති උරුවෙලකස්සපො ඉති.

නදීසකාසෙ භාතා මෙ නදීකස්සපඅව්හයො,
ආසි පකාසෙ නාමෙන ගයායං ගයාකස්සපො.

ද්වෙ සතානි කනිට්ඨස්ස තීණි මජ්ඣස්ස භාතුනො
මම පඤ්චසතානූනා සිස්සා සබ්බෙ මමානුගා.

තදා උපෙච්ච මෙ බුද්ධො කත්වා නානාවිධානි මෙ
පාටිහෙරානි ලොකග්ගො විනෙසි නරසාරථි.

සහස්සපරිවාරෙන අහොසිං එහිභික්ඛුකො
තෙහෙව සහ සබ්බෙහි අරහත්තං අපාපුණිං.

තෙ චෙවඤ්ඤෙ ච බහවො සිස්සා මං පරිවාරියුං
සාසිතුං ච සමත්ථොහං තතො මං ඉසිසුත්තමො

මහාපරිසභාවස්මිං එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.
අහො බුද්ධෙ කතං කාරං සඵලං මෙ අජායථ.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සීහනාදං නදන්තො:–

1. ජහිත්වාන මහාධනං. අප. පා.

“දිස්වාන පාටිහීරානි ගොතමස්ස යසස්සිනො
න තාවාහං පණිපතිං ඉස්සාමානෙන වඤ්චිතො.

මම සංකප්පමඤ්ඤාය චොදෙසි නරසාරථි,
තතො මෙ ආසි සංවෙගො අබ්භුතො ලොමහංසනො.

පුබ්බෙ ජටිලභූතස්ස යා මෙ ඉද්ධි පරිත්තිකා,
තාහං තදා නිරඞ්කත්වා පබ්බජිං ජිනසාසනෙ.

පුබ්බෙ යඤ්ඤෙන සන්තුට්ඨො කාමධාතුපුරක්ඛතො
පච්ඡා රාගඤ්ච දොසඤ්ච මොහංචාපි සමූහනිං.

පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛුං විසොධිතං,
ඉද්ධිමා පරචිත්තඤ්ඤූ දිබ්බසොතං ච පාපුණිං.

යස්ස චත්ථාය පබ්බජිතො අගාරස්මා අනගාරියං
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො සබ්බසංයොජනක්ඛයො”ති

ඉමා ඡ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **“දිස්වාන පාටිහීරානී”**ති: නාගරාජදමනාදීනි අඩ්ඪුඩ්ඪ සහස්සානි පාටිහාරියානි දිස්වා, පාටිහීරං පාටිහෙරං පාටිහාරියන්ති හි අත්ථතො එකං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. **“යසස්සිනො”**ති: ආදිනා සදෙවකෙ ලොකෙ යථාභූතං පත්ථටකිත්තිසද්දස්ස **“න තාවාහං පණිපති”**න්ති: යාව භගවා “නෙව ඛො ත්වං කස්සප අරහා නාපි අරහත්තමග්ගං සමාපන්නො, සාපි තෙ පටිපදා නත්ථි යාය ත්වං අරහා වා අස්ස අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො”ති න තජ්ජෙසි න තාවාහං පණිපතිං පණිපාතං නාකාසිං. කිං කාරණා? ඉස්සාමානෙන වඤ්චිතො, ඉමස්ස ඉසි සාවකානං උපගතෙ මම ලාභසක්කාරො පරිහායිස්සති ඉමස්ස එව වඩ්ඪිස්සතීති එවං පරසම්පත්ති අසහනලක්ඛණාය ඉස්සාය චෙව අහං ගණපාමොක්ඛො බහුජනසම්මතොති එවං අබ්භුන්නතිලක්ඛණෙන මානෙන ච වඤ්චිතො පලම්භිතො හුත්වාති අත්ථො. **“මම සංකප්පමඤ්ඤායා”**ති: මය්හං මිච්ඡාසංකප්පං ජානිත්වා යංහි මං භගවා උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහරියං දස්සෙසි. තං දිස්වා “මහිද්ධිකො ඛො මහාසමණො මහානුභාවො”ති චින්තෙත්වා “න ත්වෙව ඛො අරහා යථා අහ”න්ති එවං පවත්තං මිච්ඡාවිතක්කං ජානන්තොපි ඤාණපරිපාකං ආගමෙන්තො අජ්ඣුපෙක්ඛො පච්ඡා නෙරඤ්ජරාය මජ්ඣෙ සමන්තා උදකං උස්සාදෙත්වා රෙණුගතාය භූමියා චංකමිත්වා තෙන ආහතාය නාවාය ඨිතො තදාපි මහිද්ධිකොති ආදිකං චින්තෙත්වා පුන “න ත්වෙව ඛො අරහා යථා අහ”න්ති පවත්තිතං මිච්ඡාසංකප්පං ඤත්වාති අත්ථො. **“චොදෙසි නරසාරථී”**ති: තදා මෙ ඤාණපරිපාකං ඤත්වා නෙව ඛො ත්වං අරහාති ආදිනා පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා මං චොදෙසි නිග්ගණ්හි. **“තතො මෙ ආසි සංවෙගො අබ්භුතො ලොමහංසනො”**ති: තතො යථාවුත්තචොදනාහෙතු එත්තකං කාලං අභූතපුබ්බතාය අබ්භුතො

ලොමහංසනො අනරගාව සමානො අරහාති මඤ්ඤන්තීති සංවෙගො සංවෙගොත්තප්පො ඤාණුප්පාදෙ මය්හං අහොසි. "**ජටිලභූතස්ස**"ති: තාපසභූතස්ස. "**ඉද්ධි**"ති: ලාභසක්කාරමයා ඉද්ධි. "**පරිත්තිකා**"ති: අප්පමත්තිකා, තාහන්ති තං අහං, තදාති භගවතො චොදනාය සංවෙගුප්පත්තිකාලෙ. "**නිරංකත්වා**"ති: අපෙත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛො හුත්වාති අත්ථො. කෙචි පනෙත්ථ ඉද්ධින්ති වදන්ති. තදයුත්තං, තදා තස්ස අජ්ඣානලාභීභාවතො. තථා හි වුත්තං:–"**කාමධාතුපුරක්ඛතො**"ති. "**යඤ්ඤෙන සන්තුට්ඨො**"ති: යඤ්ඤං යජිත්වා සග්ගසුඛං අනුභවිස්සාමි අලමෙත්තාවතාති යඤ්ඤයජනෙන සන්තුට්ඨො නිට්ඨිතකිච්චසඤ්ඤී. "**කාමධාතුපුරක්ඛතො**"ති: කාමසුගතිං ආරබ්භ උප්පන්නතණ්හා යඤ්ඤයජනෙන කාමලොකං පුරක්ඛත්වා ඨිතො සො වෙ යඤ්ඤපාණාතිපාතපටිසංයුත්තො හොති න තෙන සුගතිං සක්කා ලද්ධුං නහි අකුසලස්ස ඉට්ඨො කන්තො විපාකො නිබ්බත්තතීති. යා පන තත්ථ දානාදිකුසලචෙතනා තාය සති පච්චයසමවායෙ සුගතිං ගවෙසයාති. "**පච්ඡා**"ති: තාපසපබ්බජ්ජතො පච්ඡා සත්ථු ඔවාදෙන තාපසලිඞ්ගං පහාය චතුසච්චකම්මට්ඨානානුයොගකාලෙ. "**සමූහනි**"න්ති: විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා රාගඤ්ච දොසඤ්ච මොහඤ්ච අනවසෙසතො සමුග්ඝාතෙසිං. යස්මා පනායං ථෙරො අරියමග්ගෙන රාගාදයො සමූහනන්තොයෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. "**තස්මා**"ති: අත්තනො ඡළභිඤ්ඤභාවං දස්සෙන්තො "පුබ්බෙ නිවාසං ජානාමී"ති ආදිමාහ. තත්ථ "**පුබ්බෙනිවාසං ජානාමී**"ති: අත්තනො පරෙසඤ්ච පුබ්බෙනිවාසං අතීතාසු ජාතිසු නිබ්බත්තක්ඛන්ධෙ ඛන්ධපටිබද්ධෙ ච පුබ්බෙ නිවාසඤාණෙන හත්ථතලෙ ආමලකං විය පච්චක්ඛතො ජානාමි. "**දිබ්බචක්ඛු විසොධිත**"න්ති: දිබ්බචක්ඛුඤාණං විසොධිතං පකතිචක්ඛුනා ආපාථගතං පකතිරූපං විය දිබ්බං මානුසං දූරන්තිරොහිතං අතිසුඛුමඤ්ච රූපං විභාවෙතුං සමත්ථඤාණං භාවනාය මයා විසුද්ධං කත්වා පටිලද්ධන්ති අත්ථො. "**ඉද්ධිමා**"ති: අධිට්ඨානිද්ධිවිකුබ්බණිද්ධිආදීහි ඉද්ධීහි ඉද්ධිවිධඤාණලාභීති අත්ථො. සරාගාදිභෙදස්ස පරෙසං චිත්තස්ස ජානනතො පරචිත්තඤ්ඤූ චෙතොපරියඤාණලාභීති වුත්තං හොති. "**දිබ්බසොතඤ්ච පාපුණි**"න්ති: දිබ්බසොතඤාණඤ්ච පටිලභිං. "**සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො සබ්බසංයොජනක්ඛයො**"ති: යො සබ්බෙසං සංයොජනානං ඛයභූතො ඛයෙන වා ලද්ධබ්බො සො සදත්ථො පරමත්ථො ච මයා අරියමග්ගාධිගමෙන අධිගතොති. එවමෙතාය ගාථාය ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්යාකරණං අහොසීති වෙදිතබ්බං.

උරුවෙලකස්සපත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"අතිහිතා වීහී"ති ආයස්මතො **තෙකිච්ඡකානිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ **විපස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ වෙජ්ජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා වෙජ්ජසත්ථෙ නිප්ඵත්තිං ගතො විපස්සිස්ස භගවතො උපට්ඨාකං අසොකං නාම ථෙරං බ්‍යාධිතං අරොගං අකාසි. අඤ්ඤෙසඤ්ච සත්තානං රොගාභිභූතානං අනුකම්පාය භෙසජ්ජං සංවිදහි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුබන්ධුස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස තිකිච්ඡකෙහි ගබ්භකාලෙ පරිස්සයං අපහරිත්වා පරිපාලිතභාවතො **තෙකිච්ඡකානීති** නාමං අකංසු. සො අත්තනො කුලානුරූපානි විජ්ජට්ඨානානි සිප්පානි ච සික්ඛන්තො වඩ්ඪති. තදා චාණක්කො සුබන්ධුස්ස පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං කිරියාසු උපායකොසල්ලඤ්ච දිස්වා "අයං ඉමස්මිං රාජකුලෙ පතිට්ඨං ලභන්තො මං අභිභවෙය්‍යා"ති ඉස්සාපකතො රඤ්ඤො චන්දගුත්තෙන තං බන්ධනාගාරෙ ඛිපාපෙසි. තෙකිච්ඡකානි පිතු බන්ධනාගාරප්පවෙසං සුත්වා භීතො පලායිත්වා වනවාසිත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනො සංවෙගකාරණං ථෙරස්ස කථෙත්වා පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අබ්භොකාසිකො නෙසජ්ජිකො ච හුත්වා විහරති. සීතුණ්හං අගණෙන්තො සමණධම්මමෙව කරොති, විසෙසතො බ්‍රහ්මවිහාරභාවනමනුයුඤ්ජති. තං දිස්වා මාරො පාපිමා "න ඉමස්ස මම විසයං අතික්කමිතුං දස්සාමී"ති වික්ඛෙපකාමො සස්සානං නිප්ඵත්තිකාලෙ ඛෙත්තගොපකවණ්ණෙන ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං උජ්ඣාපෙන්තො:-

"අතිහිතා විහි, ඛලගතා සාලි, න ච ලභෙ පිණ්ඩං, කථමහං කස්සං"

තං සුත්වා ථෙරො:-

බුද්ධමප්පමෙය්‍යං අනුස්සර, පසන්නො
පීතියා ඵුටසරීරො හොහිසි සතතමුදග්ගො.
ධම්මමප්පමෙය්‍යං-පෙ-සංඝමප්පමෙය්‍යං.

තං සුත්වා මාරො:-

අබ්භොකාසෙ ච විහරසි සීතා හෙමන්තිකා ඉමා රත්තියො
මා සීතෙන පරෙතො විහඤ්ඤිත්ථො; පවිස ත්වං විහාරං
ඵුසිතග්ගලං.

අථ ථෙරො:-

ඵුසිස්සං චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො තාහි ච සුඛිතො විහරිස්සං;
නාහං සීතෙන විහඤ්ඤිස්සං අනිඤ්ජිතො විහරන්තො"ති

ආහ:-

තත්ථ **"අතිහිතා වීහී"**ති: වීහියො කොට්ඨාගාරං උපනෙත්වා ඨපිතා තත්ථ සාමිකා ඛලතො වා ඝරං උපනීතානි අත්ථො. වීහිග්ගහණෙන චෙත්ථ ඉතරම්පි ධඤ්ඤං සංගණ්හාති. සාලියො යෙභුය්‍යෙන වීහිතො

පච්ඡා පච්චගන්ති ආහ. "**ඛලගතා සාලී**"ති: ඛලං ධඤ්ඤකරණට්ඨානං ගතා තත්ථ රාසිවසෙන මද්දනපවනාදිවසෙන අවට්ඨිතාති අත්ථො. පධානධඤ්ඤදස්සනත්ථං චෙත්ථ සාලීනං විසුං ගහණං උභයෙනපි ගාමෙ ගාමතො බහි ච පරිපුණ්ණං සීතන්ති දස්සෙති. "**න ච ලභෙ පිණ්ඩ**"න්ති: එවං සුලභධඤ්ඤෙ සුභික්ඛකාලෙ අහං පිණ්ඩමත්තම්පි න ලභාමි. ඉදානි කථමහං කස්සං අහං කථං කායිස්සාමි කථං ජීවිස්සාමීති පරිහාසකෙළිං අකාසි. තං සුත්වා ථෙරො අයං වරාකො අත්තනා අත්තනො පවත්තිං මය්හං පකාසෙසි. මයා පන ච අත්ථො ඔවදිතබ්බො නයිමස්ස කිඤ්චි කාතබ්බන්ති වත්ථුත්තයානුස්සතියං අත්තානං නියොජෙන්තො "බුද්ධමප්පමෙය්‍ය"න්ති ආදිනා තිස්සො ගාථා අභාසි. තත්ථ "**බුද්ධමප්පමෙය්‍යං අනුස්සර පසන්නො**"ති: සවාසනාය අවිජ්ජානිද්දාය අච්චන්තවිගමෙන බුද්ධියා ච විකසිතභාවෙන බුද්ධං භගවන්තං පමාණකරණානං රාගාදිකිලෙසානං අභාවෙන අපරිමාණගුණසමන්නාගතාය අප්පමෙය්‍යපුඤ්ඤක්ඛෙත්තතාය ච අප්පමෙය්‍යං ඔකප්පනලක්ඛණෙන අභිප්පසාදෙන පසන්නො පසන්නමානසො "ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො"ති ආදිනා අනුස්සර අනු බුද්ධාරම්මණං සතිං පවත්තෙහි. "**පීතියා ඵුටසරීරො හොහිසි සතතමුදග්ගො**"ති: අනුස්සරන්තො ච ඵරණලක්ඛණාය පීතියා සතතං සබ්බදා ඵුටසරීරො පීතිසමුට්ඨානපණීතරූපෙහි අජ්ඣොත්ථටසරීරො උබ්බෙගපීතියා උදග්ගො කායං උදග්ගං කත්වා ආකාසං **ලඞ්ඝිතුං** සමත්ථො ච භවෙය්‍යාසි. බුද්ධානුස්සතියා බුද්ධාරම්මණං උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙය්‍යාසි. යතො සීතුණ්හාහි විය ජිඝච්ඡාපිපාසාහිපි අනභිභූතො හොහිසීති අත්ථො. "**ධම්ම**"න්ති: අරියං ලොකුත්තරධම්මං. "**සඞ්ඝ**"න්ති: අරියං පරමත්ථසඞ්ඝං. සෙසං වුත්තනයමෙව. "**අනුස්සරා**"ති: පච්චෙකං "ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො"ති ආදිනා ධම්මං "සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො"ති ආදිනා සඞ්ඝං අනුස්සරාති යොජෙතබ්බං. එවං ථෙරෙන රතනත්තයගුණානුස්සරණෙ නියොජිතෙ අත්තනි ඔවදිතෙ පුන මාරො විවෙකාවාසතො තං විවෙචෙතුකාමො හිතෙසිභාවං විය දස්සෙන්තො "**අබ්භොකාසෙව විහරසී**"ති පඨමං ගාථමාහ. තස්සත්ථො:- ත්වං භික්ඛු අබ්භොකාසෙ සොතාවි අප්පටිච්ඡන්නෙ විවටඞ්ගණෙ විහරසි ඉරියාපථෙ කප්පෙසි හෙමන්තිකා හිමපාතසමයපරියාපන්නා ඉමා සීතා රත්තියො වත්තන්ති තස්මා සීතෙන පරෙතො අභිභූතො හුත්වා මා විහඤ්ඤිත්ථො විඝාතං මා ආපජ්ජි මා කිලමි. පවිසිතග්ගළං පිහිතකවාටං සෙනාසනං පටිසෙවන්තො සුඛවිහාරී භවිස්සසීති. තං සුත්වා ථෙරො න මය්හං සෙනාසනපරියෙසනාය පයොජනං එත්ථෙවාහං සුඛවිහාරීති දස්සෙන්තො "ඵුසිස්ස"න්ති ආදිනා ඡට්ඨං ගාථමාහ.

තත්ථ "**ඵුසිස්සං චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො**"ති: අප්පමාණගොචරතාය අප්පමඤ්ඤාති ලද්ධවොහාරෙ චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ

ඵුසිස්සං ඵුසිස්සාමි කාලෙන කාලං සමාපජ්ජිස්සාමි. **"නාගො ච සුඛිතො විහස්ස"**න්ති: නාගි අප්පමඤ්ඤුගි සුඛිතො සඤ්ජාතසුඛො හුත්වා විහරිස්සං චත්තාරොපි ඉරියාපථෙ කප්පෙස්සාමීති. තෙන මය්හං සබ්බකාලං සුඛමෙව, න දුක්ඛං; යතො නාහං සීතෙන විහඤ්ඤිස්සං, අන්තරට්ඨකෙපි හිමපාතසමයෙ නාහං සීතෙන කිලමිස්සාමි; තස්මා අනිඤ්ජිතො විහරන්තො චිත්තස්ස ඉඤ්ජනකාරණානං බ්‍යාපාදාදීනං සුප්පහීනත්තා පච්චාසුප්පාදනිජනාය ච අභාවතො සමාපත්තිසුඛෙනෙව සුඛිතො විහරිස්සාමීති. එවං ථෙරො ඉමං ගාථං වදන්තොයෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"නගරෙ බන්ධුමතියා වෙජ්ජො ආසිං සුසික්ඛිතො,
ආතුරානං සුදුක්ඛීනං මහාජනසුඛාවහො.

බ්‍යාධිතං චරන්තං දිස්වා සීලවන්තං මහාජුතිං
පසන්නචිත්තො සුමනො භෙසජ්ජමදදිං තදා.

අරොගො ආසි තෙනෙව සමණො සංවුතින්ද්‍රියො
අසොකො නාම නාමෙන උපට්ඨාකො විපස්සිනො.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං ඔසධමදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. භෙසජ්ජස්ස ඉදං ඵලං.

ඉතො ච අට්ඨමෙ කප්පෙ බුද්ධො සුවච නාමකො
සත්තරතනසම්පන්නො චක්කවත්ති මහබ්බලො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

එත්ථ ච බිම්බිසාරරඤ්ඤො කාලෙ ඉමිස්ස ථෙරස්ස උප්පන්නත්තා ථානියසඞ්ගීතියං ඉමා ගාථා සඞ්ගීතානීති වෙදිතබ්බං.

තෙකිච්ඡකාරිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු"ති ආයස්මතො **මහානාගත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො **කකුසන්ධස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං කකුසන්ධං භගවන්තං අරඤ්ඤං අජ්ඣොගහෙත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ ඣානසුඛෙන නිසින්නං දිස්වා පසන්නමානසො දඩිමඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතෙ මධුවාසෙට්ඨස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **මහානාගො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො **විඤ්ඤුතං** පත්තො භගවති සාකෙතෙ අඤ්ජනවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මතො

ගවම්පතිත්ථෙරස්ස පාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො ථෙරස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තස්සොවාදෙ ඨත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"කකුසන්ධො නාම භගවා සබ්බධම්මාන පාරගූ,
ගණම්හා වූපකට්ඨො සො අගමාසි වනන්තරං.

බීජපූරං ගහෙත්වාන ලතාය ආවුණිං අහං;
භගවා ච තම්හි සමයෙ ඣායී පබ්බතන්තරෙ.

දිස්වානහං දෙවදෙවං බීජපූරං අදාසහං.
ඉමස්මිං එකකප්පස්මිං යං ඵලං අදදිං තදා;

දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ඵලදානස්සිදං ඵලං.
කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො ථෙරො ඡබ්බග්ගියෙ භික්ඛූ සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවං අකත්වා විහරන්තෙ දිස්වා තෙසං ඔවාදදානවසෙන:–

"යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවො නූපලබ්භති,
පරිහායති සද්ධම්මා මච්ඡො අප්පොදකෙ යථා.

යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවො නූපලබ්භති,
න විරූහති සද්ධම්මෙ ඛෙත්තෙ බීජංව පූතිකං.

යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවො නූපලබ්භති,
ආරකා හොති නිබ්බානා ධම්මරාජස්ස සාසනෙ.

යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවො උපලබ්භති,
න විහායති සද්ධම්මා මච්ඡො බව්හොදකෙ යථා.

යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවො උපලබ්භති,
සො විරූහති සද්ධම්මෙ ඛෙත්තෙ බීජංව භද්දකං.

යස්ස සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවො උපලබ්භති,
සන්තිකෙ හොති නිබ්බානං ධම්මරාජස්ස සාසනෙ"ති

ඉමා ඡ ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**සබ්‍රහ්මචාරීසූ**"ති: සමානං බ්‍රහ්මං සීලාදිධම්මං චරන්තීති සබ්‍රහ්මචාරිනො, සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤගතා සහධම්මිකා; තෙසු. "**ගාරවො**"ති: ගරුභාවො සීලාදිගුණනිමිත්තං ගරුකරණං. "**නූපලබ්භතී**"ති: න විජ්ජති නප්පවත්තති නුප්පජ්ජතීති අත්ථො. "**නිබ්බානා**"ති: කිලෙසානං නිබ්බාපනතො කිලෙසක්ඛයාති අත්ථො. "**ධම්මරාජස්සා**"ති: සත්ථුනො; සත්ථා හි සදෙවකං ලොකං යථාරහං ලොකියලොකුත්තරෙන ධම්මෙන රජෙති තොසෙතීති ධම්මරාජා. එත්ථ ච ධම්මරාජස්ස සාසනෙති ඉමිනා නිබ්බානං නාම ධම්මරාජස්සෙව සාසනෙ

ත අඤ්ඤත්ථ. තත්ථ යො සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවරහිතො සො යථා නිබ්බාණා ආරකා හොති, තථා ධම්මරාජස්ස සාසනතොපි ආරකා හොතීති දස්සෙති. "**බහ්වොදකෙ**"ති: බහුදකෙ. "**සන්තිකෙ හොති නිබ්බාණ**"න්ති: නිබ්බාණං තස්ස සන්තිකෙ සමීපෙ එව හොති. සෙසං වුත්තනයමෙව. ඉමා එව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහෙසුං.

මහානාගත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**කුල්ලො සිවථික**"න්ති ආයස්මතො **කුල්ලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුටුම්බියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **කුල්ලො**ති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි. සො ච රාගචරිතත්තා තිබ්බරාගජාතිකො හොති, තෙනස්ස අභික්ඛණං කිලෙසා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. අථස්ස සත්ථා චිත්තාචාරං ඤත්වා අසුභකම්මට්ඨානං දත්වා "කුල්ල තයා අභිණ්හං සුසානචාරිකා චරිතබ්බා"ති ආහ. සො සුසානං පවිසිත්වා උද්ධුමාතකාදීනි තානි තානි අසුභානි දිස්වා තං මුහුත්තං අසුභමනසිකාරං උප්පාදෙත්වා සුසානතො නික්ඛන්තමත්තොව[1] කාමරාගෙන අභිභුය්‍යති, පුන භගවා තස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා එකදිවසං තස්ස සුසානට්ඨානං ගතකාලෙ එකං තරුණිත්ථිරූපං අධුනා මතං අවිනට්ඨච්ඡවිං නිම්මිනිත්වා දස්සෙසි. තස්ස තං දිට්ඨමත්තස්ස ජීවමානවිසභාගවත්ථුස්මිං විය සහසා රාගො උප්පජ්ජි. අථ තං සත්ථා තස්ස පෙක්ඛන්තස්සෙව නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරමානා සුචිං කිමිකුලාකුලං අතිවිය බීභච්ඡං දුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටික්කූලං කත්වා දස්සෙසි. සො තං පෙක්ඛන්තො විරත්තචිත්තො හුත්වා අට්ඨාසි. අථස්ස භගවා ඔභාසං ඵරිත්වා සතිං ජනෙන්තො:–

"ආතුරං අසුචිං පූතිං පස්ස කුල්ල සමුස්සයං
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං බාලානං අභිනන්දිත"න්ති

ආහ.

තං සුත්වා ථෙරො සම්මදෙව සරීරසභාවං උපධාරෙන්තො අසුභසඤ්ඤං පටිලභිත්වා තත්ථ පඨමං ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණිත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා:–

"කුල්ලො සිවථිකං ගන්ත්වා අද්දසං ඉත්ථිමුජ්ඣිතං
අපවිද්ධං සුසානස්මිං ඛජ්ජන්තිං කිමිහී ඵුටං.

ආතුරං–පෙ–බාලානං අභිනන්දිතං
ධම්මාදාසං ගහෙත්වාන ඤාණදස්සනපත්තියා

---

1. සී. I & IV. නික්ඛමිතමත්තොව.

පච්චවෙක්ඛිං ඉමං කායං තුච්ඡං සන්තරබාහිරං
යථා ඉදං තථා එතං යථා එතං තථා ඉදං

යථා අධො තථා උද්ධං යථා උද්ධං තථා අධො
යථා දිවා තථා රත්තිං යථා රත්තිං තථා දිවා

යථා පුරෙ තථා පච්ඡා යථා පච්ඡා තථා පුරෙ.
පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන න රතී හොති තාදිසී

යථා එකග්ගචිත්තස්ස සම්මා ධම්මං විපස්සතො"ති

උදානවසෙන ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**කුල්ලා**"ති: අත්තානමෙව ථෙරො පරං විය කත්වා වදති. "**ආතුර**"න්ති: නානප්පකාරෙහි දුක්ඛෙහි අභිණ්හපතිපීළිතං. "**අසුචි**"න්ති: සුචිරහිතං ජෙගුච්ඡං පටික්කූලං. "**පූති**"න්ති: දුග්ගන්ධං. "**පස්සා**"ති: සභාවතො ඔලොකෙහි. "**කුල්ලා**"ති: ඔවාදකාලෙ භගවා ථෙරං ආලපති. උදානකාලෙ පන ථෙරො සයමෙව අත්තානං වදති. "**සමුස්සය**"න්ති: සරීරං "**උග්ඝරන්ත**"න්ති: උද්ධං වණ්ණමුඛෙහි අසුචිං සවන්තං. "**පග්ඝරන්ත**"න්ති: අධො වණ්ණමුඛෙහි සවන්තතොව අසුචිං සවන්තං. "**බාලානං අභිනන්දිත**"න්ති: බාලෙහි අන්ධපුථුජ්ජනෙහි දිට්ඨිතණ්හාමානාදීහි අහං මමන්ති අභිනිවිස්ස නන්දිතං. "**ධම්මාදාස**"න්ති: ධම්මමයං ආදාසං. යථා හි සත්තා ආදාසෙන අත්තනො මුඛෙ කායෙ වා ගුණදොසෙ පස්සන්ති, එවං යොගාවචරො යෙන අත්තභාවෙ සංකිලෙසවොදානධම්මෙ යථාවතො පස්සති, තං විපස්සනාඤාණං ඉධ ධම්මාදාසන්ති වුත්තං. තං ඤාණදස්සනස්ස මග්ගඤාණසංඛාතස්ස ධම්මචක්ඛුස්ස අධිගමාය අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදෙත්වා "**පච්චවෙක්ඛිං ඉමං කාය**"න්ති: ඉමං කරජකායං නිච්චසාරාදිවිරහතො තුච්ඡං අත්තපරසන්තානවිභාගතො සන්තරබාහිරං ඤාණචක්ඛුනා පතිඅවෙක්ඛිං පස්සිං. යථා පන පච්චවෙක්ඛිං තං දස්සෙතුං "**යථා ඉද**"න්ති ආදි වුත්තං. තත්ථ "**යථා ඉදං තථා එත**"න්ති: යථා ඉදං මය්හං සරීරසංඛාතං අසුභං ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණානං අනපගමා නානාවිධං මායොපමං කිරියං දස්සෙති, තථාව එතං මතසරීරං පුබ්බෙ තෙසං ධම්මානං අනපගමා අහොසි. යථා එතං එතරහි මතසරීරං තෙසං ධම්මානං අපගමා න කිඤ්චි කිරියං දස්සෙති, තථා ඉදං මම සරීරම්පි තෙසං ධම්මානං අපගමා නස්සතෙවාති, යථා ච ඉදං මම සරීරං එතරහි සුසානෙ න මතං න සයිතං න උද්ධුමාතකාදිභාවං උපගතං, තථා එතරහි මතසරීරම්පි පුබ්බෙ අහොසි. යථා පනෙතං එතරහි මතසරීරං සුසානෙ සයිතං උද්ධුමාතකාදිභාවං උපගතං තථා ඉදං මම සරීරම්පි භවිස්සති. අථවා යථා ඉදං මම සරීරං අසුචිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටික්කූලං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා තථා එතං මම සරීරම්පි යථාවා එතං මත සරීරං අසුචිආදිසභාවං චෙව අනිච්චාදිසභාවඤ්ච තථා ඉදං මම සරීරම්පි. "**යථා අධො**"ති: යථා නාභිතො අධො

හෙට්ඨා අයං කායො අසුචිදුග්ගන්ධො ජෙගුච්ඡො පටික්කූලො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා ච තථා උද්ධං නාභිතො උපරි අසුචි ආදිසභාවො ච, "**යථා උද්ධං තථා අධො**"ති: යථා ච නාභිතො උද්ධං අසුචිආදි සභාවො තථා අධො නාභිතො හෙට්ඨාපි "**යථා දිවා තථා රත්ති**"න්ති: යථා අයං කායො දිවා අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකොති ආදිනා අසුචිං පග්ඝරති තථා රත්තිම්පි "**යථා රත්තිං තථා දිවා**"ති: යථා ච රත්තිං අයං කායො අසුචිං පග්ඝරති තථා දිවාපි නයිමස්ස කාලවිභාගෙන අඤ්ඤථා භාවොති අත්ථො. "**යථා පුරෙ තථා පච්ඡා**"ති: යථායං කායො පුරෙ පුබ්බෙ තරුණකාලෙ අසුචි දුග්ගන්ධො ජෙගුච්ඡො පටික්කූලො තථා පච්ඡා ජිණ්ණකාලෙ අසුචි ආදිසභාවො, යථා වා පුරෙ අතීතකාලෙ සවිඤ්ඤාණකාලෙ අසුචි ආදිසභාවො අනිච්චාදිසභාවො ච තථා පච්ඡා අනාගතකාලෙ අවිඤ්ඤාණකාලෙති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. "**පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙනා**"ති: "ආතතං විතතං ආතතවිතතං ඝනං සුසිර"න්ති පඤ්චඞ්ගිකෙන පඤ්චඞ්ගි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතෙන තුරියෙන පරිචරියමානකාමසුඛසමඞ්ගිනො ඉස්සරජනස්ස තාදිසී තථාරූපා රති සුඛස්සාදො න හොති. "**යථා එකග්ගචිත්තස්ස සම්මා ධම්මං විපස්සතො**"ති: සමථවිපස්සනං යුගනද්ධං කත්වා ඉන්ද්‍රියානං එකරසභාවෙ විපස්සනාය වීථිපටිපන්නාය ඛන්ධානං උදයබ්බයං පස්සන්තස්ස යොගාවචරස්ස යාදිසී ධම්මරති තස්සා කලම්පි න උපෙති. වුත්තං හෙතං භගවතා:–

"යතො යතො සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං
ලභති පීතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානත"න්ති.

ඉමා එව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථායොපි අහෙසුං.

කුල්ලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**මනුස්සස්සා**"ති ආයස්මතො **මාලුඞ්ක්‍යපුත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කොසලරඤ්ඤො අග්ගාසනිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස මාතා මාලුඞ්ක්‍යා නාම තස්සා වසෙන මාලුඞ්ක්‍යාය පුත්තොත්වෙව පඤ්ඤායි. එසො වයප්පත්තො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං පහාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා විචරන්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. සො ඤාතීසු අනුකම්පාය ඤාතිකුලං අගමාසි. තං ඤාතකා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා ධනෙන පලොභෙතුකාමා මහන්තං ධනරාසිං පුරතො උපට්ඨපෙත්වා "ඉදං ධනං තව සන්තකං විබ්භමිත්වා ඉමිනා ධනෙන

පුත්තදාරං පටිජග්ගන්තො පුඤ්ඤානි කරොහී"ති යාචිංසු. ථෙරො තෙසං අජ්ඣාසයං විපරිවත්තෙන්තො ආකාසෙ ඨත්වා:-

"මනුජස්ස පමත්තචාරිනො තණ්හා වඩ්ඪති මාලුවා විය,
සො පලවතී හුරාහුරං ඵලමිච්ඡංව වනස්මිං වානරො.

යං එසා සහතෙ ජම්මී තණ්හා ලොකෙ විසත්තිකා,
සොකා තස්ස පවඩ්ඪන්ති අභිවට්ටංව බීරණං.

යො චෙ තං සහතී ජම්මිං තණ්හං ලොකෙ දුරච්චයං,
සොකා තම්හා පපතන්ති උදබින්දූව පොක්ඛරා.

තං වො වදාමි භද්දං වො යාවන්තෙත්ථ සමාගතා:
තණ්හාය මූලං ඛණථ උසීරත්ථොව බීරණං

මා වො නළංව සොතොව මාරො භඤ්ජි පුනප්පුනං.
කරොථ බුද්ධවචනං[1] ඛණො වො මා උපච්චගා,

ඛණාතීතා හි සොචන්ති නිරයම්හි සමප්පිතා.
පමාදො රජො, පමාදානුපතිතො රජො;

අප්පමාදෙන විජ්ජාය අබ්බහෙ සල්ලමත්තනො"ති

ඉමාහි ඡහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ "**මනුජස්සා**"ති: සත්තස්ස. "**පමත්තචාරිනො**"ති: සති වොස්සග්ගලක්ඛණෙන පමාදෙන පමත්තචාරිස්ස නෙව ඣානවිපස්සනාමග්ගඵලානි වඩ්ඪන්ති. යථා පන රුක්ඛං සංසිබ්බන්තී පරියොනද්ධන්තී තස්ස විනාසාය මාලුවා ලතා වඩ්ඪති, එවමස්ස ඡද්වාරානි නිස්සාය රූපාදීසු පුනප්පුනං උප්පජ්ජමානා තණ්හා වඩ්ඪති, වඩ්ඪමානාව යථා මාලුවා ලතා අත්තනො අපස්සයභූතං රුක්ඛං අජ්ඣොත්ථරිත්වා පාතෙති, එවං තණ්හාවසිකං පුග්ගලං අපායෙ පාතෙති. "**සො පලවතී**"ති: සො තණ්හාවසිකො පුග්ගලො අපරාපරං භවාභවෙ උප්පලවති ධාවති. යථා කිං? ඵලමිච්ඡංව වනස්මිං වානරො. යථා රුක්ඛඵලං ඉච්ඡන්තො වානරො වනස්මිං ධාවන්තො රුක්ඛස්ස එකං සාඛං ගණ්හාති තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණ්හාති තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤන්ති සාඛං අලභිත්වා නිසින්නොති වත්තබ්බතං අනාපජ්ජති, එවමෙව තණ්හාවසිකො පුග්ගලො හුරාහුරං ධාවන්තො ආරම්මණං අලභිත්වා තණ්හාය අප්පවත්තිං පත්තොති වත්තබ්බතං නාපජ්ජති. "**ය**"න්ති: යං පුග්ගලං එසා ලාමකභාවෙන ජම්මී විසාහාරතාය විසපුප්ඵතාය විසඵලතාය විසපරිභොගතාය රූපාදීසු විසත්තතාය ආසත්තතාය ච විසත්තිකාති සඞ්ඛං ගතා ඡද්වාරිකතණ්හා සහතෙ අභිභවති තස්ස පුග්ගලස්ස යථා නාම වනෙ පුනප්පුනං වස්සන්තෙන දෙවෙන අභිවට්ටං බීරණං තිණං වඩ්ඪති එවං වට්ටමූලකා සොකා අභි

1. සී. I & IV. බුද්ධසාසනං.

වඩ්ඪන්ති වුද්ධිං ආපජ්ජන්තීති අත්ථො. "**යො චෙතං-සහ-දුරච්චය**"න්ති: යො පන පුග්ගලො එතං වුත්තප්පකාරං අතික්කමිතුං පජහිතුං දුක්කරභාවතො දුරච්චයං තණ්හං සහති අභිභවති, තම්හා පුග්ගලා වට්ටමූලකසොකා පපතන්ති, යථා නාම පොක්ඛරෙ පදුමපත්තෙන පතිතං උදබින්දු න පතිට්ඨාති, එවං න පතිට්ඨහන්තීති අත්ථො. තං වො වදාමි, තෙන කාරණෙන අහං තුම්හෙ වදාමි. "**භද්දං වො**"ති: භද්දං තුම්හාකං හොතු මා තණ්හං අනුවත්තකපුග්ගලො විය විනාසං අනත්ථං පාපුණාථාති අත්ථො. "**යාවන්තෙත්ථ සමාගතා**"ති: ඉමස්මිං ඨානෙ යත්තකා සන්නිපතිතා. කිස්සු වදසීති චෙ? තණ්හාය මූලං ඛණථ, ඉමිස්සා ඡද්වාරිකතණ්හාය මූලකාරණං අවිජ්ජාදිකිලෙසගහනං අරහත්තමග්ගඤාණකුදාලෙන ඛණථ සමුච්ඡින්දථ. කිං වියාති? උසීරත්ථොව බීරණං, යථා උසීරෙන අත්ථිකො පුරිසො මහන්තෙන කුදාලෙන බීරණාපරනාමං උසීරං නාම තිණං ඛණති, එවමස්ස මූලං ඛණථාති අත්ථො. "**මා වො නළංව සොතොව මාරො භඤ්ජි පුනප්පුන**"න්ති: තුම්හෙ නදීතීරෙ ජාතං නළං වෙගෙන ආගතො නදීසොතො විය කිලෙසමාරො මච්චුමාරො දෙවපුත්තමාරො ච පුනප්පුන මා භඤ්ජීති අත්ථො. තස්මා කරොථ බුද්ධවචනං "ඣායථ භික්ඛවෙ මා පමාදත්ථා"ති ආදිනා වුත්තං බුද්ධස්ස භගවතො වචනං කරොථ. යථානුසිට්ඨං පටිපත්තියා සම්පාදෙථ. "**ඛණො වො මා උපච්චගා**"ති: යො හි බුද්ධානං වචනං න කරොති තං පුග්ගලං අයං බුද්ධුප්පාදක්ඛණො පතිරූපදෙසවාසෙ උප්පත්තික්ඛණො සම්මාදිට්ඨියා පටිලද්ධක්ඛණො ඡන්නං ආයතනානං අවෙකල්ලක්ඛණොති සබ්බොපි ඛණො අතික්කමති සො අයං ඛණො මා තුම්හෙ අතික්කමතු. "**ඛණාතීතා**"ති: යෙ හි තං ඛණං අතීතා යෙ වා පුග්ගලෙ සො ඛණො අතීතො තෙ නිරයම්හි සමප්පිතා තත්ථ නිබ්බත්තා චිරකාලං සොචන්ති. "**පමාදො රජො**"ති: රූපාදිආරම්මණෙසු සතිවොස්සග්ගලක්ඛණො පමාදො සංකිලෙසසභාවත්තා රාගරජාදිමිස්සතාය ච රජො "**පමාදානුපතිතො රජො**"ති: යො හි කොචි රජො නාම රාගාදිකො සො සබ්බො පමාදානුපතිතො පමාදවසෙනෙව උප්පජ්ජති. "**අප්පමාදෙනා**"ති: අප්පමජ්ජනෙන අප්පමාදපටිපත්තියා. "**විජ්ජායා**"ති: අග්ගමග්ගවිජ්ජාය. "**අබ්බහෙ සල්ලමත්තනො**"ති: අත්තනො හදයනිස්සිතං රාගාදිසල්ලං උද්ධරෙය්‍ය සමුග්ඝාතෙය්‍යාති.

මාලුඞ්ක්‍යපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**පණ්ණවීසතී**"ති ආයස්මතො අපරස්ස **සප්පදාසත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිණන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලපුරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති.

සප්පදාසොති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සත්‍ථු ඤාතිසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කිලෙසාභිභවෙන චෙතොසමාධිං අලභන්තො බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා සංවෙගජාතො පච්ඡා සත්‍ථං ආහරන්තො යොනිසො මනසිකාරං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"පණ්ණවීසතිවස්සානි යතො පබ්බජිතො අහං
අච්ඡරාසඞ්ඝාතමත්තම්පි චෙතොසන්තිං අනජ්ඣගං.

අලද්ධා චිත්තස්සෙකග්ගං කාමරාගෙන අද්දිතො
බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො විහාරා නූපනික්ඛමිං.

සත්‍ථං වා ආහරිස්සාමි, කො අත්‍ථො ජීවිතෙන මෙ,
කථං හි සික්ඛං පච්චක්ඛං කාලං කුබ්බෙථ මාදිසො.

තදාහං ඛුරමාදාය මඤ්චකම්හි උපාවිසිං;
පරිනීතො ඛුරො ආසි ධමනිං ඡෙත්තුමත්තනො.

තතො මෙ මනසීකාරො යොනිසො උදපජ්ජථ,
ආදීනවො පාතුරහු, නිබ්බිදා සමතිට්ඨථ.

තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, පස්ස ධම්මසුධම්මතං,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්‍ථ "**පණ්ණවීසතිවස්සානි යතො පබ්බජිතො අහ**"න්ති: යතො පට්ඨාය අහං පබ්බජිතො තානිමානි පණ්ණවීසති වස්සානි. "**අච්ඡරාසඞ්ඝාතමත්තම්පි චෙතොසන්තිං අනජ්ඣග**"න්ති: සො අහං එත්තකං කාලං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තො අච්ඡරාසඞ්ඝාතමත්තම්පි අඞ්ගුලිඵොටනමත්තම්පි ඛණං චෙතොසන්තිං චෙතසො සමාධානං න ලභිං, එවං පන අලද්ධා චිත්තස්සෙකග්ගතං තත්‍ථ කාරණමාහ "**කාමරාගෙන අද්දිතො**"ති. තත්‍ථ "**අද්දිතො**"ති: පීළිතො අභිභූතොති අත්‍ථො. "**බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො**"ති: ඉදම්පි අතිවිය අයුත්තං වතන්ති. යදාහං නිය්‍යානිකෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්තානං කිලෙසපඞ්කතො උද්ධරිතුං නසක්කොමීති උද්ධමුඛො බාහා පග්ගය්හ කන්දමානො විහාරා උපනික්ඛමිං වසනකවිහාරතො බහි නික්ඛන්තො, යෙනාධිප්පායෙන නික්ඛන්තො තං දස්සෙතුං "සත්‍ථං වා ආහරිස්සාමී"ති ආදි වුත්තං. තත්‍ථ "**සත්‍ථං වා ආහරිස්සාමි**"ති: 'වා' සද්දො විකප්පත්‍ථො, පපාතෙ වා පපතිස්සාමි උබ්බන්ධිත්වා වා මරිස්සාමීති ආදිකෙ මරණප්පකාරෙ සඞ්ගණ්හාති. "**සික්ඛ**"න්ති: අධිසීලසික්ඛං "**පච්චක්ඛ**"න්ති: පච්චාචික්ඛන්තො පරිච්චජන්තො. "පච්චක්ඛා"තිපි පාළි; පච්චක්ඛායාති අත්‍ථො. "**කාල**"න්ති: මරණං, කථං හි නාම මාදිසො සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන කාලං කරෙය්‍යාති අත්‍ථො. සික්ඛාපච්චක්ඛානං හි අරියස්ස විනයෙ මරණං නාම. යථාහ භගවා:- මරණං හෙතං භික්ඛවෙ යො සික්ඛං පච්චක්ඛාය

ගීතාගාවතානතී"ති. 'සික්ඛං පච්චක්ඛා'ති පන පාඨේ කථං නාම මාදිසො සික්ඛං පච්චක්ඛාය කාලං කරෙය්‍ය සික්ඛාසමඞ්ගී එව පන හුත්වා කාලං කරෙය්‍යං; තස්මා "සත්ථං වා ආහරිස්සාමි. කො අත්ථො ජීවිතෙන මෙ"ති යොජනා. "**තදාහ**"න්ති යදා කිලෙසාභිභවෙන සමණධම්මං කාතුං අසමත්ථතාය ජීවිතෙ නිබ්බින්නො තදා අහං. "**ඛුර**"න්ති: නහාපිතඛුරං; ඛුරසදිසං වා සත්ථකං. "**මඤ්චකම්හි උපාවිසි**"න්ති: පරෙසං නිවාරණභයෙන ඔවරකං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසීදිං. "**පරිනීතො**"ති: උපනීතො; ගලෙ ඨපිතොති අධිප්පායො. "**ධමනි**"න්ති: කණ්ඨධමනිං, කණ්ඨධමනිං ගලවලයන්තිපි වදන්ති. "**ඡෙත්තු**"න්ති: ඡින්දිතුං. "**තතො මෙ මනසිකාරො යොනිසො උදපජ්ජථ**"ති: යදාහං මරිස්සාමීති කණ්ඨධමනිං ඡින්දිතුං ඛුරං උපනෙසිං. තතො පරං "අරොගන්නු ඛො මෙ සීල"න්ති පච්චවෙක්ඛන්තස්ස අඛණ්ඩං අච්ඡිද්දං සුපරිසුද්ධං සීලං දිස්වා පීති උප්පජ්ජි, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භි, පස්සද්ධකායස්ස නිරාමිසං සුඛං අනුභවන්තස්ස සමාහිතත්තා චිත්තස්ස විපස්සනාය වසෙන යොනිසො මනසිකාරො උප්පජ්ජි. අථවා "**තතො**"ති: කණ්ඨෙ ඛුරස්ස උපනයනතො පච්ඡා වණෙ ජාතෙ උප්පන්නං වෙදනං වික්ඛම්භෙත්වා විපස්සනාය වසෙන යොනිසො මනසිකාරො උප්පජ්ජි. ඉදානි තතො පරං මග්ගඵලපච්චවෙක්ඛණඤාණං උප්පන්නභාවං දස්සෙතුං "ආදීනවො පාතුරහූ"ති ආදි වුත්තං. තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

අපරස්ස සප්පදාසත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නි ඨි තා.

"**උට්ඨෙහී**"ති[1] ආයස්මතො **කාතියානත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස කොසියගොත්තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො මාතුගොත්තවසෙන පන **කාතියානොති** ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සාමඤ්ඤකානිත්ථෙරස්ස ගිහිසහායො ථෙරං නිස්සාය පබ්බජිතො සමණධම්මං කරොන්තො "රත්තිං නිද්දාභිභවං විනොදෙස්සාමී"ති චඞ්කමං ආරූහි.[2] සො චඞ්කමන්තො නිද්දාය අභිභූතො පචලායමානො පරිපතිත්වා තත්ථෙව අනන්තරහිතාය භූමියා නිපජ්ජි. සත්ථා තස්ස තං පවත්තිං දිස්වා සයං තත්ථ ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා කාතීති සද්දං අදාසි. සො සත්ථාරං දිස්වා උට්ඨහිත්වා සංවෙගජාතො අට්ඨාසි. අථස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙන්තො:–

"උට්ඨෙහි, නිසීද කාතියාන, මා නිද්දාබහුලො අහු, ජාගරස්සු,
මා තං අලසං පමත්තබන්ධු කූටෙනෙව ජිනාතු මච්චුරාජා.

---

1. උඨහ. ථෙරගාථා. P.T.E. 2 සී. IV. අභිරුහි.

ස යථාපි මහාසමුද්දවෙගො එවං ජාතිජරාතිවත්තතෙ තං
සො කරෙහි සුදීපමත්තනො ත්වං, න හි තාණං තව
විජ්ජතෙව අඤ්ඤං.

සත්ථා හි විජෙසි මග්ගමෙතං සඞ්ගා ජාතිජරාභයා අතීතං
පුබ්බාපරරත්තමප්පමත්තො අනුයුඤ්ජස්සු දළ්හං කරෙහි යොගං.

පුරිමානි පමුඤ්ච බන්ධනානි සඞ්ඝාටිඛුරමුණ්ඩභික්ඛභොජී
මා ඛිඩ්ඩාරතිඤ්ච නිද්දං අනුයුඤ්ජිත්ථ කාතියාන.

ඣායාහි ජිනාහි කාතියාන, යොගක්ඛෙමපථෙසු කොවිදොසි,
පප්පුය්‍ය අනුත්තරං විසුද්ධිං පරිනිබ්බාහිසි වාරිනාව ජොති.

පජ්ජොතකරෙ පරිත්තරංසො වාතෙන විනම්‍යතෙ ලතාව,
එවම්පි තුවං අනාදියානො මාරං ඉන්දසගොත්ත නිද්ධුනාහි.

සො වෙදයිතාසු වීතරාගො කාලං කඞ්ඛ ඉධෙව සීතිභූතො”ති
ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **“උට්ඨෙහී”**ති: නිද්දූපගමනතො උට්ඨහන්තො උට්ඨානවීරියං කරෙහි, යස්මා නිපජ්ජා නාම කොසජ්ජපක්ඛියා තස්මා මා සයි. **“නිසීද”**ති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙන්තො නිසීද. **“කාතියානා”**ති: තං නාමෙන ආලපති. **“මා නිද්දබහුලො අහූ”**ති: නිද්දාබහුලො නිද්දාභිභූතො මා අහු, ජාගරස්සු ජාගරියානුයුත්තො හොහි. **“මා තං අලසා”**ති: ජාගරියං අනනුයුඤ්ජන්තං තං අලසං කුසීතං පමත්තබන්ධු මාරො මච්චුරාජා කූටෙනෙව අද්දූහලෙන විය නෙසාදො මිගං වා පක්ඛිං වා ජරාරොගෙන මා ජිනාතු මා අභිභවතු මා අජ්ඣොත්ථරතූති අත්ථො. **“සයථාපී”**ති: සෙය්‍යථාපි. **“මහාසමුද්දවෙගො”**ති: මහාසමුද්දස්ස ඌමිවෙගො. **“එවන්”**ති: යථා නාම මහාසමුද්දස්ස ඌමිවෙගො උපරූපරි උට්ඨහන්තො තං අතික්කමිතුං අසක්කොන්තං පුරිසං අභිභවති, එවං ජාතිජරා ච කොසජ්ජාභිභූතං තං අතිවත්තතෙ උපරූපරි අජ්ඣොත්ථරති. **“සො කරොහී”**ති: සො ත්වං කාතියාන චතූහි ඔඝෙහි අනජ්ඣොත්ථරණීයං අරහත්තඵලසඞ්ඛාතං සුදීපං අත්තනො කරොහි අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදෙහි. **“න හි තාණං තව විජ්ජතෙව අඤ්ඤන්”**ති ‘හී’ති: හෙතු අත්ථෙ නිපාතො, යස්මා තතො අග්ගඵලතො අඤ්ඤං තව තාණං නාම ඉධවා හුරං වා න උපලබ්භති තස්මා තං අරහත්තසඞ්ඛාතං සුදීපං කරොහීති. සත්ථා හි විජෙසි මග්ගමෙතං යං සාධෙතුං අවිසහන්තා යතො පරාජිතා පුථූ අඤ්ඤතිත්ථියා තදෙතං තස්ස දීපස්ස කාරණභූතං පඤ්චවිධසඞ්ගතො ජාතිආදිභයතො ච අතීතං අරියමග්ගං දෙවපුත්තමාරාදිකෙ අභිභවිත්වා තුය්හං සත්ථා විජෙසි සාධෙසි, යස්මා සත්ථු සන්තිකා නාම සාවකෙන තං අධිගන්තබ්බං න විස්සජ්ජෙතබ්බං, තස්මා තස්ස අධිගමාය පුබ්බරත්තාපරරත්තං පුරිමයාමඤ්චෙව පච්ඡිමයාමඤ්ච අප්පමත්තො සතො, සම්පජානො හුත්වා අනුයුඤ්ජ යොගං භාවනං

දළ්හං ච කරොහි. "**පුරිමානි පමුඤ්ච බන්ධනානී**"ති: පුරිමකානි ගිහි කාලෙ ආබද්ධානි ගිහිබන්ධනානි කාමගුණබන්ධනානි පමුඤ්ච විස්සජ්ජෙහි. තත්ථ අනපෙක්ඛො හොහි. "**සංඝාටිඛුරමුණ්ඩභික්ඛභොජී**"ති: සංඝාටිධාරී ඛුරෙන කතසීසමුණ්ඩො භික්ඛාහාරභොජීති තිවිධමෙතං පුරිමබන්ධනපමොක්ඛස්ස නිද්දාරතිඤ්ඤානුයොගස්ස ච කාරණවචනං, යස්මා ත්වං සංඝාටිපාරුතො මුණ්ඩො භික්ඛාහාරො ජීවසි, තස්මා න තෙ කාමසුඛමනුයොගො නිද්දානුයොගො ච යුත්තොති. තතො පුරිමානි පමුඤ්ච බන්ධනානි නිද්දාරතිඤ් ච මා අනුයුඤ්ජිත්ථා ති යොජනා. "**ඣායාහී**"ති: ඣායස්සු ආරම්මණූපනිජ්ඣානං; තං පන අනුයුඤ්ජන්තො යෙන ඣානෙන යතො කිලෙසා සබ්බසො ජිතා හොන්ති තං ලක්ඛණූපනිජ්ඣානං අනුයුඤ්ජාති දස්සෙන්තො "ඣායාහි ජිනාහී"ති ආහ. "**යොගක්ඛෙමපථෙසු කොවිදොසී**"ති: චතුයොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බානස්ස පථභූතෙසු බොධිපක්ඛිය ධම්මෙසු කුසලො ඡෙකො හොහි. තස්මා භාවනං උස්සුක්කා පෙන්තො අනුත්තරං උත්තරරහිතං විසුද්ධිං නිබ්බානං අරහත්තඤ්ච පප්පුය්‍ය පාපුණිත්වා පන ත්වං පරිනිබ්බාහිසි වාරිනාව ජොති, මහතා සලිලවුට්ඨිනිපාතෙන අග්ගික්ඛන්ධො විය අරියමග්ගවුට්ඨි නිපාතෙන පරිනිබ්බායිස්සසි. "**පජ්ජොති කරො**"ති: පජ්ජොතිං කරො පදීපො. "**පරිත්තරංසො**"ති: කුණ්ඨග්ගිසිඛො "**විනාමයතෙ**"ති: විනමීයති අපනීයති "**ලතාව**"ති: වල්ලී විය. ඉදං වුත්තං හොති:-යථා වට්ටි ආදිපච්චයවෙකල්ලෙන පරිත්තරංසො හතප්පභො පදීපො අප්පිකා ලතාව වාතෙන විධමීයති විද්ධංසීයති එවං ත්වම්පි කොසිය ගොත්තතාය ඉන්දසගොත්ත ඉන්දසමානගොත්ත මාරං තස්ස වසෙ අනා වත්තන්තො අනුපාදානතො ච අනාදියන්තො නිබ්බුතාහි විධමෙහි විද්ධං සෙහි. එවං පන විද්ධස්තමාරො සො ත්වං වෙදයිතාසු සබ්බවෙදනාසු විගතච්ඡන්දරාගො ඉධෙව ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහාභාවෙන සීතිභූතො නිබ්බුතො අත්තනො පරිනිබ්බාණ කාලං කංඛ ආගමෙහීති. එවං සත්ථාරා අනුපාදිසෙසං නිබ්බාණං පාපිතො දෙසනාවසානෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙනෙව ඉමා ගාථා අභාසි. තා එව ගාථා ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණඤ්ච ජාතා.

කාතියානත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**සුදෙසිතො**"ති ආයස්මතො **මිගජාලත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං විසාඛාය මහා උපාසිකාය පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **මිගජාලො**ති'ස්ස නාමං අහොසි. සො විහාරං ගන්ත්වා අභිණ්හසො ධම්මස්සවනෙන පටිලද්ධ සද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"සුදෙසිතො චක්ඛුමතා බුද්ධෙනාදිච්චබන්ධුනා
සබ්බසංයොජනාතීතො සබ්බවට්ටවිනාසනො.

නීය්‍යානිකො උත්තරණො තණ්හාමූලවිසොසනො
විසමූලං ආඝාතනං ඡෙත්වා පාපෙති නිබ්බුතිං,

අඤ්ඤාණමූලභෙදාය කම්මයන්තවිඝාටනො
විඤ්ඤාණානං පරිග්ගහෙ ඤාණවජිරනිපාතනො.

වෙදනානං විඤ්ඤාපනො උපාදානප්පමොචනො
භවං අඞ්ගාරකාසුංව ඤාණෙන අනුපස්සකො.

මහාරසො සුගම්භීරො ජරාමච්චුනිවාරණො
අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො දුක්ඛූපසමනො සිවො.

කම්මං කම්මන්ති ඤත්වාන විපාකඤ්ච විපාකතො
පටිච්චුප්පන්නධම්මානං යථා වා ලොකදස්සනො.

මහාඛෙමඞ්ගමො සන්තො පරියොසානභද්දකො''ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**සුදෙසිතො**''ති: සුට්ඨු දෙසිතො; වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයානුරූපං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථානං යථාවතො විභාවනවසෙන දෙසිතොති අත්ථො. අථවා "**සුදෙසිතො**''ති: සම්මා දෙසිතො පවත්තිනිවත්තීනං තදුභයහෙතූනං ච අවිපරීතතො පකාසනවසෙන භාසිතො; ස්වාක්ඛාතොති අත්ථො. "**චක්ඛුමතා**''ති: මංසචක්ඛු දිබ්බචක්ඛු පඤ්ඤාචක්ඛු බුද්ධචක්ඛු සමන්තචක්ඛූති ඉමෙහි පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතා. "**බුද්ධෙන**''ති: සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙන. "**ආදිච්චබන්ධුනා**''ති: ආදිච්චගොත්තෙන. දුවිධො හි ලොකෙ ඛත්තියවංසො ආදිච්චවංසො සොමවංසොති. තත්ථ ආදිච්චවංසො ඔක්කාකරාජජාතිපභවං තතො සංජාතතාය සාකියා ආදිච්චගොත්තාති භගවා ආදිච්චබන්ධු, අථවා ආදිච්චස්ස බන්ධූතිපි භගවා ආදිච්චබන්ධු. සොයමත්ථො හෙට්ඨා වුත්තො යෙව. කාමරාගසංයොජනාදීනං සමතික්කන්තතො සබ්බසංයොජනාතීතො, තතො එව කම්මකිලෙසවිපාකවට්ටානං විනාසනතො විද්ධංසනතො සබ්බවට්ටවිනාසනො, සංසාරචාරකතො නිය්‍යානතො නිය්‍යානිකො, සංසාරමහොඝතො උත්තාරණට්ඨෙන උත්තරණො, කාමතණ්හාදීනං සබ්බතණ්හානං මූලං අවිජ්ජං අයොනිසො මනසිකාරඤ්ච විසොසෙති සුක්ඛාපෙතීති තණ්හාමූලවිසොසනො. තිණ්ණම්පි වෙදානං සම්පටිවෙධස්ස විද්ධංසනතො විසස්ස දුක්ඛස්ස කාරණත්තා විසමූලං සත්තානං බ්‍යසනුප්පත්තිට්ඨානතාය ආඝාතනං සම්බන්ධකම්මකිලෙසං ඡෙත්වා සමුච්ඡින්දිත්වා "**නිබ්බුති**''න්ති: නිබ්බානං පාපෙති, අඤ්ඤාණස්ස මූලං, අඤ්ඤාණමූලං; අයොනිසො මනසිකාරො ආසවා ච. ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයොති හි වුත්තං. තස්ස භෙදාය වජිරූපමඤාණෙන භින්දනත්ථාය, අථවා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති ආදිවචනතො අඤ්ඤාණං

මූලං එතස්සාති=අඤ්ඤාණමූලං, භවචක්කං. තස්ස මග්ගඤාණවජිරෙන පදාලනත්ථං දෙසිතොති සම්බන්ධො. කම්මයන්තවිඝාටනො කම්මසඞ්ඛාතස්ස අත්තභාවයන්තස්ස විද්ධංසනො. **“විඤ්ඤාණානං පරිග්ගහෙ”**ති: කාමභවාදීසු යථාසකං කම්මුනා ආදින්නවිඤ්ඤාණග්ගහණෙ උපට්ඨිතොති වචනසෙසො. තත්ථ තත්ථ හි භවෙ පටිසන්ධියා ගහිතාය තං තං භවනියතවිඤ්ඤාණට්ඨිති ගහිතා එව හොති. **“ඤාණවජිරනිපාතනො”**ති: ඤාණවජිරස්ස පාතනො ඤාණවජිරං නිපාතෙත්වා තෙසං පදාලනො, ලොකුත්තරධම්මා හි උප්පජ්ජමානා සත්තභවාදීසු උප්පජ්ජනාරහානි විඤ්ඤාණානි භින්දන්තාමෙව උප්පජ්ජන්ති **“වෙදනානං විඤ්ඤාපනො”**ති: සුඛාදීනං තිස්සන්නං වෙදනානං යථාක්කමං දුක්ඛසල්ලානිච්චවසෙන යථාවතො පවෙදකො. ₁**“උපාදානප්පමොචනො”**ති: කාමූපාදානාදීහි චතූහිපි උපාදානෙහි චිත්තසන්තානස්ස විමොචකො. **“භවං අඞ්ගාරකාසුංව ඤාණෙන අනුපස්සකො”**ති: කාමභවාදිනවවිධම්පි භවං එකාදසහි අග්ගීහි ආදිත්තභාවතො සාධිකපොරිසං අඞ්ගාරකාසුං විය මග්ගඤාණෙන අනුපච්චක්ඛතො දස්සෙන්තා. සන්තපණීතභාවා අතිත්තිකරට්ඨෙන මහාරසො පරිසුද්ධිවසෙන වා මහාකිච්චතාය සාමඤ්ඤඵලවසෙන මහාසම්පත්තිතාය ච මහාරසො, අනුපචිතසම්භාරෙහි දුරවගාහතාය අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨතාය ච සුට්ඨුගම්භීරො, ජරාමච්චුනිවාරණො ආයතිං භවාභිනිබ්බත්තියා නිවත්තනෙන ජරාය මච්චුනො ච පටිසෙධකො, ඉදානි යථාවුත්තගුණවිසෙසයුත්තං ධම්මං සරූපතො දස්සෙන්තො “අරියො අට්ඨඞ්ගිකො” ති වත්වා පුනපි තස්ස සානිසංසගුණෙ විභාවෙතුං “දුක්ඛූපසමනො”ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො:- පරිසුද්ධට්ඨෙන අරියො, සම්මාදිට්ඨිආදිඅට්ඨධම්මසමොධානතාය අට්ඨඞ්ගිකො, නිබ්බානං ගවෙසනට්ඨෙන මග්ගො, සකලවට්ටදුක්ඛවූපසමනතො දුක්ඛූපසමනො, ඛෙමට්ඨෙන සිවො, යථා ඉතො බාහිරකසමයෙ අසම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතත්තා කම්මවිපාකා විපල්ලාසියන්ති එවං අවිපල්ලාසෙත්වා **පච්චුප්පන්නධම්මානං** පටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු කම්මං කම්මන්ති විපාකඤ්ච විපාකතො ඤත්වාන පුබ්බභාගඤාණෙන ජානනහෙතු සස්සතුච්ඡෙදගහණවිධමනෙන යථාවතො ආලොකදස්සනො තක්කරස්ස ලොකුත්තරඤාණාලොකස්ස දස්සනො සොතාපි සාපි කදාචිපි අනුපලුත්තත්තා මහාඛෙමං නිබ්බානං ගච්ඡන්ති සත්තෙ ගමෙති වාති මහාඛෙමඞ්ගමො, සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහවූපසමනතො සන්තො, අකුප්පාය චෙතොවිමුත්තියා අනුපාදිසෙසාය ච නිබ්බානධාතුයා පාපනෙන පරියොසානභද්දකො, “දෙසිතො චක්ඛුමතා”ති යොජනා. එවං ථෙරො නානානයෙහි අරියධම්මං පසංසන්තො තස්ස ධම්මස්ස අත්තනා අධිගතභාවං අඤ්ඤාපදෙසෙන පකාසෙසි.

මිගජාලත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"ජාතිමදෙන මත්තොහ"න්ති ආයස්මතො **ජෙන්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කොසලරඤ්ඤො පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **ජෙන්තො**ති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ජාතිමදෙන භොගමදෙන ඉස්සරියරූපමදෙන ච මත්තො හුත්වා අඤ්ඤෙ හීළෙන්තො ගරුට්ඨානියානම්පි අපචිතිං අකරොන්තො මානත්ථද්ධො විචරති. සො එකදිවසං සත්ථාරං මහතියා පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා උපසඞ්කමන්තො "සචෙ මං සමණො ගොතමො පඨමං නාලපිස්ස න බො තං ආලපිස්සාමී"ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා උපසඞ්කමිත්වා ඨිතො භගවති පඨමං අනාලපන්තෙ සයම්පි මානෙන අනාලපිත්වා ගමනාකාරං දස්සෙසි. තං භගවා:-

"න මානං බ්‍රාහ්මණ සාධු අත්ථිකස්සිධ බ්‍රාහ්මණ
යෙන අත්ථෙන ආගඤ්ඡි තමෙව මනුබ්‍රූහයා"ති

ගාථාය අජ්ඣභාසි. සො "චිත්තමෙව සමණො ගොතමො ජානාතී"ති අභිප්පසන්නො භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා පරමනිපච්චාකාරං කත්වා:-

"කෙසු න මානං කයිරාථ කෙසු අස්ස සගාරවො
ක්‍යස්ස අපචිතා අස්සු ක්‍යස්සු සාධු සුපූජිතා"ති

පුච්ඡි. තස්ස භගවා:-

"මාතරි පිතරි චාපි අථො ජෙට්ඨම්හි භාතරි
ආචරියෙ චතුත්ථම්හි තෙසු න මානං කයිරාථ.

තෙසු අස්ස සගාරවො ත්‍යස්ස අපචිතා අස්සු ත්‍යස්සු
සාධු සුපූජිතා
අරහන්තෙ සීතිභූතෙ කතකිච්චෙ අනාසවෙ

නිහච්ච මානං අත්ථද්ධො තෙ නමස්ස අනුත්තරෙ"ති

පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. සො තාය දෙසනාය සොතාපන්නො හුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"ජාතිමදෙන මත්තොහං භොගඉස්සරියෙන ච
සණ්ඨානවණ්ණරූපෙන මදමත්තො අචාරිහං.

නාත්තනො සමකං කඤ්චි අතිරෙකඤ්ච මඤ්ඤිසං
අතිමානහතො බාලො පත්ථද්ධො උස්සිතද්ධජො.

මාතරං පිතරං චාපි අඤ්ඤෙ ච ගරුසම්මතෙ
න කඤ්චි අභිවාදෙසිං මානත්ථද්ධො අනාදරො.

දිස්වා විනායකං අග්ගං සාරථීනං වරුත්තමං
තපන්තමිව ආදිච්චං භික්ඛුසංඝපුරක්ඛතං.

මානං මදං ච ඡඩ්ඩෙත්වා විප්පසන්නෙන චෙතසා
සිරසා අභිවාදෙසිං සබ්බසත්තානමුත්තමං.

අතිමානො ච ඔමානො පහීනා සුසමූහතා;
අස්මිමානො සමුච්ඡින්නො, සබ්බෙ මානවිධා හතා"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**ජාතිමදෙන මත්තොහ**"න්ති: අහං උදිතොදිතෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො න මාදිසො උභතො සුජාතො අඤ්ඤො අත්ථීති කුලමානෙන මත්තො මානත්ථද්ධො අචාරින්ති යොජනා. "**භොගඉස්සරියෙන චා**"ති: විභවෙන ආධිපච්චෙන ච හෙතුභූතෙන, භොගසම්පදඤ්ච ඉස්සරියසම්පදඤ්ච පටිච්ච උප්පන්නමදෙන මත්තො අහං අචරින්ති යොජනා. "**සණ්ඨානවණ්ණරූපෙනා**"ති: සණ්ඨානං ආරොහපරිණාහසම්පත්ති වණ්ණො ඔදාතසාමතාදිඡවිසම්පත්ති රූපං අඞ්ගපච්චඞ්ගසොභා, ඉධාපි වුත්තනයෙන යොජනා වෙදිතබ්බා. "**මදමත්තො**"ති: වුත්තප්පකාරතො අඤ්ඤෙනපි මදෙන මත්තො. "**නාත්තනො සමකං**"න්ති: අත්තනො මම සමකං සදිසං ජාතිආදීහි සමානං අතිරෙකං වා කඤ්චි න මඤ්ඤිස්සං න මඤ්ඤිං මයා සමානම්පි න මඤ්ඤිං. කුතො තතො අධිකතරන්ති අධිප්පායො. "**අතිමානහතො බාලො**"ති: තතො බාලභාවතො අතිමානෙන බහූපහතකුසලාචාරො තතො එව පත්ථද්ධො උස්සිතද්ධජො එවම්භූතො ගරූනම්පි නිපච්චාකාරස්ස අකරණතො භුසං ථද්ධො අනොනමිතද්ධජතො උස්සිතමානද්ධජො, වුත්තමෙවත්ථං පාකටතරං කාතුං "මාතර"න්ති ආදි වුත්තං. තත්ථ "**අඤ්ඤෙ**"ති: ජෙට්ඨභාතුආදිකෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ ච "**ගරුසම්මතෙ**"ති ගරූති සම්මතෙ ගරුට්ඨානියෙ "**අනාදරො**"ති: ආදරරහිතො "**දිස්වා විනායකං අග්ග**"න්ති: එවං මානත්ථද්ධො හුත්වා විචරන්තො දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි විනෙය්‍යානං විනයනතො සයම්භූතාය නායකභාවතො ච විනායකං සදෙවකෙ ලොකෙ සීලාදිගුණෙහි සෙට්ඨභාවතො අග්ගං පුරිසදම්මානං අච්චන්තතාය දමනතො සාරථීනං වරුත්තමං අතිවිය උත්තමං බ්‍යාමප්පභාදිඔභාසෙන ආදිච්චමිව තපන්තං ඔභාසන්තං භික්ඛුසංඝපුරක්ඛතං ධම්මං දෙසෙන්තං සබ්බසත්තානමුත්තමං සත්ථාරං දිස්වා බුද්ධානුභාවෙන සන්තජ්ජිතො "අහමෙව සෙට්ඨො, අඤ්ඤෙ හීනා"ති පවත්තං මානං භොගසම්පදාදිමදඤ්ච ඡඩ්ඩෙත්වා පහාය "විප්පසන්නෙන චෙතසා සිරසා අභිවාදෙසි"න්ති යොජනා. කථං පනායං මානත්ථද්ධො සමානො සත්ථු දස්සනමත්තෙන මානං පහාසීති? න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං සත්ථුදස්සනමත්තෙන මානමප්පහාසීති. තමෙව අනුබ්‍රූහයාති ආදිකාය පන දෙසනාය මානං පහාසි. තං සන්ධාය වුත්තං "**මානං මදඤ්ච**

ඡඩ්ඩෙත්වා "විප්පසන්නෙන චෙතසා සිරසා අභිවාදෙසි"න්ති විප්පසන්නෙන චෙතසාති ච ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං දට්ඨබ්බං. "අහමෙව සෙට්ඨො"ති පවත්තො මානො අතිමානො, "ඉමෙ පන නිහීනා"ති අඤ්ඤෙ නිහීනතො දහන්තස්ස මානො ඔමානොති වදන්ති. "සෙට්ඨො හමස්මී"ති පන අඤ්ඤෙ අතික්කමිත්වා අත්තානං සෙය්‍යතො දහන්තස්ස පවත්තො සෙය්‍යමානො අතිමානො "හීනොහමස්මී"ති පවත්තො හීනමානො ඔමානො. **"පහීනා සුසමූහතා"**ති: හෙට්ඨිමමග්ගෙහි පහීනා හුත්වා අග්ගමග්ගෙන සුට්ඨු සමුග්ඝාතිතා, අස්මිමානො "එසො හමස්මී"ති ඛන්ධෙ අහන්ති ගහණවසෙන පවත්තමානො, සබ්බෙති න කෙවලං අතිමානඔමාන අස්මිමානා එව අථ ඛො සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යමානාදයො නවවිධා අන්තරභෙදෙන අනෙකවිධා ච සබ්බෙ මානවිධා මානකොට්ඨාසා හතා අග්ගමග්ගෙන සමුග්ඝාතිතාති.

ජෙන්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"යදා නවො පබ්බජිතො"ති ආයස්මතො **සුමනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සිඛිස්ස** භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සිඛිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුමනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. සො ච උපාසකො ආයස්මතො අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකො අහොසි. තස්ස ච තතො පුබ්බෙ ජාතා දාරකා මරිංසු. තෙන සො "සචාහං ඉදානි එකං පුත්තං ලභිස්සාමි, අය්‍යස්ස අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බාජෙස්සාමී"ති චිත්තං උප්පාදෙසි. සො දසමාසච්චයෙන ජාතො අරොගොයෙව හුත්වා අනුක්කමෙන වඩ්ඪන්තො සත්තවස්සිකො අහොසි. තං පිතා ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බාජෙසි. සො පබ්බජිත්වා පරිපක්කඤාණත්තා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො හුත්වා ථෙරං උපට්ඨහන්තො "පානීයං ආහරිස්සාමී"ති ඝටං ආදාය ඉද්ධියා අනොතත්තදහං අගමාසි. තත්ථෙකො මිච්ඡාදිට්ඨිකො නාගරජා අනොතත්තදහං පටිච්ඡාදෙන්තො සත්තක්ඛත්තුං භොගෙන පරික්ඛිපිත්වා උපරි මහන්තං ඵණං කරිත්වා සුමනස්ස පානීයං ගහෙතුං ඔකාසං න දෙති. සුමනො ගරුළරූපං ගහෙත්වා නාගරාජානං අභිභවිත්වා පානීයං ගහෙත්වා ථෙරස්ස වසනට්ඨානං උද්දිස්ස ආකාසෙන ගච්ඡති, තං සත්ථා ජෙතවනෙ නිසින්නො තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා ධම්මසෙනාපතිං ආමන්තෙත්වා සාරිපුත්ත "ඉමං පස්සා"ති ආදිනා චතූහි ගාථාහි තස්ස ගුණෙ අභාසි. අථ සුමනත්ථෙරො:-

"යදා නවො පබ්බජිතො ජාතියා සත්තවස්සිකො
ඉද්ධියා අභිභොත්වාන පන්නගින්දං මහිද්ධිකං

උපජ්ඣායස්ස උදකං අනොතත්තා මහාසරා
ආහරාමි, තතො දිස්වා මං සත්ථා එතදබ්‍රවි:

සාරිපුත්ත ඉමං පස්ස ආගච්ඡන්තං කුමාරකං
උදකුම්භකමාදාය අජ්ඣත්තං සුසමාහිතං.

පාසාදිකෙන වත්තෙන කල්‍යාණඉරියාපථො
සාමණෙරෙ නුරුද්ධස්ස ඉද්ධියා ච විසාරදෙ

යදා නවො පබ්බජිතො ජාතියා සත්තවස්සිකො
ඉද්ධියා අභිභොත්වාන පන්නගින්දං මහිද්ධිකං

ආජානීයෙන ආජඤ්ඤො සාධුනා සාධුකාරිතො
විනීතො අනුරුද්ධෙන කතකිච්චෙන සික්ඛිතො

සො පත්වා පරමං සන්තිං සච්ඡිකත්වා අකුප්පතං
සාමණෙරො සසුමනො මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡතී"ති

අඤ්ඤාබ්‍යාකරණවසෙන ඡගාථා අභාසි.

තත්ථ ආදිතො ද්වෙ ගාථා සුමනත්ථෙරෙනෙව භාසිතා. ඉතරා චතස්සො තං පසංසන්තෙන සත්ථාරා භාසිතා. සබ්බා එකජ්ඣං කත්වා සුමනත්ථෙරො පච්ඡා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණවසෙන අභාසි.

තත්ථ "**පන්නගින්ද**"න්ති: නාගරාජං. "**තතො**"ති: තත්ථ යදා නවො පබ්බජිතො ජාතියා සත්තවස්සිකො ඉද්ධිබලෙන මහිද්ධිකං නාගරාජානං අභිභවිත්වා අනොතත්තදහතො උපජ්ඣායස්ස පානියං ආහරාමි තස්මිං කාලෙති අත්ථො. මං උද්දිස්ස මය්හං සත්ථා එතදබ්‍රවි යං පන අබ්‍රවි තම්පන දස්සෙන්තො "සාරිපුත්ත ඉමං පස්සා"ති ආදිමාහ. "**අජ්ඣත්තං සුසමාහිත**"න්ති: විසයජ්ඣත්තභූතෙන අග්ගඵලසමාධිනා සුට්ඨුසමාහිතං. "**පාසාදිකෙන වත්තෙනා**"ති: පස්සන්තානං පසාදාවහෙන ආචාරවත්තෙන, කරණත්ථෙ ඉදං කරණවචනං. "**කල්‍යාණඉරියාපථො**"ති: සම්පන්නඉරියාපථො. පාසාදිකෙන වත්තෙනාති වා ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං. සමණස්ස භාවො සාමඤ්ඤං, සාමඤ්ඤන්ති අත්ථො. තදත්ථං ඊරති පවත්තතීති=සාමණෙරො, සමණුද්දෙසො. "**ඉද්ධියා ච විසාරදෙ**"ති: ඉද්ධියම්පි ව්‍යත්තො සුකුසලො. "**ආජානීයෙනා**"ති: පුරිසාජානීයෙන අත්තහිතපරහිතානං සාධනතො සාධුනා කතකිච්චෙන අනුරුද්ධෙන සාධුනා සාධු උභයහිතසාධකො සුට්ඨුව ආජඤ්ඤකාරිතො දමිතො අග්ගවිජ්ජාය විනීතො අසෙක්ඛභාවාපාදනෙන සික්ඛිතො සික්ඛාපිතොති අත්ථො. සො සාමණෙරො සුමනො පරමං සන්තිං නිබ්බානං පත්වා අග්ගමග්ගාධිගමෙන අධිගන්ත්වා සච්ඡිකත්වා අත්තපච්චක්ඛං කත්වා අකුප්පතං අර

ගතත්ථලං අප්පිච්ඡභාවස්ස පරමුක්කංසගතත්තා "මා මං ජඤ්ඤූ"ති: මං අයං ඛීණාසවො ජලභික්ඛූති වා කොචිපි මා ජානෙය්‍යාති ඉච්ඡති අභිකඞ්ඛතීති.

සුමනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**වාතරොගාභිනීතො**"ති ආයස්මතො **නහාතකමුනිස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො විජ්ජාට්ඨානාදිසු නිප්ඵත්තිං ගතො නහාත කලක්ඛණයොගෙන **නහාතකොති** පඤ්ඤායිත්ථ. තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රාජගහස්ස තියොජනප්පමාණෙ ඨානෙ අරඤ්ඤායතනෙ නීවාරෙහි යාපෙන්තො අග්ගිං පරිචරයමානො වසති. තස්ස සත්ථා ඝටෙ විය පදීපං හදයබ්භන්තරෙ පජ්ජලන්තං අරහත්තූපනිස්සයං දිස්වා අස්සමපදං අගමාසි. සො භගවන්තං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨො අත්තනො උපකප්පනනියාමෙන ආහාරං උපනෙසි. තං භගවා පරිභුඤ්ජි. එවං තයො දිවසෙ දත්වා චතුත්ථදිවසෙ "භගවා! තුම්හෙ පරමසුඛුමාලා, කථං ඉමිනා ආහාරෙන යාපෙථා"ති ආහ. තස්ස සත්ථා අරියසන්තොසගුණං පකාසෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. තාපසො තං සුත්වා සොතාපන්නො හුත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි. භගවා තං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ගතො. සො පන තත්ථෙව විහරන්තො අපරභාගෙ වාතාබාධෙන උපද්දුතො අහොසි. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා පටිසන්ථාරමුඛෙන තස්ස විහාරං පුච්ඡන්තො:-

"වාතරොගාභිනීතො ත්වං විහරං කානනෙ වනෙ
පවිද්ධගොචරෙ ලූඛෙ කථං භික්ඛු කරිස්සසී"ති

ගාථමාහ.

අථ ථෙරො:-

"පීතිසුඛෙන විපුලෙන ඵරිත්වාන සමුස්සයං
ලූඛම්පි අභිසම්භොන්තො විහරිස්සාමි කානනෙ.

භාවෙන්තො සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ ඉන්ද්‍රියානි බලානි ච
ඣානසොඛුම්මසම්පන්නො විහරිස්සං අනාසවො.

විප්පමුත්තං කිලෙසෙහි සුද්ධචිත්තං අනාවිලං
අභිණ්හං පච්චවෙක්ඛන්තො විහරිස්සං අනාසවො.

අජ්ඣත්තං ච බහිද්ධා ච යෙ මෙ විජ්ජිංසු ආසවා,
සබ්බෙ අසෙසා උච්ඡින්නා න ච උප්පජ්ජරෙ පුන.

පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා,
දුක්ඛක්ඛයො අනුප්පත්තො, නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති

ඉමාහි සෙසගාථාහි අත්තනො විහාරං සත්ථු පවෙදෙසි.

තත්ථ **"ඣානසොඛුම්මසම්පන්නො"**ති: ඣානෙසු සුඛුමභාවෙන සමන්නාගතො, ඣානසොඛුම්මං නාම අරූපජ්ඣානං. තස්මා අට්ඨසමාපත්තිලාභිම්හීති වුත්තං හොති, තෙන අත්තනො උභතොභාගවිමුත්තිං දස්සෙති. අපරෙ පනාහු:– "සොඛුම්මන්ති අග්ගමග්ගඵලෙසු අධිපඤ්ඤාසික්ඛා අධිප්පෙතා"ති. තතො ඣානග්ගහණෙන ච අත්තනො උභතොභාගවිමුත්තතං විභාවෙතීති. **"විප්පමුත්තං කිලෙසෙහී"**ති: පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තියා සබ්බකිලෙසෙහි විමුත්තං තතො එව සුද්ධචිත්තං අනාවිලසඞ්කප්පතො අනාවිලං, තීහිපි පදෙහි අරහත්තඵලචිත්තමෙව වදති. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව. ඉමමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

නහාතකමුනිස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"අක්කොධස්සා"ති ආයස්මතො **බ්‍රහ්මදත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කොසලරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **බ්‍රහ්මදත්තො**ති'ස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ජෙතවනමහෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො සහ පටිසම්භිදාහි ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තං එකදිවසං නගරෙ පිණ්ඩාය චරන්තං අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො අක්කොසි. ථෙරො තං සුත්වා තුණ්හීභූතො පිණ්ඩාය චරතියෙව. බ්‍රාහ්මණො පුනපි අක්කොසි. ථෙරො තං සුත්වාපි තුණ්හීභූතො පිණ්ඩාය චරතියෙව. බ්‍රාහ්මණො "පුනපි අක්කොසන්තම්පි අයං ථෙරො න කිඤ්චි භණතී"ති ආහ. තං සුත්වා ථෙරො තෙසං මනුස්සානං ධම්මං දෙසෙන්තො:–

"අක්කොධස්ස කුතො කොධො දන්තස්ස සමජීවිනො
සම්මදඤ්ඤාවිමුත්තස්ස උපසන්තස්ස තාදිනො.

තස්සෙව තෙන පාපියො යො කුද්ධං පටිකුජ්ඣති;
කුද්ධං අප්පටිකුජ්ඣන්තො සඞ්ගාමං ජෙති දුජ්ජයං.

උභින්නමත්ථං චරති අත්තනො ච පරස්ස ච,
පරං සඞ්කුපිතං ඤත්වා යො සතො උපසම්මති.

උභින්නං තිකිච්ඡන්තානං අත්තනො ච පරස්ස ච
ජනා මඤ්ඤන්ති බාලොති යෙ ධම්මස්ස අකොවිදා.

උප්පජ්ජෙ තෙ සචෙ කොධො, ආවජ්ජ කකචූපමං;
උප්පජ්ජෙ චෙ රසෙ තණ්හා, පුත්තමංසූපමං සර.

සචෙ ධාවති චිත්තං තෙ කාමෙසු ච භවෙසු ච,
ඛිප්පං නිග්ගණ්හ සතියා කිට්ඨාදං විය දුප්පසු"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්‍ථ "**අක්කොධස්සා**"ති: කොධරහිතස්ස මග්ගෙන සමුච්ඡින්න කොධස්ස කුතො නාම හෙතු කොධස්ස තස්ස තස්ස උප්පත්තිකාරණං නත්‍ථීති අත්‍ථො. "**දන්තස්සා**"ති: උත්තමෙන දමෙන අග්ගමග්ගදමථෙන දන්තස්ස. "**සමජීවිනො**"ති: කායවිසමාදීනි සබ්බසො පහාය කායසමාදීනං වසෙන සමං ජීවන්තස්ස සන්තඨානියෙන සම්පජඤ්ඤෙන සම්මදෙව වත්තන්තස්ස "**සම්මදඤ්ඤා විමුත්තස්සා**"ති: සම්මා අඤ්ඤාය අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිකෙ ධම්මෙ ජානිත්‍වා සබ්බාසවෙහි විමුත්තස්ස තතො එව සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහවූපසමෙන වූපසන්තස්ස ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණප්පත්තියා තාදිනො ඛීණාසවස්ස. "**කුතො කොධො**"ති: අඤ්ඤාපදෙසෙන ථෙරො අත්තනො කොධාභාවං තස්ස ච කාරණානි වත්‍වා ඉදානි කොධෙ අක්කොධෙ ච ආදීනවානිසංසදස්සනෙන ධම්මං කථෙන්තො "තස්සෙවා"ති ආදිමාහ. තත්‍ථ "**යො කුද්ධං පටිකුජ්ඣතී**"ති: යො පුග්ගලො අත්තනො උපරි කුද්ධං කුපිතං පුග්ගලං පටිකුජ්ඣති තස්සෙව තෙන පටිකුජ්ඣනපච්චක්කොසනපටිප්පහාරාදිනා පාපියො ඉධ ලොකෙ විඤ්ඤූගරහාදිවසෙන පරලොකෙ නිරයදුක්ඛාදිවසෙන අභද්දකතරං අකල්‍යාණතරං හොති, කුජ්ඣිතෙන පන කුද්ධස්ස පාපං හොතීති වත්තබ්බමෙව නත්‍ථි. කෙචි පන යො අකුද්ධං පටිකුද්ධං ආරබ්භ කුජ්ඣතීති අත්‍ථං වදන්තීති. "**කුද්ධං අප්පටිකුජ්ඣන්තො**"ති: යො පන කුද්ධං පුග්ගලං අයං පුග්ගලො කුද්ධො කොධපරවසොති ඤත්‍වා න පටිකුජ්ඣති ඛමති, සො දුජ්ජයං කිලෙසසංගාමං ජෙති නාම, න කෙවලඤ්චස්ස කිලෙසසංගාමජයො එව, අථ ඛො උභයහිතපටිපත්තිම්පි දස්සෙන්තො ආහ. "**උභින්නමත්‍ථං–පෙ–උපසම්මතී**"ති: යො පරං පුග්ගලං සංකුපිතං කුද්ධං කොධපරෙතොති ඤත්‍වා තං මෙත්තායන්තො අජ්ඣුපෙක්ඛන්තො වා සතො සම්පජානො හුත්‍වා උපසම්මති ඛමති නප්පටිප්ඵරති, සො අත්තනො ච පරස්ස චාති උභින්නං උභයලොකසුඛාවහං අත්‍ථං හිතං චරති "**උභින්නං තිකිච්ඡන්ත**"න්ති: අත්තනො ච පරස්ස චාති උභින්නං චිත්තං කොධබ්‍යාධිං තිකිච්ඡන්තං ඛමන්තං පුග්ගලං යෙ ජනා ධම්මස්ස අරියාචාරධම්මෙ අකුසලා තෙ බාලා අයං අවිද්දසු සො අත්තානං අක්කොසන්තස්ස පහරන්තස්ස කිඤ්චි න කරොතීති මඤ්ඤන්ති තං තෙසං අයොනිසො මඤ්ඤනන්ති අධිප්පායො. තිකිච්ඡන්තීතිපි පඨන්ති. තිකිච්ඡනසභාවන්ති අත්‍ථො. එවං ථෙරෙන වුච්චමානං ධම්මං සුත්‍වා අක්කොසකබ්‍රාහ්මණො සංවිග්ගො පසන්නචිත්තො ච හුත්‍වා ථෙරං ඛමාපෙත්‍වා තස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජි. ථෙරො තස්ස කම්මට්ඨානං දෙන්තො ඉමස්ස මෙත්තාභාවනා යුත්තාති මෙත්තාකම්මට්ඨානං දත්‍වා කොධපරියුට්ඨානාදීසු පච්චවෙක්ඛනවිධිං දස්සෙන්තො "උප්පජ්ජෙ තෙ"ති ආදිමාහ. තත්‍ථ "**උප්පජ්ජෙ තෙ සචෙ**"ති: සචෙ තෙ කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තස්ස කඤ්චි පුග්ගලං නිස්සාය චිරපරිචයෙන කොධො උප්පජ්ජෙය්‍ය තස්ස වූපසමාය "උභතො දණ්ඩකෙන චෙපි භික්ඛවෙ

කකචෙන චොරා ඔචරකා අඞ්ගමඞ්ගානි ඔකන්තෙය්‍යුං, තත්‍රාපි යො මනො පදූසෙය්‍ය, න මෙ සො තෙන සාසනකරො"ති සත්ථාරා වුත්තං කකචූපමං ඔවාදං ආවජ්ජෙය්‍යාසි. "**උප්පජ්ජෙ චෙ රසෙ තණ්හා**"ති: සචෙ තෙ මධුරාදිභෙදෙ රසෙ තණ්හා අභිලාසො උප්පජ්ජෙය්‍ය තස්සා වූපසමාය පුත්තමංසං ජයම්පතිකා යථා කන්තාරනිත්ථරණත්ථමෙව ඛාදිංසු, න රසතණ්හාය; එවං කුලපුත්තොපි පබ්බජිතො පිණ්ඩපාතං පටිසෙවති–පෙ–ඵාසුවිහාරො චාති එවං වුත්තං පුත්තමංසූපමොවාදං සර අනුස්සර "**සචෙ ධාවති තෙ චිත්ත**"න්ති: අයොනිසො මනසිකරොතො තෙ තව චිත්තං කාමෙසු පඤ්චකාමගුණෙසු ඡන්දරාගවසෙන කාමභවාදිසු භවපත්ථනාවසෙන සචෙ ධාවති සරති ජවති "**ඛිප්පං නිග්ගණ්හ සතියා කිට්ඨාදං විය දුප්පසු**"න්ති: තථා ධාවිතුං අදෙන්තො යථා නාම පුරිසො කිට්ඨාදං අස්සඛාදකං දුප්පසුං දුට්ඨගොණං යොත්තෙන ථම්භෙ බන්ධිත්වා අත්තනො වසෙ වත්තෙති එවං සතියා සතියොත්තෙන සමාධිත්ථම්භෙ බන්ධන්තො ඛිප්පං සීඝමෙව නිග්ගණ්හ. යථා කිලෙසවිගමෙන නිබ්බිසෙවනං හොති තථා දමෙහීති. සොපි පන ථෙරො පුථුජ්ජනොව හුත්වා අක්කොසං අධිවාසෙන්තො තෙසං මනුස්සානං අරියගුණෙ පකාසෙන්තො ධම්මං කථෙත්වා පච්ඡා ඉමාහි ගාථාහි අත්තානං ඔවදන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො ඉමා එව ගාථා අභාසීති වදන්ති.

බ්‍රහ්මදත්තත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**ඡන්නමතිවස්සතී**"ති ආයස්මතො **සිරිමණ්ඩත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුංසුමාරගිරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සිරිමණ්ඩො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො භෙසකලාවනෙ භගවති විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සමණධම්මං කරොන්තො එකස්මිං උපොසථදිවසෙ පාතිමොක්ඛුද්දෙසට්ඨානෙ නිසින්නො නිදානුද්දෙසස්ස පරියොසානෙ "ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී"ති පාළියා අත්ථං උපධාරෙන්තො ආපන්නං ආපත්තිං අනාවිකත්වා පටිච්ඡාදෙන්තො උපරූපරි ආපත්තියො ආපජ්ජති, තෙනස්ස න ඵාසු හොති; ආවිකත්වා යථාධම්මං පටිකරොන්තස්ස ඵාසු හොතීති ඉමමත්ථං මනසිකත්වා "අහො සඥු සාසනං සුවිසුද්ධ"න්ති ලද්ධප්පසාදො තථා උප්පන්නං පීතිං වික්ඛම්භෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පසන්නමානසො භික්ඛූනං ඔවාදං දෙන්තො:–

"**ඡන්නමතිවස්සති, විවටං නාතිවස්සති,**
තස්මා ඡන්නං විවරෙථ එවං තං නාතිවස්සති.

මච්චුනාබ්භාහතො ලොකො ජරාය පරිවාරිතො,
තණ්හාසල්ලෙන ඔතිණ්ණො ඉච්ඡාධූපායිතො සදා.

මච්චුනාබ්භාහතො ලොකො, පරික්ඛිත්තො ජරාය ච,
හඤ්ඤති නිච්චමත්තාණො පත්තදණ්ඩොව තක්කරො.

ආගච්ඡන්තග්ගිඛන්ධාව මච්චුබ්‍යාධිජරා තයො
පච්චුග්ගන්තුං බලං නත්ථි, ජවො නත්ථි පලායිතුං.

අමොඝං දිවසං කයිරා අප්පෙන බහුකෙන වා;
යං යං විජහතෙ රත්තිං තදූනං තස්ස ජීවිතං.

චරතො තිට්ඨතො වාපි ආසීනසයනස්ස වා
උපෙති චරිමා රත්ති, න තෙ කාලො පමජ්ජිතුං"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

"**ඡන්න**"න්ති: ඡාදිතං අවිවටං අප්පකාසිතං දුච්චරිතං. "**අතිවස්සතී**"ති: ආපත්තිවස්සඤ්චෙව කිලෙසවස්සඤ්ච අතිවිය වස්සති ආපත්තියාහි ඡාදනං අලජ්ජිභාවාදිනා තාදිසොව ඡාදෙන්ත තතො අඤ්ඤම්පි තථාරූපං තතො පාපිට්ඨතරං ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යාති ඡාදනං වස්සනස්ස කාරණං වුත්තං. "**විවට**"න්ති: පකාසිතං අපටිච්ඡන්නං. "**නාතිවස්සතී**"ති: එත්ථ අතීති උපසග්ගමත්තං න වස්සතීති අත්ථො. අවස්සනං චෙත්ථ වුත්තනයවිපරියායෙන වෙදිතබ්බං චිත්තසන්තානස්ස විසොධිතත්තා, තස්මාති වුත්තමෙව අත්ථං කාරණභාවෙන පච්චාමසති. ඡන්නස්ස දුච්චරිතස්ස ආපත්තිවස්සාදීනං අතිවස්සනතො විවටස්ස ච අවස්සනතොති අත්ථො. "**ඡන්නං විවරෙථා**"ති: පුථුජ්ජනභාවෙන ඡාදනාධිප්පායෙ උප්පන්නෙපි තං අනනුවත්තිත්වා විවරෙය්‍ය ආවිකරෙය්‍ය යථාධම්මං පටිකරෙය්‍ය. එවං හි විවරණෙන යථා ධම්ම පටිපත්තියා, තනති තං ඡන්නං, නාතිවස්සතීති ආපත්තිවස්සං කිලෙසවස්සඤ්ච න වස්සති සුද්ධෙ පුග්ගලං පතිට්ඨාපෙතීති අත්ථො. ඉදානි එකංසෙන සීසංයෙව අත්තා සොධෙතබ්බො අප්පමාදො කාතබ්බොති තස්ස කාරණං සංවෙගවත්ථුං දස්සෙන්තො "මච්චුනාබ්භාහතො ලොකො"ති ආදිමාහ. තත්ථ "**මච්චුනාබ්භාහතො ලොකො**"ති: අයං සබ්බො සත්තලොකො චොරෙ විය චොරඝාතකෙන සබ්බාවත්ථනිපාතිනා මච්චුනා මරණෙන අභිහතො න තස්ස හත්ථතො මුච්චති. "**ජරාය පරිවාරිතො**"ති: අයං ලොකො උප්පාදතො උද්ධං මරණූපනායනරසාය ජරාය පරිවාරිතො අජ්ඣොත්ථටො ජරාසංඝාටපරිමුක්කොකොති අත්ථො. "**තණ්හාසල්ලෙන ඔතිණ්ණො**"ති: සරීරස්ස අන්තොනිමුග්ගෙන විසපීතඛුරප්පෙන විය උපාදානලක්ඛණෙන තණ්හාසංඛාතෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණො හදයබ්භන්තරෙ ඔගාළ්හො තණ්හාහි පීළාජනනතො අන්තොතුදනතො දුරුද්ධාරතො ච සල්ලන්ති වුච්චති. "**ඉච්ඡාධූපායිතො**"ති: ආරම්මණාභිපත්ථනලක්ඛණාය ඉච්ඡාය සන්තාපිතො තං තං විසයං ඉච්ඡන්තොහි

පුග්ගලො යථිච්ඡිතං විසයං ලභන්තො වා අලභන්තො වා තාය එව අනුදහනලක්ඛණාය ඉච්ඡාය සන්තත්තො පරිළාහප්පත්තො හොති. '**සදා**'ති: සබ්බකාලං; ඉදඤ්ච පදං සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං. “**පරික්ඛිත්තො ජරාය වා**”ති: න කෙවලං මච්චුනා අබ්භාහතොයෙව, අථ ඛො ජරාය ච පරික්ඛිත්තො ජරාය සමවරුද්ධො ජරාපාකාරපරික්ඛිත්තො න තං සමතික්කමතීති අත්ථො. “**හඤ්ඤති නිච්චමත්තාණො**”ති: අත්තාණො අසරණො හුත්වා නිච්චකාලං ජරාමරණෙහි හඤ්ඤති විබාධීයති. යථා කිං? පත්තදණ්ඩොව තක්කරො චොරො කතාපරාධො වජ්ඣප්පත්තො අත්තාණො රාජාණාය හඤ්ඤති, එවමයං ලොකො ජරාමරණෙහීති දස්සෙති. “**ආගච්ඡන්තග්ගික්ඛන්ධා වා**”ති; මහාවනෙ ඩය්හමානෙ තං අභිභවන්තා මහන්තා අග්ගික්ඛන්ධා විය මච්චුබ්‍යාධිජරාති ඉමෙ තයො අනුදහනට්ඨෙන අග්ගික්ඛන්ධා ඉමං සත්තලොකං අභිභවන්තා ආගච්ඡන්ති තෙසං පන පටිමල්ලො හුත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා අභිභවිතුං බලං උස්සාහො නත්ථි ඉමස්ස ලොකස්ස ජවො නත්ථි පලායිතුං ජවන්තෙසු අපෙක්ඛාන්තරන්තෙසු යත්ථ තෙ නාභිභවන්ති පිට්ඨිං දස්සෙත්වා තතො පලායිතුම්පි ඉමස්ස ලොකස්ස ජඞ්ඝා වා නත්ථි එවං අත්තාණො අසමත්ථො සමාධිහි උපායෙහි අප්පතිකාරෙ තිවිධෙ බලවති පච්චාමිත්තෙ නිච්චුපට්ඨිතෙ කිං කාතබ්බන්ති චෙ? අමොඝං දිවසං කයිරා අප්පෙන බහුකෙන වා, අන්තමසො ගද්දුහනමත්තම්පි කාලං පවත්තිතෙන බහුකෙන වා සකලං අහොරත්තං පවත්තිතෙන විපස්සනා මනසිකාරෙන අමොඝං අවඤ්ඣදිවසං කරෙය්‍ය යස්මා යං යං විහරතො රත්තිං තදූනං තස්ස ජීවිතං අයං සත්තො යං යං රත්තිං විහරති අතිනාමෙති ඛෙපෙති තදූනං තෙන ඌනං තස්ස සත්තස්ස ජීවිතං හොති එතෙන රත්තික්ඛයො නාම ජීවිතක්ඛයො ගතස්ස අතිවත්තන්තො හොති දස්සෙති. තෙනාහ:-

> “යමෙකරත්තිං පඨමං ගබ්භෙ වසති මානවො,
> අබ්භුට්ඨිතොව සයති සගච්ඡං න නිවත්තතී”ති.

න කෙවලං රත්තිවසෙනෙව අථ ඛො ඉරියාපථවසෙනාපි ජීවිතක්ඛයො උපධාරෙතබ්බොති ආහ “චරතො”ති ආදිං. තත්ථ “**චරතො**”ති: ගච්ඡන්තස්ස “**තිට්ඨතො**”ති: ඨිතිං කප්පෙන්තස්ස “**ආසීනසයනස්ස වා**”ති: ආසීනස්ස නිපජ්ජන්තස්ස වාති අත්ථො. ආසීදන්තන්තිපි පඨන්ති. තත්‍ර සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං “**උපෙති චරිමා රත්ති**”ති: චරිමචිත්තසහිතා රත්ති උපගච්ඡති රත්තිග්ගහණං චෙත්ථ දෙසනාසීසමත්තං. ගමනාදීසු යෙන කෙනචි ඉරියාපථෙන සමඞ්ගීභූතස්ස චරිමකාලො මරණකාලො හොතියෙව තෙනෙවස්ස ඉරියාපථක්ඛණා ජීවිතං ඛෙපෙන්තා එව ගච්ඡන්ති. තස්මා න තෙ කාලො පමජ්ජිතුං නායං තුය්හං පමාදං ආපජ්ජිතුං කාලො ඉමස්මිං නාම කාලෙ මරණං න හොතීති අවිදිතත්තා වුත්තං.

"අනිමිත්තමනඤ්ඤාතං මච්චානමිධ ජීවිතං,
කසිරඤ්ච පරිත්තඤ්ච තඤ්ච දුක්ඛෙන සංයුත"න්ති.

තස්මා එවං අත්තානං ඔවදිත්වා අප්පමත්තෙන භික්ඛු සික්ඛාසු අනුයොගො කාතබ්බොති අධිප්පායො.

සිරිමණ්ඩත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

"**ද්විපාදකො**"ති ආයස්මතො **සබ්බකාමිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො සාසනෙ උප්පන්නං අබ්බුදං සොධෙත්වා පටිපාකතිකං ඨපෙන්තං එකං ථෙරං දිස්වා "අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අබ්බුදං සොධෙත්වා පටිපාකතිකං ඨපෙතුං සමත්ථො භවෙය්‍ය"න්ති පත්ථනං පට්ඨපෙත්වා තදනුරූපානි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අපරිනිබ්බුතෙ එව භගවති වෙසාලියං ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සබ්බකාමො**ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ඤාතකෙහි දාරපරිග්ගහං කාරිතො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය ඝරාවාසං ජිගුච්ඡන්තො ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො උපජ්ඣායෙන සද්ධිං වෙසාලිං උපගතො ඤාතිඝරං අගමාසි. තත්ථ නං පුරාණදුතියිකා පතිවියොගදුක්ඛිතා කිසා දුබ්බණ්ණා අනලඞ්කතා කිලිට්ඨවත්ථනිවසනා වන්දිත්වා රොදමානා එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා ථෙරස්ස කරුණාපුරස්සරං මෙත්තං උපට්ඨාපයතො අනුභූතාරම්මණෙ අයොනිසො මනසිකාරවසෙන සහසා කිලෙසො උප්පජ්ජි. සො තෙන කසාභිතාළිතො ආජානීයො විය සංජාතසංවෙගො තාවදෙව සුසානං ගන්ත්වා අසුභනිමිත්තං උග්ගහෙත්වා තත්ථ පටිලද්ධඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. අථස්ස සසුරො අලඞ්කතං ධීතරං ආදාය මහතා පරිවාරෙන තං උප්පබ්බාජෙතුකාමො විහාරං අගමාසි. ථෙරො තස්සා අධිප්පායං ඤත්වා අත්තනො කාමෙසු විරත්තභාවං සබ්බත්ථ ච අනුපලිත්තතං පකාසෙන්තො:–

"ද්විපාදකොයං අසුචි දුග්ගන්ධො පරිහීරති
නානාකුණපපරිපූරො විස්සවන්තො තතො තතො.

මිගං නිලීනං කූටෙන බලිසෙනෙව අම්බුජං
වානරං විය ලෙපෙන බාධයන්ති පුථුජ්ජනං.

රූපා සද්දා රසා ගන්ධා ඵොට්ඨබ්බා ච මනොරමා
පඤ්චකාමගුණා එතෙ ඉත්ථිරූපස්මිං දිස්සරෙ.

යෙ එතා උපසෙවන්ති රත්තචිත්තා පුථුජ්ජනා
වඩ්ඪෙන්ති කටසිං ඝොරං ආචිනන්ති පුනබ්භවං.

යො චෙතා පරිවජ්ජෙති සප්පස්සෙව පදා සිරො
සොමං විසත්තිකං ලොකෙ සතො සමතිවත්තති.

කාමෙස්වාදීනවං දිස්වා නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො
නිස්සටො සබ්බකාමෙහි පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**ද්විපාදකො**"ති: යදිපි අපාදකාදයොපි කායා අසුචියෙව අධිකාරවසෙන පන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන වා එවං වුත්තං. යස්මා වා අඤ්ඤෙ අසුචිභූතාපි කායා ලොණම්බිලාදීහි අභිසංඛරිත්වා මනුස්සානං භොජනෙපි උපනීයන්ති, න පන මනුස්සකායො; තස්මා අසුචිතරභාවමස්ස දස්සෙන්තො "ද්විපාදකො"ති ආහ. '**අයං**'න්ති: හදා උපට්ඨිතං ඉත්ථිරූපං සන්ධායාහ. "**අසුචී**"ති: අසුචි එව, න එත්ථ කිඤ්චිපි සුචීති අත්ථො. "**දුග්ගන්ධො පරිහිරති**"ති: දුග්ගන්ධො සමානො පුප්ඵගන්ධාදීහි සංඛරිත්වා පරිහරියති. "**නානාකුණපපරිපූරො**"ති: කෙසාදිඅනෙකප්පකාරකුණපභරිතො. "**විස්සවන්තො තතො තතො**"ති: පුප්ඵගන්ධාදීහිස්ස ජෙගුච්ඡභාවං පටිච්ඡාදෙතුං වායමන්තානම්පි තං වායාමං නිප්ඵලං කත්වා නවහි වාරෙහි ඛෙළසිංඝාණිකාදීහි ලොමකූපෙහි ච සෙදජල්ලිකං විස්සවන්තොයෙව පරිහිරතීති සම්බන්ධො. එවං ජෙගුච්ඡො සමානොපි චායං කායො කූටාදීහි විය මිගාදිකෙ අන්ධපුථුජ්ජනෙ වඤ්චෙතියෙවාති දස්සෙන්තො 'මිග'න්ති ආදිමාහ. තත්ථ "**මිගං නිලීනං කූටෙන**"ති: ජාලවාකුරාදිනා කූටෙන නිලීනං පටිච්ඡන්නං මිගං විය තෙසාදෙ, වක්ඛමානො හි ඉව සද්දො ඉධාපි ආනෙත්වා යොජෙතබ්බො. "**බළිසෙනෙව අම්බුජ**"න්ති: අම්බුජං මච්ඡං ආමිසබද්ධෙන බළිසෙන විය බාළිසිකො. "**වානරං විය ලෙපෙනා**"ති: රුක්ඛසිලාදීසු පක්ඛිත්තෙන මක්කටාලෙපෙන මක්කටං විය මිගලුද්දා අන්ධපුථුජ්ජනං වඤ්චෙන්තා බාධෙන්තීති. කෙ පන බාධෙන්තීති ආහ:-"රූපා සද්දා"ති ආදිං, රූපාදයො හි පඤ්චකාමකොට්ඨාසා විසෙසතො විසභාගවත්ථුසන්නිස්සයා විපල්ලාසූපනිස්සයෙන අයොනිසොමනසිකාරෙන පරික්ඛිත්තානං අන්ධපුථුජ්ජනානං මනො රමෙන්තා කිලෙසවත්ථුතාය අනත්ථාවහභාවතො තෙ බාධෙන්ති නාම. තෙන වුත්තං:-'**රූපා සද්දා-පෙ-ඉත්ථිරූපස්මිං දිස්සරෙ**'ති. ඉත්ථිගහණං චෙත්ථ අධිකාරවසෙන කතන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ:-"**යෙ එතං උපසෙවන්ති**"ති ආදිං. තස්සත්ථො:-යෙ පුථුජ්ජනා ච තා ඉත්ථියො රත්තචිත්තා රාගාභිභූතචිත්තා උපභොගවත්ථුසඤ්ඤාය උපසෙවන්ති. "**වඩ්ඪෙන්ති කටසිං ඝොර**"න්ති: තෙ ජාතිආදීහි නිරයාදීහි ච ඝොරං භයානකං අන්ධබාලෙහි අභිරමිතබ්බතො කටසිසංඛාතං සංසාරං පුනප්පුනං උප්පත්තිමරණාදිනා වඩ්ඪෙන්ති. තෙනාහ:-"ආචිනන්ති පුනබ්භව"න්ති. "**යො චෙතා**"ති: යො පන පුග්ගලො එතා ඉත්ථියො තත්ථ ඡන්දරාගස්ස වික්ඛම්භනෙන වා සමුච්ඡෙදනෙන වා අත්තනො පදෙන සප්පස්ස සිරං විය පරිවජ්ජෙති, සො සබ්බලොකං විසජිත්වා ඨිතත්තා

ලොකෙ විසත්තිකාසංඛාතං තණ්හං සතො හුත්වා සමතිවත්තන්ති. **"කාමෙස්වාදීනවං දිස්වා"**ති: "අට්ඨිකඞ්කලූපමා කාමා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා"ති ආදිනා පඤ්චසු කාමෙසු කිලෙසකාමෙසු අනෙකාකාරවොකාරං ආදීනවං දොසං දිස්වා **"නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො"**ති: කාමෙහි භවෙහි ච නික්ඛන්තභාවතො නෙක්ඛම්මං පබ්බජ්ජං නිබ්බානඤ්ච ඛෙමතො අනුපද්දවතො දට්ඨුං දිස්වා සබ්බකාමෙහිපි තෙභූමකධම්මෙහි නිස්සටො විසංයුත්තො, සබ්බෙපි හි තෙභූමිකා ධම්මා කාමනීයට්ඨෙන කාමා තෙහි චායං ථෙරො විසංයුත්තො. තෙනාහ:– "පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො"ති. එවං ථෙරො ආදිතො පඤ්චහි ගාථාහි ධම්මං කථෙත්වා ඡට්ඨගාථාය අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. තං සුත්වා සසුරො "අයං සබ්බථා අනුපලිත්තො න සක්කා ඉමං කාමෙසු පතාරෙතු"න්ති යථාගතමග්ගෙනෙව ගතො. ථෙරොපි විස්ස සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ භගවති උපසම්පදාය වීසංවස්සසතිකො පඨව්‍යාථෙරො හුත්වා වෙසාලිකෙහි වජ්ජිපුත්තෙහි උප්පාදිතං සාසනස්ස අබ්බුදං සොධෙත්වා දුතියං ධම්මසඞ්ගීතිං සඞ්ගායිත්වා "අනාගතෙ ධම්මාසොකකාලෙ උප්පජ්ජනකං අබ්බුදං සොධෙහී"ති තිස්සමහාබ්‍රහ්මානං ආණාපෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

සබ්බකාමිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡක්කනිපාතවණ්ණනා

සමත්තා.

සත්තකනිපාතෙ

"අලංකතා"ති ආයස්මතො **සුන්දරසමුද්දත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සමුද්දො** තස්ස නාමං අහොසි. අභිරූපසම්පත්තියා පන **සුන්දරසමුද්දො**ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො පඨමවයෙ ඨිතො භගවතො රාජගහප්පවෙසෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සමාදින්නධුතධම්මො රාජගහතො සාවත්ථිං ගන්ත්වා කල්‍යාණමිත්තස්ස සන්තිකෙ විපස්සනාචාරං උග්ගහෙත්වා කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො විහරති. තස්ස මාතා රාජගහෙ උස්සවදිවසෙ අඤ්ඤෙ සෙට්ඨිපුත්තෙ සපජාපතිකෙ අලඞ්කතපටියත්තෙ උස්සවකීළං කීළන්තෙ දිස්වා පුත්තං අනුස්සරිත්වා රොදති. තං දිස්වා අඤ්ඤතරා ගණිකා රොදනකාරණං පුච්ඡි. සා තස්සා තං කාරණං කථෙසි. තං සුත්වා ගණිකා "ආනෙස්සාමි පස්ස තාව මම ඉත්ථිභාව"න්ති වත්වා "යදි එවං, තමෙව තස්ස පජාපතිං කත්වා ඉමස්ස කුලස්ස සාමිනිං

කරිස්සාමී”ති තාය බහුං ධනං දත්වා විස්සජ්ජිතා මහතා පරිවාරෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා ථෙරස්ස පිණ්ඩාය විචරණට්ඨානෙ එකස්මිං ගෙහෙ වසමානා දිවසෙ දිවසෙ අඤ්ඤෙහි ථෙරස්ස සක්කච්චං පිණ්ඩපාතං දාපෙසි. අලඞ්කතපටියත්තාව හුත්වා සුවණ්ණපාදුකා ආරුය්හ අත්තානං දස්සෙසි. අථෙකදිවසං ගෙහද්වාරෙන ගච්ඡන්තං ථෙරං දිස්වා සුවණ්ණපාදුකා ඔමුඤ්චිත්වා අඤ්ජලිම්පග්ගය්හ පුරතො ගච්ඡන්ති නානප්පකාරං ථෙරං කාමනිමන්තණාය නිමන්තෙසි. තං සුත්වා ථෙරො “පුථුජ්ජනචිත්තං නාමෙතං විසඩලං, යන්නූන මයා ඉදානෙව උස්සාහො කරණීයො”ති තත්ථෙව ඨිතො භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තං සන්ධාය වුත්තං:-

“අලඞ්කතා සුවසනා මාලභාරී විභූසිතා
අලත්තකකතාපාදා පාදුකාරුය්හ වෙසිකා.

පාදුකා ඔරුහිත්වාන පුරතො පඤ්ජලීකතා
සා මං සණ්හෙන මුදුනා මිහිතපුබ්බං අභාසථ:

යුවාසි ත්වං පබ්බජිතො, තිට්ඨාහි මම සාසනෙ,
භුඤ්ජ මානුසකෙ කාමෙ, අහං විත්තං දදමි තෙ.

සච්චං තෙ පටිජානාමි, අග්ගිං වා තෙ හරාමහං,
යදා ජිණ්ණා භවිස්සාම උභො දණ්ඩපරායනා,

උභොපි පබ්බජිස්සාම උභයත්ථ කටග්ගහො.
තඤ්ච දිස්වාන යාචන්තිං වෙසිකං පඤ්ජලීකතං

අලඞ්කතං සුවසනං මච්චුපාසංව ඔඩ්ඩිතං,
තතො මෙ මනසීකාරො යොනිසො උදපජ්ජථ,

ආදීනවො පාතුරහු, නිබ්බිදා සමතිට්ඨථ,
තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, පස්ස ධම්මසුධම්මතං.

තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

තත්ථ **“මාලභාරී”**ති: මාලධාරිණී පිළන්ධපුප්ඵදාමා. **“විභූසිතා”**ති: ලඞ්ඝනට්ඨාන පූරණවසෙන පුප්ඵෙහි චෙව ගන්ධවිලෙපනාදීහි ච විභූසිතගත්තා. අලඞ්කතාතිහි ඉමිනා හත්ථූපගපාදූපගාදීනි ආභරණානි අලඞ්කාරණානි අධිප්පෙතානි. **“අලත්තකකතා පාදා”**ති: පරිනතජය සුමහාපුප්ඵවණ්ණෙන ලාඛාරසෙන රඤ්ජිතචරණයුගලා. සමාසපදං හෙතං “අලත්තකකත පාදා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාසුඛත්ථං දීඝං කත්වා වුත්තං. අසමාසභාවෙ පන තස්සාති වචනසෙසො වෙදිතබ්බො. **“පාදුකාරුය්හ වෙසිකා”**ති: එකා රූපූපජීවිකා ඉත්ථී යථාවුත්ත වෙසා සුවණ්ණපාදුකා පටිමුඤ්චිත්වා ඨිතාති වචනසෙසො. **“පාදුකා ඔරුහිත්වානා”**ති: පාදුකාහි ඔතරිත්වා සුවණ්ණපාදුකායො ඔමුඤ්චිත්වාති අත්ථො. **“පඤ්ජලීකතා”**ති: පග්ගහිතඤ්ජලිකා සා වෙසී මමං වා වචන

පරම්පරං විනා සයමෙව අභාසථ. "සණ්හනා"ති: මට්ටෙන මුදුනා මධුරෙන, වචනෙනාති අවුත්තම්පි වුත්තමෙව හොති "අභාසථා"ති: වුත්තත්තා. "වාසි ත්වං පබ්බජිතො"ති: ත්වං පබ්බජන්තො යුවා දහරොයෙව හුත්වා පබ්බජිතොසි. තනු පබ්බජන්තෙන සත්තමෙ දසකෙ සම්පත්තෙ පබ්බජිතබ්බන්ති දස්සෙති. "තිට්ඨාහි මම සාසනෙ"ති: මම වචනෙ තිට්ඨ, කිං පන තන්ති ආහ "භුඤ්ජ මානුසකෙ කාමෙ"ති: කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුකාමස්ස රූපසම්පත්ති පරිවාරසම්පත්ති භොගසම්පත්ති ච ඉච්ඡිතබ්බා. තත්ථ කුතො මෙ භොගසම්පත්තීති වදෙය්‍යාති ආහ "අහං විත්තං දදාමි තෙ"ති. තයිදං වචනං කථං සද්දහාතබ්බන්ති මඤ්ඤෙය්‍යාති තං සද්දහාපෙන්තී ආහ:–"සච්චං තෙ පටිජානාමි අග්ගිං වා තෙ හරාමහ"න්ති, "භුඤ්ජ මානුසකෙ කාමෙ අහං විත්තං දදාමි තෙ"ති යදිදං මයා පටිඤ්ඤාතං තං එකංසෙන සච්චමෙව පටිජානාමි. සචෙ මෙ න පත්තියාසි අග්ගිං වා තෙ හරාමහං අග්ගිං හරිත්වා අග්ගිපච්චයං සපථං කරොමීති අත්ථො. "උභයත්ථ කටග්ගහො"ති: අම්හාකං උභින්නං ජිණ්ණකාලෙ පබ්බජනං උභයත්ථ ජයග්ගහො යං මයං යාව දණ්ඩපරායනකාලා භොගෙ භුඤ්ජාම, එවං ඉධ ලොකෙපි භොගෙහි න ජීයාම, මයං පච්ඡා පබ්බජිස්සාම එවං පරලොකෙපි භොගෙහි න ජීයාමාති අධිප්පායො. "නාගො"ති: තං නිමිත්තං, කාමෙහි නිමන්තෙන්තියා "යුවාසි ත්වං"ති ආදිනා "යදා ජිණ්ණා භවිස්සාමා"ති ආදිනා ච තස්සා වෙසියා වුත්ත වචනහෙතු, තං හි වචනං අංකුසං කත්වා ථෙරො සමණධම්මං කරොන්තො සදත්ථං පරිපූරෙසි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

සුන්දරසමුද්දත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"පරෙ අම්බාටකාරාමෙ"ති ආයස්මතො ලකුණ්ටකභද්දියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො නිසින්නො තස්මිං ඛණෙ සත්ථාරං එකං භික්ඛුං මඤ්ජුස්සරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානං පත්ථෙන්තො බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසංඝස්ස මහාදානං දත්වා "අහොවතාහම්පි අනාගතෙ අයං භික්ඛු විය එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ මඤ්ජුස්සරානං අග්ගො භවෙය්‍ය"න්ති පණිධානං අකාසි. භගවා ච තස්ස අනන්තරායතං දිස්වා බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තත්ථ යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඵුස්සස්ස භගවතො කාලෙ චිත්තපත්තකොකිලො[1] හුත්වා රාජුය්‍යානතො මධුරං අම්බඵලං තුණ්ඩෙනාදාය ගච්ඡන්තො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො "දස්සාමී"ති චිත්තං උප්පාදෙසි. සත්ථා තස්ස චිත්තං ඤත්වා පත්තං ගහෙත්වා නිසීදි. කොකිලො දසබලස්ස පත්තෙ අම්බපක්කං පතිට්ඨාපෙසි.

---

1. චිත්‍රකොකිලො. අප අට්ඨකථා

සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි. සො කොකිලො පසන්නමානසො තෙනෙව පීතිසුඛෙන සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තෙන ච පුඤ්ඤකම්මෙන මඤ්ජුස්සරො අහොසි. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ චෙතියෙ ආරබ්භ කිං පමාණං කරොම සත්තයොජනප්පමාණං අතිමහන්තමෙතං ඡයොජනප්පමාණං අතිමහන්තමෙතං එතම්පි අතිමහන්තං පඤ්චයොජනං චතුයොජනං ද්වියොජනන්ති වුත්තෙ අයං තදා ජෙට්ඨවඩ්ඪකී හුත්වා "එවමෙතා අනාගතෙ සුඛපටිජග්ගියං කාතුං වට්ටතී"ති වත්වා රජ්ජුයා පරික්ඛිපන්තො ගාවුතමත්තකෙ ඨත්වා එකෙකං මුඛං ගාවුතං ගාවුතං හොති චෙතියං එවං තියොජනං චතුයොජනං භවිස්සතීති ආහ. තෙ තස්ස වචනෙ අට්ඨංසු. ඉති "අප්පමාණස්ස බුද්ධස්ස පමාණං අකාසී"ති තෙන පන කම්මෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ අඤ්ඤෙහි හීනතරප්පමාණො හොති. සො අම්හාකං සත්ථු කාලෙ සාවත්ථියං මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්ති. භද්දියො තිස්ස නාමං අහොසි. අතිරස්සතාය ලකුණ්ටකභද්දියොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා බහුස්සුතො ධම්මකථිකො හුත්වා මධුරෙන සරෙන පරෙසං ධම්මං කථෙති. අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ එකෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං රථෙන ගච්ඡන්තී අඤ්ඤතරා ගණිකා ථෙරං දිස්වා දන්තවිදංසකං හසි. ථෙරො තස්සා දන්තට්ඨිකෙ නිමිත්තං ගහෙත්වා ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අනාගාමී අහොසි. සො අභිණ්හං කායගතාසතියා විහරන්තො එකදිවසං ආයස්මතා ධම්මසෙනාපතිනා ඔවදියමානො අනුසාසියමානො අරහත්තෙ පතිට්ඨහි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"පදුමුත්තරො නාම ජිනො සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා
ඉතො සතසහස්සම්හි කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

තදාහං හංසවතියා සෙට්ඨිපුත්තො මහද්ධනො
ජංඝාවිහාරං විචරං සංඝාරාමං අගච්ඡහං.

තදා සො ලොකපජ්ජොතො ධම්මං දෙසෙසි නායකො
මඤ්ජුස්සරානං[1] පවරං සාවකං අභිකිත්තයි.

තං සුත්වා මුදිතො හුත්වා කාරං කත්වා මහෙසිනො
වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ තං ඨානං අභිපත්ථයිං.

තදා බුද්ධො වියාකාසි සංඝමජ්ඣෙ විනායකො
අනාගතම්හි අද්ධානෙ ලච්ඡතෙ සංමනොරථං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
භද්දියො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථුසාවකො.

---

1. මධුරස්සරානං. අප. පා.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනා පණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

වානවුතෙ ඉතො කප්පෙ ඵුස්සො උප්පජ්ජි නායකො
දුරාසදො දුප්පසහො සබ්බලොකුත්තමො ජිනො

චරණෙන ච සම්පන්නො බ්‍රහා උජු පතාපවා
හිතෙසී සබ්බසත්තානං බහු මොචෙසි බන්ධනා.

නන්දෙ නාම වනෙ තස්ස අහොසිං ඵුස්සකොකිලො
ගන්ධකුටිසමාසන්නෙ අම්බරුක්ඛෙ වසාමහං.

තදා පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තං දක්ඛිණෙය්‍යං ජිනුත්තමං
දිස්වා චිත්තං පසාදෙත්වා මඤ්ජුනා භිකූජහං.

රාජුය්‍යානං තදා ගන්ත්වා සුපක්කං කනකත්තචං
අම්බපිණ්ඩිං ගහෙත්වාන සම්බුද්ධස්සොපනාමයිං.

තදා මෙ චිත්තමඤ්ඤාය මහාකාරුණිකො ජිනො
උපට්ඨාකස්ස හත්ථතො පත්තං පග්ගණ්හි නායකො.

අදාසිං තුට්ඨචිත්තොහං අම්බපිණ්ඩිං මහා මුනෙ,
පත්තෙ පක්ඛිප්ප පක්ඛෙහි පජලිං කත්වාන මඤ්ජුනා

සරෙන රජනීයෙන සවනීයෙන වග්ගුනා
වස්සන්තො බුද්ධපූජත්ථං නිලං[1] ගන්ත්වා නිපජ්ජහං.

තදා මුදිතචිත්තං මං බුද්ධපෙමගතාසයං
සකුණග්ඝි උපාගන්ත්වා ඝාතයී දුට්ඨමානසො.

තතො චුතොහං තුසිතෙ අනුභොත්වා මහාසුඛං
මනුස්සයොනිං ආගච්ඡිං තස්ස කම්මස්ස වාහසා.

ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො
කස්සපො නාම ගොත්තෙන උප්පජ්ජි වදතං වරො,

සාසනං ජොතයිත්වා සො අභිභුය්‍ය කුතිත්ථියෙ
විනයිත්වා ච වෙනෙය්‍යෙ නිබ්බුතො සො සසාවකො.

නිබ්බුතෙ තම්හි ලොකග්ගෙ පසන්නා ජනතා බහූ
පූජනත්ථාය බුද්ධස්ස ථූපං කුබ්බන්ති සත්ථුනො.

සත්තයොජනිකං ථූපං සත්තරතනභූසිතං
කරිස්සාම මහෙසිස්ස ඉච්චෙවං මන්තයන්ති තෙ.

කිකිනො කාසිරාජස්ස තදා සෙනාය නායකො
හුත්වාහං අප්පමාණස්ස පමාණං චෙතියෙ වදිං.

තදා තෙ මම වාක්‍යෙන චෙතියං යොජනුග්ගතං
අකංසු නරවීරස්ස නානාරතනභූසිතං.

1. නීළං.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි ජාතො සෙට්ඨිකුලෙ අහං
සාවත්ථියං පුරවරෙ ඉද්ධෙ ඵීතෙ මහද්ධනෙ.

පුරප්පවෙසෙ සුගතං දිස්වා විම්හිතමානසො
පබ්බජිත්වාන නචිරං අරහත්තං අපාපුණිං.

චෙතියස්ස පමාණං යං අකරිං තෙන කම්මුනා
ලකුණ්ටකසරීරෙහං ජාතො පරිභවාභවෙ.

සරෙන මධුරෙනාහං පූජෙත්වා ඉසිසුත්තමං
මඤ්ජුස්සරානං භික්ඛූනං අග්ගත්තමනුපාපුණිං.

ඵලදානෙන බුද්ධස්ස ගුණානුස්සරණෙන ච
සාමඤ්ඤඵලසම්පන්නො විහරාමි **අනාසවො**.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං **බුද්ධස්ස සාසන**"න්ති.

අපරභාගෙ අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

"පරෙ අම්බාටකාරාමෙ වනසණ්ඩම්හි **භද්දියො**
සමූලං තණ්හං අබ්බුය්හ තත්ථ භද්දො **ඣියායති**.

රමන්තෙකෙ මුදිඞ්ගෙහි වීණාහි පණවෙහි ච,
අහඤ්ච රුක්ඛමූලස්මිං රතො බුද්ධස්ස **සාසනෙ**.

බුද්ධො ච මෙ වරං දජ්ජා සො ච ලබ්භෙථ මෙ වරො,
ගණ්හෙහං සබ්බලොකස්ස නිච්චං කායගතාසති"න්ති

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**පරෙ**"ති: සෙට්ඨෙ අධිකෙ විසිට්ඨෙති අත්ථො. අධිකවාචීහි අයං පරසද්දො, පරං විය අත්තායතීති ආදීසු විය. "**අම්බාටකාරාමෙ**"ති: එවං නාමකෙ ආරාමෙ, සො කිර ඡායූදකසම්පන්නො වනසණ්ඩමණ්ඩිතො රමණීයො තෙන පරෙන විසෙසෙත්වා වුත්තො අම්බාටකෙ වනෙ අම්බාටකෙහි **අභිලක්ඛිතවනෙති** ච වදන්ති. "**වනසණ්ඩම්හී**"ති: වනගහනෙ, **සන්නිචිතරුක්ඛගච්ඡලතාසමූහෙ** වනෙති අත්ථො. "**භද්දියො**"ති: එවංනාමකො අත්තානමෙව ථෙරො පරං විය වදති. "**සමූලං තණ්හං අබ්බුය්හා**"ති: තණ්හාය මූලං නාම අවිජ්ජා තස්මා සාවිජ්ජං තණ්හං අග්ගමග්ගෙන සමුග්ඝාතෙත්වාති අත්ථො. "**තත්ථ භද්දො ඣියායතී**"ති: ලොකුත්තරෙහි සීලාදීහි භද්දො සුන්දරො තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ කතකිච්චතාය දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරවසෙන අග්ගඵලඣානෙන ච ඣායති ඵලසුඛෙන ඣානසමාපත්තීහි ච වීතිනාමෙතීති අත්තනො විවෙකරතිං **දස්සෙත්වා** "රමන්තෙකෙ"ති ගාථායපි ව්‍යතිරෙකමුඛෙන තමෙවත්ථං **දස්සෙති**. තත්ථ "**මුදිඞ්ගෙහී**"ති: අඞ්කාදීහි පොක්ඛරෙහි

"**වීණාහි**"ති: තන්තිනීආදීහි වීණාහි '**පණවෙහී**"ති: පටහෙහි රමන්ති එකෙ කාමභොගිනො, සා පන තෙසං රති අනරියා අනත්ථසංහිතා, අහඤ්ච පන එකතො බුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ රතො තතො එව රුක්ඛමූලස්මිං රතො අභිරතො විහරාමීති අත්ථො. එවං අත්තනො විවෙකාභිරතිං කිත්තෙත්වා ඉදානි යං කායගතාසතිකම්මට්ඨානං භාවෙත්වා අරහත්තං පත්තො තස්ස පසංසනත්ථං "බුද්ධොචෙ මෙ"ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො:--සචෙ බුද්ධො භගවා "එකාහමන්තෙන භග වන්තං වරං යාචාමී"ති මයා යාචිතො "අතික්කන්තවරා ඛො භික්ඛු තථාගතා"ති අපටික්ඛිපිත්වා මය්හං යථායාචිතං වරං දදෙය්‍ය සො ච වරො මමාධිප්පාය පූරකො ලබ්භෙථ මය්හං මනොරථං මත්ථකං පාපෙය්‍යාති ථෙරො පරිකප්පවසෙන වදති "භන්ත සබ්බො ලොකො සබ්බකාලං කායගතාසතිකම්මට්ඨානං භාවෙතූ"ති "සබ්බලොකස්ස නිච්චං කායගතාසති භාවෙතබ්බා"ති කත්වා "වරං ගණ්හෙය්‍යං අහ"න්ති දස්සෙන්තො ආහ "ගණ්හෙහං සබ්බලොකස්ස නිච්චං කාය ගතාසති"න්ති. ඉදානි අපරික්ඛකගරහාමුඛෙන පරික්ඛකෙ පසං සන්තො:--

> "යෙ මං රූපෙන පාමිංසු යෙ ච ඝොසෙන අන්වගූ
> ඡන්දරාගවසූපෙතා න මං ජානන්ති තෙ ජනා.
> අජ්ඣත්තඤ්ච න ජානාති බහිද්ධා ච න පස්සති
> සමන්තාවරණො බාලො සවෙ ඝොසෙන වුය්හති.
>
> අජ්ඣත්තඤ්ච න ජානාති බහිද්ධා ච විපස්සති
> බහිද්ධා ඵලදස්සාවී, සොපි ඝොසෙන වුය්හති.
>
> අජ්ඣත්තඤ්ච පජානාති බහිද්ධා ච විපස්සති
> අනාවරණදස්සාවී, න සො ඝොසෙන වුය්හතී"ති

ඉමා චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**යෙ මං රූපෙන පාමිංසූ**"ති: යෙ ජනා අවිද්දසුනො මම රූපෙන අපසාදිකෙන නිහීනෙන ආකාරසදිසී පස්සිත්වා ධම්මසරීරෙ නපි මං නිහීනං පාමිංසු ඔරකො අයන්ති හීළෙන්තො පරිච්ඡින්නවසෙන මඤ්ඤිංසූති අත්ථො. "**යෙ ච ඝොසෙන අන්වගූ**"ති: යෙ ච සත්තා ඝොසෙන මධුරා මං සම්භාවනාවසෙන අනුගතා බහුමඤ්ඤිංසූති අත්ථො, තෙසං තං මිච්ඡා න හි අහං රූපමත්තෙන අවමන්තබ්බො ඝොසමත්තෙන වා බහු න මන්තබ්බො තස්මා "**ඡන්දරාගවසූපෙතා න මං ජානන්ති**"ති: තෙ දුවිධාපි ඡන්දරාගස්ස වසං උපෙතා අප්පහීනඡන්දරාගා සබ්බසො පහීනච්ඡන්දරාගං මං නජානන්ති අවිසයො තෙසං මාදිසො අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච අපරිඤ්ඤාතවත්ථුතායාති දස්සෙතුං "අජ්ඣත්ත"න්ති ආදි වුත්තං. "**අජ්ඣත්ත**"න්ති: අත්තනො සන්තානෙ ඛන්ධායතනාදිධම්මං "**බහිද්ධා**"ති: පරසන්තානෙ, අථවා අජ්ඣත්තන්ති මම අබ්භන්තරෙ

අසෙක්ඛං සීලක්ඛන්ධාදිං. **“බහිද්ධා”**ති: මමෙව ආකප්පසම්පත්තියාදියුත්තං බහිද්ධාරූපධම්මප්පවත්තිං චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිප්පවත්තිඤ්ච. **“සමන්තාවරණො”**ති: එවං අජ්ඣත්තඤ්ච බහිද්ධා ච අජානනෙන සමන්තතො ආවරණයුත්තො අඤ්ඤාණගතිකො, **“සවෙ ඝොසෙන වුය්හතී”**ති: සො පරනෙය්‍යබුද්ධිකො බාලො ඝොසෙන පරෙසං වචනෙන වුය්හති නීයති ආකඩ්ඪීයති. **“බහිද්ධා ච විපස්සතී”**ති: යො ච වුත්තනයෙන අජ්ඣත්තං න ජානාති බහිද්ධා පන සුතානුසාරෙන ආකප්පසම්පත්තිආදිඋපධාරණෙන වා විසෙසතො පස්සති ගුණවිසෙසයුත්තො සියාති මඤ්ඤති, සොපි බහිද්ධා ඵලදස්සාවී නයග්ගාහෙන ඵලමත්තං ගණ්හන්තො වුත්තනයෙන ඝොසෙන වුය්හති සො මාදිසං න ජානාතීති අත්ථො. යො පන අජ්ඣත්තඤ්ච ඛීණාසවස්ස අබ්භන්තරෙ අසෙක්ඛසීලක්ඛන්ධාදිගුණං ජානාති බහිද්ධා චස්ස පටිපත්තිසල්ලක්ඛණෙන විසෙසතො ගුණවිසෙසයොගං පස්සති. අනාවරණදස්සාවී ඝොසෙන අනාඛතො හුත්වා අරියානං ගුණෙ දට්ඨුං ඤාතුං සමත්ථො න සො ඝොසෙන වුය්හතීති යථාවතො දස්සනතොති.

ලකුණ්ඨකභද්දියත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

“එකපුත්තකො”ති ආයස්මතො **භද්දත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරං** භගවන්තං භික්ඛුසංඝඤ්ච සතසහස්සපරිමාණං චීවරාදීහි පච්චයෙහි පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති. නිබ්බත්තමානොව අපුත්තකෙසු මාතාපිතූසු දෙවතායාචනාදීනි කත්වාපි අලභන්තෙසු සත්ථාරං උපසංකමිත්වා “සචෙ භන්තෙ මයං එකං පුත්තං ලභිස්සාම, තං තුම්හාකං දාසත්ථාය දස්සාමා”ති වත්වා ආයාචිත්වා ගතෙසු සත්ථු අධිප්පායං ඤත්වා අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො ඛීණායුකො හුත්වා ඉතො සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා “අමුකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තාහී”ති ආණත්තො තත්ථ නිබ්බත්ති. **භද්දොතිස්ස** නාමං අකංසු. තං සත්තවස්සුද්දෙසිකං ජාතං මාතාපිතරො අලංකරිත්වා භගවතො සන්තිකං නෙත්වා “අයං සො භන්තෙ තුම්හෙ ආයාචිත්වා ලද්ධදාරකො, ඉමං තුම්හාකං නිය්‍යාතෙමා”ති ආහංසු. සත්ථා ආනන්දත්ථෙරං ආණාපෙසි: “ඉමං පබ්බාජෙහී”ති. ආණාපෙත්වා ච ගන්ධකුටිං පාවිසි. ථෙරො තං පබ්බාජෙත්වා සංඛෙපෙන විපස්සනාමුඛං ආචික්ඛි. සො උපනිස්සයසම්පන්නත්තා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො සූරියෙ අනොග්ගතෙයෙව භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

> **“පදුමුත්තරසම්බුද්ධං** මෙත්තචිත්තං මහාමුනිං
> උපෙන්ති ජනතා සබ්බා සබ්බලොකග්ගනායකං.

වත්ථං සෙනාසනඤ්චෙව ආමිසං පානභොජනං
දදන්ති සත්ථුනො සබ්බෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ අනුත්තරෙ.

අහම්පි දත්වා දස්සාමි දෙවදෙවස්ස තාදිනො,
බුද්ධසෙට්ඨං නිමන්තෙත්වා සංඝඤ්චාපි අනුත්තරං.

උය්‍යොජිතා මයා චෙතෙ නිමන්තෙසුං තථාගතං
කෙවලං භික්ඛුසංඝඤ්ච පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං.

සතං සහස්සං පල්ලඞ්කං සොවණ්ණං ගොණකත්ථතං
තූලිකා පටලිකා ච ඛොමකප්පාසිකෙහි ච

මහාරහං පඤ්ඤපෙසිං ආසනං බුද්ධයුත්තකං.
පදුමුත්තරෙ ලොකවිදූ දෙවදෙවො නරාසභො

භික්ඛුසංඝපරිබ්බූළ්හො මම ද්වාරං උපාගමි.
පච්චුග්ගන්ත්වාන සම්බුද්ධං ලොකනාථං යසස්සිනං

පසන්නචිත්තො සුමනො අභිනාමයි තං ඝරං
භික්ඛූනං සතසහස්සං බුද්ධඤ්ච ලොකනායකං,

පසන්නචිත්තො සුමනො පරමන්නෙන තප්පයිං.
පදුමුත්තරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො

භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ:
යෙනිදං ආසනං දින්නං සොවණ්ණං ගොණකත්ථතං,

තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.
චතුසත්තතික්ඛත්තුං සො දෙවරජ්ජං කරිස්සති,

අනුභොස්සති සම්පත්තිං අච්ඡරාභිපුරක්ඛතො,
එකපඤ්ඤාසක්ඛත්තුඤ්ච චක්කවත්තී භවිස්සති.

සබ්බාසු භවයොනීසු කුලීනොව භවිස්සති,
සො ච පච්ඡා පබ්බජිත්වා සුක්කමූලෙන චොදිතො

භද්දියො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො.
විවෙකමනුයුත්තොම්හි පන්තසෙනී නිවාසහං.

ඵලඤ්චාධිගතං සබ්බං චත්තක්ලෙසොම්හි අජ්ජහං.
මම සබ්බං අභිඤ්ඤාය සබ්බඤ්ඤූ ලොකනායකො

භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.
පටිසම්භිදා චතස්සො විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ

ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

තස්ස භගවා ඡළභිඤ්ඤුප්පත්තිං ඤත්වා "එහි භද්ද"ති ආහ. සො තාවදෙව සත්ථාරං උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා පඤ්ජලිකො සත්ථු සමීපෙ අට්ඨාසි. සා එව තස්ස උපසම්පදා අහොසි බුද්ධූපසම්පදා නාම කිරෙසා.

ථෙරො ජාතිතො පට්ඨාය අත්තනො පවත්තියා කථනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:–

“එකපුත්තො අහං ආසිං පියො මාතු පියො පිතු
බහූහි වතචරියාහි ලද්ධො ආයාචනාහි ච.

තෙ ච මං අනුකම්පාය අත්ථකාමා හිතෙසිනො
උභො පිතා ච මාතා ච බුද්ධස්ස උපනාමයුං.

කිච්ඡාලද්ධො අයං පුත්තො සුඛුමාලො සුඛෙ ඨිතො
ඉමං දදාම තෙ නාථ ජිනස්ස පරිචාරකං.

සත්ථා ච මං පටිග්ගය්හ ආනන්දං එතදබ්‍රවි:
පබ්බාජෙහි ඉමං ඛිප්පං හෙස්සත්‍යාජානියො අයං.

පබ්බාජෙත්වාන මං සත්ථා විහාරං පාවිසී ජිනො;
අනොග්ගතස්මිං සූරියස්මිං තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ.

තතො සත්ථා නිරංකත්වා පටිසල්ලානවුට්ඨිතො
“එහි භද්ද”ති මං ආහ; සා මෙ ආසූපසම්පදා.

ජාතියා සත්තවස්සෙන ලද්ධා මෙ උපසම්පදා.
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, අහො ධම්මසුධම්මතා”ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ “**වතචරියාහී**”ති: එවං කත්වා පුත්තං ලභිස්සථාති වුත්තානං සමණබ්‍රාහ්මණානං වචනං සුත්වා චිරං පාසිත්වා අනසනාදිවතචරිතෙහි ආයාචනාය ච, ඉදමෙව වෙත්ථ කාරණං. ඉතරං ථෙරෙ මාතාපිතූනං පටිපත්තිදස්සනත්ථඤ්චෙව කිච්ඡලද්ධභාවං ච දස්සනත්ථං වදති. “**තෙ**”ති: මාතාපිතරො “**උපනාමයු**”න්ති: උපනෙසුං. “**සුඛෙ ඨිතො**”ති: සුඛසංවඩ්ඪිතො. ‘**තෙ**’ති: තුය්හං. “**පරිචාරක**”න්ති: කිඞ්කරං. “**හෙස්සත්‍යාජානියො අය**”න්ති: අයං දාරකො මම සාසනෙ ආජානීයො භවිස්සති. “තස්මා ඛිප්පං අජ්ජෙව පබ්බාජෙහී”ති. එතං අබ්‍රවි ආහ. “**පබ්බාජෙත්වානා**”ති: ආනන්දත්ථෙරෙන පබ්බාජෙත්වා “**විහාර**”න්ති: ගන්ධකුටිං. “**අනොග්ගතස්මිං සූරියස්මි**”න්ති: සූරියෙ අනත්ථංගතෙයෙව “**තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ**”ති: තතො විපස්සනාරම්භතො පරං නචිරෙනෙව ඛණෙන සබ්බාසවෙහි මෙ චිත්තං විමුච්චි, ඛීණාසවො අහොසිං. “**තතො**”ති: මම ආසවක්ඛයතො පච්ඡා “**නිරංකත්වා**”ති: අත්තනා සමාපන්නං ඵලසමාපත්තිං අපනෙත්වා තතො වුට්ඨාය. තෙනාහ:–“**පටිසල්ලානවුට්ඨිතො**”ති. “**සා මෙ ආසූපසම්පදා**”ති: යා මං උද්දිස්ස “එහි භද්දා”ති සත්ථු වාචා පවත්තා සා එව මෙ මය්හං උපසම්පදා ආසි එවං “**ජාතියා සත්තවස්සෙන ලද්ධා මෙ උපසම්පදා**”ති: සාතිසයං සත්ථාරා අත්තනො කතං අනුග්ගහං සාසනස්ස ච නිය්‍යානි

I. සී. I. & IV. තෙ.

කතංදස්සෙති. තෙනාහ:-"අහො ධම්මසුධම්මතා"ති. එවඤ්ච "චිත්තං විමුච්චි මෙ"ති ඛීණාසවභාවං පකාසෙත්වාපි පුන "තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා"ති ලොකියාභිඤ්ඤාදස්සනං ඡළභිඤ්ඤභාවවිභාවනත්ථං. තෙනාහ අපදානෙ:-"ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා"ති.

භද්දත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"දිස්වා පාසාදඡායාය"න්ති ආයස්මතො සොපාකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිණිත්වා සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එකස්මිං පබ්බතෙ විහරති. සත්ථා ආසන්නමරණං තං ඤත්වා තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො උළාරං පීතිසොමනස්සං පවෙදෙන්තො පුප්ඵාසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. සත්ථා තත්ථ නිසීදිත්වා අනිච්චතාපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං කථෙත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසෙන අගමාසි. සො පුබ්බෙ ගහිතානිච්චගාහං පහාය අනිච්චසඤ්ඤං හදයෙ ඨපෙත්වා කාලං කත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ සොපාකයොනියං නිබ්බත්ති. ජාතියා වසෙන **සොපාකො**ති නාමෙන පඤ්ඤායි. කෙචි පන වාණිජකුලෙ නිබ්බත්තො සොපාකොති පන නාමමත්තන්ති වදන්ති. තං අපදානපාළියා විරුජ්ඣති "පච්ඡිමෙ ච භවෙ සම්පත්තෙ සොපාකයොනුපාගමි"න්ති වචනතො. තස්ස චතුමාසජාතස්ස පිතා කාලමකාසි, චූළපිතා පොසෙසි. සො අනුක්කමෙන සත්තවස්සිකො ජාතො. එකදිවසං චූළපිතා "අත්තනො පුත්තෙන කලහං කරොතී"ති කුජ්ඣිත්වා තං සුසානං නෙත්වා මෙ හත්ථෙ රජ්ජුයා එකතො බන්ධිත්වා තාය එව රජ්ජුයා මතමනුස්සසරීරෙ ගාළ්හං බන්ධිත්වා ගතො "සිගාලාදයො ඛාදන්තූ"ති. පච්ඡිමභවිකත්තා දාරකස්ස පුඤ්ඤබලෙන සයං මාරෙතුං න විසහි. සිගාලාදයොපි න අභිභවිංසු. දාරකො අඩ්ඪරත්තිසමයෙ එවං විලපති:-

"කා ගති මෙ අගති අස්ස කො වා බන්ධු අබන්ධුනො
සුසානමජ්ඣෙ බද්ධස්ස කො මෙ අභයදායකො"ති.

සත්ථා තායං වෙලායං වෙනෙය්‍යබන්ධවො ඔලොකෙන්තො දාරකස්ස හදයබ්භන්තරෙ පජ්ජලන්තං අරහත්තූපනිස්සයං දිස්වා ඔභාසං ඵරිත්වා සතිං ජනෙත්වා එවමාහ:-

"එහි, සොපාක මා භායි, ඔලොකස්සු තථාගතං,
අහං තං තාරයිස්සාමි රාහුමුඛෙව චන්දිම"න්ති.

දාරකො බුද්ධානුභාවෙන ඡින්නබන්ධනො ගාථාපරියොසානෙ සොතාපන්නො හුත්වා ගන්ධකුටිපමුඛෙ අට්ඨාසි. තස්ස මාතා පුත්තං අපස්සන්තී චූළපිතරං පුච්ඡිත්වා තෙනස්ස පවත්තියා අකථිතාය තත්ථ

හත්ථ ගහෙත්වා විචිණන්තී "බුද්ධා කිර අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං ජානන්ති, යන්නූනාහං භගවන්තං උපසංකමිත්වා මම පුත්තස්ස පවත්තිං ජානෙය්‍ය"න්ති සත්ථුසන්තිකං අගමාසි. සත්ථා ඉද්ධියා තං පටිච්ඡාදෙත්වා "භන්තෙ මම පුත්තො න දිස්සති, අපි භගවා තස්ස පවත්තිං ජානාථා"ති තාය පුට්ඨො:-

"න සන්ති පුත්තා තාණාය න පිතා න පි බන්ධවා,
අන්තකෙනාධිපන්නස්ස නත්ථි ඤාතීසු තාණතා"ති

ධම්මං කථෙසි. තං සුත්වා සා සොතාපන්නා අහොසි. දාරකො අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පබ්භාරං සොධයන්තස්ස පවරෙ පබ්බතුත්තමෙ
සිද්ධත්ථො නාම භගවා ආගච්ඡි මම සන්තිකං.

බුද්ධං උපගතං දිස්වා ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
සන්ථරං පඤ්ඤපෙත්වාන පුප්ඵාසනමදාසහං.

පුප්ඵාසනෙ නිසීදිත්වා සිද්ධත්ථො ලොකනායකො
මමඤ්ච ගතිමඤ්ඤාය අනිච්චතමුදාහරි.

අනිච්චා වත සංඛාරා උප්පාදවයධම්මිනො,
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො.

ඉදං වත්වාන සබ්බඤ්ඤූ ලොකජෙට්ඨො නරාසභො
නභං අබ්භුග්ගමී වීරො හංසරාජාව අම්බරෙ.

සකං දිට්ඨිං ජහිත්වාන භාවයා නිච්චසඤ්ඤහං.
එකාහං භාවයිත්වාන තත්ථ කාලඞ්කතො අහං

ද්වෙ සම්පත්ති අනුභොත්වා සුක්කමූලෙන චොදිතො
පච්ඡිමෙ ච භවෙ සම්පත්තෙ සොපාකං යොනුපාගමිං.

අගාරා අභිනික්ඛම්ම පබ්බජිං අනගාරියං,
ජාතියා සත්තවස්සොහං අරහත්තං අපාපුණිං;

ආරද්ධවිරියො පහිතත්තො සීලෙසු සුසමාහිතො
තොසෙත්වාන මහානාගං අලත්ථං උපසම්පදං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. පුප්ඵදානස්සිදං ඵලං.

චතුන්නවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං සඤ්ඤං භාවයිං තදා;
සඤ්ඤං භාවයන්තස්ස පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අථ භගවා ඉද්ධිං පටිසංහරි. සාපි පුත්තං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨා තස්ස ඛීණාසවභාවං සුත්වා පබ්බාජෙත්වා ගතා. 'සො සත්ථාරං ගන්ධකුටිච්ඡා

යායං චඞ්කමන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අනුචඞ්කමි. තස්ස භගවා උපසම්පදං අනුජානිතුකාමො "එක නාම කි"න්ති ආදි දසපඤ්හෙ පුච්ඡි. සොපි සත්ථු අධිප්පායං ගණ්හන්තො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සංසන්දෙන්තො "සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා"ති ආදිනා තෙ පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙසි. තෙනෙව තෙ කුමාරපඤ්හා නාම ජාතා. සත්ථා තස්ස පඤ්හව්‍යාකරණෙන ආරාධිතචිත්තො උපසම්පදං අනුඤ්ඤාසි. තෙන සා පඤ්හව්‍යාකරණූපසම්පදා නාම ජාතා. හසිමං අත්තනො පවත්තිං පකාසෙත්වා ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො:-

"දිස්වා පාසාදඡායායං චඞ්කමන්තං නරුත්තමං
තත්ථ නං උපසඞ්කම්ම වන්දිස්සං පුරිසුත්තමං.

එකංසං චීවරං කත්වා සංහරිත්වාන පාණයො
අනුචඞ්කමිස්සං විරජං සබ්බසත්තානමුත්තමං.

තතො පඤ්හෙ අපුච්ඡි මං පඤ්හානං කොවිදො විදූ
අච්ඡම්භී ච අභීතො ච ව්‍යාකාසිං සත්ථුනො අහං.

විස්සජ්ජිතෙසු පඤ්හෙසු අනුමොදි තථාගතො,
භික්ඛුසඞ්ඝං විලොකෙත්වා ඉමමත්ථං අභාසථ:

ලාභා අඞ්ගානං මගධානං යෙසායං පරිභුඤ්ජති
චීවරං පිණ්ඩපාතං ච පච්චයං සයනාසනං

පච්චුට්ඨානං ච සාමීචිං, තෙසං ලාභානි චබ්‍රවී.
අජ්ජදග්ගෙ මං සොපාක දස්සනායොපසඞ්කම,

එසා චෙව තෙ සොපාක භවතු උපසම්පදා.
ජාතියා සත්තවස්සොහං ලද්ධාන උපසම්පදං

ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං, අහො ධම්මසුධම්මතා"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**පාසාදඡායාය**"න්ති: ගන්ධකුටිච්ඡායායං "**වන්දිස**"න්ති: අභිවන්දිං. "**සංහරිත්වාන පාණයො**"ති: උභො හත්ථෙ කමලමකුලාකාරෙන සංගතෙ කත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාති අත්ථො. "**අනුචඞ්කමිස්සං**"ති: තස්ස සත්ථුනො අනුපච්ඡතො අනුගමනවසෙන චඞ්කමිං. "**විරජ**"න්ති: විගතරාගාදිරජං. "**පඤ්හෙ**"ති: කුමාරපඤ්හෙ. "**විදූ**"ති: වෙදිතබ්බස්ස විදිතා සබ්බඤ්ඤූති අත්ථො. සත්ථා මං පුච්ඡීති උප්පජ්ජනකස්ස ඡම්භිතත්තස්ස භයස්ස ච සෙතුඝාතෙන පහීණත්තා අච්ඡම්භී ච අභීතො ච බ්‍යාකාසිං. "**යෙසාය**"න්ති: යෙසං අඞ්ගමගධානං අයං සොපාකො. "**පච්චය**"න්ති: ගිලානපච්චයං. "**සාමීචි**"න්ති: මග්ගදානබීජනාදිසාමීචිකිරියං. "**අජ්ජදග්ගෙ**"ති: දකාරො පදසන්ධිකරො අජ්ජ අග්ගෙ ආදිං කත්වා අජ්ජ පට්ඨාය. අජ්ජතග්ගෙතිපි පාළිය. අජ්ජ ආදිං කත්වාති අත්ථො. "**දස්සනායොපසඞ්කමා**"ති: හිනජ්ජච්චා වයසා

හරෑණතරෙති වා අවිනෙතත්වා දස්සනාය මං උපසඞ්කම. **“එසා මෙවා”**ති: යා තයා මම සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දෙත්වා කතා පඤ්හවිස්සජ්ජනා එසායෙව තෙ භවතු උපසම්පදා ඉති ච අබ්‍රවීති යොජනා. “ලද්ධා මෙ උපසම්පදා”තිපි පාළි; යෙන ලද්ධාන උපසම්පදන්තිපි පඨන්ති. තෙසං සත්තවස්සෙනාති සත්තාමෙන වස්සෙනාති අත්ථො. සත්තවස්සෙන වා හුත්වාති වචනසෙසො. යං පනෙත්ථ අවුත්තං තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

සොපාකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“සරෙ හත්ථෙහී”ති ආයස්මතො **සරභඞ්ගත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. අනභිලක්ඛී තොති තස්ස කුලවංසානුගතං නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සරතිණානි සයමෙව භඤ්ජිත්වා පණ්ණසාලං කත්වා වසති. තතො පට්ඨාය **සරභඞ්ගොතිස්ස** නාමං අහොසි. අථ භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස අරහත්තූපනිස්සයං දිස්වා තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා තත්ථෙව වසති. අථස්ස තාපසකාලෙ කතපණ්ණසාලා ජිණ්ණා පළුග්ගා අහොසි. තං දිස්වා මනුස්සා “කිස්ස භන්තෙ ඉමං කුටිකං න පටිසංකරොථා”ති ආහංසු. ථෙරො “කුටිකා යථා තාපසකාලෙ කතා ඉදානි තථා කාතුං න සක්කා”ති තං සබ්බං පකාසෙන්තො:–

> “සරෙ හත්ථෙහි භඤ්ජිත්වා කත්වාන කුටිමච්ඡිසං,
> තෙන මෙ සරභඞ්ගොති නාමං සම්මුතියා අහු.
>
> න මය්හං කප්පතෙ අජ්ජ සරෙ හත්ථෙහි භඤ්ජිතුං
> සික්ඛාපදා නො පඤ්ඤත්තා ගොතමෙන යසස්සිනා”ති

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **“සරෙ හත්ථෙහි භඤ්ජිත්වා”**ති: පුබ්බෙ තාපසකාලෙ සරතිණානි මම හත්ථෙහි ඡින්දිත්වා තිණකුටිං කත්වා අච්ඡිං සංවසිං නිසීදිං චෙව නිපජ්ජිඤ්ච. **“තෙනා”**ති: කුටිකරණත්ථං සරානං භඤ්ජනෙන. **“සම්මුතියා”**ති: අභවත්ථසම්මුතියා සරභඞ්ගොති නාමං අහු අහොසි. **“න මය්හං කප්පතෙ අජ්ජා”**ති: ඉදානි උපසම්පන්නස්ස මය්හං සරෙ සරතිණෙ හත්ථෙහි භඤ්ජිතුං න කප්පතෙ න වට්ටති. කස්මා? **“සික්ඛාපදා නො පඤ්ඤත්තා ගොතමෙන යසස්සිනා”**ති: තෙන යං අම්හාකං සත්ථාරා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං තං මයං ජීවිතහෙතුනාපි නාතික්කම

මාමාති දස්සෙති. එවං එතෙන පකාරෙන තිණකුටිකාය අපටිසංඛරණෙ කාරණං දස්සෙත්වා ඉදානි අපරෙනපි පරියායෙන තං දස්සෙන්තො:-

"සකලං සමත්තං රොගං සරභඞ්ගො නාද්දසං පුබ්බෙ,
සොයං රොගො දිට්ඨො වචන කරෙනාතිදෙවස්සා"ති

ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ "**සකල**"න්ති: සබ්බං. "**සමත්ත**"න්ති: සම්පුණ්ණං සෙඛනා වසෙන අනවසෙසන්ති අත්ථො. "**රොග**"න්ති: දුක්ඛදුක්ඛතාදිවසෙන රුජනට්ඨෙන රොගභූතං උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකං සන්ධාය වදති. "**නාද්දසං පුබ්බෙ**"ති: සත්ථු ඔවාදපටිලාභතො පුබ්බෙ න අද්දක්ඛිං. "**සොයං රොගො දිට්ඨො වචනකරෙනාතිදෙවස්සා**"ති: සම්මුතිදෙවා උපපත්තිදෙවා විසුද්ධිදෙවාති සබ්බෙපි දෙවෙ අත්තනො සීලාදිගුණෙහි අතික්කමිත්වා ඨිතත්තා අතිදෙවස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඔවාදපතිකරණෙන සරභඞ්ගෙන සො අයං ඛන්ධපඤ්චකසංඛාතො රොගො විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය පඤ්චක්ඛන්ධතො දිට්ඨො පරිඤ්ඤාතොති අත්ථො. එතෙන එවං අත්තභාවකුටිකායම්පි අනපෙක්ඛො බාහිරං තිණකුටිකං කථං පටිසංඛරිස්සතීති දස්සෙති. ඉදානි යං මග්ගං පටිපජ්ජන්තෙන මයා අයං අත්තභාවරොගො යථාවතො දිට්ඨො ස්වායං මග්ගො සබ්බබුද්ධසාධාරණො තෙන තෙසං ඔවාදධම්මොපි මජ්ඣෙ භින්නසුවණ්ණසදිසො යත්ථාහං පතිට්ඨාය දුක්ඛක්ඛයං පත්තොති එවං අත්තනො අරහත්තපටිපත්තිං බ්‍යාකරොන්තො:-

"යෙනෙව මග්ගෙන ගතො විපස්සී යෙනෙව මග්ගෙන
සිඛී ච වෙස්සභූ
කකුසන්ධකොණාගමනො ච කස්සපො තෙනඤ්ජසෙන
අගමාසි ගොතමො.

වීතතණ්හා අනාදානා සත්තබුද්ධා ඛයොගධා
යෙහායං දෙසිතො ධම්මො ධම්මභූතෙහි තාදිහි.

චත්තාරි අරියසච්චානි අනුකම්පාය පාණිනං
දුක්ඛං සමුදයො මග්ගො නිරොධො දුක්ඛසඞ්ඛයො.

යස්මිං නිවත්තතෙ දුක්ඛං සංසාරස්මිං අනන්තකං
භෙදා ඉමස්ස කායස්ස ජීවිතස්ස ච සංඛයා.

අඤ්ඤා පුනබ්භවො නත්ථි සුවිමුත්තොම්හි සබ්බධී"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**යෙනෙව මග්ගෙනා**"ති: යෙනෙව සපුබ්බභාගෙන අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන "**ගතො**"ති: පටිපන්නො නිබ්බානං අධිගතො. "**විපස්සී**"ති: විපස්සී සම්මාසම්බුද්ධො "**කකුසන්ධො**"ති:

අවිභත්තිකො නිද්දෙසො. "කකුසන්ධකොනාගමනා"තිපි පාඨො. "**තෙනඤ්ජසෙනා**"ති: තෙනෙව අඤ්ජසෙන අරියමග්ගෙන "**අනාදනා**"ති: අනුපාදනා අප්පටිසන්ධිකා "**ඔඝොගධා**"ති: නිබ්බානොගධා නිබ්බානපතිට්ඨා. "**යෙහයං දෙසිතො ධම්මො**"ති: යෙහි සත්තහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි[1] අයං සාසනධම්මො දෙසිතො පවෙදිතො. "**ධම්මභූතෙහී**"ති: ධම්මකායතාය ධම්මසභාවෙහි නවලොකුත්තරධම්මතො වා භූතෙහි ජාතෙහි ධම්මං වා පත්තෙහි. "**තාදීහී**"ති: ඉට්ඨාදිසු තාදිභාවප්පත්තෙහි ච, "චත්තාරි අරියසච්චානී"ති ආදිනා තෙහි දෙසිතං ධම්මං දස්සෙති. තත්ථ "**චත්තාරී**"ති: ගණනපරිච්ඡෙදො. "**අරියසච්චානී**"ති: පරිච්ඡින්නධම්මදස්සනං. වචනත්ථතො පන අරියානි අවිතථට්ඨෙන සච්චානි චාති අරියසච්චානි, අරියස්ස වා භගවතො සච්චානි තෙන දෙසිතත්තා අරියභාවකරානි වා සච්චානීති අරියසච්චානි. කුච්ඡිතභාවතො තුච්ඡභාවතො ච දුක්ඛං, උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකං, තං දුක්ඛං සමුදෙති එතස්මාති සමුදයො, තණ්හා; කිලෙසෙ නාසෙන්තො ගච්ඡති නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගියතීති වා මග්ගො, සම්මාදිට්ඨිආදයො අට්ඨධම්මා, සංසාරචාරකසංඛාතො නත්ථි එත්ථ රොධො එතස්මිං වා අධිගතෙ පුග්ගලස්ස රොධාභාවො හොති, නිරුජ්ඣති දුක්ඛමෙත්ථාති වා නිරොධො, නිබ්බානං; තෙනාහ:-"දුක්ඛසංඛයො"ති. අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. "**යස්මි**"න්ති: යස්මිං නිරොධෙ නිබ්බානෙ අධිගතෙ, "**නිවත්තතෙ**"ති: අරියමග්ගභාවනාය අප්පවත්තන්ති, අනන්තකං අපරියන්තං ඉමස්මිං සංසාරෙ ජාතිආදිදුක්ඛං නප්පවත්තතීති උච්ඡිජ්ජති, සො නිරොධොති අයං ධම්මභූතෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි දෙසිතො ධම්මොති යොජනා. 'භෙද'න්ති ආදිනා ආරොග්ගො දිට්ඨොති දුක්ඛපරික්ඛය සූචිතං අත්තනො අරහත්තප්පත්තිං සරූපතො දස්සෙති. "යස්මිං නිබ්බත්තතෙ දුක්ඛ"න්ති පන පාඨෙ සකලගාථාය තත්ථායං යොජනා:- යස්මිං ඛන්ධාදිපටිපාටිනි සඞ්ඛාතෙ සංසාරෙ ඉදං අනන්තකං ජාති ආදිදුක්ඛං නිබ්බත්තති සො ඉතො දුක්ඛප්පවත්තිතො අඤ්ඤො පුනප්පුනභවතො පුනබ්භවො, ඉමස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස සංඛයා කායසංඛාතස්ස ඛන්ධපඤ්චකස්ස භෙදා පුනරුප්පත්ති නත්ථි, තස්මා සබ්බධි සබ්බකිලෙසෙහි සබ්බෙහි භවෙහි සුට්ඨු විමුත්තො විසංයුත්තො අම්හීති.

සරභඞ්ගත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සත්තකනිපාතවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. ස. I & IV. සම්මාසම්බුද්ධෙසු.

අට්ඨකනිපාතො.

"**කම්මං බහුක**"න්ති ආයස්මතො **මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ ගහපතිමහාසාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිප්පත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විභජන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපියමානං එකං භික්ඛුං දිස්වා සයම්පි තං ඨානං පත්ථෙන්තො පණිධානං කත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො සත්ථාරං හිමවන්තෙ පබ්බතෙ එකස්මිං වනසණ්ඩෙ නිසින්නං දිස්වා පසන්නමානසො කණිකාරපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අපරාපරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො කස්සපදසබලස්ස කාලෙ බාරාණසියං කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිනිබ්බුතෙ භගවති සුවණ්ණචෙතියකරණට්ඨානෙ සතසහස්සග්ඝනිකාය සුවණ්ණිට්ඨිකාය පූජං කත්වා "මය්හං නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරං සුවණ්ණවණ්ණං හොතූ"ති පත්ථනං අකාසි. තතො යාවජීවං කුසලකම්මං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උජ්ජෙනි රඤ්ඤො චණ්ඩපජ්ජොතස්ස පුරොහිතස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස නාමගහණදිවසෙ මාතා "මය්හං පුත්තො සුවණ්ණවණ්ණො අත්තනො නාමං ගහෙත්වා ආගතො"ති කඤ්චනමාණවොත්වෙව නාමං අකාසි. සො වුද්ධිමන්වාය තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලභි. සො ගොත්තවසෙන **කච්චායනොති** පඤ්ඤායිත්ථ. තං රාජා චණ්ඩපජ්ජොතො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා "ආචරිය ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං ඉධානෙහී"ති පෙසෙසි. සො අත්තට්ඨමො සත්ථු සන්තිකං උපගතො, තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො දෙසනාපරියොසානෙ සත්තහි ජනෙහි සද්ධිං සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**පදුමුත්තරො** නාම සම්බුද්ධො වත්තිංසවරලක්ඛණො
විවෙකකාමො භගවා හිමවන්තං උපාගමි.

අජ්ඣොගහෙත්වා හිමවන්තං අග්ගො කාරුණිකො මුනි
පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වාන නිසීදි පුරිසුත්තමො.

විජ්ජාධරො තදා ආසිං අන්තලික්ඛචරො පුරෙ
තිසූලං සුකතං ගය්හ ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

පබ්බතග්ගෙ යථා අග්ගි පුණ්ණමාසෙව චන්දිමා
වනං ඔභාසතෙ බුද්ධො සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

වනග්ගා නික්ඛමිත්වාන බුද්ධරංසී විධාවරෙ,
නළග්ගිවණ්ණසංකාසං දිස්වා චිත්තං පසාදයිං.

පිච්ඡිණං අද්දසං පුප්ඵං කණිකාරං දෙවගන්ධිකං,
තීණි පුප්ඵානි ආදාය බුද්ධසෙට්ඨං අපූජයිං.

බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන තීණි පුප්ඵානි මෙ තදා
උද්ධවණ්ටා අධොපත්තා ඡායං කුබ්බන්ති සත්ථුනො.

තෙන කම්මෙන සුකතෙන චෙතනාපණිධීහි ච
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසං අගච්ඡහං.

තත්ථ මෙ සුකතං ව්‍යම්හං කණිකාරීති ඤායති
සට්ඨියොජනමුබ්බෙධං තිංසයොජනවිත්ථතං

සහස්සඛණ්ඩං සතභෙණ්ඩුං විත්ථාරෙන පකාසයං
පරිසං මම තොසෙති යථා කච්චායනො අයං,

නාහං එවංවිධං කඤ්චි අඤ්ඤං පස්සාමි සාවකං,
තස්මා තදග්ගෙ ඨපෙමි එවං ධාරෙථ භික්ඛවො.

තදාහං විම්හිතො හුත්වා සුත්වා වාක්‍යං මනොහරං
හිමවන්තං ගමිත්වාන ආහත්වා පුප්ඵසඤ්චයං

පූජෙත්වා ලොකසරණං තං ඨානමභිපත්ථයිං,
තදා මමාසයං ඤත්වා බ්‍යාකාසි සරණඤ්ජහො.

පස්සථෙතං ඉසිවරං නිද්ධන්තකනකත්තචං
උද්ධග්ගලොමං පීණංසං අචලං පඤ්ජලිං ඨිතං.

හාසසම්පුණ්ණනයනං හං බුද්ධවණ්ණගතාසයං
ධම්මඤ්ඤුං විග්ගහවරං අමතාසිත්තසන්නිභං.

කච්චානස්ස ගුණං සුත්වා තං ඨානං පත්ථයං ඨිතො
අනාගතම්හි අද්ධානෙ ගොතමස්ස මහාමුනෙ

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
කච්චානො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථුසාවකො.

බහුස්සුතො මහාඤාණී අධිප්පායවිදූ මුනෙ
පාපුණිස්සති තං ඨානං යථායං බ්‍යාකතො මයා

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

දුවෙ භවෙ සංසරාමි දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ
අඤ්ඤං ගතිං න ගච්ඡාමි බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

දුවෙ කුලෙ පජායාමි ඛත්තියෙ අථ බ්‍රාහ්මණෙ
නීචෙ කුලෙ න ජායාමි බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි ජාතො උජ්ජෙනියෙ පුරෙ
පජ්ජොතස්ස අමච්චස්ස පුරොහිතදිජාතිනො,

පුත්තො තිදිවවච්ඡස්ස නිපුණො වෙදපාරගූ
මාතා ච චන්දපදුමා කච්චානොහං වරත්තචො.

වීමංසනත්ථං බුද්ධස්ස භූමිපාලෙන පෙසිතො
දිස්වා මොක්ඛපුරද්වාරං නායකං ගුණසඤ්චයං

සුත්වා ච විමලං වාක්‍යං ගතිපංකවිසොසනං
පාපුණිං අමතං සන්තිං සතෙහි සහ පඤ්චහි.

අධිප්පායවිදූ ජාතො සුගතස්ස මහාමුනෙ
ඨපිතො එතදග්ගෙ ච සුසමිද්ධමනොරථො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අථ සත්ථා “එථ භික්ඛවො”ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙ තාවදෙව ද්වඞ්ගුලමත්තකෙසමස්සුකා ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසට්ඨිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. එවං ථෙරො සදත්ථං නිප්ඵාදෙත්වා “භන්තෙ රාජා පජ්ජොතො තුම්හාකං පාදෙ වන්දිතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ඉච්ඡතී”ති සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා “ත්වංයෙව භික්ඛු තත්ථ ගච්ඡ, තයි ගතෙපි රාජා පසීදිස්සතී”ති ආහ. ථෙරො සත්ථු ආණාය අත්තට්ඨමො තත්ථ ගන්ත්වා රාජානං පසාදෙත්වා අවන්තීසු සාසනං පතිට්ඨාපෙත්වා පුන සත්ථු සන්තිකමෙව ගතො. සො එකදිවසං සම්බහුලෙ භික්ඛූ සමණධම්මං පහාය කම්මාරාමෙ සංගණිකාරාමෙ රසතණ්හානුගතෙ ච පමාදවිහාරිනො දිස්වා තෙසං ඔවාදවසෙන:–

“කම්මං බහුකං න කාරයෙ, පරිවජ්ජෙය්‍ය ජනං න උය්‍යමෙ,
සො උස්සුකො රසානුගිද්ධො, අත්ථං රිඤ්චති යො සුඛාධිවාහො.

පඞ්කොති හි නං අවෙදයුං යායං වන්දනපූජනා කුලෙසු,
සුඛුමං සල්ලං දුරුබ්බහං, සක්කාරො කාපුරිසෙන දුජ්ජහො”ති

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **“කම්මං බහුකං න කාරයෙ”**ති: නවාවාසකාරාපනාදිං සමණධම්මකරණස්ස පරිපන්ථභූතං මහන්තං නවකම්මං න පට්ඨපෙය්‍ය ඛුද්දකං අප්පසමාරම්භං ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසංඛරණාදිං සත්ථු වචනපතිපූජනත්ථං කාතබ්බමෙව. **“පරිවජ්ජෙය්‍ය ජන”**න්ති: ගණසංගණිකාවසෙන ජනං විවජ්ජෙය්‍ය ජනන්තිවා යාදිසං සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති තාදිසං අකල්‍යාණමිත්තභූතං ජනං පරිවජ්ජෙය්‍ය. **“න උය්‍යමෙ”**ති: පච්චයසමුප්පාදනත්ථං කුල සඞ්ගණ්හනවසෙන න වායමෙය්‍ය, යස්මා සො උස්සුකො රසානුගිද්ධො අත්ථං රිඤ්චති යො සුඛාධිවාහො යො රසානුගිද්ධො රසතණ්හාවසිකො භික්ඛු පච්චයුප්පාදනපසුතො සො කුලානං සංගණ්හනත්ථං උස්සුකො සුඛිතදුක්ඛිතෙසු උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා උය්‍යොගං ආපජ්ජන්තො සුඛාධිවාහො

සමථවිපස්සනාමග්ගඵලනිබ්බාණසුඛාවහො සීලාදිඅත්ථො තං රිඤ්චති පජහති එකංසෙන අත්තානං තතො විවෙචෙතීති අත්ථො. එවං පඨමගාථාය කම්මාරාමතං සංගණිකාරාමතං පච්චයගෙධඤ්ච වජ්ජෙථාති ඔවදිත්වා ඉදානි සක්කාරාභිලාසං ගරහන්තො දුතියං ගාථමාහ. තස්සත්ථො:-යා අයං භික්ඛාය උපගතානං පබ්බජිතානං කුලෙසු ගෙහවාසීහි ගුණසම්භාවනාය කයිරමානාය වන්දනා පූජනා ච යස්මා තං අභාවිතත්තානං ඔසීදාපනට්ඨෙන මලිනභාවකරණට්ඨෙන ච පංකො කද්දමොති බුද්ධාදයො අරියා අවෙදයුං අබ්භඤ්ඤංසු පවෙදයුං ච යස්මා එවං අපරිඤ්ඤාතක්ඛන්ධානං අන්ධපුථුජ්ජනානං සක්කාරාභිලාසං දුවිඤ්ඤෙය්‍යසභාවතාය පීළාජනනතො අන්තො තුදනතො දුරුද්ධාරතො සුඛුමං සල්ලං දුරබ්බහං අවෙදයුං. තතො එව සක්කාරො කාපුරිසෙන දුජ්ජහො දුප්පජහෙය්‍යො තස්ස පහාණපටිපත්තියා අප්පටිපජ්ජනතො සක්කාරාසාප්පහාණෙ නහි සක්කාරො පහීණොති තස්මා තස්ස පහාණාය ආයොගො කරණීයොති දස්සෙති:-

"නපරස්සූපනිධාය කම්මං මච්චස්ස පාපකං
අත්තනා තං න සෙවෙය්‍ය, කම්මබන්ධූ හි මාතියා.

න පරෙ වචනා චොරො, න පරෙ වචනා මුනි,
අත්තා තඤ්ච යථා වෙත්ති දෙවාපි තං තථා විදූ.

පරෙ ච න විජානන්ති මයමෙත්ථ යමාමසෙ;
යෙ ච තත්ථ විජානන්ති තතො සම්මන්ති මෙධගා.

ජීවතෙ වාපි සප්පඤ්ඤො අපි විත්තපරික්ඛයො,
පඤ්ඤාය ච අලාභෙන විත්තවාපි න ජීවති.

සබ්බං සුණාති සොතෙන, සබ්බං පස්සති චක්ඛුනා,
න ච දිට්ඨං සුතං ධීරො සබ්බං උජ්ඣිතුමරහති.

චක්ඛුමස්ස යථා අන්ධො සොතවා බධිරො යථා,
පඤ්ඤවස්ස යථා මූගො බලවා දුබ්බලොරිව.

අථ අත්ථෙ සමුප්පන්නෙ සයෙථ මතසායික"න්ති

ඉමා ඡ ගාථා රඤ්ඤො පජ්ජොතස්ස ඔවාදවසෙන අභාසි. සො කිර බ්‍රාහ්මණෙ සද්දහිත්වා පසුඝාතයඤ්ඤං කාරෙති කම්මං අසොධෙත්වා ච අචොරෙ චොරසඤ්ඤං දණ්ඩෙති අත්ථකරණෙ ච අස්සාමිකෙ සාමිකෙ කරොති සාමිකෙ ච අස්සාමිකෙ, තතො නං ථෙරො විවෙචෙතුං "නපරස්සා"ති ආදිනා ඡ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"නපරස්සූපනිධාය කම්මං මච්චස්ස පාපක"**න්ති: පරස්ස මච්චස්ස සත්තස්ස උපනිධාය උද්දිසිය කාරකං කත්වා පාපකං වධබන්ධාදිකම්මං න සෙවෙය්‍ය පරෙන න කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො. **"අත්තනා තං න සෙවෙය්‍යා"**ති: අත්තනාපි තං පාපකම්මං න කරෙය්‍ය. කස්මා? කම්මබන්ධූ හි මාතියා, මච්චා කම්මබන්ධූ කම්මදායාදා තස්මා

අත්තනා ච න කිඤ්චි පාපකම්මං කරෙය්‍ය පරෙනාපි න කාරා පෙය්‍යාති අත්ථො. **"න පරෙ වචනා චොරො"**ති: අත්තනා චොරියං අකත්වා පරවචනා පරස්ස වචනමත්තෙන චොරො නාම න හොති. තථා න පරෙ වචනා මුනි, පරස්ස වචනමත්තෙන මුනි සුවිසුද්ධකාය වචීමනොසමාචාරො න හොති. එත්ථ හි "පරෙ"ති විභත්තිඅලොපං කත්වා නිද්දෙසො. කෙචි පන පරෙසන්ති වත්තබ්බෙ පරෙති සකාර ලොපං කත්වා නිද්දිට්ඨන්ති වදන්ති. **"අත්තානඤ්ච යථා වෙත්ති"**ති: තං සත්තං තස්ස අත්තා චිත්ත යථා අයං පරිසුද්ධො අපරිසුද්ධො වාති යථාවතො අඤ්ඤාති ආජානාති. **"දෙවාපි පරචිත්තවිදූ"**ති: විසුද්ධි දෙවා උපපත්තිදෙවා තථා විදූ විදන්ති ජානන්ති, තස්මා සයං තාදිසා දෙවා ච පමාණං සුද්ධාසුද්ධභාව ජානෙ, න යෙ කෙචි ඉච්ඡාදෙස පරෙතා සත්තාති අධිප්පායො. **"පරෙ"**ති: පණ්ඩිතෙ ඨපෙත්වා තතො අඤ්ඤෙ කුසලාකුසලසාවජ්ජානවජ්ජකම්මඵලං කායස්ස අසුභතං සංඛාරානං අනිච්චතං අජානන්තා ඉධ පරෙ නාම. තෙ මයමෙත්ථ ඉමස්මිං ජීවලොකෙ යමාම උපරමාම සතතං සමිතං මච්චුසන්තිකං ගච්ඡාමාති න ජානන්ති, යෙ ච තත්ථ විජානන්ති යෙ ච තත්ථ පණ්ඩිතා මයං මච්චුසමීපං ගච්ඡාමාති විජානන්ති, තතො සම්මන්ති මෙධගා, එවං හි තෙ ජානන්තා මෙධගානං පරහිංසනානං වූපසමාය පටි පජ්ජන්ති අත්තනා පරෙන ච අඤ්ඤෙ න මෙධන්ති න බාධෙන්තීති අත්ථො. ත්වං පන ජීවිකානිමිත්තං අචොරෙ චොරෙ කාරෙන්තො දණ්ඩෙන සාමිකෙ අස්සාමිකෙ කරොන්තො ධනජානියා බාධසි. පඤ්ඤාවෙකල්ලතො. තථා අකරොන්තොපි ජීවිතෙවාපි සප්පඤ්ඤො අපි චිත්තපරික්ඛයො පරික්ඛීණධනොපි සප්පඤ්ඤජාතිකො ඉතරීතර සන්තොසෙන සන්තුට්ඨො අනවජ්ජාය ජීවිකාය ජීවතියෙව. තස්ස හි ජීවිතං නාම තෙනාහ භගවා:-"පඤ්ඤාජීවිං ජීවිතමාහු සෙට්ඨ"න්ති. දුම්මෙධපුග්ගලො පන පඤ්ඤාය ච අභාවෙන දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායි කඤ්ච අත්ථං විරොධෙන්තො චිත්තවාපි න ජීවති ගරහාදිප්පත්තියා ජීවන්තො නාම න හොති. අනුපචිතපඤ්ඤතාය යථාධිගතධනං නාසෙන්තො ජීවිකම්පි සන්තානෙතුං න සක්කොති යෙව. ඉමා කිර වත්තසොපි ගාථා ථෙරො සුපිනන්තෙන රඤ්ඤො කථෙසි. රාජා සුපිනං දිස්වා තෙ නමස්සන්තො යෙව පබුජ්ඣිත්වා පභාතාය රත්තියා ථෙරං උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා අත්තනා දිට්ඨනියාමෙන සුපිනං කථෙසි. තං සුත්වා ථෙරො ගාථා පච්චනුභාසිත්වා "සබ්බං සුණාතී"ති ආදිනා චීහි ගාථාහි රාජානං ඔවදි. තත්ථ **"සබ්බං සුණාති සොතෙ නා"**ති: ඉධ සොතබ්බං සද්දං ආපාථගතං සබ්බං සුභාසිතං දුබ්භාසි තඤ්ච අබධිරො සොතෙන සුණාති තථා සබ්බං රූපං සුන්දරං අසුන්දරම්පි චක්ඛුමා අනන්ධො පස්සති, අයමින්ද්‍රියානං සභාවො. තත්ථ "න ච දිට්ඨං සුතං ධීරො සබ්බං උජ්ඣිතු"න්ති ච නිදස්සනමත්ත මෙතං, දිට්ඨං සුතං මුතං වා න තං සබ්බං ධීරො සප්පඤ්ඤො උජ්ඣිතුං පරිච්චජිතුං ගහෙතුං වා අරහති ගුණාගුණං පන තත්ථ උපපරික්ඛිත්වා

උජ්ඣිතබ්බමෙව උජ්ඣිතුං ගහෙතබ්බඤ්ච ගහෙතුං අරහති. තස්මා චක්ඛුමස්ස යථා අන්ධො චක්ඛුමාපි සමානො උජ්ඣිතබ්බෙ දිට්ඨෙ අන්ධො යථා අස්ස අපස්සන්තො විය භවෙය්‍ය, උජ්ඣිතබ්බෙ සුතෙ සොතවාපි බධිරො යථා අස්ස අසුණන්තො විය භවෙය්‍ය. පඤ්ඤවාස්ස යථා මූගො විචාරණපඤ්ඤාය පඤ්ඤවා වචනකුසලොපි අවත්තබ්බෙ මූගො විය භවෙය්‍ය. බලවා ථාමසම්පන්නොපි අකත්තබ්බෙ දුබ්බලොරිව (රකාරො පදසන්ධිකරො) අසමත්ථො විය භවෙය්‍ය. **“අථ අත්ථෙ සමුප්පන්නෙ සයෙථ මතසායික”**න්ති: අත්තනො කාතබ්බකිච්චෙ උප්පන්නෙ උපට්ඨිතෙ මතසායිකං සයිත්වාපි තං කිච්චං තීරෙතබ්බමෙව න විරාධෙතබ්බං, අථවා “අථ අත්ථෙ සමුප්පන්නෙ”ති අත්තනො අකරණීයෙ අත්ථෙ කිච්චෙ උප්පන්නෙ උපට්ඨිතෙ මතසායිකං සයෙථ මත සායිකං සයිත්වාපි තං න කාතබ්බමෙව. න හි පණ්ඩිතො අයුත්තං කාතුං අරහති. එවං ථෙරෙන ඔවදිතො රාජා අකත්තබ්බං පහාය කත්තබ්බයෙව යුත්තප්පයුත්තො අහොසීති.

මහාකච්චානත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

“අක්කොධනො”ති ආයස්මතො **සිරිමිත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ මහාධනකුටුම්බිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති **සිරිමිත්තො**ති ලද්ධනාමො. තස්ස කිර මාතා සිරිගුත්තභගිනී, තස්සා වත්ථු ධම්මපදවණ්ණනාය ආගතමෙව. සො සිරිගුත්තස්ස භාගිනෙය්‍යො සිරිමිත්තො සද්ධිං ධනපාලදමනෙ ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො එකදිවසං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං ආසනං ආරුහිත්වා චිත්තබීජනිං ගහෙත්වා නිසින්නො. භික්ඛූනං ධම්මං කථෙසි. කථෙන්තො ච උළාරතරෙ ගුණෙ විභජිත්වා දස්සෙන්තො:-

“අක්කොධනො අනුපනාහී අමායො රිත්තපෙසුණො
ස වෙ තාදිසකො භික්ඛු එවං පෙච්ච න සොචති.

අක්කොධනො අනුපනාහී අමායො රිත්තපෙසුණො
ගුත්තද්වාරො සදා භික්ඛු එවං පෙච්ච න සොචති.

අක්කොධනො අනුපනාහී අමායො රිත්තපෙසුණො
කල්‍යාණසීලො සො භික්ඛු එවං පෙච්ච න සොචති.

අක්කොධනො අනුපනාහී අමායො රිත්තපෙසුණො
කල්‍යාණමිත්තො සො භික්ඛු එවං පෙච්ච න සොචති.

අක්කොධනො අනුපනාහී අමායො රිත්තපෙසුණො
කල්‍යාණපඤ්ඤො සො භික්ඛු එවං පෙච්ච න සොචති.

යස්ස සද්ධා තථාගතෙ අචලා සුප්පතිට්ඨිතා,
සීලඤ්ච යස්ස කල්‍යාණං අරියකන්තං පසංසිතං.

සඞ්ඝෙ පසාදො යස්සත්ථි උජුභූතඤ්ච දස්සනං,
අදලිද්දොති තං ආහු අමොඝං තස්ස ජීවිතං.

තස්මා සද්ධඤ්ච සීලඤ්ච පසාදං ධම්මදස්සනං
අනුයුඤ්ජෙථ මෙධාවී සරං බුද්ධාන සාසන”න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **“අක්කොධනො”**ති: අකුජ්ඣනසීලො, උපට්ඨිතෙ හි කොධුප්පත්තිනිමිත්තෙ අධිවාසනඛන්තියං ඨත්වා කොපස්ස අනුප්පාදකො. **“අනුපනාහී”**ති: න උපනාහකො පරෙහි කතං අපකාරං පටිච්ච “අක්කොච්ඡි මං අවධි මං අජිනි මං අහාසි මෙ”ති ආදිනා කොධස්ස අනුපනය්හනසීලො. සන්තදොසපරිච්ඡාදන ලක්ඛණාය මායාය අභාවතො අමායො, පිසුණාවාචා විරහතො රිත්තපෙසුණො. **“සචෙ තාදිසකො භික්ඛූ”**ති: සො තථාරූපො තථාජාතිකො යථාවුත්තගුණසමන්නාගතො භික්ඛු එවං යථාවුත්තපටිපත්තියා පෙච්ච පරලොකෙ න සොචති, සොකනිමිත්තස්ස අභාවතො චක්ඛුද්වාරාදයො කායද්වාරාදයො ච ගුත්තා පිහිතා සංවුතා එතස්සාති ගුත්තද්වාරො. **“කල්‍යාණසීලො”**ති: සුන්දරසීලො සුවිසුද්ධසීලො **“කල්‍යාණමිත්තො”**ති:

“පියො ච ගරුභාවනීයො වත්තා ච වචනක්ඛමො
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා නො චට්ඨානෙ නියොජයෙ”ති

එවං විභාවිතලක්ඛණො කල්‍යාණමිත්තො එතස්සාති කල්‍යාණමිත්තො. **“කල්‍යාණපඤ්ඤො”**ති: සුන්දරපඤ්ඤො, යදිපි පඤ්ඤා නාම අසුන්දරා නත්ථි නිය්‍යානිකාය පන පඤ්ඤාය වසෙන එවං වුත්තං. එව මෙත්ථ කොධාදීනං වික්ඛම්භනවසෙන සමුච්ඡෙදවසෙන ච අක්කොධාදිමුඛෙන පුග්ගලාධිට්ඨානාය කථාය සම්මාපටිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි නිබ්බිජ්ඣිතං ලොකියසද්ධාදිතො උද්ධරිත්වා ලොකුත්තරසද්ධාදිකෙ පතිට්ඨපෙත්වා පුග්ගලාධිට්ඨානාය එව කථාය සම්මාපටිපත්තිං දස්සෙන්තො “යස්ස සද්ධා”ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො:-යස්ස පුග්ගලස්ස තථාගතෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ ඉතිපි සො භගවාති ආදිනයප්පවත්තා මග්ගෙනාගතා සද්ධා තතො එව අචලා අවිකම්පා සුට්ඨු පතිට්ඨිතා අත්ථීතිපදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. **“අරියකන්ත”**න්ති: අරියානං කන්තං පියායිතං භවන්තරෙපි අවිජහනතො. **“පසංසිත”**න්ති: බුද්ධාදීහි පසත්ථං වණ්ණිතං ථොමිතං අත්ථීති යොජනා. තම්පනෙතං සීලං ගහට්ඨසීලං පබ්බජිතසීලන්ති දුවිධං. තත්ථ ගහට්ඨසීලං නාම පඤ්චසික්ඛාපදසීලං යං ගහට්ඨෙන රක්ඛිතුං සක්කා, පබ්බජිතසීලං නාම දසසික්ඛාපදසීලං උපාදාය සබ්බං චතුපාරිසුද්ධිසීලං, තයිදං සබ්බං අඛණ්ඩාදිභාවෙන අපරාමට්ඨතාය කල්‍යාණන්ති වෙදිතබ්බං. **“සඞ්ඝෙ පසාදො යස්සත්ථී”**ති: “සුප්පටිපන්නො

භගවතො සාවකසඞ්ඝො"ති ආදිනා අරියසඞ්ඝෙ පසාදෙ සද්ධා යස්ස පුග්ගලස්ස අත්ථි "අචලො සුප්පතිට්ඨිතො"ති ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. "**උජුභූතඤ්ච දස්සනන්**"ති: දිට්ඨිවඞ්කාභාවතො කිලෙසවඞ්කාභාවතො ච උජුභූතං. අජ්ඣත්තකම්මස්සකතාදස්සනඤ්ච සප්පච්චයනාමරූපස්ස වාති දුවිධම්පි දස්සනං යස්ස අත්ථි අචලං සුප්පතිට්ඨිතන්ති යොජනා. අදලිද්දොති තං ආහු, සද්ධාධනං සීලධනං සුතධනං චාගධනං පඤ්ඤාධනන්ති ඉමෙසං සුවිසුද්ධානං ධනානං අත්ථිතාය අදලිද්දොති තං තාදිසං පුග්ගලං බුද්ධාදයො අරියා ආහු. අමොඝං තස්ස ජීවිතං, තස්ස තථාරූපස්ස ජීවිතං දිට්ඨධම්මිකාදි අත්ථාධිගමෙන අමොඝං අවඤ්ඣං සඵලමෙවාති ආහූති අත්ථො. "**තස්මා**"ති: යස්මා යථාවුත්තසද්ධාදි ගුණසමන්නාගතො පුග්ගලො අදලිද්දො අමොඝජීවිතොති ච වුච්චති තස්මා අහම්පි තථාරූපො භවෙය්‍යන්ති. "**සද්ධං-පෙ-සාසනන්**"ති: "සබ්බපාපස්ස අකරණන්"ති ආදිනා වුත්තං බුද්ධානං සාසනං අනුස්සරන්තො කුලපුත්තො වුත්තප්පභෙදං සද්ධඤ්ච සීලඤ්ච ධම්මදස්සනහෙතුකං ධම්මෙ සුනිච්ඡයා විමොක්ඛභූතං පසාදඤ්ච අනුයුඤ්ජෙය්‍ය වඩ්ඪෙය්‍යාති. එවං ථෙරො භික්ඛූනං ධම්මදෙසනාමුඛෙන අත්තනි විජ්ජමානෙ ගුණෙ ච පකාසෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

සිරිමිත්තත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**යදා පඨමමද්දක්ඛින්**"ති ආයස්මතො **මහාපන්ථකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ විභවසම්පන්නො කුටුම්බියො හුත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානං පත්ථෙන්තො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා "භන්තෙ යං භික්ඛුං ඉතො සත්තදිවසමත්ථකෙ සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලානං 'අයං මම සාසනෙ අග්ගො'ති එතදග්ගෙ ඨපයිත්ථ, අහම්පි ඉමස්ස අධිකාරකම්මස්ස බලෙන සො භික්ඛු විය අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අග්ගො භවෙය්‍යන්"ති පත්ථනං අකාසි. කණිට්ඨභාතා පනස්ස තථෙව භගවති අධිකාරකම්මං කත්වා මනොමයස්ස කායස්ස නිම්මානෙ චෙතොවිවට්ටකොසල්ලෙති ද්වින්නං අග්ගභාවං වුත්තනයෙනෙව පණිධානං අකාසි. භගවාපි ද්වින්නම්පි පත්ථනං අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා "අනාගතෙ කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ තුම්හාකං පත්ථනා සමිජ්ඣිස්සතී"ති බ්‍යාකාසි. තෙ උභොපි ජනා තත්ථ යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ මහාපන්ථකස්ස අන්තරාකතං කල්‍යාණකම්මං න කථියති. චුල්ලපන්ථකො පන කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි ඔදාතකසිණකම්මං කත්වා දෙවපුරෙ නිබ්බත්ති. අපරෙ පන "චුල්ලපන්ථකො පදුමුත්තරස්ස භග

වතො කාලෙ තාපසො හුත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො හාළ භගවන්තං දිස්වා පුප්ඵච්ඡත්තෙන පූජං අකාසී"ති ආහු. තෙසං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තානංයෙව කප්පසතසහස්සං අතික්කන්තං. අථ අම්හාකං සත්ථා අභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනමහාවිහාරෙ විහරති, තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ ධනසෙට්ඨිස්ස ධීතා අත්තනො දාසෙන සද්ධිං සන්ථවං කත්වා ඤාතකෙහි භීතා ගහිතසාරං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ වසන්තී පඨමං ගබ්භං ලභිත්වා පරිපක්කගබ්භා "ඤාතිකුලං ගන්ත්වා විජායිස්සාමී"ති ගච්ඡන්තී අන්තරාමග්ගෙයෙව පුත්තං විජායිත්වා සාමිනා නිවත්තිතා පුබ්බෙ වසිතට්ඨානෙ වසන්තී පුත්තස්ස පන්ථෙ ජාතත්තා පන්ථකොති නාමං අකාසි. තස්මිං ආධාවිත්වා විචරණකාලෙ තමෙව පටිච්ච දුතියං ගබ්භං ලභිත්වා පරිපක්කගබ්භා පුබ්බෙ වුත්තනයෙන අන්තරාමග්ගෙ පුත්තං විජායිත්වා සාමිනා නිවත්තිතා ජෙට්ඨපුත්තස්ස **මහාපන්ථකො**ති කණිට්ඨස්ස **චූළපන්ථකො**ති නාමං කත්වා යථාවසිතට්ඨානෙයෙව වසන්ති. අනුක්කමෙන දාරකෙසු වඩ්ඪන්තෙසු තෙහි "අම්ම අය්‍යකකුලං නො දස්සෙහී"ති නිබන්ධියමානා දාරකෙ මාතාපිතූනං සන්තිකං පෙසෙසි. තතො පට්ඨාය දාරකා ධනසෙට්ඨිනො ගෙහෙ වඩ්ඪන්ති. තෙසු චූළපන්ථකො අතිදහරො, මහාපන්ථකො පන අය්‍යකෙන සද්ධිං භගවතො සන්තිකං ගතො සත්ථාරං දිස්වා සහ දස්සනෙන පටිලද්ධසද්ධො ධම්මං සුත්වා උපනිස්සයසම්පන්නතාය පබ්බජිතුකාමො හුත්වා පිතාමහං ආපුච්ඡි. සො සත්ථු තමත්ථං ආරොචෙත්වා තං පබ්බාජෙසි. සො පබ්බජිත්වා බහුං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා පරිපුණ්ණවස්සො උපසම්පජ්ජිත්වා යොනිසො මනසිකාරෙ කම්මං කරොන්තො විසෙසතො චතුන්නං අරූපජ්ඣානානං ලාභී හුත්වා තතො වුට්ඨාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. ඉති සො සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලානං අග්ගො ජාතො ඣානසුඛෙන ඵලසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො එකදිවසං අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා අධිගතසම්පත්තිං පටිච්ච සඤ්ජාතසොමනස්සො සීහනාදං නදන්තො:-

"යදාපඨමමද්දක්ඛිං සත්ථාරමකුතොභයං,
තතො මෙ ආහු සංවෙගො පස්සිත්වා පුරිසුත්තමං.

සිරිං හත්ථෙහි පාදෙහි යො පනාමෙය්‍ය ආගතං,
එතාදිසං සො සත්ථාරං ආරාධෙත්වා විරාධයෙ.

තදාහං පුත්තදාරඤ්ච ධනධඤ්ඤඤ්ච ඡඩ්ඩයිං,
කෙසමස්සූනි ඡෙදෙත්වා පබ්බජිං අනගාරියං.

සික්ඛාසාජීවසම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු සුසංවුතො
නමස්සමානො සම්බුද්ධං විහාසිං අපරාජිතො.

තතො මෙ පණිධී ආසි චෙතසො අභිපත්ථිතො
න නිසීදෙ මුහුත්තම්පි තණ්හාසල්ලෙ අනූහතෙ.

තස්ස මෙවං විහරතො පස්ස විරියපරක්කමං
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

පුබ්බෙ නිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං,
අරහා දක්ඛිණෙය්‍යොම්හි, විප්පමුත්තො නිරූපධි.

තතො රත්‍යා විවසනෙ සූරියස්සුග්ගමනං පති
සබ්බං තණ්හං විසොසෙත්වා පල්ලඞ්කෙන උපාවිසි"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්‍ථ "**යදා**"ති: යස්මිං කාලෙ. "**පඨම**"න්ති: ආදිතො. "**අද්දක්ඛි**"න්ති: පස්සිං. "**සත්‍ථාර**"න්ති: භගවන්තං. "**අකුතොභය**"න්ති: නිබ්භයං. අයං හෙත්‍ථ අත්‍ථො:-සබ්බසො භයහෙතූනං බොධිමූලෙව පහීණත්තා කුතොචිපි භයාභාවතො අකුතොභයං නිබ්භයං චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්‍ථෙහි වෙනෙය්‍යානං යථාරහමනුසාසනතො සත්‍ථාරං සම්මාසම්බුද්ධං මය්හං පිතාමහෙන සද්ධිං ගන්ත්වා සායං වෙලායං සබ්බපඨමං පස්සිත්වා පුරිසුත්තමං සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං පස්සිත්වා තතො දස්සනහෙතුතො පසන්නො පච්ඡා එත්තකං කාලං සත්‍ථාරං දට්ඨුං ධම්මං ච සොතුං නාලත්‍ථන්ති මය්හං සංවෙගො අහු සහොත්තප්පං ඤාණං උප්පජ්ජි. උප්පන්නසංවෙගො පනාහං එවං විතක්කෙසින්ති දස්සෙති "සිරිං හත්‍ථෙහී"ති ගාථාය. තස්සත්‍ථො:-යො විභවසම්පන්නො පුරිසො උපට්ඨිතො හුත්වා තව සන්තිකෙ වසිස්සාමීති සයංගාහං සිරිං සයමෙව උපගතං හත්‍ථෙහි ච පාදෙහි ච කොට්ටෙන්තො පනාමෙය්‍ය නීහරෙය්‍ය, සො තථාරූපො අලක්ඛිකපුරිසො එතාදිසං සත්‍ථාරං සම්මාසම්බුද්ධං ආරාධෙත්වා ඉමස්මිං භවෙ මෙ ඛණෙ පටිලභිත්වා විරාධයෙ තස්ස ඔවාදඅකරණෙන තං විරජ්ඣෙය්‍ය අහං පනෙවං න කරොමීති අධිප්පායො. තෙනාහ:-"තදාහං-පෙ-අනගාරිය"න්ති. තත්‍ථ "**ජහිස්සි**"න්ති: පජහිං. "ජහියා"තිපි පාඨො, නනු අයං ථෙරො දාරපරිග්ගහං අකත්වාව පබ්බජිතො, කස්මා "පුත්තදාරඤ්ච ජහිස්සි"න්ති අවොචාති? යථානාම පුරිසො අනිබ්බත්තඵලමෙව රුක්ඛං ඡින්දන්තො අච්ඡින්නෙන තතො ලද්ධබ්බෙහි ඵලෙහි පරිහීනො නාම හොති, එවං සම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. "**සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො**"ති: යා අධිසීලසික්ඛා තාය ච යත්‍ථ භික්ඛූ සහ ජීවන්ති එකාජීවිකා සභාගවුත්තිනො හොන්ති තෙන භගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදසංඛාතෙන සාජීවෙන ච සමන්නාගතො සික්ඛන භාවෙන සමඞ්ගීභූතො සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සාජීවඤ්ච අවීතික්කමන්තො හුත්වා තදුභයං සම්පාදෙන්තොති අත්‍ථො. තෙන සුවිසුද්ධෙ පාතිමොක්ඛසීලෙ පතිට්ඨිතභාවං දස්සෙති. "**ඉන්ද්‍රියෙසු සුසංවුතො**"ති: මනච්ඡට්ඨෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු සංවුතො රූපාදිවිසයෙසු උප්පජ්ජනකානං අභිජ්ඣාදීනං පවත්තිනිවාරණවසෙන සතිකවාටෙන පිහිතචක්ඛාදිද්වාරොති අත්‍ථො. එවං පාතිමොක්ඛසංවරඉන්ද්‍රියසංවර

සීලසම්පත්තිදස්සනෙන ඉතරසීලම්පි අත්ථතො දස්සිතමෙව හොතීති. **ථෙරෙ** අත්තනො චතුපාරිසුද්ධිසීලසම්පදං දස්සෙත්වා “**නමස්සමානො සම්බුද්ධ**”න්ති බුද්ධානුස්සතිභාවනානුයොගමාහ. “**විහාසිං අපරාජිතො**”ති: කිලෙසමාරාදීහි අපරාජිතො එව හුත්වා විහරිං යාව අරහත්තප්පත්ති තාව තෙහි අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථු තෙ අභිභවන්තො එව විහාසින්ති අත්ථො. “**තතො**”ති: තස්මා යස්මා සුවිසුද්ධසීලො සත්ථරි අභිප්පසන්නො කිලෙසාභිභවනපටිපත්තිං ච වඩ්ඪිතා තස්මා. “**පණිධී**”ති: පණිධානං තස්මා චිත්තාභිනීහාරො “**ආසී**”ති: අහොසි. “**චෙතසො අභිපත්ථිතො**”ති: මම චිත්තෙන ඉච්ඡිතො කීදිසො පන සොති ආහ. “**න නිසීදෙ මුහුත්තම්පි තණ්හාසල්ලෙ අනූහතෙ**”ති: අඞ්ගමඞ්ගසණ්ඩාසෙන මම හදයතො තණ්හාසල්ලෙ අනුද්ධටෙ මුහුත්තම්පි න නිසීදෙ න නිසජ්ජං කප්පෙය්‍යන්ති. එවං මෙ චිත්තාභිනීහාරො අහොසීති අත්ථො. එවං පන චිත්තං අධිට්ඨාය භාවනං ආරභිත්වා ඨානචඞ්කමමෙව රත්තිං වීතිනාමෙන්තො අරූපසමාපත්තිතො උට්ඨාය ඣානඞ්ගමුඛෙන විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං “තස්ස මෙ”ති ආදි. “**නිරූපධී**”ති: කිලෙසූපධිආදීනං අභාවෙන නිරූපධි. “**රත්‍යා විවසනෙ**”ති: රත්තිභාගස්ස විගමනෙ විගතාය රත්තියා සූරියුග්ගමනං ලක්ඛණං කත්වා. “**සබ්බං තණ්හ**”න්ති: කාමතණ්හාදිභෙදං සබ්බතණ්හාසොතං අග්ගමග්ගෙන විසොසෙත්වා සුක්ඛාපෙත්වා “තණ්හාසල්ලෙ අනූහතෙ න නිසීදෙ”ති පටිඤ්ඤාය මොචිතත්තා. “**පල්ලඞ්කෙන උපාවිසි**”න්ති: පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසිදිංති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

මහාපන්ථකත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

අට්ඨකනිපාතවණ්ණනා
සමත්තා.

නවකනිපාතෙ.

“**යදා දුක්ඛ**”න්ති ආයස්මතො **භූතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සෙනොති** ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො “උසභං පවර”න්ති ආදිනා චතූහි ගාථාහි අභිත්ථවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතනගරෙ මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස කිර සෙට්ඨිනො ජාතජාතා දාරකා බද්ධාඝාතෙන එකෙන යක්ඛෙන ඛාදිතා. ඉමස්ස පන පච්ඡිමභවිකත්තා මනුස්සා අප්පමත්තා හුත්වා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. යක්ඛොපි

වෙස්සවණස්ස උපට්ඨානං ගතො පුන නාගමාසි. නාමකරණදිවසෙ චස්ස "එවං කතෙ අමනුස්සා අනුකම්පන්තා පරිහරෙය්‍යු"න්ති භූතොති නාමං අකංසු. සො පන අත්තනො පුඤ්ඤබලෙන අනන්තරායො වඩ්ඪි. තස්ස තයො පාසාදා අහෙසුන්ති ආදි සබ්බං යසකුලපුත්තස්ස විභවකිත්තනෙ විය වෙදිතබ්බං. සො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි සාකෙතෙ වසන්තෙ උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අජකරණී නාම නදීතීරෙ ලෙණෙ වසන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"උසභං පවරං වීරං මහෙසිං විජිතාවිනං
සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං කො දිස්වා නප්පසීදති?

හිමවා යථා අපරිමෙය්‍යො සාගරොව දුරුත්තරො
තථෙව ඣානං බුද්ධස්ස කො දිස්වා නප්පසීදති?

වසුධා යථා අප්පමෙය්‍යා විත්තාවලවටංසිකා
තථෙව සීලං බුද්ධස්ස කො දිස්වා නප්පසීදති?

අනිලජසොව සම්බුද්ධො යථාකාසො අසඞ්ඛියො
තථෙව ඤාණං බුද්ධස්ස කො දිස්වා නප්පසීදති?

ඉමාහි චතූහි ගාථාහි බ්‍රාහ්මණො සෙනසව්හයො
බුද්ධසෙට්ඨං ථවිත්වාන සිද්ධත්ථමපරාජිතං

චතුනවුතකප්පානි දුග්ගතිං නුපපජ්ජථ,
සුගතිං සුඛසම්පත්තිං අනුභොසි අනප්පකං.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ ථවිත්වා ලොකනායකං
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. ථොමනාය ඉදං ඵලං.

චතුද්දසම්හි කප්පම්හි චතුරො ආසිංසු උග්ගතා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අපරෙන සමයෙන ඤාතීනං අනුකම්පාය සාකෙතං ගන්ත්වා කතිපාහං තෙහි උපට්ඨියමානො අජනවනෙ වසිත්වා පුන අත්තනා වසිතට්ඨානමෙව ගන්තුකාමො ගමනාකාරං දස්සෙසි. ඤාතකා "ඉධෙව භන්තෙ වසථ තුම්හෙපි න කිලමිස්සථ, මයම්පි පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪිස්සාමා"ති ථෙරං යාචිංසු. ථෙරො අත්තනො විවෙකාභිරතිං තත්ථ ඵාසුවිහාරං පකාසෙන්තො:-

"යදා දුක්ඛං ජරාමරණන්ති පණ්ඩිතො අවිද්දසූ යත්ථ සිතා පුථුජ්ජනා
දුක්ඛං පරිඤ්ඤාය සතොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා දුක්ඛස්සාවහනිං විසත්තිකං පපඤ්චසඞ්ඝාතදුඛාධිවාහිනිං
තණ්හං පහන්ත්වාන සතොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා සිවං ද්වෙචතුරඞ්ගගාමිනං මග්ගුත්තමං සබ්බකිලෙසසොධනං
පඤ්ඤාය පස්සිත්වා සතොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා අසොකං විරජං අසඞ්ඛතං සන්තං පදං සබ්බකිලෙසසොධනං
භාවෙති සංයොජනබන්ධනච්ඡිදං, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා නභෙ ගජ්ජති මෙඝදුන්දුභී ධාරාකුලා විහගපථෙ සමන්තතො
භික්ඛූ ච පබ්භාරගතොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා නදීනං කුසුමාකුලානං විචිත්තවානෙය්‍යවටංසකානං
තීරෙ නිසින්නො සුමනොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා නිසීථෙ රහිතම්හි කානනෙ දෙවෙ ගලන්තම්හි නදන්ති දාඨිනො
භික්ඛූ ච පබ්භාර ගතොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා විතක්කෙ උපරුන්ධියත්තනො නගන්තරෙ නගවිවරං සමස්සිතො
වීතද්දරො විගතඛිලොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න වින්දති.

යදා සුඛී මලඛිලසොකනාසනො නිරග්ගළො නිබ්බනථො විසල්ලො
සබ්බාසවෙ බ්‍යන්තිකතොව ඣායති, තතො රතිං පරමතරං න
වින්දතී"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථායං පදයොජනාමුඛෙන පඨමගාථාය අත්ථවණ්ණනා:–ඛන්ධානං පරිපාකො ජරා, භෙදො මරණං, ජරාමරණසීසෙන චෙත්ථ ජරාමරණවන්තො ගහිතො. තයිදං ජරාමරණං දුක්ඛන්ති අවිද්දසූ යථාභූතං අජානන්තා පුථුජ්ජනා යත්ථ යස්මිං උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකෙ සිතා පටිබද්ධා අල්ලීනා තයිදං දුක්ඛං එත්තකං දුක්ඛං න ඉතො භිය්‍යොති විපස්සනා පඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය පරිජානිත්වා ඉධ ඉමස්මිං සතො සම්පජානො පණ්ඩිතො භික්ඛු යදා යස්මිං කාලෙ ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ඣායති, තතො විපස්සනාරතිතො මග්ගඵලරතිතො පරමතරං රතිං නවින්දති නප්පටිලභති. තෙනාහ භගවා:–

"යතො යතො සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං
ලභති පීතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානතං.

පථබ්‍යා එකරජ්ජෙන සග්ගස්ස ගමනෙන වා
සබ්බලොකාධිපච්චෙන සොතාපත්තිඵලං වර"න්ති.

එවං පරිඤ්ඤාභිසමයමුඛෙන රතිං දස්සෙත්වා ඉදානි පහානාභි සමයමුඛෙනපි තං දස්සෙතුං දුතියාදිකා තිස්සො ගාථා අභාසි. තත්ථ "**දුක්ඛස්සාවහනි**"න්ති: දුක්ඛස්ස ආයතිං පවත්තිං දුක්ඛස්ස නිබ්බත්තිං කරන්ති අත්ථො. "**විසත්තික**"න්ති: තණ්හං, සා හි විසතාති, විසත්තිකා විසක්කතීති විසත්තිකා, විසාපාදිකාති විසත්තිකා, විසං හරතීති

විසත්තිකා, විසමූලාති විසත්තිකා, විසඵලාති විසත්තිකා, විසපරිභොගාති විසත්තිකා, විසටා වා පන සා රූපෙ සද්දෙ ගන්ධෙ රසෙ ඵොට්ඨබ්බෙ ධම්මෙ කුලෙ ගණෙ විත්ථටාති විසත්තිකාති වුච්චති. “**පපඤ්චසංඝාටදුක්ඛාධිවාහිනි**”න්ති: සත්තසන්තානං සංසාරෙ පපඤ්චෙන්තීති විත්ථාරෙන්තීති පපඤ්චා රාගාදයො මානාදයො ච තෙ එව පවත්තිදුක්ඛස්ස සංඝටනට්ඨෙන සංඝාටා දරථපරිළාහසභාවත්තා දුක්ඛා චාති පපඤ්චසංඝාටදුක්ඛං තස්ස අවිප්පහානතො නිබ්බත්තනතො පපඤ්චසංඝාටදුක්ඛාධිවාහිනී තං තණ්හං. “**පහන්ත්වා**”ති: අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්දිත්වා. “**සිව**”න්ති: ඛෙමං අඛෙමකාරණකිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තෙන තෙහි අනුපද්දුතන්ති අත්ථො. සම්මාදිට්ඨිආදීනං වසෙන විචතුරඞ්ගෙ හුත්වා අරියෙ නිබ්බානං ගමෙතීති වෙ චතුරඞ්ගගාමිනං. ගාථාසුඛත්ථං විභත්තිඅලොපො කතොති දට්ඨබ්බං. රූපූපපත්තිමග්ගාදීසු සබ්බෙසු මග්ගෙසු උත්තමත්තා මග්ගුත්තමං. තෙනාහ භගවා:–“මග්ගානට්ඨඞ්ගිකො සෙට්ඨො”ති ආදිං. සබ්බෙහි කිලෙසමලෙහි සත්තානං සොධනතො සබ්බකිලෙසසොධනං පඤ්ඤාය පස්සිත්වා පටිවෙධපඤ්ඤාභාවනාභිසමයවසෙන අභිසමෙච්ච සොකහෙතූනං අභාවතො පුග්ගලස්ස ච අසොකභාවහෙතුතො නත්ථි එත්ථ සොකොති අසොකං. තථා විගතරාගාදිරජත්තා විරජං, න කෙනචි පච්චයෙන සංඛතන්ති අසංඛතං, සබ්බසංකිලෙසානං සබ්බස්ස ච දුක්ඛස්ස වූපසමභාවතො සංසාරදුක්ඛද්දිතෙහි පජ්ජිතබ්බතො අධිගන්තබ්බතො ච සන්තං පදං සබ්බෙහි කිලෙසමලෙහි සත්තසන්තානස්ස සොධනනිමිත්තත්තා සබ්බකිලෙසසොධනං. “**භාවෙති**”ති: සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන අභිසමෙති බහුක්ඛත්තුං හි නිබ්බානං ආරබ්භ සච්ඡිකිරියාභිසමයං පවත්තෙන්තස්ස අලබ්භතො ලබ්භමානං විසෙසං අලබ්භිතබ්බ ආරොපෙත්වා එවං වුත්තං. සංයොජනසංඛාතානං බන්ධනානං ඡෙදනතො සංයොජනබන්ධනච්ඡිදං නිමිත්තං තෙන කත්තුභාවෙන උපචරිතං යථා ‘අරියභාවකරානී’ති ‘අරියානී’ති. යථා පුරිමගාථාසු යදා ඣායති තදා “තතො රතිං පරමතරං න වින්දතී”ති යොජනා. එවං ඉධ යදා භාවෙති තදා තතො රතිං පරමතරං න වින්දතීති යොජනා. එවං ථෙරො චතූහි ගාථාහි අත්තානං අනුපනෙත්වාව චතුසච්චපටිවෙධකිත්තනෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරිත්වා ඉදානි අත්තනො වසිතට්ඨානස්ස විවිත්තභාවෙන ඵාසුතං දස්සෙන්තො “යදා නභෙ”ති ආදිකා ගාථා අභාසි. තත්ථ “**නභෙ**”ති: ආකාසෙ සිනිද්ධගම්භීරනිග්ඝොසතාය මෙඝො එව දුන්දුභීති මෙඝදුන්දුභි, සමන්තතො පග්ඝරන්තී හි ධාරාහි ආකුලාති ධාරාකුලා, විහඞ්ගානං පක්ඛීනං ගමනමග්ගත්තා විහඞ්ගපථෙ නභෙති යොජනා. “**තතො**”ති: ඣාන රතිතො “**කුසුමාකුලාන**”න්ති: තරූහි ගලිතකුසුමෙහි සමොත්ථතානං “**විචිත්තවානෙය්‍යවටංසකාන**”න්ති: වනෙ ජාතත්තා වානෙය්‍යානි වනපුප්ඵානි විචිත්තානි වානෙය්‍යානි වටංසකානි එතාසන්ති විචිත්තවානෙය්‍යවටංසකායො, තාසං නානාවිධවනපුප්ඵත්

වසන්තන්ති අත්ථො. උත්තරිමනුස්සධම්මවසෙන සුන්දරෙ මනො එතස්සාති සුමනො ඣායති. "**නිසීථෙ**"ති: රත්තියං. "**රහිතම්හී**"ති: ජනසම්බාධරහිතෙ විවිත්තෙ "**දෙවෙ**"ති: මෙඝෙ "**ගලන්තම්හී**"ති: වුට්ඨිධාරායො පග්ඝරන්තෙ වස්සන්තෙ "**දාඨිනො**"ති: සීහබ්‍යග්ඝාදයො, පටිපක්ඛසත්තා තෙහි දාඨාහි යුත්තාති දාඨිනොති වුච්චන්ති. නදන්ති දාඨිනොති ඉදම්පි ජනවිවෙකදස්සනත්ථමෙව ගහිතං. "**විතක්කෙ උපරුන්ධියත්තනො**"ති: අත්තසන්තාන පරියාපන්නතාය අත්තනො කාමවිතක්කාදිකෙ මිච්ඡාවිතක්කෙ පටිපක්ඛබලෙන නිසෙධෙත්වා; අත්තනොති වා ඉදං වින්දතීති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. තතො රතිං පරමතරං අත්තනා න වින්දතීති. "**නගන්තරෙ**"ති: පබ්බතන්තරෙ. "**නගවිවර**"න්ති: පබ්බතගුහං පබ්භාරං වා "**සමස්සිතො**"ති: නිස්සිතො උපෙතො "**වීතද්දරො**"ති: විගතකිලෙසදරථො. "**වීතඛිලො**"ති: පහීණචෙතොඛිලො "**සුඛී**"ති: ඣානාදිසුඛෙන සුඛිතො "**මලඛිලසොකනාසනො**"ති: රාගාදීනං මලානං පඤ්චන්නං ච චෙතොඛිලානං ඤාතිවියොගාදි හෙතුකස්ස සොකස්ස ච පහායකො. "**නිරග්ගළො**"ති: අග්ගළං වුච්චති අවිජ්ජා නිබ්බාණපුරප්පවෙසනිවාරණතො, තදභාවතො නිරග්ගළො, "**නිබ්බනථො**"ති: නිත්තණ්හො. "**විසල්ලො**"ති: විගතරාගාදිසල්ලො. "**සබ්බාසවෙ**"ති: කාමාසවාදිකෙ සබ්බෙපි ආසවෙ. "**ව්‍යන්තිකතො වා**"ති: ව්‍යන්තිකතො අරියමග්ගෙන විගතන්තෙ කත්වා ඣායති දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරත්ථං යදා ඣායති තතො ඣානරතිතො පරමතරං රතිං න වින්දතීති යොජනා. එවං පන වත්වා ථෙරො අජකරණීතීර මෙව ගතො.

භූතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවකනිපාතවණ්ණනා

සමත්තා.

දසකනිපාතෙ.

"**අඞ්ගාරිනො**"ති ආයස්මතො **කාළුදායිත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි **පදුමුත්තරස්ස** බුද්ධස්ස කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං කුලප්පසාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තදත්ථං අභිනීහාරං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං බොධිසත්තස්ස මාතුකුච්ඡියං පටිසන්ධිගහණදිවසෙ කපිලවත්ථුස්මිංයෙව අමච්චගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙයෙව ජාතොති තං දිවසංයෙව නං දුකූලචුම්බටෙ නිපජ්ජාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානං නයිංසු. බොධිසත්තෙන හි සද්ධිං බොධිරුක්ඛො රාහුලමාතා

වත්ථාරෙ නිධි ආරොහනියගජො කන්ථකො ඡන්නො කාළුදායීති ඉමෙ සත්ත එකදිවසෙ ජාතත්තා සහජාතා නාම අහෙසුං. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ සකලනගරස්ස උදග්ගචිත්තදිවසෙ ජාතත්තා උදායීත්වෙව නාමං අකංසු. ථොකං කාළධාතුකත්තා පන කාළුදායීති පඤ්ඤායිත්ථ. සො බො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කුමාරකීළිකං කීළන්තො වුද්ධිං අගමාසි. අපරභාගෙ ලොකනාථෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කෙ රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරං එකං අමච්චං "පුත්තං මෙ ඉධානෙහී"ති පෙසෙසි. සො ධම්මදෙසනවෙලාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිසො අරහත්තං පාපුණි. අථ නෙ සත්ථා "එථ භික්ඛවො"ති හත්ථං පසාරෙසි. සබ්බෙ තංඛණංයෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසතිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තප්පත්තිතො පට්ඨාය පන අරියා මජ්ඣත්තාව හොන්ති, තස්මා රඤ්ඤා පහිතසාසනං දසබලස්ස න කථෙසි. රාජා "නෙව ගතො ආගච්ඡති, න සාසනං සූයතී"ති අපරං අමච්චං පුරිසසහස්සෙන පෙසෙසි. තෙනපි තථා පටිපන්නෙ අපරන්ති එවං නවහි අමච්චෙහි සද්ධිං නවපුරිසසහස්සානි පෙසෙසි. සබ්බෙ අරහත්තං පත්වා තුණ්හී අහෙසුං. අථ රාජා චින්තෙසි "එත්තකා ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන දසබලස්ස ඉධාගමනත්ථාය න කිඤ්චි කථයිංසු. අයං බො පන උදායී දසබලෙන සමවයො සහ පංසුකීළිකො ච මයි ච සිනෙහවා ඉමං පෙසෙස්සාමී"ති තං පක්කොසාපෙත්වා තාත "ත්වං පුරිසසහස්ස පරිවාරො රාජගහං ගන්ත්වා දසබලං ආනෙහී"ති වත්වා පෙසෙසි. සො පන ගච්ඡන්තො "සචාහං දෙව පබ්බජිතුං ලභිස්සාමි එවාහං භගවන්තං ඉධානෙස්සාමී"ති වත්වා "යං කිඤ්චි කත්වා මම පුත්තං දස්සෙහී"ති වුත්තො රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනවෙලාය පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"පදුමුත්තරස්ස බුද්ධස්ස ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
අද්ධානං පටිපන්නස්ස චරතො චාරිකං තදා

සුඵුල්ලං පදුමං ගය්හ උප්පලං මල්ලිකං මහං
පරමන්නං ගහෙත්වාන අදාසිං සත්ථුනො අහං.

පරිභුඤ්ජි මහාවීරො පරිපුණ්ණසුභොජනං
තඤ්ච පුප්ඵං ගහෙත්වාන ජනස්ස සම්පදස්සයි.

ඉට්ඨං කන්තං පියං ලොකෙ ජලජං පුප්ඵමුත්තමං
සුදුක්කරං තෙන කතං යො මෙ පුප්ඵං අදාසිදං,

යො පුප්ඵං අභිරොපෙසි පරමන්නඤ්චදාසි මෙ;
තමහං කිත්තයිස්සාමි සුණොථ මම භාසතො:

දසචට්ඨක්ඛත්තුං ච දෙවරජ්ජං කරිස්සති
උප්පලං පදුමඤ්චාපි මල්ලිකඤ්ච තතුත්තරිං

අස්ස පුඤ්ඤවිපාකෙන දිබ්බගන්ධසමායුතං
ආකාසෙ ඡදනං කත්වා ධාරයිස්සති තාවදෙ.

පඤ්චවීසතික්ඛත්තුඤ්ච චක්කවත්තී භවිස්සති,
පථව්‍යා රජ්ජං පඤ්චසතං වසුධං ආවසිස්සති.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

සකකම්මාභිරද්ධො සො සුක්කමූලෙන චොදිතො
සක්‍යානං නන්දිජනනො ඤාතිබන්ධු භවිස්සති.

සො ච පච්ඡා පබ්බජිත්වා සුක්කමූලෙන චොදිතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

පටිසම්භිදං අනුප්පත්තං කතකිච්චං අනාසවං
ගොතමො ලොකබන්ධු සො එතදග්ගෙ ඨපෙස්සති.

පධානං පහිතත්තො සො උපසන්තො නිරූපධි
උදායි නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථුසාවකො.

චිත්තඤ්ච සුවිමුත්තමෙම, මානො මක්ඛො ච ධංසිතො,
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

තොසයිත්වාපි සම්බුද්ධං ආතාපී නිපකො අහං
පාසාදිකොව සම්බුද්ධො එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා "න තාවායං දසබලස්ස නගරං ගන්තුං කාලො වසන්තෙ පන උපගතෙ පුප්ඵිතෙසු වනසණ්ඩෙසු හරිතතිණසඤ්ඡන්නාය භූමියා ගමනකාලො භවිස්සතී"ති කාලං පටිමානෙන්තො වසන්තෙ සම්පත්තෙ සත්ථුකුලනගරං ගන්තුං ගමනවණ්ණං සංවණ්ණෙන්තො:-

"අඟාරිනොදානි දුමා භදන්තෙ ඵලෙසිනො ඡදනං විප්පහාය
තෙ අච්චිමන්තොව පභාසයන්ති සමයො මහාවීර භාගී රසානං.

දුමානි ඵුල්ලානි මනොරමානි සමන්තතො සබ්බදිසා පවන්ති
පත්තං පහාය ඵලමාසසානා කාලො ඉතො පක්කමනාය වීර.

නෙවාතිසීතං න පනාතිඋණ්හං සුඛා උතු අද්ධනියා භදන්තෙ,
පස්සන්තු තං සාකියා කොලියා ච පච්ඡාමුඛං රොහිණිං තාරයන්තං.

ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං, බීජං ආසාය වප්පති,
ආසාය වාණිජා යන්ති සමුද්දං ධනහාරකා,
යාය ආසාය තිට්ඨාමි සා මෙ ආසා සමිජ්ඣතු.

පුනප්පුනඤ්චෙව වපන්ති බීජං, පුනප්පුනං වස්සති දෙවරාජා,
පුනප්පුනං ඛෙත්තං කසන්ති කස්සකා, පුනප්පුනං ධඤ්ඤ
මුපෙති රට්ඨං.

පුනප්පුනං යාචනකා චරන්ති, පුනප්පුනං දානපතී දදන්ති,
පුනප්පුනං දානපතී දදිත්වා පුනප්පුනං සග්ගමුපෙන්ති ඨානං.

වීරෙ හවෙ සත්තයුගං පුනෙති යස්මිං කුලෙ ජායති භූරිපඤ්ඤො
මඤ්ඤාමහං සක්කති දෙවදෙවො, තයාභිජාතො මුනිසච්චනාමො

සුද්ධොදනො නාම පිතා මහෙසිනො බුද්ධස්ස මාතා පන
මායනාමා
යා බොධිසත්තං පරිහරිය කුච්ඡිනා කායස්ස භෙදා තිදිවම්හි
මොදති,

සා ගොතමී කාලකතා ඉතො චුතා දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතා
සා මොදති කාමගුණෙහි පඤ්චහි පරිවාරිතා දෙවගණෙහි
තෙහි”ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ “**අඞ්ගාරිනො**”ති: අඞ්ගාරානි වියාති **අඞ්ගාරානි**, රත්තපවාළ වණ්ණානි රුක්ඛානං පුප්ඵපල්ලවානි තානි එතෙසං සන්තීති අඞ්ගාරිනො අභිලොහිතකුසුමකිසලයෙහි අඞ්ගාරවුට්ඨිසම්පරිකිණ්ණා වියාති අත්ථො. “**ඉදානි**”ති: ඉමස්මිං කාලෙ. “**දුමා**”ති: රුක්ඛා. “**භදන්ත**”ති: භද්දං අන්තො එතස්සාති භදන්තොති එකස්ස දකාරස්ස ලොපං කත්වා වුච්චති. ගුණවිසෙසයුත්තො, ගුණවිසෙසයුත්තානං ච අග්ගභූතො සත්ථා, තස්මා භදන්තෙති සත්ථු ආලපනමෙව; පච්චත්තවචනඤ්චෙතං එකාරන්තං, සුකටෙ පටිකම්මෙ සුඛෙ දුක්ඛෙ ජීවෙති ආදීසු විය. ඉධ පන සම්බොධනත්ථෙ දට්ඨබ්බං. තෙන වුත්තං භදන්තෙති ආලපනන්ති. භද්දසද්දෙන සමානත්ථං පදන්තරමෙකන්තිපි කෙචි. ඵලානි එසන්තීති ඵලෙසිනො. අචෙතනෙ හි සචෙතනකිරියං ආරොපෙත්වා වොහරන්ති, යථා කූලං පතිතුකාමන්ති. ඵලානි ගහෙතුං ආරද්ධා සම්පත්තිඵලගහණ කාලාති අත්ථො. “**ඡදනං විප්පහාය**”ති: පුරාණපණ්ණානි පජහිත්වා, සංසීනපණ්ඩුපලාසාති අත්ථො. ‘**තෙ**’ති: තෙ දුමා “**අච්චිමන්තොව පභාසයන්ති**”ති: දීපසිඛාවන්තො විය ජලිතඅග්ගි විය ච ඔභාසයන්ති සබ්බා දිසාති අධිප්පායො. “**සමයො**”ති: කාලො අනුගණ්හණායාති වචනසෙසො. “**මහාවීර**”ති: මහාවික්කන්ත. “**භාගී රසාන**”න්ති: අත්ථරසාදීනං භාගී. වුත්තඤ්හෙතං ධම්මසෙනාපතිනා:–“භාගී වා භගවා අත්ථරසස්සා”ති ආදි. මහාවීර භාගීති ච ඉදම්පි වචනං සම්බොධනවචනං දට්ඨබ්බං.‘“**භගීරසාන**”න්ති: පන පාඨෙ භගීරථො නාම ආදිරාජාති ජානිතබ්බං. සජාතිතාය සාකියා භගීරථා තෙසං භගීරථානං උපකාරත්ථං ඉති අධිප්පායො. “**දුමානි**”ති: ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. “දුමා රුක්ඛා”ති අත්ථො. “**සමන්තතො සබ්බා දිසා පවන්ති**”ති: සමන්තතො

සබ්බභාගතො සබ්බාදිසාසු ච ඵුල්ලානි තථා ඵුල්ලත්තා එව සබ්බා දිසා පවන්ති ගන්ධං විස්සජ්ජෙන්ති. **"ආසසානා"**ති: ආසිංසන්තා ගාහිතු කාමා, එවං රුක්ඛසොභාය ගමනමග්ගස්ස රාමණෙය්‍යකං **දස්සෙත්වා** ඉදානි **"නෙවාතිසීත"**න්ති ආදිනා උතුසම්පත්තිං දස්සෙති. **"සුභා"**ති: නාතිසීත නාතිඋණ්හභාවෙනෙව සුඛා ඉට්ඨා. **"උතු අද්ධනියා"**ති: අද්ධානගමනයොග්ගා උතු **"පස්සන්තු තං සාකියා කොලියා පච්ඡාමුඛං රොහිණිං තාරයන්ත"**න්ති: රොහිණී නාම නදී සාකියකොලියජන පදානං අන්තරෙ උත්තරදිසතො දක්ඛිණාමුඛා සන්දති රාජගහඤ්ච තස්ස පුරත්ථිමදක්ඛිණාය දිසාය තස්මා රාජගහතො කපිලවත්ථුං ගන්තුං තං නදිං තරන්තා පච්ඡාමුඛා හුත්වා තරන්ති. තෙනාහ.-පස්සන්තු තං-පෙ-තාරයන්ත"න්ති. භගවන්තං පච්ඡාමුඛං රොහිණිං නාම නදිං අතික්කමන්තං සාකියකොලියජනපදවාසිනො පස්සන්තූති කපිල වත්ථු ගමනාය භගවන්තං ආයාචන්තො උස්සාහෙති. ඉදානි අත්තනො පත්ථිතං උපමාහි පකාසෙන්තො "ආසාය කසතෙ"ති ගාථමාහ. **"ආසාය කසතෙ ඛෙත්ත"**න්ති: කස්සකො කසන්තො ඛෙත්තං ඵලා සාය කසති බීජං ආසාය වපති කසිත්වා ච වපන්තො ඵලාසාය එව බීජං වපති නික්ඛිපති. **"ආසාය වාණිජා යන්ති"**ති: ධනහාරකා වාණිජා ධනාසාය සමුද්දං තරිතුං දෙසං උපගන්තුං සමුද්දං නාවාය යන්ති ගච්ඡන්ති. **"යාය ආසාය තිට්ඨාමි"**ති: අහම්පි යාය ආසාය පත්ථ නාය භගවා තුම්හාකං කපිලපුරගමනාය පත්ථනාය ඉධ තිට්ඨාමි, සා මෙ ආසා සමිජ්ඣතු තුම්හෙහි කපිලවත්ථුං ගන්තබ්බන්ති වදති. ආසාය සදිසතාය චෙත්ථ කත්තුකාම්‍යතාඡන්දං ආසාති ආහ. ගමනමග්ග සංවණ්ණනාදීසු අනෙකවාරං යාචනාය කාරණං දස්සෙතුං "පුනප්පු න"න්ති ආදි වුත්තං. තස්සත්ථො:-සකිං වුත්තමත්තෙන වා අසම්පජ්ජ මානෙ කස්සකා පුනප්පුනං දුතියම්පි තතියම්පි බීජානි වපන්ති, පජ්ජුන්නො දෙවරාජාපි එකවාරමෙව අවස්සිත්වා පුනප්පුනං කාලෙන කාලං වස්සති, කස්සකාපි එකවාරමෙව අකසිත්වා සස්සසම්පත්ති අත්ථං පංසුං කද්දමං මුදුං වා කාතුං ඛෙත්තං පුනප්පුනං කසන්ති එකවාර මෙව ධඤ්ඤසංගහං කත්වා අලමෙත්තාවතාති අපරිතුස්සන්තො කොට්ඨාගාරාදීසු පටිසාමනවසෙන මනුස්සෙහි උපනීයමානං පුනප්පු නං සාලිආදිධඤ්ඤං රට්ඨං උපෙති උපගච්ඡති, යාචකාපි යාචන්තා පුනප්පුනං කුලානි චරන්ති උපගච්ඡන්ති, න එකවාරමෙව යාචනා පන තෙසං පුනප්පුනං දානපතී දදන්ති, න සකිං යෙව තථා පන දෙය්‍යධම්මං දානපතී දදිත්වා දානමයං පුඤ්ඤං උපචිණිත්වා පුනප්පුනං අපරාපරං සග්ගමුපෙන්ති ඨානං, පටිසන්ධිවසෙන දෙවලොකං උප ගච්ඡන්ති, තස්මා අහං පුනප්පුනං යාචාමි භගවා මයහං මනොරථං මත්ථකං පාපෙහීති අධිප්පායො. ඉදානි යදත්ථං සත්ථාරං කපිලවත්ථු ගමනං යාචති තං දස්සෙතුං "වීරො හවෙ"ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො:- වීරො විරියවා මහාවික්කන්තො භූරිපඤ්ඤො මහාපඤ්ඤො පුරිසො යස්මිං කුලෙ ජායති නිබ්බත්තති තත්ථ හවෙ එකංසෙන සත්තයුගං

සත්තපුරිසයුගං යාව සත්තමං පිතාමහායුගං[1] සම්මාපටිපත්තියා පුනෙති සොධෙතීති ලොකවාදෙ අතිවාදෙ අඤ්ඤසු, භගවා පන සබ්බසං දෙවානං උත්තමදෙවතාය දෙවදෙවො පාපා නිවාරණෙන කල්‍යාණෙ පතිට්ඨාපනෙන තතො පරම්පි සොධෙතුං සක්කති සක්කොතීති මඤ්ඤාමි අහං. කස්මා? භයාභිජාතො මුනි සච්චනාමො, යස්මා තයා සත්ථාරා අරියාය ජාතියා ජාතො මුනිභාවො මුනි වා සමානො අත්තහිත පරහිතානං ඉධලොකපරලොකානං ච මුනනට්ඨෙන මුනීති අවිතථ නාමො මුනි සමානවා මුනි පබ්බජිතා ඉසීති අවිතථනාමො තයා ජාතො තස්මා සත්තානං එකන්තහිතපටිලාභහෙතු භාවතො භගවා තව තත්ථ ගමනං යාචාමීති අත්ථො. ඉදානි සත්තයුගන්ති වුත්තෙන පිතු යුගං දස්සෙතුං "සුද්ධොදනො නාමා"ති ආදි වුත්තං. සුද්ධං ඔදනං ජීවිතං එතස්සාති සුද්ධොදනො බුද්ධපිතා හි එකංසතො සුවිසුද්ධකාය වචීමනොසමාචාරෙ සුවිසුද්ධාජීවො හොති තථා අභිනීහාර සම්පන්නත්තා. "**මායා**"ති: කුලරූපසීලාචාරාදිසම්පත්තියා ඤාතිමිත්තා දීහි මායාහීති වත්තබ්බගුණතාය මායාති ලද්ධනාමා "**පරිහරියා**"ති: ධාරෙත්වා "**කායස්ස භෙදා**"ති: සදෙවකස්ස ලොකස්ස චෙතියසදිසස්ස අත්තනො කායස්ස විනාසතො උද්ධං "**තිදිවම්හී**"ති: තුසිතදෙව ලොකෙ "**සා**"ති: මායා දෙවී "**ගොතමී**"ති ගොත්තෙන තං කිත්තෙති. "**දිබ්බෙහි කාමෙහී**"ති: තුසිතභවනපරියාපන්නෙහි දිබ්බෙහි වත්ථුකාමෙහි "**සමඞ්ගීභූතා**"ති: සමන්නාගතා "**කාමගුණෙහී**"ති: කාමකොට්ඨාසෙහි "කාමෙහී"ති වත්වා පුන "කාමගුණෙහී"ති වචනෙන අනෙක භාගෙහි වත්ථුකාමෙහි පරිචාරියතීති දීපෙති. "**තෙහී**"ති: තස්මිං දෙව නිකායෙ නිබ්බත්තෙහි තුසිතගණෙහි තෙහි වා කාමගුණෙහි සමඞ්ගී භූතා, පරිවාරිතාති ච ඉත්ථිලිඞ්ගනිද්දෙසො පුරිමත්තභාවසිද්ධං ඉත්ථි භාවං දෙවතාභාවං වා සන්ධාය කතො. දෙවූපපත්ති පන පුරිසභාවෙ නෙව ජාතා. එවං ථෙරෙන යාචිතො භගවා තත්ථ ගමනෙ බහුන්නං විසෙසාධිගමං දිස්වා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො රාජගහතො අතු රිතචාරිකාවසෙන කපිලවත්ථුගාමිමග්ගං පටිපජ්ජි. ථෙරො ඉද්ධියා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො ආකාසෙ ඨිතො අදිට්ඨපුබ්බං වෙසං දිස්වා රඤ්ඤා "කොසි ත්ව"න්ති පුච්ඡිතො "සචෙ අමච්චපුත්තා තයා භගවතො සන්තිකං පෙසිතා කිං මං න ජානාසි එවං පන ජානා හී"ති දස්සෙන්තො:–

"බුද්ධස්ස පුත්තොම්හි අසය්හසාහිනො අඞ්ගීරසස්සප්පටිමස්ස තාදිනො
පිතු පිතා මය්හං තුවංසි සක්ක ධම්මෙන මෙ ගොතම අය්‍යකොසී"ති

ඔසානගාථමාහ.

තත්ථ "**බුද්ධස්ස පුත්තොම්හී**"ති: සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස උරෙ ජාත තාය ඔරසපුත්තොම්හි "**අසය්හසාහිනො**"ති: අභිසම්බොධිතො

1. සී. IV. පිතුමහායුගං.

පුබ්බෙ ඨපෙත්වා මහාබොධිසත්තං අඤ්ඤෙහි සහිතුං වහිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හස්ස සකලස්ස බොධිසම්භාරස්ස මහාකාරුඤ්ඤාධිකාරස්ස ච සහනතො වහනතො තතොපරම්පි අඤ්ඤෙහි සහිතුං අභිභවිතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අසය්හානං පඤ්චන්නං මාරානං සහනතො අභිභවනතො ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිආදිවිභාගාවබොධනෙන යථාරහං වෙනෙය්‍යානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි අනුසාසනීසංඛාතස්ස අඤ්ඤෙහි අසය්හස්ස බුද්ධකිච්චස්ස සහනතො තත්ථ වා සාධුකාරී භාවතො අසය්හ සාහිනො. "**අඞ්ගීරසස්සා**"ති: අඞ්ගීකතසීලාදිසම්පත්තිකස්ස, අඞ්ගමඞ්ගෙහි නිච්ඡරණකඔභාසස්සාති අපරෙ. කෙචි පන අඞ්ගීරසො සිද්ධත්ථොති ද්වෙ නාමානි පිතරායෙව ගහිතානීති වදන්ති. "**අප්පටිමස්සා**"ති: අනූපමස්ස, ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදී ලක්ඛණසම්පත්තියා තාදිනො. "**පිතු පිතා මය්හං තුවංසී**"ති: අරියජාතිවසෙන මය්හං පිතු සම්මාසම්බුද්ධස්ස ලොකවොහාරෙන ත්වං පිතා අසි. "**සක්කා**"ති: ජාතිවසෙන රාජානං ආලපති. "**ධම්මෙනා**"ති: සභාවෙන අරියජාති ලොකියජාතීති ද්වින්නං ජාතීනං සභාවසමොධානෙන "**ගොතමා**"ති: රාජානං ගොත්තෙන ආලපති. "**අය්‍යකොසී**"ති: පිතාමහො අසි. එත්ථ ච බුද්ධස්ස පුත්තොම්හීති ආදිං වදන්තො ථෙරො අඤ්ඤං ව්‍යාකාසි. එවං පන අත්තානං ජානාපෙත්වා හට්ඨතුට්ඨෙන රඤ්ඤා මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසස්ස භොජනස්ස පත්තං පූරෙත්වා දින්නෙ ගමනාකාරං දස්සෙසි. කස්මා ගන්තුකාමත්ථ භුඤ්ජථාති ච වුත්තෙ "සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමී"ති. "කහං පන සත්ථා"ති? "වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්හාකං දස්සනත්ථාය මග්ගං පටිපන්නො"ති. තුම්හෙ ඉමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා "යාව මම පුත්තො ඉදං නගරං සම්පාපුණාති තාවස්ස ඉතොව පිණ්ඩපාතං හරථා"ති. ථෙරො භත්තකිච්චං කත්වා රඤ්ඤො පරිසාය ච ධම්මං කථෙත්වා සත්ථු ආගමනතො පුරෙතරමෙව සකලරාජනිවෙසනං රතනත්තයෙ අභිප්පසන්නං කරොන්තො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව සත්ථු ආහරිතබ්බභත්තපුණ්ණං පත්තං ආකාසෙ විස්සජ්ජෙත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං උපනාමෙත්වා සත්ථු හත්ථෙ ඨපෙසි. සත්ථා තං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි. එවං සට්ඨියොජනං මග්ගං දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡන්තස්ස සත්ථු රාජගෙහතොව භත්තං ආහරිත්වා අදාසි. අථ නං භගවා "මය්හං පිතු මහාරාජස්ස සකලනිවෙසනං පසාදෙසී"ති කුලප්පසාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසීති.

කාළුදායිත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**පුරතො පච්ඡතො වාපී**"ති ආයස්මතො **එකවිහාරියත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **කස්සපදසබලස්ස** කාලෙ කුලගෙහෙ

නිබ්බායිත්වා විසඤ්ඤිතං පතෙන්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විවෙකවාසං වසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භගවති පරිනිබ්බුතෙ ධම්මාසොකරඤ්ඤො කණිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්ති. අසොකමහාරාජා කිර සත්ථු පරිනිබ්බානතො වීසානං වස්සසතානං උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ සකලජම්බුදීපෙ එකරජ්ජාභිසෙකං පත්වා අත්තනො කනිට්ඨං තිස්සකුමාරං උපරජ්ජෙ ඨපෙත්වා කෙන උපායෙන තං සාසනෙ අභිප්පසන්නං අකාසි? සො එකදිවසං මිගවං ගතො අරඤ්ඤෙ යොනකමහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං හත්ථිනාගෙන සාලසාඛං ගහෙත්වා බීජියමානං නිසින්නං දිස්වා සඤ්ජාතපසාදො "අහො වතාහම්පි මහාථෙරො විය පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරෙය්‍ය"න්ති චින්තෙසි. ථෙරො තස්ස චිත්තාචාරං ඤත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා අසොකාරාමෙ පොක්ඛරණියා අභිජ්ජමානෙ උදකෙ ඨත්වා චීවරඤ්ච උත්තරාසඞ්ගඤ්ච ආකාසෙ ඔලග්ගෙත්වා න්හායිතුං ආරභි. කුමාරො ථෙරස්ස ආනුභාවං දිස්වා අභිප්පසන්නො අරඤ්ඤතො නිවත්තිත්වා රාජගෙහං ගන්ත්වා පබ්බජිස්සාමීති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තං අනෙකප්පකාරං යාචිත්වා පබ්බජ්ජාධිප්පායං නිවත්තෙතුං නාසක්ඛි. සො උපාසකො හුත්වා පබ්බජ්ජාසුඛං පත්ථෙන්තො:-

"පුරතො පච්ඡතොවාපි අපරො චෙ[1] න විජ්ජති,
අතීව ඵාසු භවති එකස්ස වසතො වනෙ.

හන්ද එකො ගමිස්සාමි අරඤ්ඤං බුද්ධවණ්ණිතං
ඵාසුං එකවිහාරිස්ස පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො.

යොගිපීතිකරං රම්මං මත්තකුඤ්ජරසෙවිතං
එකො අත්තවසී ඛිප්පං පවිසිස්සාමි කානනං.

සුපුප්ඵිතෙ සීතවනෙ සීතලෙ ගිරිකන්දරෙ
ගත්තානි පරිසිඤ්චිත්වා චඞ්කමිස්සාමි එකකො.

එකාකියො අදුතියො රමණීයෙ මහාවනෙ
කදාහං විහරිස්සාමි කතකිච්චො අනාසවො.

එවමෙම කත්තුකාමස්ස අධිප්පායො සමිජ්ඣතු;
සාධයිස්සාම්‍යහං යෙව, නාඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස කාරකො"ති

ඉමා ඡ ගාථා අභාසි.

තත්ථ "පුරතො පච්ඡතො වා"ති: අත්තනො පුරතො වා පච්ඡතොවා වාසද්දස්ස විකප්පනත්ථතා පස්සතො වා, අපරො අඤ්ඤො ජනො න විජ්ජති චෙ අතීව අතිවිය ඵාසු චිත්තසුඛං භවති එකවිහාරී

---

1. ම I & IV..මෙ.

භාවෙන එකස්ස අසහායස්ස **"වනෙ වසන්තො"**ති: චිරපරිචිණ්ණෙන විවෙකජ්ඣාසයෙන ආකඞ්ඛියමානහදයො සො රත්තින්දිවං මහාජනපරිස්සයතො සංගණිකාවිහාරං නිබ්බින්දන්තො විවෙකසුඛඤ්ච බහුමඤ්ඤන්තො වදති. **"හන්ද"**ති: වචස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො; තෙන ඉදානි සාසිරමානස්ස අරඤ්ඤගමනස්ස නිච්ඡිතභාවමාහ. **"එකො ගමිස්සාමී"**ති: "සුඤ්ඤාගාරෙ ඛො ගහපති තථාගතා අභිරමන්තී"ති ආදිවචනතො බුද්ධෙහි වණ්ණිතං පසත්ථං අරඤ්ඤං එකො අසහායො ගමිස්සාමි, වාසාධිප්පායෙන උපගච්ඡාමි. යස්මා ඵාසු විහාරිස්ස ඨානාදීසු අසහායභාවෙන එකවිහාරිස්ස නිබ්බානං පතිපෙසිතචිත්තතාය පහිතත්තස්ස අධිසීලසික්ඛාදි තිස්සො සික්ඛා සික්ඛතො භික්ඛුනො අරඤ්ඤං ඵාසුවිහාරං ඉට්ඨං සුඛාවහන්ති අත්ථො. **"යොගිපීතිකර"**න්ති: යොගීනං භාවනාය යුත්තප්පයුත්තානං අප්පසද්දාදිභාවෙන ඣානවිපස්සනාදිපීතිං ආවහන්තො යොගිපීතිකරං විසභාගාරම්මණාභාවෙන පටිසල්ලාණසාරුප්පතාය රම්මං **"මත්තකුඤ්ජරසෙවිත"**න්ති: මත්තවරවාරණචරිතං. ඉමිනාපි බ්‍රහාරඤ්ඤභාවෙ ජනවිවෙකංයෙව දස්සෙති. **"අජ්ඣවසී"**ති: ඉධ අත්ථොති සම්බන්ධමෙම්මා අධිප්පෙතො; කථන්නුඛො සො මෙ භවෙය්‍යාති තස්ස වසනතො. **"සුපුප්ඵිතෙ"**ති: සුට්ඨුපුප්පිතෙ **"සීතවනෙ"**ති: ඡායූදකසම්පත්තියා සීතෙ වනෙ, උභයෙනපි තස්ස රමණීයතංයෙව විභාවෙති. **"ගිරිකන්දරෙ"**ති: ගිරීනං අබ්භන්තරෙ කන්දරෙ කංහි උදකං තෙන දරිතං නින්නට්ඨානං කන්දරං නාම තාදිසෙ සීතලෙ ගිරිකන්දරෙ ඝම්මපරිතාපං විනොදෙන්තො අත්තනො ගත්තානි පරිසිඤ්චිත්වා නහායිත්වා **"චඞ්කමිස්සාමි එකකො"**ති: කත්ථචි අනායත්තවුත්තිතං දස්සෙති. **"එකාකියො"**ති: එකාකී අසහායො **"අදුතියො"**ති: තණ්හාසංඛාතදුතියාභාවෙන අදුතියො. තණ්හා හි පුරිසස්ස සබ්බදා අවිජහනට්ඨෙන දුතියා නාම. තෙනාහ භගවා:–
"තණ්හාදුතියො පොසො දීඝමද්ධාන සංසර"න්ති. **"එවමෙම කත්තුකාමස්සා"**ති: හන්ද එකො ගමිස්සාමීති ආදිනා වුත්තවිධිනා අරඤ්ඤභාවනාභියොගං කත්තුකාමස්ස මෙ **"අධිප්පායො සමිජ්ඣතූ"**ති:
"කදාහං විහරිස්සාමි කතකිච්චො අනාසවො"ති එවම්පවත්තො මනොරථො ඉජ්ඣතු සිද්ධිං පාපුණාතු අරහත්තප්පත්ති යස්මා ආසාදනමන්තෙන සිජ්ඣති නාපි අඤ්ඤෙන සාධෙතබ්බා තස්මා ආහ:–
"සාධයිස්සාමහංයෙව නාඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස කාරකො"ති: එවං උපරාජස්ස පබ්බජ්ජාය දළ්හනිච්ඡයතං ඤත්වා රාජා අසොකාරාමගමනීයං මග්ගං අලංකාරාපෙත්වා කුමාරං සබ්බාලංකාරවිභූසිතං මහතියා සෙනාය මහතා රාජානුභාවෙන විහාරං නෙසි. කුමාරො පධානඝරං ගන්ත්වා මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජි. අනෙකසතා මනුස්සා තං අනුපබ්බජිංසු. රඤ්ඤො භාගිනෙය්‍යො සංඝමිත්තාය සාමිකො අග්ගිබ්‍රහ්මාපි තමෙව අනුපබ්බජි. සො පබ්බජිත්වා ගටය තුවෙඨා අත්තනා කාතබ්බං පකාසෙන්තො:–

“එස බන්ධාමි සන්නාහං, පවිසිස්සාමි කානනං,
තතො න නික්ඛමිස්සාමි අප්පත්තො ආසවක්ඛයං.

මාලුතෙ උපවායන්තෙ සීතෙ සුරභිගන්ධිකෙ
අවිජ්ජං දලයිස්සාමි නිසින්නො නගමුද්ධනි.

වනෙ කුසුමසඤ්ඡන්නෙ පබ්භාරෙ නූන සීතලෙ
විමුත්තිසුඛෙන සුඛිතො රමිස්සාමි ගිරිබ්බජෙ”ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **“එසබන්ධාමි සන්නාහ”**න්ති: එසාහං විරියසඞ්ඛාතසන්නාහං බන්ධාමි කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛො විරියසන්නාහෙන සන්නය්හාමි. ඉදං වුත්තං හොති:- යථා නාම සූරො පුරිසො පච්චත්ථිකෙ පච්චුපට්ඨිතෙ තං ජෙතුකාමො අඤ්ඤං කිච්චං පහාය කවචපටිමුඤ්චනාදිනා යුද්ධාය සන්නය්හති යුද්ධභූමිඤ්ච ගන්ත්වා පච්චත්ථිකෙ අජෙත්වා තතො න නිවත්තති, එවමහම්පි කිලෙසපච්චත්ථිකෙ ජෙතුං ආදිත්තම්පි සීසං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා චතුබ්බිධසම්මප්පධානවිරියසන්නාහං සන්නාහාමි කිලෙසෙ අජෙත්වා කිලෙසවිජයයොග්ගං විවෙකට්ඨානං න විස්සජ්ජෙමීති. තෙන වුත්තං:-“පවිසිස්සාමි කානන”න්ති “තතො න නික්ඛමිස්සාමි අප්පත්තො ආසවක්ඛය”න්ති ච. “මාලුතෙ උපවායන්තෙ”ති ආදිනා අරඤ්ඤට්ඨානස්ස කම්මට්ඨානභාවනායොග්ගතං වදති. “රමිස්සාමි නූන ගිරිබ්බජෙ”ති යොජනා. පබ්බතපරික්ඛෙපෙ අභිරමිස්සාමි චඞ්කමාමි අනාගතත්තා පරිකප්පෙන්තො වදති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. එවං වත්වා ථෙරො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො උපජ්ඣායෙන සද්ධිං කලිඞ්ගරට්ඨං අගමාසි. තත්ථස්ස පාදෙ චම්මිකාබාධො උප්පජ්ජි. තං දිස්වා එකො වෙජ්ජො සප්පිං භන්තෙ පරියෙසථ තිකිච්ඡිස්සාමි නන්ති ආහ. ථෙරො සප්පිපරියෙසනං අකත්වා විපස්සනාය එව කම්මං කරොති. රොගො වඩ්ඪති; වෙජ්ජො ථෙරස්ස තත්ථ අප්පොස්සුක්කතං දිස්වා සයමෙව සප්පිං පරියෙසිත්වා ථෙරං අරොගං අකාසි. සො අරොගො හුත්වා නචි-රස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

“ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො
කස්සපො නාම ගොත්තෙන උප්පජ්ජි වදතං වරො.

නිප්පපඤ්චො නිරාලම්බො ආකාසසමමානසො
සුඤ්ඤතබහුලො තාදී අනිමිත්තරතො වසී

අසඞ්ගචිත්තො නික්ලෙසො අසංසට්ඨො කුලෙ ගණෙ
මහාකාරුණිකො වීරො විනයොපායකොවිදො

උය්‍යුත්තො පරකිච්චෙසු විනයන්තො සදෙවකෙ
නිබ්බානගමනං මග්ගං ගතිපඞ්කවිසොසනං

අමතං පරමස්සාදං ජරාමච්චුනිවාරණං
මහාපරිසමජ්ඣෙ සො නිසින්නො ලොකතාරණො

කරවීකරුතො නාථො බ්‍රහ්මඝොසො තථාගතො
උද්ධරන්තො මහාදුග්ගා විපන්නද්ධෙ අනායකෙ

දෙසෙන්තො විරජං ධම්මං දිට්ඨො මෙ ලොකනායකො.
තස්ස ධම්මං සුණිත්වාහං පබ්බජිං අනගාරියං,

පබ්බජිත්වා තදාවාහං චින්තෙන්තො ජිනසාසනං
එකකොව වනෙ රම්මෙ වසිං සංසග්ගපීළිතො.

සකායවූපකාසො මෙ හෙතුභූතො මහාභවි
මනසො වූපකාසස්ස සංසග්ගභයදස්සිනො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තම්පන පත්වා ථෙරෙ තත්ථ විහරන්තෙ රාජා කොවිධන පරිච්චාගෙන භොජකගිරිවිහාරං නාම කාරෙත්වා ථෙරං තත්ථ වාරෙසි. සො තත්ථ විහරන්තො පරිනිබ්බානකාලෙ:-

"සොහං පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො චන්දො පන්නරසො යථා
සබ්බාසවපරික්ඛීණො නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති

ඔසානගාථමාහ. සා උදානාතථාව, තදෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤා බ්‍යාකරණං අහොසීති.

එකවිහාරිකථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**අනාගතං යො පටිගච්ච පස්සති**"ති ආයස්මතො **මහාකප්පිනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර **පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ** හංසවතීනගරෙ කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං භික්ඛුඔවාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා තදත්ථං අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සො තත්ථ යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො පුරිසසහස්සගණජෙට්ඨකො හුත්වා ගබ්භසහස්සපටිමණ්ඩිතං මහන්තං පරිවෙණං කාරාපෙසි. තෙ සබ්බෙපි යාවජීවං කුසලං කත්වා තං උපාසකං ජෙට්ඨකං කත්වා සපුත්තදාරා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිංසු. තත්ථ ගණජෙට්ඨකො අම්හාකං සත්ථු නිබ්බත්තිතො පුරෙතරමෙව පච්චන්තදෙසෙ කුක්කුටනාමකෙ නගරෙ රාජගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස **කප්පිනො**ති නාමං අහොසි. සෙසපුරිසා තස්මිංයෙව නගරෙ අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙසු කප්පින

කුමාරෙ පිතුඅච්චයෙන ඡත්තං උස්සාපෙත්වා මහාකප්පිනරාජා නාම ජාතො. සො සුතවිත්තකතාය පාතොව චතූහි ද්වාරෙහි සීඝං දූතෙ පෙසෙති: “යත්ථ බහුස්සුතෙ පස්සථ, තතො නිවත්තිත්වා මය්හං ආරොචෙථා”ති. තෙන ච සමයෙන අම්හාකං සත්ථා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සාවත්ථියං උපනිස්සාය විහරති. තස්මිං කාලෙ සාවත්ථිවාසිනො වාණිජා සාවත්ථියං උට්ඨානකභණ්ඩං ගහෙත්වා තං නගරං ගන්ත්වා භණ්ඩං පටිසාමෙත්වා රාජානං පස්සිස්සාමාති පණ්ණාකාරහත්ථා[1] රඤ්ඤො ආරොචාපෙසුං. අථ රාජා පක්කොසාපෙත්වා නිය්‍යාතිත පණ්ණාකාරෙ වන්දිත්වා ඨිතෙ “කුතො ආගතත්ථා”ති පුච්ඡි. “සාවත්ථිතො දෙවා”ති. “කච්චි වො රට්ඨං සුභික්ඛං ධම්මිකො රාජා”ති? “ආම දෙවා”ති. “කීදිසො ධම්මො තුම්හාකං දෙසෙ ඉදානි පවත්තතී”ති? “තං දෙව න සක්කා උච්ඡිට්ඨමුඛෙන කථෙතු”න්ති. රාජා සුවණ්ණභිංකාරෙන උදකං දාපෙසි. තෙ මුඛං වික්ඛාලෙත්වා දසබලාභිමුඛා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “දෙව අම්හාකං දෙසෙ බුද්ධරතනං නාම උප්පන්න”න්ති ආහංසු. රඤ්ඤො ‘බුද්ධො’ති වචනෙ සුතමත්තෙයෙව සකලසරීරං ඵරමානා පීති උප්පජ්ජි. තතො “බුද්ධොති තාතා වදෙථා”ති ආහ. “බුද්ධොති බුද්ධොති දෙව වදාමී”ති තික්ඛත්තුං වදාපෙත්වා “බුද්ධොති පදං අපරිමාණ”න්ති තස්මිංයෙව පදෙ පසන්නො සතසහස්සං දත්වා “අපරං වදෙථා”ති පුච්ඡි. “ලොකෙ ධම්මරතනං නාම උප්පන්න”න්ති. තම්පි සුත්වා තථෙව සතසහස්සං දත්වා “අපරං වදෙථා”ති පුච්ඡි. “දෙව සංඝරතනං නාම උප්පන්න”න්ති. තම්පි සුත්වා තථෙව සතසහස්සං දත්වා “බුද්ධස්ස භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමී”ති තතො නික්ඛමි. අමච්චාපි තථෙව නික්ඛමිංසු. සො අමච්චසහස්සෙන සද්ධිං ගඞ්ගාතීරං පත්වා “සචෙ සත්ථා සම්මාසම්බුද්ධො ඉමෙසං අස්සානං ඛුරපිට්ඨම්පි මා තෙමෙතූ”ති සච්චාධිට්ඨානං කත්වා උදකපිට්ඨෙනෙව පූරගඞ්ගං නදිං අතික්කමිත්වා අපරම්පි අඩ්ඪයොජනවිත්ථාරං නදිං තථෙව අතික්කමිත්වා තතියං චන්දභාගං නාම මහානදිං පත්වා තම්පි තාව එවං සච්චකිරියාය අතික්කමි. සත්ථාපි තං දිවසං පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො “අජ්ජ මහාකප්පිනො තියොජනසතිකං රජ්ජං පහාය අමච්චසහස්සපරිවාරො මම සන්තිකෙ පබ්බජිතුං ආගමිස්සති, මයා තෙසං පච්චුග්ගමනං කාතුං යුත්ත”න්ති පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා භික්ඛුසංඝපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සයමෙව ආකාසෙන ගන්ත්වා චන්දභාගාය ගඞ්ගාය තීරෙ තෙසං උත්තරණතිත්ථස්ස අභිමුඛට්ඨානෙ මහානිග්‍රොධමූලෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නො ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙසි. තෙ තෙන තිත්ථෙන උත්තරන්තා බුද්ධරස්මියො ඉතො විතො විධාවන්තියො ඔලොකෙන්තා භගවන්තං දිස්වා “යං සත්ථාරං උද්දිස්ස මයං ආගතා, අද්ධා සො එසො”ති දස්සනෙනෙව නිට්ඨං ගන්ත්වා දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනමිත්වා පරමනිපච්චාකාරං

1. සී. I. පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා.

කරොන්තා භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු. රාජා ගොප්ඵකෙසු ගහෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං අමච්චසහස්සෙන. සත්ථා තෙසං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සද්ධිං පරිසාය අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරො නාම ජිනො සබ්බධම්මාන පාරගූ
උදිතො අජටාකාසෙ රවීව සරදම්බරෙ

වචනාභාය බොධෙති වෙනෙය්‍යපදුමානි සො,
කිලෙසපඞ්කං සොසෙති මතීරංසිව නායකො.

තිත්ථියානං යසො හන්ති ඛජ්ජොතාභං යථා රවි,
සච්චත්ථං පකාසෙති රතනංව දිවාකරො.

ගුණානං ආයතිභූතො රතනානංව සාගරො
පජ්ජුන්නො රිව භූතානි ධම්මමෙඝෙන වස්සති.

අක්ඛදස්සො තදා ආසිං නගරෙ හංසසව්හයෙ
උපෙච්ච ධම්මං අස්සොසිං ජලජුත්තරනාමිනො

ඔවාදකස්ස භික්ඛූනං සාවකස්ස ච තාදිනො
ගුණං පකාසයන්තස්ස තොසයන්තස්ස මෙ මනං.

සුත්වා පතීතො සුමනො නිමන්තෙත්වා තථාගතං
සසිස්සං භොජයිත්වාන තං ඨානං අභිපත්ථයිං.

තදා හාසි මහාභොගො හංසදුන්දුභිනිස්සරො
පස්සථෙතං මහාමත්තං විනිච්ඡයවිසාරදං

මං පාදමූලෙ පතිතං සමුග්ගතතනූරුහං
විම්හිතවණ්ණං පීතියා පසන්නනයනානනං

පරිවාරෙන මහතා රජ්ජයන්තං මහායසං.
එසො කතාවිනො ඨානං පත්ථෙති මුදිතාසයො;

ඉමිනා පිණ්ඩපාතෙන චෙතනා පණිධීහි ච
කප්පසතසහස්සානි නූපපජ්ජති දුග්ගතිං.

දෙවෙසු දෙවසොභග්ගං මනුස්සෙසු මහන්තතං
අනුභොත්වාවසෙසෙන නිබ්බානං පාපුණිස්සති.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති

තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො
කප්පිනො නාම නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

තතොහං සුකතං කාරං කත්වාන ජිනසාසනෙ
ජහිත්වා මානුසං දෙහං තුසිතං අගමාසහං.

දෙවමානුසරජ්ජානි සතසො අනුසාසිය
බාරාණසිං සමාපන්නො ජාතො කොලියජාතියා.

සහස්සපරිවාරෙන සපජාපතිකො අහං
පඤ්චපච්චෙකබුද්ධානං සතානං සමුපට්ඨහිං,

තෙමාසං භොජයිත්වාන පච්ඡා දම්හ තිචීවරං.
තතො චුතා මයං සබ්බෙ අහුම්හ තිදසූපගා.

පුන සබ්බෙ මනුස්සත්තං අගමිම්හ තතො චුතා;
කුක්කුටම්හි පුරෙ ජාතා හිමවන්තස්ස පස්සතො;

කප්පිනො නාමහං ආසිං රාජපුත්තො මහායසො;
සෙසාමච්චකුලෙ ජාතා මමෙව පරිවාරයුං.

මහාරජ්ජසුඛප්පත්තො සබ්බකාමසමිද්ධිමා
වාණිජෙහි සමක්ඛාතං බුද්ධුප්පාදමථො සුණිං.

බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පන්නො අසමො අප්පටිපුග්ගලො
සො පකාසෙති සද්ධම්මං අමතං සුඛමුත්තමං,

සුයුත්තා තස්ස සිස්සා ච සුමුත්තා ච අනාසවා.
සුත්වානෙසං සුවචනං සක්කරිත්වාන වාණිජෙ

විහාය රජ්ජං සාමච්චො නික්ඛමිං බුද්ධමාමකො.
නදිං දිස්වා මහාචන්දං පූරිතං සමතිත්තිකං

අප්පතිට්ඨං අනාලම්බං දුත්තරං ඕඝවාහිනිං,
ගුණං සරිත්වා බුද්ධස්ස සොත්ථිනා සමතික්කමිං.

භවසොතං සචෙ බුද්ධො තිණ්ණො ලොකන්තගූ විදූ
එතෙන සච්චවජ්ජෙන ගමනං මෙ සමිජ්ඣතු.

යදි සන්තිගමො මග්ගො මොක්ඛො චච්චන්තිකං සුඛං
එතෙන සච්චවජ්ජෙන ගමනං මෙ සමිජ්ඣතු.

සංඝො චෙ තිණ්ණකන්තාරො පුඤ්ඤක්ඛෙත්තමනුත්තරං
එතෙන සච්චවජ්ජෙන ගමනං මෙ සමිජ්ඣතු.

සහාකතෙ[1] සච්චවරෙ මග්ගානුපගතං ජලං
තතො සුඛෙන උත්තිණ්ණො නදීතීරෙ මනොරමෙ

නිසින්නං අද්දසං බුද්ධං උදෙන්තංව පභඞ්කරං
ජලන්තං හෙමසෙලංව දීපරුක්ඛංව ජොතිකං

1. සී. IV. සහාකතෙ.

සසිංව තාරාසහිතං සාවකෙහි පුරක්ඛතං
වාසවං විය වස්සන්තං දෙසන්තං ජලදං තදා.

වන්දිත්වාන සහාමච්චො එකමන්තං උපාවිසිං.
තතො නො ආසයං ඤත්වා බුද්ධො ධම්මමදෙසයි.

සුත්වාන ධම්මං විමලං අවොචුම්හ මයං ජිනං
පබ්බාජෙහි මහාවීර නිබ්බාණං පිහයෙම්හං.

ස්වාක්ඛාතො භික්ඛවෙ ධම්මො දුක්ඛන්තකරණාය වො
චරථ බ්‍රහ්මචරියං ඉච්චාහ මුනිසුත්තමො.

සහ වාචාය සබ්බෙපි භික්ඛවො සංවුතා මයං
අහුම්හ උපසම්පන්නා සොතාපන්නා ච සාසනෙ.

තතො ජෙතවනං ගන්ත්වා අනුසාසි විනායකො,
අනුසිට්ඨො ජිනෙනාහං අරහත්තං අපාපුණිං.

තතො භික්ඛුසහස්සන්තං අනුසාසිමහං තදා.
මම අනුසාසනකරා තෙපි ආසුං අනාසවා.

ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං;
භික්ඛුඔවාදකානග්ගො කප්පිනොති මහාජනො.

සතසහස්සෙ කතං කම්මං ඵලං දස්සෙසි මෙ ඉධ;
සුමුත්තො සරවෙගොව කිලෙසෙ ඣාපයිං මම.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පත්වා පන තෙ සබ්බෙ සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචිංසු. සත්ථා තෙ "එථ භික්ඛවො"ති ආහ. සා ච තෙසං පබ්බජ්ජූපසම්පදා අහොසි. සත්ථා භික්ඛුසහස්සං ආදාය ආකාසෙන ජෙතවනං අගමාසි. අථෙකදිවසං භගවා තස්ස අන්තෙවාසිකෙ භික්ඛූ ආහ. "කච්චි භික්ඛවෙ කප්පිනො භික්ඛූ වො ධම්මං දෙසෙතී"ති? "න භගවා දෙසෙති, අප්පොස්සුක්කො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරමනුයුත්තො විහරති, ඔවාදමත්තම්පි න දෙතී"ති. සත්ථා ථෙරං පක්කොසාපෙත්වා "සච්චං කිර ත්වං කප්පින අන්තෙවාසිකානං ඔවාදමත්තම්පි න දෙසී"ති? "සච්චං භගවා"ති. "බ්‍රාහ්මණ මා එවං කරි, අජ්ජපට්ඨාය උපගතානං ධම්මං දෙසෙහී"ති. "සාධු භන්තෙ"ති ථෙරො සත්ථුවචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා එකොවාදෙනෙව පන සහස්සං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. තෙන නං සත්ථා පටිපාටියා අත්තනො සාවකෙ ථෙරෙ ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො භික්ඛුඔවාදකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි.

අථෙකදිවසං ථෙරො භික්ඛුනියො ඔවදන්තො:–

"අනාගතං යො පටිගච්ච පස්සති හිතඤ්ච අත්ථං අහිතඤ්ච තං ද්වයං
විද්දෙසිනො තස්ස හිතෙසිනො වා රන්ධං න පස්සන්ති සමෙක්ඛමානා.

ආනාපානසතී යස්ස පරිපුණ්ණා සුභාවිතා
අනුපුබ්බං පරිචිතා යථාබුද්ධෙන දෙසිතා,
සොමං ලොකං පභාසෙති අබ්භා මුත්තොව චන්දිමා.

ඔදාතං වත මෙ චිත්තං අප්පමාණං සුභාවිතං
නිබ්බිද්ධං පග්ගහීතඤ්ච සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා.

ජීවතෙ වාපි සප්පඤ්ඤො අපි විත්තපරික්ඛයො,
පඤ්ඤාය ච අලාභෙන විත්තවාපි න ජීවති.

පඤ්ඤා සුතවිනිච්ඡිනී, පඤ්ඤා කිත්තිසිලොකවඩ්ඪනී,
පඤ්ඤාසහිතො නරො ඉධ අපි දුක්ඛෙසු සුඛානි වින්දති.

නායං අජ්ජතනො ධම්මො නච්ඡෙරො නපි අබ්භුතො:
යත්ථ ජායෙථ මීයෙථ; තත්ථ කිං විය අබ්භුතං.

අනන්තරං හි ජාතස්ස ජීවිතා මරණං ධුවං;
ජාතා ජාතා මරන්තිධ, එවංධම්මා හි පාණිනො.

නහෙතදත්ථාය මතස්ස හොති යං ජීවිතත්ථං පරපොරිසානං
මතම්හි රුණ්ණං; න යසො න ලොක්‍යං, න වණ්ණිතං සමණ
බ්‍රාහ්මණෙහි

චක්ඛුං සරීරං උපහන්ති රුණ්ණං, නිහීයති වණ්ණබලං මතී ච,
ආනන්දිනො තස්ස දිසා භවන්ති, හිතෙසිනො නාස්ස සුඛී භවන්ති.

තස්මා හි ඉච්ඡෙය්‍ය කුලෙ වසන්තෙ මෙධාවිනොචෙව බහුස්සුතෙ ච
යෙසං හි පඤ්ඤාවිභවෙන කිච්චං තරන්ති නාවාය නදිංව පුණ්ණ"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**අනාගත**"න්ති: න ආගතං අනාවිභූතන්ති අත්ථො. "**පටිගච්චා**"ති: පුරෙතරංයෙව "**පස්සතී**"ති: ඔලොකෙති. "**අත්ථ**"න්ති: කිච්චං. "**තං ද්වය**"න්ති: හිතාහිතං. "**විද්දෙසිනො**"ති: අමිත්තා "**රන්ධ**"න්ති: ඡිද්දං. "**සමෙක්ඛමානා**"ති: ගවෙසන්තා. ඉදං වුත්තං හොති:–පුග්ගලො අත්තනො හිතාවහං අහිතාවහං තදුභයඤ්ච අත්ථං කිච්චං අනාගතං අසම්පත්තං පුරෙතරංයෙව පඤ්ඤාචක්ඛුනා අගං විය පස්සති වීමංසති විචාරෙති තස්ස අමිත්තා වා අහිතජ්ඣාසයෙන මිත්තාවා හිතජ්ඣාසයෙන රන්ධං ගවෙසන්තා පස්සන්ති; තාදිසො පඤ්ඤවා පුග්ගලො අච්ඡිද්දවුත්ති. තස්මා තුම්හෙහි තථාරූපෙහි භවිතබ්බන්ති. ඉදානි ආනාපානසතිභාවනාය ගුණං දස්සෙන්තො තත්ථ තෙ නියොජෙතුං "ආනාපානසතී යස්සා"ති දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ '**ආන**'න්ති: අස්සාසො '**පාන**'න්ති: පස්සාසො අස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණා සති, ආනාපානසතිසීසෙන චෙත්ථ තංසම්පයුත්තා සමාධිභාවනා අධිප්පෙතා. '**යස්සා**'ති: යස්ස යොගිනො. "**පරිපුණ්ණා සුභාවිතා**"ති: චතුන්නං සතිපට්ඨානානං සොළසන්නඤ්ච ආකාරානං පාරිපූරියා සබ්බසො **පුණ්ණා** සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං විජ්ජාවිමුත්ති

තඤ්ච පාරිපූරියා සුවඩ්ඪභාවිතා වඩ්ඪිතා අනුපුබ්බං පරිචිතා. "**යථා බුද්ධෙන දෙසිතා**"ති: "සො සතො අස්සසතී"ති ආදිනා යථා භගවතා දෙසිතා තථා අනුපුබ්බං අනුක්කමෙන පරිචිතා ආසෙවිතා භාවිතා. "**සොමං ලොකං පභාසෙති අබ්භාමුත්තොව චන්දිමා**"ති: සො යොගාවචරො යථා අබ්භාදිඋපක්කිලෙසා විමුත්තො චන්දො චන්දාලොකෙන ඉමං ඔකාසලොකං පභාසෙති එවං අවිජ්ජාදිඋපක්කිලෙස විමුත්තො ඤාණාලොකෙන අත්තසන්තානපතිතං පරසන්තානපතිතඤ්ච සංඛාරලොකං පභාසෙති පකාසෙති, තස්මා තුම්හෙහි ආනාපානසති භාවෙතබ්බාති අධිප්පායො. ඉති අත්තානං නිදස්සනං කත්වා භාවනාභියොගස්ස ඵලං දස්සෙන්තො "ඔදාතං වත මෙ චිත්තන්"ති තතියං ගාථමාහ. තස්සත්ථො:-නීවරණමලවිගමතො ඔදාතං විසුද්ධං වත මම චිත්තං, යථා පමාණකරා රාගාදයො පහීනා අප්පමාණඤ්ච නිබ්බාණං පච්චක්ඛං කතං අහොසි තථා භාවිතත්තා අප්පමාණං විපුලං භාවිතං තතො එව චත්තාරි සච්චානි පටිවිජ්ඣිත්වාති සකලසංකිලෙසං පච්චක්ඛතො නිග්ගහිතඤ්ච කත්වා දුක්ඛාදිකා පුබ්බන්තාදිකා ච දිසා ඔභාසතෙ තත්ථ විතිණ්ණකංඛත්තා සබ්බධම්මෙසු විගතසම්මොහත්තා ච, තස්මා තුම්හෙහිපි එවං චිත්තං භාවෙතබ්බන්ති දස්සෙති. යථා භාවනාමයා පඤ්ඤා චිත්තමලවිසොධනාදිනා පුරිසස්ස බහුකාරා එවං ඉතරාපීති දස්සෙන්තො "ජීවතෙවාපි සප්පඤ්ඤො"ති චතුත්ථං ගාථමාහ. තස්සත්ථො:-පරික්ඛීණධනොපි සප්පඤ්ඤජාතිකො ඉතරීතරසන්තොසෙන සන්තුට්ඨො අනවජ්ජාය ජීවිකාය ජීවතියෙව තස්ස හි ජීවිතං ජීවිතං නාම. තෙනාහ භගවා:-"පඤ්ඤාජීවිං ජීවිතමාහු සෙට්ඨන්"ති. දුප්පඤ්ඤො පන පඤ්ඤාය අලාභෙන දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච අත්ථං විරාධෙන්තො විත්තවාපි න ජීවති ගරහාදිප්පත්තියා ජීවන්තො නාම න හොති අනුපායඤ්ඤුතාය ච යථාධිගතං ධනං නාසෙන්තොපි ජීවිතම්පි සන්තානෙතුං න සක්කොතියෙව. තස්මා පාරිහාරිකපඤ්ඤාපි තුම්හෙහි අප්පමත්තෙහි සම්පාදෙතබ්බාති අධිප්පායො. ඉති පඤ්ඤාය ආනිසංසෙ දස්සෙතුං "පඤ්ඤා සුතවිනිච්ඡිනී"ති පඤ්චමං ගාථමාහ. තත්ථ "**පඤ්ඤා සුතවිනිච්ඡිනී**"ති: පඤ්ඤාවෙසා සුතං විනිච්ඡයනී යථා සුතෙ සොතපථමාගතෙ අත්ථෙ අයං අකුසලො අයං සාවජ්ජො අයං කුසලො අයං අනවජ්ජොති ආදිනා විනිච්ඡයජනනී. "**කිත්තිසිලොකවඩ්ඪනී**"ති: කිත්තියා සම්මුඛා පසංසාය සිලොකස්ස පත්ථටයසභාවස්ස වඩ්ඪනී, පඤ්ඤවන්තායෙව හි කිත්තිආදයො විඤ්ඤූනං පාසංසභාවතො පාරිහාරියපඤ්ඤාය විපස්සනාපඤ්ඤාය ච යුත්තත්තා. "**අපි දුක්ඛෙසු සුඛානි වින්දතී**"ති: එකන්තදුක්ඛසභාවෙසු ඛන්ධායතනාදීසු සම්මාපටිපන්නියා යථාභූතසභාවාවබොධතො නිරාමිසානිපි සුඛානි ලභති. ඉති තාසං භික්ඛුනීනං අනිච්චතාපටිසංයුත්තං ථිරභාවාවහං ධම්මං කථෙන්තො "නායං අජ්ජතනො ධම්මො"ති ආදිනා සෙසගාථා අභාසි. තත්‍රායං සංඛෙපත්ථො:-සබ්බායං සත්තානං ජයනාමියතනසභාවො අයං ධම්මො අජ්ජ

තතො අධුනාගතො න හොති අභිණ්හුප්පත්තිකතාය අනච්ඡරියො
අභූතපුබ්බතාභාවතො නාපි අබ්භුතො. තස්මා යත්ථ ජායෙථ මීයෙථ
යස්මිං ලොකෙ සත්තො ජායෙය්‍ය සො එකංසෙන මීයෙය්‍ය. තත්ථ කිං
විය කිං නාම අබ්භුතං සියා? සාභාවිකත්තා මරණස්ස, නහි ඛණික
මරණස්ස කිඤ්චි කාරණං අත්ථි යතො අනන්තරභිජ්ජනස්ස ජීවිතා
මරණං ධුවං ජාතස්ස ජාතිසමනන්තරං ජීවිතතො මරණං එකන්තිකං
උප්පන්නානං ඛන්ධානං එකංසෙන භිජ්ජනතො, යො පනෙත්ථ ජීවති
ලොකවොහාරෙ සො හදුපාදනස්ස අනෙකපච්චයායත්තතාය අනෙ
කන්තිකො. තස්මා එතදෙවාව "තථා ජාතා මරන්තීධ එවං ධම්මා
හි පාණිනො"ති, අයං සත්තානං පකති යදිදං ජාතානං මරණන්ති ජාතියා
ජරාමරණානුබන්ධනං ආහ. ඉදානි යස්මා තාසු භික්ඛුණීසු කා ච
සොකප්පත්තා විතානිපි අත්ථි තස්මා තාසං සොකවිනොදනං කාතුං
"න හොති තං තදත්ථාය"ති ආදි වුත්තං. 'තත්ථ න හොති තං තදත්ථා
යා'ති මතස්ස හෙතු යං මතස්ස ජීවිතත්ථං ජීවිතනිමිත්තං පරපොරිසානං
පරපුග්ගලානං රුණ්ණං එතං තස්ස මතස්ස සත්තස්ස ජීවිතත්ථං තාව
තිට්ඨතු තස්සවිපි අත්ථාය න හොති යෙ පන රුදන්ති තෙසම්පි හි මතං හි
මතපුග්ගල නිමිත්තං රුණ්ණං න යසො න ලොකාම්‍යං යසාවහං විසුද්ධියා
වගසඤ්ච න හොති න වණ්ණිතං සම්මාසම්බුද්ධෙහි විඤ්ඤූපසත්ථම්පි
න හොති අථ ඛො විඤ්ඤූගරහිතමෙවාති අත්ථො. න කෙවලමෙ
තෙව යෙ රුදතො ආදීනවා අථ ඛො ඉමෙපීති දස්සෙන්තො "චක්ඛූ
සරීරං උපහන්ති"ති ගාථං වත්වා තතොපරං සොකාදි අනත්ථපටි
සෙධනත්ථං සාලයාණිමිත්තපසිරූපාසනායං තා නියොජෙන්තො
"තස්මා"ති ආදිකං ඔසානගාථමාහ. තත්ථ තස්මාති යස්මා රුණ්ණං
රුදන්තස්ස පුග්ගලස්ස චක්ඛු සරීරඤ්ච උපහන්ති විබාධති තෙන
රුණ්ණෙන වණ්ණො බලං මති ච හායති පරිහායති තස්ස රුදන්තස්ස
පුග්ගලස්ස දිසා සපත්තා ආනන්දිනො පමොදමානා පීතිමනා
භවන්ති හිතෙසිනො මිත්තා දුක්ඛී දුක්ඛිතා භවන්ති තස්මා ධම්මොජ
පඤ්ඤාය සමන්නාගතත්තා මෙධාවිනො දිට්ඨධම්මිකාදි අත්ථසන්තිස්සි
තස්ස බාහුසච්චස්ස පාරිපූරියා බහුස්සුතෙ අත්තනො කුලෙ වසන්තෙ
ඉච්ඡෙය්‍ය පාටිකඞ්ඛෙය්‍ය කුලූපගෙ කරෙය්‍ය. "**යෙස**"න්ති: යෙසං
මෙධාවීනං බහුස්සුතානං පණ්ඩිතානං පඤ්ඤාවිභවෙන පඤ්ඤාබලෙන
යථා මහොඝස්ස පුණ්ණං නදිං නාවාය තරන්ති එවං කුලපුත්තා
අත්තනො අත්ථං කිච්චං තරන්ති ඉති පාරං පාපුණන්ති තෙ ඉච්ඡෙය්‍ය
කුලෙ වසන්තෙති යොජනා. එවං ථෙරො තාසං භික්ඛුණීනං ධම්මං
කථෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. තා ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සොකං විනො
දෙත්වා යොනිසො පටිපජ්ජන්තියො සදත්ථං පරිපූරෙසුං.

මහාකප්පිනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"දන්ධා මය්හං ගතී"ති ආයස්මතො **චුල්ලපන්ථකත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? යදෙත්ථ අට්ඨුප්පත්තිවසෙන වත්තබ්බං තං අට්ඨකනිපාතෙ මහාපන්ථකවත්ථුස්මිං වුත්තමෙව. අයං පන විසෙසො. මහාපන්ථකත්ථෙරො අරහත්තං පත්වා අග්ගඵලසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො චින්තෙසි: "කථන්නුඛො සක්කා චුල්ලපන්ථකම්පි ඉමස්මිං සුඛෙ පතිට්ඨාපෙතු"න්ති. සො අත්තනො අය්‍යකං ධනසෙට්ඨිං උපසංකමිත්වා ආහ: "සචෙ මහාසෙට්ඨි අනුජානාති, අහං චුල්ලපන්ථකං පබ්බාජෙය්‍ය"න්ති "පබ්බාජෙථ භන්තෙ"ති. ථෙරො තං පබ්බාජෙසි. සො දසසු සීලෙසු පතිට්ඨිතො භාතු සන්තිකෙ:-

"පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං
පාතො සියා ඵුල්ලමවීතගන්ධං,
අඞ්ගීරසං පස්ස විරොචමානං
තපන්තමාදිච්චමිවන්තලික්ඛෙ"ති

ගාථං උග්ගණ්හන්තො චතූහි මාසෙහි ගහෙතුං නාසක්ඛි. ගහිතගහිතං පදං හදයෙ න තිට්ඨති. අථ නං මහාපන්ථකො ආහ: "පන්ථක ත්වං ඉමස්මිං සාසනෙ අභබ්බො, චතූහි මාසෙහි එකගාථම්පි ගහෙතුං න සක්කොසි, පබ්බජිතකිච්චං පන කථං මත්ථකං පාපෙස්සසී"ති. "නික්ඛම ඉතො"ති. සො ථෙරෙන පණාමිතො ද්වාරකොට්ඨකසමීපෙ රොදමානො අට්ඨාසි. තෙන සමයෙන සත්ථා ජීවකම්බවනෙ විහරති. අථ ජීවකො පුරිසං පෙසෙසි. "පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සත්ථාරං නිමන්තෙහී"ති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාපන්ථකො භත්තුද්දෙසකො හොති, සො "පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං භික්ඛං පටිච්ඡථ භන්තෙ"ති වුත්තො "චුල්ලපන්ථකං ඨපෙත්වා සෙසානං පටිච්ඡාමී"ති ආහ. තං සුත්වා චුල්ලපන්ථකො භිය්‍යොසොමත්තාය දොමනස්සප්පත්තො අහොසි. සත්ථා තස්ස චිත්තඛෙදං දිස්වා "චුල්ලපන්ථකො මයා කතෙන උපායෙන බුජ්ඣිස්සතී"ති තස්ස අවිදූරෙ ඨානෙ අත්තානං දස්සෙත්වා "කිං පන්ථක රොදසී"ති ආහ. "භාතා මං භන්තෙ පනාමෙතී"ති. පන්ථක "මා චින්තෙහි, මම සාසනෙ තුය්හං පබ්බජ්ජා, එහි ඉමං ගහෙත්වා 'රජොහරණං රජොහරණ'න්ති මනසි කරොහී"ති ඉද්ධියා සුද්ධං චොළඛණ්ඩං අභිසංඛරිත්වා අදාසි. සො සත්ථාරා දින්නං චොළඛණ්ඩං "රජොහරණං රජොහරණ"න්ති හත්ථෙන පරිමජ්ජන්තො නිසීදි. තස්ස තං පරිමජ්ජන්තස්ස පරිමජ්ජන්තස්ස කිලිට්ඨධාතුකං ජාතං, පුන පරිමජ්ජන්තස්ස උක්ඛලිපරිපුඤ්ඡනසදිසං ජාතං, සො ඤාණස්ස පරිපාකගතත්තා එවං චින්තෙසි: "ඉදං චොළඛණ්ඩං පකතියා පරිසුද්ධං, ඉමං උපාදින්නකසරීරං නිස්සාය කිලිට්ඨං, අඤ්ඤාදිසං ජාතං තස්මා අනිච්චං, යථාපිදං එවං චිත්තම්පී"ති ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා තස්මිංයෙව ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපාදකං විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"පදුමුත්තරො නාම ජිනො ආහුතීනං පටිග්ගහො
ගණම්හා වූපකට්ඨො සො හිමවන්තෙ වසී තදා.

අහම්පි හිමවන්තම්හි වසාමි අස්සමෙ තදා,
අචිරාගතං මහාවීරං උපෙසිං ලොකනායකං.

පුප්ඵච්ඡත්තං ගහෙත්වාන උපගච්ඡිං නරාසභං,
සමාධිං සමාපජ්ජන්තං ආරාධනමකාසහං.

උභො හත්ථෙහි පග්ගය්හ පුප්ඵච්ඡත්තං අදාසහං,
පටිග්ගහෙසි භගවා පදුමුත්තරො මහාමුනි.

සබ්බෙ දෙවා අත්තමනා හිමවන්තං උපෙන්ති තෙ,
සාධුකාරං පවත්තිංසු, අනුමොදිස්සති චක්ඛුමා.

ඉදං වත්වාන තෙ දෙවා උපගඤ්ඡුං නරුත්තමං,
ආකාසෙ ධාරයන්තස්ස පදුමං ඡත්තමුත්තමං

සතපත්තඡත්තං පග්ගය්හ අදාසි තාපසො මම,
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණොථ මම භාසතො.

පඤ්චවීසතිකප්පානි දෙවරජ්ජං කරිස්සති,
චතුත්තිංසතික්ඛත්තුං චක්කවත්තී භවිස්සති,

යං යං යොනිං සංසරති දෙවත්තං අථ මානුසං,
අබ්භොකාසෙ පතිට්ඨන්තං පදුමං ධාරයිස්සති.

කප්පසතසහස්සම්හි ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

පකාසිතෙ පාවචනෙ මනුස්සත්තං ලභිස්සති,
මනොමයම්හි කායම්හි උත්තමො සො භවිස්සති.

ද්වෙ භාතරො භවිස්සන්ති උභොපි පන්ථකව්හයා,
අනුභොත්වා උත්තමත්ථං ජොතයිස්සන්ති සාසනං.

සො අට්ඨාරසවස්සොහං පබ්බජිං අනගාරියං,
විසෙසාහං න වින්දාමි සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ.

දන්ධා මය්හං ගතී ආසි, පරිභූතො පුරෙ අහං,
භාතා ච මං පණාමෙසි: ගච්ඡදානි සකං ඝරං.

සොහං පණාමිතො සන්තො සංඝාරාමස්ස කොට්ඨකෙ,
දුම්මනො තත්ථ අට්ඨාසි සාසනස්මිං අපෙක්ඛවා.

අථෙත්ථ සත්ථා ආගඤ්ඡි, සීසං මය්හං පරාමසි,
බාහාය මං ගහෙත්වාන සංඝාරාමං පවෙසයි.

අනුකම්පාය මෙ සත්ථා පාදාසි පාදපුඤ්ඡනිං:
එතං සුද්ධං අධිට්ඨෙහි එකමන්තං ස්වධිට්ඨිතං.

හත්ථෙහි තමහං ගය්හ සරිං කොකනදං අහං,
තත්ථ චිත්තං විමුච්චි මෙ, අරහත්තං අපාපුණිං.

මනොමයෙසු කායෙසු සබ්බත්ථ පාරමිං ගතො
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය විහරාමි අනාසවො.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං -පෙ- කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තමග්ගෙනෙවස්ස තෙපිටකං පඤ්චපි අභිඤ්ඤා ආගමිංසු. සත්ථා එකෙන ඌනෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා ජීවකස්ස නිවෙසනෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. චූළපන්ථකො පන අත්තනො භික්ඛාය අප්පටිච්ඡිතත්තා එව න ගතො. ජීවකො යාගුං දාතුං ආරභි. සත්ථා පත්තං හත්ථෙන පිදහි. "කස්මා භන්තෙ න ගණ්හථා"ති? "විහාරෙ එකො භික්ඛු අත්ථි ජීවකා"ති. සො පුරිසං පහිණි: "ගච්ඡ භණෙ විහාරෙ නිසින්නං අය්‍යං ගහෙත්වා එහී"ති. චූළපන්ථකත්ථෙරොපි රූපෙන කිරියාය ච එකම්පි එකෙන අසදිසං භික්ඛුසහස්සං නිම්මිණිත්වා නිසීදි. සො පුරිසො විහාරෙ භික්ඛූනං බහුභාවං දිස්වා ගන්ත්වා ජීවකස්ස කථෙසි: "ඉමස්මා භික්ඛුසඞ්ඝා විහාරෙ භික්ඛුසඞ්ඝො බහුතරො, පක්කොසිතබ්බං අය්‍යං න ජානාමී"ති. ජීවකො සත්ථාරං පටිපුච්ඡි: "කො නාමො භන්තෙ විහාරෙ නිසින්නො භික්ඛූ"ති. "චූළපන්ථකො නාම ජීවකා"ති. "ගච්ඡ භණෙ චූළපන්ථකො නාම කතරොති පුච්ඡිත්වා ආනෙහී"ති. සො විහාරං ගන්ත්වා "චූළපන්ථකො පන කතරො භන්තෙ"ති පුච්ඡි. "අහං චූළපන්ථකො, අහං චූළපන්ථකො"ති භික්ඛුසහස්සම්පි කථෙසි. සො පුන ගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. පටිවිද්ධසච්චත්තා "ඉද්ධිමා අය්‍යො"ති නයතො ඤත්වා "ගච්ඡ භණෙ පඨමං කථනකඅය්‍යමෙව "තුම්හෙ සත්ථා පක්කොසතී"ති වත්වා "චීවරකණ්ණෙ ගණ්හා"ති ආහ. සො විහාර ගන්ත්වා තථා අකාසි. තාවදෙව නිම්මිතභික්ඛූ අන්තරධායිංසු. සො පුරිසො ථෙරං ගහෙත්වා අගමාසි. සත්ථා තස්මිං ඛණෙ යාගුං ගණ්හි. දසබලෙ භත්තකිච්චං කත්වා විහාරං ගතෙ ධම්මසභායං කථා උදපාදි: "අහො බුද්ධානං ආනුභාවො! චත්තාරො මාසෙ එකගාථං ගහෙතුං අසක්කොන්තං ලහුකෙන ඛණෙන එවං මහිද්ධිකං අකංසූ"ති. සත්ථා තෙසං භික්ඛූනං කථාසල්ලාපං සුත්වා බුද්ධාසනෙ නිසජ්ජ[1] "කිං වදෙථ භික්ඛවෙ"ති පුච්ඡිත්වා "ඉමාය නාමා"ති වුත්තෙ "භික්ඛවෙ චූළපන්ථකෙන න ඉදානි මය්හං ඔවාදෙ ඨත්වා ලොකුත්තරදායජ්ජං ලද්ධං, පුබ්බෙ පන ලොකියදායජ්ජ"න්ති වත්වා තෙහි යාචිතො චූළසෙට්ඨිජාතකං කථෙසි. අපරභාගෙ තං සත්ථා අරියගණපරිවුතො ධම්මාසනෙ නිසින්නො මනොමයං කායං අභිනිම්මි

1. සී. IV. නිපජ්ජ.

ණන්තානං චෙතොවිවට්ටකුසලානඤ්ච අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන භික්ඛූහි "තථා දන්ධධාතුකෙන කථං තයා සච්චානි පටිවිද්ධානී"ති පුට්ඨො භාතු පණාමනතො පට්ඨාය අත්තනො පටිපත්තිං පකාසෙන්තො:-

"දන්ධා මය්හං ගති ආසි, පරිභූතො පුරෙ අහං,
භාතා ච මං පණාමෙසි: ගච්ඡදානි තුවං ඝරං.

සොහං පණාමිතො භාතා[1] සංඝාරාමස්ස කොට්ඨකෙ
දුම්මනො තත්ථ අට්ඨාසිං සාසනස්මිං අපෙක්ඛවා.

භගවා තත්ථ ආගඤ්ඡි, සීසං මය්හං පරාමසි,
බාහාය මං ගහෙත්වාන සංඝාරාමං පවෙසයී.

අනුකම්පාය මෙ සත්ථා අදාසි පාදපුඤ්ඡනිං:
එතං සුද්ධං අධිට්ඨෙහි එකමන්තං ස්වධිට්ඨිතං.

තස්සාහං වචනං සුත්වා විහාසිං සාසනෙ රතො,
සමාධිං පටිපාදෙසිං උත්තමත්ථස්ස පත්තියා.

පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු[2] විසොධිතං,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

සහස්සක්ඛත්තුං අත්තානං නිම්මිණිත්වාන පන්ථකො
නිසීදම්බවනෙ රම්මෙ යාව කාලප්පවෙදනා.[3]

තතො මෙ සත්ථා පාහෙසි දූතං කාලප්පවෙදකං,
පවෙදිතම්හි කාලම්හි වෙහාසාදුපසංකමිං.[4]

වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ එකමන්තං නිසීදහං,
නිසින්නං මං විදිත්වාන අථ සත්ථා පටිග්ගහි.

ආයාගො සබ්බලොකස්ස ආහුතීනං පටිග්ගහො
පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං මනුස්සානං පටිගණ්හිත්ථ දක්ඛිණ"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**දන්ධා**"ති: මන්දා, චතුප්පදිකගාථං චතූහි මාසෙහි ගහිතුං අසමත්ථභාවෙන දුබ්බලා. "**ගතී**"ති: ඤාණගති. "**ආසී**"ති: අහොසි. "**පරිභූතො**"ති: තතො එව මුට්ඨස්සති අසම්පජානොති හීළිතො "**පුරෙ**"ති: පුබ්බෙ පුථුජ්ජනකාලෙ. "භාතා ච"ති: සමුච්චයත්ථො ච-සද්දො. න කෙවලං පරිභූතොව, අථ ඛො භාතා ච මං පනාමෙසි: පන්ථක ත්වං දුප්පඤ්ඤො අහෙතුකො මඤ්ඤෙ, තස්මා පබ්බජ්ජාකිච්චං මත්ථකං පාපෙතුං අසමත්ථො, න ඉමස්ස සාසනස්ස අනුච්ඡවිකො, "ගච්ඡදානි තුවං අය්‍යකඝර"න්ති නික්කඩ්ඪෙසි. "**භාතා**"ති: භාතරා.

1. සන්තො 2. දිබ්බචක්ඛුං. 3. කාලප්පවෙදනං.
4. වෙහාසානුපසඞ්කමිං.. ථෙර පාළි. P. T, E.

"**කොට්ඨකෙ**"ති: ද්වාරකොට්ඨකස්ස සමීපෙ "**දුම්මනො**"ති: දොමනස්සිතො "**සාසනස්මිං අපෙක්ඛවා**"ති: සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ සාපෙක්ඛො අවිබ්භමිතුකාමො "**භගවා තත්ථ ආගඤ්ඡි**"ති: මහාකරුණාසඤ්චොදිතමානසො මං අනුග්ගණ්හන්තො භගවා යත්ථාහං ඨිතො තත්ථ ආගමාසි. ආගන්ත්වා ච "පන්ථක අහං තෙ සත්ථා, න මහාපන්ථකො, මං උද්දිස්ස තව පබ්බජ්ජා"ති සමස්සාසෙන්තො සීසං මය්හං පරාමසි, ජාලාවනද්ධමුදුතලුණපීනවරායතඞ්ගුලියා වරසමුපසොභිතෙන විකසිතපදුමසස්සිරිකෙන චක්කඞ්කිතෙන හත්ථතලෙන "ඉදානි යෙව මම පුත්තො භවිස්සතී"ති දීපෙන්තො මය්හං සීසං පරාමසි. "**බාහාය මං ගහෙත්වාන**"ති: "කස්මා ත්වං ඉධ තිට්ඨසී"ති චන්දනගන්ධගන්ධිතං අත්තනො හත්ථෙන මං භුජෙ ගහෙත්වා අන්තො සංඝාරාමං පවෙසෙසි. "**පාදාසි පාදපුඤ්ඡනි**"න්ති: පාදපුඤ්ඡනිං කත්වා පාදාසි. "**රජොහරණන්ති මනසිකරොහී**"ති අදාසීති අත්ථො. "අදාසි පාදපුඤ්ඡනි"න්ති ච පඨන්ති. කෙචි පන පාදං පුඤ්ඡන්ති පාදපුඤ්ඡනිං චොළඛණ්ඩං පාදාසීති වදන්ති. තදයුත්තං, ඉද්ධියා අභිසංඛරිත්වා චොළඛණ්ඩස්ස දින්නත්තා. "**එතං සුද්ධං අධිට්ඨෙහි එකමන්තං ස්වධිට්ඨිතන්**"ති: තං සුද්ධං චොළඛණ්ඩං රජොහරණං රජොහරණන්ති මනසිකාරෙන ස්වධිට්ඨිතං කත්වා එකමන්තං එකමන්තෙ විවිත්තෙ ගන්ධකුටිපමුඛෙ නිසින්නො "**අධිට්ඨෙහී**"ති: තත්ථ චිත්තං සමාහිතං කත්වා පවත්තෙහි. "**තස්සාහං වචනං සුත්වා**"ති: තස්ස භගවතො වචනං ඔවාදං අහං සුත්වා තස්මිං ඔවාදසාසනෙ රතො අභිරතො හුත්වා විහාසිං. යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිං, පටිපජ්ජන්තො ච සමාධිං පටිපාදෙසිං උත්තමත්ථස්ස පත්තියා, උත්තමත්ථො නාම අරහත්තං තස්ස අධිගමාය කසිණපරිකම්මවසෙන රූපජ්ඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපාදකං විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අග්ගමග්ගසමාධිං සම්පාදෙසින්ති අත්ථො. එත්ථ හි සමාධීති උපචාරසමාධිතො පට්ඨාය යාව චතුත්ථමග්ගා සමාධිසාමඤ්ඤෙන ගහිතො, අග්ගඵලසමාධි පන උත්තමත්ථග්ගහණෙන සාතිසයං චෙතොසමාධි තස්මා සො චෙව සමාධිං පටිපාදෙසින්ති ආහ. සමාධිකුසලතාය අයමායස්මා චෙතොවිවට්ටකුසලො නාම ජාතො, මහාපන්ථකත්ථෙරො පන විපස්සනාකුසලතාය සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලො නාම, එකො චෙත්ථ සමාධිලක්ඛණෙ ඡෙකො, එකො විපස්සනාලක්ඛණෙ, එකො සමාධිගාළ්හො, එකො විපස්සනාගාළ්හො, එකො අඞ්ගසංඛිත්තෙ ඡෙකො, එකො ආරම්මණසංඛිත්තෙ, එකො අඞ්ගවවත්ථානෙ, එකො ආරම්මණවවත්ථානෙති වණ්ණෙන්ති. අපි ච චූළපන්ථකත්ථෙරො සාතිසයං චතුන්නං රූපාවචරජ්ඣානානං ලාභිතාය චෙතොවිවට්ටකුසලො, මහාපන්ථකත්ථෙරො සාතිසයං චතුන්නං අරූපාවචරජ්ඣානානං ලාභිතාය සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලො, පඨමො රූපාවචරජ්ඣානලාභී හුත්වා ඣානඞ්ගෙහි වුට්ඨාය අරහත්තප්පත්තොති චෙතොවිවට්ටකුසලො. ඉතරො අරූපාවචරජ්ඣානලාභී හුත්වා ඣානඞ්ගෙහි වුට්ඨාය අර

ගහතං පනෙතාති සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලො, මනොමයං පන කායං නිබ්බත්තෙන්තො අඤ්ඤෙ තයො වා චත්තාරො වා නිබ්බත්තෙතීති න බහුකෙ එකසදිසෙ යෙවච කත්වා නිබ්බත්තෙතීති එකවිධමෙව කම්මං කුරුමානෙ අයම්පන ථෙරො එකාවජ්ජනෙනෙව සමණසහස්සං මාපෙසි තෙපි කායෙන න එකසදිසෙ අකාසි න එකවිධං කම්මං කුරුමානෙ, තස්මා මනොමයං කායං අභිනිම්මිණන්තානං අග්ගො නාම ජාතො. ඉදානි අත්තනා අධිගතවිසෙසං දස්සෙතුං "පුබ්බෙනිවාසං ජානාමී"ති ආදිමාහ. කාමඤ්චායං ථෙරො ඡළභිඤ්ඤො සා පන අභිඤ්ඤා ආසවක්ඛයඤාණාධිගමස්ස බහුකාරා, තං දස්සනත්ථං "පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිත"න්ති වත්වා තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තාති වුත්තං. පුබ්බෙනිවාසං යථාකම්මූපගඅනාගතංසඤාණානි විපස්සනාචාරස්ස 'බහුකාරානි න තථා ඉතර ඤාණානි. "**සහස්සක්ඛත්තු**"න්ති: සහස්සධා සහස්සවාරන්ති එකාවජ්ජනෙනෙව ථෙරො සහස්සං මනොමයෙ කායෙ නිම්මිණි, න වාරෙන, තෙ ඛො අඤ්ඤමඤ්ඤං විසදිසං විවිධඤ්ච කම්මං කරොන්තෙ. "කිං පන සාවකානම්පි එවරූපං ඉද්ධිනිම්මානං සම්භවතී"ති? න සම්භවති. සබ්බෙසං අභිනීහාරසම්පත්තියා පන අයමෙව ථෙරො එතමකාසි තථා හෙස ඉමිනා අඞ්ගෙන එතදග්ගෙ ඨපිතො. "**පන්ථකො නිසීදී**"ති: අත්තානමෙව පරං විය වදති. "**අම්බවනෙ**"ති: අම්බවනෙ ජීවකෙන කතවිහාරෙ. "**වෙහාසා**"ති: කරණෙ නිස්සක්කවචනං වෙහාසෙනාති අත්ථො. දකාරො පදසන්ධිකරො. "**අථා**"ති: මම නිසජ්ජාය පච්ඡා පටිග්ගාහිතදක්ඛිණොදකං පටිගණ්හි. "**ආයාගො සබ්බලොකස්සා**"ති: සබ්බස්ස සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යතාය දෙය්‍යධම්මං ආනෙත්වා යජිතබ්බට්ඨානභූතො. "**ආහුතීනං පටිග්ගහො**"ති: මහාඵලභාවකරණෙන දක්ඛිණාහුති තං පටිග්ගණ්හනකො වාති "ගණ්හථ දක්ඛිණොදක"න්ති ජීවකෙන උපනීතං ඛජ්ජාදිභෙදං දක්ඛිණං පටිග්ගහෙසි. අථ භගවා කතභත්තකිච්චො ආයස්මන්තං චූළපන්ථකං ආණාපෙසි: "අනුමොදනං කරොහී"ති. සො සිනෙරුං ගහෙත්වා සමුද්දං මථෙන්තො විය පභින්න පටිසම්භිදප්පත්තතාය තෙපිටක බුද්ධවචනං සංඛොභෙන්තො සත්ථු අජ්ඣාසයං ගණ්හන්තො අනුමොදනං අකාසි. තථා උපනිස්සයසම්පන්නොපි වායසමා තථාරූපාය කම්මපිලොතිකාය පරිපන්ථිතො චතුප්පදිකගාථං චතූහිපි මාසෙහි ගහෙතුං නාසක්ඛි. තං පනස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා සත්ථා පුබ්බචරියානුරූපං යොනිසො මනසිකාරෙ නියොජෙසි. තථා භගවා හද ජීවකස්ස නිවෙසනෙ නිසින්නො එව "චූළපන්ථකස්ස චිත්තං සමාහිතං වීථිපටිපන්නා විපස්සනා"ති ඤත්වා යථානිසින්නොව අත්තානං දස්සෙත්වා "පන්ථක යදිපායං පිලොතිකා සංකිලිට්ඨා රජානුකිණ්ණා ඉතො පන අඤ්ඤො එව අරියස්ස චිත්තෙ සංකිලෙසො රජො වා"ති දස්සෙන්තො:–

"රාගො රජෝ න ච පන රෙණු වුච්චති,
රාගස්සෙතං අධිවචනං රජොති,
එතං රජං විප්පජහිත්‍වා භික්ඛවො
විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

දෙසො රජො-පෙ-සාසනෙ.
මොහො රජො-පෙ-සාසනෙ"ති

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

ගාථාපරියොසානෙ චූළපන්ථකො අභිඤ්ඤා පටිසම්භිදාපරිවාරං අරහත්තං පාපුණීති.

චූළපන්ථකත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**නානාකුලමලසම්පුණ්ණො**"ති ආයස්මතො **කප්පත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නකුලෙ නිබ්බත්තිත්‍වා විඤ්ඤුතං පත්තො නානාවිරාගවණ්ණවිචිත්තෙහි වත්ථෙහි අනෙකවිධෙහි ආභරණෙහි නානාවිධෙහි මණිරතනෙහි බහුවිධෙහි පුප්ඵදාමමාලාදාමාදීහි ච කප්පරුක්ඛං නාම අලංකරිත්‍වා තෙන සත්ථු ථූපං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ මණ්ඩලිකරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්‍වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො කාමෙසු අතිවිය රත්තො ගිද්ධො හුත්‍වා විහරති. තං සත්ථා මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො ඤාණජාලෙ පඤ්ඤායමානං දිස්වා "කිං නු ඛො භවිස්සතී"ති ආවජ්ජෙන්තො "එසමම සන්තිකෙ අසුභකථං සුත්‍වා කාමෙසු විරත්තචිත්තො හුත්‍වා පබ්බජිත්‍වා අරහත්තං පාපුණාතී"ති ඤත්‍වා ආකාසෙන තත්ථ ගන්ත්‍වා:-

"නානාකුලමලසම්පුණ්ණො මහාඋක්කාරසම්භවො
චන්දනිකංව පරිපක්කං මහාගණ්ඩො මහාවණො

පුබ්බරුහිරසම්පුණ්ණො ගූථකූපෙනගාළ්හිතො[1]
ආපොපග්ඝරණො[2] කායො සදා සන්දති පූතිකං.

සට්ඨිකණ්ඩරසම්බන්ධො මංසලෙපනලෙපිතො
චම්මකඤ්චුකසන්නද්ධො පූතිකායො නිරත්ථකො

අට්ඨිසංඝාටඝටිතො න්හාරුසුත්තනිබන්ධනො
නෙකෙසං සංගතීභාවා කප්පෙති ඉරියාපථං.

ධුවප්පයාතො මරණස්ස මච්චුරාජස්ස සන්තිකෙ
ඉධෙව ඡඩ්ඩයිත්‍වාන යෙනකාමංගමො නරෙ.

---

1. ගූථකූපෙ නිගාළ්හිතො. 2. ආපොපග්ඝරණී. ථෙර. පාළි. P. T. E.

අවිජ්ජාය නිවුතො කායො, චතුගන්ථෙන ගන්ථිතො,
ඔඝසංසීදනො කායො, අනුසයජාලමොත්ථතො,

පඤ්චනීවරණෙ යුත්තො, විතක්කෙන සමප්පිතො,
තණ්හාමූලෙනානුගතො මොහච්ඡාදනඡාදිතො:

එවායං වත්තතී කායො කම්මයන්තෙන යන්තිතො.
සම්පත්ති ච විපත්‍යන්තා, නානාභාවො විපජ්ජති.

යෙමං කායං මමායන්ති අන්ධබාලා පුථුජ්ජනා,
වඩ්ඪෙන්ති කටසිං ඝොරං; ආදියන්ති පුනබ්භවං.

යෙමං කායං විවජ්ජෙන්ති ගූථලිත්තංව පන්නගං,
භවමූලං වමිත්වාන පරිනිබ්බිස්සන්ත්‍යනාසවා"ති

ඉමාහි ගාථාහි තස්ස අසුභකථං කථෙසි. සත්ථු සම්මුඛා අනෙකාකාරවොකාරං අත්තනො සරීරසභාවවිභාවිතං අසුභකථං සුත්වා සකෙන කායෙන අට්ටීයමානො ජිගුච්ඡමානො සංවිග්ගහදයො සත්ථාරං වන්දිත්වා "ලභෙය්‍යාහං භන්තෙ භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජ"න්ති පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා සමීපෙ ඨිතං අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආණාපෙසි: "ගච්ඡ භික්ඛු ඉමං පබ්බාජෙත්වා උපසම්පාදෙත්වා ආනෙහී"ති. සො තං තචපඤ්චකං කම්මට්ඨානං දත්වා පබ්බාජෙසි. සො ඛුරග්ගෙයෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:–

"**සිද්ධත්ථස්ස** භගවතො ථූපසෙට්ඨස්ස සම්මුඛා
විචිත්තදුස්සෙ ලග්ගෙත්වා කප්පරුක්ඛං ඨපෙසහං.

යං යං යොනුපපජ්ජාමි දෙවත්තං අථ මානුසං,
සොභයන්තො මම ද්වාරං කප්පරුක්ඛො පතිට්ඨති.

අහඤ්ච පරිසා චෙව යෙ කෙචි මම නිස්සිතා
තම්හා දුස්සං ගහෙත්වාන නිවාසෙම මයං සදා.

චතුනවුතෙ ඉතො කප්පෙ යං රුක්ඛං ඨපෙසිං අහං,
දුග්ගතිං නාභිජානාමි. කප්පරුක්ඛස්සිදං ඵලං.

ඉතො ච සත්තමෙ කප්පෙ සුචෙළා අට්ඨ ඛත්තියා
සත්තරතනසම්පන්නා චක්කවත්තී මහබ්බලා.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන"න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ලද්ධූපසම්පදො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො තා එව ගාථා අභාසි. තෙනෙව තා ථෙරගාථා නාම ජාතා.

තත්ථ "**නානාකුලමලසම්පුණ්ණො**"ති: නානාකුලෙහි නානාභාගෙහි මලෙහි සම්පුණ්ණො, කෙසලොමාදි නානාවිධ අසුචිකොට්ඨාස

හරිතොති අත්ථො. “**මහාඋක්කාරසම්භවො**”ති: උක්කාරො වුච්චති වච්චකූපං යත්තකං ච යා මාතා තත්තකං කාර පරිසෙදිතවච්චකූප සදිසත්තාය මාතුකුච්ඡි ඉධ මහාඋක්කාරොති අධිප්පෙතො. සො සම්භවො උප්පත්තිට්ඨානං එතස්සාති=මහාඋක්කාරසම්භවො. චන්දනිකා නාම උච්ඡිට්ඨොදකගබ්භමලාදීනං ඡඩ්ඩනට්ඨානං යං ජණ්ණුමත්තං අසුචිපූරිතම්පි හොති තාදිසන්ති අත්ථො. “**පරිපක්කා**”න්ති: පරිණතං පුරාණං; තෙන යථා චණ්ඩාලගාමද්වාරෙ හි නිදාඝසමයෙ ථුල්ලඵුසිතකෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙන සමුප්පබ්බුළ්හමුත්තකරීසඅට්ඨිචම්මන්හාරු ඛණ්ඩඛෙළසිංඝාණිකාදිනානාකුණපභරිතං කද්දමොදකාලුළිතං කති පයදිවසාතික්කමෙ සඤ්ජාතකිමිකුලාකුලං සූරියාතපසන්තාපකඨිතං උපරි ඵෙණබුබ්බුළකානි මුඤ්චන්තං අභිනීලවණ්ණං පරමදුග්ගන්ධජෙ ගුච්ඡං චන්දනිකාවාටං නෙව උපගන්තුං න දට්ඨුං අරහරූපං හුත්වා තිට්ඨති, තථා රූපොයං කායොති දස්සෙති. තථා දුක්ඛයොගතො සූලයොගතො අසුචිපග්ඝරණතො උප්පාදජරාමරණෙහි උද්ධුමායන පරිපච්චනභිජ්ජනසභාවත්තා ච මහන්තො ගණ්ඩො වියාති මහාගණ්ඩො, සබ්බත්ථකමෙව දුක්ඛවෙදනානුබද්ධත්තා ගණ්ඩානං සහනතො අසුචි විස්සන්දනතො ච මහන්තො වණො වියාති මහාවණො. “**ගූථකූපෙන ගාළ්හිතො**”ති: වච්චකූපෙන වච්චෙනෙව වා භරිතො “ගූථකූපෙ නිබාළ්හිතො”තිපි පාළි, වච්චකූපතො නික්ඛන්තොති අත්ථො. “**ආපොපග්ඝරණො කායො සදා සන්දති පූතිකා**”න්ති: අයං කායො ආපොධාතුයා සදා පග්ඝරණසීලො, තස්මා ඛො පිත්තසෙම්හසෙදමුත්තාදිකං පූතිකං අසුචිං යෙව සන්දති, න කදාචිපි සුචින්ති අත්ථො. “**සට්ඨිකණ්ඩරසම්බන්ධො**”ති: ගීවාය උපරිභාගතො පට්ඨාය සරීරං විනද්ධමානා සරීරස්ස පුරිමපච්ඡිම දක්ඛිණවාමපස්සෙසු පඤ්චකං පඤ්ච පඤ්ච කත්වා වීසති හත්ථපාදෙ විනද්ධමානා තෙසං පුරිමපච්ඡිමපස්සෙසු පඤ්ච පඤ්ච කත්වා චත්තාරීසාති සට්ඨිකණ්ඩරෙහි මහානහාරූහි සබ්බසො බද්ධො විනද්ධොති= සට්ඨි කණ්ඩරසම්බන්ධො. “**මංසලෙපන ලෙපිතො**”ති: මංසසඞ්ඛාතෙන ලෙපනෙන ලිත්තො; නවමංසපෙසිසතානුලිත්තොති අත්ථො. “**චම්මකඤ්චුකසන්නද්ධො**”ති: චම්මසඞ්ඛාතෙන කඤ්චුකෙන සබ්බසො නද්ධො පරියොනද්ධො පටිච්ඡන්නො. “**පූතිකායො**”ති: සබ්බසො පූතිගන්ධිකො කායො. “**නිරත්ථකො**”ති: නිප්පයොජනො; අඤ්ඤෙසං හි පාණීනං කායො චම්මාදිවිනියොගෙන සියා සප්පයොජනො න තථා මානුසකායොති. “**අට්ඨිසඞ්ඝාටඝටිතො**”ති: අතිරෙකතිසතානං අට්ඨීනං සඞ්ඝාටෙන සඞ්ඝටිතො සම්බන්ධො. “**නහාරුසුත්තනිබන්ධනො**”ති: සුත්තසදිසෙහි නවහි නහාරුසතෙහි නිබන්ධිතො. “**නෙකෙසං සංගතිභාවා**”ති: චතුමහාභූතජීවිතින්ද්‍රියඅස්සාසපස්සාස විඤ්ඤාණාදීනං සමවායසම්බන්ධෙන සුත්තපෙරකසමවායෙන යන්තං විය ඨානාදිඉරියාපථං කප්පෙති. “**ධුවප්පයාතො මරණාය**”ති: මරණස්සත්ථාය එකන්තිකගමනො නිබ්බත්තිතො පට්ඨාය මරණං පති පවත්තිතො, තතො එව මච්චුරාජස්ස මරණස්ස සන්තිකෙ ඨිතො “**ඉධෙව ඡඩ්ඩයිත්වාන**”ති: ඉමස්මිං

ලොකෙ එව කායං ජිඝච්ඡිත්වාන යථාරුචිතට්ඨාන ගාමී අයං සත්තො තස්මා පහාය ගමනීයො අයං කායොති එවම්පි සඟො න කාතබ්බොති දස්සෙති. **"අවිජ්ජාය නිවුතො"**ති: අවිජ්ජානීවරණෙන නිවුතො පටිච්ඡාදිතො, තතො අඤ්ඤථා කො එත්ථ සඞ්ගං ජනෙය්‍යාති අධිප්පායො. **"චතුගන්ථෙනා"**ති: අභිජ්ඣාකායගන්ථාදිනා චතුබ්බිධෙන ගන්ථෙන ගන්ථිතො ගන්ථනීයභාවෙන විනද්ධො. **"ඔඝසංසීදනො"**ති: ඔඝනීයභාවෙන කාමොඝාදිසු චතූසු ඔඝෙසු සංසීදනකො. අප්පහීනභාවෙන සන්තානෙ අනුසෙන්තීති කාමරාගාදයො අනුසයා, තෙසං ජාලෙන ඔත්ථතො අභිභූතොති අනුසයජාලමොත්ථතො, මකාරො පදසන්ධිකරො, ගාථාසුඛත්ථං දීඝං කතං, කාමච්ඡන්දාදිනා පඤ්චවිධෙන නීවරණෙන යුත්තො පඤ්චනීවරණෙ යුත්තො. කරණත්ථෙ භුම්මවචනං. කාමවිතක්කාදිනා මිච්ඡාවිතක්කෙන සමප්පිතො සමස්සිතොති විතක්කෙන සමප්පිතො. **"තණ්හාමූලෙනානුගතො"**ති: තණ්හාසංඛාතෙන භවමූලෙන අනුබද්ධො. **"මොහච්ඡදනඡාදිතො"**ති: සම්මොහසංඛාතෙන අපිධානෙන පලිගුණ්ඨිතො සබ්බමෙතං සවිඤ්ඤාණකං කරජකායං සන්ධාය වදති. සවිඤ්ඤාණකො හි අත්තභාවො "උච්ඡින්නභවනෙත්තිකො භික්ඛවෙ තථාගතස්ස කායො තිට්ඨති අයමෙව කායො බහිද්ධා ච නාමරූප"න්ති ආදිසු කායොති වුච්චති. **"එවායං වත්තති කායො"**ති: එවං "නානාකුලමලසම්පුණ්ණො"ති ආදිනා "අවිජ්ජාය නිවුතො"ති ආදිනා ච වුත්තප්පකාරෙන අයං කායො වත්තති, වත්තන්තො ච කම්මයන්තෙන සුකතදුක්කටෙන කම්මසංඛාතෙන යන්තෙන යන්තිතො සංසරිතො යථාවා ඛෙමන්තං ගන්තුං න සක්කොති තථා සංකොචිතො සුගතිදුග්ගතීසු වත්තති පරිබ්භමති. **"සම්පත්ති ච විපත්යන්තා"**ති: යා එත්ථ සම්පත්ති සා විපත්ති පරියොසානා, සබ්බං හි යොබ්බනං ජරාපරියොසානං සබ්බං ආරොග්‍යං ව්‍යාධිපරියොසානං සබ්බං ජීවිතං මරණපරියොසානං සබ්බො සමාගමො වියොගපරියොසානො. තෙනාහ:–"නානාභාවො විපජ්ජතී"ති. **"නානාභාවො"**ති: විනාභාවො විප්පයොගො සො කදාචි විප්පයුජ්ජකස්ස වසෙන කදාචි විප්පයුජ්ජිතබ්බස්ස වසෙනාති විවිධං පජ්ජති පාපුනීයති **"යෙ මං කායං මමායන්ති"**ති: යෙ අන්ධබාලා පුථුජ්ජනා එවං අසුභං අනිච්චං අද්ධුවං දුක්ඛං අසාරං ඉමං කායං මම ඉදන්ති ගණ්හන්තා මමායන්ති ඡන්දරාගං උප්පාදෙන්ති තෙ ජාතිආදීහි ච ඝොරං භයානකං අපණ්ඩිතෙහි අභිරමිතබ්බතො කටසිසංඛාතං සංසාරං පුනප්පුනං ජනනමරණාදීහි වඩ්ඪෙන්ති. තෙනාහ:–"ආදියන්ති පුනබ්භව"න්ති. **"යෙමං කායං විවජ්ජෙන්ති ගූථලිත්තංව පන්නග"**න්ති: යථා නාම පුරිසො සුඛකාමො ජීවිතුකාමො ගූථගතං ආසිවිසං දිස්වා ජිගුච්ඡනීයතාය සප්පටිභයතාය ච විවජ්ජෙති න අල්ලීයති එවමෙවං යෙ පණ්ඩිතා කුලපුත්තා අසුචිභාවෙන ජෙගුච්ඡියං අනිච්චාදිභාවෙන සප්පටිභයං ඉමං කායං විවජ්ජෙන්ති ඡන්දරාගප්පහාණෙන පජහන්ති

තෙ භවමූලං අවිජ්ජං භවතණ්හඤ්ච වමිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා අච්චන්තමෙව පහාය තතො එව සබ්බසො අනාසවාය සඋපාදිසෙසාය අනුපාදිසෙසාය ච නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායිස්සන්තීති.

කප්පත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"**විවිත්තං අප්පනිග්ඝොසන්**"ති ආයස්මතො **උපසෙනත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි කිර **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණමානො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං සමන්තපාසාදිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සත්ථු සන්තිකෙ අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ නාලගාමෙ රූපසාරිබ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. **උපසෙනොතිස්ස** නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පදාය එකවස්සිකො "අරියගබ්භං වඩ්ඪෙස්සාමී"ති අඤ්ඤං භික්ඛුං අත්තනො සන්තිකෙ උපසම්පාදෙත්වා තෙන සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං ගතො සත්ථාරා තස්ස භික්ඛුනො සද්ධිවිහාරිකභාවං සුත්වා "අතිලහුං ඛො ත්වං මොඝපුරිස බාහුල්ලාය ආවත්තො"ති ගරහිතො "ඉදානාහං යං හි පුරිසංයෙව පන නිස්සාය සත්ථාරා ගරහිතො තං පුරිසංයෙව පටිනිස්සාය සත්ථු පාසංසො භවිස්සාමී"ති විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**පදුමුත්තරං** භගවන්තං ලොකජෙට්ඨං නරාසභං
පබ්භාරම්හි නිසින්නන්තං උපගච්ඡිං නරුත්තමං.

කණිකාරං පුප්ඵිතං දිස්වා වණ්ටෙ ඡෙත්වානහං තදා
සමාලංකරිත්වා ඡත්තම්හි බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

පිණ්ඩපාතං උපනෙසිං පරමන්නං සුභොජනං
බුද්ධෙන නවමෙ තත්ථ සමණෙ අට්ඨ අභොජයිං.

අනුමොදි මහාවීරො සයම්භූ අග්ගපුග්ගලො:
ඉමිනා ඡත්තදානෙන පරමන්නපවෙච්ඡනා

තෙන චිත්තප්පසාදෙන සම්පත්තිං අනුභොස්සති,
ඡත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

එකවීසතික්ඛත්තුං ච චක්කවත්තී භවිස්සති,
පදෙසරජ්ජං විපුලං ගණනාතො අසඞ්ඛියං.

සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො
ගොතමො නාම ගොත්තෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

සාසනෙ දිප්පමානම්හි මනුස්සත්තං ගමිස්සති.
තස්ස ධම්මෙසු දායාදො ඔරසො ධම්මනිම්මිතො

උපසෙනොති නාමෙන හෙස්සති සත්ථු සාවකො,
සමන්තපාසාදිකත්තාය අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙස්සති.

චරිමො වත්තති මය්හං භවා සබ්බෙ සමූහතා.
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං ජෙත්වා මාරං සවාහිනිං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං-පෙ-කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ‘සයම්පි සබ්බෙ ධුතධම්මෙ සමාදය වත්තති අඤ්ඤෙපි තථත්තාය සමාදපෙති. තෙන තං භගවා සමන්තපාසාදිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන කොසම්බියං කලහෙ උප්පන්නෙ භික්ඛුසංඝෙ ච ද්විධාභූතෙ එකෙන භික්ඛුනා තං කලහං පරිවජ්ජිතුකාමෙන “එතරහි ඛො කලහො උප්පන්නො සංඝො ද්විධාභූතො කථන්නු ඛො මයා පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති පුට්ඨො විවෙකවාසතො පට්ඨාය තස්ස පටිපත්තිං කථෙන්තො:-

“විවිත්තං අප්පනිග්ඝොසං වාළමිගනිසෙවිතං
සෙවෙ සෙනාසනං භික්ඛු පටිසල්ලානකාරණා.

සංකාරපුඤ්ජා ආහත්වා සුසානා රථියාහි ච
තතො සංඝාටිකං කත්වා ලූඛං ධාරෙය්‍ය චීවරං.

නීචං මනං කරිත්වාන සපදානං කුලාකුලං
පිණ්ඩිකාය චරෙ භික්ඛු ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො.

ලූඛෙනපි ච සන්තුස්සෙ, නාඤ්ඤං පත්ථෙ රසං බහුං;
රසෙසු අනුගිද්ධස්ස ඣානෙ න රමතී මනො.

අප්පිච්ඡො චෙව සන්තුට්ඨො පවිවිත්තො වසෙ මුනි,
අසංසට්ඨො ගහට්ඨෙහි අනාගාරෙහි චූභයං

යථා ජළො ච මූගො ච අත්තානං දස්සයෙ තථා
නාතිවෙලං පභාසෙය්‍ය සංඝමජ්ඣම්හි පණ්ඩිතො.

න සො උපවදෙ කඤ්චි උපඝාතං විවජ්ජයෙ,
සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මිං මත්තඤ්ඤූ චස්ස භොජනෙ.

සුග්ගහීතනිමිත්තස්ස සො චිත්තස්සුප්පාදකොවිදො
සමථං අනුයුඤ්ජෙය්‍ය කාලෙන ච විපස්සනං.

විරියසාතච්චසම්පන්නො යුත්තයොගො සදා සියා,
න ච අප්පත්වා දුක්ඛන්තං විස්සාසං එය්‍ය පණ්ඩිතො,

> එවං විහරමානස්ස සුද්ධිකාමස්ස භික්ඛුනො
> ඛීයන්ති ආසවා සබ්බෙ නිබ්බුතිඤ්චාධිගච්ඡතී"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**විවිත්තන්**"ති: ජනවිවිත්තං සුඤ්ඤං අරඤ්ඤාදිං. "**අප්පනිග්ඝොසන්**"ති: නිස්සද්දං සද්දසංඝට්ටනරහිතං. "**වාළමිගනිසෙවිතන්**"ති: සීහබ්‍යග්ඝාදි වාළමිගචරිතං, ඉමිනාපි ජනවිවෙකං දස්සෙති පන්තසෙනාසනභාවදීපනතො. "**සෙනාසනන්**"ති: සයිතුං ආසයිතුං ච යුත්තභාවෙන වසනට්ඨානං ඉධ සෙනාසනන්ති අධිප්පෙතං. "**පටිසල්ලානකාරණා**"ති: පටිසල්ලානාති චිත්තං නානාරම්මණතො නිවත්තෙත්වා කම්මට්ඨානෙ යෙව චිත්තස්ස පටිසම්බන්ධෙන අල්ලීයනත්ථං. එවං භාවනානුරූපං සෙනාසනං නිද්දිසිත්වා සංදස්සෙත්වා ඉදානි චීවරාදීසුපි තං දස්සෙතුං "සංකාරපුඤ්ජා"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ "**සංකාරපුඤ්ජා**"ති: සංකාරානං පුඤ්ජං=සංකාරපුඤ්ජං, තතො. කචවරට්ඨානා. "**ආහත්වා**"ති: ආහරිත්වා. "**තතො**"ති: තථා ආහටචොලඛණ්ඩතො, කරණෙ හි ඉදං නිස්සක්කවචනං. "**ලූඛ**"න්ති: සත්ථලූඛරජනලූඛාදිනා ලූඛං අවණ්ණාමට්ටං. "**ධාරෙය්‍යා**"ති: නිවාසනාදිවසෙන පරිහරෙය්‍ය. එතෙන චීවරසංතොසං වදති. "**නීචං මනං කරිත්වානා**"ති: "අන්තමිදං භික්ඛවෙ ජීවිකාන"න්ති ආදිකං සුගතොවාදං අනුස්සරිත්වා නිහතමානදප්පං චිත්තං කත්වා. "**සපදාන**"න්ති: ඝරෙසු අවඛණ්ඩනරහිතං; අනුඝරන්ති අත්ථො. තෙනාහ:–"**කුලාකුල**"න්ති: කුලතො කුලං; කුලානුපුබ්බියා ඝරපටිපාටියාති අත්ථො. "**පිණ්ඩිකායා**"ති: මිස්සකභික්ඛාය; ඉමිනා පිණ්ඩපාතසංතොසං වදති. "**ගුත්තද්වාරො**"ති: සුපිහිතචක්ඛාදිද්වාරො "**සුසංවුතො**"ති: හත්ථකුක්කුච්චාදීනං අභාවෙන සුට්ඨුසංවුතො. "**ලූඛෙනපි වා**"ති: අපිසද්දො සමුච්චයෙ, වා සද්දො විකප්පෙ, උභයෙනපි ලූඛෙනපි අප්පෙනපි යෙන කෙනචි සුලභෙන ඉතරීතරෙන සන්තුස්සෙ සමං සම්මා තුස්සෙය්‍ය. තෙනාහ:–"**නාඤ්ඤං පත්ථෙ රසං බහු**"න්ති: අත්තනා යථාලද්ධතො අඤ්ඤං මධුරාදිරසං බහුං පණීතඤ්ච න පත්ථෙය්‍ය න පිහෙය්‍ය ඉමිනා ගිලානපච්චයෙපි සන්තොසො දස්සිතො හොති. රසෙසු ගෙධකරණත්ථං පන කාරණං වදන්තො "රසෙසු අනුගිද්ධස්ස ඣානෙ න රමතී මනො"ති ආහ. ඉන්ද්‍රියසංවරම්පි අපරිපූරෙන්තස්ස කුතො චිත්තසමාධානන්ති අධිප්පායො. එවං චතුපච්චයෙසු සල්ලෙඛපටිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අවසිට්ඨකථාවත්ථූනි දස්සෙතුං "අප්පිච්ඡො චෙවා"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ "**අප්පිච්ඡො**"ති: නයිච්ඡො, පච්චයෙසු ඉච්ඡාරහිතො; පහීන චතුබ්බිධතණ්හුප්පාදවික්ඛම්භනමාහ. "**සංතුට්ඨො**"ති: චතූසු පච්චයෙසු යථාලාභසන්තොසාදිනා සන්තුට්ඨො. සො හි:–

> "අතීතං නානුසොචෙය්‍ය නප්පජප්පෙය්‍යනාගතං
> පච්චුප්පන්නෙන යාපෙය්‍ය සො සන්තුට්ඨොති පවුච්චතී"ති.

"**පවිවිත්තො**"ති: ගණසඞ්ගණිකං පහාය කායෙන පවිවිත්තො වූපකට්ඨො චිත්තවිවෙකාදිකෙහි පරතො වක්ඛති "වසෙ"ති සම්බන්ධ යොජෙතබ්බං. මොනෙය්‍යධම්මසමන්නාගමෙන මුනි "**අසංසට්ඨො**"ති: දස්සනසවණසමුල්ලපනසම්භොගකායසංසග්ගානං අභාවෙන න සංසට්ඨො යථාවුත්තසංසග්ගරහිතො "**උභයං**"න්ති: ගහට්ඨෙහි අනාගාරෙහි චාති උභයෙහිපි අසංසට්ඨො. කරණෙ හිදං පච්චත්තවචනං. "**අජානං දස්සයෙ තථා**"ති: අජළො අමූගොපි සමානො යථා ජළො වා මූගො වා තථා අත්තාන දස්සෙය්‍ය, එතෙන පාගබ්භියප්පහානං ජළො ච මූගො චාති ගාථා සුඛත්ථං රස්සත්තං කතං. සමුච්චයත්ථො ච සද්දො. "**නාතිවෙලං පභාසෙය්‍යා**"ති: වෙලං අතික්කන්තප්පමාණං න භාසෙය්‍ය, මත්තභාණී සියාති අත්ථො. "**සංඝමජ්ඣම්හි**"ති: භික්ඛුසංඝෙන සමූහෙන වා. "**න සො උපවදෙ කඤ්චි**"ති: සො යථාවුත්තපටිපත්තිකො භික්ඛු හීනං වා මජ්ඣිමං වා උක්කට්ඨං වා යං කිඤ්චි න වාචාය උපවදෙය්‍ය. "**උපඝාතං විවජ්ජයෙ**"ති: කායෙන උපඝාතං පරිවිහෙඨනං වජ්ජෙය්‍ය. පාතිමොක්ඛස්මිං පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ සංවුතො අස්ස පාතිමොක්ඛසංවරෙන පිහිතකායවාචො සියාති අත්ථො. "**මත්තඤ්ඤූ චස්ස භොජනෙ**"ති: පරියෙසනපටිග්ගහණපරිභොගවිස්සජ්ජනෙසු - භොජනෙ පමාණඤ්ඤූ සියා "**පග්ගහිතනිමිත්තස්සා**"ති: එවමෙව මනසිකරොන්තො චිත්තං සමාහිතං අහොසීති තමාකාරං සල්ලක්ඛෙන්තො සුට්ඨුගහිතසමාධිනිමිත්තො අස්ස "පග්ගහිතනිමිත්තො සො"තිපි පාඨො, යො සො හීනි අත්ථො. "**චිත්තස්සුප්පාදකොවිදො**"ති: එවං භාවයතො චිත්තං ලීනං හොති එවං උද්ධතන්ති ලීනස්ස උද්ධතස්ස ච චිත්තස්ස උප්පත්තිකාරණෙ කුසලො අස්ස, ලීනෙ හි චිත්තෙ ධම්මවිචයවිරියපීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගා භාවෙතබ්බා උද්ධතෙ පස්සද්ධි, සමාධි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගා පන සබ්බදා ඉච්ඡිතබ්බා. තෙනාහ භගවා:-"යස්මිං භික්ඛවෙ සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති කාලො තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනායා"ති ආදිං. "**සමථං අනුයුඤ්ජෙය්‍යා**"ති: සමථභාවනං භාවෙය්‍ය අනුප්පන්නං සමාධිං උප්පාදෙය්‍ය උප්පන්නඤ්ච යාව වසිභාවප්පත්ති තාව වඩ්ඪෙය්‍ය බ්‍රූහෙය්‍යාති අත්ථො. "**කාලෙන ච විපස්සන**"න්ති: යථාලද්ධං සමාධිං නිකන්තියා අපරියාදින්නෙන හානභාගියං ඨිතිභාගියං වා අකත්වා නිබ්බෙධභාගියං ච අකත්වා කාලෙන විපස්සනඤ්ච අනුයුඤ්ජෙය්‍ය. අථවා කාලෙන විපස්සනං ඉති සමථං අනුයුඤ්ජන්තො තස්ස පිරිහුත කාලෙන සංකොචං අනාපජ්ජිත්වා අරියමග්ගාධිගමාය විපස්සනං අනුයුඤ්ජෙය්‍ය. යථාහ:-

අථවා සමාධිලාභෙන විවිත්තසයනෙන වා
භික්ඛු විස්සාසමාපාදි අප්පත්වා ආසවක්ඛය"න්ති.

තෙන වුත්තං:-

"විරියසාතච්චසම්පන්නො"ති ආදි. සතතභාවො සාතච්චං තෙන සම්පන්නො සමන්නාගතො සතතපවත්තවිරියො නිච්චං පග්ගහිත

විරියොති අත්ථො. "**යුත්තයොගො සදා සියා**"ති: සබ්බකාලං භාවනානුයුත්තො සියා. "**දුක්ඛන්ත**"න්ති: වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං පරියොසානං නිරොධං නිබ්බාණං අප්පත්වා විස්සාසං න එය්‍ය න ගච්ඡෙය්‍ය, අහං සුපරිසුද්ධසීලො ඣානලාභී අභිඤ්ඤාලාභී විපස්සනං මත්ථකං පාපෙත්වා ඨිතොති වා විස්සත්ථො න භවෙය්‍යාති අත්ථො. "**එවං විහරමානස්සා**"ති: විවිත්තසෙනාසන සෙවනාදිනා විපස්සනාවසෙන යුත්ත යොගස්ස පරියොසානෙ විධිනා විහරන්තස්ස "**සුද්ධිකාමස්සා**"ති: ඤාණදස්සනවිසුද්ධිං අච්චන්තවිසුද්ධිං නිබ්බාණං අරහත්තඤ්ච ඉච්ඡන්තස්ස සංසාරෙ භයස්ස ඉක්ඛතො භික්ඛුනො කාමාසවාදයො සබ්බෙ ආසවා ඛීයන්ති ඛයං අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති. තෙසං ඛයවයගමනෙව සඋපාදිසෙස අනුපාදිසෙසප්පභෙදං දුවිධම්පි නිබ්බාණං අධිගච්ඡති පාපුණාති. එවං ථෙරො තස්ස භික්ඛුනො ඔවාදදානාපදෙසෙන අත්තනා තථා පටිපන්නභාවං දීපෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

උපසෙනත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**විජානෙය්‍ය සකං අත්ථ**"න්ති ආයස්මතො **අපරගොතමත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තො අම්හාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව සාවත්ථියං උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ හුත්වා වාදමග්ගං උග්ගහෙත්වා අත්තනො වාදස්ස උපරි උත්තරිං විදන්තං අලභන්තො තහිං තහිං විග්ගාහිකකථං අනුයුත්තො විචරති. අම්හාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන යසාදිකෙ වෙනෙය්‍යෙ විනෙත්වා අනාථපිණ්ඩිකස්ස අභියාචනාය සාවත්ථිං උපගච්ඡි. තදා සත්ථු ජෙතවනපටිග්ගහණෙ පටිලද්ධසද්ධො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා අඤ්ඤතරං පිණ්ඩචාරිකං භික්ඛුං ආණාපෙසි: "භික්ඛු ඉමං පබ්බාජෙහී"ති. සො තෙන පබ්බාජියමානො ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණිත්වා කොසලජනපදං ගන්ත්වා චිරං වසිත්වා පුන සාවත්ථිං පච්චාගමි. තං බහූ ඤාතකා නිසින්නං ඉමස්මිං ලොකෙ බහූ පන බ්‍රාහ්මණා සංසාරෙ සුද්ධිවාද තෙසු කතමෙසං ඛො වාදෙ නිය්‍යානිකො කථං පටිපජ්ජන්තො සංසාරතො මුච්චතීති පුච්ඡිංසු. ථෙරො තෙසං ධම්මං පකාසෙන්තො:-

"විජානෙය්‍ය සකං අත්ථං, අවලොකෙය්‍යාථ පාවචනං,
යඤ්චෙත්ථ අස්ස පතිරූපං සාමඤ්ඤං අජ්ඣුපගතස්ස

මිත්තං ඉධ කල්‍යාණං සික්ඛාවිපුලං සමාදානං
සුස්සූසා ච ගරූනං: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

බුද්ධෙසු ච සගාරවතා ධම්මෙ අපචිති යථාභූතං
සඞ්ඝෙ ච චිත්තීකාරො: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

ආචාරගොචරෙ යුත්තො ආජීවො සොධිතො අගාරය්හො
චිත්තස්ස සණ්ඨපනං: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

චාරිත්තං අථ වාරිත්තං ඉරියාපථියං පසාදනියං
අධිචිත්තෙ ච ආයොගො: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

ආරඤ්ඤකානි සෙනාසනානි පන්තානි අප්පසද්දානි
භජිතබ්බානි මුනිනා: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

සීලඤ්ච බාහුසච්චඤ්ච ධම්මානං පවිචයො යථාභූතං
සච්චානං අභිසමයො: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

භාවයෙ අනිච්චන්ති අනත්තසඤ්ඤං අසුභසඤ්ඤඤ්ච
ලොකම්හි ච අනභිරතිං: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

භාවෙය්‍ය ච බොජ්ඣඞ්ගෙ ඉද්ධිපාදානි ඉන්ද්‍රිය බලානි
අට්ඨඞ්ගමග්ගමරියං: එතං සමණස්ස පතිරූපං.

තණ්හං පජහෙය්‍ය මුනි සමූලකෙ ආසවෙ පදාලෙය්‍ය,
විහරෙය්‍ය විප්පමුත්තො: එතං සමණස්ස පතිරූප”න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්‍ථ “**විජානෙය්‍ය සකං අත්‍ථ**”න්ති: විඤ්ඤූජාතිකො පුරිසො අත්තනො අත්‍ථං යථාවතො විචාරෙත්වා ජානෙය්‍ය, විචාරෙන්තො ච අව ලොකෙය්‍යාථ පාවචනං, ඉධ ලොකෙ පුථුසමණබ්‍රාහ්මණෙහි පවුත්තො සමයො සම්මාසම්බුද්ධෙන ච පවුත්තං පාවචනං, තත්‍ථ යං නිය්‍යානිකං තං ඔලොකෙය්‍ය පඤ්ඤාචක්ඛුනා පස්සෙය්‍ය, ඉමෙ හි නානාතිත්‍ථිය සමණබ්‍රාහ්මණා අනිච්චෙව නිච්චන්ති අනත්තනි අත්තාති අසුද්ධිමග්ගෙව සුද්ධිමග්ගොති මිච්ඡාභිනිවෙසිනො අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච විරුද්ධවාදිනො, තස්මා තෙසං වාදෙ අනිය්‍යානිකො. සම්මාසම්බුද්ධො පන “සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා, සන්තං නිබ්බාන”න්ති සයම්භූ ඤාණෙන යථාභූතං අභිඤ්ඤාය පවෙදෙති, තස්මා තස්ස වාදෙ නිය්‍යානිකොති සත්‍ථුසාසනම්හි අත්තහිතං ඔලොකෙය්‍යාති අත්‍ථො. “**යඤ්චෙත්‍ථ අස්ස පතිරූපං සාමඤ්ඤං අජ්ඣුපගතස්සා**”ති: සාමඤ්ඤං සමණභාවං පබ්බජ්ජං උපගතස්ස කුලපුත්තස්ස යං එත්‍ථ සාසනෙ පබ්බජිතභාවෙ වා පතිරූපං යුත්තරූපං සාරුප්පං අස්ස සියා තම්පි අව ලොකෙය්‍ය. කිං පන තන්ති? ආහ:–“මිත්තං ඉධ කල්‍යාණ”න්ති ආදිං.

තත්ථ **"මිත්තං ඉධ කල්‍යාණ**"න්ති: ඉමස්මිං සාසනෙ කල්‍යාණමිත්තං සෙවියමානං සමණස්ස පතිරූපන්ති යොජනා. එස නයො ඉතො පරෙසුපි. කල්‍යාණමිත්තං හි නිස්සාය අකුසලං පජහති කුසලං භාවෙති සුද්ධමත්තානං පරිහරති. **"සික්ඛාවිපුලං සමාදාන"**න්ති: විපුලං සික්ඛාසමාදානං මහතියා නිබ්බාණාවහාය අධිසීලාදිසික්ඛාය අනුට්ඨානන්ති අත්ථො. **"සුස්සූසා ච ගරූනං"**ති: ගරූනං ආචරියුපජ්ඣායාදීනං කල්‍යාණමිත්තානං ඔවාදස්ස සොතුකම්‍යතා පාරිචරියා ච **"එත"**න්ති: කල්‍යාණමිත්තසෙවනාදි **"බුද්ධෙසු සගාරවතා"**ති: සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙසු සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති ගාරවයොගො ගරුකාරතා **"චිත්තීකාරො අපචිති යථාභූත"**න්ති: අරියධම්මස්ස යථාවතො අපචායනං ආදරෙන අභිපූජනං සංඝෙ අරියසංඝෙ චිත්තීකාරො සක්කාරො සම්මානනං **"එත"**න්ති: රතනත්තයෙ ගරුචරණං **"ආචාරගොචරෙ යුත්තො"**ති: කායිකවාචසිකවීතික්කමසංඛාතං අනාචාරං පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථාය උපසංකමිතුං අයුත්තට්ඨානභූතං වෙසියාදිඅගොචරඤ්ච පහාය කායිකවාචසිකඅවීතික්කමසංඛාතෙන ආචාරෙන පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථාය උපසංකමිතුං යුත්තට්ඨානභූතෙන ගොචරෙන ච යුත්තො සම්පන්නො, සම්පන්නආචාරගොචරොති අත්ථො. **"ආජීවො සොධිතො"**ති: වෙළුදානාදිං බුද්ධපතිකුට්ඨං අනෙසනං පහාය අනවජ්ජපච්චයෙ සෙවන්තස්ස ආජීවො ච සොධිතො හොති සුවිසුද්ධො; සොධිතත්තා ච එව අගාරය්හො විඤ්ඤූහි. **"චිත්තස්ස ච සණ්ඨපන"**න්ති: යථා ඌකඛාදිමාරෙහි රූපාදිආරම්මණෙසු අභිජ්ඣාදයො නප්පවත්තන්ති එවං දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තාදිවසෙන චිත්තස්ස සම්මාඨපනං **'එත'**න්ති: ආචාරගොචරසම්පත්ති ආජීවපාරිසුද්ධි ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතාති එතං තයං. **"චාරිත්ත"**න්ති: චරිත්වා පරිපූරෙතබ්බ සීලං **"වාරිත්ත"**න්ති: විරතියා අකරණෙන පරිපූරෙතබ්බසීලං. **"ඉරියා පථියං පසාදනිය"**න්ති: පරෙසං පසාදාවහං ආකප්පසම්පත්තිනිමිත්තං ඉරියාපථනිස්සිතං සම්පජඤ්ඤං. **"අධිචිත්තෙ ච ආයොගො"**ති: සමථ විපස්සනාසු අනුයොගො භාවනා. **"ආරඤ්ඤකානි"**ති: අරඤ්ඤපරියාපන්නානි. **"පන්තානි"**ති: විවිත්තානි. **"සීල"**න්ති: චතුපාරිසුද්ධිසීලං. හෙට්ඨා හි භින්දිත්වා වුත්තං ඉධ අභින්දිත්වා වදති. **"බාහුසච්ච"**න්ති: බහුස්සුතභාවො, සො හි භාවනානුයොගස්ස බහුකාරො බොජ්ඣඞ්ගකොසල්ල අනුත්තරසීතිභාව අධිචිත්තානුයුත්තතාදීසු හි සම්මා පවිචයබහුලස්ස සමථවිපස්සනානුයොගො සම්පජ්ජති. **"ධම්මානං පවිචයො යථාභූත"**න්ති: රූපාරූපධම්මානං අවිපරීතසලක්ඛණතො සාමඤ්ඤලක්ඛණතො ච පරිවීමංසා, ඉමිනා අධිපඤ්ඤා ධම්මවිපස්සනමාහ. **"සච්චානං අභිසමයො"**ති: දුක්ඛාදීනං අරියසච්චානං පරිඤ්ඤාභිසමයාදිවසෙන පටිවෙධො, ස්වායං සච්චාභිසමයො යථා හොති තං දස්සෙතුං "භාවයෙ"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **"භාවයෙ"**ති: භාවෙය්‍ය. **"අනිච්ච"**න්ති: සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති අවිභාගතො යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නන්ති ආදිනා

විභාගතො වා සබ්බසඞ්ඛාරෙසු අනිච්චසඤ්ඤං භාවයෙ භාවෙය්‍ය උප්පා
දෙය්‍ය චෙව වඩ්ඪෙය්‍ය චාති අත්ථො. "**අනත්තසඤ්ඤ**"න්ති: සබ්බෙ
ධම්මා අනත්තා අත්තසුඤ්ඤාති පවත්තං අනත්තසඤ්ඤඤ්ච භාවෙය්‍යාති
යොජනා. එවං සෙසෙසුපි. "**අසුභසඤ්ඤ**"න්ති: කරජකායෙ
සබ්බස්මිම්පි වා තෙභූමකසඞ්ඛාරෙ කිලෙසාසුචිපග්ඝරණතො අසුභාති
පවත්තසඤ්ඤං දුක්ඛසඤ්ඤාපරිවාරා හි අයං, එතෙනෙවෙත්ථ දුක්ඛ
සඤ්ඤාපි ගහිතාති වෙදිතබ්බං. "**ලොකම්හි ච අනභිරති**"න්ති: සබ්බ
ලොකෙ තෙභූමිකෙසු සඞ්ඛාරෙසු අනභිරතිසඤ්ඤං, එතෙන ආදීන
වානුපස්සනං නිබ්බිදානුපස්සනං ච වදති. එවම්පන විපස්සනාභාවනං
අනුයුඤ්ජන්තො තං උස්සුක්කාපෙන්තො ඉදමෙව වඩ්ඪෙය්‍යාති
දස්සෙන්තො "භාවෙය්‍ය ච බොජ්ඣඞ්ගෙ"ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො:-
බොධියා සතිආදිසත්තවිධධම්මසාමග්ගියා ච තංසමඞ්ගිනො පුග්ග
ලස්ස ච අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගා සතිආදයො ධම්මා තෙ සතිආදිකෙ සත්ත
බොජ්ඣඞ්ගෙ ඡන්දසමාධිආදිනි චත්තාරි ඉද්ධිපාදෙති සද්ධාදීනි පඤ්චින්ද්‍රි
යානි සද්ධාදීනියෙව පඤ්චබලානි සම්මාදිට්ඨිආදීනං වසෙන අට්ඨඞ්ග
අරියමග්ගඤ්ච සඞ්ගහෙන සතිපට්ඨානානි සම්මප්පධානානි ච ගහිතා
නීති සබ්බෙපි සත්තතිංසප්පභෙදෙ බොධපක්ඛියධම්මෙ භාවෙය්‍ය
වඩ්ඪෙය්‍ය. තත්ථ යදෙතෙසං පඨමමග්ගක්ඛණෙ වඩ්ඪනං එතං සමණස්ස
භික්ඛුනො සාරුප්පන්ති එවං බොධිපක්ඛියෙ ධම්මෙ උප්පාදය උපරි
මග්ගක්ඛණෙ ච භාවෙන්තො යථා මග්ගසච්චං භාවනාභිසමය
වසෙන අභිසමෙති එවං සමුදයසච්චං පහානාභිසමයවසෙන නිරොධ
සච්චං සච්ඡිකිරියාභිසමයා අභිසමෙතීති දස්සෙන්තො "තණ්හං පජ
හෙය්‍යා"ති ඔසානගාථමාහ. තත්ථ "**තණ්හං පජහෙය්‍යා**"ති: කාම
තණ්හාදිභෙදං සබ්බං තණ්හං අරියමග්ගෙන අනවසෙසතො
සමුච්ඡින්දෙය්‍ය. මොනං වුච්චති ඤාණං තෙන සමන්නාගතත්තා මුනි
"**සමූලකෙ ආසවෙ පදාලෙය්‍යා**"ති: කාමරාගානුසයාදි සමූලකෙ
කාමාසවාදිකෙ සබ්බෙපි ආසවෙ භින්දෙය්‍ය සමුච්ඡින්දෙය්‍ය. "**විහරෙය්‍ය
විප්පමුත්තො**"ති: එවං සබ්බසො කිලෙසානං පහීනත්තා සබ්බධි
විප්පමුත්තො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගං නිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකත්වා
විහරෙය්‍ය. "**එත**"න්ති: යදෙවං විහරණං එතං සමණස්ස සමිතපා
පස්ස භික්ඛුනො පතිරූපං සාරුප්පන්ති අත්ථො. එවං ථෙරො සමණ
සාරුප්පපටිපත්තිකිත්තනමුඛෙන සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං තබ්බි
ලොමතො බාහිරකසමයස්ස අනිය්‍යානිකතඤ්ච විභාවෙසි. තං සුත්වා
තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලා සාසනෙ අභිප්පසන්නා සරණාදීසු පතිට්ඨහිංසු.

අපරස්ස ගොතමත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

දසකනිපාතවණ්ණනා
සමත්තා.

ඒකාදසකනිපාතො.

"කිං තවත්ථො වනෙ තාත"ති: ආයස්මතො **සංකිච්චත්ථෙරස්ස** ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාළ කුලෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මිං කුච්ඡිගතෙයෙව මාතා බ්‍යාධිතා හුත්වා කාලමකාසි. තස්සා සුසානං නෙත්වා ඣාපියමානාය ගබ්භාසයො න ඣායි. මනුස්සා සූලෙහි කුච්ඡිං විජ්ඣන්තා දාරකස්ස අක්ඛිකොටිං පහරිංසු. තෙන තං විජ්ඣිත්වා අඞ්ගාරෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා පක්කමිංසු. කුච්ඡිපදෙසොපි ඣායි, අඞ්ගාරමත්ථකෙ පන සුවණ්ණබිම්බසදිසො දාරකො පදුමගබ්භෙ නිපන්නො විය අහොසි. පච්ඡිමභවිකසත්තස්ස හි සිනෙරුනා ඔත්ථරියමානස්සාපි අරහත්තං අප්පත්වා ජීවිතක්ඛයො නාම නත්ථි. පුනදිවසෙ ආළාහනට්ඨානං ගතා මනුස්සා තථා නිපන්නං දාරකං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්ත ජාතා දාරකං ආදාය ගාමං පවිසිත්වා නෙමිත්තකෙ පුච්ඡිංසු. නෙමිත්තිකා "සචෙ අයං දාරකො අගාරං අජ්ඣාවසිස්සති යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා දුග්ගතා භවිස්සන්ති, සචෙ පබ්බජිස්සති පඤ්චහි සමණසතෙහි පරිවුතො විචරිස්සතී"ති ආහංසු. ඤාතකා හොතු "වයප්පත්තකාලෙ අම්හාකං අය්‍යස්ස සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ නං පබ්බාජෙස්සාමී"ති වත්වා සංකුනා ඡින්නක්ඛිකොටිතාය සංකිච්චොති වදන්තා අපරභාගෙ **සංකිච්චොති** වොහරිංසු. සො සත්තවස්සිකකාලෙ අත්තනො ගබ්භගතස්සෙව මාතු මරණං අත්තනො පවත්තිං ච සුත්වා සංවෙගජාතො "පබ්බජිස්සාමී"ති ආහ. ඤාතකා "සාධු තාතා"ති ධම්මසෙනාපතිස්ස සන්තිකං නෙත්වා "භන්තෙ ඉමං පබ්බාජෙථා"ති අදංසු. ථෙරො තං තචපඤ්චකං කම්මට්ඨානං දත්වා පබ්බාජෙසි. සො ඛුරග්ගෙයෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා තිංසමත්තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං අරඤ්ඤෙ විහරන්තො තෙ චොරහත්ථතො මුඤ්චිත්වා සයම්පි තෙ චොරෙ දමෙත්වා තෙ චොරෙ පබ්බාජෙත්වා අඤ්ඤතරස්මිං විහාරෙ බහූහි භික්ඛූහි සද්ධිං විහරන්තො තෙ විවාදපසුතෙ දිස්වා "අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමී"ති භික්ඛූ ආපුච්ඡි. අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරො පන ධම්මපදවත්ථුම්හි ආගතනයෙන වෙදිතබ්බො. අථ නං අඤ්ඤතරො උපාසකො උපට්ඨාතුකාමො ආසන්නෙ ඨානෙ න වා සංයාචන්තො:-

"කිං තවත්ථො වනෙ තාත උජ්ජුහානොව පාවුසෙ.
වෙරම්භා රමණීයා තෙ, පවිවෙකො හි ඣායින"න්ති

පඨමං ගාථමාහ. තං සුත්වා ථෙරො:-

"යථා අබ්භානි වෙරම්භො වාතො නුදති පාවුසෙ,
සඤ්ඤා මෙ අභිකිරන්ති විවෙකපටිසඤ්ඤුතා.

අපණ්ඩරො අණ්ඩසම්භවො සීවථිකාය නිකෙතචාරිකො
උප්පාදයතෙව මෙ සතිං සන්දෙහස්මිං විරාගනිස්සිතං.

යඤ්ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛන්ති, යො ච අඤ්ඤෙ න රක්ඛති,
සවෙ භික්ඛු සුඛං සෙති කාමෙසු අනපෙක්ඛවා.

අච්ඡොදිකා පුථුසිලා ගොනඞ්ගුලමිගායුතා
අම්බුසෙවාලසඤ්ඡන්නා තෙ සෙලා රමයන්ති මං.

වසිතං මෙ අරඤ්ඤෙසු කන්දරාසු ගුහාසු ච
සෙනාසනෙසු පන්තෙසු වාළමිගනිසෙවිතෙ.

ඉමෙ හඤ්ඤන්තු වජ්ඣන්තු දුක්ඛං පප්පොන්තු පාණිනො
සඞ්කප්පං නාභිජානාමි අනරියං දොසසංහිතං.

පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං,
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

යස්ස චත්ථාය පබ්බජිතො අගාරස්මා අනගාරියං,
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

නාභිනන්දාමි මරණං, නාභිනන්දාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා.

නාභිනන්දාමි මරණං, නාභිනන්දාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි සම්පජානො පතිස්සතො"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**කිං තවත්ථො වනෙ**"ති: කින්ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. වනෙ සො තව අත්ථො කිං පයොජනන්ති අත්ථො. "**තාතා**"ති: දහරස්ස මෙත්තායන්තො තං අනුකම්පන්තො පුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා ආලපති. "**උජ්ජුහානොව පාවුසෙ**"ති: උජ්ජුහානො කිර නාමෙසො පබ්බතො සො පන ඝනසඤ්ඡන්නො බහුසොණ්ඩිකන්දරො තහං තහං සන්දමානසලිලො වස්සකාලෙ අසප්පායො තස්මා උජ්ජුහානොව පබ්බතො එතරහි පාවුස්සකාලෙ තව කිං ඵාසුයොති අත්ථො. කෙචි පන උජ්ජුහානො නාම එකො සකුණො සීතං සහති වස්සකාලෙ වන ගුම්බෙ නිලීනො අච්ඡතීති වදන්ති. තෙසං මතෙන උජ්ජුහානස්ස විය සකුණස්ස පාවුස්සකාලෙ සො තව අත්ථො වනෙන, වෙරම්භා රමණීයා තෙ, වෙරම්භවාතා වායන්තා කිං තෙන රමණීයාති යොජනා. කෙචි වෙරම්භා නාම එකා පබ්බතගුහා පබ්භාරොති වදන්ති. තඤ්ච ඨානං ගමනාගමනයුත්තං ජනසම්බාධරහිතං ජලසුදස්සනසම්පන්නඤ්ච තස්මා වෙරම්භා රමණීයා වනෙ වසිතුං යුත්තරූපා. කස්මා? පවිවෙකො හි ඣායීනං; තාදිසානං ඣායීනං යත්ථ කත්ථචි පවිවෙකොයෙව ඉච්ඡිතබ්බො තස්මා දූරං අරඤ්ඤට්ඨානං අගන්ත්වා වෙරම්භාය වස තාතාති වදති. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො:-යස්මා ඣායීනං පවිවෙකකම්මෙ නිවාසඵාසුකෙ සෙනාසනෙ ලද්ධෙයෙව ඣානාදයො සම්පජ්ජන්ති

තස්මා න එවරූපෙ සීතකාලෙ යත්ථ කත්ථචි වනෙ වසිතුං සක්කා ගුහාය පබ්භාරාදීසු පන සක්කාති එවං උපාසකෙන වුත්තෙ ථෙරො වනාදයො එව මං රමෙන්තීති දස්සෙන්තො "යථා අබ්භානී"ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො:–යථා පාවුස්සෙ කාලෙ අබ්භානි වලාහකානි වෙරම්භවාතො නුදති ඛිපති නීහරති එවං මෙ චිත්තං විවෙකපටිසඤ්ඤුත්තා සඤ්ඤා අභිකිරන්ති විවෙකට්ඨානංයෙව ආකඩ්ඪන්ති කිච, **අපණ්ඩරෙ** කාලවණ්ණො අණ්ඩසම්භවො **අණ්ඩජො** කාකො සීවථිකාය **සුසානට්ඨානෙ** නිකෙතචාරිකො තමෙව නිවාසට්ඨානං කත්වා විචරණකො **"උප්පාදයඤ්ඤෙව මෙ සතිං සන්දෙහස්මිං විරාගනිස්සිත"**න්ති: කායස්මිං විරාගූපසංහිතං කායගතාසතිකම්මට්ඨානමග්ගං උප්පාදයති යෙව. එකදිවසං කිර ථෙරො කාකෙන ඛජ්ජමානං මනුස්සකුණපං පස්සිත්වා අසුභසඤ්ඤං පටිලභි; තං සන්ධාය එවමාහ. තෙන කායෙන සබ්බසො ඡන්දරාගස්ස නත්ථිතාය වනෙයෙව වසිතුකාමම්හීති දස්සෙති. **'අඤ්ඤඤ්ච'**ති: ච සද්දො සමුච්චයත්ථො. තෙන අඤ්ඤම්පි මම අරඤ්ඤවාසකාරණං සුණාහීති දස්සෙති. යං පබ්බජිතං මෙත්තාවිහාරිතාය අලොභතියපරික්ඛාරතාය ච රක්ඛිතබ්බස්සාභාවතො අඤ්ඤෙ සෙවකාදයො න රක්ඛන්ති. යො ච පබ්බජිතො අඤ්ඤෙ කෙචි වනපිජන පලිබොධභූතෙ න රක්ඛන්ති තාදිසානංයෙව අභාවතො. **"සවෙ භික්ඛු සුඛං සෙති"**ති: සො භික්ඛු සමුච්ඡින්නකිලෙසකාමතාය සබ්බසො වත්ථුකාමෙසු අනපෙක්ඛවා අපෙක්ඛාරහිතො යත්ථ කත්ථචි සුඛං සෙති තස්ස අනුසංකිතාභාවතො අරඤ්ඤම්පි ගාමන්තසදිසමෙවාති අත්ථො. ඉදානි පබ්බතවනාදීනං රමණීයතං වසිතපුබ්බතඤ්ච දස්සෙතුං "අච්ඡොදිකා"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **"වසිතම්මෙ"**ති: වුත්ථපුබ්බං මයා **"වාළමිගනිසෙවිතෙ"**ති: සීහබ්‍යග්ඝාදීහි මිගෙහි උපසෙවිතවනෙ **"සංකප්පං නාභිජානාමි"**ති: ඉමෙ යෙ කෙචි පාණිනො සත්තා උස්සත්තිආදීහි පහරණෙහි හඤ්ඤන්තු මරිස්සන්තු මුට්ඨිප්පහාරාදීහි වජ්ඣන්තු බාධීයන්තු අඤ්ඤෙන වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන දුක්ඛං පප්පොන්තු පාපුණන්තූති එවං දොසසහිතං පටිසම්පයුත්තං තතො එව අනරියං ව්‍යාපාදවිහිංසාදිප්පභෙදං පාපසංකප්පං උප්පාදිතං නාභිජානාමි මිච්ඡාවිතක්කා න උප්පන්නපුබ්බාති මෙත්තාවිහාරිතං දස්සෙති. ඉදානි "පරිචිණ්ණො"ති ආදිනා අත්තනො කතකිච්චතං දස්සෙති. තත්ථ **"පරිචිණ්ණො"**ති: උපාසිතො ඔවාදානුසාසනීකරණවසෙන, ඔහිතො ඔරොපිතො, ගරුකො ගරුභාරො ඛන්ධභාරො **"නාභිනන්දාමි මරණං"**ති: කථන්නුඛො මරණං සියාති මරණං න ඉච්ඡාමි **"නාභිනන්දාමි ජීවිත"**න්ති: කථන්නුඛො අහං චිරං ජීවෙය්‍යන්ති ජීවිතම්පි න ඉච්ඡාමි. එතෙන මරණෙ ජීවිතෙ ච සමානචිත්තතං දස්සෙති **"කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි"**ති: පරිනිබ්බානකාලං ආගමෙමි. **"නිබ්බිස"**න්ති: නිබ්බිසන්තො භතියා කම්මං කරොන්තො **"භතකො යථා"**ති; යථා භතකො පරස්ස කම්මං කරොන්තො කම්මසිද්ධිං අනති

නන්දන්තොපි කම්මං කරොන්තොව දිවසක්ඛයං උදික්ඛති, අහම්පි ජීවිතං අනභිනන්දන්තොපි අත්තභාවස්ස යාපනෙන මරණං අනභිනන්දන්තො පරියොසානකාලං පටිකඞ්ඛාමීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සංකිච්චත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

එකාදසකනිපාත වණ්ණනා
සමත්තා.

ද්වාදසනිපාතෙ.

"**සීලමෙවා**"ති ආයස්මතො **සීලවත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ **රාජගහෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤො** පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. **සීලවා**තිස්ස නාමං අහොසි. තං වයප්පත්තං රාජා අජාතසත්තු මාරෙතුකාමො චණ්ඩං මත්තහත්ථිං ආරොපෙත්වා නානාවිධෙහි උපායෙහි උපක්කමන්තො මාරෙතුං නාසක්ඛි පච්ඡිමභවිකස්ස අරහත්තං අප්පත්වා අන්තරා ජීවිතන්තරායාභාවතො. තස්ස පරිපාකං දිස්වා භගවා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං ආණාපෙසි: "සීලවකුමාරං ආනෙහී"ති. ථෙරො ඉද්ධිබලෙන හත්ථිනාගං ආනෙසි. කුමාරො හත්ථිතො ඔරුය්හ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. භගවා තස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා කොසලරට්ඨෙ වසති. අථ තං අජාතසත්තු 'මාරෙථා'ති පුරිසෙ ආණාපෙසි. තෙ ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඨිතා ථෙරෙන කථිතං ධම්මකථං සුත්වා සංජාතසංවෙගා පසන්නචිත්තා හුත්වා පබ්බජිංසු. ථෙරො තෙසං:-

"සීලමෙවෙධ සික්ඛෙථ අස්මිං ලොකෙ සුසික්ඛිතං
සීලං හි සබ්බසම්පත්තිං උපනාමෙති සෙවිතං.

සීලං රක්ඛෙය්‍ය මෙධාවී පත්ථයානො තයො සුඛෙ
පසංසං විත්තිලාභඤ්ච පෙච්ච සග්ගෙ ච මොදනං.

සීලවා හි බහූ මිත්තෙ සඤ්ඤමෙනාධිගච්ඡති,
දුස්සීලො පන මිත්තෙහි ධංසතෙ පාපමාචරං.

අවණ්ණඤ්ච අකිත්තිඤ්ච දුස්සීලො ලභතෙ නරො,
වණ්ණං කිත්තිං පසංසඤ්ච සදා ලභති සීලවා.

ආදි සීලං පතිට්ඨා ච කල්‍යාණානඤ්ච මාතුකං
පමුඛං සබ්බධම්මානං තස්මා සීලං විසොධයෙ.

වෙලා ච සංවරෙ සීලං චිත්තස්ස අභිහාසනං
තිත්ථඤ්ච සබ්බබුද්ධානං, තස්මා සීලං විසොධයෙ.

සීලං බලං අප්පටිමං සීලං ආවුධමුත්තමං,
සීලං ආභරණං සෙට්ඨං, සීලං කවචමබ්භුතං,

සීලං සෙතු මහෙසක්ඛො, සීලං ගන්ධො අනුත්තරො,
සීලං විලෙපනං සෙට්ඨං යෙන වාති දිසොදිසං.

සීලං සම්බලමෙවග්ගං, සීලං පාථෙය්‍යමුත්තමං,
සීලං සෙට්ඨො අතිවාහො යෙන යාති දිසොදිසං.

ඉධෙව නින්දං ලභති පෙච්චාපායෙ ච දුම්මනො,
සබ්බත්ථ දුම්මනො බාලො සීලෙසු අසමාහිතො.

ඉධෙව කිත්තිං ලභති පෙච්ච සග්ගෙ ච සුම්මනො,
සබ්බත්ථ සුමනො ධීරො සීලෙසු සුසමාහිතො.

සීලමෙව ඉධ අග්ගං පඤ්ඤවා පන උත්තමො,
මනුස්සෙසු ච දෙවෙසු සීලපඤ්ඤාණතො ජය"න්ති

ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ "**සීලමෙවිධ සික්ඛෙථ අස්මිං ලොකෙ**"ති: ඉධාති නිපාතමත්තං, ඉමස්මිං සත්තලොකෙ අත්තකාමො කුලපුත්තො චාරිත්තවාරිත්තාදිභෙදං ආදිතො සීලමෙව සික්ඛෙය්‍ය, සික්ඛන්තො ච තං සුසික්ඛිතං අඛණ්ඩභාවාපාදනෙන සුට්ඨු සික්ඛිතං සුපරිසුද්ධං සුපරිපුණ්ණං ච කත්වා සික්ඛෙය්‍ය; අස්මිං ලොකෙති වා ඉමස්මිං සංඛාරලොකෙ සික්ඛිතබ්බධම්මෙසු සීලං ආදිතො සික්ඛෙය්‍ය. දිට්ඨිසම්පත්තියාපි සීලස්ස පතිට්ඨාභාවතො "සීලං හී"ති ආදිමාහ. තත්ථ 'හී'ති: කාරණවචනං, යස්මා සීලං සෙවිතං පරිචිතං පරිරක්ඛිතං මනුස්සසම්පත්ති දෙවසම්පත්ති බ්‍රහ්මසම්පත්ති නිබ්බාණසම්පත්තීති එතං සම්පත්තිං තං සමඞ්ගිනො සත්තස්ස උපනාමෙති ආවහති, සීලං සබ්බසම්පත්තිං උපනාමෙතීති සංඛෙපතො වුත්තමත්ථං විත්ථාරතො දස්සෙන්තො "සීලං රක්ඛෙය්‍යා"ති ආදිමාහ. තත්ථ "**රක්ඛෙය්‍යා**"ති: ගොපෙය්‍ය, පාණාතිපාතාදිතො හි විරමන්තො වත්තපටිවත්තඤ්ච පූරෙන්තො පටිපක්ඛාභිභවතො තං රක්ඛති නාම. "**මෙධාවි**"ති: පඤ්ඤවා, ඉදං තස්ස රක්ඛණූපායදස්සනං, ඤාණබලෙන හිස්ස සමාදානං අවිකොපනඤ්ච හොති. "**පත්ථයානො**"ති: ඉච්ඡන්තො "**තයො සුඛෙ**"ති: තීණි සුඛානි සුඛනිමිත්තං වා සුඛන්ති අධිප්පෙතං. "**පසංස**"න්ති: කිත්තිං විඤ්ඤූහි වා පාසංසනං "**විත්තිලාභ**"න්ති: තුට්ඨිලාභං "විත්තලාභ"න්තිපි පඨන්ති, ධනලාභන්ති අත්ථො. සීලවා හි අප්පමත්තතාය මහන්තං භොගක්ඛන්ධං අධිගච්ඡති. "**පෙච්චා**"ති: කාලං කත්වා "**සග්ගෙ ච මොදනං**"ති: දෙවලොකෙ ඉට්ඨෙහි කාමගුණෙහි මොදනඤ්ච පත්ථයානොති සම්බන්ධො. ඉධ ලොකෙ පසංසං විත්තිලාභං පරලොකෙ දිබ්බසම්පත්තියා මොදනඤ්ච ඉච්ඡං සීලං රක්ඛෙය්‍යාති යොජනා. "**සඤ්ඤමෙනා**"ති: කායා

දීනං සංයමෙන සංයතො හි කායදුච්චරිතාදීහි කඤ්චි අවිහෙඨෙන්තො අභයදානං දෙන්තො පියමනාපතාය මිත්තානි ගණ්හාති. “**ධංසතෙ**”ති: අපෙති “**පාපමාචර**”න්ති: පාණාතිපාතාදිං පාපකම්මං කරොන්තො, දුස්සීලං හි පුග්ගලං අත්තකාමා සත්තා න භජන්ති අඤ්ඤදත්ථු පරිවජ්ජෙන්ති. “**අවණ්ණ**”න්ති: අගුණං සම්මුඛා ගරහං වා “**අකිත්ති**”න්ති: ආයසක්‍යං අසිලොකං “**වණ්ණ**”න්ති: ගුණං “**කිත්ති**”න්ති: සිලොකං පත්ථටයසතං “**පසංස**”න්ති: සම්මුඛා ථොමනං “**ආදී**”ති: සීලං හි කුසලධම්මානං ආදි. යථාහ:– “තස්මා තිහ ත්වං භික්ඛු ආදිමෙව විසොධෙහී”ති “කො චාදි කුසලානං ධම්මානං සීලඤ්ච සුවිසුද්ධ”න්ති. “**පතිට්ඨා**”ති: අධිට්ඨානං සීලං හි සබ්බෙසං උත්තරිමනුස්සධම්මානං පතිට්ඨා. තෙනාහ:– “සීලෙ පතිට්ඨායා”ති ආදිං. “**කල්‍යාණානං ච මාතුක**”න්ති: සමථවිපස්සනාදීනං කල්‍යාණධම්මානං මාතුභූතං ජනකන්ති අත්ථො. “**පමුඛං සබ්බධම්මාන**”න්ති: සබ්බෙසං අනවජ්ජධම්මානං පමුඛං මුඛභූතං පවත්තිද්වාරන්ති අත්ථො. තස්මා ආදිතො “**විසොධයෙ**”ති: අඛණ්ඩාදිභාවෙන සම්පාදෙය්‍ය “**වෙලා**”ති: දුච්චරිතෙහි අනතික්කමනීයට්ඨෙන වෙලා සීමාති අත්ථො. වෙලායති දුස්සීල්‍යං වෙලෙති විද්ධංසෙතීති වෙලා සංවරසීලං කායදුච්චරිතාදීනං උප්පත්තිද්වාරස්ස පිදහනතො. “**අභිහාසන**”න්ති: තොසනං අප්පටිසාරහෙතුතාය චිත්තස්සාභිප්පමොදනතො, තිත්ථඤ්ච සබ්බබුද්ධානං ඉති සාවකබුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා සම්මාසම්බුද්ධාති සබ්බෙසං බුද්ධානං කිලෙසමලප්පහානමාහ. තෙන නිබ්බාණමහාසමුද්දවගාහණෙව තිත්ථභූතඤ්ච “**සීලං බලං අප්පටිම**”න්ති: මාරසෙනාපමද්දනෙ අසදිසං බලං සෙනා ථාමො ච “**ආවුධමුත්තම**”න්ති: සංකිලෙසධම්මානං ඡෙදනෙ උත්තමං පහරණං, ගුණසරීරූපසොභනට්ඨෙන ආභරණං සෙට්ඨං සබ්බකාලං උත්තමං දබ්බඤ්ච, සපාණපරිත්තාණතො කවචමබ්භුතං. අබ්භිදන්ති ච පඨන්ති, අභෙජ්ජන්ති අත්ථො. අපායමහොඝාතික්කමනෙ සංසාරමහොඝාතික්කමනෙ ච කිලෙසෙහි අසංහීරට්ඨෙන සෙතු. “**මහෙසක්ඛො**”ති: මහාබලො “**අනුත්තරො ගන්ධො**”ති: පටිවාතං සබ්බදිසාසු වායනතො අනුත්තරො ගන්ධො සබ්බජනමනොහරත්තා. තෙනාහ:– “**යෙන වාති දිසො දිස**”න්ති: යෙන සීලගන්ධෙන තංසමඞ්ගී දිසොදිසං සබ්බා දිසා වායතීපි. දිසොදිසානිපි පාළි, දසපි දිසාතිපි අත්ථො. “**සම්බලමෙවග්ග**”න්ති: සම්බලං නාම පුටභත්තං තං ගහෙත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තො පුරිසො අන්තරාමග්ගෙ ජිඝච්ඡාදුක්ඛෙන න කිලමති එවං සීලසම්පන්නොපි සුද්ධං සීලසම්බලං ගහෙත්වා සංසාරකන්තාරං පටිපන්නො ගතගතට්ඨානෙ න කිලමතීති සීලං අග්ගං සම්බලං නාම. තථා සීලං පාථෙය්‍යමුත්තමං චොරාදීහි අසාධාරණතො තත්ථ තත්ථ ඉච්ඡිතසම්පත්ති නිප්ඵාදනතො ච අතික්කාමෙන්තො ඊතට්ඨානං යථිච්ඡිතට්ඨානං වාහෙති සම්පාපෙතීති අතිවාහො යානං, කෙනචි අනුපද්දුතං හුත්වා ඉච්ඡිතට්ඨානප්පත්තිහෙතුතාය සීලං සෙට්ඨං අතිවාහො. “**යෙනා**”ති: යෙන අතිවාහෙන “**යාති දිසො දිස**”න්ති: සුගතියා සුග

නින්දාති තං තං දිසං සුඛෙනෙව ගච්ඡති. **"ඉධෙව නින්දං ලභතී"**ති: ඉධලොකෙපි දුම්මනො රාගාදීහි දූසිතචිත්තො දුස්සීලො පාපධම්මොති නින්දං ගරහං ලභති පෙච්ච පරලොකෙපි අපායෙ පුරිසඝාතකාලි අවජ්ඣාති ආදිනා යමපුරිසාදීහි ච නින්දං ලභති, න කෙවලං නින්දමෙව ලභති, අථ ඛො සබ්බත්ථ දුම්මනො බාලො ඉධ ලොකෙ දුච්චරිතචරණෙන දූසිතචිත්තො පරලොකෙ කම්මකාරණාදිවසෙන දුක්ඛප්පත්තියාති සබ්බත්ථ බාලො දුම්මනො හොති. සීලෙසු අසමාහිතො සම්මා සීලෙසු න ඨපිතචිත්තො අප්පතිට්ඨිතො **"ඉධෙව කිත්තිං ලභතී"**ති: ඉධ ලොකෙපි සුමනො සප්පුරිසො සීලවා කල්‍යාණධම්මොති කිත්තිං ලභති, පෙච්ච පරලොකෙපි සග්ගෙ අයං සප්පුරිසො සීලවා කල්‍යාණධම්මො තථා දෙවානං සහබ්‍යතං උපපන්නොති ආදිනා කිත්තිං ලභති. න කෙවලං කිත්තිංයෙව ලභති, අථ ඛො ධීරො ධිති සම්පන්නො සීලෙසු සුට්ඨුසමාහිතො අප්පිතචිත්තො සුප්පතිට්ඨිතචිත්තො සබ්බත්ථ ඉධලොකෙ සුචරිතචරණෙන පරලොකෙ සම්පත්තිපටිලාභෙන සුමනො සොමනස්සප්පත්තො හොති. **"සීලමෙව ඉධ අග්ග"**න්ති: දුවිධං සීලං ලොකියං ලොකුත්තරං ඉති. තත්ථ ලොකියං තාව කාමලොකෙ ඛත්තියමහාසාලාදිසු දෙවලොකෙ බ්‍රහ්මලොකෙ ච උප්පත්තිවිසෙසං ආවහති ලාභිතාවාදිකස්ස ච කාරණං හොති. ලොකුත්තරම්පන සකලම්පි වට්ටදුක්ඛං අතික්කාමෙතීති සීලං අග්ගමෙව. තථා හි වුත්තං:-

> "හීනෙන බ්‍රහ්මචරියෙන ඛත්තියෙසු පපජ්ජති,
> මජ්ඣිමෙන ච දෙවත්තං, උත්තමෙන විසුජ්ඣතී"ති.

"ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ලාභී අස්සං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරී"ති "ඉජ්ඣති භික්ඛවෙ සීලවතො චෙතොපණිධි විසුද්ධත්තා"ති ච, ලොකුත්තරස්ස පන සබ්බසො පහීනපටිපක්ඛස්ස සතතං සම්භවතො පට්ඨාය සංසාරදුක්ඛං විනිවත්තන්තස්ස අග්ගභාවෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. **"පඤ්ඤවා පන උත්තමො"**ති: පඤ්ඤවා පන පුග්ගලො උත්තමො පරමසෙට්ඨො යෙවාති පුග්ගලාධිට්ඨානෙන පඤ්ඤාය එව සෙට්ඨභාවං වදති, ඉදානි සීලපඤ්ඤානං සෙට්ඨභාවං කිච්චතො දස්සෙන්තො "සීලපඤ්ඤාණතො ජය"න්ති ආහ. "ජය"න්ති ච ලිඞ්ගවිපල්ලාසො දට්ඨබ්බො. ආහුති වා වචනසෙසො. තත්ථ පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා වා පඤ්ඤාණං වා හතො ච පටිපක්ඛජයො න හි සීලෙන විනා පඤ්ඤා සම්භවති, පඤ්ඤාය විනා සීලං, කිච්චකාරණං අඤ්ඤමඤ්ඤූපකාරකං වෙත්ථ වුත්තංහි:-"සීලපරියොදාතා පඤ්ඤා පඤ්ඤාපරිධොවිතං සීල"න්ති. **"මනුස්සෙසු දෙවෙසු"**ති: ඉදං තෙසං ඨානවිසෙසදස්සනං. තත්ථ හි තානි සවිසෙසානි වත්තන්ති. සමාධි පනෙත්ථ සීලපක්ඛිකො පඤ්ඤාය අධිට්ඨානභාවතො පඤ්ඤාපක්ඛිකො වා

භාවෙතබ්බතො සීලාධිට්ඨානතො ච, එවං ථෙරො තෙසං භික්ඛූනං සීලමුඛෙන ධම්මං දෙසෙන්තො අත්තනො සීලාදිගුණදීපනෙන අඤ්ඤං ව්‍යාකාසි.

සීලවත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

"**නීචෙ කුලම්හි**"ති: ආයස්මතො **සුනීතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො බුද්ධසුඤ්ඤෙ කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බාලජනෙහි සද්ධිං කීළාපසුතො හුත්වා විචරන්තො එකං පච්චෙකබුද්ධං ගාමෙ පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා "කිං තුය්හං සබ්බසො ඡින්නහත්ථස්ස විය සකලං කායං පටිච්ඡාදෙත්වා භික්ඛාචරණෙන, නනු නාම කසිවණිජ්ජාදීහි ජීවිකා කප්පෙතබ්බා, තානි චෙ කාතුං න සක්කොසි ඝරෙ මුත්තකරීසාදීනි නීහරන්තො පච්ඡාවච්ඡුසොධනෙන වට්ටතී"ති අක්කොසි. සො තෙන කම්මෙන නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන මනුස්සලොකෙපි බහූනි ජාතිසතානි පුප්ඵඡඩ්ඩකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තථා ජීවිකං කප්පෙසි. ඉමස්මිං ච බුද්ධුප්පාදෙ පුප්ඵඡඩ්ඩකකුලෙ එව නිබ්බත්තො උක්කාරසොධනකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙති ඝාසච්ඡාදනමත්තම්පි අලභන්තො. අථ භගවා මජ්ඣිමයාමෙ බුද්ධාචිණ්ණං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො සුනීතස්ස හදයබ්භන්තරෙ ඝටෙ පදීපං විය පජ්ජලන්තං අරහත්තූපනිස්සයං දිස්වා විභාතාය රත්තියා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය භික්ඛුසංඝපරිවුතො රාජගහං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො යස්සං වීථියං සුනීතො උක්කාරසොධනකම්මං කරොති තං වීථිං පටිපජ්ජි. සුනීතොපි තත්ථ තත්ථ විකිණ්ණුච්චාරසංකාරාදිකං රාසිං කත්වා පිටකෙසු පක්ඛිපිත්වා කාජෙනාදාය නීහරන්තො භික්ඛුසංඝපරිවුතං සත්ථාරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා සාරජ්ජායමානො සම්භමාකුලහදයො ගමනමග්ගං නිලීයනොකාසඤ්ච අලභන්තො කාජං භිත්තිපස්සෙ ඨපෙත්වා එකෙන පස්සෙන අනුපවිසන්තො විය භිත්තිං අල්ලීනො පඤ්ජලිකො අට්ඨාසි. භිත්තිච්ඡිද්දෙන අපක්කමිතුකාමො අහොසීතිපි වදන්ති. සත්ථා තස්ස සමීපං පත්වා "අයං අත්තනො කුසලමූලසඤ්චොදිතං උපගතං මං සාරජ්ජායමානො ජාතියා කම්මස්ස ච නිහීනභාවෙන සම්මුඛීභාවම්පි ලජ්ජති, හන්දස්ස වෙසාරජ්ජං උප්පාදෙස්සාමී"ති කරවීකරුතමඤ්ජුනා සජලජලධරනිනාදගම්භීරෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන සුනීතාති ආලපිත්වා "කිං ඉමාය දුක්ඛජීවිකාය පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසී"ති ආහ. සුනීතො තෙන සත්ථු වචනෙන අමතෙන විය අභිසිත්තො උළාරං පීතිසොම

තස්සං පටිසංවෙදෙන්තො "භගවා සචෙ මාදිසාපි ඉධ පබ්බජ්ජං ලභන්ති, කස්මාහං න පබ්බජිස්සාමි, පබ්බාජෙථ මං භගවා"ති ආහ. සත්ථා "එහි භික්ඛූ"ති ආහ. සො එහිභික්ඛු භාවෙන පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරො වස්සසතිකත්ථෙරො විය හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අට්ඨාසි. භගවා තං විහාරං නෙත්වා කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො පඨමං අට්ඨසමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තං සක්කාදයො දෙවා බ්‍රහ්මානො ච උපසංකමිත්වා නමස්සිංසු. තෙන වුත්තං:-

"තාව දෙවතා සත්තසතා උළාරා බ්‍රහ්ම විමානා උපසංකමිත්වා
අජානියං ජාතිජරාභිභූතං නිතං නමස්සන්ති පසන්නචිත්තා"ති

ආදි. භගවා තං දෙවසංඝපුරක්ඛතං දිස්වා සිතං කත්වා පසංසන්තො "තපෙන බ්‍රහ්මචරියෙනා"ති ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි. අථ නං සම්බහුලා භික්ඛූ සීහනාදං නදාපෙතුකාමා "ආවුසො සුනීත කස්මා කුලා ත්වං පබ්බජිතො කථඤ්ච සච්චානි පටිවිජ්ඣිතානී"ති පුච්ඡිංසු. සො තං සබ්බං පකාසෙන්තො:-

"නීචෙ කුලම්හි ජාතො දළිද්දො අප්පභොජනො
හීනං කම්මං ආසි, අහොසිං පුප්ඵඡඩ්ඩකො

ජිගුච්ඡිතො මනුස්සානං පරිභූතො ච වම්භිතො;
නීචං මනං කරිත්වාන වන්දිස්සං බහුකං ජනං.

අථද්දසාසිං සම්බුද්ධං භික්ඛුසංඝපුරක්ඛතං
පවිසන්තං මහාවීරං මාගධානං පුරුත්තමං.

නික්ඛිපිත්වාන බ්‍යාභඞ්ගිං වන්දිතුං උපසංකමිං.
මමෙව අනුකම්පාය අට්ඨාසි පුරිසුත්තමො.

වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ එකමන්තං ඨිතො තදා
පබ්බජ්ජං අහමායාචිං සබ්බසත්තානමුත්තමං.

තතො කාරුණිකො සත්ථා සබ්බලොකානුකම්පකො
'එහි භික්ඛූ'ති මං ආහ; සා මෙ ආසූපසම්පදා.

සොහං එකො අරඤ්ඤස්මිං විහරන්තො අතන්දිතො
අකාසිං සත්ථු වචනං යථා මං ඔවදී ජිනො.

රත්තියා පඨමං යාමං පුබ්බජාතිමනුස්සරිං,
රත්තියා මජ්ඣිමං යාමං දිබ්බං චක්ඛුං විසොධයිං.

රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ තමොක්ඛන්ධං පදාළයිං,
තතො රත්‍යා විවසනෙ සූරියස්සුග්ගමනං පති

ඉන්දො බ්‍රහ්මා ච ආගන්ත්වා මං නමස්සිංසු පඤ්ජලී:
නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම,

යස්ස තෙ ආසවා ඛීණා, දක්ඛිණෙය්‍යොසි මාරිස.
තතො දිස්වාන මං සත්ථා දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතං
සිතං පාතුකරිත්වාන ඉමමත්ථං අභාසථ:

තපෙන බ්‍රහ්මචරියෙන සංයමෙන දමෙන ච
එතෙන බ්‍රාහ්මණො හොති, එතං බ්‍රාහ්මණමුත්තම”න්ති

ඉමාහි ගාථාහි සීහනාදං නදි. තත්ථ “**නීචෙ**”ති: ලාමකෙ සබ්බනිහීනෙ, උච්චනීචභාවො හි නාම සත්තානං උපාදායුපාදාය අයං පන සබ්බනිහීනෙ පුක්කුසකුලෙ උප්පන්නොති තං දස්සෙන්තො “නීචෙ කුලම්හි ජාතො”ති ආහ. තෙන වුත්තං:–“**නීචෙ**”ති: ලාමකෙ සබ්බනිහීනෙ, “**දළිද්දො**”ති: දුග්ගතො, දළිද්දාපි හි කෙචි කදාචි සාපතෙය්‍යස්ස ලාභිනො අකසිරවුත්තිනො හොන්ති. අහං පන සබ්බකාලං කසිරවුත්තිතාය හීනො උද්ධනං උපට්ඨිතඋක්ඛලිකො දස්සතපුත්තං ථෙවකම්පි අපස්සිංයෙවාති දස්සෙන්තො අප්පභොජනොති ආහ. නීචකුලිකා දළිද්දාපි කෙචි අනීචකම්මාජීවා හොන්ති, මය්හං පන න තථාති දස්සෙන්තො ආහ:–“නීචං කම්මං ආසි”ති. කිදිසන්ති චෙ? අහොසිං පුප්ඵඡඩ්ඩකො හත්ථිසාලස්ස හත්ථිවාතිච්චිය උපචාරවසෙනායං ඉමස්ස සමඤ්ඤා අහොසි යදිදං පුප්ඵඡඩ්ඩකොති මිලාතපුප්ඵසන්ථරඡඩ්ඩකො වා උක්කාරභූමියො එවං වුච්චතෙ “**ජිගුච්ඡිතො**”ති: ජාතියා චෙව කම්මනා ච හීලිතො “**මනුස්සාන**”න්ති: මනුස්සෙහි “**පරිභූතො**”ති: අවඤ්ඤාතො “**වම්භිතො**”ති: ඛුංසිතො “**නීචං මනං කරිත්වානා**”ති: අඤ්ඤෙ මනුස්සෙ සිනෙරුං විය උක්ඛිපිත්වා තෙසං පාදපංසුතොපි අත්තානං නිහීනං කත්වා පවත්තියා නීචං නිහිනං මනං කත්වා “**වන්දිස්සං බහුකං ජන**”න්ති: පුථුමහාජනං දිවසෙ දිවසෙ කාලෙ වන්දිං සිරසි අඤ්ජලිං කරොන්තො පණාමිං. “**අථා**”ති: අධිකාරත්ථදීපනො නිපාතො. “**අද්දසාසි**”න්ති: අද්දක්ඛිං. “**මාගධාන**”න්ති: මාගධා නාම ජනපදිනො රාජකුමාරා තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හියා මාගධොති වුච්චති. මගධජනපදස්සාති අත්ථො. “**පුරුත්තම**”න්ති: උත්තමනගරං. “**බ්‍යාභඞ්ගි**”න්ති: කාජං. “**පබ්බජ්ජං අහං අයාචි**”න්ති: “සුනීත පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසී”ති සත්ථාරා ඔකාසෙ කතෙ අහං පබ්බජ්ජං යාචිං. “**ආසූපසම්පදා**”ති: එහිභික්ඛූති සත්ථුවචනමත්තෙන ආසි උපසම්පදා. “**යථා මං ඔවදී**”ති: එවං සමථපුබ්බඞ්ගම විපස්සනං භාවෙහීති යථා මං ඔවදි තථා සත්ථුනො වචනං අකාසිං පටිපජ්ජිං. “**රත්තියා**”ති: තස්සා පටිපත්තියා දස්සනං. තත්ථ පුබ්බෙ නිවාසඤාණං අනාගතංසඤාණස්ස බහූපකාරත්තා පඨමං යාමං මජ්ඣිමං යාමන්ති අච්චන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං වුත්තං, න තථා ආසවක්ඛයඤාණං එකාභිසමයවසෙන පවත්තනතොති. ‘පච්ඡිමෙ යාමෙ’ති

භුම්මවසෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. "**ඉන්දො**"ති: සක්කො දෙවරාජා "**බ්‍රහ්මා**"ති: මහාබ්‍රහ්මා ඉන්දබ්‍රහ්මග්ගහණෙන අඤ්ඤෙසං කාමදෙවානං බ්‍රහ්මානං ආගමනං වුත්තමෙවාති දට්ඨබ්බං, උක්කට්ඨනිද්දෙසො හෙස යථා රාජා ආගතොති. "**නමස්සිංසූ**"ති: කායෙන වාචාය ච නමක්කාරං අකංසු. තත්ථ කායෙන කතං නමක්කාරං දස්සෙන්තො "පඤ්ජලී"ති වත්වා වාචාය කතං දස්සෙතුං "නමො තෙ"ති ආදි වුත්තං. "**දෙවසංඝපුරක්ඛතො**"න්ති: දෙවගණෙන උප්පත්තිදෙව භාවතො බ්‍රහ්මානොපි ගහිතා. "**සිතං පාතු කරිත්වානා**"ති: අත්තනො දස්සන මහප්ඵලං දෙවබ්‍රහ්මානඤ්ච ගුණහත්ථිං නිස්සාය සත්ථා සිතං පාත්වාකාසි. පාතුකරොන්තො ච න අඤ්ඤෙ විය දන්තෙ විදංසෙති මුඛාදුතං ඵොසං විවරති තත්තකෙන ච අභිභූතදිබ්බඵලකාමුත්තා රස්මියො අවසිතුදුරතාරුපන්තිමරිචියො පුප්ඵකක්ඛන්ධාසම්භවා සත රස්මියො නික්ඛමිත්වා තික්ඛත්තුං සප්පමුඛං පදක්ඛිණං කරොන්ති; තං දිස්වා ගච්ඡන්තා ගච්ඡන්තාපි සත්ථා සිතං පාත්වාකාසීති සජානන්ති. "**තපෙනා**"ති: ඉන්ද්‍රියසංවරෙන "ධුතධම්මසමාදානෙනා"ති කෙචි. "**සංයමෙනා**"ති: සීලෙන "**දමෙනා**"ති: පඤ්ඤාය. "**බ්‍රහ්මචරියෙනා**"ති: අවසිට්ඨසෙට්ඨචරියාය. "**එතෙනා**"ති: යථාවුත්තෙන තපාදිනා බ්‍රාහ්මණො හොති බාහිතපාපභාවතො "**එතන්**"ති: තපාදි යථා වුත්තං "**බ්‍රාහ්මණමුත්තමන්**"ති: උත්තමං සබ්බසෙට්ඨං ආහුති වචන සෙසො. "**බ්‍රාහ්මණ**"න්ති: බ්‍රහ්මඤ්ඤං ආහ එවං උත්තමං බ්‍රහ්මඤ්ඤං න ජච්චාදිනාති අධිප්පායො. න හි ජාතිකුලප්පදෙසගොත්තසම්පත්ති ආදයො අරියභාවස්ස කාරණං, අධිසීලසික්ඛාදයො එව පන කාරණං. තෙනාහ:–

"යථා සංබාරධානස්මිං උජ්ඣිතස්මිං මහාපථෙ
පදුමං තත්ථ ජායෙථ සුචිගන්ධං මනොරමං,

එවං සංබාරභූතෙසු අන්ධභූතෙ පුථුජ්ජනෙ
අතිරොචති පඤ්ඤාය සම්මාසම්බුද්ධසාවකො"ති.

එවං ථෙරො තෙහි භික්ඛූහි පුච්ඡිතො ඉමාහි ගාථාහි විස්සජ්ජෙන්තො සීහනාදං නදීති.

සුනීතත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

ද්වාදසනිපාත වණ්ණනා
සමත්තා.

තෙරසනිපාතො

‘‘**යාහු රට්ඨෙ**’’ති ආයස්මතො **සොණස්ස කොළිවිසස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ මහාවිභවො සෙට්ඨි හුත්වා උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො සත්ථු චඞ්කමනට්ඨානෙ සුධාය පරිකම්මං කාරෙත්වා නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි සන්ථරිත්වා උපරි නානාවිරාගවත්ථෙහි විතානං බන්ධාපෙසි. තථා සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච දීඝසාලං කාරෙත්වා නිය්‍යාතෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති. **සිරිවඩ්ඪො**තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ආරද්ධවීරියානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තො සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථාපි තස්ස පත්ථනාය සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සොපි යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො පරිනිබ්බුතෙ කස්සපදසබලෙ අනුප්පන්නෙ අම්හාකං භගවති බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො ගඞ්ගාතීරෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා එකං පච්චෙකබුද්ධං චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහි. පච්චෙකබුද්ධො වුත්ථවස්සො පරිපුණ්ණපරික්ඛාරො ගන්ධමාදනමෙව ගතො. සොපි කුලපුත්තො යාවජීවං තත්ථ පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්හාකං භගවතො කාලෙ චම්පානගරෙ උසභසෙට්ඨිස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස පටිසන්ධිගහණතො පට්ඨාය සෙට්ඨිස්ස මහාභොගක්ඛන්ධො අභිවඩ්ඪි. තස්ස ජාතදිවසෙ සකලනගරෙ මහාසක්කාරසම්මානො අහොසි. තස්ස ච පුබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධස්ස සතසහස්සග්ඝනකරත්තකම්බලපරිච්චාගෙන සුවණ්ණවණ්ණො සුඛුමාරතරො ච අත්තභාවො අහොසි. තෙනස්ස **සොණො**ති නාමං අකංසු. මහතා පරිහාරෙන වඩ්ඪති. තස්ස හත්ථපාදතලානි බන්ධුජීවකපුප්ඵවණ්ණානි අහෙසුං. සතවිහතකප්පාසස්ස විය සම්ඵස්සො, පාදතලෙසු මණිකුණ්ඩලාවට්ටවණ්ණානි ලොමානි ජායිංසු. වයප්පත්තස්ස තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරෙත්වා නාටකානි උපට්ඨපෙසුං. සො තත්ථ මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තො දෙවකුමාරො විය පටිවසති. අථ අම්හාකං සත්ථරි සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කෙ රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්තෙ බිම්බිසාරරඤ්ඤා පක්කොසාපිතො අසීතියා ගාමිකසහස්සෙහි සද්ධිං රාජගහං ආගතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සත්ථුසන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ජනසංසග්ගපරිහරණත්ථං සීතවනෙ වසන්තො ‘‘මම සරීරං සුඛුමාලං, න ච සක්කා

සුඛෙනෙව සුඛං අධිගන්තුං, කායං කිලමෙත්වා සමණධම්මං කාතුං වට්ටතී"ති ඨානචංකමමෙව අධිට්ඨාය පධානමනුයුඤ්ජන්තො පාදතලෙසු ඵොටෙසු උට්ඨිතෙසු වෙදනං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා දළ්හං විරියං කරොන්තොපි "අහං මග්ගං වා ඵලං වා නිබ්බත්තෙතුං න සක්කොමි, කිං මෙ පබ්බජ්ජාය, හීනාය වත්තිත්වා භොගෙ ච භුඤ්ජිස්සාමි, පුඤ්ඤානි ච කරිස්සාමී"ති චින්තෙසි. සත්ථා තස්ස චිත්තාචාරං ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වීණූපමොවාදෙන ඔවදිත්වා විරියසමතායොජනවිධිං දස්සෙන්තො කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා ගිජ්ඣකූටං ගතො. සොණත්ථෙරොපි සත්ථු සම්මුඛා ඔවාදං ලභිත්වා විරියසමතං යොජෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

තෙන වුත්තං අපදානෙ:-

"**අනොමදස්සිස්ස** මුනිනො ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො
සුධාය ලෙපනං කත්වා චංකමං කාරයිං අහං.

නානාවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි චංකමං සන්ථරිං අහං,
ආකාසෙ විතානං කත්වා භොජයිං බුද්ධමුත්තමං.

අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන අභිවාදෙත්වාන සුබ්බතං
දීඝසාලං භගවතො නිය්‍යාතෙසිං අහං තදා.

මම සංකප්පමඤ්ඤාය සත්ථා ලොකෙ අනුත්තරො
පටිග්ගහෙසි භගවා අනුකම්පාය චක්ඛුමා.

පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො දක්ඛිණෙය්‍යො සදෙවකෙ
භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අභාසථ.

යො සො හට්ඨෙන චිත්තෙන දීඝසාලං අදාසි මෙ
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණොථ මම භාසතො:

ඉමස්ස මච්චුකාලම්හි පුඤ්ඤකම්මසමඞ්ගිනො
සහස්සයුත්තස්සරථො උපට්ඨිස්සති තාවදෙ.

තෙන යානෙනයං පොසො දෙවලොකං ගමිස්සති,
අනුමොදිස්සරෙ දෙවා සම්පත්තෙ කුසලෙ භවෙ.

මහාරහං බ්‍යම්හසෙට්ඨං රතනභිත්තිසමුජ්ජලං[1]
කූටාගාරවරූපෙතං බ්‍යම්හමජ්ඣාවසිස්සති.

තිංසකප්පසහස්සානි දෙවලොකෙ රමිස්සති.
පඤ්චවීසතිකප්පානි දෙවරාජා භවිස්සති.

1. රතනමත්තිකලෙපනං. අප. පා.

සත්තසත්තාතික්ඛත්තුං ච චක්කවත්තී භවිස්සති
යසොධරසනාමා තෙ සබ්බෙපි එකනාමකා.

වෙ සම්පත්තී අනුභොත්වා විණ්ත්වා පුඤ්ඤසඤ්චයං
අට්ඨවීසතිකප්පම්හි චක්කවත්තී භවිස්සති.

තත්‍රාපි බ්‍යම්හං පවරං විස්සකම්මෙන මාපිතං
දසසද්දාවිවිත්තන්තං පුරමජ්ඣාවසිස්සති.

අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ භූමිපාලො මහිද්ධිකො
ඔක්කාකො නාම නාමෙන රජා රට්ඨෙ භවිස්සති.

සොළසිත්ථිසහස්සානං සබ්බාසං පවරා ච යා
අභිජාතා ඛත්තියානී නව පුත්තෙ ජනෙස්සති.

නවපුත්තෙ ජනෙත්වාන ඛත්තියානී මරිස්සති.
තරුණී සා සියා කඤ්ඤා මහෙසිත්තං කරිස්සති.

ඔක්කාකං තොසයිත්වාන වරං කඤ්ඤා ලභිස්සති.
වර ලද්ධා ච සා කඤ්ඤා පුත්තෙ පබ්බාජයිස්සති.

පබ්බාජිතාව තෙ සබ්බෙ ගමිස්සන්ති නගුත්තමං
ජාතිභෙදභයා සබ්බෙ භගිනීහි සංවසිස්සරෙ.

එකාව කඤ්ඤා බ්‍යාධීහි භවිස්සති පරික්ඛතා
මා නො ජාති පභිජ්ජීති නිඛනිස්සන්ති ඛත්තියා.

ඛත්තියො නීහරිත්වාන තාය සද්ධිං වසිස්සති,
භවිස්සති තදා භෙදො ඔක්කාකකුලසම්භවො.

තෙසං පජා භවිස්සන්ති කොලියා නාම ජාතියා
තත්‍ර මානුසකං භොගං අනුභොස්සන්ත්‍යනප්පකං.

තම්හා කායා චවිත්වාන දෙවලොකං ගමිස්සති
තත්‍රාපි පවරං බ්‍යම්හං ලභිස්සති මනොරමං.

දෙවලොකා චවිත්වාන සුක්කමූලෙන චොදිතො
ආගන්ත්වාන මනුස්සත්තං සොණො නාම භවිස්සති.

ආරද්ධවිරියො පහිතත්තො පදහං සත්ථුසාසනෙ
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය නිබ්බායිස්සත්‍යනාසවො.

අනන්තදස්සී ස භගවා ගොතමො සක්‍යපුඞ්ගවො
විසෙසඤ්ඤූ මහාවීරො අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙස්සති.

වට්ටම්හි දෙවෙ චතුරඞ්ගුලෙ පතිතෙ අතිලෙරිතා පාදපසම්පන්නුට්ඨ-
ඨානෙ රජස්සප්පසුතස්ස නාදිතො තතො රතී පරමතරා න විජ්ජති.

උත්තමෙන දමථෙන දන්තො චිත්තමෙව සුප්පණිහිතං
භාරො මෙ ඔහිතො සබ්බො නිබ්බුතොම්හි අනාසවො.

අඟීරසො මහානාගො අභිජාතො ච කෙසරී
භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.

කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං–පෙ–කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තම්පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන අඤ්ඤ බ්‍යාකරණවසෙන ච:–

“යාහු රට්ඨෙ සමුක්කට්ඨො රඤ්ඤො අඟස්ස පද්ධගූ
ස්වාජ්ජ ධම්මෙසු උක්කට්ඨො සොණො දුක්ඛස්ස පාරගූ.

පඤ්ච ඡින්දෙ පඤ්ච ජහෙ පඤ්ච චුත්තරි භාවයෙ;
පඤ්චසඞ්ගාතිගො භික්ඛු ඔඝතිණ්ණොති වුච්චති.

උන්නළස්ස පමත්තස්ස බාහිරාසස්ස භික්ඛුනො
සීලං සමාධි පඤ්ඤා ච පාරිපූරිං න ගච්ඡති.

යං හි කිච්චං තදපවිද්ධං, අකිච්චං පන කයිරති,
උන්නළානං පමත්තානං තෙසං වඩ්ඪන්ති ආසවා.

යෙසඤ්ච සුසමාරද්ධා නිච්චං කායගතා සති,
අකිච්චං තෙ න සෙවන්ති කිච්චෙ සාතච්චකාරිනො·

සතානං සම්පජානානං අත්ථං ගච්ඡන්ති ආසවා
උජුමග්ගම්හි අක්ඛාතෙ ගච්ඡථ මා නිවත්තථ.

අත්තනා චොදයත්තානං නිබ්බාණමභිහාරයෙ
අච්චාරද්ධම්හි විරියම්හි සත්ථා ලොකෙ අනුත්තරො.

වීණොපමං කරිත්වා මෙ ධම්මං දෙසෙසි චක්ඛුමා,
තස්සාහං වචනං සුත්වා විහාසිං සාසනෙ රතො.

සමථං පටිපාදෙසිං උත්තමත්ථස්ස පත්තියා,
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

නෙක්ඛම්මෙ අධිමුත්තස්ස පවිවෙකඤ්ච චෙතසො
අබ්‍යාපජ්ඣාධිමුත්තස්ස උපාදානක්ඛයස්ස ච

තණ්හක්ඛයාධිමුත්තස්ස අසම්මොහඤ්ච චෙතසො
දිස්වා ආයතනුප්පාදං සම්මා චිත්තං විමුච්චති.

තස්ස සම්මා විමුත්තස්ස සන්තචිත්තස්ස භික්ඛුනො
කතස්ස පතිචයො නත්ථි, කරණීයං න විජ්ජති.

සෙලො යථා එකඝනො වාතෙන න සමීරති,
එවං රූපා රසා සද්දා ගන්ධා ඵස්සා ච කෙවලා

ඉට්ඨා ධම්මා අනිට්ඨා ච නප්පවෙධෙන්ති තාදිනො.
ඨිතං චිත්තං විසංයුත්තං වයං චස්සානුපස්සතී"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**සාහු රට්ඨෙ සමුක්කට්ඨො**"ති: සො අහු අහොසි අඞ්ගරට්ඨෙ අසීතියා ගාමිකසහස්සෙසු භොගසම්පත්තියා ඉස්සරසම්පත්තියා ච සම්මා අතිවිය උක්කට්ඨො සෙට්ඨො. "**රඤ්ඤො අඞ්ගස්ස පද්ධගූ**"ති: චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි පජාය රඤ්ජනට්ඨෙන රඤ්ඤො අඞ්ගාධිපතිනො බිම්බිසාරස්ස පරිචාරභූතො පකතිවිසෙසො තස්ස රට්ඨෙ කුටුම්බිකො අහූති යොජෙතබ්බං. "**ස්වාජ්ජ ධම්මෙසු උක්කට්ඨො**"ති: සො සොණො අජ්ජ එතරහි ලොකුත්තරධම්මෙසු උක්කට්ඨො ජාතො ගිහිකාලෙපි තෙහිපි උක්කට්ඨො යෙව හුත්වා ඉදානි පබ්බජිතකාලෙපි උක්කට්ඨොයෙව අහොසි. අත්තානමෙව පරං විය දස්සෙති. "**දුක්ඛස්ස පාරගූ**"ති: සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස පාරං පරියන්තං ගතො, එතෙන ධම්මෙසු උක්කට්ඨොති අවිසෙසෙන වුත්තං උක්කට්ඨභාවං විසෙසෙති අරහත්තාධිගමදීපනතො. ඉදානි යාය පටිපත්තියා දුක්ඛස්ස පාරගූ ජාතො අඤ්ඤාපදෙසෙන තං දස්සෙන්තො "පඤ්ච ඡින්දෙ"ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො:–අපායකාමසුගති සම්පාපකානි පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි පාදෙ බද්ධරජ්ජුං විය පුරිසො සත්ථෙන හෙට්ඨිමෙන මග්ගත්තයෙන ඡින්දෙය්‍ය, රූපාරූපභවසම්පාපකානි පඤ්ච උද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි පුරිසො ගීවාය බද්ධරජ්ජුකං විය අග්ගමග්ගෙන ජහෙය්‍ය ඡින්දෙය්‍ය. තෙසං පන උද්ධම්භාගියසංයොජනානං පහානාය පඤ්චසද්ධාදීනි ඉන්ද්‍රියානි උත්තරිං භාවයෙ භාවෙය්‍ය, එවම්භූතො පන භික්ඛු රාගසඞ්ගො දොසසඞ්ගො මොහමානදිට්ඨිසඞ්ගොති පඤ්චන්නං සඞ්ගානං අතික්කමනෙන පඤ්චසඞ්ගාතිගො හුත්වා කාමොඝො භවොඝො දිට්ඨොඝො අවිජ්ජොඝොති චතුන්නං ඔඝානං තිණ්ණත්තා ඔඝතිණ්ණොති වුච්චතීති අයඤ්ච ඔඝතරණපටිපත්ති සීලාදීනං පාරිපූරියාව හොති සීලාදයො ච මානාදිප්පහානෙ පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති යස්මාති දස්සෙන්තො "උන්නළස්සා"ති ගාථමාහ. තත්ථ "**උන්නළස්සා**"ති: උග්ගතතුච්ඡමානස්ස, මානො හි උන්නාමනාකාරවුත්තියා තුච්ඡභාවෙන නළා වියාති නළොති වුච්චති. "**පමත්තස්සා**"ති: සතිවොස්සග්ගෙන පමාදං ආපන්නස්ස "**බාහිරාසස්සා**"ති: බාහිරෙසු ආයතනෙසු ආසාවතො කාමෙසු අවීතරාගස්සාති අත්ථො. "**සීලං සමාධි පඤ්ඤා ච පාරිපූරිං න ගච්ඡතී**"ති: තස්ස

සීලාදීනං පටිපක්ඛසෙවිනො ලොකියොපි තාව සීලාදිගුණො පරිපූරිං න ගච්ඡති පගෙව ලොකුත්තරො. තත්‍ථ කාරණමාහ:–"යංහි කිච්ච"න්ති ආදිනා. භික්ඛුනො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය අපරිමාණසීලක්ඛන්ධගොපනං අරඤ්ඤවාසො ධුතඞ්ගපරිහරණං භාවනාරාමතාති එවමාදි කිච්චං නාම. යෙහි පන යං ඉදං යථාවුත්තං අත්තනො කිච්චං තං අපවිද්ධං අකරණෙන ඡඩ්ඩිතං, පත්තමණ්ඩනං චීවරකායබන්ධනං අංසවට්ටකං ඡත්තං උපාහනං ථාලකං ධම්මකරකකමණ්ඩලූති එවමාදිපරික්ඛාරානං මණ්ඩනං පච්චයබාහුලියන්ති එවමාදි භික්ඛුනො අකිච්චං නාම තං කයිරති. තෙසං මානනළං උක්ඛිපිත්වා චරණෙන උන්නළානං සතිවොස්සග්ගෙන පමත්තානං චත්තාරොපි ආසවා වඩ්ඪන්ති. යෙසං පන පඤ්ඤාදිගුණො වඩ්ඪති තෙ දස්සෙතුං "යෙස"න්ති ආදි වුත්තං. තත්‍ථ "**සුසමාරද්ධා**"ති: සුට්ඨුපග්ගහිතා "**කායගතා සතී**"ති: කායානුපස්සනාභාවනා "**අකිච්චං තෙ**"ති: තෙ එතං පත්තමණ්ඩනාදි අකිච්චං "**න සෙවන්තී**"ති: න කරොන්ති. "**කිච්චෙ**"ති: පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය කාතබ්බෙ අපරිමාණසීලක්ඛන්ධගොපනාදිකෙ සාතච්චකාරිනො අට්ඨිතකාරිනො තෙසං සතියා අවිප්පවාසෙන සතානං සාත්‍ථකසම්පජඤ්ඤං සප්පායසම්පජඤ්ඤං ගොචරසම්පජඤ්ඤං අසම්මොහසම්පජඤ්ඤන්ති චතූහි සම්පජඤ්ඤෙහි සම්පජානානං චත්තාරොපි ආසවා අත්‍ථං ගච්ඡන්ති පරික්ඛයං අභාවං ගච්ඡන්තීති අත්‍ථො. ඉදානි අත්තනො සන්තිකෙ සීතභික්ඛූනං ඔවාදං දෙන්තො "උජුමග්ගම්හී"ති ගාථමාහ. තත්‍ථ "**උජුමග්ගම්හි අක්ඛාතෙ**"ති: අන්තද්වයවජ්ජනෙන කායවංකාදිප්පහාණෙන ච උජුකෙ මජ්ඣිමපටිපදාභූතෙ අරියමග්ගෙ සත්‍ථාරා භාසිතෙ ගච්ඡථ පටිපජ්ජථ මා නිවත්තථ අන්තරා වොසානං මාපජ්ජථ. "**අත්තනා චොදයත්තාන**"න්ති: ඉධ අත්‍ථකාමො කුලපුත්තො අපායභයපච්චවෙක්ඛනාදිනා අත්තනා එව අත්තානං චොදයන්තො "**නිබ්බානමභිහාරයෙ**"ති. අත්තානං නිබ්බානං අභිහරෙය්‍ය උපනෙය්‍ය යථා තං සච්ඡිකරොති තථා පටිපජ්ජෙය්‍යාති අත්‍ථො. ඉදානි මයාපි එවමෙව පටිපන්නන්ති අත්තනො පටිපත්තිං දස්සෙතුං "අච්චාරද්ධම්හී"ති ආදි වුත්තං. "**අච්චාරද්ධම්හි වීරියම්හී**"ති: විපස්සනං භාවෙන්තෙන මයා සමාධිනා සමරසං අකත්වා අති විය වීරියෙ පග්ගහිතෙ, අච්චාරද්ධවීරියතා වස්ස හෙට්ඨාවුත්තායෙව. "**වීණොපමං කරිත්වා මෙ**"ති: ආයස්මතො සොණස්ස "යෙ ඛො කෙචි භගවතො සාවකා ආරද්ධවීරියා විහරන්ති. අහං අඤ්ඤතරො, අථ ච පන මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චති. තස්මාහං විබ්භමිස්සාමී"ති චින්තෙන්තෙ උප්පන්නෙ සත්‍ථා ඉද්ධියා තස්ස පමුඛෙ අත්තානං දස්සෙත්වා කස්මා ත්වං සොණ විබ්භමිස්සාමීති චිත්තං උප්පාදෙසි. "කුසලො ත්වං පුබ්බෙ අගාරියභූතො වීණාය තන්තිස්සරෙ"ති පුච්ඡිත්වා තෙන "එවං භන්තෙ"ති වුත්තෙ "තං කිම්මඤ්ඤසි සොණ යදා තෙ වීණාය තන්තියො අච්චායතා හොන්ති, අපිනු තෙ වීණා තස්මිං සමයෙ සරවතී වා හොති

කම්මඤ්ඤා වා හොතී"ති? නොහෙතං භන්තෙ. තං කිං මඤ්ඤසි සොණ "යදා තෙ වීණාය තන්තියො අතිසිථිලා හොන්ති, අපි නු තෙ වීණා තස්මිං සමයෙ සරවතී වා හොති කම්මඤ්ඤා වා"ති? නොහෙතම්භන්තෙ. යදා පන තෙ වීණාය තන්තියො නාච්චායතා හොන්ති න අතිසිථිලා සමෙ ගුණෙ පතිට්ඨිතා අපි නු තෙ වීණා තස්මිං සමයෙ සරවතී වා හොති කම්මඤ්ඤා වා"ති? එවම්භන්තෙ. එවමෙව ඛො සොණ අච්චාරද්ධං විරියං උද්ධච්චාය සංවත්තති, අතිසිථිලං විරියං කොසජ්ජාය සංවත්තති, "තස්මා තිහ ත්වං සොණ විරියසමතං අධිට්ඨහ, ඉන්ද්‍රියානඤ්ච සමතං පටිවිජ්ඣා"ති. එවම්පි වීණා උපමං කත්වා පවත්තිතෙන වීණොපමොවාදෙන මය්හං ධම්මං දෙසෙසි. තස්සාහං වචනං සුත්වා තස්ස භගවතො වීණොපමොවාදං සුත්වා අනන්තරා උප්පන්නං විබ්භමිතුකාමතං පහාය සත්ථු සාසනෙ රතො අභිරතො විහරිං, විහරන්තො ච සමතං පටිපාදෙසිං, විරියසමතං යොජෙන්තො සද්ධාපඤ්ඤානං සමාධිවිරියානං සමරසතං උප්පාදෙත්වා ඣානාධිට්ඨානං විපස්සනාසමාධිං සම්පාදෙසිං විපස්සනං උස්සුක්කාපෙසිං. තත්ථ පයොජනං ආහ:- "**උත්තමත්ථස්ස පත්තියා**"ති: අරහත්තාධිගමායාති අත්ථො. ඉදානි යථා පටිපන්නස්ස සමථවිපස්සනා සම්පජ්ජිංසු තං අඤ්ඤාපදෙසෙන දස්සෙන්තො "නෙක්ඛම්ම"න්ති ආදිමාහ. තත්ථ "**නෙක්ඛම්ම**"න්ති: පබ්බජ්ජාදිකෙ කාමනිස්සරණෙ. "**අධිමුත්තස්සා**"ති: තත්ථ නින්නපොණපබ්භාරභාවෙන යුත්තපයුත්තස්ස පඨමං තාව පබ්බජ්ජාභිමුඛො හුත්වා කාමෙ පහාය පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච සීලවිසොධනං අරඤ්ඤවාසො ධුරපරිහරණං භාවනාභියොගොති එවමාදිසු අනවජ්ජධම්මෙසු යුත්තස්සාති අත්ථො. "**පවිවෙකඤ්ච චෙතසො**"ති: චෙතසො පවිවෙකඤ්ච අධිමුත්තස්ස එවං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තස්ස සතො චතුක්කපඤ්චකඣානානං නිබ්බත්තනෙන විවෙකයුත්තපයුත්තස්ස "**අබ්‍යාපජ්ඣාධිමුත්තස්සා**"ති: අබ්‍යාපජ්ඣං නිද්දුක්ඛතා තං අධිමුත්තස්ස ඣානසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා සමථමුඛෙ යුත්තපයුත්තස්ස "**උපාදානක්ඛයස්ස චා**"ති: චතුන්නම්පි උපාදානානං ඛයෙන අරහත්තෙන අධිමුත්තස්ස, භුම්මත්ථෙ හි එතං සාමිවචනං, තං යථාධිගතං ඣානං පාදකං කත්වා අරහත්තාධිගමාය විපස්සනං අනුයුඤ්ජන්තස්සාති අත්ථො. "**තණ්හක්ඛයාධිමුත්තස්සා**"ති: තණ්හා ඛීයති එත්ථාති=තණ්හක්ඛයො, නිබ්බානං; තස්මිං අධිමුත්තස්ස, උපාදාදිං වා භයතො අනුපාදිඤ්ච ඛෙමතො දස්සෙන්ත නිරොධෙ නින්නපොණපබ්භාරස්ස "**අසම්මොහඤ්ච චෙතසො**"ති: අසම්මොහසම්පජඤ්ඤවසෙන චිත්තස්ස අසම්මොහුප්පවත්තිං සම්මොහසමුච්ඡින්දනෙන වා චිත්තස්ස අසම්මොහභූතං අරියමග්ගං අධිමුත්තස්ස. "**දිස්වා ආයතනුප්පාද**"න්ති: චක්ඛාදීනං ආයතනානං සකං පච්චයෙහි ඛණෙ ඛණෙ උප්පාදනං පටිපක්ඛතො නිරොධඤ්ච විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය දිස්වා දස්සනහෙතු "**සම්මා චිත්තං විමුච්චති**"ති: සම්මා හෙතුනා ඤායෙන මග්ගපටිපාටියා සබ්බාසවතො චිත්තං විමුච්චති. "තස්ස සම්මාවිමුත්තස්සා"ති

ආදීසු අයං සංඛෙපත්ථො. තස්ස වුත්තනයෙන සම්මදෙව සබ්බසංකිලෙසතො විමුත්තස්ස තතො එව අච්චන්තූපසමෙන සන්තචිත්තස්ස ඛීණාසවභික්ඛුනො කතස්ස කුසලස්ස අකුසලස්ස වා උපචයො නත්ථි මග්ගෙනෙව සමුග්ඝාතිතත්තා පරිඤ්ඤාදිභෙදං කරණීයං න විජ්ජති කතකිච්චත්තා, එවම්භූතස්ස යථා එකග්ඝනො සෙලො පබ්බතො පකතිවාතෙන න සමීරති න සංකම්පති එවං ඉට්ඨානිට්ඨා ච රූපාදයො ආරම්මණා ධම්මා තාදිනො තාදිභාවප්පත්තස්ස ඨිතං අනෙජං පහීනසබ්බයොගතාය විසංයුත්තං චිත්තං නප්පවෙධෙන්ති න චාලෙන්ති, අස්ස ච ආරම්මණධම්මස්ස කාලෙන කාලං ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා විපස්සන්තොව වයං නිරොධං ඛණෙ ඛණෙ භිජ්ජනභාවං අනුපස්සතීති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

සොණස්ස කොලිවිසත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තෙරසනිපාතවණ්ණනා

සමත්තා.

චුද්දසනිපාතො.

"**යදා අහං**"ති ආයස්මතො **ඛදිරවනියරෙවතත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? කාචිම්පස්ස ථෙරස්ස ගාථා හෙට්ඨා එකකනිපාතෙ ආගතා. තත්ථ පනස්ස අත්තනො භාගිනෙය්‍යෙසු සතිජනනමත්තං දස්සිතන්ති තස්සා එකකනිපාතෙ සඞ්ගහො කතො. ඉමා පන ථෙරස්ස පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය යාව පරිනිබ්බාණා පටිපත්තිපකාසිකා ගාථා ඉමස්මිං චුද්දසනිපාතෙ සඞ්ගහං ආරොපිතා. තත්ථ අට්ඨුප්පත්ති හෙට්ඨා වුත්තායෙව. අයම්පන විසෙසො. ථෙරො කිර අරහත්තං පත්වා කාලෙන කාලං සත්ථු ධම්මසෙනාපතිප්පභුතීනං මහාථෙරානඤ්ච උපට්ඨානං ගන්ත්වා කතිපාහමෙව තත්ථ වසිත්වා ඛදිරවනමෙව පච්චාගන්ත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන බ්‍රහ්මවිහාරෙහි ච වීතිනාමෙති, එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ජිණ්ණො වුද්ධො වයො අනුප්පත්තො අහොසි. සො එකදිවසං බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ සාවත්ථියා අවිදූරෙ අරඤ්ඤෙ වසි. තෙන ච සමයෙන චොරා නගරෙ කතකම්මා ආරක්ඛමනුස්සෙහි අනුබද්ධා පලායන්තා ථෙරස්ස සමීපෙ ගහිතභණ්ඩං ඡඩ්ඩෙත්වා පලායිංසු. මනුස්සා අනුධාවන්තා ථෙරස්ස සමීපෙ භණ්ඩං දිස්වා ථෙරං බන්ධිත්වා චොරොති සඤ්ඤාය ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං: "අයං දෙව චොරො"ති. රාජා ථෙරං මුඤ්චාපෙත්වා

"කිං භණෙථ තුම්හෙහි ඉදං චොරියං කතං වා නො වා"ති පුච්ඡි. ථෙරො "කිඤ්චාපි ජාතිතො පට්ඨාය අත්තනා තාදිසං න කතපුබ්බං, තං පබ්බජ්ජාතො පට්ඨාය පන අකතභාවස්ස සබ්බකිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තා තාදිසස්ස කරණෙ අභබ්බතාය පකාසනවසෙන සමීපෙ ඨිතානං භික්ඛූනං රඤ්ඤො ච ධම්මං දෙසෙන්තො:-

"යදා අහං පබ්බජිතො අගාරස්මා අනගාරියං
නාභිජානාමි සඞ්කප්පං අනරියං දොසසංහිතං.

ඉමෙ හඤ්ඤන්තු වජ්ඣන්තු දුක්ඛං පප්පොන්තු පාණිනො,
සංකප්පං නාභිජානාමි ඉමස්මිං දීඝමන්තරෙ.

මෙත්තඤ්ච අභිජානාමි අප්පමාණං සුභාවිතං
අනුපුබ්බං පරිචිතං යථා බුද්ධෙන දෙසිතං.

සබ්බමිත්තො සබ්බසඛො සබ්බභූතානුකම්පකො
මෙත්තං චිත්තඤ්ච භාවෙමි අබ්‍යාපජ්ඣරතො සදා.

අසංහීරං අසංකුප්පං චිත්තං ආමොදයාමහං,
බ්‍රහ්මවිහාරං භාවෙමි අකාපුරිසසෙවිතං.

අවිතක්කං සමාපන්නො සම්මාසම්බුද්ධසාවකො
අරියෙන තුණ්හීභාවෙන උපෙතො හොති තාවදෙ.

යථාපි පබ්බතො සෙලො අචලො සුප්පතිට්ඨිතො
එවං මොහක්ඛයා භික්ඛු පබ්බතොව න වෙධති.

අනඞ්ගණස්ස පොසස්ස නිච්චං සුචිගවෙසිනො
වාලග්ගමත්තං පාපස්ස අබ්භාමත්තංව ඛායති.

නගරං යථා පච්චන්තං ගුත්තං සන්තරබාහිරං
එවං ගොපෙථ අත්තානං ඛණො වො මා උපච්චගා.

නාභිනන්දාමි මරණං නාභිනන්දාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකංඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා.

නාභිනන්දාමි මරණං නාභිනන්දාමි ජීවිතං;
කාලඤ්ච පටිකංඛාමි සම්පජානො පතිස්සතො.

පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං,
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

යස්සත්ථාය පබ්බජිතො අගාරස්මා අනගාරියං,
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

සම්පාදෙථප්පමාදෙන එසා මෙ අනුසාසනී
හන්දාහං පරිනිබ්බිස්සං විප්පමුත්තොම්හි සබ්බධී"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථායං අනුපුබ්බපදවණ්ණනා:–"**ඉමස්මිං දීඝමන්තරෙ**"ති: යදා අහං පබ්බජිතො තතො පට්ඨාය අයඤ්ච මෙ චරිමකාලො එතස්මිං දීඝමන්තරෙ කාලෙ ඉදං මය්හං හොතූති අභිජ්ඣාවසෙන වා "ඉමෙ සත්තා හඤ්ඤන්තූ"ති ආදිනා බ්‍යාපාදවසෙන වා අනරියං දොසසංහිතං සංකප්පං නාභිජානාමීති යොජනා. "**මෙත්තඤ්ච අභිජානාමී**"ති: මෙජ්ජති සිනිය්හතීති එතායාති=මෙත්තා, අබ්‍යාපාදො. මෙත්තා එතිස්සා අත්ථීති=මෙත්තා, මෙත්තාභාවනා මෙත්තාබ්‍රහ්මවිහාරො. තං මෙත්තං, චසද්දෙන කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛඤ්චාති ඉතරබ්‍රහ්මවිහාරෙ සඞ්ගණ්හාති. "**අභිජානාමී**"ති: අභිමුඛතො ජානාමි, අධිගතං හි ඣානං පච්චවෙක්ඛතො පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස අභිමුඛං හොති. කීදිසන්ති ආහ. අප්පමාණන්ති ආදි; තං හි යථා බුද්ධෙන භගවතා දෙසිතං තථා අනොදිස්සකඵරණවසෙන අපරිමාණසත්තාරම්මණතාය අප්පමාණං පගුණබලවභාවාපාදනෙන සුවඩ්ඪ භාවිතත්තා සුභාවිතං පඨමං මෙත්තා තතො කරුණා තතො මුදිතා පච්ඡා උපෙක්ඛාති එවං අනුපුබ්බං අනුක්කමෙන පරිචිතං ආසෙවිතං බහුලීකතං අභිජානාමීති යොජනා. සබ්බෙසං සත්තානං මිත්තො සබ්බෙ වා තෙ මය්හං මිත්තාති සබ්බමිත්තො. මෙත්තං හි භාවෙන්තො සත්තානං පියො හොති "සබ්බසඛො"ති එත්ථාපි එසෙව නයො. "**සබ්බභූතානුකම්පකො**"ති: සබ්බසත්තානං අනුග්ගණ්හණකො, මෙත්තං චිත්තං භාවෙමීති මෙත්තාසහිතං මෙත්තාසම්පයුත්තං චිත්තං විසෙසෙන භාවෙමි වඩ්ඪෙමි, පකාසෙමි වා අකථෙන්තොපි භාවනාය උක්කංසගතභාවතො, මෙත්තං චිත්තඤ්ච භාවෙමීති වා පාඨො. තස්සත්ථො හෙට්ඨාවුත්තනයෙව. "**අබ්‍යාපජ්ජරතො**"ති: අබ්‍යාපජ්ජෙ සත්තානං හිතූපසංහාරෙ අභිරතො "**සදා**"ති: සබ්බකාලං. තෙන තත්ථ සබ්බකිරියං දස්සෙති. "**අසංහිර**"න්ති: න සංහීරං ආසන්නපච්චත්ථිකෙන රාගෙන අනාකඩ්ඪනීයං[1] "**අසංකුප්ප**"න්ති: න කුප්පං දූරපච්චත්ථිකෙන බ්‍යාපාදෙන අකොපනීයං, එවම්භූතං කත්වා මම මෙතං චිත්තං ආමොදයාමි අභිප්පමොදයාමි බ්‍රහ්මං විහාරං භාවෙමි "**අකාපුරිසසෙවිත**"න්ති: කාපුරිසෙහි නීචජනෙහි අසෙවිතං අකාපුරිසෙහි බුද්ධාදීහි සෙවිතං බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං නිද්දොසං මෙත්තාදිවිහාරං භාවෙමි වඩ්ඪෙමීති අත්ථො. එවං අත්තුද්දෙසවසෙන පඤ්චහි ගාථාහි අත්තනො පටිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි තං අඤ්ඤාපදෙසෙන දස්සෙන්තො "අවිතක්ක"න්ති ආදිනා චතස්සො ගාථා අභාසි. තත්ථ "**අවිතක්කං සමාපන්නො**"ති: විතක්කවිරහිතං දුතියාදිඣානං සමා

1. සී. IV. අනාවඩ්ඪනීයං.

පනෙතා. එතෙන ථෙරො බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාය අසුඤ්ඤපදෙසෙන අත්තනො දුතියාදිඣානාධිගමමාහ. යස්මා පනායං ථෙරො තමෙව ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා එකාසනෙනෙව අරහත්තං ගණ්හි, තස්මා තමත්ථං අසුඤ්ඤපදෙසෙනෙව දස්සෙනෙතා "අවිතක්කං සමාපන්නො"ති වත්වා "සම්මාසම්බුද්ධසාවකො අරියෙන තුණ්හීභාවෙන උපෙතො හොති තාවදෙ"ති ආහ. තත්ථ වචීසංඛාරභාවතො අවිතක්කාවිචාරා සමාපත්ති අරියො තුණ්හීභාවොති වදන්ති. "සන්නිපතිතානං වො භික්ඛවෙ ද්වයං කරණීයං ධම්මී වා කථා අරියො වා තුණ්හීභාවො"ති පන වචනතො යා කාචි සමාපත්ති අරියො තුණ්හීභාවො නාම, ඉධ පන චතුත්ථජ්ඣානිකා අග්ගඵලසමාපත්ති අධිප්පෙතා, ඉදානි තස්සා අධිගතත්තා ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයතං උපමාය පකාසෙනෙතා "යථාපි පබ්බතො"ති ගාථමාහ. තත්ථ **"යථාපි පබ්බතො සෙලො"**ති: යථා සිලාමයො එකඝනසිලාපබ්බතො න පංසුපබ්බතො න මිස්සකපබ්බතොති අත්ථො. **"අචලො සුප්පතිට්ඨිතො"**ති: සුප්පතිට්ඨිතමූලො පකතිවාතෙහි අචලො අකම්පනීයො හොති එවමෙවමොහක්ඛයො භික්ඛුපබ්බතො නවෙධතීති මොහස්ස අනවසෙසං පහාණා මොහමූලකත්තා ච සබ්බාකුසලානං පහීනත්තා පහීණසබ්බාකුසලො භික්ඛු යථා සො පබ්බතො පකතිවාතෙහි එවං ලොකධම්මෙහි න වෙධති න කම්පති. මොහක්ඛයොති වා යස්මා අරහත්තං නිබ්බානඤ්ච වුච්චති, තස්මා **"මොහක්ඛයා"**ති: මොහක්ඛයහෙතු නිබ්බානස්ස අරහත්තස්ස ච අධිගතත්තා චතූසු අරියසච්චෙසු සුප්පතිට්ඨිතො අසමාපන්නකාලෙ පබ්බතො විය නවෙධති පගෙව සමාපන්නකාලෙති අධිප්පායො. ඉදානි පාපං නාමෙතං අසුචි එවඤ්ච න සමාචරති, සීලං සුවිසුද්ධස්ස පන අණුමත්තම්පි භාරිකං හුත්වා උපට්ඨාතීති දස්සෙනෙතා "අනඞ්ගණස්සා"ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො:-රාගාදිඅඞ්ගණාභාවා අනඞ්ගණස්ස සබ්බකාලං සුචිං අනවජ්ජධම්මෙ එව ගවෙසන්තස්ස සප්පුරිසස්ස වාලග්ගමත්තං කෙසග්ගමත්තං පාපස්ස ලෙසමත්තම්පි සකලං ලොකධාතුං ඵරිත්වා ඨිතං අබ්භාමත්තං හුත්වා උපට්ඨාති තස්මා න එවරූපෙ කම්මෙ මාදිසා ආසංකිතබ්බාති අධිප්පායො. යස්මා නික්කිලෙසෙසුපි අඤ්ඤබාලා එවරූපෙ අපවාදෙ සමුට්ඨපෙන්ති තස්මා අත්ථකාමෙහි සක්කච්චං අත්තා රක්ඛිතබ්බොති ඔවාදං දෙනෙතා "නගරං යථා"ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො:-යථා පන පච්චන්තනගරවාසීහි මනුස්සෙහි පච්චන්තනගරද්වාරපාකාරාදීනි ථිරානි කරොනෙතහි ස අන්තරං උද්දාපරිඛාදීනි ථිරානි කරෙනෙතහි සබාහිරන්ති සන්තරබාහිරං නගරං ගුත්තං කරීයති එවං තුම්හෙපි සතිං උපට්ඨපෙත්වා අජ්ඣත්තිකානි ඡද්වාරානි පිදහිත්වා ද්වාරරක්ඛිතං සතිං අවිස්සජ්ජෙත්වා යථා ගහිතානි බාහිරානි ඡ ආයතනානි අජ්ඣත්තිකානං උපඝාතාය සංවත්තන්ති තථා අග්ගහණෙන තානිපි ථිරානි කත්වා තෙසං අප්පවෙසාය ද්වාරරක්ඛිතං සතිං අප්පහාය විචරන්තා අත්තානං ගොපෙථ. කස්මා? ඛණො වො මා උපච්චගා, යො හි එවං

අත්තානං න ගොපෙති තං පුග්ගලං බුද්ධුප්පාදක්ඛණො මනුස්සත්ත භාවක්ඛණො මජ්ඣිමදෙසෙ උප්පත්තික්ඛණො සම්මාදිට්ඨියා පටිලද්ධක්ඛණො ඡන්නං ආයතනානං අවෙකල්ලක්ඛණොති සබ්බොපි අයං ඛණො අතික්කමති සො ඛණො තුම්හෙ මා අතික්කමතූති එවං ථෙරො ඉමාය ගාථාය සරාජිකං පරිසං භික්ඛූ ච ඔවදිත්වා පුන මරණෙ ජීවිතෙ ච අත්තනො සමචිත්තතං කතකිච්චතඤ්ච පකාසෙන්තො "නාභිනන්දාමි මරණං"න්ති ආදිමාහ. තං හෙට්ඨාවුත්තත්ථමෙව. එවං පන වත්වා අත්තනො පරිනිබ්බානකාලං උපට්ඨිතං දිස්වා සංඛෙපෙන තෙසං ඔවාදං දත්වා පරිනිබ්බානං පවෙදෙන්තො ඔසානගාථමාහ. තත්ථ **"සම්පාදෙථප්පමාදෙනා"**ති: සම්පාදෙතබ්බං දානසීලාදිං අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකප්පභෙදෙ ගහට්ඨවත්තෙන සීලානුරක්ඛණෙ සමථානුයොගෙ විපස්සනාභාවනාය ච අප්පමත්තා හොථ **"එසා මෙ අනුසාසනී"**ති: දානසීලාදිසු නප්පමජ්ජථාති එසා මම අනුසිට්ඨි ඔවාදෙ එවං සිඛාප්පත්තං පරහිතපටිපත්තිං දීපෙත්වා අත්තහිතපටිපත්තියාපි මත්ථකං ගණ්හන්තො "හන්දාහං පරිනිබ්බිස්සං විප්පමුත්තොම්හි සබ්බධී"ති ආහ. සබ්බසො කිලෙසෙහි භවෙහි විප්පමුත්තොම්හි තස්මා එකංසෙන පරිනිබ්බායිස්සාමීති. එවං පන වත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නො තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පජ්ජලන්තො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

ඛදිරවනිය රෙවතත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

"යථාපි භද්දො"ති ආයස්මතො **ගොදත්තත්ථෙරස්ස** ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සත්ථවාහකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **ගොදත්තො**ති නාමෙන වයප්පත්තො පිතරි කාලකතෙ කුටුම්බං සණ්ඨපෙන්තො පඤ්චහි සකටසතෙහි භණ්ඩං ආදාය අපරාපරං සඤ්චරිත්වා වාණිජ්ජෙන ජීවිකං කප්පෙති යථාවිභවං පුඤ්ඤානි ච කරොති. සො එකදිවසං අන්තරාමග්ගෙ ධුරෙ යුත්තගොණෙ වහිතුං අසක්කොන්තෙ පතිතෙ මනුස්සෙසු තං වුට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තෙසු සයමෙව ගන්ත්වා තං නඞ්ගුට්ඨෙ ගාළ්හං විජ්ඣි. ගොණො "අයං අසප්පුරිසො මම බලාබලං අජානන්තො ගාළ්හං විජ්ඣතී"ති කුද්ධො මනුස්සවාචාය "භො ගොදත්ත අහං එත්තකං කාලං අත්තනො බලං අනිගූහන්තො තුය්හං භාරං වහිං, අජ්ජ පන අසමත්ථභාවෙන පතිතං මං අතිවිය බාධසි, හොතු ඉතො මරිත්වා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ තං බාධෙතුං සමත්ථො පටිසත්තු භවෙය්‍ය"න්ති පත්ථනාරූපෙන අක්කොසි. තං සුත්වා

ගොදත්තො “එවං නාම සත්තෙ බාධෙත්වා කිං ඉමාය ජීවිකායා”ති සංවෙගජාතො සබ්බං විභවං පහාය අඤ්ඤතරස්ස මහාථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තම්පත්වා සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො එකදිවසං අත්තනො සන්තිකං උපගතානං ගහට්ඨපබ්බජිතානං ලොකධම්මෙ ච ආරබ්භ ධම්මං කථෙන්තො:–

“යථාපි භද්දො ආජඤ්ඤො ධුරෙ යුත්තො ධුරාසහො
මථිතො අතිභාරෙන සංයුගං නාතිවත්තති,

එවං පඤ්ඤාය යෙ තිත්තා සමුද්දො වාරිනා යථා
න පරෙ අතිමඤ්ඤන්ති; අරියධම්මොව පාණිනං.

කාලෙ කාලවසං පත්තා භවාභවවසං ගතා
නරා දුක්ඛං නිගච්ඡන්ති, තෙධ සොචන්ති මානවා.

උන්නතා සුඛධම්මෙන දුක්ඛධම්මෙන චොනතා
ද්වයෙන බාලා හඤ්ඤන්ති යථාභූතං අදස්සිනො.

යෙ ච දුක්ඛෙ සුඛස්මිඤ්ච මජ්ඣෙ සිබ්බිනිමච්චගූ
ඨිතා තෙ ඉන්දඛීලොව, න තෙ උන්නතඔනතා.

නහෙව ලාභෙ නාලාභෙ අයසෙ න ච කිත්තියා
න නින්දායං පසංසාය න තෙ දුක්ඛෙ සුඛම්හි ච.

සබ්බත්ථ තෙ න ලිප්පන්ති උදබින්දුව පොක්ඛරෙ,
සබ්බත්ථ සුඛිතා වීරා සබ්බත්ථ අපරාජිතා.

ධම්මෙන ච අලාභො යො යො ච ලාභො අධම්මිකො,
අලාභො ධම්මිකො සෙය්‍යො යං චෙ ලාභො අධම්මිකො:

යසො ච අප්පබුද්ධීනං විඤ්ඤූනං අයසො ච යො;
අයසො ච සෙය්‍යො විඤ්ඤූනං න යසො අප්පබුද්ධිනං.

දුම්මෙධෙහි පසංසා ච විඤ්ඤූහි ගරහා ච යා:
ගරහාව සෙය්‍යො විඤ්ඤූහි යං චෙ බාලප්පසංසනා.

සුඛඤ්ච කාමමයිකං දුක්ඛඤ්ච පවිවෙකියං:
පවිවෙකියං දුක්ඛං සෙය්‍යො යඤ්චෙ කාමමයං සුඛං.

ජීවිතඤ්ච අධම්මෙන ධම්මෙන මරණඤ්ච යං:
මරණං ධම්මිකං සෙය්‍යො යඤ්චෙ ජීවෙ අධම්මිකං.

කාමකොපප්පහීනා යෙ සන්තචිත්තා භවාභවෙ
චරන්ති ලොකෙ අසිතා, නත්ථි තෙසං පියාප්පියං.

> භාවයිත්වාන බොජ්ඣඞ්ගෙ ඉන්ද්‍රියානි බලානි ච
> පප්පුය්‍ය පරමං සන්තිං පරිනිබ්බන්ති අනාසවා"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**ආජඤ්ඤො**"ති: උසභාජානෙය්‍යො. "**ධුරෙ යුත්තො**"ති: සකටධුරෙ යොජිතො. "**ධුරස්සහො**"ති: ධුරවාහො, ගාථාසුඛත්ථං චෙත්ථ දීඝරකාරකො නිද්දෙසො කතො, සකටභාරං වහිතුං සමත්ථොති අත්ථො. "**මථිතො අතිභාරෙනා**"ති: මහාභාරෙන ගරුභාවෙන පීළිතො, මද්දිතොතිපි පාළි, සො එවත්ථො. "**සංයුගං**"නාති: අත්තනො ඛන්ධෙ ඨිතං යුගං නාතිවත්තති න අතික්කාමෙති සම්මායො උක්කාමෙත්වා ධුරං ඡඩ්ඩෙත්වා න තිට්ඨති. '**එව**'න්ති: යථා සො ධොරය්හො අත්තනො භඤ්ජෙය්‍යතාය අත්තනො ධීරවීරතාය අත්තනො භාරං නාතිවත්තති න පරිච්චජතීති එවං යෙ වාරිනා විය මහාසමුද්දො, ලොකියලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය තිත්තා ධාතා පරිපුණ්ණා තෙ පරෙ නිහීනපඤ්ඤෙ න අතිමඤ්ඤන්ති න පරිභවන්ති. තත්ථ කාරණමාහ. අරියධම්මො ච පාණිනං සත්තෙසු අයං අරියානං ධම්මො යදිදං තෙසං පඤ්ඤාය පාරිපූරිං ගතත්තා ලාභාදිනා අත්තානුක්කංසනං විය අලාභාදිනා පරෙසං අවම්භනං, එවං පඤ්ඤාපාරිපූරියා අරියානං සුඛවිහාරං දස්සෙත්වා තදභාවතො අනරියානං දුක්ඛවිහාරං දස්සෙතුං "කාලෙ"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ "**කාලෙ**"ති: ලාභාලාභාදිසමඞ්ගිභූතකාලෙ "**කාලවසං පත්තා**"ති: ලාභාදිකාලස්ස ච වසං උපගතා ලාභාදිනා සොමනස්සිතා අලාභාදිනා දොමනස්සිතාති අත්ථො. "**භවාභවවසංගතා**"ති: භවස්ස අභවස්ස ච වසං උපගතා වුඩ්ඪියා හානියො අනුවත්තන්තා තෙ "**නරා දුක්ඛං නිගච්ඡන්ති, තෙධ සොචන්ති මාණවා**"ති: ච තෙ නරා මාණවාති ලද්ධනාමා සත්තා ලාභාලාභාදිවසෙන වුඩ්ඪිහානිවසෙන ච අනුරොධවිරොධං ආපන්නා ඉධ ලොකෙ ච නිරයාදීසු ච දුක්ඛං ගච්ඡන්ති පාපුණන්තීති අත්ථො. උන්නතාති ආදිනාපි ලොකධම්මවසෙන සත්තානං අනත්ථප්පත්තිමෙව දස්සෙති. තත්ථ "**උන්නතා සුඛධම්මෙනා**"ති: සුඛහෙතුනා සුඛපච්චයෙන භොගසම්පත්තිආදිනා උන්නතිං ගතා භොගමදාදිනා මත්තාති අත්ථො. "**දුක්ඛධම්මෙන ඔනතා**"ති: දුක්ඛහෙතුනා දුක්ඛපච්චයෙන භොගවිපත්තිආදිනා නිහීනතං ගතා දළිද්දියාදිනා කාපඤ්ඤතං පත්තා "**ද්වයෙනා**"ති: යථාවුත්තෙන උන්නතිඔනතිවසෙන වා ලාභාලාභාදිවසෙන වා බාලපුථුජ්ජනා හඤ්ඤන්ති අනුරොධවිරොධවසෙන විබාධියන්ති පීළියන්ති. කස්මා? යථාභූතං අදස්සිනො. යස්මා තෙ ධම්මසභාවං යථාවතො නාබ්භඤ්ඤංසු පරිඤ්ඤාතක්ඛන්ධා පහීනකිලෙසා ච න හොන්ති තස්මාති අත්ථො. යථාභූතං අදස්සනාතිපි පඨන්ති. අදස්සනහෙතූති අත්ථො. "**යෙ ච දුක්ඛෙ සුඛස්මිඤ්ච මජ්ඣෙ සිබ්බිනිමච්චගූ**"ති: යෙ පන අරියා දුක්ඛවෙදනායං සුඛවෙදනායං මජ්ඣත්තවෙදනාය ච තප්පටිබද්ධඡන්දරාගභූතං සිබ්බිනිං තණ්හං අග්ගමග්ගාධිගමෙන අච්චගූ අතික්කමිංසු. තෙ ඉන්දඛීලො විය වාතෙහි

ලොකධම්මෙහි අසම්පකම්පියා ඨිතා න තෙ උන්නතා ඔනතා කදාචිපි
උන්නතා වා ඔනතා වා න හොන්ති සබ්බසො අනුනයපටිඝාභාවතො.
එවං වෙදනාධිට්ඨානං අරහතො අනුලෙපනං දස්සෙත්වා ඉදානි ලොක
ධම්මෙ විභජිත්වා සබ්බත්ථකමෙවස්ස අනුලෙපනං දස්සෙන්තො "නාගෙ
වා"ති ආදිමාහ. තත්ථ "ලාභෙ"ති චීවරාදීනං පච්චයානං පටිලාභෙ
"**අලාභෙ**"ති: තෙසංයෙව අප්පටිලාභෙ යෙව. "**අයසෙ**"ති: පරිවාරහා
නියං "**කිත්තියා**"ති: පරම්මුඛා කිත්තනෙ පත්ථටයසතාය "**නින්දා
ය**"න්ති: සම්මුඛා ගරහාය "**පසංසාය**"න්ති: පච්චක්ඛතො ගුණත්ථවනෙ
"**දුක්ඛෙ**"ති: දුක්ඛෙ උප්පන්නෙ "**සුඛෙ**"ති: එත්ථාපි එසෙව නයො.
සබ්බත්ථාපි සබ්බස්මිං යථාවුත්තෙ අට්ඨවිධෙපි ලොකධම්මෙ සබ්බත්ථ
වා රූපාදිකෙ විසයෙ තෙ ඛීණාසවා න ලිප්පන්ති සබ්බසො පහීන
කිලෙසත්තා. යථා කිං? උදබින්දුව පොක්ඛරෙ, යථා කමලදලෙ ජලබින්දු
අල්ලීයිත්වා ඨිතම්පි නෙව ලිප්පන්ති ජලබින්දුනාව කමලදලං අඤ්ඤ
දත්ථු විසංසට්ඨමෙව, එවමෙතෙපි උපට්ඨිතෙ ලාභාදිකෙ ආපාථගතෙ
රූපාදිආරම්මණෙ ච විසංසට්ඨා, එතෙන තෙ එව ධීරා පණ්ඩිතා සබ්බත්ථ
ලාභාදීසු ඤාණසුඛෙන පියනිමිත්තානං සොකාදීනඤ්ච අභාවතො
සුඛිතා, තෙහි අනභිභවනීයතො සබ්බත්ථ අපරාජිතාව හොන්ති.
ඉදානි ලාභාලාභාදීසු සෙය්‍යං නිද්ධාරෙත්වා දස්සෙන්තො "ධම්මෙනා"ති
ආදිමාහ. තත්ථ "**ධම්මෙන ච අලාභො යො**"ති: යො හි සො ධම්මං
රක්ඛන්තස්ස තන්නිමිත්තං අලාභො ලාභාභාවො ලාභහානි යො ච
ලාභො අධම්මිකො අධම්මෙන අඤ්ඤායෙන බුද්ධපතිකුට්ඨෙන විධිනා
උප්පන්නො තෙසු ද්වීසු අලාභො ධම්මිකො ධම්මාවහො සෙය්‍යො
යාදිසං ලාභං පරිවජ්ජන්තස්ස අකුසලධම්මා පරිහායන්ති කුසලධම්මා
අභිවඩ්ඪන්ති. තාදිසො අලාභො පාසංසතරො අත්ථාවහො. "**යඤ්චෙ
ලාභො අධම්මිකො**"ති: යො ලාභො අධම්මෙන උප්පන්නො සො න
සෙය්‍යොති අධිප්පායො. "**යසො ච අප්පබුද්ධීනං විඤ්ඤූනං අයසො ච
යො**"ති: යො අප්පබුද්ධීනං දුප්පඤ්ඤානං වසෙන පුග්ගලස්ස යසො
ලබ්භති යො ච විඤ්ඤූනං පණ්ඩිතානං වසෙන අයසො යසහානි
ඉමෙසු ද්වීසු අයසොව සෙය්‍යො විඤ්ඤූනං තෙහිස්ස යථා අකුසලා
ධම්මා පරිහායන්ති කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති එවං යසස්ස හානිං
ඉච්ඡෙය්‍යුං යථාව දබ්බජාතිකො තං අගුණං පහාය ගුණෙ පතිට්ඨ
හෙය්‍ය, න යසො අප්පබුද්ධීනං දුප්පඤ්ඤානංව යසො න සෙය්‍යො.
තෙහි අභූතගුණාභිබ්‍යාහාරවසෙනාපි තං උප්පාදෙය්‍යුං සො
චස්ස ඉධෙව විඤ්ඤූගරහාදිනා සම්පරායෙ ච දුග්ගතියඤ්ච
දුක්ඛපරික්කිලෙසාදිනා අනත්ථාවහො. තෙනාහ භගවා:–"ලාභො
සිලොකො සක්කාරො මිච්ඡාලද්ධො ච යො යසො සක්කාරො කා
පුරිසං හන්තී"ති ච. "**දුම්මෙධෙහී**"ති: නිප්පඤ්ඤෙහි. "**යඤ්චෙ බාලප්ප
සංසනා**"ති: බාලෙහි අවිද්දසූහි යා පසංසනා "**කාමමයිකා**"න්ති: වත්ථු
කාමමයං කාමගුණෙ පටිච්ච උප්පන්නං "**දුක්ඛඤ්ච පවිවෙකිය**"න්ති:
පවිවෙකතො නිබ්බත්තං කායකිලමථවසෙන පවත්තං විසමාසනුපතා

පාදිහෙතුකං කායිකං දුක්ඛං තං පන නිරාමිසවිවට්ටූපනිස්සයතාය විඤ්ඤූනං පාසංසං. තෙන වුත්තං "පවිවෙකියං දුක්ඛං සෙය්‍යො"ති. **"ජීවිතඤ්ච අධම්මෙනා"**ති: අධම්මෙන ජීවිකාකප්පනං ජීවිතහෙතු අධම්මචරණං, ධම්මෙන මරණං නාම ඉමං නාම පාපං අකරොන්තං මාරෙස්සාමීති කෙන චි වුත්තෙන මාරෙන්තෙපි තස්මිං පාපං අකත්වා ධම්මං අවිකොපෙන්තස්ස ධම්මහෙතු මරණං ධම්මියං සෙය්‍යො තාදිසං මරණං ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මියං සග්ගසම්පාපනතො නිබ්බාණූපනිස්සයතාය ච විඤ්ඤූනං පාසංසතරං. යථාහි වුත්තං:-

"ධනඤ්චජෙ යො පන අඟහෙතු, අඟං චජෙ ජීවිතං රක්ඛමානො,
අඟං ධනං ජීවිතං චාපි සබ්බං චජෙ නරො ධම්මමනුස්සරන්තො"ති.

"යඤ්චෙ ජීවෙ අධම්මික"න්ති: පුරිසො යං ධම්මතො අපෙතං ජීවිකං ජීවෙය්‍ය තං න සෙවෙය්‍ය විඤ්ඤූගරහිතත්තා අපායසම්පාපනතො චාති අධිප්පායො. ඉදානි යථාවුත්තානං ඛීණාසවානං අනුපලෙපං කාරණතො දස්සෙන්තො "කාමකොපප්පහීනා"ති ගාථමාහ. තත්ථ **"කාමකොපප්පහීනා"**ති: අරියමග්ගෙන සබ්බසො පහීනානුරොධපටිරොධා සන්තචිත්තා **"භවාභවෙ"**ති: ඛුද්දකෙ චෙව මහන්තෙ ච භවෙ පහීන කිලෙසපරිළාහත්තා වූපසන්තචිත්තා **"ලොකෙ"**ති: ඛන්ධාදිලොකෙ **"අසිතා"**ති: තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයවසෙන අනිස්සිතා. **"නත්ථි තෙසං පියාප්පිය"**න්ති: තෙසං ඛීණාසවානං කත්ථචි ලාභාදිකෙ රූපාදිවිසයෙ ච පියං අප්පියං වා නත්ථි තං නිමිත්තානං කිලෙසානං සබ්බසො සමුච්ඡින්නත්තා. ඉදානි යාය භාවනාය තෙ එවරූපා ජාතා තං දස්සෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා දෙසනාය කූටං ගණ්හන්තො "භාවයිත්වාන"ති ඔසාන ගාථමාහ. තත්ථ **"පප්පුය්‍යා"**ති: පාපුණිත්වා, සෙසං හෙට්ඨාවුත්තනයමෙව. ඉමා එව ච ගාථා ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණම්පි අහෙසුං.

ගොදත්තත්ථෙරස්ස ගාථා වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චුද්දසනිපාත වණ්ණනා

සමත්තා

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

INDEX.

පිඨ්ඨිකාති.

පිඨ්ඨිකාති.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි

සඤ්ඤානාමානං අනුක්කමණිකා.

INDEX OF PROPER NAMES.

පිට්ඨකානි.

ToC